

مہر علیا

بہ روایت اسناد

پرہیزگار

دکتر عبید اللہ حسین نوایی

انوارت پبشر

مَدِينَةُ

مہد علیا

بہ روایت اسناد

بہ ہستام
دکتر عبدالحسین نوایی

مکتبہ اسلامیہ

۳۸۵

فهرست‌نویسی پیش از انتشار کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

نویس، عبدالحسین، ۱۳۰۲ =		
مهدعلیا / به اهتمام عبدالحسین نوایی - تهران: اساطیر، ۱۳۸۳.		
۴۲۰ ص. (انتشارات اساطیر، ۳۸۵)	ISBN 964-331-227-5	
فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.		
کتابنامه.		
۱. مهدعلیا، ملکه، همسر محمد قاجار شاه ایران، ۱۲۲۰ - ۱۲۹۰ ق. - سرگذشتنامه.		
۲. زنان سیاستمدار - - ایران. ۳. ایران - - ملکه‌ها. ۴. ایران - - تاریخ - - قاجاریان،		
۱۱۹۳ - ۱۳۲۲ ق.		
الف، عنوان.		
DSR1391/م909	۹۵۵/۰۷۴۵۰۹۲	م۸۳-۴۶۸۷

آشناسانیم

مهدعلیا

به اهتمام دکتر عبدالحسین نوایی

چاپ اول: ۱۳۸۳

حروف چینی: مسعود

لینوگرافی و چاپ: دیبا

تیراژ: ۲۲۰۰ نسخه

شابک: ۹۶۴-۳۳۱-۲۲۷-۵

حق چاپ محفوظ است

نشانی: میدان فردوسی، اول ایرانشهر، ساختمان ۱۰

تلفن: ۸۳۰۰۱۴۸، ۸۸۲۱۴۷۳، ۸۳۰۱۹۸۵

فهرست مندرجات

۷.....	مقدمه
۱۷.....	وقفیات
۳۶.....	فرامین
۳۹.....	نامه‌های مهدعلیا به ناصرالدین شاه
۷۳.....	نامه‌های مهدعلیا به اشخاص
۹۲.....	نامه‌های اشخاص به مهدعلیا
۱۰۱.....	نامه‌های اشخاص درباره مهدعلیا
۱۳۱.....	مهدعلیا پس از مرگ
۱۳۶.....	قروض مهدعلیا
۱۸۸.....	مداخل و مخارج
۲۱۳.....	ماترک
۳۴۴.....	اصطلاحات
۳۴۷.....	شجره‌نامه
۳۴۹.....	نمایه عام

مقدمه

پس از آن که مقاله من در باره مهدعلیا در فصل نامه مؤسسه تاریخ معاصر (جلد پنجم کتاب تاریخ معاصر زمستان، ۱۳۷۲) منتشر شد، دوستان و همکاران در آن مؤسسه یادآور شدند که اسناد فراوانی راجع به مهدعلیا در همین مؤسسه وجود دارد. آن راهنمایی گران قدر موجب شد که من به دیدن و خواندن آن اسناد پردازم. از خواندن این اسناد به خوبی متوجه شدم که آنچه از تاریخ قاجاریه - در همین قیاس از تاریخ سایر سلسله‌های سلطنتی در ایران - می‌دانیم، مطالبی است که به صورت عاطفی تهیه شده و با همان صورت عاطفی به ما منتقل گردیده و ما هم آن را با همان مبنای عاطفی به صورت مقاله و کتاب و رساله و خطابه خواسته‌ایم به دیگران منتقل سازیم. در این نوع از تاریخ نگاری کمتر به حقایق مطالب و تحلیل منطقی توجه می‌شود و حتی المقدور حقیقت فدای احساسات می‌گردد. در این سبک تاریخ نویسی است که معمولاً افراد آخرین سلاله‌های سلطنتی مورد عنایت قرار می‌گیرند تا جایی که ما در رثاء سلطان جلال‌الدین خوارزمشاه شعر می‌گوییم و کتاب می‌نویسیم و رساله می‌نگاریم بی آن که از غلامبارگی‌ها و زن‌بارگی‌ها و می‌خوارگی‌های بی حساب وی یاد کنیم و بی آن که به بی‌تدبیری‌ها و خشونت‌ها و رعونت‌های وی با اتابکان آذربایجان و بقایای سلاجقه در آسیای صغیر اشاره نماییم. شرح این فضا پر غصه در کتاب‌های تاریخ آمده و من به توضیح و تشریح آن نمی‌پردازم که هم اعاده ذکر آن دور از عفت عمومی است هم این مقدمه را به درازا خواهد کشانید.

از این نمونه‌ها در تاریخ‌های ما کم نیست. هنوز که هنوز است ما برای لطفعلی خان زند و پایان فاجعه‌آمیز حیات او متأثریم و برای توجیه خود به جوانی و زیبایی و چالاکي و شجاعت او استناد می‌کنیم. در حالی که آن همه بی‌تدبیری‌ها و

خشونت‌ها و تندروی‌های او را نادیده می‌گیریم و از یاد می‌بریم که به میرزا حسین وفا وزیر با تجربه و دولت خواه زندیه صریحاً گفت: که خیمه نو را طناب نو لازم است یعنی تو وزیر پدر و پدران ما بودی و اکنون به جای آنان جوانی چون من بر تخت نشسته و باید وزیران (و لایه امیران) من چون من تازه و نو باشند و نتیجه این استبداد رای و بی‌تدبیری آن شد که شد و تنها شهر کرمان به علت تندروی‌ها و نابخردی‌های وی در معرض قتل و غارت قرار گرفت و چند هزار سرباز آقا محمدخان بی‌سیرتی‌ها کردند و تجاوزاتی بر مردان و زنان روا داشتند که قلم از شرح آن شرم دارد. شرح این فجایع نیز در کتاب‌های تاریخ آمده و دوست عزیز گرامی من باستانی پاریزی در خلال صفحات کتاب‌هایش از این همه ستمی که بر مردم کرمان رفته بارها و بارها یاد کرده، عندلیب آشفته‌تر می‌گوید این افسانه را و از همین دست است داوری ما نسبت به کسانی چون آقا محمدخان و شاه سلطان حسین که به ما یاد داده‌اند که آن یک خونخوار و سنگدل و آدمکش بوده این یک ضعیف‌النفس و رقیب‌القلب و به اصطلاح بی‌بختی مرغ دل، و بگذریم از این که ما در داوری خود هم سنگدلی را محکوم می‌کنیم و هم مرغ دلی را گناه می‌شماریم و غافل از آنیم که هر چیز به جای خویش نیکوست و درستی و نرمی به هم در به است.

اگر آقا محمدخان سخت و سنگدل و بی‌رحم نبود چگونه می‌توانست ایران را که پس از نادر، در طول بیست سال سلطنت زندیه، از مرکزیت افتاده و در هر قسمت آن باغی گردن‌کشی با جمع کردن سی چهل سوار آدمکش غارتگر دست تجاوز بر مال و جان و عرض و ناموس مردم دراز کرده بود، تمرکز بخشد و ایران را تحت یک حکومت و یک قانون آورد. شرح این افسون و افسانه هم در کتاب‌ها آمده و نام آن سرکشان متجاوز ستمگر نیز بر صحائف روزگار نقش شده و قصد تکرار و تذکار ندارم. همین قدر یادآوری می‌کنم که در همین منطقه محدود لاریجان - و به قول مازندرانی‌های معمر (لارجونات) که خود جزئی از مازندران است دو گردن‌کش مدعی کوس انا و لاغیری می‌زدند و چون اتفاقاً هم اسم بودند مازندرانیان آن‌ها را به نام محمد قلی خان سیاه و محمد قلی خان سفید می‌نامیدند. تو خود حدیث مفصل بخوان از این مجمل. وقتی در محدوده «لارجونات» دو نفر مدعی سلطنت یعنی مدعی تسلط بر اموال و نفوس و نوامیس مردم وجود داشتند در سایر

مناطق دور و نزدیک این سرزمین پهناور چه می‌گذشت و چند نفر دم از خودسری و استقلال می‌زدند؟ و آیا چنین کسانی با موعظه و نصیحت و پند و اندرز حاضر بودند از خر شیطان پایین آمده مردم را به حال خود واگذارند؟ آیا اینان جز با قهر و زور و شمشیر دست از سر مردم بر می‌داشتند؟ آیا ایجاد ایرانی یک پارچه و یک دست و متمرکز با مرزهای محترم و شناخته شده با حرف و سخن و وعظ و خطابه امکان داشت. اما ما هرگز بدین مسایل نمی‌اندیشیم و از آقا محمدخان جز به صورت آدمکش و سنگدل یاد نمی‌کنیم در حالی که تمرکز و تحدید حدود این سرزمین از اوست و باز از همین لون است آنچه درباره شاه سلطان حسین صفوی می‌گوییم و او را به صورتی ترسیم می‌کنیم که جز بلاهت و سفاهت چیزی از او دیده نشده در حالی که این بیچاره خود مخلوق و معلول آداب و سنن و اعتقادات و اشتعالات عهد صفوی در صد ساله اخیر عمر آن سلسله و آن خاندان است. چرا به یاد نمی‌آوریم که بعد از قرارداد زهاب (۱۰۴۹ هـ. ق) جنگ‌های ایران و عثمانی به پایان رسید و نزدیک به صد سال شمشیر کج قزلباش در نیام ماند و آن خصمت خاص قزلباش یعنی جلدی و چابکی و پاک اعتقادی و وفاداری روزگار شاه اسماعیل اول از بین رفت و سران سپاه صفوی، بر سر خوان رنگین و سفره پر عرض و طول دولت، چندان خوردند و بردند که دیگر غم دین و دولت فراموششان شد و به جای جنگ و جدل به شراب و عسل پرداختند و به جای سنگر و سیبه و مورچال و مزغل و پازن و سورن و فداکاری و ایثار و عشق به مرشد کامل به خرید و بنای خانه و حمام و آسیا و باغ روی آوردند و در این ناز و نعمت، چندان فریه شدند و شکم گنده کردند که دیگر قدرت بر حرکت و رکضت و نهضت نداشتند و آن روز که خواستند به جنگ مشتی یاغی پا برهنه بروند چنان لباس‌های فاخر و مرصع و مجللی پوشیدند که به قول کروزینسکی گویی به مجلس عروسی می‌روند و چنین بود که چون صدای تفنگ شنیدند همگی روی به فرار نهادند.

رو به خیار و کدو کنند چو رستم پشت به خیل عدو کنند چو گرگین
وقتی شاه سلطان حسین بر مسند سلطنت مستقر شد بیش از نیم قرن بر قرارداد زهاب می‌گذشت و بیش از سی و شش سال از جنگ کوتاه قندهار (۱۰۵۹)؛ این حال از مطالبی که کم و بیش درباره او نوشته‌اند بر می‌آید که چندان بی‌شعور هم نبوده و در رساله‌ای به نام تحفه‌العالم از میرزا ابوطالب پسر میرزا بیگ فندرسکی که

نسخه خطی آن به شماره ۲۴۶۵ در کتابخانه مرکزی دانشگاه موجود است. مطلبی از رفتار و گفتار شاه سلطان حسین آمده من جمله اونیفورم نظامی یا لزوم مراقبت در امور مالی در مسایل نظامی که شایان کمال اهمیت است. اما بدبختی شاه سلطان حسین این بود که شورش افغانه در زمان او صورت گرفت. در حالی که هر کس وارث چنین ارثیه شرم آوری بود به همین سرنوشت دچار می شد.

زین میان حافظ دلسوخته بد نام افتاد

باری با همین احساس است که تاکنون مهدعلیا در نزد اهل تاریخ چندان معدوح و مقبول نیست و مسلماً علت اصلی این امر معارضه او با امیرکبیر میرزا تقی خان بوده و هست. معارضه ای بر سر قدرت. امیرمی خواسته قدرت را خود در دست گیرد چون حقاً خود را داناتر و خودمندتر و کاردان تر از شاه و خاندانش دانسته و مهدعلیا خواسته قدرت سلطنت و هیبت شاهانه را در انظار داخلی و خارجی حفظ کند و شمشیر قاجاریه را در ایجاد ایران متمرکز و یک پارچه پاس دارد. اما اینک ما فارغ از این همه بایدها و نبایدها و شایدها و نشایدها و به دور از هرگونه احساس و عواطفی، قصد داریم این اسناد را منتشر سازیم تا زمینه برای داوری فراهم آید. چون هیچ چیزی بهتر از اسناد نمی تواند خواننده را به حقیقت رهنمونی کند.

باری این اسناد را به همین قصد و نیت در مؤسسه تاریخ معاصر خواندم و سرکار خانم نیلوفر کسری دانشجوی دیرینم که مرا به جای فرزند است بازنویسی کرد و توضیحاتی بر اساس نظر من بر آن افزود و کتابی در این زمینه تدوین یافت اما مقدر بود که آن کتاب صورت طبع نپذیرد و شاید هم در این امر خیر بود که من نمی دانستم چنان که خداوند در کتاب مجید می فرماید عسی ان تکرهو شیئاً و هو خیر لکم و به قول حافظ شاید که:

چو و ابینی خیر تو در این باشد

که بود و آن این که بعد این جانب به وجود اسنادی دیگر در این زمینه در سازمان اسناد ملی پی بردم و به لطف عزیزانی چون عبدالله عقیلی مؤلف کتاب گران قدر تاریخ آستانه ری و مهندس حسن شهرستانی و دکتر کیانوش کیانی هفت لنگ و دوست معزز محمد بقایی آن اسناد را بر این مجموعه افزودم تا بدین صورت در آمد و امید آن است که مورد پسند اهل نظر قرار گیرد.

بنابراین آنچه در این مجموعه گرد آمده مجموع اسناد مؤسسه تاریخ معاصر

است که من چند سال توفیق خدمت در آن مؤسسه داشتم و اسناد سازمان اسناد ملی و احیاناً دوستانی که جسته گریخته سندی در اختیار من قرار می دادند، البته این اسناد متفرق بود و من به تقریبی آن اسناد را بدون گزینش و حتی گاهی به مقتضای اسناد به تکرار اسناد را منظم کردم که هر چند - به علت بی تاریخ بودن بعضی اسناد - از لحاظ زمانی بسیار دقیق نیست. با این حال خالی از نظمی نیست. بدین معنی که نخست اسناد مربوطه به وقفیات مهدعلیا را آورده‌ام و سپس نامه‌های او را و بعد نامه‌هایی که دیگران بدو نوشته‌اند و از آن پس نامه‌هایی که در آن اشارتی به مهدعلیا شده و سپس اسناد ارثیه و ما ترک وی و آرامگاهش و دیگر مطالب مربوط بدان.

این نکته نیز گفتنی است که من همه اسناد را به شماره و ردیف و نام مؤسسه صاحب سند آورده‌ام ولی چون دیگر اسناد مؤسسه تاریخ معاصر در دسترس من نیست در چند مورد که به سهو و خطا ضبط شماره نکرده بودم، نام مؤسسه را حفظ کردم و مسلماً طالبان اسناد می‌توانند به آن مؤسسه محترم مراجعه فرمایند.

نکته دیگر آن که غیر از اسناد معمولی که غالباً از یک دو برگ تجاوز نمی‌کند، طومار دور و درازی در زمینه ماترک مهدعلیا و قیمت گذاری آن متعلق به مؤسسه تاریخ معاصر مورد مطالعه من بوده که سراسر آن را خوانده‌ام ولی چون طومار بوده و شماره‌ای به تفکیک نداشته من نیز شماره‌ای نیاورده‌ام.

یک نکته دیگر بر این مقدمه که به هر حال طولانی شد بیافزایم و آن این که هرگز در این تحقیق نخواسته‌ام که مهدعلیا را صاحب قداستی نشان دهم و او را تافته‌ای جدا بافته معرفی کنم که او نیز همچون دیگران انسان بوده و به گفته قرآن که کلام الهی است «ظلم و جهول» است و غیر از ذوات کریمه ارواح مکرم اولیا و انبیا کیست که در سراسر عمر خاصه در جوانی دست و دیده و دل و دامن به گناه نیالوده باشند.

جایی که برق عصیان بر آدم صفی زد ما را چگونه زبید دعوی بی‌گناهی آنچه مورد نظر من در این تحقیق بوده آن که خوب و بد و زشت و زیبا همه با هم گفته‌اید تا امر داوری آسان‌تر گردد که گفته‌اند:

عیب می جمله بگفتی هنرش نیز گوی نفی حکمت مکن از بهر دل حامی چند
عرض معذرتی هم داشته باشم به پیشگاه اهل فضل و آن این که این مجموعه
شش هفت سال پیش تدوین شده و تمام اعداد و ارقام آن که به سیاق موجوده

خوانده شد ولی سال‌هاست که من دیگر دستم از آن اسناد کوتاه گردیده و دیگر مجال بازخوانی و فرصت مقابله مجدد نیافته‌ام و خود می‌دانم که با بضاعت مزجات من ممکن است که اشتباهاتی هم روی داده باشد و از این بابت از همه عزیزان اهل فضل پوزش می‌طلبم و امیدوارم که با سعه صدر و اشرافی که به وضع جسمانی و روحی من دارند بر من ببخشایند و به دعای خیر یادم کنند و هر جا به نقص و اشتباه و کاستی و ناراستی برخوردند تذکار فرمایند که «ان ارید الا اصلاح ما استطعت و ما توفیقی الا بالله».

سخن را با تجدید مراتب سپاس و تشکر فراوان از اولیاء محترم مؤسسه تاریخ معاصر و سازمان اسناد ملی به پایان می‌برم و برای همه کسانی که از روی لطف و عنایت در تهیه این مجموعه کمک کرده‌اند از خداوند منان توفیق و تأیید آرزو می‌کنم و یک بار دیگر نیز از زحمات سرکار خانم نیلوفر کسری یاد می‌نمایم که همواره چون فرزندی مهربان صمیمانه و کریمانه این جانب را یاری داده‌اند خداش در همه حال از بلا ننگه دارد. و هم‌چنین از آقای عبدالکریم جریرزه دار مدیریت محترم انتشارات اساطیر که زمینه چاپ کتاب را فراهم آوردند، ضمن سپاس برایشان آرزوی سعادت‌مندی و موفقیت روزافزون در راهی که گام نهاده‌اند، دارم.

عبدالحسین نوایی

تهران ۳ / ۴ / ۸۲

فواجیم عزیزم سکنه جهان گلشن خانم کمانده شما رسید

از سلاطین شما خوقت شده مملکت فواجی ناصرالدین میرزا

نوشته بودید ملاحظه شده خرد او نه نگاه دارا بوداد امیدواریم

میزت در وقت زنگی کنه سادات را محترم بشمارد

رعیت را احترام کنه حقوق و فزیمات همه ذکره آن را منظور

داشته باشد به محله نیز اعم از نیمه نوشته بودم نکلند در دنیا مگر خوار

را آخرت هم نخواست گلشن در بران لاجپن خان و اعتاب

لودینی حرمت کرده اند آصف و الدوله به او عناد است کینه

دارد بنین بنه اقسام غیر خود را هر دو در روز جزا خدا بر از

رحمت خود مردم خوار کرد زاده زما یحیی نیت و السلام

سازمان اسناد ملی ایران
IRAN NATIONAL ARCHIVES

سازمان اسناد ملی ایران

کتاب
از دست خالصی علیاه جاه ندمه سرد خان مبلغ

الاولی
اعلیٰ و فرعی بر ذمه اینج باب است که انشراح بر الیه

وجه زود را از خالصی علیاه انشقاق
کامل نظر الی کار بر عظمی و عذر نیکه نزل فرموده

مناورم در زمان نهاد ام در نزد علیاه جاه من را

مهره سر طلا با زنده کرد و در آنجا با زنده کرد و در آنجا
عدد یک صفت یک لنگه فست
که آن بر الیه بعد از ادا از شجره العباب نیز توره در

نعمیم و کان ذاک فی بانزد هم شهر شمال الکلمه ۱۲۸۶

Handwritten notes on the right side of the page, including a small square stamp at the top.

بیت منکرند خطی که در این است

فرمان کنی پسران را سر کسب ایم
خند تو زین لاله در تمام زمین
عزت بود

نخست که اجاره است غیر ملک هم بچایم
در این عالم با ما چه بماند

در تیریم که پس از آن شمع نیم با زبان ما سر کسب ایم
چو کوه زنده است در کوه و دره و دریا و دریا
که زنده قدر یک یک نوال است و از این است که پیش از این
ان تیریم با نفس با زنده در دانه با در تمام زمین
این همه چیز هم خواهد شد و از در تمام زمین

صورت فرض برود مسعوده صاحب مکان مهد علیا را از فرزند او عابد و عابدی

صورت
 عطاءات متسخن طرد فخر علی
 عمر از اشیاء است که جوهر ابد است
 بر عین که نه ضایعات و نه کمالات
 در ابد است از فرزند مسعوده که دارد
 عین مکان مهد علیا بر است
 نفوس را در آن است که فخر فرود
 و عبادت است
 نفوس را در آن است که فخر فرود
 و عبادت است

نور الان

صورت
 آنکه هر صلاقی نواز از صاحب رسالت
 مرد در بلاد و در هر دو کس که در هر دو
 از شاهان مریم خانم دارد و بعد از وضع
 در نسیم پادشاه در این است که

صورت

وقفیات

[۱]

وقفنامه مسجد و مدرسه مهدعلیا

الحمد لله رب العالمین و الصلوة والسلام علی خیر خلقه محمد (ص) و عترته الطیبین الطاهرین. اما بعد، چون رای مبارک نواب علیه عالیہ مهدعلیا، دامت جلالتها و شوکتها، بر آن محکم و ثابت شد که در ضمن خیرات کثیره که منظور داشتند. مدرسه‌ای نیز که بر مسجدی مشتمل باشد بنا فرمایند که در او طلاب ساکن باشند و در این عباد معتکف و از جمله خیرات امیر الامراء العظام الکبار، ذی المجد والشوکه و الأقتدار، مرحوم مغفور مبرور قاسم خان^۱ والد ماجد نواب علیہ عالیہ

۱. امیر قاسم خان قاجار قوائلو پسر سلیمان خان است و سلیمان خان پسر دایی آقا محمدخان بنیان‌گذار دولت قاجاری. وقتی آقا محمدخان به عنوان گروگان در شیراز بود، سلیمان خان نیز در شیراز بود و چون طفل بود به حرم سرای کریم‌خان رفت و آمد داشت و اخبار محرمانه و مهم را از طریق عمه آقا محمدخان به زن کریم خان بود. به آقا محمدخان می‌رسانید. در روزهایی که کریم‌خان در حال احتضار بود، آقا محمدخان که قصد فرار داشت از شیراز به بهانه شکار خارج شده بود تا به محض رسیدن خیر مرگ کریم خان به جانب استرآباد بگریزد. خیر مرگ خان زند را همان عمه به وسیله سلیمان خان به آقا محمدخان رساند و او در دم با شتاب فراوان به طرف استرآباد مرکز قاجاریه گریخت. سلیمان خان بدین تیکو خدمتی بعدها در سلطنت فتحعلی شاه ترقی فراوان گرفت و لقب اعتضادالدوله و مقام امارت یافت و امیرکبیر قاسم خان پسر وی داماد فتحعلی شاه شد و از این وصلت فرزندان چند پدید آمدند من جمله ملک جهان خانم که بعدها زن محمد میرزا پسر ارشد عباس میرزا نایب‌السلطنه شد و مهدعلیا لقب یافت و مهدعلیا دو فرزند آورد: پسری به نام ناصرالدین میرزا که بعدها ناصرالدین شاه شد و دختری به نام ملکه‌زاده خانم عزت‌الدوله که زن امیرکبیر میرزا تقی خان شد.

در مجموعه اسناد موجود در مؤسسه تاریخ معاصر سندی است که این ارتباط ←

اعلی الله قدره فی الجنان، مدرسه‌ای نیز که بر مسجدی مشتمل است باقی است و متصل به دریچه عمارت اندرونی سلطانی دارالخلافة، قریب به دروازه بیرون شهر، مشهور به دروازه دولت واقع است^۱ و چند دکه دکان نیز به جهت روشنایی مسجد و چراغ و طلاب وقف فرموده بودند، لکن به جهت حوادثی که در مدتی طویل بر بنای آن مسجد و مدرسه وارد آمده بود، بنیانش روی به انهدام نموده بود و چنان می نمود که از جهت کوچکی و خرابی و سستی اساس و بنیان از حیث ارتفاع بیرون باشد، لهذا رأی نواب علیّه عالیّه قرار گرفت که بنیان همان مسجد و مدرسه را محکم تر و فضایش را وسیع تر و بنیانش را رفیع تر و موقوفاتش را افزون تر فرمایند و زمینی متصل به مدرسه خریده مسجد و حجرات مدرسه را مطلوب تر و مرغوب تر و محکم تر سازد و از جهت آن که این عزم به جزم مقرون تر باشد و به تعویق نیافتد، به صیغه نذر شرعی بر خود واجب فرمودند که در مدت دوازده سال مبلغ شش هزار تومان، صرف بنای مسجد و مدرسه و ما یتعلق بها من الحوض و المطبخ و المبال و غیرها من الضروریات مصروف دارند و مبلغ نه هزار تومان به خریدن موقوفات مبذول فرمایند، به این نحو که هر قدر از این مبلغ که در این مدت موجود شود مختار باشند که جمله را صرف اتمام بنای مدرسه و مطبخ و مبال داخل مدرسه و مطبخ و مبال که در خارج قریب به مدرسه به جهت وسعت و بعضی جهات دیگر در صیغه نذر منظور داشته اند که ساخته شود بفرمایند یا آن که قدری از آن مبلغ موجود را در اتمام بنای مدرسه و متعلقات مذکوره مصروف دارند و قدری دیگر را در خریدن موقوفات مبذول فرمایند، خواه از قبیل املاک باشد یا آن که از

۱- خانوادگی را نشان می دهد و ما آن را در این مجموعه آورده ایم. رجوع کنید ایضاً - غیر از تواریخ رسمی فاجاری - به منتظم ناصری از محمد حسن خان اهتمام السلطنه (ج ۳) و حدیقه الشعرأ تألیف سید احمد دیوان بیگی شیرازی به تصحیح و تکمیل دکتر عبدالحسین نوایی (تهران، انتشارات زرین چاپ اول، ۱۳۶۶) و مجمع الفصحای رضا قلی خان هدایت به تصحیح دکتر محمد جعفر محجوب (تهران، امیرکبیر، ۱۳۶۶ ش) ج ۱ و شرح حال رجال ایران تألیف مهدی بامداد (تهران، زوار ۱۳۷۱) ج ۳ ص ۱۲۶.

۱. این مسجد که امروز رونق پیشین را کاملاً از دست داده در آخر خیابان باب همایون و روبروی ساختمان وزارت دارایی قرار دارد. غرض از دروازه دولت همین خیابان کوتاه بین میدان امام خمینی (میدان توپخانه = میدان سپه) و خیابان کم عرضی است که یک سرش به خیابان خیام (جلیل آباد سابق) می رسد و سر دیگرش به خیابان ناصر خسرو (ناصریه سابق).

لوازم طلاب و حجرات مانند فرش و مس و غیرها.

[حاشیه سند:] هو. جناب مجتهد زمانی، حاج ملا میرزا محمد^۱ را زحمت می‌دهم. شما وکیل هستید که از قرار همین کتابچه، صیغه وقف و نذر شرعی را جاری نمایید. ربیع الأول سنه ۱۲۷۲. [محل مهر مهدعلیا، با سجع:] «شه جم نگین را مهین مادرم».

[حاشیه سند:] بسم الله تعالی حسب الفرمایش سرکار نواب علیه عالیه مهدعلیا دامت شوکتها صیغه وقف مدرسه و مسجد جدید البتاء سرکار ایشان، از قرار مسطور در این کتابچه قراراً و شرایط بالتمام - به نحوی که تا آخر ذکر شده است - واقع و جاری شد. خداوند از ایشان قبول فرماید. فی ۱۵ شهر ربیع الأول ۱۲۷۲.

[پای صفحه اول سند:]

[محل مهر] العبد المذنب میرزا محمد

[محل مهر] الواثق بالله العلی علیقلی^۲

[محل مهر] شه جم نگین را مهین مادرم^۳

[صفحه ۲ سند]

۱. ملا محمد اندرمانی از دانشمندان و زهاد و مجتهدین طراز اول عصر ناصری که مدت‌ها ریاست مدرسه فخریه تهران را بر عهده داشت. رک المآثر و الآثار (تهران، اساطیر، ۱۳۶۳) ج ۱ ص ۲۰۶.

۲. علیقلی میرزا اعتضادالسلطنه پسر فتحعلی شاه (تولد ۱۲۳۴ وفات شب عاشورای ۱۲۹۸ ق) از شاهزادگان دانشمند قاجاری است که در فاصله حرکت ناصرالدین شاه از تبریز تا رسیدن به تهران، به عنوان مشاور مهدعلیا که از پشت پرده زمامداران دولت قاجاری را در اداره کشور راهنمایی کرد. مسئولیت حساسی داشت و حاجت به ذکر نیست که وی دایی ناتنی مهدعلیا بود. علیقلی میرزا مردی فرهنگی و نخستین وزیر علوم و رییس دارالفنون و وزیر تجارت و صنایع و انطباعات و معادن و تلگراف‌خانه بود از آثار وی، اکسیرالتواریخ است در تاریخ قاجاریه که به سال ۱۲۵۹ تألیف شده و دیگر تاریخ وقایع و سوانح افغانستان و فلک السعادة در رد آرای اهل تنجیم (اختر شماری) و کتاب المتنبین. وی در سال ۱۲۸۳ روزنامه‌ای هم منتشر کرد به نام روزنامه ملت سنه ایران که بیشتر جنبه ادبی داشت. المآثر و الآثار و منتظم ناصری (ج ۳)، حدیقه الشعرا ذیل فخری قاجار و شرح حال رجال ایران ج ۲.

۳. اصل سند به صورت دفتری است که در ذیل هر صفحه مهر این افراد ذکر شده. مهر «شه جم نگین را ...» متعلق به مهدعلیاست. البته او سجع مهر دیگری هم داشته به صورت «مهین مادر ناصرالدین شهم».

تعیین متولی مدرسه مذکوره و مسجد مذکوره نوعاً و شخصاً

نواب فلک جناب عالی به تولیت مدرسه مذکور را شخصاً به نواب مستطاب اشرف ارفع والا علیقلی میرزا ادام الله ظلّه مرحمت فرمودند و بعد از آن، نواب مستطاب، نوعاً در حق امیرزادگان از نسل آن نواب معلی القاب مقرر فرمودند به این نهج که از ایشان به ولد اکبر از اولاد ذکور منتقل شود و بعد از ولد اکبر یا عدم صلاحیت از جهت عدم کفایت یا اهمال در اعمال و تدابیر متعلقه به مصالح و لوازم مدرسه مذکوره - به نهجی که ذکر خواهد یافت - به ولد اصغر از او بلاواسطه منتقل شود و همچنین به ترتیب مذکور به سایر اولاد ذکور انتقال یابد و در صورت انقراض اولاد ذکور یا عدم صلاحیت در جمیع به کبرای اولاد اناث منتقل شود و ترتیبی که در ذکور ذکر یافت، در اناث نیز معتبر است، از کبری در صورت وفات یا عدم صلاحیت به کوچک تر از او بلاواسطه مفوض خواهد بود و همچنین و اگر در هیچ یک از اولاد ذکوراً و اناثاً صلاحیت نباشد، ولد اکبر از ذکور به تولیت متعین است ولیکن می باید شخص امین معقول با کفایت را از جانب خود نایب نماید تا به امور مدرسه اهتمام تمام داشته باشد و اجرت نیابت را از حق تولیت خود دهد و الا به ولد اصغر از او مفوض است به شرط مذکور و این ترتیب و شرط در اولاد ذکور و بعد از ذکور در اناث معتبر است و بعد از طبقه اولی از نسل نواب مستطاب به طبقه ثانیه و همچنین الی ماشاء الله مفوض است و تقدیم طبقه اولی بر ثانیه و ثانیه بر ثالثه و همچنین الی ماشاء الله، اگر چه در طبقه مقدمه اناث باشد و در متأخر ذکور و ذکور در هر طبقه بر اناث و اکبر بر اصغر و کبری بر صغری و صلاحیت و شرایط مذکوره در جمیع طبقات معتبر است و با عدم صلاحیت و عدم شرط مذکور، در هر یک از آن طبقات و یا العیاذ بالله تحقق انقراض نسل، به فاضل عالم محترم قادر جامع المعقول و المنقول عادل مقدس ساکن دارالخلافة طهران منتقل می شود و در صورت تعدد فاضل مذکور، تعیین احدهما موقوف است به تصدیق مدرس و جمعی از ثقات طلاب و در صورت فقدان مدرس و طلاب.

[حاشیه سند:] بسم الله المتعال وقع تجديد عقد الوقف المرقومة علی الشروط و القيود المفصلة المشروحة فی هذه الأوراق الخمسة بعد از تحقیق القبض و التخلية و تصرف الموقوف علیهم فی خامس ربيع الثاني من اثنين و سبعين بعد الألف و مائتين ۱۲۷۲ من الهجرة النبوية.

حرره [سجج مهر:] المحتاج الى الله الغنى: على
 [سجج مهر:] العبد المذنب محمد
 [سجج مهر:] الواثق بالله العلي عبده عليقلی
 [سجج مهر:] شه جم نگین را مهین مادرم
 [صفحة ۳ سند]

موقوف است به تصدیق حاکم شرع عادل نافذ الحکم مسلم دارالخلافة طهران و در صورت فقدان فاضل مذکور در دارالخلافة به حاکم شرع مزبور منتقل می شود و در صورت تعدد حاکم شرع مذکور، تعیین و ترجیح به تصدیق مدرس و جمعی از ثقات طلاب موقوف است و در صورت فقدان مدرس و طلاب، موقوف است به تقدیم تصرف و اقدام در مباشرت امور متعلقه در مدرسه مذکوره و اگر دارالخلافة از حاکم شرع متصف به صفات مذکوره از عدالت و مسلمیت و نفوذ حاکم خالی باشد منتقل می شود به حاکم شرع بلد دیگر که موصوف به صفات مذکوره بوده باشد و اگر در دو بلد، حاکم شرع مذکور موجود باشد، لکن یکی از آن دو بلد به دارالخلافة نزدیک تر باشد، حاکم شرع آن بلد متعین است و در صورت تعدد حاکم شرع مذکور در یک بلد یا تساوی دو بلد نسبت به دارالخلافة در قرب و بعد، تعیین و ترجیح احدهما بر دیگری، به تصدیق مدرس و جمعی از ثقات طلاب موقوف است و در صورت فقدان مدرس و طلاب، به تقدم تصرف و مباشرت منوط است و شرط است در بقای تولیت متولی، اهتمام در امور مدرسه مذکوره به قدر امکان عاده و عرفاً و لازم نیست که خود مباشر امور باشد بلکه جایز است که از جانب خود نایبی قرار دهد و از حق تولیت خود حق نایب را برساند، مشروط به آن که غیر مباشرت به نایب تفویض نشود و کلیه امور و صحت و فساد اعمال او را خود رسیدگی نماید و در تولیت امور مدرسه مذکوره تجزیه نیست بلکه متولی متولی است بر مدرسه و مسجد و آنچه به مدرسه متعلق است از کتب موقوفه و املاک موقوفه و اذن حجرات و قادر است بر عزل و نصب خادم و خادم باشی و بر اخراج هر یک از طلاب که متصف نباشد به صفاتی که در حق ایشان مذکور خواهد شد و بر تغییر مدرس و ناظر و امام جماعت مدرسه، در صورتی که عمل ایشان به تصدیق جمعی از ثقات و عدول طلاب، با شرایطی که در حق ایشان مقرر است و مذکور خواهد شد، مطابق نباشد و الا بر منصب خود باقی خواهند بود و متولی می تواند که در بعضی از املاک

موقوفی تصرفی نماید که منفعتش بیشتر شود مثل آن که دکان را خراب کند و فرضاً به جای او حمام بسازد و بالعکس. تمام شد. [پایان صفحه سوم سند]

[پای صفحه سوم سند]

[سجع مهر:] العبد المذنب میرزا محمد

[سجع مهر:] الواصل بالله بالعلی عبده علیقلی

[سجع مهر:] شه جم نگین را مهین مادرم.

تعیین مدرس مدرسه مذکوره شخصاً و نوعاً

و شرایط متعلقه به تدریس

نواب علیّه عالیّه دامت شوکتها تدریس مدرسه مذکوره را شخصاً به جناب فاضل علامه و بارع کامل فهامه، وحید الدهر و فرید العصر، الجامع بین المعقول و المنقول و الحاوی فروع و الأصول، علی بن المولی علامه عبدالله مدرس طاب ثراه و جعل الجنة ثواء مرحمت فرمودند و بعد از ایشان به فاضلی منتقل می شود که از عهده تدریس کتب مشکله علوم الهی و طبیعی، از قبیل «شفا» و «اشارات» و «افق المبین» و «قیسات» و «اسفار» و «اسرار الآیات» یا کتبی دیگر که در اشکال نظیر اینها باشد برآید و از منقول نیز اطلاع فی الجمله داشته باشد و تعیین مدرس مادام الحیات با نواب علیّه و بعد با متولی مدرسه مذکوره است و شرط است در مدرس که در تدریس و رسیدگی به طلاب و ترغیب ایشان در تحصیل علم کوتاهی نکند و اهمال نرزد و سه درس معتبر و با دقت، در صورت وجود متعلم مستعد، بگوید و به قدر امکان عادی و عرفی تعطیل نکند مگر آن که مریض باشد یا او را سفری شرعاً یا عرفاً لازم شود یا به زیارت یکی از عتبات متبرکه شرف شود و یا آن که در فصل تابستان به بیلاق رود، مشروط بر آن که بیشتر از چهل روز در بیلاق، به نهج اتصال، توقف نکند مراجعت نموده به تدریس مشغول شود و اگر بیشتر توقف کند، از حق التدریس معادل ایام زایده مستحق نباشد و اگر یکی از طلاب به صفات و شرایطی که در حق ایشان معتبر است متصف نباشد، متولی را واقف نماید تا در مقام اصلاح یا اخراج او برآید.

تعیین ناظر مدرسه مذکوره شخصاً و نوعاً

و شرایط متعلقه به نظارت

نواب علیه‌عالیه نظارت مدرسه مذکوره را شخصاً به عالی جناب فضایل مآب، آنخوند ملاحسین منجم‌باشی مرحمت فرمودند و بعد از ایشان، نوعاً به شخصی مفوض است که متولی معین نماید و شرط است در بقای نظارت که به قدر امکان در ملاحظه اموری که در باب موقوفات و مدرسه از متولی صادر شود اهمال نورزد و صحت و فساد تصرفات متولی را واقف باشد، مشروطه به آن که بدون جهت و مصلحت شرعیه. [پایان صفحه ۴ سند]

[پای صفحه ۴ سند]

[سجع مهر] العبد المذنب میرزا محمد

[سجع مهر] الوائق بالله العلی عبده علیقلی

[سجع مهر] شه جم نگین را مهین مادرم

[صفحه ۵ سند]

نسبت به حال مدرسه و موقوفات با متولی به نزاع بر نیاید و اگر خلانی میان ایشان در صلاح و فساد امری واقع شود، هر یک را که مدرس و عدول طلاب تصدیق کنند قول او مقدم باشد و اگر مدرس و طلاب را در آن امر وقوف و اطلاع نباشد به خبره آن امر رجوع کنند و به تصدیق خبره عمل نمایند.

تعیین کتابدار و شرایط متعلقه به بقای این عمل

و کتب موقوفه

کتابداری مدرسه مذکوره را به عبدالوهاب بن الجانی علی محمد الأصفهانی مرحمت فرمودند و نوعاً به شخصی مفوض است که از علم عاری نباشد و متولی مدرسه مذکوره او را معین فرمایند و شرط است در او که کمال سعی و اهتمام را در حفظ کتب موقوفه مرعی دارد و هر کتابی که به یکی از طلاب دهد قبض گیرد و کتب موقوفه را به خارج از طلاب مدرسه که موقوف علیهم باشند ندهد که از مدرسه بیرون برد مگر به اذن متولی یا اطلاع مدرس و یا ناظر و در این صورت نیز اگر کتاب

در پیش آن شخص خارج تلف شود، کتابدار باید از عهده ارش یا قیمت بر آید^۱ و اگر متولی کتابی به شخص خارج دهد و یا آن که به کتابدار گوید که فلان کتاب را به فلان شخص ده و کتاب در پیش آن شخص تلف شود یا معیوب گردد، باید متولی از عهده قیمت یا ارش بر آید و همچنین اگر مدرس یا ناظر به دادن کتاب اقدام کنند، قیمت و ارش در عهده ایشان است و کتابدار را رجوعی نیست و طلاب موقوف علیهم نیز کتب موقوفه را از مدرسه بیرون نبرند مگر به جهت درس و مباحثه و مطالعه و در این صورت نیز در دو شبانه روز بیشتر در خارج مدرسه نگاه ندارد مگر به اذن متولی و اطلاع مدرس یا ناظر و بر متولی و مدرس و ناظر لازم است که در هر شش ماه یک مرتبه، به اطلاع چند کس از طلاب، کتب موقوف را بازدید نمایند و اگر تعمیری در جلود کتب یا اوراق آنها لازم باشد، به زودی اقدام کرد. تعمیر نمایند و از برای متولی جایز است که کتب موقوفه را کلاً یا بعضاً و با مصلحت شرعی، در خارج. [پایان صفحه ۵ سند]

[پای صفحه ۵ سند]

[سجع مهر] العبد المذنب میرزا محمد

[سجع مهر] الواثق بالله العلی، عبده علیقلی

[سجع مهر] شه جم نگین را مهین مادرم

[صفحه ۶ سند]

مدرسه نگاه ندارد و همچنین از برای مدرس جایز است که در خارج مدرسه بیشتر از دو شبانه روز نگاه داشته باشد در صورتی که محتاج باشد اگر چه در بعضی اوقات شبانه روز محتاج شود و شرط است نیز که طلاب کتب را معطل نگذارند و بعد از رفع احتیاج به دیگری که محتاج باشد بدهند یعنی به کتابدار رد کنند تا او به دیگری که محتاج است بدهد و در دست هر یک تلف شود، قیمت یا ارش بر عهده اوست.

شرایط متعلقه به طلاب مدرسه مذکوره

توقف طلاب و سکون ایشان منوط به اذن متولی و تصدیق مدرس و ملاحظه ناظر است و شرط است در ایشان که به قدر امکان عادی در ایام تحصیل مشغول

۱. ارش: به معنای غرامت و توان است.

باشند و کسالت نوزند و در شبانروزی یک حزب کلام الله مجید تلاوت نمایند و ثواب آن را به والدین واقف تفویض نمایند و هر یک از ایشان که موجب فسادی شود یا منشأ نزاعی، از زمره موقوف علیهم خارج باشد و توقف او در مدرسه به اذن جدید محتاج بود و بر یکی از دو نفر که در یک حجره باشند لازم است که بیتوته نمایند در صورتی که بر او بر حسب عادت آسان باشد و شرط است نیز در ایشان که نسبت به متولی و مدرس و ناظر طریق ادب را منظور دارند و بهبودی به مخاصمت و نزاع برنخیزند و الا از زمره موقوف علیهم خارج باشند و توقفشان به اذن جدید محتاج باشد مگر آن که در مقام مطالبه حقی که دارند برآیند و در این صورت نیز باید اولاً به معقولیت و درستی حرکت کنند و در حجرات بیشتر از دو نفر توقف نکنند و ساکن نشوند و کمتر از دو نفر موقوف به اذن است مگر مدرس که جز او کسی نباید در حجره او ساکن باشد و همچنین است چند حجره کوچک که توقف دو نفر در آنها ممکن نباشد و جایز نیست که عاریه از سه شبانروز بیشتر در مدرسه توقف کند مگر آن که از اهل علم و تحصیل باشد و به قدر طلاب تحصیل کنند و صاحبان حجره یا صاحب حجره به توقف او راضی باشند و هر یک از طلاب بیشتر از یک شاگرد نگاه ندارد و حجره خود را معطل نگذارد مگر آن که به عادت. [پایان صفحه ۶ سند]

[پای صفحه ۶ سند]

[سجع مهر] العبد المذنب میرزا محمد

[سجع مهر] الواثق بالله العلی، عبده علیقلی

[سجع مهر] شه جم نگین را مهین مادرم

[آغاز صفحه ۶ سند]

او را شغلی پیش آید یا آن که در فصل تابستان به بیلاق رود و در این صورت و صورت اولی، اگر بعد از چهل روز مراجعت نماید به اذن جدید محتاج نباشد و معین نیست بر طلاب تحصیل علم مخصوص بلکه هر یک از علوم متداوله از معقول و منقول و توابع آنها که خواهد تحصیل نماید و متولی مختار است که وظایف طلاب را به اختلاف درجات ایشان تقسیم نماید و تعیین درجات ایشان یا مدرس است و هر یک از ایشان که در این معنی یا تعیین درجه یا متولی یا مدرس نزاع کنند از جمله موقوف علیهم خارج گردد.

تعیین امام جماعت مسجد مدرسه مذکوره و شرایط متعلقه به امامت

امام جماعت مدرسه مذکوره شخصی است که متولی تعیین نماید. بعد از تصدیق مدرس و تعدیل جمعی از ثقات طلاب و هر سه وقت را باید به مسجد حاضر شود و به امامت جماعت قیام نماید مگر آن که یکی از سه وقت، بر او، بر حسب عادت، ممکن نباشد و دشوار باشد مگر چهل روز از ایام تابستان که به بیلاق رود و یا آن که به زیارت یکی از اماکن متبرکه مشرف شود یا آن که سفری دیگر او را شرعاً یا عرفاً لازم باشد و حوض مدرسه و آب او، وقف است بر کافه مؤمنین که در وضو و غسل و تطهیر بدن یا جامه استعمال کنند.

تعیین خادم و خادم باشی و شرایط متعلقه به ایشان و تشخیص مؤذن

از برای مدرسه، دو نفر خادم و یک نفر خادم باشی مقرر فرموده اند: یک نفر خادم به جهت خدمات مدرسه و طلاب و یک نفر خادم باشی به جهت تحصیل منافع موقوفات و بعضی از خدمات مدرسه و طلاب و یک نفر خادم دیگر به جهت خدمات مدرس کلاً مقرر فرمودند و شرط است در خادم باشی که هر سه وقت در مدرسه اذان بگوید مگر آن که صبح را بر او عاده ممکن نباشد و شرط است نیز از دو نفر خادم و یک نفر خادم باشی که در خدمات متعلقه به ایشان کوتاهی نکنند و برف صحن مدرسه را پاک کنند، و حوض را پاک نموده آبش را تازه نمایند و همچنین در امور دیگر که به ایشان متعلق باشد. [پایان صفحه ۷ سند]

[پای صفحه ۷ سند]

[سجع مهر] العبد المذنب میرزا محمد

[سجع مهر] الواثق بالله العلی، عبده علیقلی

[سجع مهر] شه جم نگین را مهین مادرم

[آغاز صفحه ۸ سند]

تعیین روضه خوان مسجد باید در تمام سال، در شب‌های جمعه و ده شب عاشورا، شخصی را که متولی و ناظر صلاح دانند، معین نمایند که ذکر مصیبت جناب خامس آل عبا علیه آلاف التحية و الثنا را نموده مؤمنین را که در مسجد حاضرند مستفیض نماید.

تفصیل مصارف منافع موقوفات مدرسه مذکوره

سهامی به تفصیل ذیل در منافع موقوفات مدرسه مذکوره مقرر داشته‌اند به این نهج که، بعد از جدا نمودن سهم متولی و مدرس و ناظر و کتابدار و دو خادم و خادم باشی، اگر سهمی که به جهت تعمیر مدرسه و املاک موقوفه قرار داده‌اند وافی نباشد و مدرسه یا املاک موقوفه یا امور متعلقه به مدرسه را تعمیر کلی لازم باشد، تعمیر را بر سایر سهام مقدم دارند و اگر چیزی بماند، در باقی سهام صرف نمایند و اگر تعمیری به هیچ وجه لازم نباشد یا آن که سهم تعمیر زاید آید، از تعمیری که لازم باشد، او را در ازدیاد موقوفات نفعه مصرف نمایند و فرش حجرات و مسجد و حصیر و مرمت کتب و برف رویی و پاک نمودن حوض و مبال و خریدن آب به جهت حوض، داخل در سهم تعمیرات است.

باید که متولی شرعی جمیع منافع موقوفات منظوره را، خواه منافع یومیه باشد و خواه ماهانه و خواه سالیانه، به حیطة ضبط خود در آورده و آن را صد سهم قرار دهد:

موازی بیست سهم از آن جمله را مخصوص خود دارد و موازی هفت سهم و نیم از آن را مخصوص مدرس شرعی و موازی هفت سهم و نیم از آن را مخصوص ناظر شرعی و موازی سه سهم از آن را مخصوص امام جماعت مسجد مدرسه مزبور و موازی دو سهم از آن را مخصوص کتابدار مدرسه مزبور و موازی سی و شش سهم از آن را مخصوص طلاب علم که در مدرسه مزبوره تحصیل علم می‌کنند علی قدر طبقتانهم باید صرف معاش و گذران ایشان شود و موازی سه سهم آن را مخصوص خریدن کتب و استنتاج آنها و موازی یک سهم آن را مخصوص روشنایی مسجد [پایان صفحه ۸ سند]

[پای صفحه ۸ سند]

[سجع مهر] العبد المذنب میرزا محمد

[سجع مهر] الواثق بالله العلی، عبده علیقلی

[سجع مهر] شه جم نگین را مهین مادرم

[آغاز صفحه ۹ سند]

مزبور و مایتعلق بها و موازی چهار سهم آن را مخصوص ذکر مصیبت و اطعام

طلاب و فقرا که از شب اول محرم تا شب عاشورا باید صرف آن‌ها نمایند و موازی شانزده سهم آن را، بعد از وضع اجرت سه نفر خادم و حق یک نفر روضه خوان، مابقی را باید اولاً صرف تعمیر و فرش مسجد و حجرات مدرسه و بوریای آن نماید و هر چه از آن فاضل^۱ آید، آن را صرف نمای موقوفات نماید و اگر از آن نیز فاضل آید، هر چه را که متولی و ناظر مصلحت دانند، از دکاکین و املاک، از آن اتباع نمایند و به نهج مسطور وقف مدرسه مزبوره نمایند. فمن بدله بعد ما سمعه قائما ائمه علی الذین یندلوته ان الله سمیع علیم^۲.

من البدو الی الختم، بر وجه مزبور صیغه جاری شد فی ۱۵ شهر ربیع الاول

۱۲۷۲

[پایان صفحه ۹ سند]

[پای صفحه ۹ سند]

[سجع مهر] العبد المذنب میرزا محمد

[سجع مهر] الواثق بالله العلی، عبده علیقلی

[سجع مهر] شه جم نگین را مهین مادرم

تفصیل کتب موقوفه

مدرسه جدید البنای نواب مستطاب مهدعلیا دامت شوکتها و عظمتها

و اسباب موقوفه متعلقه به کتابخانه مدرسه

کتاب:

کتب ادب

ابن ابی الحدید چاپی، چاپ اول که آقا محمد ابراهیم نواب زده‌اند،

دو نسخه در چهار جلد

جلد

حاشیه میر بر مطول، قطع وزیری، جلد سیاه

جلد

مطول خطی، قطع وزیری، از باب چهارم تا آخر

۱. از اصطلاحات مالی عصر قاجار به معنای اضافه، مازاد، وجه زیاد آمده.

۲. قرآن کریم، سوره البقره، آیه ۱۸۱.

جلد	مغنی اللیبیب چاپی، چاپ سنه ۱۲۶۴ [۸. ق]
جلد	نصریح چاپی، چاپ سنه ۱۲۶۷
جلد	صباح اللغة چاپی، چاپ سنه ۱۲۷۰ نیم ورقی
جلد	سیوطی چاپی، چاپ سنه ۱۲۶۴
جلد	مجموعه اشعار عرب، چاپی، چاپ سنه ۱۲۷۲

کتاب تفاسیر

جلد	قدری از تفسیر کشف از سوره مریم تا صافات، قطع نیم ورقی، خط نسخ، جلد مقوی، جلد سرخ. ایضاً قدری از کشف از سوره زمر تا سوره منافقین، قطع نیم ورقی، خط نسخ، جلد سیاه مقوی
جلد	تفسیر قاضی خط نسخ از مریم تا آخر، جلد یک لای سیاه
جلد	نصف اول تفسیر صافی، قطع خشتی، خط نسخ، جلد مقوای سرخ

کتاب فقه [۹] اصول

جلد	شرایع الاسلام، از اول تا کتاب وصایه، خط نسخ خوب، محشی، قطع خشتی، جلد سیاه
جلد	من لا یحضره الفقیه، از اول تا باب فروض بر جوارح، خط نسخ، قطع خشتی، جلد مقوای قرمز
جلد	من لا یحضره، تمام، خط نسخ، محشی، کاغذ الوان، جلد سیاه، قطع نیم ورقی
جلد	ارشاد علامه، قطع وزیری، جلد ساق چناری، خط نسخ
جلد	طهارت بحار الأنوار، قطع خشتی، خط نسخ، جلد سیاه
جلد	مختصر نافع، قطع خشتی، خط نسخ، جلد سیاه یک لای
جلد	قواعد علامه، خط نسخ، قطع خشتی، جلد مقوای سیاه
جلد	معالم الأصول، قطع وزیری، خط نسخ، جلد سیاه
جلد	شرح باب حادی عشر، چاپی، چاپ سنه ۱۲۷۱

کتاب حکمت

- شمسیه با [صرف] میر، در یک جلد، قطع خشتی، خط نستعلیق، جلد مقوای
قرمز جلد
- الهیات شرح تجوید، قطع وزیری، خط نستعلیق، جلد سیاه خشتی
شرح حکمت العین از اول تا قول نفس، قطع وزیری خط نسخ، جلد
مقوای سیاه جلد
- شرح بدایه میبیدی، قطع وزیری، خط نسخ، جلد مقوای ساقه
چناری، از اول تا مسأله علم واجب جلد
- شرح خفزی بر الهیات شرح تجوید و رساله [ای] از علامه رازی در یک
مجلد جلد
- مجموعه حواشی شرح مطالع و بعضی رسایل دیگر، در منطق جلد
- طبیعیات محاکمات، قطع وزیری، خط نستعلیق، جلد مقوای قرمز جلد

کتاب نجوم و ریاضی

- تنبیها، خط نستعلیق، جلد مقوای سرخ جلد
- مجسطی، قطع وزیری، جلد مقوای سرخ، خط نسخ جلد
- برهان الکفایه، خط نسخ، قطع خشتی، جلد مقوای سیاه جلد
- زیج الخ بیگ، خط نستعلیق، قطع خشتی، جلد مقوای سرخ جلد
- شرح تذکره نیشابوری، قطع وزیری، خط نستعلیق، جلد سیاه جلد
- صرف میر، کاغذ آبی، قطع وزیری، خط نستعلیق، جلد سیاه جلد^۱

[۲]

وقف نامه بازار حضرت عبدالعظیم

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي جرى بامرہ القلم و بحكمه و حکمته امور العالمين قد انتظم وله

۱. نسخه خطی شماره ۱۳۷۸ متعلق به مؤسسه تاریخ معاصر.

الحمد و الثناء علی حلیه البیع و الشری و حرمة الغصب و الربوا و الصلاة و السلام علی خیر خلقه و اشرف بریته، محمد و آله و عترته مصابیح الدجی و اعلام الهدی ما دامت الأرض و السماء.

[محل صححه و امضای ناصرالدین شاه:] صحیح است
اما بعد، غرض از تحریر و مقصود از نگارش و تسطیر این سطور میمنت دستور گرامی آن که سرکار اعلی حضرت قدر قدرت، شهریار اعدل اکرم، خسرو زمان، ناشر عدل و امان، کھف الملوک و السلاطین، لطف الله علی العالمین، رکن الدنیا و الدین و تاج الاسلام و المسلمین، ناصرالدین پادشاه فاجار خلدالله ملکه و ابد دولته و اید جیشہ، بیست و شش باب دکا کین ملکی خود را از جمله دکا کین محدوده ذیل، از بازار واقعه در زاویه مقدسه منوره حضرت لازم التکریم و التعظیم، اعنی حضرت عبدالعظیم، علی آلاف التحیة و اکمل الثناء و التسلیم، محض مرحمت خدیوانه و خاطر خطیر ملوکانه، به نواب اشرف امجد والا، سرکار اعتضاد السلطنه وزیر علوم ملکاً و منالاً مرحمت و واگذار کرده هبه شرعیه فرمودند و به احتمال پاره ای شبیهات شرعیه، سرکار نواب اشرف والا، رعایة الاحتیاط و انگذار به جناب شریعت مآب، فخر دوران و مجتهد زمان، السید الصالح، میرزا محمد صالح^۱ دامت افاداته فرمودند و تخلیه ید کرده به نصرف جناب شریعت مآب معزی الیه دادند.

هَبْ ذَلِكْ^۲ جناب شریعت مدار معزی الیه فروختند تمامت دکا کین مزبوره را به سرکار نواب اشرف والا دام اقباله العالی در مبلغ یک هزار عدد اشرفی ناصرالدین شاهی، هجده نخود وزن و یک تومان رواج و مبلغ موصوف بتمامها به جناب شریعت مآب معزی الیه رسید و جناب ایشان، محض سلامتی وجود مبارک اعلی

۱. میرزا محمد صالح عرب مشهور به داماد پسر آقا سید حسن و داماد سید علامه صاحب ریاض ساکن کربلا که در ابتدای سلطنت ناصرالدین شاه به تهران آمد و از علمای مشهور شد. وی در سال ۱۳۰۳ در تهران درگذشت و پیکرش در عتبات عالیات دفن گردید.
رک المآثر و الآثار ج ۱ ص ۲۰۱ و ریحانة الادب تألیف میرزا علی مدرس تبریزی (تهران) کتاب فروشی خیام، بی تا، ج ۴ ص ۱۲۰
۲. هَبْ به معنای فاصله زمانی اندک است. در کلامی منسوب به پیغمبر اکرم خطاب به ابوهریره از صحابه نبی اکرم آمده است زرنی غباً تزدد حباً یعنی مرا با فاصله کوتاه دیدار کن که دوستی افزون گردد. و اصطلاحاً یعنی به فاصله ای بعد از آن.

حضرت، شهریار جهان پناه، خلدالله ملکه و دولته به فقرا تصدق فرموده پس دکاکین مزبوره بلا ربه ملک طلق سرکار نواب اشرف والاگردید. اللهم بارک له فيها.

غیب ذلک سرکار نواب اشرف اعز معزی الیه دامت شوکتہ فروختند موازی یک دانگ و نیم مشاع از کل شش دانگ دکاکین مسطوره را به علیا جناب خدازت و طهارت انتساب خورشید احتجاب، مریم فطرت فاطمه طینت بلقیس شوکت، اعنی ملکه ملک ایران سرکار مهدعلیا و ستر کبری، دامت خدازتها و زادت سلطنتها، به مبلغ معین دوپست و پنجاه عدد اشرفی موصوف موصول و یک دانگ و نیم مشاع دیگر، از جمله شش دانگ را نیز سرکار نواب اشرف والا فروختند به بیع قطعی شرعی به عالی جناب معلی القاب، ملاذ الاعاظم و الأفاضل، حاج بیت الله الحرام الحاج میرزا محمد رضای طهرانی، به مبلغ معین دوپست و پنجاه تومان اشرفی موصول موصوف و یک دانگ و نیم مشاع دیگر، از جمله شش دانگ دکاکین مسطوره مزبوره را به جناب مستطاب قدسی انتساب، عمدة الأعیان و زبدة الأشراف، سلاله السادات العظام، متولی باشی آستانه متبرکه منوره میرزا ابوالحسن و عالی جناب معلی القاب قدسی انتساب، حاج بیت الله الحرام حاجی آقا کلیددار سرکار فیض آثار و عالی جناب سلاله الأنجاب و نقاوة الأطیاب حاج الحرمین الشریفین، حاجی سید آقا بزرگ سرکشیکچی باشی خدام آستانه متبرکه اثلاثا، به این معنی که هر یک از عالی حضرات سابق الذکر، مالک نیم دانگ مشاع از جمله شش دانگ دکاکین مسطوره می باشند به مبلغ معین دوپست و پنجاه تومان وجه اشرفی موصوف موصول و صیغه جمیع مبیعات جاری و وجه ثمن جمیع نقداً فی مجلس العقد واصل گردید و یک دانگ و نیم مشاع باقی، به ملکیت خود سرکار نواب اشرف والا باقی ماند.

غیب ذلک جناب شریعت مآب سابق الذکر دامت افاداته، من باب الاحتیاط، وکالة من جناب المتولی و ولاية به اجاره صحیحة شرعیه دادند عرصه و زمین دکان های مسطوره را به مالکین مفصله مسطوره فوق حسب القبول ایشان، در مدت یک صد سال تمام به مال الاجاره مبلغ سیصد تومان رایج خزانه عامره که هر سالی مبلغ سه تومان را تسلیم متولی آستانه مبارکه نمایند و جناب متولی آن بقعه شریفه، به مصرف روشنایی آن روضه منوره رسانند.

و قد جرت به صیغ الشرعیة بالفارسیة و العربیة مع کمال الدقة و رعایة الاحتیاط

فی الجمع، در یوم جمعه بیست و ششم شهر جمادی الآخری مطابق سنه ۱۲۷۶
[محل مهر مربع شکل اعتضاد السلطنه] الواثق بالله العلی، عبده علیقلی
[محل مهر مربع] اذا وقعت الواقعة و لیس لو وقعت ها کاذبه. حرره الراجی محمد
ابراهیم

قد اعترف بها و رقم فيه لدى (با مهر بیضی شکل): بنده آل محمد، حسین
ذلک کذلک حسین الحسینی (مهر بیضی شکل)
قد وقع بما رقمه فيه، [محل مهر بیضی شکل، با سجع] المتوکل علی الله علی بن
احمد حسینی

بسم الله تعالی شأنه العزیز، نعم قد بعثت الدکاکین و المسطورة من جناب الاعظم
الأفخم النواب الشاهزاده المعظم الیه دام علاه و قبضت الثمن من جنابه بتمامه و
تصدقت علی الفقرا عن اربابها المجهولین غیر المعمولین، راجیاً بذلک، سلامة
وجود حضرت السلطان العادل و الخاقان البازل، ملک الملوک و السلاطین، اطال الله
ظلال رأفته علی رؤس العالمین ثم وقعت المبايعه بین جناب الشاهزاده المعظم الیه
دام اجلاله و بین جناب الأکرمین المعظم الیههم دام مجدهم مع اسقاط جمیع
الخيارات حتی خيار الغین و لو کان فاحشاً و قبض جناب الشاهزاده دام علاه تمام
الثمن منهم بمحضر من الداعی لدوام الدولة العلیة القاهرة دامت برب البریه فی یوم
تاریخ المتن.

حرره العبد الراجی [محل مهر بیضی شکل با سجع]: عبده محمد صالح بن
حسن الموسوی

[۳]

فرمان ناصرالدین شاه

در مورد هبة دکاکین بازار حضرت عبدالعظیم

مهر سلطنتی: الملک الله تعالی
تا که دست ناصرالدین خاتم شاهی گرفت صیت داد و معدلت از ماه تا ماهی گرفت
الملک الله تعالی فرمان همایون شد آن که نظر به ظهور مراحم ملوکانه و شمول
مکارم خسروانه، در حق عم اعز اکرم اعتضاد السلطنه وزیر علوم علیقلی میرزا،
دکاکین واقعه در راسته بازار امامزاده واجب التعظیم علیه و علی آبائه آلاف التحية و
التسليم را از قرار تفصیل ذیل:

تفصیل دکاکین از این فرار است

دکان عطاری باب / دکان بزازی باب / دکان بقالی باب / دکان کلاه‌دوزی باب /
 دکان مخروبه ۳ باب / دکان قصابی باب / دکان ارسی دوزی باب / دکان بقالی باب /
 دکان گرجی دوزی باب / دکان چینی فروشی باب / دکان بزازی باب / دکان شماعی
 باب / دکان و ارسی (۲) باب / دکان گرجی دوزی باب / دکان بقالی باب / دکان کبابی
 باب / دکان کوزه‌فروشی باب / ندارد^۱

از هذه السنة مبارکه قوی بیل خیریت دلیل، به ملک و اربابی عم معزی‌الیه
 مرحمت و عنایت فرمودیم که در عمارت و آبادانی آن‌ها شرط مراقبت و مواظبت را
 رعایت کند و هر نحو که بخواهد و صلاح بداند در وضع بنای آن معمول دارد. مقرر
 آن‌که:

۱۶۷ تومان: کاروان‌سرا ۱۴۵ تومان / مزرعه یافتان ۱۰ تومان، حمام میدان ۱۲

تومان

۴۴۵: قصابی ۳۵۰ تومان ... نود و پنج تومان یعنی دکاکین که بلاجمع است

۲۵۵: تومان و یک قران: کاروان‌سرا وقف حضرت عبدالعظیم ۱۴۵

مستمری ملازمان ۱۳۶ تومان هر یک ۱۳ تومان و ۶ قران

دو [نفر] غیر: ۲۷ تومان و ۲ قران

عوض تقریبی نواب مهدعلیا ۳۶۶ تومان و ۳ قران

عالی‌جاهان، مجدد و نجات همراهان، مقربو الخاقان مستوفیان عظام و
 محرران دفترخانه مبارکه، دکاکین مفصله را از جزو جمع خالصجات دیوان موضوع
 دانسته^۲ به ملک و اربابی معزی‌الیه مقرر و قرار دارند مالیات دیوانی را مطالبه
 نمایند و شرح فرمان جهان مطاع را در دفاتر خلود و ابود ثبت و ضبط نموده و از
 شائبه تغییر و تبدیل مصون و محروس دانسته در عهده شناسند. تحریراً فی شهر
 جمادی‌الأولی سنة ۱۲۷۶ [ه. ق]

۱. ندارد. این کلمه در این جا به معنای پایان صورت و انتهای تفصیل است. امروز اصطلاحاً در
 این مورد کلمه «بستن» را به کار می‌برند بدین معنی که از زیر آخرین قسمت صورت اسامی
 یا اشیاء خطی می‌کشند و آن خط را مورباً تا پایان صفحه ادامه می‌دهند و به اصطلاح
 «می‌بندند» تا مبادا به صورت اسامی یا اشیاء اسمی یا شیئی افزوده شود.
۲. موضوع دانستن اصطلاحاً به معنای جدا دانستن، جدا کردن است.

[حاشیه بالای سند: سمت چپ فرمان، به خط ناصرالدین شاه:] این بازار و دکانین را که در شاهزاده عبدالعظیم واقع است و خالصه بوده نه ملک، به علیقلی میرزا اعتضادالسلطنه مرحمت فرمودیم که در آبادی و خوبی بنای آن جا سعی کامل کند و باعث رونق قصبه حضرت عبدالعظیم (ع) بشود و متوجهات دیوانی که دارد، بی کم و کسر، هر ساله برساند کما فی السابق بجز وجوهات زاویه مقدسه. صحیح است [امضای توقیعی ناصرالدین شاه]

[۴]

[رسید مواد لازم]

نان تبریزی نواب ولیعهد حفظه الله تعالی به توسط استاد حسین خباز سرکاری:
 آرد سفید: سه دینار، روغن: پنج دینار، ماست: هفت دینار، تخم مرغ: ۶ عدد،
 زعفران: یک مثقال
 تحریراً فی شهر صفرالمظفر ۱۲۵۹ [محل مهر مهدعلیا:] ولیعهد شه را مهین
 مادرم. به نظر رسید.
 [از اسناد سازمان اسناد ملی ایران، آلبوم ۱۲۵]

فرامین

[۵]

هو الله تعالی شاه

عالی‌جاه مقرب الخاقان حاجی آقا مفتخر بوده بدانند نظر به این که مالیات قصبه اسکو^۱ و دهات آنجا، که بدهی واجب است، در عوض مخارج اتفاقیه و ضروریه سرکار است و تنخواه آن جا باید در مدت ده قسط به کارکنان سرکار شوکت مدار عاید باشد، علی‌هذا، از ابتدای هذه السنة توشقان ییل فرخنده دلیل و مابعدها، اسکو و توابعات او را مفوض و محول به عهده کاردانی آن دولت خواه فرمودیم که به هر نحو خود صلاح دانند، در ضبط و ربط آن جا کمال دقت را به عمل آورد و تنخواه را در مدت ده قسط به کارکنان سرکاری به موجب برات سرکاری برساند. مقرر آن که جمیع کدخدایان و ریش سفیدان قصبه اسکو و دهات از امر و نهی عالی‌جاه مشارالیه تجاوز نکرده خود را سپرده او دانند و در عهده شناسند. [محل مهر مهدعلیا:] ولیعهد شه را مهین مادرم. تحریراً فی ربيع الأول ۱۲۵۹.

[سازمان اسناد ملی ایران آلبوم ۱۲۵]

[۶]

طلب سلالة السادات آقا سید مهدی که یک جام آیینه جواهر در نزد مشارالیه، رهن بود و از تنخواه مرحمتی اعلی حضرت همایون^۲ می‌بایست داده شود، چون آن وجوهات وصول نشده است، از مقرری و اخراجات هذه السنة داده می‌شود، به

۱. اسکو یا اسکوی و اسکویه از مضافات تبریز است.

۲. مقصود محمد شاه قاجار شوهر مهدعلیا و پدر ناصرالدین شاه است. مهدعلیا از شوهر خود به عنوان «اعلی حضرت همایون» یاد می‌کند.

استحضار برادر گرام عیسی خان^۱
 فی توشقان نیل^۲، مبلغ سه هزار و هشتصد تومان رایج دیوان است
 تحریراً فی شهر ربیع الثانی ۱۲۵۹ [محل مهر مهدعلیا:] ولیمهد شه را مهین
 مادرم.
 [سازمان اسناد ملی ایران، آلبوم ۱۲۵]

[۷]

هو الله تعالی

[محل مهر ناصرالدین میرزا] دولت خواه بلا اشتباه سردار^۳ بدانند که

۱. عیسی خان برادر فانی مهدعلیاست که لقب اعتمادالدوله داشت. عباس میرزا ملک آرا، در یادداشت‌های زندگی خویش بین این برادر و خواهر به رابطه زشت و شنیعی اشاره کرده که مسلماً نتیجه نفرت او از زن پدر نامهربان و مغرور خویش یعنی مهدعلیا بوده (خاطرات عباس میرزا ملک به تصحیح و تعلیقات دکتر عبدالحسین نوایی، انتشارات مجله یادگار، ۱۳۲۵ (و چاپ‌های بعد به توسط انتشارات بابک) ۵.

در خصوص عیسی خان رجوع شود به شرح رجال ایران، مهدی بامداد، انتشارات زوار ۱۳۲۶ ه. ش.

۲. توشقان بیل ماه چهارم از مجموعه سال‌های دوازده‌گانه مغولی که مبنی بر نام‌های حیوانات است. توشقان همان کلمه دوشان است که در نام دوشان تپه دیده می‌شود. توشقان به معنای خرگوش است. در کلمات مغولی اغلب حرف نامصوت «ق» یا کاف در وسط کلمه می‌افتد مثل قشون که اصلاً قشقون بوده یا تنسوق که تنکسوق بوده یا چنگیز که در اصل مغولی چنگگز بوده حافظ شیرازی می‌فرماید:

بر شکن کاکل ترکانه که در طالع تو است بخشش و کوشش قاتی و چنگز خانی
 ۳. به نظر می‌آید که منظور از سردار همان حسن خان قاجار قزوینی باشد ملقب به ساری اصلان و سردار قزوینی یا سردار ایروانی. حسن خان و برادرش در دوره دوم جنگ‌های ایران و روس حاکم ایروان بوده‌اند و در برابر روسی‌های برای حفظ ایروان و وفاداری به کشور ایران رنج‌ها برده و رشادت‌ها کرده‌اند، لقب ساری اصلان یعنی شیرزرد نشان از شجاعت وی می‌دهد. به همین جهت روس‌ها پس از قرارداد ترکمان چای املاک همه ایرانیان را بدیشان باز پس دادند تا در طی ۵ ماه مهلت نسبت به ماندن در سایه حکومت تزاری و حفظ اموال یا فروش اموال و بازگشت به ایران تصمیم بگیرند. اما اموال این دو برادر غیور و کریم خان نخجوانی را که شجاعانه در برابر روس‌ها ایستاده بودند مصادره کردند و با این حال، آن دو ←

ان شاء الله تا سلطنت برجاست، به خدا، به سر مبارک قبله عالم قسم است که شما و اولاد شما با عزت و منصب و حرمت برقرار باشند. سهل است که منصب بزرگتر التفات خواهیم فرمود. بعد از شما هم، منصب و خدمت شما مال عبدالله خان است. احدی دخل و تصرف در شغل و منصب شما نکند. از التفات ما خاطر جمع باشید. همین نوشته را سند خود نمایید.

تحریراً فی شهر شوال المکرم سنه ۱۲۶۰

[محل مهر مهدعلیا:] ولیعهد شه را مهین مادرم.

[از اسناد مؤسسه تاریخ معاصر]

[۸]

[محل مهر مهدعلیا] ولیعهد شه را مهین مادرم

مقرب الخاقان سردار، زحمت‌ها و خدمت‌ها و خدمت‌های شما منظور نظر است. همیشه از شما صداقت و راستی و درستکاری مشاهده شده است. به خصوص بعد از فوت شاه مرحوم آنچه لازمه خدمت و جان نثاری بود، در راه ناصرالدین شاه کردید. به من معلوم شد که چه خدمت‌های بزرگ کردید. از التفات پادشاه خاطر جمع باشید که از هر جهت شما و کسان شما در امان پادشاه هستید و از برای شما به جز التفات‌های بزرگ از جانب پادشاه دیگر ان شاء الله رونخواهد شد و من همه وقت ضامن التفات پادشاه هستم، درباره شما. به آسودگی مشغول خدمت پادشاهی باشید.^۱

[از اسناد مؤسسه تاریخ معاصر]

→ برادر به ایران بازگشتند، عباس میرزا در ازاء اموالی که از دست داده بودند تیول متناسبی بدیشان بخشید.

در باب حسین خان و حسن خان قاجار قزوینی غیر از تواریخ رسمی مثل ناسخ‌التواریخ (قاجاریه) و روضة‌الصفای ناصری (جلد ۱۰) رجوع شود به شرح حال رجال ایران، مهدی یامداد.

۱. مسلماً نامه کوتاه ولی سلطنت مآبانه در تهران و در همان روزهایی نوشته شده که ناصرالدین شاه در راه آمدن از تبریز به تهران بود. و امور سلطنت را مهدعلیا اداره می‌کرده مهر بر صدر نامه زدن وی این مطلب را تأیید می‌کند.

نامه‌های مهدعلیا به ناصرالدین شاه

[۹]

قربانت بگردم قرار شاهزاده‌ها همان است [که] روزی که از سفر آمدم دادم. البته نکول نخواهم کرد. حالا اگر پشت گردن شاهزاده‌ها هم بزنند، بی‌قاعده و بی‌اذن نخواهند آمد. آن روز راه دیگر داشت. از خدمت شما که محروم بودند. میرزا تقی^۱ هم که این طایفه [قاجاریه] و شاهزاده‌های بیچاره را از سگ کمتر کرده بود. از زمین و آسمان دستشان بریده شده بود. به جهت این که خفیف نشوند یا درد دل خودشان را و عرضشان را بکنند، ناچار رو به من می‌آوردند. حال بحمدالله این التفات که پادشاه در حق اهل ایران فرمودند همه کارشان را فهمیدند. عرضشان را به پادشاه می‌کنند. به من دیگر چه کار دارند. من هم بحمدالله آسوده شدم. به علی‌قلی میرزا هم گفتم کاغذی در این باب به شاهزاده محمودلی میرزا^۲ نوشت که به شاهزاده‌ها کلاً اعلام بکنند که در عیدها به دیدن من بیایند. در وقت‌های دیگر مرخص نیستند. کاغذ را هم دادم به نظر شما برسد، بفرستم پیش محمودلی میرزا. [اسناد وزارت خارجه ایران، اصل مکاتبات ج ۳۰ ص ۳۰ برگ B] (به نقل از

۱. یعنی میرزا تقی خان فراهانی امیرکبیر که با شاهزادگان قاجاری به خشونت و تفرعن و تخویف و تحقیر رفتار می‌کرد.
 ۲. محمودلی میرزا سومین پسر فتحعلی شاه و متولد به سال ۱۲۰۳ ه. ق بود که به حکم کبیر سن و شاهزادگی بلافصل مورد احترام شاهزادگان بود نوشته‌اند که محمودلی میرزا به علت آشنایی با تنجیم (اختر شماری) احکامی نیز داشته که با واقعیت تطبیق یافته.
- رجوع شود به تاریخ عضدی تألیف سلطان احمد میرزا عضدالدوله پسر فتحعلی شاه، به اهتمام و تعلیقات دکتر عبدالحسین نوایی و شرح حال رجال ایران تألیف مهدی بامداد ذیل محمد ولی و تذکره خاوری تألیف فضل‌الله حسینی شیرازی به اهتمام هاشم محدث، انتشارات زنگان، ۱۳۷۸ ص ۲۱/۲۰

سیاستگران دوره قاجار، تألیف خان ملک ساسانی)

[۱۰]

تصدقت بگردم. احوال من بحمدالله از التفات شاه امروز خوب است. حمام رفتم قدری رفع کسالت شد. عصری هم رفتم دیدن ملک زاده. قربانت بگردم. اسباب‌های بلور بسیار خوب بود. به سر خودت بسیار خوش حال شدم. که الحمدالله در ایران همه صنایع را راه انداخته‌اید^۱. ان شاءالله معادن نقره و طلا به عمل خواهد آمد. صد و بیست سال، ان شاءالله با اقتدار سلطنت [کنید و] در آبادی ایران بکوشید. خداوند عالم از هر جهت شما را دل خوش بدارد. آمین آمین.

[اسناد وزارت خارجه ... (به نقل از سیاستگران دوره قاجار، خان ملک ساسانی)]

[۱۱]

هو

قربانت بگردم شما باید دیگر چه وقت مرا بشناسید. من چه کار دارم به این حرف‌ها. چه وقت دخل و تصرف به کار شما و به کار دولت شما کرده‌ام. با وجودی که من از همه کس با احتیاط‌تر راه می‌روم، شما از همه کس مرا نامحرم‌تر می‌دانید. از قصر که آمدم، بعضی حرف‌ها شنیدم. گفتم گاه است [که] خدمت شما عرض نکرده باشند. خواستم به شما حالی کنم و الا به من چه، پادشاهید و مختار. خدا شاهد است نه با وزیرتان آشنایی دارم نه نوکره‌تان مرا می‌شناسند نه من آن‌ها را. خداوند عالم شما را به سلامت بدارد. پیشه من مثل مادر اسدالله دعاگویی است. به حق خدا این حرف‌ها را هم که خدمت شما گفتم از مردم شنیدم. همه کس می‌گفتند. اگر می‌دانستم باید نگفتم نمی‌گفتم. من هرگز از حرف زدن خدمت شما

۱. لابد منظور محصول کارخانه‌هایی است که امیرکبیر به زحمت و خون دل آن‌ها را پدید آورد رجوع شود به منتظم ناصری از اعتمادالسلطنه محمد حسن خان و امیرکبیر و ایران از فریدون آدمیت (انتشارات خوارزمی) و میرزا تقی خان امیرکبیر از شادروانان عباس اقبال و قاسم غنی و تاریخ مؤسسات تمدنی جدید از شادروان دکتر حسین محبوبی اردکانی.

بی احتیاط نیستم.

اسناد وزارت خارجه (نقل از کتاب سیاستگران دوره قاجار، خان ملک ساسانی)

[۱۲]

هو

نور چشم مکرم امروزه علت عارضه زکام و تب نتوانستم به آستان همایون مشرف شوم. دیروز به زیارت حضرت عبدالعظیم رفته بودم. گوجه و چغاله باغ خالی از امتیاز نبود. چند تفت^۱ برای حضور مهر ظهور همایون آوردم. اگر به موقع باشد و مناسب دانید، با پره آنجا از عرض خاک پای مبارک بگذرانید. حاصل باغ آنجا همین است. گوجه طبرزد^۲ است و امتیازی دارد. زیاده زحمت ندارد.

[سند شماره ۱ / ۲۷۰ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۱۳]

هو

قربانت شوم تصدقت کردم ان‌شاه‌الله احوال مبارک خوب است. در عباس‌آباد^۳ خوش می‌گذرد. نایب‌السلطنه^۴ هم دیروز به قصر رفتند. ما اینجا زیاد

۱. تفت به معنای سبزی است که برای نهادن گل و میوه سازند (تفت نامه دهخدا) مهدعلیا در حضرت عبدالعظیم خانه و باغی داشت، میوه‌ها محصول همین باغ بود. ذکر این باغ و خانه در جزو ارضیه او آمده.

۲. تبرزد (= طبرزد) نبات و قند سفید را گویند. برای اطلاع بیشتر و آگاهی بر این که چرا چنین نام‌گذاری صورت گرفته رجوع کنید به لغت نامه دهخدا ذیل کلمه تبرزد.

۳. عباس‌آباد ظاهراً همان دهی است که حاجی میرزا آقاسی در نزدیک تهران قدیم ایجاد کرد و خود در قلعه آن سکنی گزید و آن را به نام خود (ملاعباس ایروانی) عباس‌آباد نامید. در زمان سلطنت پهلوی دوم محمدرضا اراضی عباس‌آباد بین افسران و نظامیان تقسیم شد و قلعه و ساختمان آن نیز به دست نیروهای نظامی افتاد. محله عباس‌آباد تهران فعلی همان اراضی ده عباس‌آباد حاجی میرزا آقاسی است این نکته قابل ذکر است که حاجی میرزا آقاسی در سال ۱۲۶۳ کلیه دهات و مزارعی را که آباد کرده بود، من جمله عباس‌آباد را، به محمد شاه بخشید. شمار این مستحدثات را ۱۴۳۸ قطعه نوشته‌اند.

۴. کامران میرزا پسر ناصرالدین شاه ملقب به امیرکبیر متولد ۱۲۷۲ هـ. ق. خیابان امیر به که ←

تنها ماندیم. نیاوران خیلی خیلی خالی شد. ساعتی هم که از برای ورود به شهر، برای ما، مشخص کرده‌اند، نهم و دهم ماه نو است. تا آن روز ساعت نیست^۱. من هم که اعتقاد زیادی به ساعت دارم. بنایی شهر هم هنوز رو به راه نشده است. در نیاوران هم تنها ماندن اسباب وحشت و دل‌تنگی است. از دزد و بعضی چیزها هم احتیاط لازم است اگر می‌فرمایید یکی از باغ‌های بیرون شهر، مثل نظامیه^۲ یا جای دیگر

→ امروز ولی عصر جنوبی خوانده می‌شود یادی از نام اوست که خانه‌اش در محل دانشکده افسری فعلی بود و منطقه کامرانیه در شمیران محله خانه پیلانی او بود. در خصوص کامران میرزا رجوع شود به روزنامه شرف شماره ۴ ربیع‌الثانی ۱۳۱۰ و روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه و منتظم ناصری و شرح حال رجال ایران ذیل کامران میرزا و مرآت‌الوقایع. زن کامران میرزا سرورالدوله دختر سلطان مراد میرزا حسام‌السلطنه و دختری کامران میرزا ملکه جهان خانم زن محمدعلی شاه بود و مادر احمد شاه. کامران میرزا در ۱۳۰۷ شمسی در ۷۵ سالگی درگذشت و در حضرت عبدالعظیم در مقبره ناصرالدین شاه مدفون شد. رک یادداشت‌های ملیچک از غلامعلی خان عزیز السلطان و رجال عصر ناصری از دوستعلی خان معیرالممالک. تصویری از کامرانیه نیز در روزنامه شرف آمده.

۱. تا آن روز ساعت نیست یعنی ساعت (= زمان) بر اساس حرکت ستارگان شوم است. مردم خرافی عصر قاجاری بر مبنای سنت‌های کهن اعتقاد داشتند که حرکت ستارگان و گردش و تقارن آن‌ها با یکدیگر در سرنوشت مردم مؤثر است و بر اساس این اعتقاد، بعضی روزها و ساعات را برای انجام کارهای مختلف خود سعد (مساعد) می‌دانستند و بعضی را نحس و در ایام و ساعات نحس دست به کاری نمی‌زدند و چنین بود که در دربار سلاطین همواره کسی یا کسانی به عنوان منجم وجود داشتند که ایام سعد و نحس را مشخص می‌کردند. بر مبنای رای همین منجمین بود که در سال ۱۰۰۰ هـ. ق شاه عباس، سه روز که به زعم منجمین قرانی در طالع شاه بود از سلطنت کناره گرفت و یوسف ترکش دوز نقطوی را شاه کردند و پس از سه روز یوسف را کشتند ... نگاه کنید به عالم‌آرای عباسی ذیل وقایع سال ۱۰۰۰ ...). منجم دربار شاه عباس ملا جلال منجم بود.

۲. نظامیه کاخ و پارک عظیمی بود که میرزا آقاخان نوری صدراعظم به نام پسر ارشدش میرزا کاظم‌خان نظام‌الملک در حوالی سال ۱۲۷۰ ق ساخته بود در محلی که اینک میدان بهارستان خوانده می‌شود شامل تالارها و شاه‌نشین‌ها و سالن‌ها و دیوان‌ها و استخر و باغ پهناور. امروز از آن همه شکوه و پارک و استخر چیزی باقی نمانده جز کوچه فرسوده تنگ و کج معوجی در اواخر ضلع جنوبی میدان بهارستان که با نام نظامیه از گذشته‌های دور حکایت می‌کند. شصت هفتاد سال پیش قسمتی از استخر و تأسیسات آن به صورت کافه رستورانی در آمده بود به نام لقانطه که تفرجگاه مردم تهران بود و بلم کوچکی هم در استخر بود که ←

بیاایم. نهم را وارد شهر بشویم. اگر می‌فرمایید و عیبی ندارد. تا نهم را اینجا باشیم یک سر به شهر بیاایم. هر طور که میل مبارک قرار بگیرد، فرمایش شود که از آن قرار تکلیف خود را بدانم. زیاده عرضی ندارد.

[در حاشیه] الحمد لله احوالم خوب است.

[سند شماره ۱ / ۵۵۰ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی]

[۱۴]

هو

قریانت شوم. بر من لازم است که آنچه باعث دعاگویی وجود مبارک است. در آن کار سعی باشم. نگار خانم دو روز است با عیال صارم‌الدوله^۱ اینجا آمده‌اند عرض نگار خانم که حکم فرموده‌اند املاک او ضبط شود تا مراجعه شود [این است که] من از حکم مبارک و مرافعه سر پیچ نیستم و پیش هر ملایی که برند

→ زنان و مردان با هیجانی آمیخته با لذت، به هول و هراس در آن می‌نشستند و استخر کوچک را دور می‌زدند. بسیاری از شعرای قاجاری میرزا آقاخان را با ایجاد چنین پارک عظیم و مصفايي مدح گفته‌اند و ماده تاریخ ساخته‌اند تا آنجا که میرزا طاهر شعری مجموعه‌ای از این اشعار را به نام گنج شایگان به صورت کتابی در آورده و در آن به ذکر شاعران مدیحه‌گو و نمونه اشعارشان پرداخته و در پی آن بوده که جلد دومی بر آن کتاب فراهم آورد که عمرش کفاف نداده و روی در نقاب خاک کشیده. از ماده تاریخ‌هایی که در این کتاب به مناسبت همین پارک و عمارت آمده کلام اردشیر میرزا رکن‌الدوله از همه ساده‌تر و رساتر است: و این نظامیه به مینو مانده. از جمله تازگی‌های آن پارک مجالس نقاشی دیواری بوده شامل صورت کلیه رجال داخلی و درباری و سفرای خارجی مثل کنت دوگو بینو و لاگوفسکی سفیر روسیه و دیگران کلاً به قلم ابوالحسن خان صنیع‌الملک عموی کمال‌الملک میرزا محمدخان غفاری.

۱. صارم‌الدوله منظور علیقلی میرزا پسر بزرگ امامقلی میرزا عمادالدوله است که در سال ۱۲۷۹ لقب صارم‌الدوله یافت و سال بعد از جانب پدر ۱۲۸۰ حاکم لرستان شد این شاهزاده در جوانی درگذشت (۱۲۸۹ هـ. ق) رک شرح حال رجال ایران ج ۵ ص ۱۶۲/۱۶۳
نگار خانم دختر عباس میرزا نایب‌السلطنه و برادرزاده علیقلی میرزا بود که ظاهراً ابتدا زن علیقلی میرزا صارم‌الدوله بود و چون صارم‌الدوله در بحبوحه جوانی درگذشت، وی زن مصطفی قلی‌خان اعتمادالسلطنه قراقرلو همدانی شد ظاهراً پس از مرگ صارم‌الدوله املاک نگارخانم را هم جزو ماترک صارم‌الدوله مصادره کرد بودند.

مرافعه می‌کنم ولی املاک زرخرید خود مرا که همه اطلاع دارند [که] اسباب طلا و جواهر فروختن ملک خریدم و املاک موهومی صارم‌الدوله و مهریه من است حکم بفرمایید در تصرف خودم باشد. سایر املاک را ضبط نمایند تا مرافعه شود. عرض می‌کند از عدالت قبله [عالم] دور است که سی سال خانه و زنده‌گانی (زندگانی) به هم بزنم و ملک داشته باشم، حالا به طفیلی املاک صارم‌الدوله مال من از میان برود. من صاحب مال و جان نیستم. همه مال پادشاه است. ولیکن عرضم این است که املاک زرخرید و موهومی صارم‌الدوله باید به من که نوشتجات و قبالات معتبر در دست دارم، در میان این املاک ضبط نشود. حکم بفرمایید در دست خودم باشد. عرض دیگرش هم این است که یک مجلس حکم فرمایند، در دارالشوری، اجلاس بشود. صورت اجلاس را شاهزادگان و وزرا به عرض حضور مبارک برسانند. بعد اجلاس شود. امر امر همایون است.

[سند شماره $\frac{295}{1/954/1}$ سازمان اسناد ملی ایران]

{۱۵}

هو

سرکار ملک‌آرا^۱ فرمایشات قبله عالم را که در باب نگار خانم نوشته بودی

۱. به نظر می‌آید که منظور از سرکار ملک‌آرا همان محمدقلی میرزا پسر دوم فتحعلی شاه است که سال‌ها حکمران مازنداران بود و پس از مرگ پدرش در ۱۲۵۰ که محمد میرزا با نام محمد شاه به سلطنت رسید، وی نیز مانند دیگر پسران ارشد فتحعلی شاه سلطنت برادرزاده را بر نمی‌تافت و به همین جهت قائم مقام میرزا ابوالقاسم او را به زور و تزویر به تهران احضار نمود و بعد هم به گناه آن که پیری را بهانه کرده تا در برابر شاه نایستد وی را به همدان تبعید کرد و او سال‌ها در این تبعید ماند تا ناصرالدین شاه به سلطنت رسید و او را که پیر و فرتوت شده بود از تبعید رهایی بخشید و او به تهران آمد. مرگ وی در سال ۱۲۸۶ هـ. ق ظاهراً روی داده و علت آن که مهدعلیا پای او را در این قضیه کشانده همان توقف ممتد وی در همدان و وقوف بر مسایل محلی بود. محمدقلی میرزا برادر مادری ابراهیم خان ظهیرالدوله پدر حاج محمد کریم خان پیشوای شیخیه کرمان بوده.

ملک‌آرا شعر نیز می‌گفته و «خسروی» تخلص می‌کرده

رک تاریخ عضدی و حدیقه‌الشعرا تألیف سید احمد دیوان‌بیگی شیرازی هر دو به تصحیح دکتر عبدالحسین نوایی و ناسخ‌التواریخ میرزا محمد تقی لسان‌الملک سپهر ←

به خودش نشان دادم. از التفات قبله عالم منتهای شکرگزاری را به عمل آورد که تا حال یک نفر نبود که این یک عرض حسابی را به خاک پای مبارک عرضه دارد که این سه چهار پارچه ملک زرخرید من دخیلی به املاک موروثی صارم‌الدوله و ورثه او ندارد. در صورتی که ورثه او هم با من حرفی ندارد (ندارند). به هرکس عرض خودم را کردم، او رفت به خلاف به خاک پای مبارک عرض کرد تا به جایی رسانند که مرا مقصر قلم دادند که من از مرافعه سربیع هستم. اول (اولاً) این که صاحب جان و مال پادشاه هستند. کسی حد او را ندارد که اطاعت نکند. ثانیاً این که من با حرف حسابی و این احکامات صحیح چرا از مرافعه می‌گریزم. معلوم است قبله عالم عدالت و التفات فرموده‌اند که احقاق حق شود. زیاده از این مایه زحمت اولیای دولت نشود ولیکن در باب املاک زرخرید چند حرف حسابی دارد. احکامات را به مهر مجتهدین همدان که همگی معروف‌اند و یقین شما هم می‌شناسید و احکام آقا سید صادق^۱ و سایر ملاحا، به جلال‌الدین میرزا پسر معین‌الملک^۲ به اردو فرستاد. شما این یک زحمت را بکشید این احکامات و نوشتجات را به حضور مبارک قبله عالم ببرید ملاحظه فرمایند. اگر صحیح است حکم مجددی التفات بفرمایند که املاک زرخرید نگارخانم در دست خودش باشد ضبط نشود که دخیلی به املاک ورثه ندارد. سایر املاک ضبط شده مرافعه نمایند. اگر صحیح نیست، هر طور قبله عالم حکم می‌فرمایند مختارند. کسی را حد آن نیست که تخلف کند. اگر چه شما از این کارها تحاشی دارید، ولیکن نگار خانم بیچاره کسی را ندارد. بجز این که پیش من بیاید و گریه کند کسی به فریادش نمی‌رسد. به خاطر من شما این یک مرتبه احکامات و نوشتجات او را هر طور است به نظر مبارک برسانید. همین قدر که قبله

→ (قسمت قاجاریه) تصحیح جمشیدکیان فرو شرح حال رجال ایران از مهدی بامداد جلد ۳

۱. مراد از آقا سید صادق مجتهد پدر سید محمد طباطبایی از پیشگامان مشروطیت است. (رک المآثر و الآثار)

۲. جلال‌الدین میرزا پسر معین‌الملک ظاهراً سهو القلم است. زیرا «معین‌الملک» ابتدا لقب میرزا ابوالقاسم مستوفی بود و بعد لقب شیخ محسن خان مشیرالدوله شد پیش از آن که وی به مقام وزارت خارجه برسد. ظاهراً صحیح جلال‌الدین میرزا پسر خانلر میرزا احتشام‌الدوله باشد که خانلر میرزا پسر عباس میرزا نایب‌السلطنه حکومت همدان داشته و پسرش جلال‌الدین میرزا نیز در امور حکومتی دست اندرکار بوده. جلال‌الدین میرزا یکی از دختران فرهاد میرزا معتمدالدوله را به زنی داشت. رک شرح حال رجال ایران ج ۵ ص ۲۴۹

عالم ببیند، به خودشان همان ساعت معلوم می شود که نگار خانم حق دارد و این ها چه طور اشتباه کردند، به نظرشان برسد، دیگر خودشان در رد و قبولش مختارند. عرض دیگر نگار خانم این است که قبله عالم یک فراش خلوت را به، محصل مرافعه بدهند. بعد از آن که حکم شد [۱۵] بیست هزار تومان تعارف را اعتمادالسلطنه^۱ به من پس بدهد. معلوم است منتهای بی مهری و اهانت را خواهند کرد. این بود عرض او. مختار پادشاه هستند. دخترهای صارم الدوله هر دو پیش من آمدند و اقرار کردند که ما در معامله صارم الدوله با نگار خانم حرفی نداریم و در املاک زر خرید او هم حرفی نداریم.

[سند شماره $\frac{۲۹۵}{۱/۹۷۰/۱}$ سازمان اسناد ملی ایران]

[۱۵]

هو

فرمانت شوم دیروز من این کیفیت را شنیدم. میرزا موسی هم به من نوشت. یوسف بیگ را هم فرستادم رفت، زخم کدخدا را دید. زخم زده بودند. کدخدای بیچاره بی هوش افتاده بود. امروز اول صبح فرستادم هر سه پسرهای خان^۲ را آوردم

۱. یعنی مصطفی قلی خان قراقرلو از امرای قشون ناصری که در جنگ های مختلف من جمله جنگ، میرزا محمد علی حجت از بابیه در زنجان و سید یحیی کشفی دارابی در تبریز شرکت داشتند. محمد حسن خان اعتمادالسلطنه از این که این مرد لقب «اعتمادالسلطنه» را به تمهید از شاه گرفته در خاطرات خود سخت بدین امر اعتراض کرده. رک شرح حال رجال ایران و روزنامه خاطرات محمد حسن خان اعتمادالسلطنه.

۲. منظور از خان که پسرهایش مرتکب خلافتی شده بودند میرزا نصرالله خان برادر ناتنی مهدعلیا و به تعبیری دیگر دایی ناصرالدین شاه است که در زی روحانیت بوده و لقب نظام العلما داشته و چون او در ۱۲۷۲ بدین لقب دست یافته تاریخ ارتکاب خطای فرزندانش که در این نامه آمده باید بعد از سال ۱۲۷۲ باشد. لقب نظام العلما پیش از وی لقب حاج ملا محمود تبریزی معلم ناصرالدین میرزا از علمای شیخیه آذربایجان بوده که در مجلس محاکمه سید علی محمد باب نیز جزو متاظره کنندگان بود. در مورد نصرالله خان رجوع شود به شرح حال رجال بامداد و منتظم ناصری، و در باب حاج ملا محمود تبریزی به منتظم ناصری ج ۲ و کتاب فتنه باب از دکتر عبدالحسین نوائی و شرح حال رجال بامداد و کتاب مفتاح باب الابواب از دکتر مهدی خان زحیم الحکما.

در منزل بشیرخان^۱ نگاه داشتم که هر طور حکم مبارک باشد از همان قرار اطاعت کنم. خودم نمی‌خواستم تنبیه کنم. منتظر حکم بودم. می‌دانستم به عرض قبله عالم این حرکت خلاف این‌ها خواهد رسید و حکم به تنبیه خواهید فرمود. اگر خودم تنبیه می‌کردم دوستانه به نظر بچه‌ها می‌آمد. با حکم مبارک همان طور که فرمایش فرموده‌اید فردا می‌فرستم میرزا موسی را می‌آورند. این بچه‌های ولی خان را هزار چوب می‌دهد بزنند. خداوند عالم ان‌شاءالله همه را به قربان وجود مبارک شما بکند. همین فرمایش هم از روی التفات است. بعد از این پسرهای خان تربیت خواهند شد.

[سند شماره ۱ / ۹۰۱ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

۱۶۱

هو

قربانت شوم. تصدقت کردم از قراری که عین‌الملک^۲ می‌گفت قبله عالم به مبارکی و سلامتی، روز جمعه تشریف می‌یوند. من که نتوانستم بیایم خدمت شما

۱. عرض از بشیرخان مسلماً همان آغابشیر معروف به شمع خانواده است از خواجه سرایان مخصوص شاهانه (زندگانی خصوصی ناصرالدین شاه از دوستعلی خان معیرالممالک، ص ۱۸.

۲. عین‌الملک همان شیرخان یا درست‌تر بگوییم انوشیروان خان پسر سلیمان‌خان خان خاتان است یعنی برادرزاده مهدعلیا و پسر دایی ناصرالدین شاه انوشیروان خان که به صورت خلاصه‌تر به شیرخان شهرت داشت صاحب‌القایی چون عین‌الملک، اعتضادالدوله بود و چون غیر از حکومت استرآباد سمت خوانسالاری ناصرالدین شاه نیز داشت به عنوان خوانسالار و خان ناظر نیز شناخته می‌شد. وقتی عزت‌الدوله از میرزا کاظم‌خان نظام‌الملک طلاق گرفت و از آن ازدواج اجباری رهایی یافت، زن شیرخان پسر دایی خود شد و از او فرزندی یافت من جمله عیسی خان که ابتدا عین‌الملوک لقب داشت و بعد عین‌الملک شد و موسی خان پدر علیرضاخان عضدالملک، و اسماعیل خان ملقب به سپهبد که جد خاندان سپهبد (سپهبدی) است. شیرخان در سال ۱۲۸۵ به بیماری وبا درگذشت و عزت‌الدوله بار دیگر بی‌شوهر ماند تا این که یحیی خان معتمدالملک برادر میرزا حسین خان مشیرالدوله خواستار او شد و، به وساطت میرزا یوسف مستوفی‌الممالک، عزت‌الدوله با رضایت شاه به عقد یحیی خان در آمد.

برسم. اول شنیدم [که] بعد از عید مولود خودتان تشریف می‌برید. بسیار خوش حال شدم که اول ماه می‌آیم [و] چند روزی زیارت جمال مبارک را می‌کنم. بعد از شنیدن این خبر بسیار غصه خوردم. ان‌شاءالله به مبارکی و سلامتی تشریف ببرید. هر جا هستید در پناه خدا باشید. ان‌شاءالله معلوم است هوای آن جاها خوب است و به وجود مبارک سازگار است. نیاوران که بیلاق نیست. هوای شهر از آن جا بهتر است. البته حال فصل کشت است. یک روز در میان، قربانعلی بیگ را با شلیل و سایر میوه‌جات به خدمت می‌فرستم. من از برای دعاگویی و باغبانی، شب و روز اوقاتم را صرف دارم. باغ امسال شلیل بسیار دارد. هنوز نرسیده است. همان یک درخت پیش‌رس بود. نوش جان فرمایید. هر چه می‌رسد. پی در پی می‌فرستم. به خودم حرام است. من هم تا اول و دوم به نیاوران می‌آیم. تعزیه‌داری و دعاگویی وجود مبارک امروز تمام شد. این چند روز ساعت نداشت. قدری هم کار داشتم. از آن جهت نتوانستم زودتر بیایم. پسرهای نظام‌العلماء هم تنبیه کاملی شدند. حال در منزل بشیرخان محبوس هستند. هر چه بفرمایید اطاعت [می] شود.

[سند شماره ۱ / ۹۳۷ / ۱ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

(۱۷)

هو

قربانت شوم تصدقت کردم. مدتی می‌شود چشمم به دستخط مبارک روشن نگشته است. به این جهت، قربانعلی بیگ را به خاک پای مبارک روانه کردم. بلکه به این وسیله و به دستخط مبارک شاد شوم. از راه مرحمت، اگر از احوال من بخواهید، الحمدالله (الحمدالله) ناخوشی ندارم. زنده هستم. اگر چه در نیاوران هنوز خبری نیست ولی ما هیچ از تزلزل آرام و آسوده نیستیم. آن حالت واهمه [باقی؟] است. علی‌الله، هر چه خدا خواسته است. ان‌شاءالله وجود مبارک پادشاه از آفات و بلیات محفوظ باشد همه سهل است. احوال خادمان حرم، شاهزاده‌ها همه سلامت است. همه دعاگویی وجود مبارک می‌باشند. توران آقا^۱ چند روزی سیاه‌سرفه

۱. توران آغا و خواهرش تومان آغا دختران ناصرالدین شاه بودند از بطن بانو خازن‌الدوله با تفاوت چهار پنج سال، هنوز این دو دختر به حد بلوغ نرسیده بودند که خازن‌الدوله درگذشت و ناصرالدین شاه سرپرستی آنان را به خجسته خانم تاج‌الدوله از زنان محبوب ←

گرفت. خودم متوجه شدم. با شربت‌ها و غذای باقاعده، الحمدالله (الحمدالله) خوب شد. آقای نایب‌السلطنه هم به اوشان رفته است. نوشته بود که هوای آنجا خوب است. سوار می‌شوم. خوش می‌گذرد. شاهزاده محمدرحیم میرزا^۱ بسیار بسیار خوب شمرانات را نگاه داشته است. بسیار شاهزاده عاقل بانظمی است. انصافاً قابل خدمت‌های بزرگ است به دلیل آن که مشیت نمونه خروار است. اعتضادالسلطنه و نصرت‌الدوله^۲ هم، هر روز یک‌شنبه و پنج‌شنبه در شوری

→ و محترم خویش سپرد و وقتی آن دو بزرگ شدند توران آغا لقب فخرالدوله یافت و تومان آغا لقب فروغ‌الدوله، توران آغا زن مهدیقلی خان مجدالدوله شد و تومان آغا فروغ‌الدوله همسر میرزا علی خان ظهیرالدوله صفا علی شاه. شرح بسیار لطیف و جان‌گدازی معیرالممالک دوستعلی خان در باب آخرین روزهای حیات توران آغا آورده است. فخرالدوله شعر می‌گفت و «فخری» یا «بی‌نشان» تخلص می‌کرده. معیرالممالک دو سه قطعه از اشعار او را آورده است. این شاهزاده خانم ناکام همان کسی است که کتاب امیر ارسلان و فرخ‌لقا را که نقیب‌الممالک تقریر می‌کرده تا شاه بخوابد از پشت پرده گوش می‌کرده و تحریر می‌نموده. معیرالممالک هم شرحی در این باره ذکر نموده. رجوع کنید به رجال عصر ناصری (ص ۶۱ تا ۶۴) و شرح حال رجال ایران مهدی بامداد. (ج ۲ ص ۳۶۷ تا ۳۶۹)

۱. شاهزاده محمد رحیم میرزا پسر نوزدهم عباس میرزا نایب‌السلطنه، مرد کتاب خواننده فاضلی بود که در شهرهای کوچک آذربایجان حکومت داشت و یک بار هم به علت دشمنی عزیز خان سردار کل به خاک عثمانی پناه برد که به کوشش میرزا حسین خان مشیرالدوله سفیر ایران در دربار عثمانی، با دریافت تأمین و تضمین، به ایران بازگشت. وی که به لقب ضیاءالدوله داشت در ۶۰ سالگی درگذشت. رک تاریخ تبریز نادر میرزا قاجار و شرح حال رجال ایران ج ۵.

۲. شاهزاده نصرت‌الدوله فیروز میرزا پسر مورد علاقه عباس میرزا و مادرش از خاندان کلاتر با همیشه تبریز بود. وقتی محمد شاه به سلطنت رسید و در شیراز حسینعلی میرزا فرمان فرما با حمایت برادرش حسنعلی میرزا شجاع‌السلطنه خود را شاه خواند، محمد شاه این برادر خود را همراه با منوچهر خان معتمدالدوله گرجی به فارس فرستاد و تا عموهای سرکش خویش را سرکوب کند و لیندزی افسر انگلیسی مستخدم دولت ایران نیز شاهزاده قاجار و خواجه گرجی را پشتیبانی کرد و با ضربات دقیق توپخانه سپاه شیراز را در هم شکست و سرانجام فرمان فرما و شجاع‌السلطنه دستگیر و به تهران منتقل شدند. نصرت‌الدوله در سال ۱۲۳۳ متولد شد و در جمعه ۲۸ ربیع‌الاول ۱۳۰۳ ق درگذشت.

نصرت‌الدوله فیروز دو پسر داشت یکی سلطان عبدالحمید میرزا ناصرالدوله که ←

حاضراند. از خدمت محوله به خود غفلت ندارند. عزت‌الدوله^۱ و بچه‌هایش از تصدق سر پادشاه سلامت است. خداوند سایه مبارک را از سر ما کم نکند. جان مرا به قربان آن وجود مبارک بگرداند، ان شاء الله.^۲

→ سال‌ها حکومت کرمان داشت و باغ شاهزاده از آثار اوست. وی در سال ۱۳۰۹ درگذشت. پسر دوم وی عبدالحسین میرزا است که در سلطنت مظفرالدین شاه صاحب‌کیابیا شد و به حکومت فارس رسید و پس از آن، با لقب فرمان فرما به مشاغل مهم دست یافت و به دفعات وزیر شد و یک بار نیز به ریاست وزرا رسید.

در باب نصرت‌الدوله فیروز پسر عباس میرزا رجوع شود به منتظم ناصری و شرح حال رجال ایران بامداد ج ۳ ذیل کلمه فیروز و روزنامه شرف شماره ۱۵ ربیع‌الاول ۱۳۰۱.

۱. ملک‌زاده خانم عزت‌الدوله خواهر تنی ناصرالدین شاه در سال ۱۳۴۸ متولد شد و در ۱۲۶۵ به حباله نکاح امیرکبیر میرزا تقی‌خان فراهانی در آمد و از او دو دختر یافت. پس از کشته شدن امیرکبیر، و روی کار آمدن میرزا آقاخان نوری، وی به اصرار و تکلیف شاه قاجار با اکراه تمام همسر میرزا کاظم‌خان نظام‌الملک پسر ارشد میرزا آقاخان نوری شد و هنگامی که دولت صدراعظم نوری سپری شد و خود و خاتواده‌اش تبعید و آواره شدند وی از پسر میرزا آقاخان جدا شد و به همسری شیرخان عین‌الملک در آمد و از او فرزندان یافت تا این که شیرخان در وبای سال ۱۲۸۵ هـ درگذشت و عزت‌الدوله بار دیگر بیوه شد ولی به زودی یحیی‌خان معتمدالملک خواستار وی گردید و با وساطت میرزا یوسف مستوفی‌الممالک آشتیانی عزت‌الدوله به عقد یحیی‌خان در آمد و صاحب‌پسری شد به نام حسین‌خان که لقب معتمدالملک یافت و دختری با لقب افسر السلطنه که زن سلیمان‌خان ادیب‌السلطنه پسر عبدالحسین‌خان فخرالملک ناصرالسلطنه شد. حسین‌خان همان کسی است که بیمارستان معروف به شفاء یحیائیان را وقف بی‌نویان کرد. وی بنا بر دستور پدر خویش با دختر مظفرالدین میرزا عروسی کرد و پدرش هفت شبانه روز چنان جشنی گرفت که کوزن هم در کتاب خود به نام ایران و مسأله ایران از آن یاد کرده. یحیی‌خان هم پس از وصول به مقام وزارت خارجه و دریافت لقب مشیرالدوله در سال ۱۳۰۹ درگذشت و عزت‌الدوله برای بار پنجم با نصرالله‌خان نامی از اجزاء وزارت خارجه ازدواج کرد. وی در سال ۱۳۱۸ ق در هفتاد سالگی درگذشت.

در خصوص عزت‌الدوله رجوع شود به منتظم ناصری، میرزا تقی‌خان امیرکبیر تألیف عباس اقبال آشتیانی و دکتر قاسم غنی و شرح حال رجال ایران و امیرکبیر و ایران آدمیت.

۲. اسناد ۱ / ۴۱۶ / ۶-۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۱۸]

هو

قربانت شوم چون دیشب بچمدالله مژده فتح^۱ رسید، امروز هم اول ماه است، خواستم به این مژده خوب چشم شما را روشن و دل شما را شاد کنم. این خواب را مثل خواب‌های مردم سهل نگیرید. من ملای فقیر و سید عمامه دار و [از] زن‌های زوار نیستم که از برای طمع خواب درست بکنم. ملعون است هر کس خواب جعل بکند و آنگهی از قول امام، در حضور خودش. دیشب در خواب دیده شد که حرم مبارک خلوت است. هیچ کس از مرد و زن نیست مگر من و زن بهاءالدوله^۲ مرحوم و زن حاجی بهرام میرزا^۳ که پیش من است. ما در گوشه‌ای ایستاده‌ایم و گریه می‌کنیم. شما را دعا می‌کنیم. صلوات می‌فرستیم، در آن بین، شما تنها از در بالای سر، با جقه و هیکل وارد حرم شدید. آمده پهلوی قفل ایستادید به زیارت کردن. همین که شما آمدید در ضریح مطهر باز شد. حضرت با عمامه سبز،

۱. ظاهراً منظور از فتوحات مذکور همان مرفقیتهای میرزا محمدخان سپهسالار ایروانی است در برابر ترکمانان استراباد. میرزا محمدخان پسر امیرخان سردار دولو قاجار است که در جنگ با مدافع سردار روسی کشته شد. به علت تجاوزات مکرر ترکمانان به مناطق همسایه و حملات آنان به کاروان‌های زایرین مشهد مقدس، ناصرالدین شاه تصمیم به سرکوب قطعی ترکمانان گرفت و میرزا محمدخان را به این مأموریت فرستاد و او نیز ترکمانان را به سختی گوشمال داد و پایگاه‌ها و مراکز قدرت آنان را تصرف کرد. شرح این محاربات به تفصیل در منتظم و دیگر تواریخ ناصری آمده است.

۲. بهمن میرزا پسر فتحعلی شاه و برادر تنی سیف‌الله میرزا بود. دختر سیف‌الله میرزا به نام خجسته خانم زن ناصرالدین شاه و مادر معین‌الدین میرزا ولیعهد بود که در کودکی درگذشت. مادر بهمن میرزا و سیف‌الله میرزا، گلیدن خانم بود که پس از مرگ مهدعلیا، مادر فتحعلی شاه، عهده‌دار رسیدگی به مسایل مالی حرمسرای شاه قاجار شد و شاه او را سخت محترم می‌داشت و لقب خازن‌الدوله بخشید. شرح اقدامات وی و گستردگی قدرت و اختیار وی در تاریخ عضدی آمده است. بهمن میرزا لقب بهاءالدوله داشت.

۳. بهرام میرزا پسر فتحعلی شاه از بطن سکینه خانم. این بانو ابتدا همسر ناظر حسینقلی خان برادر فتحعلی شاه بود و پس از آن که حسینقلی خان سر به شورش برداشت، شاه قاجار چند نفر از خادمان وی را کشت. من جمله ناظر حسینقلی خان را نیز طناب انداختند و فتحعلی شاه همسر وی را گرفت و به نوشته سلطان احمد میرزا صاحب تاریخ عضدی، بعضی از نکته سنجان گفتند کشتن شوهر برای بردن زن بوده. رک تاریخ عضدی.

بیرون آمدند. از سر تا پا نور می‌بارید که چشم درست کار نمی‌کرد. شما همان ساعت افتادید به روی پای مبارک. حضرت دست به پیشانی شما گذاشت. سر شما را بالا کرد. سه مرتبه فرمود بارک‌الله از تو راضی هستم. بعد دست بردند شمشیری به کمر شما بستند. از بس برق می‌زد، حرم روشن شد. فرمودند همه عرض‌های ترا با هر چه از ما خواسته بودی قبول فرمودیم. این شمشیر را ببند، آن طور که دلم می‌خواهد تو عمر می‌کنی و عمر خوب و آن طور که دلت می‌خواست قبول شد و خواهد شد و مکرر فرمود(ند) بارک‌الله مرحبا. بعد فرمود(ند) چرا یک شب چراغ آوردی، دیگر نیاوردی به سر مبارک همین [کلمه‌ای از کناره کاغذ بریده شده]. خواب همین طور است. بغیر شما به احدی نمی‌گفت حضرات ... این خواب جای دیگر گفته نشود. اگر پیش شما بودم. شما را زیارت می‌کردم. خوشا به احوال شما [نظر] کرده شدید و [اسند ناتمام]

[اسند شماره ۱ / ۲۳۹ / ۵ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۱۹]

هو

قریانت شوم تصدقت کردم دستخط مبارک را فراش پنج ساعت از شب گذشته رساند. دلم قوت گرفت. از ناخوشی من نشویش فرموده بودید. خداوند عالم جان من و هزار مثل من را فدای وجود مبارک شما بگرداند. آغا سلیمان تفصیل ناخوشی را درست^۱ عرض نکرده است. خواب ندیدم. آن روز که غافل رفتم آن بیچاره‌ها آن طور دیدم وحشت کردم. تا حال این همه عمر کرده بودم از این چیزها ندیده بودم. بعد هم در سرما زیاد زحمت کشیدم. آن ناخوشی که از دولت سر میرزا

۱. مسلماً منظور از ناخوشی وبای پرکشتاری است که در سال ۱۲۸۴ / ۱۲۸۵ در تهران پدید آمد و مردم از ترس به کوه‌پایه‌ها روی آوردند. در مجله یادگار سال پنجم شماره ۲ / ۵ شرحی در خصوص پیاده بردن کنت دوسارتیژ و چند تن دیگر از افسران فرانسوی به ارتفاعات توجال آمده است. از بررسی این مسایل بر می‌آید که وبا هر چند سال یک بار در ایران کشتار می‌کرده و مسلماً در یکی از همین وباهای بوده که مهدعلیا مردن افراد بدبخت را گروه گروه دیده و دچار وحشت شدید و بیماری ناشی از آن شده.

آقاخان^۱ داشتم پیش آمد. مثل آن سال که حکیم طولوزون^۲ سه ماه معالجه کرد، خوب شدم. در این چند روز همان طور بودم. خبرهایی بود، چندان اعتنایی نکردم. روز پنج‌شنبه و جمعه قدری شدت کرد. شب شنبه به طوری شد که هفت مرتبه تا صبح غش کردم. هر غشی نیم ساعت طول می‌کشید. شب حکیم آوردند تا حکیم‌باشی خودمان رسید. حکیم مسیح لال آمده بود. بسیار خوب معالجه کرد. از یک ساعت به صبح مانده بهتر شدم. حالا از تصدق سر شما خویم. آن حالت غش دیگر نیست ولی از صدمه بسیار بی‌حال و ضعیف شدم. حالا هم به معالجه مشغولم. حکیم‌باشی^۳ و حکیم لال هر دو معالجه می‌کنند. چون که لال حکیم مدرسه^۴ است. بسیار از این ناخوشی سررشته دارد. اگر می‌فرمودید حکیم

۱. میرزا نصرالله خان نوری معروف به میرزا آقاخان صدراعظم ناصرالدین شاه که جانشین امیرکبیر شد و ظاهراً در خون امیر نیز دست داشت. وی هفت سال در مسند صدارت نشست ولی سرانجام مفضوب و معزول و به یزد تبعید شد. وی نیای خاندان‌های خواجه نوری و خواجه نوریان است. برای اطلاع بیشتر رجوع شود به ناسخ‌التواریخ (قاجاریه) و روضة‌الصفای ناصری (ج دهم) هر دو تصحیح جمشید کیان‌فر و سیاست‌گران عصر قاجار و شرح حال رجال ایران بامداد و میرزا تقی‌خان امیرکبیر از اقبال آشتیانی و امیرکبیر و ایران آدمیت و تاریخ روابط ایران و انگلیس محمود محمود و کتاب مخزن‌الوقایع و مجلدات اسناد فرخ‌خان امین‌الدوله کاشی.

۲. حکیم طولوزان از پزشکان مدرسه نظامی پاریس که در بیست و سه سالگی موفق به اتمام تحصیلات پزشکی شد و در سی و هشت سالگی بنا بر خواهش فرخ‌خان امین‌الدوله به ایران آمد و طبیب ناصرالدین شاه شد و بیست و هشت سال درین سمت باقی ماند و در این فاصله سه سال به مرخصی به فرانسه رفت و دکتر فووریه را که او نیز طبیب نظامی بود - به جای خود معرفی کرد.

تصویری از او در روزنامه شرف آمده (محرّم ۱۳۰۳ شماره ۳۵) همراه با شرح حال وی و مدال‌ها و نشان‌هایش. رجوع شود ایضاً به شرح حال رجال ایران و روزنامه خاطرات محمد حسن‌خان اعتمادالسلطنه.

۳. میرزا محمد حکیم‌باشی شیرازی از اطبای عصر ناصری که اعتمادالسلطنه می‌نویسد: معالجاتش به نتایج عیسوی می‌ماند، یعنی مرده را زنده می‌کند (المائر والآثار ج ۲ ص ۲۹۵).

۴. غرض از مدرسه همان دارالفنون است که هم میرزا مسیح در آن تدریس می‌کرد هم حکیم طولوزان و معلم مدرسه بودن دلیلی بود بر دانش و احاطه علمی افراد. کلمه آهن که در این قسمت آمده ظاهراً ترجمه Le Fer است که تو (اطو) و اجاق هم معنی می‌دهد. امروز هم ←

طولوزون آن آهنی را که آن سال به پشت من می‌کشیدند. می‌داد، خیلی به کار می‌خورد.

قربانت شوم حالا خیلی خوبم. هیچ محل تشویش از برای قبیله عالم نیست. آهن را هم برای احتیاط خواستم. دنیا این طور شده است تا رفتم خوش حال بشوم که قبیله عالم التفات فرمودند. از چلو این جا خوششان آمده است خود را مشغول این کار شب و روز می‌کنم. شما تشریف بردید. من هم گرفتار شدم. ان‌شاءالله، بعد از تشریف آوردن در ماه رمضان تلافی می‌کنم. این خدمتی که رجوع فرمودید ان‌شاءالله قطع نخواهید فرمود. فرمایش بفرمایید شکارچی‌های سرکاری از برای من تیهو بفرستند. غذای دیگر به من نمی‌دهند، بجز کبک و تیهو. خداوند ان‌شاءالله وجود مبارک را سالم بدارد. این ناخوشی مرا خجل کرد، از جهت این که شگون به عمل نیاورد. البته شگون خود را به عمل خواهم آورد. کلیجه تن‌پوش مبارک، در این ناخوشی، به فریادم رسید. از همان برکت کلیجه و بوی مبارک خوب شدم.^۱

[از اسناد سازمان اسناد ملی ایران]

[۲۰]

هو

قربانت بگردم احوال من الحمدلله خوب است، از ناخوشی چیزی باقی نمانده است. از جهت تشریف آوردن خودتان نوشته بودید، معلوم است شما مشغله دارید و الا هرگز نمی‌شود که شما از من غافل بشوید. من خودم هم می‌دانم. الحمدلله مشغله زیاد است، ان‌شاءالله همیشه مشغول امور سلطنت باشید. از من بجز دعای شما چه بر می‌آید. خود من هم فرصت نمی‌کنم که شما را ببینم. به جهت این که اکثر شب‌ها شما در بیرون تشریف دارید. گاهی هم [که] در اندرون می‌آید،

→ اتوی گرم برای ماساژ اعضای بدن به خصوص پشت معمول است.

۱. تن‌پوش مبارک یعنی همان لباسی که شاه در بر کرده بود. یکی از راه‌های تشویق و تفقد در این روزگار این بود که شاه خلعتی (لباسی) برای افراد مورد عنایت می‌فرستاد. اما وقتی شاه لباس شخصی خود، یعنی تن‌پوش خویش را به کسی می‌بخشید دیگر التفات و عنایتی خاص و مایه فخر دریافت کننده بود و این اعتقاد هم در بین عوام وجود داشت که تن‌پوش مبارک خوش‌یمن است و خواص نیک و شفا بخش و مشکل‌گشایی دارد!!

دیر وقت است. بی موقع می‌دانم. امروز هم، چهار ساعت به غروب مانده، زن وزیر مختار به دیدن ملک‌زاده^۱ می‌آید. بنا دارم که آن جا بروم. باقی فدایت. [اسناد وزارت خارجه، اصل مکاتبات جلد ۳۰ ص ۳۰ برگ ب B]

[۲۱]

هو

قریانت شوم تصدقت کردم. قربانعلی بیگ هزار پا رسید. دستخط مبارک زیارت شد. از سلامتی وجود مبارک بسیار خوش حال شدم. از قراری که می‌گویند روز جمعه کوچ خواهید فرمود به طرف بلده و بیلاقات. ان شاءالله هوای آن جاها،

۱. به نظر می‌آید که منظور از زن وزیر مختار همان خانم ماری شیل زن میجر جستن شیل (Mary Justin Sheil) وزیر مختار انگلیس در ایران باشد، شیل در سال‌های نخستین سلطنت ناصرالدین شاه در ایران بود و همسرش که زنی نکته‌سنج بود، در طول مدت سفرش به ایران و اقامت در تهران کتابی بسیار جالب توجه از دیده‌ها و شنیده‌های خود و - مسلماً با استفاده از اطلاعات - شوهرش تهیه کرد و در انگلستان چاپ کرد. این کتاب به نام «خاطرات لیدی شیل» به زبان فارسی به توسط مرحوم حسین ابوترابیان ترجمه شده (تهران، نشر نو، ۱۳۶۲). ماری شیل در این کتاب به ملاقات خود با ملک‌زاده خانم (عزت‌الدوله) اندکی بعد از قتل امیرکبیر اشاره کرده. در خصوص جستن شیل (۲ دسامبر ۱۸۰۳ تا ۱۷ آوریل ۱۸۷۱) نیز رجوع شود کتاب دیپلمات‌ها و کنسول‌های ایران و انگلیس ترجمه غلامحسین میرزا صالح (تهران، نشر تاریخ، ۱۳۶۳) ص ۷۳ / ۷۴ و سیاست‌گران دوره قاجار (تهران، هدایت، بی‌تا)

اما ملک‌زاده خانم همان عزت‌الدوله خواهر ناصرالدین شاه است. در این تاریخ که عزت‌الدوله پس از کشته شدن شوهرش، بالأجبار زاید به تهران بازگشته بود، دو دختر کوچک به همراه داشت. از نام‌های اصلی این دو دختر اطلاعی نداریم ولی می‌دانیم که یکی همدم‌الملوک لقب داشت و دیگری تاج‌الملوک. مهدعلیا این دو نوه دختری خود را به دو نوه پسر خود داد: همدم‌الملوک را به سلطان مسعود میرزا ظل‌السلطان و تاج‌الملوک را به مظفرالدین میرزا. تاج‌الملوک همان است که لقب ام‌الخاقان یافت و محمد علی میرزا (شاه) - شرح دل‌انگیزی از این زن در خاطرات قهرمان میرزا سالور عین‌السلطنه آمده (ج ۲ ص ۱۰۲۳) - از بطن او بود. اما این وصلت چندان نپایید. زیرا وی در سال ۱۲۸۴ به خانه شوهر رفت و در سال ۱۲۸۹ محمد علی میرزا را به دنیا آورد و در سال ۱۲۹۳ (ه. ق) از شوهر خویش جدا شد.

دیگر بهتر از لار خواهد بود. کنار دریا در این فصل تابستان خیلی گرم می‌شود. خداوند عالم ان‌شاءالله وجود مبارک را خودش از جمیع بلیات حفظ خواهد فرمود. احوال ما هم از تصدق سر شما الحمدالله (الحمدلله) خوب است. نایب‌السلطنه و شاهزادگان با خادمان حرم^۱، الحمدلله سلامت هستند. هوای نیاوران به شدت گرم است. شب و روزش بی تفاوت است. شهر هم آسوده است. خبری نیست. هوای بیلافت که بسیار سالم است. همه به دعاگویی وجود مبارک مشغول‌اند. امروز که پنج‌شنبه است، در خانه عزت‌الدوله مهمان هستیم. خودش و بچه‌هایش به سلامت هستند. تربت اول ماه را فرستادم. ان‌شاءالله به حرمت خون به ناحق ریخته جناب سیدالشهداء که خداوند شما را با صحت بدن صد و بیست سال عمر بدهد. سایه مبارک از سرما کم نشود. ان‌شاءالله.

[سند شماره ۱ / ۳۷۳ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۲۲]

هو

قریبات شوم تصدقت کردم دستخط مبارک که باعث روشنایی چشم من بود رسید. از سلامتی وجود مبارک شکرها کردم. خداوند عالم ان‌شاءالله آن وجود مبارک را از جمیع آفات و بلیات محفوظ بدارد و سایه مبارک را از سر جمیع اهل ایران خاصه از سر من کم نکند. احوال من الحمدالله (الحمدلله) خوب است. دو سه روزی درد پهلو گرفتم. بعد از فصد و معالجه حاجی آقا بابا خوب شدم. برای شهر هم از دیروز تا حال خوب شد^۲ است. چند روز پیشتر به شدت گرم بود. عمارت‌های نیاوران هم کم ماند^۳ است، تمام بشود. وعده پنجم ششم داده‌اند. بشیرخان هم محصل گذاشته است^۴. البته زود تمام خواهد شد. ان‌شاءالله به شما

۱. غرض از خادمان حرم یعنی زنان حرمسرای شاهانه.

۲. «بشیرخان هم محصل گذاشته است». بشیرخان چنان که گذشت خواجه حرمسرا بود ولی محصل گذاشتن یعنی کسانی را به عنوان مأمور و مراقب بالای سر کسی گماشتن به قصد آن که کار به سرعت تمام و در سر موعد اتمام پذیرد. محصل ابتدا به مأمورینی گفته می‌شد که موظف بودند وجوه مقرر را دریافت دارند و به خزانه دولت سپارند و بعد توسعاً به همه کسانی گفته شد که مراقب و مأمور بودند تا کار در سر موعد مقرر صورت گیرد.

خوش بگذرد. هر جا تشریف دارید هوای آن جا خوب باشد. برای ما خوب باشد یا نباشد سهل است. قدری شلیل رسیده بود. فرستادم. نوش جان فرمایید. شلیل‌های درشت و خوب دارم هنوز کال است. همه روزه چشمم به درخت‌های شلیل است. غصه می‌خورم که چرا هنوز نرسیده است باز هر طور است، دو روز در میان خواهم فرستاد.

قربان شما بروم. خداوند عالم ان شاء الله مرا به قربان شما بکند. حالا مشغولیات می‌دارم همین راه انداختن فریادعلی است که دو روز یک مرتبه خدمت شما می‌رسد. گاهی از سلامتی وجود مبارک، هر وقت دماغ داشته باشید، برای آسودگی من بنویسید. باقی قربان و تصدقت شوم.

[سند شماره ۱ / ۲۲۷ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۲۳]

هو

قربانت شوم، تصدقت کردم الحمدلله که به سلامتی به شهرستانک^۱ تشریف آوردید. دل‌ها آرام شد. همه روزه از سلامتی وجود مبارک با خبر می‌شویم. قربانت شوم نصرت‌الدوله به زیارت خاک پای مبارک مشرف می‌شد لازم شد که از احوال خردم خدمت قبله عالم عرض نمایم. الحمدلله احوال من خوب است. رفع ناخوشی بکلی شده است. از این مژده‌های فتح پی در پی^۲، ضعف و نفاقت همه تمام شد. چند روزی است به جهت تغییر آب و هوا به باغ آمده‌ام. هوا هم خیلی خوب شده است.

قربانت شوم نواب نصرت‌الدوله آن قدر امسال زحمت کشیدند که حد ندارد. این هوای گرم امسال طهران و آن شدت ناخوشی همه را در شهر مشغول خدمات

۱. شهرستانک کاخی کوچک بوده که ناصرالدین شاه دستور بنای آن را داده بود تا وقتی در آن حدود به شکار می‌آید، جایی برای استراحت خود و حرم خویش داشته باشد. شرح ساختمان و نام مباشر بنای شهرستانک همراه با تصویری سیاه قلم از این استراحتگاه شاهانه در روزنامه شرف شماره ۲۱ مورخ شوال ۱۳۰۱ ه. ق آمده است.

۲. مراد از فتح‌های پیاپی ظاهراً همان جنگ‌های پراکنده میرزا محمدخان سپهسالار ایروانی است با ترکمانان استرآباد.

بود. هفته‌ای یک مرتبه دو مرتبه به دیدن ما می‌آمد. در ناخوشی من هم زیاد مواظب بودند و مهربانی نموده الحمدلله این هم از بخت بلند پادشاه است که این طور نوکرهای بزرگ تربیت شده‌اند که اصلاً در خیال جان و مال نیستند. همه را به جان و دل، از روی صدق و اخلاص، به سر مبارک قبله عالم، مشغول خدمت و نظم کارها هستند. الحمدلله که جمیع کارها منظم است، خداوند عالم ان‌شاءالله آن وجود مبارک را از جمیع بلیات حفظ فرماید و سایه مبارک را از سراهل ایران کم نکند. جان همه [را] به قربان آن وجود پاک نماید، ان‌شاءالله.

[اسناد شماره ۱ / ۵۳۳ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۲۴]

هو

قربان وجود مبارکت شوم. تصدقت کردم دستخط مبارک زیارت شد. از سلامتی احوال مبارک زیاد خوش حال شدم. خداوند عالم ان‌شاءالله همیشه آن وجود [مسعود] را از جمیع آفات حفظ فرماید. سایه مبارک از سرما کم نشود. قربانت شوم احوال من الحمدلله خوب است. ناخوشی ندارم. هوای نیاوران، بعد از تشریف بردن قبله عالم، زیاد گرم شد. باد و باران‌های بی‌موقع می‌آید. ان‌شاءالله هوای لار^۱ خوب و سازگار خواهد بود. قدری آلودگی باغ نیاوران را فرستادم. نوش جان فرمایید. خدا مرا قربان شما بکند ان‌شاءالله.

[اسناد شماره ۱ / ۳۶۷ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۲۵]

هو

قربانت شوم تصدقت کردم ان‌شاءالله تعالی خداوند عالم آن وجود مبارک را از جمیع بلیات حفظ فرموده در پناه خود این شاه عالم پناه را نگاه دارد. از

۱. منظور دره و دریاچه لار است در شمال شرقی تهران با فاصله هفت تا هشت فرسخ. این منطقه قسمتی از لواسان و رودبار و شهرستانک است با ارتفاع زیاد و هوای سرد و بدون درخت با مراتع فراوان. دره لار بسیار وسیع است و عرض آن گاه به ۶ تا ۷ کیلومتر می‌رسد با چشمه‌های متعدد مانند چشمه ملک و چهل چشمه. این منطقه چراگاه انواع شکارهاست.

روزی که تشریف برده‌اند، نیاوران تاریک شد. هوا بد شد. روزها گرم، از وقت غروب تا دو ساعت از شب باد و باران. نیاوران که جای خوبی نبود، امسال این همه اضافه شد. سلامتی باشد در زیر سایه مبارک آسوده باشیم. این‌ها سهل است. ان‌شاءالله امسال به وجود مبارک خیلی خوش خواهد گذشت، از هوا و صفای لار، خداوند همیشه برای شما خوب خواسته است. احوال نایب‌السلطنه و همه خادمان حرم در کمال خوبی است.

قربانت شوم عریضه شاهزاده والی^۱ را در نیاوران دادم، حاجی سعید به نظر مبارک رساند. فرمایش فرموده بودید التفات می‌شود، این انعامی است که همه ساله دوست تومان از جیب مبارک التفات می‌شود. آن دستخط که التفات فرمودند که برادرها به او چیزی بدهند هنوز که به جایی نرسیده. این بیچاره آمد ابرو را درست کند چشمش را کور کرد. التفات فرموده دستخط این دوست تومان انعام شاهزاده والی را مرحمت نمایید.

قربانت شوم از باب شگون هر ساله، قربانعلی بیگ را به خاک پای مبارک فرستادم. قدری آلبالوی باغ - که در حقیقت باغبان شما هستم - فرستادم. نوش جان نمایید. یک صد عدد پنج هزاری به رسم تصدق وجود مبارک انفاذ شد. خداوند ان‌شاءالله مرا تصدق شما بکند. دو قواره قبای زری نوظهور که تازه آورده بودند پیشکش شد که ان‌شاءالله به مبارکی بپوشید. اگر فرمایش و کاری نسبت به من باشد بفرمایید. تا در نزدیکی‌ها تشریف دارید آلبالو به خدمت می‌فرستم. هر کجا هستید ان‌شاءالله در پناه خدا باشید.

[سند شماره ۱ / ۳۷۱ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

۱. شاهزاده والی همان نصرالله میرزا ملقب به والی پسر سوم شاهزاده محمد علی میرزا است. میرزا فضل‌الله خاوری درباره او می‌نویسد:

نصرالله میرزا الملقب به والی از بطن صبیبه مرضیه محمد یوسف‌خان والی لرستان فیلی است. در شکلی و شمایل شبیه پدر بزرگوار و در حسن اخلاق و محاسن وفاق اعجوبه روزگار. مدتی در حجر تربیت نواب حسام‌السلطنه محمد تقی میرزا پرورش دهید و از شرف مصاهرت آن عم والا تبار به اعلی درجه اعتبار رسید. (تذکره خاوری به تصحیح هاشم محدث، انتشارات زندگان ۱۳۷۹) ص ۹۷. مسلماً عنوان والی مربوط به جد مادری اوست که والی (= استان دار) بوده.

[۲۶]

هو

قریانت شوم کاغذی که شاهزاده والی به من نوشته بود فرستادم به نظر مبارک برسند. به سر قبله عالم قسم است که پریشانی و فلاکت او را به طوری دیدم که ناچار به عرض شدم. هیچ ندارد به جز یک خانه، او هم بیع شرط می شود. تعهد کردم و قسم خوردم که من در حضور مبارک مستدعی شده رفع پریشانی تو را می کنم. حال اختیار با قبله عالم است. الهی من به تصدق شما بشوم. یک التفاتی به او بفرمایید که من همراه خودم ببرم. او را خوش حال کنم. وعده نباشد. انعام هم نباشد. قراری باشد که همه ساله به او برسند. مؤیدالدوله و عمادالدوله هر کدام از تصدق سر پادشاه صاحب آلف و الوف هستند. هرگز به این بیچاره کمکی نمی کنند. چه عیب دارد حکم بشود مؤیدالدوله^۱ و عمادالدوله^۲ هر کدام ماهی

۱. مؤیدالدوله طهماسب میرزا پسر دوم محمد علی میرزای دولت شاه است که دختر عمومی خود عباس میرزا را به زنی داشت. وی در زمان محمد شاه و تا اواسط سلطنت ناصرالدین شاه عهده دار به مقامات مهمی چون حکومت فارس و آذربایجان نایل آمد. اما در حکومت فارس (۱۲۷۲ ق) از برابر انگلیسی ها که متعاقب فتح هرات به دست حسام السلطنه به سواحل جنوبی ایران حمله کرده بودند سستی به خرج داد و معزول شد و سلطان مراد میرزا حسام السلطنه والی فارس شد. ولی دو سال بعد که حسام السلطنه دوباره مأمور خراسان شد، مؤیدالدوله باز حکومت فارس یافت. در سال ۱۲۸۴ حاکم آذربایجان شد و عوامل عزیزخان را که پیشتر بر سر کار بودند به چوب بست و تا سال ۱۲۸۷ که عزیزخان مجدداً عزیز شد و حکمرانی آذربایجان یافت در آن سمت باقی بود. در بازگشت به تهران به عضویت مجلس دارالشورای کبری در آمد و در سال ۱۲۹۱ حاکم کرمانشاه شد. اما بزودی برادر کوچکترش امامقلی میرزا به سمت حکومت کرمانشاه تعیین گردید و مؤیدالدوله ناچار به حکومت ملایر و نهاوند و تویسرکان گردن نهاد (۱۲۹۵) و دو سال بعد در سال ۱۲۹۷ درگذشت. وی شاهزاده ای با فضل و متبحر در فقه ولی بسیار متکبر و خودخواه و بی ادب بود. سید احمد دیوان بیگی مؤلف حدیقه الشعرا که همین مؤیدالدوله در حکومت دوم خود در فارس او را به چوب بسته شرح دل پذیری در باب خلق و خوی عجیب وی آورده و مؤلف تاریخ تبریز نادر میرزا هم از حرکات مجنونانه وی نکته ها آورده. طهماسب میرزا شعر هم می گفته و «سرور» تخلص می کرده و کتابی هم به نام «فقه مؤیدی» نوشته.

حدیقه الشعرا (ج ۲ ذیل سرور قاجار، تاریخ تبریز نادر میرزا ذیل ولات آذربایجان و شرح حال رجال ایران بامداد ج ۲ ص ۱۹۵ تا ۲۰۰.

پنجاه تومان به والی بدهند. از آن‌ها یک پرکاهی کم نمی‌شود و این بیچاره آسوده می‌شود. دیگر هر طور رای مبارک قرار بگیرد. غرض از عرض این است که والی را مأیوس نفرمایید.

پاشاخان مظفردولہ کاغذی به من نوشته و تکلیف خودش را بعد از عزل سردار^۱ خواسته است. فرستادم به نظر مبارک رسد. هر طور مقرر بفرمائید، جواب

۲. امامقلی میرزا عمادالدوله پسر ششم محمد علی میرزا دولتشاه است که سالیان دراز حکومت کرمانشاهان و کردستان داشت و به وزارت عدلیه هم رسید و در سفر اول ناصرالدین شاه به فرنگ هم همراه شاه قاجار بود. وی فرزندان متعدد داشت از دختر و پسر، ولی دو دخترش بیشتر شهرت یافتند چون یکی به نام سروردوله زن ناصرالدین شاه شده که تنها بیست و هشت ماه در حرم شاه بود و فرزند هم نیاورد و درگذشت و دیگری به نام اشرف السلطنه زن محمد حسن خان اعتمادالسلطنه شد و پس از مرگ شوهر در سال ۱۳۱۳ وی به زوجیت حاج سید حسین نایب التولیه صرب در آمد و هرگز فرزندی نیافت. عمادالدوله در طول مدت حکومت مال فراوان آندوخت و در کرمانشاه عمارت بسیار مجللی ساخت و عمادیه نام نهاد و مبلغ کلانی در حدود صد هزار تومان در بانک‌های لندن ذخیره کرد. اما وقتی درگذشت (۱۲۹۲) ناصرالدین شاه بر اموال او دست انداخت و پول‌های آندوخته در بانک‌های انگلیس را تصاحب کرد.

رجوع کنید علاوه بر منتظم ناصری به خاطرات عباس میرزا ملک‌آرا که به تصرف ناصرالدین شاه در ماترک وی اشاره می‌کند و روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه که نکات بدیعی راجع به مطامع ناصرالدین شاه به اموال پدر زن وی (که پدر زن خود شاه هم بوده) و روزنامه شرف (شماره ۴۹، ربیع‌الاول ۱۳۰۴) که صورت و شرح حالی از امامقلی میرزا آورده و شرح حال رجال ایران از بامداد.

۱. پاشاخان مظفردولہ از سران کرد طایفه مکری و از صاحب منصبان و نظامیانی است که در جنگ هرات در عصر ناصری نیز شرکت جسته ولی بیشتر خدمات او در ناحیه غرب کشور ایران بوده.

اما عزیزخان سردار کل از معاریف کردان سردشت بوده و در دستگاه قاجاری زندگی پرنشیب و فرازی داشته. وی مورد توجه میرزا تقی‌خان امیرکبیر بوده و شایع است که وقتی امیرکبیر به تخت صدارت متمکن شد، او مقصوب و منزوی بود که نامه کوتاه امیر بدو می‌رسد که «عزیزا بیا تا عزیزت کنم». او نیز معجلاً نزد امیر آمد و فرمان حکومت آذربایجان یافته و چند سال در این سمت بوده و در این مأموریت املاک فراوان بخصوص در سردشت خریده تا این که امیر از کار برکنار شد و میرزا آقاخان عزیزخان را نیز مثل دیگر عمال امیرکبیر از کار برکنار کرد و تا صدراعظم نوری بر کار بود او هم برکنار بود. اما صدراعظم ←

او را بگویم بنویسند.

در باب دختر سپهسالار^۱، مکرر به عرض حضور مبارک رسیده است. والله دیگر

→ نوری هم در سال ۱۲۷۵ از مناصب خود عزل شد و عزیزخان بار دیگر مکانتی و حرمتی یافت و سرانجام در ۱۲۸۸ درگذشت. پسر امیرکبیر میرزا احمدخان ساعدالملک زیر نظر عزیزخان در آذربایجان سمت نظامی داشت.

رک حدیقه‌الشعرا ذیل عنوان عزیزخان (ج ۲) و تاریخ تبریز نادر میرزا در ذیل والیان آذربایجان و مقاله عباس اقبال آشتیانی (مجله یادگار سال ۴ شماره ۱) تحت عنوان عزیزخان سردارکل و شرح حال رجال ایران بامداد.

۱. مسلماً عرض از سپهسالار میرزا محمدخان دولو قاجار پسر امیرخان سردار است. وی را سپهسالار پروانی هم نوشته‌اند تا با سپهسالار قزوینی (میرزا حسین‌خان مشیرالدوله) اشتباه نشود چنان که مسجد و مدرسه میرزا محمدخان را مسجد سپهسالار قدیم نوشته‌اند در مقابل مسجد و مدرسه سپهسالار میرزا حسین‌خان که مدرسه سپهسالار جدید خوانده می‌شد یا مسجد ناصری که بعد به صورت مطلق نام مدرسه سپهسالار یافت و امروز به نام مسجد و مدرسه مطهری خوانده می‌شود.

میرزا محمدخان خود پسر دایی عباس میرزا نایب‌السلطنه بود و او اول کسی است که لباس کوتاه ملیله‌دوزی و سردوشی را لباس همیشگی خود قرار داد و بعد از او به تدریج پوشیدن لباس کوتاه نظامی باب شد در حالی که پیشتر جبه و شال و کلاه می‌پوشیدند.

محمدخان در سال ۱۲۸۱ ه. ق، بعد از چند سال که از عزل و تبعید میرزا آقاخان نوری گذشت، منصب صدارت عظمی و لقب سپهسالار اعظم یافت. ولی چون در سخت‌گیری و قشری‌گری مذهبی موجب اخلال در امور و مایه اعتراض همگان گردید، شاه او را عزل کرد و عنوان وزارت جنگ و حکومت خراسان و سیستان و توس (سمنان، دامغان، شاهرود، بسطام) داد و البته این عنوان هم گذرا بود. زیرا وزارت جنگ از آن حمزه میرزا حشمة‌الدوله شد و حکومت خراسان به سلطان حسین میرزا جلال‌الدوله پسر ۱۶ ساله شاه و سپهسالار با سمت وزارت و مشاورت وی به خراسان (مشهد) رفت و مستقر گردید. دو ماه و چند روز بعد ناصرالدین شاه عازم مشهد شد و سپهسالار شاه را استقبال کرد. اما سه روز بعد سپهسالار درگذشت. مرگش مانند دیگر مرگ‌های بی‌مقدمه روزگار استبداد مشکوک به نظر رسید و شهرت یافت که با قهوه قجری مسموم شده (۱۲۸۴ ه. ق)

خواهر میرزا محمدخان در حباله نکاح سلطان احمد میرزا عضدالدوله بود و دختر میرزا محمدخان زن سلطان محمد میرزا سیف‌الدوله پسر سلطان احمد میرزا (و بدین سبب سیف‌الدوله را شاهزاده داماد می‌گفتند) و پسر میرزا محمدخان به نام مهدی‌خان عضدالدوله شوهر فخرالملوک خانم دختر ناصرالدین شاه و حاکم قم بود.

رک منتظم ناصری (ج ۳)؛ شرح حال رجال ایران بامداد، روزنامه شرف شماره ۱۸ ←

خجالت می‌کشم مصدع شوم. زیاد تأخیر در بیلاق آمدن [به] سبب بودن اوست، همراه خودم که نمی‌توانم او را بچرخانم. در نیاوران اطاق و منزل هم نداریم. در شهر خانه زیاد بود. می‌نشست. قراری هم در کارش نشده. او را نمی‌توانم بگذارم همان طور که آمده است برگردد. از برای من نقص کلی دارد. قبله عالم به علیرضا خان^۱ حکم فرمودند که خدمت آقا^۲ برود. پربروز هم من پیش جناب آقا فرستادم. آقا حرفی ندارد. می‌گوید سه چهار روزه کار او را تمام می‌کنم. باید عضدالملک هم

→ مورخ جمادی‌الآخری ۱۳۰۱ که تصویر سیاه قلمی از اعتضادالدوله و شرح حالش دارد.
 ۱. علی رضاخان پسر موسی خان پسر امیر قاسم خان است. موسی خان برادر مهدعلیا و دایی ناصرالدین شاه و علی رضاخان پسر دایی شاه. وی همان است که لقب عضدالملک داشت و در دولت قاجاری مردی موجه و مورد اعتماد بود چنان که از طرف ناصرالدین شاه مأمور شد تا در عتبات عالیات در حرم مطهر حسین بن علی (ع) و دیگر اعیان مقدسه تزیینات و تعمیراتی کند و مدتی دراز نیز رئیس و ریش سفید شاهزادگان قاجاری بود. وقتی در ۱۳۲۷ نیروهای شمال و جنوب تهران را تصرف کردند بنابر نظر مجلس فوق‌العاده، وی به نیابت سلطنت احمد شاه انتخاب شد. اما در این سمت وی چندان نپایید و در روز ۱۷ رمضان ۱۳۲۸ در نود سالگی درگذشت و پس از او میرزا ابوالقاسم خان ناصرالملک سمت نیابت سلطنت یافت (۱۳۲۸ هـ. ق).

روزنامه شرف غره ۱۴ صفر ۱۳۰۱، حدیقه‌الشمراج ۱ ص ۶۱۶، تاریخ مشروطه ایران دکتر مهدی ملک‌زاده، شرح حال رجال ایران ج ۲ ص ۴۴۲ تاریخ هجده ساله آذربایجان کسروی، و شرح زندگانی من عبدالله خان مستوفی (ج ۳).
 ۲. جناب آقا همان میرزا یوسف آشتیانی مستوفی‌الممالک است که سالیان دراز منصب ریاست دفتر و استیفا (وزارت دلزایی) داشت تا این که به مقام صدارت رسید و منصب ریاست استیفا را به فرزند خردسال خویش حسن یعنی مستوفی‌الممالک سوم داد. میرزا یوسف به واسطه متانت و مکانت و حسب و نسبی که داشت مورد احترام همه بود تا جایی که ناصرالدین شاه او را «جناب آقا» می‌گفت و بدین نام شهرت یافت. حتی پسرش میرزا حسن نیز مورد احترام عموم بود تا جایی که رضاخان (شاه) که مردی بددهن و خشن و دور از انبیکت بلکه وقیح و فحاش بود، او را به صورت محترمانه «آقا» می‌خواند.
 درباره میرزا یوسف غیر از منتظم ناصری و المائر و الأمار اعتمادالسلطنه محمد حسن خان مراجعه شود به شرح زندگانی من از عبدالله خان مستوفی گرگانی و کتاب شرح حال رجال ایران بامداد و اندیشه ترقی نوشته آدمیت و روزنامه شرف (شماره ۱۹۳ شعبان ۱۳۰۱) و روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه و رجال عصر ناصری دوستعلی خان معیرالممالک.

باشد با میرزا رضا و داماد بنشینند تمام کنند. جناب آقا پریروز برای عضدالملک نوشت که از خاک پای مبارک اذن گرفته بیا با میرزا رضا^۱ این عمل را بگذران. او عذر آورده بود که قبله عالم فرمودند تو برو کار نداشته باش. آقا خودشان می گذرانند. قربانت شوم آقای بیچاره هزار شغل دارد: احوالش هم خوب نیست. دوا می خورد. همه حواسش را که نمی تواند صرف کارهای داماد دیوانه و دختر سپهسالار بکند. عضدالملک را مرخص فرمایید پرود خدمت آقا، دو روزه این کار تمام می شود. من هم آسوده می شوم و الا من نمی توانم بیلاق بیایم. کاری بود گردن من افتاد. اختیار با قبله عالم است.

تصدقت شوم سی تومان انعام آلوچه عالیه سلطان^۲ خانم را التفات فرمایید. بیچاره چشم به راه است. تا سی تومان را التفات نفرمایید من از این جا نمی روم. بفرمایید سی تومان را بدهند. خداوند ان شاء الله همه ماها را به قربان وجود مبارک شما بگرداند.

[سند شماره ۱ / ۳۰۹ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

۱. ظاهراً منظور میرزا رضا ناظم خلوت است از افراد مورد اعتماد و نزدیک ناصرالدین شاه، محمد حسن خان اعتمادالسلطنه بارها از او در روزنامه خاطراتش نام برده است. رجوع شود ایضاً شرح حال رجال ایران ج ۲ صفحات ۵۳ / ۱۰۰ به نقل از روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه.
۲. مسلماً منظور عالیه سلطان خانم دختر فتحعلی شاه است که در حباله نکاح علی خان از خاندان سرداران دامغانی بود. این خاندان یعنی ذوالفقار خان و مطلب خان و اسماعیل خان و عیسی خان هم به دامغانی شهرت دارند هم به سمنانی. در سالهای نخستین و میانین سلطنت فتحعلی شاه این سرداران قدرت و شوکتی و مکانت و شهرتی تمام داشتند چنان که فتحعلی شاه وقتی از یکی از درباریان که به دیدار ذوالفقار خان رفته بود حال سردار را جویا شد و آن مرد گفت که سردار تنها نشسته بود و شراب می نوشید. فوراً چند تن از زنان صیغه خود را ترک گفته آنان را نزد سردار فرستاد تا تنها نباشد و بنا بر همین تقرب بود که فتحعلی شاه دختر خود عالیه سلطان را که از بطن شهریانو خانم از قبیله خدا بنده لو و از کردان باجمانلو یعنی اهل حق بود به زوجیت به علی خان دامغانی پسر عیسی خان داد. علی خان سمت میرآخوری داشت و از عالیه سلطان صاحب دختری شد و پسرش به نام عیسی خان. تذکره خاوری از میرزا فضل الله خاوری (ص ۵۴ / ۱۶۲ / ۲۰۸ / ۲۱۹ و تاریخ عضدی و ناسخ التواریخ.

[۲۷]

هو

قربانت شوم تصدقت کردم سه چهار روز بود در خیال فرستادن قربانعلی بیگ بودم که قدری ترشی و قاووت به حضور مبارک بفرستم. روز چهارشنبه از برای اهل حرم خانه کاغذ نوشتم که روز پنج‌شنبه به حضور مبارک عرض احوال نمایم. شب پنج‌شنبه به قولنج بسیار سخت مبتلا شدم. به هشت ساعت فاصله قی و اسهال داخل کرد. دیگر چه عرض بکنم. آن قدر بود که اجلم نرسیده بود. از برای دعاگویی وجود مبارک شما زنده ماندم والا مصرف دیگر نداشتم. آن قدر عرض می‌کنم وجود مبارک آسوده باشد. به خیرگذشت. اول شب، میرزا حسنعلی^۱ حکیم خودمان معالجه خوبی کرد. صبح زود، میرزا عبدالوهاب^۲ از فرح‌زاد آمد. او هم خوب معالجه کرد. میرزا رضا^۳ هم آمد، اثر داد. حالا خوبم. ولی حال آمدن طول

۱. حاجی میرزا حسینعلی شیخ‌الاطبا که «منصب و لقب حکیم‌باشی‌گری آستان نواب غفران مآب مرحومهٔ مبروره مهدعلیا طابت تربتها» بدو اختصاص یافته بود (روزنامهٔ شرف شمارهٔ ۷۴، سال ۱۳۰۷ ه. ق.)

۲. حاجی میرزا عبدالوهاب طبیب کاشی پسر میرزا محمود خان احتساب‌الملک از دانشجویان قدیم دارالفنون بود که در رشتهٔ پزشکی تحصیل کرده بود و در ۱۲۷۶ به همراه چهل و یکی دو نفر از تحصیل‌کردگان دارالفنون برای تکمیل تحصیلات به اروپا رفت و پس از بازگشت به ایران به جای دکتر میرزا رضای علی‌آبادی پزشک مخصوص ناصرالدین شاه شد و لقب فخرالاطبا گرفت و پسر میرزا رضا به سمت پزشک خاص ظل‌السلطان به اصفهان رفت.

رک شرح حال رجال ایران ج ۲، المآثر و الآثار چهل سال تاریخ ایران) ج ۱ ص ۳۱۶

۳. میرزا رضای علی‌آبادی معروف به میرزا رضای دکتر از نخستین ایرانیانی است که در مدارس فرانسه به تحصیل طب پرداخته و رسماً دیپلم گرفته‌اند. وی در مراجعت به ایران مدتی در تهران طبیب خاص دربار ناصری بود و سپس به عنوان طبیب خاص ظل‌السلطان به اصفهان رفت. زنی فرانسوی به اسم مارگریت داشت که به ظل‌السلطان زبان فرانسه تعلیم می‌داد. ظل‌السلطان در کتاب خود به نام تاریخ مسعودی از این زن و شوهر به نفرت یاد می‌کند و شاید هم این نفرت متقابل بوده و مارگریت که یک زن اروپایی (فرانسوی) بود و میرزا رضا که تحصیل کرده فرنگ و سال‌ها مقیم فرانسه بود نمی‌توانستند سنگدلی و زرپرستی و زورگویی و تنگ‌چشمی ظل‌السلطان را تحمل کنند و دم بر نیاورند.

رک تاریخ مؤسسات تمدنی در ایران تألیف شادروان دکتر حسین محبوبی اردکانی، تاریخ مسعودی چاپ خدیو جم همراه با فهرس و شرح حال رجال ایران.

دارد. خاصه این بنیه و حالت پیری. خداوند وجود مبارک شما را به سلامت بدارد. قزلباش شوم آن دختری که برای کنیزی شاه آورده بودم^۱. بعد معلوم شد علامت غش و صرع داشت. مادر پدر سوخته‌اش به من نگفته بود. بعد از آن که تشریف بردید، بعد از چند روز دیگر، معلوم شد. دست مادرش دادم. خوب شد [که] اندرون فرستاده بودم که اسباب خجالت می‌شد. انگشتر که التفات فرموده بودید فرستاده فرستادم به حضور مبارک که از قول من به عایشه خانم^۲ التفات

۱. جمله «آن دختری که برای کنیزی شاه آورده بودم» می‌رساند که مادر شاه یا افراد دیگر، حتی گاه همسران پا به سن گذاشته شاه برای حفظ موقعیت خود و جلب عواطف شاهانه، برای شاه زنان جوان و زیبایی می‌جستند و به شاه معرفی می‌کردند. طبق قوانین شرع، شاه نیز مانند همه مسلمانان نمی‌توانست بیش از چهار زن عقدی داشته باشد ولی بر طبق موازین تشیع می‌توانست صیغه‌های متعدد داشته باشد. این صیغه‌ها را در آن روزگار اصطلاحاً کنیز یا جاریه می‌خواندند.

۲. عایشه خانم خواهر میرزا عبدالله خان یوشی ملقب به انتظام‌الدوله است که زن ناصرالدین شاه شد و ناصرالدین شاه او را در آغاز بسیار محبوب می‌داشت تا آن جا که در سفر اول خود به اروپا، وی و چند تن دیگر از زنان حرم من جمله انیس‌الدوله را تا مسکو همراه برد ولی بالاچاره وی و دیگر زنان را به ایران بازگرداند. دوران محبوبیت وی چندان نپایید و شاه تنوع طلب قاجار به خواهر او به نام لیلی خانم دل بست و او را «حرمت‌السلطنه» لقب داد. اما ستاره بخت او نیز چندان درخشان نماند و دو خواهر که ابتدا مانند دو هو و به هم می‌پریدند، آهسته آهسته به گردش روزگار بی‌وفا گردن نهادند و چون هر دو دل سوخته بودند با هم کنار آمدند و ظاهراً شش ماه عایشه خانم جزو زنان شاه بود و شش ماه لیلی خانم، چون جمع «بین اختین» شرعاً حرام است یعنی دو خواهر را با هم نمی‌توان در نکاح داشت در هر حال دو خواهر دل به مهر دخترکی بستند که از بطن لیلی خانم در حرم شاهانه زاده شد. این دخترک را ایران‌الملوک نام نهادند، وقتی این دختر بزرگ شد، عبدالله خان یوشی که از تصدق سر دو خواهر زیبای خود به مقامات عالی و مناصب پر در آمد و القاب پر طنطنه رسیده بود، خواستار دختر شاه برای پسر خود ابراهیم‌خان شد و شاه هم موافقت کرد و ایران‌الملوک زن پسر دایی خود شد و لقب افتخارالسلطنه یافت (۱۳۰۵ ه. ق) اما این پیوند دیر نپایید و پس از مرگ ناگهانی ناصرالدین شاه از شوی خود جدا شد و به امیر خان نظام‌السلطان پیوست. در این دوره از زندگانی اوست که عارف قزوینی با آن خانواده اشراقی آشنا شد و در تصنیفی زیبا به تلویح و تلمیح گفت افتخار همه آفاقی و محبوب منی و یک بار هم به زبان آرزو گفت اگر عارف نظام‌السلطان می‌شد چه می‌شد؟! ←

رک شرح حال رجال ایران، ذیل عبدالله خان یوشی انتظام‌الدوله و سردار امجد ج ۲ ←

بفرمایید. این انگشتر برای آن دختر غش کن زیاد بود. برای عایشه خانم خوب است. اگر زنده ماندم. میل مبارک باشد، باز دختر خوب زیاد است.
 قریانت چند شیشه ترشی از خیار، بادنجان باغ و آلبالو و قاووت به حضور فرستادم. نوش جان بفرمایید. سه چهار نفر مرا نگاه داشته‌اند تا این عریضه را نوشته‌ام برای آن که قبله عالم تشویش نفرمائید.
 [سند شماره ۱ / ۴۷۷ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

(۲۸)

هو

قریان حضور مبارکت شوم دیروز دستخط مبارک را که شخص زواری حامل بود زیارت کرد. جواب مفصلی معروض داشته فرستاد. نمی دانم چه شده است که تا به حال عریضه را نرسانده‌اند. اولاً مستدعی است مواخذه فرمایند که عریضه را چرا تا به حال نرسانده‌اند. ثانیاً در باب قریانعلی بنا که مرفوم شده بود. اگر چه دیروز عرض کرده‌ام، این قریانعلی بنا الآن دو ماه تمام است که در ایام هفته، از روز شنبه الی شب جمعه در ...^۱ بوده و بنایی می‌کرده است. شب‌های جمعه به شهر می‌رفت و از صبح شنبه به ...^۱ می‌آمد و همین هفته هم، از روز شنبه به ... آمده است. شب دوشنبه که این دزدی واقع شده، قریانعلی در ... بوده است. خود فدوی هم در آنجا بوده‌ام. پس در این صورت معلوم می‌شود به طی الأرض این دزدی را کرده و حال این که کسانی که طی الأرض داشته باشند، هیچ وقت مرتکب این اعمال نخواهند

→ ص ۱۹۹ و دیوان عارف قزوینی به کوشش عبدالرحمن سیف آزاد (تصانیف عارف) و مقاله دکتر عبدالحسین نوائی در فصل نامه گنجینه نشریه سازمان اسناد ملی، تحت عنوان «روزگار است این که که عزت دهد که خوار دارد» (سال ۱۳۷۴ شماره ۱۹ / ۲۰) و کتاب سه سال در دربار ایران از دکتر فروریه ترجمه شادروان عباس اقبال آشتیانی.
 ۱. از مدلول سند چنین بر می‌آید که در دربار شاه قاجار سرقتی روی داده و ناصرالدین شاه به قریانعلی بنا سوءظن برده و مهدعلیا از آن مرد بی‌گناه حمایت کرده که در هنگام سرقت در جای دیگر مشغول کار بوده و طبعاً نمی‌توانسته به چنان خطایی دست بزند. بدبختانه نتوانستم آن کلمه یعنی محل خدمت بنا را بخوانم با این که نام آن محل چند بار در طی نامه تکرار شده است ولی همه جا ناخواناست.

شد. از این جا معلوم است که کدخدا و آجودان باشی می خواهند مال بیچاره را زیر پاکنند. اگر این قربانعلی نبود، احتمال می رفت که به خود فدوی هم مشتبه بود. ولی این مطلبی است که در این مدت دو ماه که در ... بوده ام، چند نفر عمله و بنا در این جا کاری می کردند و همه از روز شنبه می آمده اند شب جمعه می رفته اند. این شب دوشنبه هم که قربانعلی در ... بوده است. استدعای عاجزانه دارد کدخدا و آجودان را تنبیه سخت فرموده مال غارتی را هم از آنها مسترد دارند که من بعد این گونه عرایض خلاف حضور مبارک عرض نمایم. چون قربانعلی امروز در این جا کار داشت، فردا او را حضور مبارک می فرستم به ببینید (ببینید). قربانعلی کسی نیست که متصدی این نوع کارها باشد.

[سند شماره ۳ / ۲۸۲ / ۴ - ۲۹۶ سازمان اسناد ملی ایران.]

[۲۹]

هو

قربانت شوم، تصدقت کردم دستخط مبارک که مایه روشنایی چشم و قوت دل بود زیارت شد. من قربان شما بگردم. که با وجود سواری و شکار همه وقت از برای آسودگی دل من دستخط می نویسند. خداوند عالم ان شاء الله بر عمر و دولت شما بیافزاید. همیشه در پناه خدا باشید. همین دعای شب و روز من یک نفر از برای شما کافی است.

قربانت بگردم از احوال من بخواهید در زیر سایه شما زنده هستم. ناخوشی ندارم. به تدارک عید مشغولم. ان شاء الله صد و ده سال این عید را خودتان بگیرید. من نباشم فدای سر شما. هوای شهر هم دو سه روز است خیلی خوب شده است. شبها ما در لحاف می خوابیم. خدا به من رحم کرد. برای این چند روز که در شهر بودم و الا گرمای چند روز پیشتر کار ما را ساخته بود. عمارت هم تمام شد. خیلی هم خوب و بهتر از اول شده است. امین الدوله همه روزها محصلی می کرد حالا که خانه تمام شده است، ساعت نیست، تا یازدهم. ان شاء الله یازدهم می روم. دیگر در کار و عمارت ناتمامی نیست.

قربانت شوم آب قنات [مهرگرد؟] زیاد کم شده است به طوری که کم مانده است باغ و درختها از بی آبی صدمه بخورد. می گویند از آب مهرگرد می برده اند.

کم کرده. نمی‌دانم کی برده است. البته به عرض قبله عالم هم رسیده است. حیف است مهرگرد فئات [آبش] کم شود شاید کم‌کم تمام بشود. آب عمارات پادشاهی زیادش از همین آب است حکمی در این باب بفرمایید.

تصدقت شوم از جهت شگون این عید بزرگ، پنجاه عدد اشرفی مجیدی ایفاد حضور مبارک شد. ان‌شاءالله به باطن صاحب ولایت و به حرمت مولود ششم صفر، موسی بن جعفر (ع)، که خدا به شما عمر طولانی بدهد [کلمه‌ای محو شده] سلطان مجید و سلطان عبدالعزیز^۱ سکه بزنید.

سلیم^۲ هم با هزار رو سیاهی دو جفت کفش از برای قبله عالم پیشکش فرستاده است. پاسبان شلیل هاست. عرض سلیم این است که قبله عالم، بعد از تشریف آوردن به من یک گل کمر التفات بفرمایند و من باید نوکر باشم. همه کاکاها، از تصدق

۱. اشرفی مجیدی، سکه زرینی بوده که سلطان عبدالعزیز پادشاه عثمانی زده است. سلطان عبدالعزیز خان از سال ۱۲۵۵ تا ۱۲۷۸ ه. ق برابر با ۱۸۳۹ تا ۱۸۶۱ م سلطنت کرده و پس از وی پسرش سلطان عبدالعزیز خان جانشین وی شده و از سال ۱۲۷۸ تا ۱۲۹۳ / ۱۸۶۱ تا ۱۸۷۶ میلادی بر سریر سلطنت کشور عثمانی (تورکیه کنونی) متمکن بوده است. این در پادشاه اساس اصلاحات را بنیان نهادند و رهبری جنبش تنظیمات را بر عهده داشتند. رک تاریخ امپراطوری عثمانی از استانفورد جی شاور ترجمه محمد رمضان‌زاده از انتشارات معاونت فرهنگی آستان قدس ۱۳۷۰ ه. ش و فرمان‌روایان شاخ زرین.

۲. سلیم پسر بیچ سیاهی بود که مهدعلیا او را سخت دوست می‌داشت و او را بزرگ کرده بود و طبعاً همه درباریان ایران به این بیچ سیاه احترام می‌گذاشتند. اما پس از مرگ مهدعلیا دیگر از آن حرمت و عزت افتاد و به فقر و فلاکت دچار گردید. محمد حسن خان اعتمادالسلطنه در روزنامه خاطرات خود در ذیل حوادث جمعه ۱۶ شعبان سنه ۱۳۰۹ ه. ق چنین می‌نویسد: «در این بین راه سلیم [سوگلی] مادر شاه را دیدم. طوری مفلوک بود که ابداً لباس در بر نداشت. به کار دنیا حیرت کردم. این سلیم به قدری عزیز بود خدمت مهدعلیا که روز ورود بغداد، شاه به التماس فرستاد خدمت مهدعلیا که امروز کالسکه مخصوص سلطان پادشاه عثمانی [را برای شما می‌آورند. خودتان تنها بنشینید. سلیم را با خودتان نشانید و قبول نشد. امروز او را به این حالت فلاکت دیدم»

در این نامه مهدعلیا برای سلیم گل کمر لایب مرصع جواهرنشان از شاه قاجاری می‌خواهد که جزو «نوکر» ها یعنی کارمندان دستگاه سلطنت در آید و دیگر کسی او را کاکا (سیاه) نداند. و در ازاء این مرحمت، وی دو جفت کفش به شاه قاجار پیشکش نماید، تعز من تشاء و تذال من تشاء.

سر پادشاه گل کمر بسته‌اند. او هم می‌خواهد. قدری شلیل و آلبالو فرستادم. شلیل‌ها دیر می‌رسد. کم مانده است دلم بترکد. هر چه می‌رسد و پی در پی می‌فرستم. قربان شما بگردم ان‌شاءالله.

[سند شماره ۱ / ۹۷۱ / ۱ - ۲۹۰ سازمان اسناد ملی ایران]

[۳۰]

هو

قربانت شوم تصدقت شوم چند روز پیشتر دستخط مبارک رسید و از سلامتی وجود مبارک و فتح سپهسالار شکرها کردم. ان‌شاءالله آن وجود مبارک همیشه در سلامت باشد. همه روز و همه سال مژده فتح‌های بزرگ و شهرهای بزرگ بیاید. ان‌شاءالله دیگر بعد از این، همه روزه از اردوی سپهسالار خبرهای خوب خواهد رسید. از احوالات من بخواهید، الحمدلله ناخوش نیستم. مزاجاً خوب هستم. ولی سه چهار روز است شهر به طوری گرم شده است که خواب و آسودگی در شب و روز حرام است. با این گرمی خیلی هوا سالم است. هیچ کس ناخوش نمی‌شود. از قراری که می‌گویند شمیرانات هم زیاد گرم است. من هم بار بسته مستعد رفتن نشسته‌ام. روزی ده مرتبه از جهت مال، پیش مستوفی الممالک آدم می‌فرستم. هنوز مال^۱ نداده‌اند. می‌گویند مال نیست. امروز جمعه است. باید آدم‌های^۲ ما برود و بار و بنه برود. پس فردا یکشنبه خودم بروم. حالا که ظهر است هنوز مال نیست تا بعد چه شود.

قربانت شوم مجدالدوله^۳ یک کاغذی نوشته بود فرستادم. به نظر مبارک

۱. «مال» در این جا به معنی دواب و چهار پاست خواه برای سواری خواه برای بارکشی و مسلماً در این معنی با کلمه mule در زبان فرانسه به معنای قاطر بی‌ارتباط نیست.

۲. آدم‌ها به معنای نوکران، خدمت‌کاران، مستخدمین است.

۳. مجدالدوله مسلماً همان مهدیقلی خان پسر عیسی خان اعتمادالدوله است پسر دایی ناصرالدین شاه که ابتدا فخرالدوله دختر ناصرالدین شاه را به زنی داشت و پس از مرگ وی، خواستار دختر دیگر شاه به نام والیه شد. شرح بسیار دلپذیری از خلق و خوی او و شجاعت و مهارتش در شکار در رجال عصر ناصری آمده است. محمد حسن خان اعتمادالسلطنه هم در خاطرات خود به گستاخی و بی‌شرمی و تجاوز و درازدستی او اشارات فراوانی کرده ←

می‌رسد. اگر جوابی دارد، التفات خواهید فرمود. باقی قربانت شوم و تصدقت بگردم.

[سند شماره ۱ / ۹۱ / ۱ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۳۱]

هو

قربانت شوم ان‌شاءالله مزاج مبارک در کمال صحت است و در هوای گلستان، به وجود مبارک خوش گذشته است. البته برای شما لازم است. هر چند روز یک بار در جاهای باصفا تغییر آب و هوا نمایید و مشغول گشت و سواری باشید. سی هزار مخلوق که همه در زیر سایه شما به این نعمت عظمی فایض شدند، همه شب و روز در حرم مبارک دعاگوی وجود قبله عالم هستند. دعای من که جای خود دارد. ان‌شاءالله به هدف اجابت رسیده است. قدری بادنجان و غوره فرستادم، قربانعلی بیگ به حضور مبارک بیاورد. نوش جان نمایید. خداوند این وجود با برکت را از جمیع آفات و بلیات حفظ نماید. ان‌شاءالله

[سند شماره ۳ / ۱۶۳ / ۵ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۳۲]

هو

قربانت شوم، تصدقت گردم دستخط مبارک رسید. باعث روشنایی چشم و قوت دل گردید. به جهت این که از روزی که تشریف برده بودید، از احوال مبارک اطلاعی نداشتم. من هم به همان قاعده‌ای که دارم، بیشتر نتوانستم خدمت شما کاغد بنویسم. از راه التفات از احوال من و عزت‌الدوله جویا شده بودید. الحمدلله احوال من خوب است. رفع ضعف و نقاهت عزت‌الدوله هم شده است. پس فردا که دوازدهم است به شهر می‌رویم. هوای این جا زیاد کثیف شده است. صبح مثل زمستان، اول شب گرم و باد. از آدم‌های ما هم نوبه می‌کردند. بعد از تشریف بردن

→ است. رجوع کنید ایضاً به شرح حال رجال ایران از مهدی بامداد ذیل مهدیقلی (ج ۴ ص ۱۷۸ تا ۱۸۴).

قبلة عالم، دیگر ماندن ما در این جا مزه‌ای نداشت. باز شهر خانه‌ای است. البته راحت‌تر است. ان‌شاءالله خداوند عالم سایه شما را کم نکند. آن وجود مبارک از جمیع بلیات محفوظ باشد. راحتی و هوا و صفا و همه چیزهای خوب دنیا برای آن وجود پاک خوب است. ما هر جا باشیم، هر طور بگذرانیم حکایتی نیست. از قراری که مذکور شد گویا قبلة عالم به کنار دریا تشریف خواهند برد. نمی‌دانم اصل دارد یا نه. تا اواخر این ماه که هوا بی‌عیب بشود. در آن جاها تشریف داشته باشید بهتر است. ان‌شاءالله در سلطنت آباد چشمم به جمال مبارک روشن خواهد شد. احوال نایب‌السلطنه و سایر شاهزادگان و حرم‌ها در کمال صحت است. علی^۱ حالا بنای خیلی کارها گذاشته است. تا ساعت هشت علی^۱ می‌گوید و گریه می‌کند که من با دوری قبلة عالم چکنم. همه را در صحراها دعا می‌کند. البته دعای او هم یک نوع اثر دارد. ان‌شاءالله دعاهای بی‌ریا مستجاب خواهد بود.

[سند شماره ۱ / ۶۹ / ۴ - ۲۹۵]

۱. علی^۱ یا علیون از افراد بی‌ارزش و بیکاره‌ای بود که در دربار ناصری راه داشتند ظاهراً چون دائماً ذکر علی^۱ ورد زبانش بود وی را بدین نام خوانده‌اند. در کتاب شرح حال رجال ایران بامداد، دو تصویر از او آمده است (ج ۱ ص ۳۹۸).

نامه‌های مهدعلیا به اشخاص

[۳۳]

هو

عین‌الملک جان کاغذت رسید. نوشته بودی پیغام‌های ترا خدمت قبله عالم رساندم. زیاد از تو راضی شدند و باور کردند. خدا سایه مبارکشان را کم نکند. اگر انصاف داشتند و حق مرا می‌دانستند و مرا به خودشان مادر می‌دانستند و تا حال دانسته بودند که من برای ایشان چطور مادر با غیرتی بودم که یک روز به دلتنگی ایشان راضی نبودم و راضی بودم بمیرم و یک نقص برای دولتشان اتفاق نیافتد، هرگز ضرور نبود که تو یا دیگری پیغام مرا خدمت شاه ببری. چرا کاری بکنند که میان من و شاه به واسطه [برسد] واسطه هر کس [می‌باید] من بودم و پیغام همه را باید من می‌بردم. کاری کردند به حرف ارباب غرض با زور مادر خودشان را مقصر ساختند که خودشان را در دنیا و در روی زمین به هیچ و پوچ رسوا کردند. این که کار دنیاشان شد. گمان داشتم از اول دنیا تا حال هیچ مادری مثل من فرزندی را دوست نداشت و زحمت نکشید. حالا کار به جایی رسیده که من شاه را نخواستم و مردم دیگر خواستند و آن قدر را نمی‌دانند که خواستن مردم از چه راه است و خواستن من از چه راه اگر شاه را هیچ نخواهم، از حاجی علی خان که قطعاً

۱. حاجی علی خان مقدم مراغه‌ای که القاب صنیع‌الدوله و حاجب‌الدوله داشت. وی همان کسی است که مأمور شد به کاشان برود و کار امیرکبیر را تمام کند و این کار را با وقاحت و قساوت انجام داد در حالی که امیرکبیر از هیچ گونه محبتی درباره وی فروگذار نکرده بود. درباره وی غیر از تواریخ دوره قاجاری مثل روضة‌الصفای ناصری و ناسخ‌التواریخ و منتظم ناصری، رجوع شود به امیرکبیر و ایران فریدون آدمیت و میرزا تقی خان امیرکبیر از عباس اقبال و شرح حال رجال ایران ذیل علی خان ج ۲.

زیادتر می خواهم. اقلأ دل سوزی او را گوش نفرمایند. باری حرف بسیار است. میل ندارم بنویسم. اگر خداوند به خودشان انصاف داد، آخر یک روزی به سر حرف من خواهند [رسید]. خداوند حق را از باطل زود جدا خواهد کرد. در مادهٔ صداقت شاه معلوم است من حق صرفم و حضرات باطل صرف. البته طوری می شود. حالا که بلا تشبیه مثل سیدالشهداء در صحرای کریلا یک و تنها مانده‌ام. به هر طرف نگاه می‌کنم نه یاری می‌بینم و نه پشت و پناهی. در مادر پادشاهی، الآن از من بی‌پناه‌تر کسی نیست. پناه برده‌ام به همان سیدالشهداء که هر کس می‌خواهد پادشاه را از من برنجاند، مرا از این جا فراری بکند و شاه را رسوا بکند، همان به غضب خود شاه گرفتار شود. دعایی است که در حضرت معصومه از برای نفی خان کرده‌ام. با من سر به سر نگذارند. اگر من در درگاه خدا رو سپاهم ولیکن بسیار کارهای بزرگ برای من کرده است. حالا هم خدا راضی نمی‌شود که به این شدت مادر و فرزند را از هم

۱. تقی خان یعنی میرزا تقی خان فراهانی ملقب به امیر نظام و اتابک و اتابک اعظم صدراعظم مقتدر ناصرالدین شاه. میرزا تقی خان شناخته‌تر از آن است که به شرح حال وی پرداخته‌اید. زیرا شرح اقدامات و خدمات وی در کتب قاجاری می‌مانند ناسخ‌النواریخ (قاجاریه) در روضه‌الصفای ناصری و منتظم ناصری آمده و تألیفات مستقلی نیز دربارهٔ او صورت گرفته مثل امیرکبیر و ایران از فریدون آدمیت، میرزا تقی خان امیرکبیر از عباس اقبال و قاسم غنی و امیرکبیر قهرمان مبارزه با استعمار از اکبر رفسنجانی و نوادر الامیر و امثال آن. آنچه گفتنی است این که امیرکبیر بحق می‌خواست تمام قدرت را در دست گیرد و با استقلال تمام فرمان روایی کند و در مسایل داخلی و خارجی تصمیم بگیرد. اما وجود شاه مانع استقلال او بود لذا امیرکبیر خواهان شاه و درباری بود که مطیع وی باشند. شاهی که شب در حرمسرای خود بپردازد و روز جز به شکار یا سلام عام و خاص اندیشه نکند و کارها در دست امیرکبیر باشد. اما مهدعلیا مادر ناصرالدین شاه متوجه خیالات امیرکبیر بود و برای حفظ حیثیت قاجاریه و احترام شاهزادگان قاجاریه و خاصه ابهت و شکوه سلطنت با نظریات امیرکبیر معارضه می‌کرد گو این که برای ایجاد تضمینی از جانب امیرکبیر حاضر شد که دختر پانزده ساله خود را به امیر دهد تا مگر امیرکبیر به پاس رعایت خویشاوندی چندان بر خاندان قاجار و شاهزادگان و دربار تحکم نکند و به خشونت فرمان نراند. ولی امیر از شیوهٔ پر صلابت و مهابت خود دست برداشت و همچنان به بی‌اعتنایی با سلاله قاجار رفتار کرد و هرگز گردن به قضا نهاد و در این راه از روس و انگلیس و دربار و روحانیت و شاه و شاهزادگان گرفته تا امیران لشکر و درباریان و کاتبان و شاعران و پرده‌گیان حرم همه را از خود رنجانید تا سرانجام تنها ماند به نامردی و خیانت از پای در آمد. (۱۲۶۸ هـ. ق)

جدا بکنند. باری می‌خواستم جهانسوز خان را بفرستم. بارخانه ناقابلی خدمتشان بفرستم. بعد از آمدن آن‌ها دیدم معرکه است. حاجی علی خان بعضی حرف‌ها منتشر کرده است، در شهر و نیاوران که آدم گاهی خنده‌اش می‌آید گاهی تعجب می‌کند. بجز حاجی علی خان هم حضرات نیاورانی خیلی حرف می‌زنند. با وجود این حرف‌ها، چه اظهار حیاتی؟ چه ضرورتی که پادشاه را بشناسیم و خودمان را داخل کنیزهای شاه [در] حساب ببینیم. عجب هنگامه‌ای است. تا حال حرف زنانه بود و اندرونی. حالا دولتی شده و بیرونی. برای من نقلی نیست ولیکن به حقیقت خدا شاه رسوا می‌شود. تا زود است معالجه این کار را بکنند. من مقصرم چاره مرا بکنند و دیگران جعل می‌کنند قراری بگذارند، از این جعل‌ها نشود. والله بالله از برای دولت خودشان نقص دارد. خوب، دشمن هر چه دلش بخواهد حالا سر بلند است. اسباب به دستش افتاده است و می‌گوید. شاه چرا باور می‌کند. دور از جان شاه، خداوند اول مرا قربان شاه کند. بعد همه را. حاجی میرزا آقاسی هم به شاه مرحوم^۱ می‌گفت مادرت مرا نمی‌خواهد آخر مادر سوختنی باشد، حاجی از نصفه راه فرار کرد. الهی خدا به این زودی مرا مرگ بدهد. قربان سر شاه بکنند که دیگر من این حرف‌ها را نمی‌توانم بشنوم. کار زیاد بی‌مزه شده است. اگر شاه خودشان معالجه نکنند مردم راه پیدا کرده بدهنگامه‌ای خواهد شد. اگر تنها بیرون کردن من باشد، رسوایی من باشد، برای شاه بدنامی نداشته باشد، باز والله حرفی ندارم. حاجی علی خان زیاد چرند گفته است. از قول خودش بزرگترها^۲. حالا که نمی‌توان نوشت خیلی قباحه دارد. باباجان شما ما را خسته کردید. یک بار بکشید تمام شویم.

[از اسناد مؤسسه تاریخ معاصر]

[۳۴]

هو

خان معتمدالملک چند روز می‌شود [که] از احوال مبارک قبله عالم خبر

۱. قرض از شاه مرحوم محمد شاه است شوهر مهد علیا و پدر ناصرالدین شاه.
۲. جمله مبهم است. ظاهراً می‌خواهد بگوید میرزا علی خان [حاجب‌الدوله] حرف‌هایی زده از دهان خودش بزرگتر و به تعبیر دیگر جسارت کرده و حرف‌هایی زده بالاتر از حد و حدود خودش.

ندارم. یک جعبه شلیل باغ، یک جعبه آلوبالو را دست آویز کرده دادم جلودار بزودی بیاورد. از احوال مبارک از برای من بنویس آسوده باشم. چرا که زکام شدیدی شده بودم. درد سر و گلو زیاد بود. از آن جهت، حالت آن که خدمت قبله عالم عرض احوال نمایم نبود. قبله عالم هم هیچ اظهار التفاتی نمی فرمایند ان شاء الله جاهای خوب و سرد و باصفا، از حال مادر کجا [با] خبرند. ان شاء الله همیشه به وجود مبارکشان خوش بگذرد. کارها سهل است. این جاها خبری نیست که قابل [عرض] باشند. در نیاوران هیچ چیز در میان نیست. ولی تزلزل از جان ما بیچاره‌ها بیرون نمی رود. شب و روز در تکان هستیم. نه خوراک داریم و نه آرام. هر چه خدا خواسته است خواهد شد. علی الله فی کل الأمور توکلی^۱. تاج الملوک^۲ خانم در باب مواجهش کاغذی به من نوشته بود. فرستادم به حضور مبارک برسان. دستخط مبارک از برای مؤیدالدوله نشود و مواجب او را مثل پارسال گذشته بدهند. مواجیبی که پادشاه التفات فرموده‌اند، چرا باید به او نرسد؟ این دختر بیچاره اقل از طرف گذران آسوده باشد. ان شاء الله این التفات را در حق تاج الملوک خواهند فرمود. قربانعلی بیگ را این دو روزه خودم روانه خدمت قبله عالم خواهد نمود که درست از احوال مبارک خیر بیارد.

[سند شماره ۱ / ۴۰۶ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۳۵]

هو

خان معتمدالملک^۳ کتاب‌های تاریخ الفی^۴ را که فرستاده بودی رسید. من

۱. مصراعی است از یک بیت مشهور:

علی الله فی کل الأمور توکلی و بالخمس اصحاب الکساء توسلی
 ۲. تاج الملوک خانم دختر عزت الدوله از امیرکبیر که بعدها زن مظفرالدین میرزا شد و محمد علی میرزا را به دنیا آورد و ام‌الخاقان لقب یافت و بعد هم از شوهر خود طلاق گرفت.
 ۳. معتمدالملک یحیی خان برادر میرزا حسین خان مشیرالدوله است که قبلاً بدان اشاره شد. وی در اواخر عمر وزیر خارجه شد و لقب مشیرالدوله یافت و ظاهراً به فشار روس‌ها بود که ناصرالدین شاه به وی سمت وزارت خارجه داد و عمر این وزارت هم کوتاه بود. یحیی خان شوهر چهارم عزت الدوله است. عزت الدوله حدوداً سی و هفت ساله بود که بعد از مرگ ←

آن تاریخ‌ها را داده بودم که در حضور مبارک باشد و بخوانند. چون که اعتضادالسلطنه پیشکش کردند. پس فرستادن کتاب چندان دل تنگی برای من داشت و آلا دل تنگ می‌شدم. خودم در خیال بودم. که کتاب عالیه خانم را بگیرم بفرستم. گویا کتاب اعتضادالسلطنه هم مال او باشد. در هر صورت که تاریخ لایقی است.

از احوال مبارک قبله عالم گاهی برای ما بنویسید.
[مسند شماره ۱۰ / ۳۶۶ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۳۶]

سواد دستخط نواب علیة عالیه، مهدعلیا، ستر کبری دامت عظمتها

شهر محرم دوم سنه ۱۲۸۶ [ه. ق]

نواب امیر آخور^۵ به این مریم شاه بیچاره^۶ این همه ظلم، از این شوهر

→ شیرخان عین‌الملک، زن یحیی خان شد و تا سال ۱۳۰۹ که یحیی خان درگذشت عزت‌الدوله در خانه وی بود. وقتی شوهرش مرد، وی زنی ۶۱ ساله بود.

در خصوص یحیی خان رجوع شود به المآثر و الآثار و منتظم ناصری و روزنامه خاطرات. هر سه از محمد حسن خان اعتمادالسلطنه، روزنامه شرف و شماره ۲۱ شوال ۱۳۰۱) که تصویر سیاه قلمی از او دارد، سفرنامه بنجامین اولین سفیر ممالک متحده در ایران به نام «ایران و ایرانیان» و «ایران و مسأله ایران» از کوزن، مقاله شادروان اقبال در مجله یادگار و عصر ترقی فریدون آدمیت، شرح حال رجال ایران ذیل یحیی خان.

۴. کتاب تاریخ الفی تاریخ عمومی مفصلی است که در سال ۹۹۳ ه. ق به مناسبت نزدیکی با سال ۱۰۰۰ ه. ق برای اکبر پادشاه هند نوشته شده و شرح ۱۰۰۰ سال تاریخ دنیای اسلام من جمله هند است به قلم قاضی ملا احمد تتوی (منسوب به تهته = تته از بلاد هند) و دیگران. برای اطلاع بیشتر رجوع شود به ایران و جهان دکتر عبدالحسین نوایی ج ۱ و مقدمه کتاب تاریخ الفی چاپ مؤسسه میراث مکتوب به قلم سید علی آل داود.

۵. شاهزاده میرآخور همان محسن میرزا پسر ارشد عبدالله میرزا پسر یازدهم فتحعلی شاه است که از شاهزادگان فاضل قاجاری و داماد عباس میرزا نایب‌السلطنه و از معتمدین ناصرالدین شاه بود. محسن میرزا خوب شعر می‌گفت و سلطانی تخلص می‌کرد و خوب می‌نوشت. منشأتی هم از او - هر چند بسیار مختصر - چاپ شده. محسن میرزا چون مدت‌ها ریاست اصطبل خاصه و منصب امیر آخوری داشته به شاهزاده میرآخور شهرت یافته.

برای اطلاعات بیشتر رجوع شود به المآثر و الآثار (ج ۱ و ج ۲ چهل سال تاریخ ←

هرزه و بی معنی رواست [۹] شما خودتان می دانید پادشاه این موجب که به شاهزاده‌ها و نوه‌ها التفات می فرمایند، مخصوص خودشان که نیست، آنچه التفات می شود با عیال و اولاد باید صرف نمایند. پسر همایون^۷ میرزا تنها موجب بیورد [و] بچه‌های این بیچاره را هر روز با شکم گرسنه و برهنه اذیت نماید، خدا را خوش نمی آید. دریست تومان موجب دارد. شما صد تومان به خودش بدهید و صد تومان دیگر را به بچه مریم شاه بدهید و بچه‌ها را هم حکم کنید پیش مادرشان باشند تا از اذیت آسوده باشند. اگر بخواهد عارض شود، شما از کیفیت بی حسابی این مرد اطلاع دارید. البته جواب خواهید داد. از شما خواهش دارم حکماً صد تومان به بچه‌های مریم شاه بدهید. دعاگوی وجود مبارک باشند. برای شما هم اجر دارد. والسلام.

[سند شماره ۲۷۰۱۴ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

(۳۷)

هو

نورچشمی عضدالملک^۸ چون عالی جاه معین البکاء^۹ را برادر مهربان

- ایران) و شرح حال رجال ایران ج ۵ ص ۱۸۹ / ۱۹۰.
۶. مریم شاه ظاهراً شاهزاده و جزو مقرین دستگاه مهدعلیا بوده و مهدعلیا از او حمایت می کرده. به نظر می آید که او جزو طلبکاران مهدعلیا بوده و نامش در اسناد آمده.
۷. همایون میرزا پسر شانزدهم فتحعلی شاه است که شعر هم می گفت و «حشمت» تخلص می کرد. وی داماد میرزا شفیق مازندرانی شد که بعد از حاج ابراهیم خان اعتمادالدوله صدراعظم شد و چون صدراعظم جز آن دختر فرزندی نداشت ثروت فراوان وی به شاهزاده تعلق گرفت. مریم شاه عروس این شاهزاده بوده.
- متنظم ناصری ج ۳ اعتمادالسلطنه، تاریخ عضدی از سلطان احمد میرزا، تذکره خاوری ص ۱۱۵، ۲۱۵، حدیقه الشعراء سید احمد دیوان بیگی ج ۱ ذیل حشمت.
۸. علیرضا خان عضدالملک که قبلاً بدو اشاره شد. وی صاحب منصب نظارت و مهرباری بود و در سال ۱۲۹۰ به ایلخانی گری ایل قاجار رسید.
۹. معین البکاء تعزیه گردان و کارگردان تعزیه بود که تعزیه خوانان را بر حسب مقتضای موضوع انتخاب می کرد و تعلیم می داد و نواقص و نقایص کارشان را بازگو می کرد و اشعار متناسب انتخاب می نمود و به تعزیه خوانان می داد تا بخوانند و درست بخوانند به طوری که شعر ←

حسام‌السلطنه^۱ قرار گذاشته‌اند به اصفهان رفته مشغول خدمتی و شغلی بوده لقمه نانی عاید او شده از کسالت و پریشانی بیرون بیاید. انعام مقرری مشارالیه را که از بابت تکیه دولت^۲ همه ساله می‌رسیده مال هذه السنه نرسیده است. به آن نورچشم مقرر می‌فرماییم که بعد از زیارت این دستخط، انعام مقرری مشارالیه را کارسازی نمایند که حق تعزیه خوانان را بدهد و خود به اصفهان رفته لقمه نانی عاید او شده از دست طلبکار آسوده شده به دعای دوام دولت قاهره بپردازد. قیمت خلعت خودش و تعزیه خوانان را هم که امسال نقدی کرده‌اند^۳ هنوز نرسیده. همه حساب او را از شما خواهش دارم. بزودی بپردازید و معطل ندارید که تعزیه خوانان هم هر

هـ و لحن و آهنگ متناسب با مقام و مقتضای تعزیه باشد. در این سند از تعزیه گردان تکیه دولت میرزا باقر یاد می‌شود که ظاهراً قرار بوده سلطان مراد میرزا او را همراه خود به اصفهان محل مأموریت خویش برد و کاری بدو دهد که بتواند آسوده زندگی کند.

۱. سلطان مراد میرزا حسام‌السلطنه پسر سیزدهم عباس میرزا نایب‌السلطنه و عموی ناصرالدین شاه است که در ۱۲۳۳ هـ. ق متولد شد و در ۱۳۰۰ وفات کرد. از شاهزادگان با کفایت دوره ناصری است که به غائله محمد حسن خان سالار پایان داد (۱۲۶۶) و هرات را به تصرف آورد (۱۲۷۳ هـ. ق) و به پاس این خدمات مناصب مهم یافت من جمله حکومت در خراسان و فارس و اصفهان و کرمانشاه دختر او زن کامران میرزا نایب‌السلطنه پسر ناصرالدین شاه بود و پسر او ابوالفتح میرزا مؤیدالدوله داماد ناصرالدین شاه. در اواخر عمر سفری به مکه کرد و سفرنامه‌ای هم از او به یادگار ماند. پس از وی لقب حسام‌السلطنه به پسر دیگرش ابوالنصر میرزا رسید. لقب حسام‌السلطنه اول بار از آن محمد تقی میرزا پسر هفتم فتحعلی شاه بود و آخرین بار از آن جهانگیر میرزا پسر ابوالنصر میرزا حسام‌السلطنه چهارم.

روزنامه شرف شماره ۵ جمادی‌الاولی ۱۳۰۰، المآثر و الآثار و منتظم ناصری، حدیقه‌الشعراج ۲ ص ۸۸۵ / ۸۸۶، شرح حال رجال ایران ج ۲ ص ۱۰۴ تا ۱۱۰ و کتاب میرزا حسین خان صدر اعظم از محمود فرهاد معتمد (سال ۱۳۲۵)

۲. تکیه دولت بنای مجلی بود که به دستور ناصرالدین شاه در محلی که امروز بانک ملی ایران شعبه بازار است ساخته شد با رغبت و توجه شاه قاجار به تماشاگاه‌های اروپا. شرح بنا و دو صورت با شکوه قلمی از آن (مدخل و اندرون تکیه) در روزنامه شرف شماره ۵۳ سال ۱۳۰۴ ق آمده است.

رجوع کنید ایضاً به روزنامه خاطرات محمد حسن خان اعتمادالسلطنه

۳. قیمت خلعت را نقدی کرده‌اند یعنی امسال مقرر شده به جای آن که خلعتی برای تعزیه خوانان تهیه کنند و بدیشان دهند، قیمت خلعت را نقداً بپردازند تا تعزیه خوانان خود بر حسب تشخیص و مقتضیات خود آن وجه را مصرف کنند.

یک به خانه و ولایت خود می‌خواهند بروند و اوقات را بر او تلخ کرده‌اند. البته از قراری که مرقوم شد معمول دارید. شهر ربیع الأول ۱۲۸۸ [ه. ق] [مسند شماره ۲۱۸۳۲ - ق متعلق به مؤسسه تاریخ معاصر]

[۳۸]

دستخط مهدعلیا به ماه‌نسا خانم
عیال دوستعلی خان معیرالممالک^۱

هو

والدة امیر دوست محمدخان ان‌شاءالله به سلامت باشید. کاغذ شما رسید و از مزده صحت جناب معین‌الممالک، عالم عالم خوش وقتی روی نمود. الحمدلله که خداوند عالم نعمت صحت ارزانی فرمود و ما را از این دل‌تنگی و اوقات تلخی آسوده نمود. در این یک هفته هیچ حواس برای من باقی نمانده بود. غصه من از سه چهار جهت بود. اول اوقات تلخی قبله عالم، بعد از برای وجود خود معیرالممالک که سال‌ها و قرن‌ها باید زحمت کشید و پول‌ها خرج کرد تا یک نوکری مثل او تربیت کرد، بعد از برای شما آن غریبی و تنهایی ترا در خانه، هر وقت به خاطر می‌آوردم هوش از سرم می‌رفت. غصه عصمت‌الدوله و دوست محمدخان که جای خود داشت. الحمدلله از همه این غصه‌ها فارغ شدم. آفرین آفرین بر ملک‌الأطبا. در حقیقت از طبابت گذشته معجزه کرد. همیشه به طبابت ایشان اعتقاد داشتم. حالا که مستحسن می‌دانم آقا بسیار احتیاط بکنند در پرهیز. حالا وقت احتیاط و پرستاری است. بنیه در اول ضعیف است. در غذا باید زیاد امساک بشود. معلوم است ملک

۱. دوستعلی خان پسر دوست محمدخان بود و دوست محمدخان دختر ناصرالدین شاه عصمت‌الدوله را به زنی داشت. در باب خاندان معیرالممالک که اصلاً از مردم بسطام بودند و نام جد اهلائی آنان میرزا حسینعلی خان در جزو مقربین نادر شاه آمده و او مأمور عقد قرارداد با نمایندگان دولت عثمانی بوده و سپس یکی بعد از دیگری با تکرار نام دوست محمد و دوستعلی در دستگاه قاجاری خدمت کرده‌اند. شرح دلپذیری در کتاب رجال عصر ناصری آمده به قلم دوستعلی خان آخرین فرد از این خاندان که لقب معیرالممالک داشتند. رجوع کنید ایضاً به سفرنامه مستر بنجامین اولین سفیر ممالک متحده در ایران به نام ایران و ایرانیان، و مقاله عباس اقبال در مجله یادگار، و شرح حال رجال ایران مهدی بامداد

الأطبا خودش احتیاط را از دست نخواهد داد. زحمت پرستاری شما هم جای خود دارد. نگفتم آن قدر گریه نکن ان شاء الله خان خوب می‌شود. گریه تو می‌ماند. اکنون هزار مرتبه شکر که تو بیچاره غریب از آن جا دل خوش بیرون آمدی و زحمت‌ها به راحت مبدل شد. الحمدلله (الحمدلله) خبرهای خوب پی در پی می‌رسد. دیروز مژده فتح رسید که حیدر علی خان چایید. هزار و پانصد خانوار از طایفه ضالیه ترکمانیه همه را کشتند، اسیر کردند، غارت کردند. در منزل فردا به حضور خواهند آورد. قبلة عالم از این دو جهت ماشاء الله بسیار دماغ دارند خبر فتح و صحت شما هم. ان شاء الله خان را به آرام روزی دو سه فرسخ بیاورید تا به ما برسائید. اگر جناب معیرالممالک حواس داشته باشد، از قول من دعا برسان و احوال پرسی کن. شکر و حمد خدا را که از برای خدمت با صداقت پادشاه شفا یافتی. الحمدلله (الحمدلله) که دوست محمدخان بی‌پدر نشد. همین شکر برای ما پس است.

[از کتاب زندگانی خصوصی ناصرالدین شاه نوشته دوستعلی خان معیرالممالک. تهران، نشر تاریخ. چاپ اول ۱۳۶۱ ش]

[۳۹]

[فرمان مهدعلیا]^۱

خطاب مستطاب شد. آن که از فیض نامتناهی و نصرت الهی، از زمانی که شمس

۱. مدلول فرمان از مهدعلیاست و انشاء آن از فرهاد میرزا معتمدالدوله و مخاطب تمامه نیز سلطان مراد میرزا حسام‌السلطنه. ظاهراً فرهاد میرزا به قصد طیبیت یا اظهار قدرت در کتابت چنین نامه‌ای فرمان گونه نوشته است. البته حسام‌السلطنه هم برادر تنی معتمدالدوله بود و مسلماً از لحن فرمان نمی‌رنجید. خاصه آن که مهدعلیا در نامه دیگر خود حسام‌السلطنه برادر شوهر کوچک خود را برادر خویش خوانده است.

در این نامه از خاور سلطان خانم نام برده شده که دختر فتحعلی شاه و خواهر تنی اعتضادالسلطنه و همسر حاجی میرزا نظر علی حکیم باشی بوده. خاور سلطان خانم خاله مهدعلیا شمرده می‌شده.

رک تاریخ عضدی، تذکره خاوری، اکسیرالتواریخ تألیف اعتضادالسلطنه به کوشش جمشید کیان‌فر، انتشارات ویسمن.

دولت ما از خاور کامکاری رخشان و قمر سلطنت ما از افق بختیاری تابان شده است، شکرانه این مکرمت و سپاس این مرحمت، را همیشه در نشر محامد و انعام و بخت محاسن و اکرام در حق غریب و بومی و زنگی و رومی مضایقه نداشته‌ایم و منتسبان سلطنت عظمی و متعلقان خلافت کبری که ذوی الأرحام هستند به مدلول کلام معجز نظام امام همام حضرت صادق آل محمد علیه السلام که اکرام در حق اقربا و ارحام باعث نمای ثروت و بقای نعمت و امتداد عمر و زندگانی و ازدیاد عزت و کامرانی است زیادتر مراعات نموده و محامات فرموده‌ایم که به فراغ بال و رفاه حال و دل شاد و خاطر آباد به دوام دولت قاهره مشغول باشند. مصداق این مقال، نور چشم مکرم مرضیه‌الخصال محمودةالفعال خاور سلطان خانم است که در میان بنات احوال پریشان احوال بود؛ نخواستیم که از خوان احسان ما بی بهره باشد، لهذا مبلغ یک صد تومان از بابت پانصد تومان استصوابی، که در مملکت فارس معین شده است، در حق مشارالیه‌ها محول داشتیم که همه ساله از قرار قبض، بعد از وضع دو عشر دیوانی، دریافت کرده به دعاگویی ذات خجسته صفات اعلی حضرت قدر قدرت شاهنشاهی خلدالله ملکه مشغول گردد و مقرر آن که نواب مستطاب شاهزاده والاگهر کامکار، حسام السلطنه حکمران مملکت فارس، از هذه السنه بارس بیل و مابعداها همه ساله مبلغ مزبور را از بابت استصوابی سرکاری در حق مشارالیه‌ها کارسازی داشته که به خرج محسوب است.

[منشات فرهاد میرزا معتمدالدوله]

[۴۰]

یا امام ضامن (ع)

از مال خاص خالص علیا جاه زوجه خسروخان مبلغ دویست و بیست و چهار تومان [نصف] صد و دوازده تومان اصلاً و فرعاً بر ذمه این جانب است که ان شاء الله تعالی وجه مزبور را از حال تحریر الی انقضای مدت شش ماه کامل

۱. در زمان قاجاریه مرسوم بود که برای احتیاط و محکم‌کاری هر چه بیشتر، در چنین مواردی، غیر از ذکر کلیه مبلغ بدهی، نصف آن را نیز محاسبه و تحریر می‌کردند تا شبهه تخلف و تقلب کمتر و دست بردگی در سند و به منظور کم کردن مبلغ دشوارتر گردد.

هلالی^۱ کارسازی نمایم و عذری که خلاف بوده باشد نیاورم و به رهن نهاده‌ام در نزد علیا جاه مشارالیها، یک عدد سینی طلا که ان شاء الله تعالی بعد از ادای تنخواه، سینی مزبوره را دریافت نمایم و کان ذلک فی بیستم شهر رمضان المبارک سنة ۱۲۸۹

[حاشیه کنار سند:] این معامله متن صحیح است. ان شاء الله در سر موعدی که قرار گذاشته‌ایم کارسازی خواهد شد. سنه ۱۲۸۹ [محل مهر مربع کوچک با سجع:] مهدعلیا

[پشت سند:] به توسط خیرالحاج حاجی آقا محمد تاجر تنخواه این تمسک اصلاً و فرعاً تا الا (الی) این تاریخ به این کمینه رسید و اسباب گرو را رد کردیم به حاجی مزبور، فی شهر شوال المکرم ۱۲۸۹ [محل مهر مربع با سجع:] یا فاطمه [سند شماره، ۷۳۷ مؤسسه تاریخ معاصر]

[۴۱]

یا امام ضامن (ع)

از مال خالص علیا جاه زوجة خسروخان، مبلغ هشتصد و هشتاد تومان [نصف] چهار صد و چهل تومان، اصلاً و فرعاً بر ذمه این جانب است که ان شاء الله تعالی وجه مزبوره را از حال تحریر الی انقضای مدت شش ماه کامل هلالی کارسازی نمایم و عذری که خلاف بوده باشد نیاورم و به رهن نهاده‌ام در نزد عالی جاه مشارالیها: قهوه سینی طلا، عدد

بازویند تخمه زمرد دور الماس یک جفت

بازویند تخمه لعل دور الماس یک لنگه

که ان شاء الله بعد از ادای تنخواه اسباب مزبوره [را] دریافت نمایم و کان ذلک فی پانزدهم شهر شوال المکرم ۱۲۸۹

[حاشیه سند:] هو. این معامله صحیح است. ان شاء الله در سر موعدی که قرار گذاشته‌ایم بدون عذر کارسازی خواهد شد. سنه ۱۲۸۹ [محل مهر کوچک مربع با سجع:] مهدعلیا

۱. شش ماه کامل هلالی یعنی شش ماه قمری تمام.

[پشت سند]: نوشته نواب علیة عالیة دامت شوکتها
 [پشت سند]: به توسط خیرالحاج حاجی آقا محمد تاجر، تنخواه این تمسک
 اصلاً فرعاً تا الا (الی) این تاریخ به این کمینہ رسید و اسباب گرو را رد کردیم به
 حاجی مزبور فی شهر شوال ۱۲۸۹ [محل مهر مربع]: یا فاطمه
 [سند شماره ۷۳۶۹ مؤسسه تاریخ معاصر]

[۴۲]

نذر همایون روحانفداه

۵۰۰ تومان	جناب آقا سید صادق ^۱
۲۰۰ تومان	جناب آقا سید صادق، به سادات و فقرا تقسیم نمایند
۲۰۰ تومان	جناب صدرالعلما ^۲
۳۰۰ تومان	امام جمعه ^۳ به سادات و فقرا تقسیم نمایند
۴۰۰ تومان	جناب حاجی ملاعلی [کنی] ^۴ به طلاب و فقرا تقسیم نمایند

۱. سید صادق طباطبایی همدانی از فقهای بزرگ عصر قاجاری است که در تهران اقامت داشت و روحانی متنفذی بود چنان که مورد احترام همگان بود. وی پدر سید محمد طباطبایی از روحانیون مبارز عصر مشروطیت است. آقا سید صادق بر کتاب فصول شیخ محمد حسین تعلیقاتی نوشته، مرگ وی در سال ۱۳۰۰ روی داد و در مزار حضرت عبدالعظیم مدفون گردید.

رک المآثر و الآثار ج ۱ صفحات ۲۰۲ تا ۲۰۴ و ج ۲ ص ۷۵۷

۲. صدرالعلما میرزا مرتضی از بزرگان روحانیون عصر ناصری از سادات خاتون آبادی که پس از میرزا ابوالقاسم امام جمعه مدنی به امامت جمعه و جماعت پرداخت تا برادرزاده اش میرزا زین العابدین به سن قانونی رسید و متقلد امور شد. المآثر و الآثار ج ۱ ص ۱۷۹.

۳. حاج سید زین العابدین فرزند میر سید ابوالقاسم برادرزاده میر محمد مهدی از اخلاف میر عبدالواسع اصفهانی سر دودمان خاندان امامی در دوران صفویه و امام جمعه و داماد مجلسی ثانی بود، سید زین العابدین پس از مرگ پدر امام جمعه تهران شد.

المآثر و الآثار ج ۱ ص ۱۷۹ / ۱۹۱ / ۲۱۳ / ۲۲۳ و رجال عصر ناصری دوستعلی خان معیرالممالک فصل (۲۷) نشر تاریخ، تهران (۱۳۶۱) و روزنامه شرف شماره ۶۴ سال ۱۳۰۶ ه. ق.

۴. حاج ملاعلی کنی از روحانیون معتبر عصر ناصری و از شاگردان سید ابراهیم قزوینی صاحب ضوابط الأصول بود. در تهران نوفوذی تمام داشت چنان که او را رئیس ←

۳۰۰ تومان	انعام آقا سید اسماعیل ^۱
۲۰۰ تومان	آقا سید [اسماعیل] به فقرا و طلاب تقسیم نمایند
۲۰۰ تومان	حاجی سید حسین
۱۰۰ تومان	انعام خودش
۲۰۰ تومان	حاجی آقا محمد
۱۰۰ تومان	[انعام] خودش
۱۰۰ تومان	تقسیم طلاب
۲۰۰ تومان	آقا سید حسن روضه‌خوان
۱۰۰ تومان	خودش
۱۰۰ تومان	اطباعت (اتباع)
۲۰۰ تومان	سادات اخوی ^۲
۳۰۰ تومان	حاجی شیخ محمد تقسیم به فقرا
۱۰۰ تومان	آقا شیخ محمد حسن
۵۰۰ تومان	تقسیم سایر علما که باید بپرسیم

[سند شماره ۳۱۵۹۷ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

→ المجتهدین می‌گفتند. کتب فراوانی در فقه و اصول داشت و با شیخ محمد بن سلیمان تنکابنی مؤلف قصص‌العلما در درس صاحب ضوابط شرکت داشت. وی در ۲۷ محرم ۱۳۰۶ در هشتاد و شش سالگی درگذشت و در حضرت عبدالعظیم مدفون شد.

رک المآثر و الآثار ج ۱ ص ۱۸۷، شرح حال رجال ایران، قصص‌العلمای محمد بن سلیمان تنکابنی، اثر آفرینان ذیل: کنی، ملاحظی ج ۲ ص ۳۴۹ - ۳۵۲.

۱. آقا سید اسماعیل بهبهانی پدر سید عبدالله بهبهانی روحانی مشهور عصر مشروطیت است. وی از مجتهدین طراز اول عصر ناصری و مرجع تقلید جمعی از مردم ایران بود. آقا سید اسماعیل در شب ششم صفر سال ۱۲۹۵ در تهران درگذشت.

المآثر و الآثار، ج ۱ ص ۱۶۰.

۲. سادات مشهور به اخوی ظاهراً در اصل از سادات مازندران (یا لواسان) بودند که به بهانه آن که آقا محمد خان قاجار جد ایشان را بر سبیل تحبیب و تفخیم «اخوی» خطاب می‌نمود خود را سادات اخوی خوانده و در روزگار قاجاریان نفوذی تمام فراهم آوردند.

[۴۳]

مبلغ چهار صد تومان موجب کلفت‌های اندرون از عالی‌جاه خان ناظر رسید.
این دستخط سند اوست که در وقت حساب خود محسوب دارد.
هفتم شهر شوال بیچی بیل سنه ۱۲۸۹ [محل مهر مربع مهدعلیا با سجع]:
مهدعلیا

[از اسناد مؤسسه تاریخ معاصر]

[۴۴]

باقی ماندهٔ موجب کلفت‌ها یکصد و هشتاد و دو تومان از عالی‌جاه خان ناظر
رسید. این دستخط سند اوست که در وقت حساب خود محسوب دارد.
شهر شوال بیچی بیل سنه ۱۲۸۹ [محل مهر مربع مهدعلیا با سجع]:
مهدعلیا

[از اسناد مؤسسه تاریخ معاصر]

[۴۵]

مقرری سالیانهٔ کلفت‌ها از این قرار است:

جلدکار باجی	۵۰ تومان	ننه‌گیس سفید	۲۰ تومان
ام‌البین	۲۰ تومان	شفا	۲۰ تومان
خان سلطان	۲۰ تومان	گرچی	۲۰ تومان
تماشا	۲۰ تومان	بی‌بی	۲۰ تومان
سلطان	۱۵ تومان	شیرین	۱۵ تومان
باجی کاشی	۱۵ تومان	کریلایی غمزه	۱۵ تومان
گل‌چهره	۱۵ تومان	ننه‌سکینه	۱۵ تومان
نسرین	۱۵ تومان	محمدعلی حمامی	۲۰ تومان
تمتع	۱۵ تومان	خوش‌قدم	۱۵ تومان
شهره	۱۵ تومان	مادر امانی	۱۵ تومان
گزل	۱۵ تومان	بهجت	۱۰ تومان
دل‌نواز	۱۰ تومان	بایرام گل	۱۰ تومان
قربان گل	۱۰ تومان	اوغل بی‌بی	۱۰ تومان

مرا	۱۰ تومان	مداخل	۱۰ تومان
دختر شهرو	۵ تومان	محمدصادق خان	۵ تومان
امانی	۵ تومان	گنجشک	۸ تومان
دو تا دخترهای تمتع نفری ۵ تومان		دو تا دخترهای نسی پیش شاهزاده خانم ۱۶ تومان	

[از اسناد مؤسسه تاریخ معاصر]

[۴۶]

مبلغ چهار هزار تومان رایج دیوان اعلی، اصلاً و فرعاً، از مال خاص و خالص عالی‌جاه، اشرف‌الحاج، عمدةالتجار، حاجی محمدصادق کاشانی بر ذمه و رقبه بنده درگاه قاسم خان ناظر نواب مستطاب علیه‌عالیه، مهدعلیا و سترکبری، دامت شوکنها، ثابت و لازم است که ان‌شاءالله تعالی، از حال تحریر که دوازدهم شهر ذی‌القعدة الحرام ۱۲۸۹ است، لغایت انقضای مدت سه ماه و بیست روز تمام از او کارسازی داشته از قرار تفصیل ذیل: اسبابی که بر سبیل رهن و گرو، در نزد مشارالیه گذاشته شده است:

تنگ طلا، زوج، ششصد مثقال وزن

گلوبند سر به مهر شاهزاده خانم. یک رشته: آویز زمررد ۱۳ عدد / مروارید درشت و ریز ۴۶ عدد / لعل پنج عدد

ایضاً گلوبند سر به مهر شاهزاده خانم، یک رشته: مروارید درشت و ریز ۲۴ عدد، مروارید آویز ده عدد / آویز زمررد ۱۱ عدد دریافت دارم. این چند کلمه بر سبیل تمسک نامه‌چه قلمی گردید. تحریراً فی التاريخ فوق سنة ۱۲۸۹.

[محل مهر بیضی به سجع] خان ناظر

[حاشیه پهلو، سمت راست]: بنده درگاه شهادت دادم و تنخواه مزبور به اطلاع بنده رسید.

[محل مهر بیضی به سجع] رضا قلی

[حاشیه بالای سند]

هو

مبلغ چهار هزار تومان طلب خیرالحاج، حاجی محمدصادق، از عالی‌جاه خان

ناظر صحیح است. ان شاء الله در سر موعد کارسازی خواهد شد. اگر تعطیل واقع شود خودمان از عهده بر خواهیم آمد. بیچی ثیل سنه ۱۲۸۹.

[محل مهر مربع با سجج: مهدعلیا]

[به رسم معمول زمان، ذیل رقم چهار هزار تومان نصف آن نوشته شده است به خط سیاق: دو هزار تومان]

[سند شماره ۳۱۵۵۴ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۴۷]

مقرر شد ۱۲۰۰ تومان اخراجات والده سرکار نواب ولیعهد از بابت سالیانه ۳ هزار و پانزده شاهی رسوم اودییل سیصد تومان نقد رایج است. تحریراً فی شهر محرم الحرام ۱۲۵۷ عبدهالراجی قهرمان^۱

[سازمان اسناد ملی ایران آلبوم ۱۲۵]

[۴۸]

مطالب نواب مستطاب ولیعهد دولت بی زوال به جناب حاجی [میرزا آقاسی] به نظر همایون برسد.^۲

۱. قهرمان میرزا پسر هشتم عباس میرزا و برادر تنی محمد میرزا (محمد شاه) که در خدمت پدر سالیان دراز در آذربایجان و خراسان مشغول خدمت بود و وقتی که ناصرالدین میرزا در آذربایجان به عنوان ولیعهد اقامت داشت وی حکمران آذربایجان بود. در همین ایام است که کنت دوسرسی سفیر فرانسه نیز در سفر خود به ایران از او یاد می‌کند. پسر قهرمان میرزا به نام کیومرث میرزا عمیدالدوله خواهر ناتنی ناصرالدین شاه را به نام عزیزالدوله به زنی داشت. بازماندگان وی نام قهرمانی را نام خانوادگی خود قرار دادند.

در خصوص وی رجوع شود به تاریخ تبریز نادر میرزا، شرح حال رجال ایران، سفرنامه کنت دوسرسی ترجمه دکتر اشراقی که نام او را کامران میرزا آورده. و تواریخ رسمی قاجاری ناسخ‌التواریخ و روضه‌الصفاء و منتظم ناصری.

قهرمان میرزا در حرم مطهر حضرت معصومه مدفون بوده ولی در حال حاضر که آن مقابر از میان رفته سنگ قبرش در موزه شهر قم موجود است.

۲. این مستند بسیار جالب توجه است. بدین معنی که حاج میرزا آقاسی مستدعیات مهدعلیا و ناصرالدین میرزا را به شیوه‌ای خلاصه در طی صورت مطالبی به عرض شاه رسانده و ←

در باب سلیمان خان و عیسی خان^۱ که مقرری آنها کم است و کفاف خرج ایشان را نمی‌کند. زیاد شود [خط محمد شاه] همان که دارند هنوز زیاد است. بسشان است از عموهای ما، از شاهزاده‌ها که بیشتر نخواهند برد

والده سرکار [= مهدعلیا] به جهت نرسیدن، بعد رسیدن مواجب سنوات ماضیه و مخارج ابواب توقع و تکلف که به مردم می‌نمایند قریب ده هزار تومان مقروض شده قراری در قرض ایشان داده شود.

[خط محمد شاه:] اگر خرج بیهوده بکنند ما که ضامن نیستیم آنچه مواجب دارند، آن اگر نرسیده واجب است که برسد و برسانیم

علاوه بر مقرری والده سرکار: به جهت مخارج اتفاقیه چیزی منظور و مرحمت شود از باب استصوابی ولایات

[خطی مانند ۹ عددی ولی کشیده و خمیده بر روی این قسمت کشیده شده که ظاهراً خط محمد شاه است]^۲

- شاید هم دور از ادب دیده که خواسته‌های پسر و همسر شاه را به نظر شاه نرساند و نظر وی را نخواهد. در هر حال، در این سند ابتدا خواست مهدعلیا و بعد خواست ناصرالدین میرزا (لابد به تلقین مادرش مهدعلیا) آمده و محمد شاه جواب داده یا خط ترقین کشیده.
۱. غرض از سلیمان خان و عیسی خان برادران مهدعلیا هستند که مهدعلیا خواستار افزایش حقوق آنان بوده و شاه صریحاً و مؤکداً با ذکر کلمه «استغفرالله» این درخواست را قاطعانه رد کرده. این برادران به مناسبت آن که خواهرشان در حباله نکاح محمد شاه بوده از وی و حاجی میرزا آقاسی توقع داشتند که مناصب مهم بدانان دهد تا منافع فراوان برند بخصوص سلیمان خان خانان که حاکم اصفهان شد ولی زیر بار پرداخت مالیات به دولت نرفت. و لاجرم دیگر حکومتی نیافت.
۲. در اصطلاح قدما، این خط را خط ترقین می‌گفتند یا خط نه (۹) به مناسبت شکل یا خط نه (به مناسبت مردود شدن موضوع).

در باب تیول والدۀ سرکار ویدهر خوب

نیست. مشکین مرحمت شود.

[خط محمد شاه:] مشکین دور است و سرحد و جای ایلات

البته ویدهر بهتر است. آن عیب‌ها را ندارد.

[سند شماره ۱ / ۳۷۷ / ۱ - ۵۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

موجب عملۀ سرکار درست نمی‌رسد. طوری

قرار بفرمایید برسد.

[خط محمد شاه:] بهتر از تیول دیگر چه قرار است در دنیا

همه موجب را که تیول داده‌ایم

موجب محمود بیگ صندوق دار کم است

زیاد شود.

[کلمه‌ای ناخوانا شاید هم: بقر] محمود به خدا قسم

به خرج‌چرانی هم قابلیت نداره (ندارد)

و باز همان خط ترقین

مطالب والدۀ نواب ولیعهد که به جناب حاجی نوشته:

قرار آمدن من و نواب ولیعهد را به دارالخلافه بگذارید

بعد از مراجعت موکب قبلۀ عالم در سال آینده از سفر

[خط محمد شاه:] بسیار خوب

نوکرهای ولیعهد که فرمان و منصب دارند

خانۀ خودشان خوابیده به در خانه نمی‌آیند.

حکم شود بیایند مشغول خدمت شوند.

[خط محمد شاه:] خیلی خوب. والا موجب نگیرند. همه مواجیشان قطع شود

قراری در باب گذران خود نواب ولیعهد
 بدهید. دیگر من نمی‌توانم متحمل اخراجات او شوم
 [خط محمد شاه:] تفصیل آنچه برای والدۀ
 ولیعهد و خودش مقرر است از تیول و
 غیر آنها درست بی‌کم و کسر بنویسید.
 به بیشیم (ببینیم) چه باید بدهیم

در باب سلیمان‌خان و عیسی
 که مواجیشان زیاد شود.

[خط محمد شاه:] استغفرالله
 [و باز همان خط ترقین]
 [سند شماره ۱ / ۳۷۷ / ۱ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

نامه‌های اشخاص به مهدعلیا

[۴۹]

[نامه عباس میرزا نایب السلطنه

به عروس خود مهدعلیا]^۱

[مهر عباس میرزا با سجع:]

دُر دریای خسروی عباس

نورچشم عزیزم ملکه جهان گلین خانم^۲ کاغذ شما رسید. از سلامت شما خوش وقت شدم. از نورچشمی ناصرالدین میرزا نوشته بودید، ملاحظه شد. خداوند نگاه‌دار او باد. امیدوارم با عزت و شوکت زندگی کند. سادات را محترم بشمارد. رعیت را احترام کند، حقوق و خدمات همه نوکران را منظور داشته باشد. به محمد میرزا^۳ هم [بگو اگر] آنچه نوشته بودم نکند، در دنیا گرفتار [بوده] و آخرت هم نخواهد داشت. گلین تو بدان [که] لاچین خان^۴ و اعقاب او خیلی

۱. عباس میرزا نایب‌السلطنه پسر رشید فتحعلی شاه که در ۱۲۰۳ متولد شد و در ۱۲۴۹ ه. ق درگذشت. او اعراف و اشهر از توضیح است. محمد میرزا پسر ارشد او بود که به اصرار آقامحمد خان و دستور جد و پدر دختر امیر قاسم‌خان پسر سلیمان‌خان اعتضادالدوله را که ملک جهان خانم نام داشت گرفت تا فرزندان او، از طرف مادر و هم از طرف پدر قوانلو باشد. ملک جهان خانم همان مهدعلیا مادر ناصرالدین شاه است. نامه عباس میرزا گذشته از آن که محبت وی را به عروس خویش می‌رساند، مراتب اعتماد و اعتقاد وی را به درایت و فهم و شعور مشارالیه‌ها نیز حکایت می‌کند.

۲. گلین در ترکی به معنای عروس است. سلطان احمد میرزا در تاریخ خود می‌نویسد که نخستین همسر شاهزادگان یعنی فرزندان فتحعلی شاه عنوان گلین داشتند.

۳. محمد میرزا همان محمد شاه است و ناصرالدین میرزا همان ناصرالدین شاه.

۴. لاچین خان از سران گرجی است که تا پایان عمر به عباس میرزا وفادار ماند. میرزا علی -

خدمت کرده‌اند آصف‌الدوله^۱ به او عداوت و کینه دارد. لیکن به خدا قسم خیر نخواهد دید و روز جزا، خداوند [او را] از رحمت خود محروم خواهد کرد. زیاده فرمایشی نیست والسلام.

[سند شماره ۱ / ۷۲۴ / ۱ - ۲۹۶ سازمان اسناد ملی ایران]

[۵۰]

دستخط ناصرالدین شاه به مهدعلیا

در فقره عروسی والیه، هر طور شما مصلحت بدانید از طرف پسر سپهسالار به

→ اصغرخان اتابک امین‌السلطان نسب خاندان خود را بدو پیوند می‌داد.

۱. منظور الله یارخان آصف‌الدوله است که خواهرش زن عباس میرزا و مادر محمد میرزا بود و او خود دختر فتحعلی شاه را به زنی داشت و حسن‌خان سالار از این خانم به دنیا آمد.

الله یارخان از بزرگان عصر فتحعلی شاه بود و مدتی منصب نظارت شاه با او بود و چون به صدارت رسید، منصب نظارت را به حسن‌خان سالار سپرد. در جنگ دوم ایران و روس وی از کسانی بود که برخلاف نظر عباس میرزا و میرزا ابوالقاسم قائم مقام اصرار تمامی به جنگ داشت. اما وقتی جنگ در گرفت وی با سپاهیان خود با یکصد و ده توپ از میدان جنگ گریخت و به تبریز بازگشت و میرزا ابوالقاسم قائم مقام قصیده معروف خود را به مطلع:

بگریز به هنگام که هنگام گریز است رو در پی جان باش که جان سخت عزیز است
و در ضمن قصیده گفته:

ای خائن نان و نمک شاه و ولیعهد پاس نمک شاه و ولیعهد گریز است؟
و بالاخره می‌گوید:

آخر به من ای قوم بگویند کاز این مرد چیزی که شهنشاه پستدیده چه چیز است
نه فارس میدان و نه گردونه سوار است نه صاحب ادراک و نه عقل و نه تمیز است
باری پس از این خیانت، هر چند به دستور فتحعلی شاه او از صدارت عزل گردید و چوب یاسا خورد ولی منصب حجابت او همچنان باقی ماند. شرح حال پراز خیانت و قیاحت وی در کتاب‌های تاریخ آمده.

رجوع کنید به ناسخ‌التواریخ (فاجاریه) و روضه‌الصفای ناصری، منتظم ناصری، شرح حال رجال ایران، سیاستگران عصر قاجاریه خان ملک ساسانی و تعلیقات دکتر توایی بر تاریخ عضدی و سفرنامه زمستانی جیمز فریزر ترجمه دکتر منوچهر امیری، از دیوان ثنائی فراهانی (میرزا ابوالقاسم قائم مقام)

عمل بیاید و دیگر گرفت و گیری لازم ندارد. اما طوری باشد که موافق شأن والیه باشد. فی ۱۲۸۹ [ه. ق.]
[سازمان اسناد ملی آلبوم ۱۱۲۵]

[۵۱]

[عریضه‌ای که به سرکار مهدعلیا عرض شده است]

فدایت شوم

باد میمون و مبارک از خداوند نعم اول سال عرب بر مادر شاه عجم الحمد لله سال شرور گذشت و سال غفور^۱ رسید. آن همه کاهش و آرایش بود و این همه افزایش و بخشایش است. آن همه عزا و زحمت بود و این همه جزا و رحمت خواهد شد. وقتی که دعای اللهم ان هذه سنة جدیدة را خواندم بر وجود مبارک دعا کردم که این ظل ظلیل به سلامت بر سلطان جلیل ان شاء الله ممدود باد:

این دهوت را به گاه تهلیل
آمین آمین کناد جبریل

مدتی است که این بنده به زیارت ارقام مطاعه سرافرازی حاصل نکرده و هیچ به کلک درر سلک اشاره نفرمودید که نواب ملک آرا عجب قدم سبک و حوصله تنک داشت. زود از رده و دسته زده و خسته شده و تا زایر ائمه انام گردیده کارها از نظام افتاده معلوم شد که از صفای ضمیر، از خیابا خبیر است که از عدم ثبات تا فرات و از عجله تا دجله رفت و موتوا قبل ان تموتوا در حق او صادق آمد. سرکار امیر توپخانه تنها در این میانه مانده است.^۲

۱. سال شرور لایذ سال ۱۲۸۵ است که سال شدت و یا بود و جمعی فراوان بر اثر و یا کشته شدند و من جمله شیرخان عین الدوله پسر برادر و داماد مهدعلیا. سال غفور به حساب جمل سال ۱۲۸۶ ه. ق است.

۲. ظاهراً اشاره به عباس میرزا ملک آرا است که از حکومت ناصرالدین شاه (و تابعیت ایران) گریزان شد و از تبعیدگاه خود به کریلا در پناه سلطان عثمانی گریخت و به استانبول رفت. ولی چون از این کار طرفی نیست به کریلا بازگشت و چند سال در آنجا بود تا پس از صدارت میرزا حسین خان مشیرالدوله به ایران بازگشت (۱۲۹۵ ه. ق.)

عباس میرزا برادر کوچک ناصرالدین شاه است که در هنگام فوت پدر فقط نه سال داشت و در حقیقت وی عباس میرزای دوم محمد شاه است. زیرا قبلاً پسری موسوم به عباس میرزا و ملقب به نایب السلطنه در حرم محمد شاه متولد شده بود که مدتی هم در تبریز بوده و ←

باری ان شاء الله حیاتی باشد، و شرفیابی سلطان اویس^۱ میرزا به آستان مبارک زودتر از بنده نصیب خواهد شد باید مورد مرحمت بندگان عالی بشود. در این مدت مأموریت همه می دانند که چه طور رفتار کرده است. دریغ است که زحمات او هدر شود. امید است که آنچه لازمه ذات ملکی صفات باشد، در حق او به عمل

→ سولتیکوف نقاش روسی او را در آذربایجان دیده، صورتی از وی کشیده در سفرنامه خود آورده است. ظاهراً آن طفل در کودکی درگذشته و محمد شاه همین که در ۱۲۵۵ صاحب پسری دیگر شده او را به نام و لقب کودک درگذشته عباس میرزا نایب السلطنه خوانده (رک سفرنامه سولتیکوف که در ۱۳۵۴ - ایران آمده و نیز خاطرات و خطرات). در هر حال این برادر کرد تبار، با لقب بودار نایب السلطنه، در بودن امیرکبیر میرزا تقی خان برای مهدعلیا و پسر تاجدارش مایه وحشت و نگرانی بوده، لذا آن مادر و پسر، پس از قتل امیرکبیر، بر آن شدند که وی را به شمشیر سپارند یا اقلأ در چشمش میل کشند که هرگز فیلس یاد هندوستان نکند و داهی سلطنت در ذهنش راه نیابد. اما مادر عباس میرزا که خطر را احساس کرده بود، به وسیله فرهاد میرزا یادداشت ملتسمانه‌ای به سفارت انگلستان فرستاد و فرانت کاردار سفارت فوراً یادداشتی به دولت ایران فرستاد و امنای دولت ایران را از هر عمل حادی بر حذر داشت و لذا پس از مذاکرات و مکاتبات قوار شد که عباس میرزا به عتبات تبعید شود و چنین شد و وقتی هم که پس از مدتی طولانی قرار شد عباس میرزا به ایران بیاید، ناصرالدین شاه لقب نایب السلطنه را از او گرفت و به پسر خود کامران میرزا داد و عباس میرزا را لقب ملک آرا ارزانی داشت. خاطراتی از این عباس میرزا باقی مانده و او که مردی دانشمند بود و به عربی و فرانسه احاطه داشت در سال ۱۳۱۴ هنگامی که قرار بود به حکومت خراسان برود درگذشت. صورتی سیاه قلم با شرح حال مختصری از او در روزنامه شرف شماره ۱۰ شوال ۱۳۰۰ آمده

۱. سلطان اویس میرزا پسر ارشد فرهاد میرزا است که ابتدا و شرح حالی در افضل‌التواریخ و شرح حال دیگری در روزنامه خاطرات قهرمان میرزا سالور عین السلطنه در حوادث سال ۱۳۱۴ ق لقب احتشام‌الملک داشت و بعد از پند لقب معتمدالدوله یافت. شرحی از خدمات و اقدامات وی در روزنامه شرف آمده (شماره ۸۲ سال ۱۳۰۸) او دومین معتمدالدوله در خاندان فرهاد میرزاست. پس از وی برادرش عبدالعلی میرزا احتشام‌الملک بدین لقب رسید و آخرین فرد این دودمان که این لقب یافت سنجر میرزا پسر عبدالعلی میرزا بود که از بیماری دیرپای خود به ستوه آمده خود را کشت. شاید انتخاب نام سلطان اویس میرزا چنین بوده که فرهاد میرزا حکمران فارس می خواسته چونان شاه شجاع مظفری پادشاه اقلیم فارس پسری به نام سلطان اویس میرزا داشته باشد. همان که حافظ شیرازی می فرماید:

من از جان بنده سلطان اویسم
اگر چه یادش از چاکر نباشد

بیارید که محسود اقران و مشهود چاکران شود.
منشآت فرهاد میرزا معتمدالدوله ص ۵۱

[۵۲]

به عرض حضور نواب مستطاب علیّه عالیّه، مهدعلیا و سترکبری، دامت شوکتها
می‌رساند.

در باب حقوق شرعیّه زوجه تبریزیه مرحوم امین لشکر^۱ که مدت هفت هشت
سال است با ورثه مرحوم مزبور ادعا و گفتگو داشته و مکرر به خاک پای جواهر
آسای همایون روحنا فداه عارض شده بودند و مدت‌ها در دیوان عدالت رسیدگی
به عمل آمد، بعد از مرارت زیاد به مبلغ یک هزار و پانصد تومان مصالحه شده و
مبلغ پانصد تومان به زحمات زیاد وصول و ایصال گردید. در باب یک هزار تومان
دیگر بعد از این که استدعای امهال و مدازا نموده بودند و به آن‌ها هم مهلت داده
شده، بالأخره قرار دادند که خانه مرحوم امین لشکر را به فروش رسانند. و باقی مال
المصالحه را از بابت قیمت خانه بدهند و از دیوان عدالت نیز به شخص مشتری
سپرده شد که به قدر طلب عارضه، تنخواه قیمت خانه را خود نگاه دارد تا به
عارضه عاید شود. بعد از آن کریم خان به توسط علیرضا خان پیشخدمت خاصه
مراتب را به عرض خاک پای همایون رسانیده امر و مقرر گردید که مطالبه طلب
عارضه از ورثه مرحوم امین لشکر نشود تا مطالباتی که آن‌ها از سایرین دارند، وصول
شده از همان بابت باقی مال المصالحه، استیفاء و ایصال گردد و به همین جهت امر
ضعیفه مختل شده وصول طلب او به عقدّه تعویق و تأخیر افتاده.

چون لازم بود معروض افتاد.

[اسند شماره ۲۴۴۷۸ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

۱. میرزا عنایت‌الله امین لشکر از مستوفیان معروف و از برکشیدگان میرزا آقاخان توری که در
سال ۱۲۷۵ ه. ق یعنی سال زوال دولت میرزا آقاخان، به جای میرزا داود خان پسر میرزا آقا
خان، به مقام وزارت لشکر یعنی مدیریت کل دارایی وزارت جنگ رسید.
رجوع شود به المآثر و الآثار ج ۲ ص ۴۲ و شرح حال رجال ایران ج ۲ ص ۵۰۹ / ۵۱۰

[۱۵۳]

عرض می‌شود کمترین خانزاد (خانه‌زاد) در چاکری و جان نثاری، خدمت می‌کنیم که روز به روز آبرو زیاد کرده باشیم چون که وزیرهای دول خارجه^۱ در اسب‌دوانی حاضر بودند، محض این که یک اسب شاه پیش نیامد [که باعث] سراقازی باشد. حال خانه‌زاد را با کریم بیگ و نایب و عباسقلی بیگ را جناب علاءالدوله^۲ خواسته‌اند به حقیقت رسیدگی نمایند. اگر از راه صدق و راستی رسیدگی نمایند عیبی ندارد. حال استدعا داریم که اگر بنای کتک باشد، آبروی چهل ساله ما را از میان می‌برند. شما مرحمت بفرمایید دو کلمه به خاک پای مبارک عرض نمایید طویله و اصطلیل از شاه می‌باشد و نوکر از شاه. اگر تقصیر کرده باشند پادشاه باید عفو نمایند. اگر شما هم کوتاهی نمایید و زودتر پیغام به خاک پای مبارک نکنید، دیگر آبروی برای چاکران نمی‌ماند. کار به این جا رسیده است. حال بسته به مرحمت نواب علیّه عالیّه دامت شوکتها و اقبالها می‌باشد.

[سند شماره ۱ / ۴۸۹ / ۵ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۱۵۴]

خدمت نواب علیّه عالیّه معروض می‌دارد مبلغ دویست تومان خیرالحاج، حاجی علی اکبر خراسانی از بنده طلب دارد. سرکار علیّه از بابت دویست و بیست تومان طلبی که از او دارید. این دویست تومان را مرحمت بفرمایید و در جزو حساب بنده محسوب بدارید. فی ۹ شهر جمادی‌الآخر ۱۲۸۹ [ه. ق]

[سند شماره ۱ / ۷۳۴ / ۹ - ۲۹۶ سازمان اسناد ملی ایران]

۱. غرض از وزیرهای دول خارجه وزرای مختار دول مختلفی است که با همراهان خود در تهران اقامت داشتند که در عرف بین‌الملل Corps Diplomatiques خوانده می‌شود.
 ۲. مسلماً منظور میرزا محمد رحیم‌خان نسقی باشی است که به مقامات بلند و القاب امیرنظام و علاءالدوله رسید و یک بار هم پیشکار آذربایجان شد، در هنگامی که مظفرالدین میرزا ولیعهد در آن ایالت حکمران بود. علاءالدوله در سلخ ذی‌القعدة سال ۱۲۹۹ ه. ق در ارومیه درگذشت. بازماندگان او نام‌های علامیر (مأخوذ از القاب علاءالدوله و امیرنظام) یا امیر علایی را نام خانوادگی خود قرار دادند.
- در خصوص وی رجوع شود به منتظم ناصری و المآثر و الآثار و شرح حال رجال ایران و خاطرات احتشام‌السلطنه محمود علامیر.

[۵۵]

قربان خاک پای نواب علیّه عالیّه مهدعلیا و ستر کبری دامت شوکتها شوم از احوال کمترین استفسار می فرمایید از روزی که وارد اصفهان شده متصل ناخوش است. نواب اسکندر میرزا مشغول معالجه است. هی فصد است و زلزلو. از این جهت قدری پریشانی حاصل است. با این حالت، ساعتی از خدمت غفلت نشده. امروز که جمعه بیست و ششم بود، هنگام ظهر با جمعی از علما مسجد شاه رفته بعد از دعا و ثنای شاهنشاه اسلام پناه روحنا فداه و ادای فریضه، شروع در تعمیر مسجد شاه حسب الامر شاهنشاه عالم پناه شد. شربت و شیرینی خورده در منبر خطبه خوانده به طوری که باید و نوعی که شاید و ثنای دارای گردون تخت فیروز بخت ابدالله عیشه و ابدالله جیشه را همه [گی؟] گشودند و جبرئیل امین آمین گفت.

دیگر غلامعلی خان سرهنگ که دو سال است مشغول خدمات اصفهان است^۱ و اهل بلده و بلوک، از طرز سلوک او، کمال رضامندی را دارند. امسال برادرش در راه کرلا شربت فوت چشیده و رخت به سرای باقی کشیده به حکم وورث سلیمان^۲ داود و خدمتگذاری (خدمتگزاری) چندین ساله منصب موروث را مستدعی است. چون خود مأمور است نمی تواند بپاید به خاکپای همایون استدعای خود را معروض دارد، از کمترین فدوی خواهش کرده که مستدعی شود منصب او به عالی جاه خانلر خان که نسبت بعیدی به این سرهنگ دارد مرحمت شود، یا به خودش التفات فرمایند و نان چندین ساله اش را قطع نفرمایند. ان شاء الله لطفی درباره او شود [نا] از مراجع مهدعلیا مایوس نگردد.

[سند شماره ۲ / ۹۸۲ / ۱ - ۲۱۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۵۶]

قربان خاک پای مبارکت شوم پس از اظهار شکرگزاری و جان نثاری و دعاگویی وجود مسعود اعلی حضرت اقدس شهریاری، روحی و روح العالمین فداه به عرض می رساند که هرگاه از راه ذره پروری جوایب حالات و گزارشات این

۱. شرح مرگ برادر غلامعلی خان یعنی محمد صادق خان سرتیپ در راه مکه در سال ۱۲۸۶ ه. قی در منتظم ناصری آمده (ج ۳ ص ۱۹۱۱). ۲. قرآن کریم سوره النمل ۱۶.

پرستاران و پرستندگان جان نثار بوده باشند بحمدالله تعالی روز و شب به دعای عمر و دولت جاوید مدت قاهره مشغول و خود خانه‌زاد با سایر آقایان در خدمات محوله مواظب هستیم. آنی پای غفلت از خدمات کوتاه نمی‌داریم و هرگاه خاطر مبارک جویای شرح حالات نواب عالیة عالیة سرکار مهدعلیا و ستر کبری و نواب مستطاب اشرف والا سرکار نایب‌السلطنه و حرم جلالت و شاه‌زادگان عظام باشد، الله‌الحمد از پرتو یمن دولت و اقبال اعلیٰ حضرت جهان مطاع کلاً سالم و تندرست و به دعای عمر و دولت وجود مبارکه اشتغال دارند. آنی و ساعتی از مراسم دعاگویی و شکرگذاری غفلت ندارد. لکن نواب تاج‌الدوله^۱ و خازن‌الدوله^۲ فی‌الجمله کسانتی دارند. دوا می‌خورند و حکیم ایشان هم ملک‌الأطباست^۳ ان‌شاءالله به سلامت وجود مبارکه، کسالتشان رفع می‌شود.

دیگر از جانب انتظام اندرون و خادمان حرم جلالت و قراولان سرکاری خواطر (خاطر) مبارک جمع باشد. در کمال خوبی منظم است و جناب جلالت مآب سرکار آقا مستوفی‌الممالک هم، هر دو سه روز یک مرتبه، آدم به آغا رضا می‌فرستند و جویای حالات و گذارشات (گزارش‌های) خادمان حرم جلالت می‌شوند. زیاده جسارت نمی‌ورزد.

[سند شماره ۲ / ۷۷ / ۱ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۵۷]

قربان خاک پای مبارکت شوم پاکتی از سرکار مهدعلیا ستر کبری دامت

۱. تاج‌الدوله خجسته خانم دختر سیف‌الله میرزا پسر فتحعلی شاه نخستین زن ناصرالدین شاه بود. وی از ناصرالدین شاه دو فرزند یافت یک پسر به نام معین‌الدین میرزا که عنوان ولیعهد یافت ولی در نه سالگی درگذشت و یک دختر به نام عصمت‌الدوله که زن دوست محمدخان نظام‌الدوله معیرالممالک شد.

رک زندگانی خصوصی ناصرالدین شاه و رجال عصر ناصری هر دو از دوستعلی خان معیرالممالک، شرح حال رجال ایران ذیل معین‌الدین میرزا و سیف‌الله میرزا.

۲. خازن‌الدوله از همسران مورد توجه ناصرالدین شاه و مادر تومان آغا فروغ‌الدوله و توران آغا فخرالدوله.

۳. غرض از ملک‌الأطبا حاج آقا بابا رشتی است. رک المآثر و الآثار ص ۴۷، ۵۵۲ و شرح حال رجال ایران ج ۵ ص ۷.

شوکتها، جلو دار ایشان آورده چیزی به این غلام نه نوشته (ننوشته) بودند. پاکت ارسال حضور مبارک سرکار اقدس شهریار شد. اگر جوابی لازم است مرحمت شود که آدم ایشان را عود دهد و الا کار لازمی نباشد، اعلام فرمایند که خود عریضه تحریر نموده جلو دار سرکار علیه را مراجعت بدهد. لازم بود بدین عریضه جسارت رقت. عرضی ندارد.

[سند شماره ۱ / ۲۱۲ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

نامه‌های اشخاص در باره مهدعلیا

[۵۸]

هو

قربان وجود مبارکت شوم از آن وقتی که موکب همایون حرکت به سوی خراسان نمود^۱، تاکنون از خاطر مبارک محوم. آخر نه خوار (خار) آن گلستان و خاک آن بوستانم. با وجود این شمیم مرحمتی از آن آستان به این دور ماندگان بزم ملایک پاسیان برسید. و نسیم التفاتی به این دل مردگان بودید. به بارگاہت کمینه دریاتم و بر آستانت یکی از کنیزان.

۱. در این نامه اشارتی به سفر خراسان ناصرالدین شاه است که در سال ۱۲۸۴ صورت گرفت و به همین جهت در اسناد سازمان اسناد ملی این نامه و نامه بعد به عنوان نامه مهدعلیا ثبت شده در حالی که از او نیست بلکه از زن دیگری است که مسلماً از زنان شاه بوده و این مطلب نه تنها از طرز نگارش نامه هریداست بلکه در این نامه شور و التهابی زنانه دیده می‌شود نه مادرانه و مسلماً بیان احساس زنی است به شوهر محبوب خود که از او دور است و این زن به انتظار نامه‌ای یا پیامی یا خبری از او نشسته و با استعانت از شاعری بزرگ چون سعدی که عشق را خوب می‌شناخته و احساسات عاشقانه را به استادی ترسیم و ترقیم می‌کرده احساسات خود را به شوی سفر کرده بیان می‌دارد و همین نکات بود که مرا وادار کرد که این نامه زیبا و پر احساس و خوش انشا را بیاورم تا مبادا فراموش گردد، گو این که عشق هرگز فراموش نمی‌شود و هرگز هم مخفی نمی‌ماند چنان که حافظ می‌فرماید:

از صدای سخن عشق ندیدم خوشتر یادگاری که در این گنبد دوار بماند
عشق شیرین و دلپذیر است از هر نوع که باشد و از هر کس که باشد و در هر چیز
که باشد. در هر حال

عشق است که روح روزگار است او بساقی و روزگار فانی است
به نظر می‌آید که این نامه و نامه بعدی از ندیم السلطنه همسر ناصرالدین شاه باشد.

شهاگر بازخوانی و برانی
جز الطافت در دیگر ندارم
بنده کمین ام و ملک یمین. نه زبان شکایت از آن شهریار با افتداری دارم و نه حالت
تمکین به این حالت زار. همین قدر عرض می‌کنم:
شبی نه پرسی (نیرسی) و روزی که دوستدارانم
چگونه شب به سحر می‌برند و روز به شام
از عدالت آن پادشاه عادل دور است که زخم‌های این دور ماندگان بزم حضور
ناسور یماند و به مراحم عنایات پادشاهی التیام نه پذیرد (نپذیرد) قربان وجودت.
لطفی اگر به ما نکنی حکم از آن تست (توست). خدای داند جز بقای شاه و لقای
پادشاه از خدا چیزی نمی‌خواهم. کار ز بار خدا به ز تو حاجت نتوان خواست.
خداوند (خداوند) ان‌شاءالله (ان‌شاءالله) سایه شما را از سر من کم نفرماید. امیدوارم
التفات فرموده دو کلمه دستخط به سرافرازیم التفات بفرماید که آسوده به دعاگویی
پادشاه مشغول باشم. زیاده خداوند این جان ناقابل مرا به قربان وجود مبارک
گرداند.

[سند شماره ۲ / ۲۳۷ / ۵ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۵۹]

قربان خاک پای مبارکت کردم
شرح حالی نویسم برایت
ای سرو جان عالم فدایت
شرح حالی ننوشتیم و شد ایامی چند. از وقتی که موکب همایون تشریف فرمای
این سفر میمنت اثر گردیدند، اظهار التفاتی از خاک پای مبارک نشد که بدانم هفته به
هفته شرح بدهم یا نه. آخر دلم تنگ شد. برای شما لازم دانستم که اخبار عرض کنم.
شاعر خوب گفته:

حافظ وظیفه تو دعا گفتن است و بس در بند آن مباش که نشنید یا شنید
قربانت این دفعه از بس که چشمم به هم خوردگی رساند [است اصلاً نتوانستم
نگاه به کتاب بکنم. امروز] که پنج شنبه پنجم ربیع الثانی است در نیاوران هستم، دل
تنگ و خفه، هوا گرم، پر پشه و مگس. خیلی خداوند وجود مبارک پادشاه را سالم
بدارد. از ما می‌گذرد. الحمدلله همه صحیح و سالم هستیم. اما توران آغا سیاه سرفه

گرفته است به شدت تمام و تاج گل^۱ هم به همان احوال باقی است. مثلاً اگر خانه شاگرد داد بزند، او خودش را می‌زند، غش می‌کند، می‌افتد، شبی یک بار یک چیز جزوی را بهانه می‌کند و این طوری می‌کند. دو ساعت طول می‌کشد. همچو (همچو = همچون) ده است صد مرتبه ضعیف‌تر از آن که دیدید، می‌شود دندان‌ش (دنده‌هایش) را شمرد. تب هم گاهی می‌کند.

دیگر این که والده^۲ شاه هفته‌ای یک روز می‌آید، دو ساعت به غروب مانده به عیادت ما. همه را دل‌داری می‌دهد، یک روز آمد، دید همه ماها از ترس شهرت ناخوشی^۳ رنگ نداریم. دعا فرستاد آوردند. به همه داد، با تربت برای توران آغا فرستاد. حکیم آوردند. خودش نشست پیش بچه که به بینید (بینند) این چه سرفه است که بچه را اذیت می‌کند. یک روز هم ما را مهمان کرد. میان حوض خانه به نهار (ناهار) بسیار صحیح و عصرانه و چاهی (چای). اما اسمش مهمان من بود منزلش حوض خانه بود.

قربانت شوم اخباری که از اردو به این جا آوردند این است که شما هشت نفر بابی گرفتید. بعضی را خفه کردید. بعضی جسد. گنج هم پیدا کردید. این قدر از اردو خیر داریم.

قربانت وقت شام شاه که می‌شود، مسل (مثل) مرغ سرکنده^۴ پریز می‌زنم از برای حضور مبارک. خدا روی احوالم را سیاه کند که مرا از این سعادت عظما (عظمی) دور کرد. نمی‌دانم کسی تاریخ الفی را برای شما می‌خواند^۵. دلم می‌خواهد بدانم به کجا رسید^۶ است.

قربان حضور مبارک گردهم نه چنان غصه می‌خورم که به حساب بیاید که چرا شب‌ها سر خدمت مرجوعه نیستم که شما فرمایشی کنید: ندیم السلطنه^۷ از چهار

۱. تاج گل از زنان صیغه ناصرالدین شاه است. ۲. والده شاه یعنی مهدعلیا.

۳. ۹۹۹

۴. نسخه کتاب الفی را مهدعلیا برای ناصرالدین شاه فرستاده بود. از این سند بر می‌آید که ندیم السلطنه آن را برای شاه از تهران می‌خوانده است.

۵. ندیم السلطنه زن ناصرالدین شاه بود و مادر ضیاء السلطنه دختر ناصرالدین شاه که به ازدواج آقا سید زین‌العابدین امام جمعه تهران در آمد. (زندگانی خصوصی ناصرالدین شاه دوستعلی خان معیرالممالک، نشر تاریخ ۱۳۶۱) ص ۱۷. ضیاء السلطنه از امام جمعه دو پسر یافت ←

طرف صدا بیاید که حاضر. خداوند صد هزار مسل (مثل) مرا فدای وجود مبارک یگرداند. صد کتاب خوان عوض کنید.

روز یکشنبه هشتم ماه ربیع الأول، بعد از نماز صبح آمدم دم ندیم آباد نشستم و گل های رنگارنگ و شده بود: از قبیل نیلوفر، میخک، لاله عباسی فرنگی نشسته بودم نگاه می کردم، شکوه السلطنه^۱ هم میان حوض خانه نشسته بود. از گرما لح لحو (له له) می زد. دیدم مادر یمین الدوله^۲ شمد را سر نی کرده است. چشم ها گود رفته است، بی حال از اطاق در آمد. حالت این که حرف بزند ندارد. گفتم: ندیم السلطنه چه می کنی؟ باز هم) باغبانی می کنی. من گفتم مشهدی چت (ترا چه) می شد گفت چی (چه) می دانم. دیشب تا صبح نخوابیدم. نمی دانم بودن من در این خانه چه خاصیت دارد. مثل دیوانه ها می مانم. من او را نصیحت کردم که غصه نخور (مخور). ان شاء الله خداوند سایه شاه را کم نکند. ان شاء الله دل تنگی تو زایل می شود. در حرف بودیم. چاهی (چای) می خوردیم. دیدم حاجی یوسف با خاهرش (خواهرش) با حاجی کلبعلی، از طرف در حمام سر بالا می آیند. آمدند حوض خانه، ما هم رفتیم. آن جا نشست احوال پرسسی ها کرد و گفت الآن، آقا فرستاده پیش من، احوال خانم ها و شاهزاده ها را پرسیده بود. من تعارف کردم. از زبان همه جواب دادم و غلام عازم است به اردو. هر کدام کاغذ دارید بدهید

۱- و دو دختر: پسر اولش آقا سید علی حسام الدین میرزا بود که در نوزده سالگی به بیماری خناق (= دیفتری) درگذشت و پسر دومش سید جواد ظهیرالاسلام که چند بار به ریاست مدرسه سپهسالار رسید و تولیت آستان قدس یافت. از دو دختر او هم یکی ندیم السلطنه بود (به همان لقب مادرش) که در دوازده سالگی درگذشت و دیگری نجم السلطنه که به همسری محمد مصدق (مصدق السلطنه) در آمد و پس از مادر به لقب ضیاء السلطنه خوانده شد (رجال عصر ناصری)

۱. شکوه السلطنه مادر مظفرالدین میرزا (شاه) و همسر ناصرالدین شاه. وی دختر فتح الله میرزا شعاع السلطنه پسر فتحعلی شاه بود.

۲. یمین السلطنه حسینعلی میرزا پسر ناصرالدین شاه بود و مادرش مرجان خانم ترکمان و به همین جهت شاهزاده حسینعلی میرزا یمین السلطنه نام خانوادگی قاجار ترکمن را برگزید. شاهزاده یمین السلطنه در سال ۱۳۳۱ ه. ش درگذشت و در گورستان ظهیرالدوله در خاک شد. همسر وی به نام خانم مکرم السلطنه بود، خواهر ناصرالدوله سلطان عبدالمجید میرزا- فیروز. ولی فرزندی نیافتند (رجال عصر ناصری ص ۲۲۸)

بفرستم ببرند.

[سند شماره ۱ / ۲۲۸ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۶۰]

قربان خاک پای اقدس همایون مبارکت شوم چون برای چاکر جان نثار، همیشه هر وقت از اوقات بلکه یوماً فیوماً واجب است که از وقوعات واقعه و صحت و تندرستی نواب شاهنشاهزادگان عظام و نواب علیه‌عالیه سرکار مهدعلیا دامت شوکتها و حریم سرادق جلالت به عرض عریضه به خاک پای مبارک معروض دارد. این است که جرأت جسارت به عرض می‌نماید که له‌الحمد و المنة، بعد از فضل خدا و از برکت ائمه هدی و از بخت مسعود بلند پادشاه هم جاه عالم پناه، و روح العالمین فدا، به طوری که در این چند روز قبل، مفصلاً به خاک پای مبارک مفروض داشت، جمیعاً از نواب شاهنشاهزادگان عظام و سرکار مهدعلیا دامت شوکتها و حریم عظمت و جلالت در کمال صحت و دماغ چاقی، به دعاگویی وجود مسعود مبارک سرکار اعلیٰ حضرت قدر قدرت شهریاری روحنا فداه اشتغال دارند و نظم و انتظام درب اندرون مبارکه هم همه وقت به قاعده نظام است و از طیبیان هم در همه وقت به فاصله حاجی آقاپابا و حاجی میرزا محمد و میرزا رضا می‌آیند. چنانچه لازم باشد به اندرون مبارکه آن‌ها را می‌برم. پیش از این که دستخط مبارک از بابت آمدن میرزا رضا به این جا شرف صدور یافته بود، جناب جلالت مآب آقا مشارالیه را فرستاده بود.

دیگر چون این غلام را به جهت عریضه‌ای که نواب اشرف والا ولیعهد^۱ به خاک پای مبارک عرض نموده بود، معجلاً روانه داشت و همان عریضه را نواب شکوه‌السلطنه به جهت آغاسلیمان فرستاده که به نظر انور همایون برسد، بر این چاکر هم واجب آمد که همین قدر از وقوعات را عرض دارد. ان‌شاءالله باز چند روز دیگر که موافق درستی از بابت بنایی جدید و عمارت مبارکه سلطنت آباد و غیره و سایر امور که رسیدگی شد. به عرض عریضه، به خاک پای مبارک معروض خواهد افتاد.

۱. ولیعهد در این جا همان مظفرالدین میرزا است. ظاهراً نویسنده سند میرزا حسین خان مشیرالدوله باشد.

از نواده‌های مرحوم مغفور آفاشیخ محمد حسن نجفی^۱ اعلی الله مقامه، شرحی به جناب افتخار الفقها و افضل الفضلا، قدوة المحققین رئیس المجتهدین زین الحاج، حاجی ملاعلی سلمه الله^۲ نوشته جناب معظم الیه حشو [حاشیه] همان نوشته به این چاکر مرقوم فرموده‌اند در جوف همین عریضه به نظر انور همایون رسیده پس از اطلاع از آن، امر امر همایون است.

[سند شماره ۲ / ۴۳۴ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۶۱]

قربان خاک پای جواهر آسای مبارکت شوم ابلاغ حکم همایون، در باب ماندن حرم جلالت در نیاوران زیارت شد. جان نثار در خدمتگزاری اشتغال دارد. همه جا به قرار و قانون و قاعده نظام قراول گذاشته و چاتمه‌ها قریب به یکدیگر و سوارة نظام هم در سر خدمت محوله به خود، در جان نثاری و خدمت‌گذاری (خدمت‌گزاری) مشغول‌اند و نواب و الانایب السلطنه و شاهزادگان تومان آغا و توران آغا و سایرین با حرم جلالت، لله الحمد، از مرحمت قبله عالم روحی و روح العالمین فداه در کمال صحت به دعاگویی وجود مبارک اشتغال دارد. اکراهی به هیچ وجه ندارند مگر بعد زیارت و شرفیابی سرکار اعلی حضرت قدر قدرت شهریاری روحنا فداه. نواب نایب السلطنه هر روز به دیوان خانه تشریف می‌برند و در اطاقی که در جنب اوطاق قبله عالم و عالمیان است تشریف دارند و مقرب الخافان امین الدوله^۳

۱. شیخ محمد حسن نجفی اصفهانی پسر شیخ باقر از علمای بزرگ شیعی است که مدت‌ها ریاست دینی جامعه شیعیان را بر عهده داشت. وی در محضر شیخ جعفر عرب صاحب کتاب کشف الغطاء و پسرش شیخ موسی و آقا سید جواد عاملی و سید محمد مجاهد صاحب مناہل درمن خواند. کتاب معروف وی «جواهر الکلام فی شرح شرایع الاسلام» است که اختصاراً «جواهر» خوانده می‌شود و شیخ محمد حسن نجفی به عنوان صاحب جواهر. وی در سال ۱۲۶۶ در نجف اشرف درگذشت و همان جا مدفون گشت.

رک المآثر و الآثار ص ۱۸۲ / ۱۸۵، شرح حال رجال ایران ج ۳ ص ۳۶۴ ذیل محمد حسن، ریحانة الادب ج ۳ ص ۳۵۷.

۲. همان حاج ملاعلی کنی که ذکرش گذشت.

۳. ظاهراً منظور میرزا علی خان سینکی پسر میرزا محمد خان سینکی است. میرزا محمد از بلند پایگان عصر ناصری بود و لقب مجدملک داشت. وی خواهر میرزا آقاخان نوری را -

هم خدمت سرکار ایشان می‌آیند. از هر جهت در همهٔ امورات جان نثار مواظب هستیم. عمارتی هم که به جهت سرکار مهدعلیا دامت شوکتها مقرر شده بود که تعمیر شود، روزها جان نثار می‌روم [و] تحریک و ترغیب به کار کردن عمله و بنا می‌نمایم و ابلاغ حکم همایون را هم به جهت عالی‌جاه معمارباشی فرستادم که عمله و بنا زیاد نموده زود تعمیر شود. ان‌شاءالله در این روزها تمام می‌شود. محمد تقی بیگ نایب درب خانهٔ مبارک در آن جا هستند و همهٔ امورات از مرحمت و التفات سرکار ظل‌اللهی به قاعده و منظم است و همه‌گی (همگی) از خادمان حرم جلالت و آقایان آغا حسن و حاجی کلبعلی و آقا سلیم^۱ و سایرین در جان نثاری و خدمتگزاری مشغول و به دعاگویی دوام دولت ابد مدت قاهره اشتغال دارند والسلام.

[سند شماره ۱ / ۹۳۹ / ۱ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

{۶۲}

هو

قربان خاک پای همایونت شوم ان‌شاءالله
 پرروز نیم ساعت به غروب‌تر
 وارد شهر شده احکام مطاعه را به جناب صدراعظم ابلاغ نمود. مزاجاً به واسطهٔ
 خستگی از مشاغل کسالت زیاد داشته به علاوه دنبلی^۲ هم عارضه شده بود که
 سبب تب شده بود. اما امروز از تصدق خاک پای ملوکانه بهتر شده‌اند. حکیم

→ به زنی داشت و صاحب دو پسر شد یکی همین علی خان که مناصب عالی یافت و در دوره مظفردین شاه هم یک سالی به صدارت و وزارت عظمی رسید و دیگری میرزا تقی خان که مجدالملک لقب یافت و از خطاطان بنام بود و شعر هم می‌گفت و «عبقری» تخلص می‌کرد. میرزا علی هم در خط و انشاء سر آمد و نام‌آور بود و خاطراتی هم از او مانده که تحت عنوان «خاطرات سیاسی امین‌الدوله» چاپ شده. امین‌الدوله در هنگام صدارت، پسر خود محسن‌خان معین‌الملک را وادار کرد تا بی‌بی منیره زن خود را که دختر شیخ محسن‌خان مشیرالدوله بود طلاق دهد و دختر مظفردین شاه خاتم فخرالدوله برای وی گرفت. مرگ امین‌الدوله علی خان در سال ۱۳۲۳ روی داد.

ظاهراً این سند نوشته میرزا حسین خان مشیرالدوله است.

۱. فرض از آقایان همان خواجه‌های حرمسرا بودند من جمله سلیم که ذکرش گذشت.

۲. امروزه به صورت دمل گفته و نوشته می‌شود.

طولوزان می‌گفت تب کلیّۀ مقطوع شده است. ان‌شاءالله فردا عصر، چنانچه مقرر شده بود، جواب احکام مطاعه را در دوشان‌تپه^۱ به عرض خواهد رساند. امروز صبح، حسب‌الأمر ملوکانه، درب خانۀ حضرت مستطاب علیۀ عالیہ مهدعلیا رفته ابلاغ فرمایشات نمود و عریضه عرض کرده‌اند که لفاً به نظر انور اقدس شاهانه خواهد رسید. زیاده جرات و جسارت تفصیل ندارد.

[سند شماره ۱ / ۲۳۷ - ۱ / ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]^۲

۲۶۴

قربان خاک پای جواهر آسای اقدس همایون مبارکت شوم به زیارت دو دستخط مبارک همایون شاهنشاهی روحنا فداه، سر افتخار به اوج سماوات رسانیدم و از برای شرفیابی به خاک پای مبارک ملوکانه بی اختیار بودم. چون احضار فرموده بودند جسارت نمی‌کردم. ان‌شاءالله فردا، [از] سر قدم ساخته از حضور مهر ظهور خسروانه تشریف خواهم جست و اوامر همایونی را اصفا خواهم نمود. در فقره معتمدالملک و کشیک‌خانه و آنچه به دستخط مبارک مرقوم شده بود، عین صواب است و خدمت به این بزرگی و معتنا [بھی] را نمی‌توان به خاطر خواهی اشخاص مهمل و متروک گذاشت. چند روز قبل از نظام‌الدوله^۴ خواهش نمودم که از

۱. قصر و میدانی عظیم و مجلل که مراسم اسب‌دوانی بیشتر در آن ناحیه در شرق تهران صورت می‌گرفت.
۲. این سند هم علی‌الظاهر نوشته میرزا حسین خان سپهسالار مشیرالدوله است.
۳. سند مسلماً نتیجه اندیشه و قلم میرزا حسین خان مشیرالدوله است و حکایت از اخلاص شدید و شور و اشتیاق او به خدمت می‌کند که حتی از برادر خود هم در جهت خدمت به دولت و ملت حمایت نمی‌کند سهل است که شکایت هم می‌کند.
- معمتمدالملک همان یحیی خان برادر سپهسالار است و علی‌الظاهر در این تاریخ شوهر خواهر ناصرالدین شاه بوده به قرینه آن که می‌نویسد. اگر درباره معتمدالملک قدری سکوت کرده‌ام به ملاحظه سرکار مهدعلیا دامت شوکتها و عزت‌الدوله بوده. سپهسالار غیر از میرزا یحیی خان معتمدالملک دو برادر دیگر هم داشته به نام‌های عبدالله خان علاءالملک و نصرالله خان نصرالملک، صورت و شرح حال این دو برادر هم در روزنامه شرف آمده شماره‌های ۳۸ و ۳۹ سال ۱۳۰۳.
۴. نظام‌الدوله همان دوست محمد خان معیرالممالک است داماد شاه و شوهر خانم ←

جانب این بنده ذلیل درگاه به خاک پای مبارک عرضه دارد که اولین مقصود من عظم و شأن مناصب دریاری و انتظام آن‌هاست. والله بالله تالله در راه خدمت دولت پدر و برادر و قوم و اقربا نمی‌دانم و به هیچ وجه مرحمت و اطمینان پادشاهی را سوء استعمال نمی‌کنم اگر چه بحمدالله قوم و خویش ندارم، لکن همین دو سه نفر هم که هستند، چون منظورات آن‌ها از قوه بنده فدوی به فعل نمی‌آید، از همه بیشتر از من افسرده و مکدراند. اگر درباره معتمدالملک قدری سکوت کرده‌ام به ملاحظه سرکار مهدعلیا دامت شوکتها و عزت‌الدوله بوده است نه از برای خودم. امشب با او اتمام حجت نموده فردا مراتب را به خاک پای مبارک همایونی عرضه می‌دارم و به هر چه رأی مرحمت پیرای پادشاهی علاقه بگیرد فوراً معمول خواهم داشت و حالت کشیک خانه را به همین قسم گذاردن البته خطاست.

تلغراف نامجات را ترجمه نموده در جوف تقدیم خاک پای مبارک گردید. الأمر الأقدس الأعلى مطاع مطاع مطاع.

[سند شماره ۱ / ۳۷۳ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

۱۶۴

قریان خاک پای جواهرآسای مبارک نشوم این غلام دیروز به شهر آمد و بقیه طلب آقایان قاجاریه بی کسر، در حضور مقرب‌الخاقان معین‌الملک^۱، در عمارت خود غلام تحویل شد و دیگر چیزی از مواجب آقایان از پارسال باقی نیست مگر هزار تومان وجه جیره که از میرزا نصرالله^۲ محصل گذاشته‌ام [که] بگیرند.

→ عصمت‌الدوله.

۱. نامه به اغلب احتمال از میرزا حسین‌خان مشیرالدوله است که توانسته طلب آقایان قاجاریه یعنی بزرگان دولو و قوانلو را بی‌کم و کاست بپردازد. غرض از باغ من ظاهراً همین عمارت مجلل است (روزنامه شرف شماره ۶۲ سال ۱۳۰۶)
۲. میرزا ابوالقاسم معین‌الملک لشکرنویس باشی از مستوفیان معتبر بود. وی در ۱۲۷۵ لقی معین‌الملک گرفت و در ۱۲۷۶ پیشگار مالیه آذربایجان شد و سال بعد لشکرنویس باشی شد و به اصطلاح امروز مشمول امور مالی ارتش. وی در ذی‌الحجه ۱۲۸۷ ه. ق به نیابت تولیت آستان قدس رضوی سرافراز آمد و در رمضان ۱۲۸۸ درگذشت.
۳. میرزا نصرالله مسلماً همان مستوفی بنام حاج میرزا نصرالله گرکانی پدر میرزا عبدالله خان مستوفی است. میرزا نصرالله دو زن گرفت و میرزا عبدالله خان از بطن این زن دوم است. ←

امروز تا به حال چهار برات دورغی (دورغی) داده است. در مقام وصول که بر آمد خالی از وجه بود. حالا محصل قهری مأمور کردم به سر او. خدمت سرکار علیه عالیہ مهدعلیا دامت شوکتها هم رسیده شکر خدا احوالشان سلامت بوده در عمل پسران نظام‌العلما مشغول‌اند وزیر هم آن جا^۱ بود. استدعا داشت حالا سیاست او قدری باشد^۲ تا که فردا مجاب شود و خود غلام تا عصر در شهر است برای انجام کار خانه و عمل یک ماه، شبگرد عصر خواهد آمد. محمد علی خان بیگلربیگی از لارکاغذی نوشته بود و قدری اسباب فرستاده بود. چون از قمش (قماش ۹) آن جا بود، همان کاغذ در جوف عربضه او ارسال شد و قدری ماهی تازه برای حضور مبارک. حکمی باشد به این غلام مقرر شود که رفتار شود. [اسناد شماره ۱ / ۹۱۲ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

→ عبدالله مستوفی در کتاب پر ارج سه جلدی خود شرح مستوفایی از خاندان خود خاصه پدر خویش آورده و تلویحاً و به کنایه ابلغ از تصریح پدر و خاندان خویش را برای داشتن لقب مستوفی‌الممالکی و وزارت دفتر و استیفا از خاندان مستوفی اصلح و ارجح دانسته است.

۱. وزیر هم آنجا بود. مسلماً منظور از وزیر میرزا موسی است یعنی میرزا موسی مستوفی تفرشی پسر میرزا ابوالقاسم و پدر میرزا عیسی وزیر. وی که در ۱۱۹۸ متولد شد و در عصر محمد شاه جزو رجال مهم دستگاه سلطنت قاجاری در آمد چنان که در مجلس محاکمه سید علی محمد باب که در تبریز در حضور ناصرالدین میرزا منعقد شد شرکت جست و در آن هنگام مستوفی کل آذربایجان و به اصطلاح امروز پیشکار و مدیر کل دارایی بود و پس از استقرار ناصرالدین شاه به سلطنت وی در سمت وزارت اسکندر میرزا پسر عباس میرزا مأمور فزوین شد (۱۲۶۴ ه. ق) و در سال ۱۲۶۹ که ناصرالدین شاه به مسافرت خارج از تهران رفت و معین‌الدین میرزای ولیعهد که کودکی شیرخوار بود حکومت تهران یافت، تمشیت امور پایتخت بلکه کشور به میرزا موسی واگذار گردید که سمت وزارت وی داشت و از این تاریخ به میرزا موسی وزیر شهرت یافت. وی در هشتاد و چهار سالگی درگذشت. از آثار خیر او آب انبار بزرگی است در آخر خیابان مصطفی خمینی که پیشتر خیابان سیروس خوانده می‌شد (شرح حال رجال ایران، مهدی بامداد ج ۴ ص ۱۴۶)، نام میرزا موسی در این مجموعه اول بار در نامه مهدعلیا به ناصرالدین شاه آمده آنجا که از حبس و تنبیه پسران نظام‌العلما یعنی برادرزادگان خود یاد می‌کند.
۲. «سیاست او قدری باشد» یعنی در سیاست او شتاب نشود بلکه قدری تأمل صورت گیرد و فعلاً چندی بماند.

[۶۵]

بسم الله تعالى شانه العزیز^۱

قربان خاک پای جواهرآسای مبارکت شوم روزنامه بنده درگاه پیر غلام از قراری است که به خاک پای مبارک عرض می‌شود که اولاً در باب نواب مستطاب اشرف والا روحنا فداه. دیروز که عبد مولود سلطان بود، تشریف آورده در سلام عام نشسته‌اند و کل مستوفیان عظام و سرهنگان و جناب امین الدوله کلاً در سلام حاضر شده‌اند، در نهایت خوبی، به دولت اقبال حضرت شاهنشان دین پناه گذشت. در باب نوابان شاهزاده خانم‌ها و سایر خادمان حرم بحمدالله همگی صحیح و سالم در دعاگویی قبله عالم و عالمیان مشغول می‌باشند و قراول‌های درب اندرون و دوره همه جا رصد بسته در کشیک خود مشغول‌اند و یوزباشی غلامان مصطفی اصلان [و] باقی، شب و روز، سر خدمت خود هستند. از غلامانشان همه حاضرند که به جهت غلام فرستادن امری معطلی نداریم و این پیر غلام هم شب و روز، در خدمات محوله به خود شب و روز مشغول هستیم.

دیگر در باب عمارت نواب علیه مهدعلیا دامت شوکتها مقرر شده بود که تعمیر شود آن هم به اتمام رسید. در خصوص آمدن به نیاوران عریضه هم نوشتم که عمارت سرکار تمام شده است. هرگاه رای مبارک قرار می‌گیرد، تشریف بیاورند و فرمایش فرمودند که تا دهم ماه ساعت ندارد و بعد از دهم ماه ان‌شاءالله خواهیم آمد. وظایف خادمان حرم که حاجی سلیمان را مأمور فرموده‌اید که باید حرم را بیاورد به پابوس قبله عالم بلی آن را هم در تدارک آمدن ایشان هستیم تا نهم و دهم ان‌شاءالله حرم محترم را روانه خواهیم نمود و الحمدلله از تصدق فرق فرقدان سای مبارک، چه در این جا و چه در شهر، امن و امان است. همگی به دعاگویی دوام دولت ابد آیت مشغول هستند و بحمدالله نقصی در امر نخواهد بود و آقایان هم همگی در سر خدمت خود حاضراند و محمد تقی بیگ نایب هم در سر خدمت خود هستند، چه در این جا و چه در سلطنت آباد مشغول خدمت می‌باشند باقی والسلام نامه تمام.

در باب مواجب نواب عالیه فخرالملوک^۲ دامت شوکتها مقرر فرموده‌اند که از

۱. ظاهراً نامه از جانب مستوفی الممالک میرزا یوسف است.

۲. فخرالملوک دختر بزرگ ناصرالدین شاه و همسر محمد مهدی‌خان اعتضادالدوله پسر ←

سرکار معیرالممالک بگیریم و تحویل نماییم. تا حال به قدر یک هزار تومان آن را گرفتیم. تحویل شد. تتمه دیگر را به مرور خواهیم رسانید.
[سند شماره ۹۶۷۱ / ۱ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

۱۶۶

قربان خاک پای اقدس همایون مبارکت شوم دیروز که ۱۲ شهر حال بود، تفصیل سلامتی وجود نواب علیّه عالیّه سرکار مهدعلیا دامت شوکتها و نواب شاهنشاهزادگان عظام و حریم سرادق عظمت و جلالت به عرض عریضه به خاک پای مبارک معروض افتاد. مجدداً چون مقرب الخاقان حاجی فیروز مراجعت به اردوی کیوان شکوه می نمود، بر این پیر غلام جان نثار واجب آمد که به شرحی که از جانب سنی الجوانب خدیوانه مأمور بود، به جهت این سفر خیریت اثر عتبات عالیات^۲ به خاک پای اقدس همایون مبارک عرض دارد که دستخط مبارک را این جان نثار و سایر آغایان زیارت نمودیم و از قرار حکم محکم سرکار اعلی حضرت قدر قدرت شهریاری روحی و روح العالمین فداه اطاعت شد و دستخط مبارک دیگر هم که به جهت قرارداد سفر مزبور شرف صدور یافته به حرم خانه مبارکه برده به جمیعاً ابلاغ حکم همایون نمود. و یکان یکان دستخط مبارک را زیارت کرده از قراری که حکم همایون بود. کلهم اطاعت نموده نوشته قرارداد سفر مزبور را نوشته مهر نموده شد. چون مطالب معروضه از لوازم بود جسارت رفت. امرکم الأعلی مطاع.

→ میرزا محمدخان سپهسالار ابروانی

(زندگانی خصوصی ناصرالدین شاه). از دوستعلی خان معیرالممالک ص ۱۶ / ۲۲ و

شرح حال رجال ایران ج ۴ ص ۱۰.

۱. ظاهراً نامه از جانب مستوفی الممالک است.

۲. سفر ناصرالدین شاه به عتبات در سال ۱۲۸۷ هـ. ق صورت گرفت. این سفر بسیار مهم و در

تاریخ ایران بلکه اسلام بی سابقه بود که شاهی از ایران در حالت صلح به کشوری رود که زمامداریاتش از اهل تسنن باشند و مردمش اغلب شیعه و بیشتر ایرانی تبار و این توفیق صرفاً بر اثر هوش و درایت و کاردانی میرزا حسن خان مشیرالدوله سفیر کبیر ایران در عثمانی (ترکیه) بود که توانست نگرانی های دولت عثمانی را مرتفع سازد و اجازه گیرد که شاه ایران به سرزمین عراق که در آن هنگام جزو دولت عثمانی بود به زیارت عتبات عالیات رود.

در باب نوکرهای درب اندرون مبارکه که امر و مقرر شده بود، ان شاء الله تعالی به سلامتی در مراجعت موکب فیروزی کوکب همایونی، روحنا فداه. جمیعاً را رسیده گی (رسیدگی) نموده هر کدام شایسته و معقول است روانه خواهند شد.
[سند شماره ۱ / ۱۵۸ / ۱ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۶۷]

قربان خاک پای اقدس همایون مبارکت شوم ایوم که دوشنبه بیست و هشتم شهر حال است، لله الحمد و المنة بعد از فضل خدا و از برکت ائمه هدا (هدی) و از توجه پادشاه جم جاه عالم پناه، روحی و روح العالمین فداه، جمیعاً از نواب شاهنشاه زادگان عظام و نواب علیه عالیه مهدعلیا دامت شوکتها و حریم سرادق عظمت و جلالت، در حالت صحت و تندرستی به دعاگویی و خود مسعود مبارک اشتغال دارند.

دیشب که شب یکشنبه ۲۷ بود، از قضای اتفاقیه، دست نواب علیه عالیه سرکار مهدعلیا دامت شوکتها را غفلتاً (غفلة) عقرب زد و در همان ساعت، جان نثار مخبر شده عالی جاه میرزا حسنعلی طبیب را اخبار نمود. به توجه جان نثار و معالجه و مداوای مشارالیه، لله الحمد، از فضل خدا، درد و ورم آن بعد از نیم ساعت فاصله تخفیف یافته تخمیناً دو ساعت به صبح روز مزبور مانده، به استراحت و بدون زحمت خوابیدند و الآن که صبح روز دوشنبه است بکلی رفع درد و ورم شده که لله الحمد، از برکت ائمه طاهرین علیهم السلام، به هیچ وجه مکروهی ندارد. چنانچه از آن بابت به خاک پای مبارک عرض شود خالی از تشویش است. خاطر عاطر انور مبارک، از هر جهت آسوده باشد. دیگر نظم و انتظام درب اندرون مبارکه و کارکردن در باغ و عمارت مبارکه سلطنت آباد - به دستوری که در عریضجات سابق معروض افتاد به قاعده و قانون نظام منظم است و بنا و عمله کار می نمایند.
ان شاء الله تعالی به سلامتی وجود مبارک سرکار اقدس همایونی روحنا فداه مطمئن و آسوده از هر باب باشد. امر امر اعلی است.

[سند شماره ۲ / ۵۴۲ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۶۸]

قربان خاک پای مبارکت شوم قبل از حرکت همایون به سمت ییلاق، سرکار شوکت مدار مهدعلیا دامت شوکتها چاکر را در خاک پای مبارک واسطه قرار داده بودند که اذن مرحمت شود به زیارت عتبات عالیات مشرف گردند.^۱ چاکر فراموش کرد مراتب را عرضه دارد. آغا رضا را که به احوال‌پرسی ایشان به نیاوران فرستاده بود، جواب این مطلب را خواسته بود. لهذا به عرض این عریضه جسارت نمود. هر طور رای مبارک علاقه بگیرد خدمتشان عرض و حکم همایون را ابلاغ نماید.

عریضه به خط جناب وزیر دول خارجه^۲ در باب کیفیت سرحد خوری و رفتار

۱. آرزوی مهدعلیا برای زیارت مراقد مطهر ائمه اطهار برای هر ایرانی شیعه مذهب طبیعی است. بنابراین وی از شاه درخواست کرد که او را نیز همراه ببرد. و شاه نیز آرزوی مادر را برآورد. ناصرالدین شاه شرح این سفر زیارتی و روحانی را به زیبایی و چیره‌دستی نوشته است. آنچه باید ذکر کرد این که در روزهایی که شاه قاجار به زیارت رفته بود، قحط و غلای عظیمی در ایران روی داد که بسیاری از مردم از گرسنگی جان سپردند چنان که در بازگشت، ناصرالدین شاه میرزا محمود خان توری کلانتر تهران را طناب انداخت. تصنیف عامیانه:

شاه کج کلا رفته کربلا نون شده گرون یک من یک قرون

ما شدیم اسیر از دست وزیر

در این سال ساخته شد. میرزا حسین خان سپهسالار که در چنین سال شومی صدراعظم شده بود، کوشش فراوانی برای پایان دادن به قحطی به عمل آورد و مبالغ متناهی از خود خرج کرد.

رک شرح حال رجال ایران ذیل میرزا حسین خان مشیرالدوله، اندیشه ترقی از فریدون آدمیت به نقل از گزارش بیست و یک از عمال سفارت انگلیس و شرح زندگانی من عبدالله خان مستوفی ج ۱

۲. وزیر دول خارجه میرزا سعید خان مؤمن‌الملک که در دو نوبت و مجموعاً بیش از سی سال در این سمت گذراند، وی در ۱۲۳۱ هـ. ق متولد شد. پدرش میرزا سلیمان شیخ‌الاسلام محال گومرود آذربایجان بود. ملاسعید پسرش نیز فضلی تمام و انشایی شیوا و خطی دل‌انگیز داشت. جد ایشان دو پسر داشت یکی میرزا عبدالرحیم و دیگری میرزا سلیمان که اولی پدر میرزا مسعود انصاری وزیر خارجه محمد شاه و شوهر ضیاءالسلطنه بود و دومی پدر میرزا سعیدخان وزیر خارجه ناصرالدین شاه، میرزا سعید هنگامی که ناصرالدین شاه و میرزا تقی خان از تبریز به تهران می‌رفتند، در سر راه امیر ایستاد و نامه‌ای در شکایت فقر و ←

مأمورین عثمانی عرض شده است حق این است که با وصف آن عریضه و آن حالات عثمانی‌ها، جا داشت که چاکر این عریضه را نیز عرض کند.
زیاده عرض و جسارتی ندارد. الأمر الأقدس مطاع
[سند شماره ۱ / ۴۰۱ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۶۹]

قربان خاک پای جواهرآسای مبارک همایونت شوم.
دیروز بر حسب اجازه همایون به شهر آمدم. تلگرافی هم که معتمدالملک بر حسب امر همایون کرده بود رسید ...
در خصوص عمل همشیره که سرکار مهدعلیا احضار کرده بودند، امروز شرفیاب خدمت مهدعلیا شدم. قرار بر این فرمودند که فردا نوابان اعتضادالسلطنه و حسام‌السلطنه و نصرت‌الدوله و شعاع‌السلطنه^۱ در خدمت سرکار مهدعلیا حاضر شوند. خانزاد (خانه‌زاد) هم حاضر شوم. قرارهای لازمه که در این فقره پایه گذاشته بودند بدهند و التزامی هم که نخست از پسر عضدالدوله^۲ گرفته شود یعنی شرعاً که

→ تنگدستی تقدیم داشت و امیر را خط و ربط شیوا و زیبای وی خوش آمد و او را کاتب اسرار خویش ساخت و او بعدها به وزارت خارجه رسید یک بار از ۱۲۶۹ ه. ق تا ۱۲۹۰ و بار دیگر از ۱۲۹۷ تا ۱۳۰۱ که درگذشت.

در باب وی رجوع شود به منتظم ناصری و المآثر و الآثار و شرح حال رجال ایران از مهدی بامداد ج ۲ ص ۶۶ تا ۷۰ و مجله یادگار سال اول شماره ۶ مقاله عباس اقبال تحت عنوان: نخستین رابطه سیاسی ایران با امریکا و سفرنامه مستر بنجامین نخستین سفیر ممالک متحده در ایران به نام «ایران و ایرانیان» و روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه و رجال وزارت خارجه از مهدی خان شقاقی ممتحن‌الدوله، روزنامه شرف (شماره ۶ جمادی‌الثانیه سال ۱۳۰۰ ق)

۱. شاهزاده فتح‌الله میرزا شعاع‌السلطنه پدر شکوه‌السلطنه همسر ناصرالدین شاه و مادر مظفرالدین شاه.

۲. ظاهراً موضوع اختلاف زن و شوهری است بین سلطان محمد میرزا (ابوالمحمد میرزا) سیف‌الدوله پسر سلطان احمد میرزا عضدالدوله با دختر دایی و همسرش که دختر میرزا محمد خان سپهسالار بود و قرار بود که التزامی از داماد گرفته شود تا با همسر خود بدرفتاری نکند و جالب توجه آن که سلطان محمد میرزا به سبب این وصلت و شاهزاده داماد خوانده می‌شد. ←

اگر ذره‌ای من بعد تخلف نماید، لابد خودش باید رفتاری کند، دیگر هیچ حقی نداشته باشد و الا حاکم شرع وکیل باشد که همشیره را طلاق بدهد. محل شرعاً قرار داده شود که پسر بداند سخت است و من بعد مرتکب بعضی افعال و اعمال نشود. سرکار مهدعلیا فرمودند عرض کنم با هزار زحمت تا این جا کار را رسانیدم. چیزی که حالا لازم است تقویت و مرحمت ملوکانه است که دستخطی صادر بشود که این عمل را شرعاً با حضور جناب آقا سید صادق تمام کند و بگذرد و التزامی هم سخت از پسر گرفته شود. این دستخط تا فردا باید برسد که در مجلس فردا قطع حرف بشود، با مرحمت بندگان شاهنشاهی روحنا فداء.

یک فقره هم سرکار مهدعلیا فرمودند به عرض حضور همایون برسایم. مریم شاه^۱ را بر حسب عرض شوهرش مقرر بوده است که از این جا بیرون [برود] که برود قم. حالا آمده است منزل من بست نشسته است. تقصیری هم نکرده است و یک شوهر هم تازه کرده است. خواهش من این است [که] قبله عالم مقرر فرمایند او را کار نداشته باشند و همین جا باشد. فقیر است و اذیت او درست نیست. بچه‌ها را

→ سلطان احمد میرزا عضدالدوله پسر فتحعلی شاه بود. وی در حدود ۱۲۴۰ هـ. ق متولد شد و چون ظریف و زیبا بود به مجول میرزا شهرت داشت. وی مردی خوش صحبت بود چون از روزگار فتحعلی شاه پدرش و شکوه و عظمت مادرش تاج‌الدوله سخن‌ها در یادداشت، در مجامع، زنان کنجکاو به دورش جمع می‌شدند تا شاهزاده برای آنان حکایت کند. چنین بود که اعتمادالسلطنه از او درخواست تا آنچه از روزگاران پیشین به یاد دارد بنویسد و به اصطلاح به قید کتابت در آید تا فراموش نشود. حاصل این درخواست اعتمادالسلطنه و قبول شاهزاده تحریر کتاب «تاریخ عضدی» است که مشتمل است بر دقایق بسیار ظریفی در تاریخ چند دهه آغازین دولت قاجاری. سلطان احمد میرزا سه پسر داشت یکی سلطان محمد میرزا سیف‌الدوله و دیگری سلطان عبدالمجید میرزا عین‌الدوله و بالاخره وجیه‌الله میرزا سپهسالار و دختری که زن ناصرالدین شاه بود به نام شمس‌الدوله. سلطان احمد میرزا خواهر میرزا محمد خان سپهسالار را به زنی داشت.

برای اطلاع بیشتر رجوع شود به المآثر و الآثار اعتمادالسلطنه ج ۱ / ج ۲ (چهل سال تاریخ ایران)، تذکره خاوری، رجال عصر ناصری، شرح حال رجال ایران ج ۲ ص ۷۳ / ۷۴ صورتی سیاه قلم از سلطان احمد میرزا در روزنامه شرف آمده (شماره ۲۲ ذی‌القعدة سال ۱۳۰۱)

۱. در باب مریم شاه قبلاً اشارتی شد. وی زن پسر همایون میرزا بوده و شوهرش مردی ولنگار و مسئولیت ناشناس. ظاهراً وی توانسته از آن شوهر بدرفتار طلاق گیرد و شوهری دیگر کند.

حکم می‌کند بگیرند به شوهرش ندهند. مقرری هم هر چه دارد، شوهرش تماماً را به خودش بدهند به مریم شاه چیزی ندهند. التزام هم می‌گیریم که اگر مریم شاه ذره‌ای حرکت خلاف قاعده بعد از این نمود، مورد تنبیه و مواخذه و خارج بلد شدن همه چیز بشود. فرمایش سرکار مهدعلیاست که به حضور همایون جسارت نمودم. به هر چه مقرر شود جواب عرض نمایم.

کتابچه دستورالعمل جناب وزیر امور خارجه به جهت غلامان شمیرانات تا حال نرسیده است که غلام مأمور تکلیف خود را یا خارجه بداند چه چیز است. از دیروز تا حال هم چند دفعه فرستاده‌ام نزد جناب وزیر که کتابچه دستورالعمل را بدهند نفرستاده‌اند و تکلیف غلام هم با خارجه معلوم نیست که چه چیز است و چه باید بکند. به هر چه امر شود از همان قرار اطاعت است.

خانزاد (خانه‌زاد) هم به جهت مجلس و انجام عمل همشیره مانده که فردا به انعام برسیم در حضور سرکار مهدعلیا و عصری شرف‌اندوز حضور همایون کردم و در آستانه مبارکه حاضر بشوم. جناب ظهیرالدوله هم امروز وارد شد. حبیب خان نوری را هم اگر مقرر می‌شود و روز سه‌شنبه به حضور مبارک مشرف بشود [تا] فرمایشات لازمه در خصوص شمیرانات مشافهه^۱ به او مقرر شود تکلیف خود را بداند البته پیش از این عرض لازم بود به حضور مبارک معروض دارم. منتظر امر جهان مطاع هستم به هر چه مقرر بشود.^۱

[اسناد شماره ۱ / ۳۲۲ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۷۰]

فریانت شوم تصدقت کردم چند روز قبل عریضه فرستادم و همین طور چشم بر در و گوشم منتظر خبر مانده و جوابی نرسیده. هجران و درماندگی این مدت گویا کافی باشد. بی‌التفاتی مجدد چرا؟ دیروز گذشته عریضه به حضور مبارک نواب علیه‌عالیه مهدعلیا دامت شوکتها عرض کرده بودم. جوابی در نهایت التفات

۱. به نظر می‌آید که نویسنده نامه برادر زن سلطان محمد میرزا بوده یعنی محمد مهدی‌خان اعتضادالدوله شوهر فخرالملوک دختر ناصرالدین شاه و پسر سپهسالار و حاکم قم، صورتی سیاه قلم از محمد مهدی‌خان اعتضادالدوله در روزنامه شرف آمده (شماره ۱۸ جمادی‌الثانیه ۱۳۰۱ ه. ق).

مرحمت مرقوم فرموده بودند. اینک به توسط رافع ارسال حضور مبارک شده که ملاحظه فرموده دوباره پس بفرستید.

خانم من، قربانت شوم^۱ حقیقت مطلب این است که در آن مدت خانمی شما و بندگی من، از بعضی جهات بر وجود شما تلخ و بدگذشت و خودم اذعان و اعتراف دارم که شما رنج کشیدید و من راحت. اما حالا به شرط این می خواهم بندگی شما را بکنم که از گذشته بگذرید و شکایت نکنید. به شرط آن که نگوییم از آنچه رفت حکایت. با من به عدل رفتار فرمایید بلکه به فضل و بخشش و گذشت سلوک نمایید. چنان که ابتداءً بنامان (بنایمان) بر همین بود. اگر به نوشته و قول و قسم من اطمینان حاصل می کنید برای همه قسم، قسم و نعهد حاضر و در حقیقت همین عریضه التزامی است از من که خدمت شما می فرستم. به سر مبارک شاهنشاه روحنا فداه و نمک سرکار علیّه عالیّه مهدعلیا، روحی لها فداها و به سر و جانت قسم که «انه قسم لو تعلمون عظیم»^۲ که تا عمر دارم بی رضای خاطر شما قدمی بر نخواهم داشت و سر مویی به خلاف میل شما رفتار نخواهم کرد و بندگی شما و اولاد شما را به جان و دل خواهم کرد. جان و مال بر کف دست گرفته باقی عمر ایستاده ام به غرامت و اگر عرض و سند خودم را قبول نمی فرمایید، برای اثبات عبودیت و اطاعت و رضاجویی خاطر مبارکت، سرکار علیّه مهدعلیا روحی فداها را به ضمانت می دهم که مدت عمر خلاف از من نسبت به شما سر نزنند و به آن طور که میل خاطر مبارکت هست رفتار نمایم که رضای خداوند و رسول و مهر و رضای شما در آن باشد و اگر بر خلاف تعهدی که کرده ام رفتار شد، سرکار معظم الیه (الیها) که ضمانت می فرمایند، حقیقت آقا و صاحب اختیارند که در مقام مؤاخذه برآیند و آنچه لازمه بی التفاتی است در حق من معمول دارند و اگر با همه این تفصیل رفع بخشش خاطر مبارک نمی شود و در این عمل اقدام نمی فرمایید، مرا که مأیوس فرموده اند سهل است گویا بلکه یقین در پیش خدا مؤاخذ خواهند بود. زیرا که بر خدا و خلق واضح و آشکار است که شما ملک طلق من بوده و هستید و طلاق شما

۱. این سند مسلماً نامه ای است که مردی به زن ناسازگار خود نوشته و به اغلب احتمال نامه شاهزاده داماد به همسر خویش. کلمه التزام که در متن آمده این ارتباط را تأیید می کند و البته نکات دیگری هم در تأیید این مطلب در سراسر نامه به نظر می رسد.
۲. قرآن کریم، سوره الواقعة ۷۶.

به صورت شرع و عرف هیچ یک درست نبوده و نخواهد بود و این که فرموده‌اید خیال شوهر ندارم، عرض من هم همین است که شما شوهر دارید. چرا باید خیال شوهر دیگر کنید و اگر میل خاطر مبارک این است که همین طور که هست در میان که شوهر و نوکر شما بوده و هستم تفریق باشد - به شرط قبول نکردن شوهر دیگر - من هم عرضی ندارم. شما بنشینید من هم تا عمر دارم همین طور نشسته خیال زن دیگر نخواهم کرد و واضح است که با این طرز دستخط سرکار علیه عالیّه مهدعلیا روحی فداها به یک اشاره و سیل شما کار گذشته است و اگر کوتاهی بشود از طرف خود شماست و بر هیچ کس دیگر بحث و ایرادی نیست. مستدعی جواب صریحم، این فقره را هم بدانید که به قدر مقدور دست از این کار بر نخواهم داشت. گر به تیغم برند بند از بند و اگر از طرف شما و سرکار علیه عالیّه مهدعلیا دامت شوکتها مأیوس شوم لایذ دست تو سل به دامن سرکار اعلیٰ حضرت اقدس همایون شهریاری روحنا فداه خواهیم زد و خدای نخواسته پس از یأس از هر سه آستانه لایذ و ملجأ شده رو به درگاه خداوند خواهیم کرد. زیاده عرض سلام، مختارند.

[سند شماره ۲۸۳ - ۴ / ۲۹۶ سازمان اسناد ملی ایران]

[۷۱]

جناب جلالت نصایا، دوست مکرم مهربانا از احوالات جوایا باشید، بحمدالله در زیر سایه همایون قبله عالم سلامتی حاصل است و به خدمات مرجوعه مشغول می‌باشم. امروز که دوشنبه بیست و هفتم شهر ربیع الثانی است از بابت نقاهتی که به وجود مبارک نواب مستطاب مهدعلیا دامت شوکتها روی داده بود، از فرحزاد به نیاوران آمده اگر چه بحمدالله رفع نقاهت و دل درد شده است ولیکن این دو روزه را در نیاوران هستم که انشاءالله به کلی رفع نقاهت وجود مبارکشان شد به فرحزاد مراجعت خواهم نمود. مقرب الخاقان ملکه الأطبا و میرزا عبدالوهاب حکیم‌باشی نیز در این روزها کمال مواظبت و خدمتگذاری (خدمتگزاری) را به عمل آورده‌اند.

دیگر از تلگراف مقرر شده بود جوایای سلامت حالات شاهنشاهزاده اعظم

بمین‌الدوله^۱ روحی فداه شده که از بابت ناخوشی^۲ اگر در شهر شیراز هستند به جای خارجی بروند. از قراری که جناب آصف‌الدوله^۳ خدمت جناب جلالت مآب آقا دام‌اجلاله تلگراف کرده‌اند، وجود مبارکشان سالم است و در خارج شهر

۱. غرض از شاهنشاه‌زاده اعظم بمین‌الدوله همان سلطان مسعود میرزا است که ما او را بیشتر با لقب ظل‌السلطان می‌شناسیم. وی ارشد اولاد ذکور ناصرالدین شاه است ولی چون مادرش قاجار و به اصطلاح زمان نبوده ولایت عهدی نیافت و در عوض ناصرالدین شاه چندان حکومت بدو تفویض کرد که کم از قلمرو شاه نبود بلکه از اصفهان و بختیاری گرفته تا کردستان و یزد و فارس در زیر حکومت وی بود و شاهزاده به تقلید از پدر درباری و اداره انطباعات و روزنامه‌های ترتیب داد و حتی ارتشی به شیوه اروپایی یا اونیفورم اتریشی و اسلحه مجهزی فراهم آورد، اندک اندک شرح این اقدامات بلند پروازانه، با اغراق و غلو تمام به گوش شاه رسید و فرستادگان شاه قاجار هم مانند عبدالغفار خان نجم‌الملک و ژنرال و آگنر خان اتریشی مراتب را دیدند و تأیید کردند و میرزا علی اصغر خان امین‌السلطان نیز شاه را ترساند تا آن که در سال ۱۳۰۵ شاه همه ولایات او - غیر از اصفهان - را از او باز پس گرفت و شاهزاده تنها به حکومت اصفهان اکتفا کرد. بعد از مرگ ناصرالدین شاه با این که همه می‌پنداشتند که ظل‌السلطان به قصد تصرف سلطنت کمر خواهد بست، وی از مظفرالدین میرزا برادر ناتوان و بیمار خود اطاعت کرد و دم بر نیآورد. ظل‌السلطان در سال ۱۳۳۶ ه. ق درگذشت. ظل‌السلطان کتابی هم نوشته به نام تاریخ مسعودی که سخت خواندنی است.
 ۲. رک المآثر و الآثار و منتظم ناصری و روزنامه خاطرات هر سه از محمد حسن خان اعتمادالسلطنه و تاریخ بختیاری نوشته عبدالحسین خان لسان‌السلطنه (باهتمام جمشید کیان‌فر، تهران، اساطیر، ۱۳۷۶) و ایران و مسأله ایران از کرزن Curzon و کتاب ظل‌السلطان حسین سعادت نوری و روزنامه شرف شماره‌های ۲ (صفر ۱۳۰۰) و ۱۴ (صفر ۱۳۰۱).
 ۳. منظور از ناخوشی به طور مطلق همان وباست که ظاهراً از وحشت جرأت بردن نام بیماری را نداشتند. در این نامه توصیه شده که شاهزاده برای حفظ خود از شهر به کوهپایه‌ها رود.
 ۴. آصف‌الدوله محمد قلی‌خان کوچکترین پسر الله‌یار خان دولو آصف‌الدوله است. وقتی محمد حسن خان سالار دم از یاغیگری زد و آرزوی سلطنت کرد و خاتله عظیمی به بار آورد، محمد قلی‌خان از ایران گریخت و طبیعتاً مورد بی‌مهری و خشم دولت ایران قرار گرفت. اما بعد از فرو نشستن خاتله، دربار قاجار او را عفو کرد و او بار دیگر صاحب مشاغل مهم شد من‌جمله به عنوان وزارت و مشاورت همراه سلطان مسعود میرزا به شیراز رفت (۱۲۸۴) و چند سال بعد هم وزیر عدلیه (دادگستری) شد (۱۲۹۰).
- المآثر و الآثار، منتظم ناصری، شرح حال رجال ایران، «آصف‌الدوله‌ها» نوشته حسین سعادت نوری.

تشریف فرما شده‌اند. صورت هر دو تلگراف لغاً ارسال شد که به نظر مرحمت اثر ملوکانه رسانیده و خاطر مبارک را مطمئن و آسوده بدارید.

تلگرافی هم از زنجان، میرزا محمد حسین وزیر کرده بود. به جهت شما ارسال شد. روزنامه ملی^۱ حضور مبارک نیز ارسال شد. اخباری که از بابت فتح قاری قلعه^۲ و غیره فرموده بودید مسوده کرده ارسال دارید که در جزو اخبار دولتی چاپ شود. [سند شماره ۱ / ۲۲۳ / ۶ - ۲۹۵ مازمان اسناد ملی ایران]

[۷۲]

قربان خاک پای مبارکت کردم مدتی شد که در مهر و وفا مسدود است. نه می‌رود آنجا نه کسی می‌آید. اخبار گذشته ماه جمادی الأول عرض می‌شود. در حینی که شکوه السلطنه ناخوش بود، همه دور او جمع بودیم. آخذ کورتوله آمد. خبر آورد که زیرجد تریاک خورد [است]. پرسیدم چرا؟ گفت به جهت این که با باجی تومان آغا دعوا کرده است. معلوم کردم که باجی تومان آغا صیغه شوهر زیرجد شده است. زیرجد جاهل و مقبول است، او پیر کفتار است. از رشک هووگری، دایم با او دعوا می‌کند. او هم تنگ آمده تریاک خورد [است]. کبود شده است. از ترس این که مبادا خبر به اردو برسد، مخفی دوا و درمان کردند. بعد از سه روز خوب شد و من فهمیدم و به عرض رسانیدم. اگر مادر تومان آغا^۳ به فهمد [بفهمد] که من عرض کردم، با من دشمن می‌شود و گله می‌کند. مخفی بدارید. دیگر این که تاج گل دویاره ناخوش شد، به شدتی که یک شب هشت دفعه ضعف کرد. الآن به حال خراب است، روزی دو دفعه حاجی کلبعلی برای او حکیم می‌آرد (آورد) مسل (مثل) مرغ می‌پرد. چابک و زرنگ و قوت دار است، با وجود [ی] که ناخوش هم بود. چشمش یک انگشت گود افتاده است، با عصا همه دنیا را

۱. ظاهراً منظور همان روزنامه ملت سنیه ایران است از اعتضاد السلطنه و بدین قرینه می‌توان اعتضاد السلطنه را نویسنده نامه دانست.

۲. فتح قاری قلعه به دست حمزه میرزا حشمت الدوله در سال ۱۲۸۶ روی داد. حمزه میرزا پسر عباس میرزا نایب السلطنه بود و عموی ناصرالدین شاه.

۳. والده تومان آغا یعنی خانم خازن الدوله همسر ناصرالدین شاه.

طی می‌کند. اخترالدوله^۱ تب کرد [است. گلویش درد می‌کند. امروز والده شاه شریف آورد حیات (حیاط) ما به عیادت او.

روز یک‌شنبه بیست و ششم صبح نشسته بودم. دیدم حالا غلامعلی به تعجیل می‌آید. پرسیدم آقا خیر خیر. گفت: دست والده شاه را عقب زده است. باد کرده است. کبود شده است. آمدم مهره زرکشی از شکوه السلطنه بگیرم. من گفتم لاله‌الاله. امسال والده شاه صاحب‌قران^۲ شده است. ان شاء الله خیر بگذرد.

عصری بود ملایاجی انیس‌الدوله^۳ آمد اندرون شب خانیه (خانه) سلطان خانم^۴ ماند. صبح زود آمد شهرستانک همراه آقاعلی. شهرت دارد که قبله عالم هشتم ماه نو می‌آید. مسل (مثل) کرتنی کله (؟) شب و روز حساب داریم.

یک آغا جوهر سیاه پیر از اصفهان آمده است برای مادر یمین‌الدوله^۵ به قول شاعر:

از پس که سیاهی و درازی و خنک ای خواجه به شب‌های زمستان مانی
دست مادر یمین‌الدوله به خواجه (خواجه) بند شد. از احتیاج درآمد. الحمدلله
دست راستش زیر سر من باشد که فرمان بر خوب چیزی است. این قدر آغا سلیم در
حمام داد زد که آقاجای خا ... اش قر شد که در حمام به بندد (ببندد) نرود چاهی

۱. اخترالدوله دختر ناصرالدین شاه از بطن صفری خانم شاه عبدالعظیمی که به امر پدر به زوجیت غلامعلی خان عزیزالسلطان در آمد و از او هم دختری آورد به نام درةالدوله. اما بعد از ناصرالدین شاه آن زن از عزیزالسلطان جدا شد و به عقد علی خان ارشدالدوله - که قبلاً رئیس گارد عزیزالسلطان بود - در آمد و عزیزالسلطان هم، پس از چندین سال بگو مگو، اخترالدوله را طلاق داد و ماه تابان خاتم ملقب به معزز اعظم دختر کامران میرزا را گرفت و از او صاحب دو پسر و دو دختر شد.

رجال عصر ناصری ص ۲۴۴

۲. والده شاه صاحب‌قران شده یعنی خطری عظیم او را تهدید می‌کند.
۳. انیس‌الدوله فاطمه خانم از مردم امامه لواسان بود و زن سوگلی شاه که لقب قدسیه یافت و نشان آفتاب گرفت. رجال عصر ناصری و روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه. رک روستای امامه و انیس‌الدوله به قلم ابوالقاسم تفضلی.

۴. ظاهراً منظور زهرا سلطان از صیغه‌های ناصرالدین شاه باشد که چون عهده‌دار تهیه کباب برای شاه بود به سلطان کبابی شهرت داشت.

۵. مادر یمین‌الدوله یعنی عفت خانم مادر ظل‌السلطان.

(چای) بخورد. دین و ایمان خواجه‌ها چاهی (چای) است. هوای نیاوران برگ‌ریزان است. پاییز شد [ه] است. از شهرستانک خبر ندارم. الآن وقت غروب است. عرض می‌کنم.^۱

[سند شماره ۱ / ۵۱۷ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۷۳]

قربان خاک پای اقدس همایون مبارکت شوم در هفدهم [هفدهم] شهر ذی‌قعدة الحرام، در اسعد اوان، دستخط مبارک سرکار اعلیٰ حضرت قدر قدرت ظل‌اللهی روحی، روح‌العالمین فداه زیارت شد. مایه افتخار این جان نثار گردید. نمی‌داند این نوع مرحمت و التفات خسروانه را چه شکر گوید و چگونه عذر آورد. از این رأفت و عطوفت عظمی از جانب سنی‌الجوانب شاهانه.

گشت کلاهم ز راه فخر فلک سا گشت جبینم برای سجده زمین بوس استفسار از سلامتی مزاج و حاج شاهنشاه‌زادگان عظام و نواب علیه عالیه سرکار مهدعلیا دامت شوکتها و حریم سرادق عظمت و جلالت شده بود. حسب‌الامر همایون روحنا فداه، در اندرون مبارکه رفته یکان یکان را فرد فرد، از جانب سنی‌الجوانب ملوکانه، پرسش حال نموده دستخط مبارک را به همه ایشان نمود. جمیعاً از مرحمت و التفات خدیوانه رو به درگاه خالق یگانه آورده به شکرانه سلامتی وجود مسعود مبارک پادشاه جم جاه اسلام پناه روحنا فداه نرزان گردیده زیارت حضور باهر النور خسروانه را مسألت نموده که ان‌شاءالله تعالی سلامتی عن فریب مرزوق گردد.

لله الحمد و المنه، پس از فضل خدا و از مرحمت و التفات بی‌کران شاهانه، همگی بدون مکروهی به دعاگویی وجود مسعود مبارک اشتغال دارند. نواب علیه عالیه شکوه‌السلطنه و اخترالسلطنه که جزئی نقاهتی داشتند، لله‌الحمد بکلی رفع نقاهت ایشان شده بخصوص از جانب سنی‌الجوانب شاهانه پرسش حال از ایشان شد.

از بابت نظم و انتظام درب اندرون مبارکه، به دستوری که در عرایضجیات

۱. ظاهراً نویسنده این نامه همان خانم ندیم‌السلطنه باشد.

(عریضه جات) سابق عرض شده، در کمال نظم و قاعده نظام منظم است. ان شاء الله تعالی خاطر مبارک اقدس همایون از هر بابت و هر جهت آسوده و جمع باشد. این جان نثار هم در خدمات محوله به خود، با سایر آغایان، غفلت ندارد. زیاده جسارت است. امرکم الاعلی مطاع [سند شماره ۱ / ۷۷ / ۱ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۷۴]

قربان خاک پای جواهر آسای مبارکت گردم امر و مقرر گشته بود از اخبارات متفرقه خاطر مبارک را اطلاع دهد، اخبار قابل عرض نبود. مختصر جسارت می نماید:

جناب آقا همه روزه در شهر است الا جمعه و دوشنبه که در ونک یوسف آباد تشریف دارند. نواب نصرت الدوله هفته ای سه شب، به امامزاده قاسم می آید. باقی را در شهر هستند. وزیر امور خارجه در شمیران است. علاء الدوله هم سه چهار روز، در شهر، باقی در شمیران است. کارها همان طورهاست که خاطر مبارک مطلع است. پیشرفت که ندارد. اغلب به حرف و کاغذ نویسی می گذرد. حاصل و عمل دیده نمی شود. اغراض زیاد، دلسوزی و غیرت در کارها کم. اهتمام و تأکید فرمایشات سرکار اعلی حضرت اقدس همایون روحنا فداء کارها را از پیش [ی] برده شهر هم دزد و دغل پیدا شده، بیرون ها گاهی هم آدم کشته می شود از گوشه و کنار هم می شنوم. نصرت الدوله آه و ناله از پیش نروی کارها دارد. کار تازه و کهنه دیده نشده که انجام گرفته باشد. آقاخان افشار و عبدالرزاق خان به خراسان سرافواج بهادران و خاصه رفتند. شمیرانات بهتر از پارسال است. هرزگی آشکار خیلی کم است. نظمی دارد، شاهنشاهزاده اعظم نایب السلطنه روحی فداء به اوشان تشریف برده اند. جناب امین الدوله هم در رستم آباد است. احوالش بهتر از شهر است. تفاوت کلی کرده. امید که بکلی احوالش خوب بشود. وزیر لشکر و علی خان هم هر وقت تنخواه می رسد. به سوار و پیاده در اطاق نظام می دهند.

از قراری که این غلام شنید، احترام با شوهرش پسر وزیر امور خارجه^۲ دعوا

۱. امروز می گویم عدم پیشرفت.

۲. منظور از پسر وزیر امور خارجه سلیمان خان پسر میرزا سعیدخان مؤتمن است که مدتی ←

کرده بودند. شوهرش او را زده بود، در به رویش بسته خود به شمیران آمده. به مرض نواب مستطاب مهدعلیا دامت شوکتها رسید امر به مصالحه فرمودند. از قراری که این غلام شنید، در ساوج بلاغ مگری، میانه محمد کرم بیگ و رحمت‌الله بیگ دعوی عظیم شده و جمعی در میانه کشته شده دو سه ده را آتش زده‌اند. از انتظام آذربایجان خوب نوشته بودند. از کردستان هم بعد از آن جنگ مختصر حاجی سعدالملک^۱ خیر تازه نرسیده. نواب حشمت‌الدوله هم در قوچان است. معلوم نیست کاری کرده باشند. نوشته بودند. چاپار خراسان آمد. امر تازه در هیچ ولایت اتفاق نیفتاده که این غلام شنیده باشد جسارت نماید. از توجه خاک پای مبارک ولایت‌ها منظم است. چیز بدی اتفاق نیفتاده. میانه نصرت‌الدوله با علاءالدوله خوب نیست. هر دو از هم بد می‌گویند. اغلب چاکران در بیرون‌ها متفرق گشته‌اند. خدمت جناب آقا کمتر می‌روند و در اطلاق نظام هم صاحب منصب خیلی کم می‌رود و مردم چندان دماغی ندارند بلکه مایوس‌اند. طمع اهل دفتر هم به جایی رسیده که کاغذ دو تا پولی بی‌تعارف نمی‌گذرد. تمام میرزاها، این طوراند. این غلام آنچه شنیده و دیده حسب‌الامر جسارت کرد و الا فضولی ندارد.

[سند شماره ۲ / ۴۸۴ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

[۷۵]

خداوند جان ناقابل چاکر خاتزادها (خانه‌زاد) را تصدق خاک آستان معدلت بنیان مبارک فرماید. در خصوص باقی شخص حسام‌السلطنه^۲ به عرض آستان مبارک رسانید که تنخواه را داده است. البته سند در دست دارد. مقرر شود سند تنخواه را که داده است به نظر مبارک برساند. صدق و کذب عرض معلوم می‌شود.

→ کاردار (شارژه دافر) سفارت ایران در فرانسه بود. مرد خوب منظمی نبود. (شرح حال رجال ایران، رجال وزارت خارجه ممتحن‌الدوله)

۱. حاجی قنبر علی خان سعدالملک وقتی حاکم تهران بود و در حمله کردها هم در سال ۱۲۸۶ خدماتی انجام داد و رتبه امیر تومانی یافت (منتظم ناصری ج ۳).
۲. باقی شخص حسام‌السلطنه یعنی بدهی شخصی سلطان مراد میرزا حسام‌السلطنه به دولت. باقی اصطلاحاً یعنی بدهی. در عرف عامه گاه می‌گویند فلانی باقی دار شد یعنی بدهکار شد.

یک فقره تنخواه هزار و صد و شصت تومان، به جهت فوجی که از استرآباد آمده است، به موجب دستخط و حکم همایون گرفته شده است. تحویل علی خان^۱ داده شد. هزار تومان هم فهرست نواب علیة مهدعلیا و پانصد تومان هم فهرست صاحب خانم را جناب مستوفی الممالک حواله از بابت باقی فارس نموده، چاکر خانزاد (خانه‌زاد) قبض داد. دو سند دیگر هم مال اهل خدمه اندرون را که صد تومان باگمرک می شد، آن را هم از فرار حواله جناب مستوفی الممالک، حواله باقی حسام السلطنه نمود. البته اگر حسام السلطنه تنخواه داده است سند گرفته است. از اسناد معلوم می شود. هرگاه تقسیمی از بابت بقایای عرفی حسام السلطنه، جناب مستوفی الممالک نموده باشند، صورت او را به چاکر خانزاد نداده‌اند. البته صورت تقسیم را یا به توسط چاکری مقدار یا خودشان به عرض حضور مبارک می‌رسانند. از بابت بقایای ولایتی هم بعضی پروات آصف‌الدوله و کسان ایشان را حواله فارس نموده چاکر خانزاد قبض بدهد. هرگاه کسان نواب حسام السلطنه براتی جمع نموده باشند، عرض تنخواه بدهند و تدارک این کار را از سابق نموده باشند، این خانزاد اطلاعی ندارند و البته خود حسام السلطنه از اسنادی که جمع نموده‌اند، بهتر اطلاع دارند تا این خانزاد. حکم و مقرر فرمایند همان اسناد را حسام السلطنه به نظر انور همایون برساند.

خداوند جان ناقابل چاکر بی مقدار را تصدق آستان مبارکت فرماید. امرالعالی مطاع.

[سند شماره ۱ / ۵۵۴ / ۶ - ۲۹۵ سازمان اسناد ملی ایران]

۲۷۶

نامه [فرهاد میرزا] به نواب احتضاد السلطنه

راجع به این که علی جان باز حامل خلعت شب عید بوده

فدایت شوم در این عید میمون، از حضرت مهد همایون، خاصه در ایام

۱. علی خان پیشخدمت که در سال ۱۲۳۹ ه. ق متولد شد و در ۱۲۸۵ تحویلدار وجوه نظام گردید و در ۱۲۸۶ لقب امین حضور یافت و مدتی هم در دستگاه مظفرالدین میرزا خدمت کرد و سرانجام در یکشنبه ۲۶ شوال ۱۲۹۹ درگذشت (توضیحات شادروان حسین مجبویی اردکانی بر رجال المآثر و الآثار «چهل سال تاریخ ایران» ص ۵۶۸)
۲. فرهاد میرزا پسر عباس میرزا نایب السلطنه است. وی در ۱۲۳۳ متولد شد و در ۱۳۰۵ ه. ق درگذشت. در روزگار محمد شاه قاجار وی حکومت لرستان یافت و وقتی که محمد شاه ←

نوروز و عید فیروز که به سرافرازی سرکار والا تشریف عطایی شده، حامل او علی جان بود و سرکار والا به اعتبار حامل و افتخار محمول از منقود و منقول، در بهای خلعت و صفای طلعت هر چه لایق بود، عنایت می فرمودید. چون هر که درشت خوست درست‌گوست. از آن است عرض می‌کنم که خلعت شریف همان است ولی طلعت لطیف همان نیست. آن ملاححت پار و صباححت رخسار نمانده است. نه محیای ساده را آن نور است نه حمیای باده را این زور. در حقیقت چون اول جلوهٔ شراب است و آخر نشأة شراب، سرکار والا بدین ملاحظات مبادا از اکرام او چیزی و از انعام او پیشیزی کم کنید.

اهلا لسعدی و الرسول و حبذا
وجه الرسول لحب وجه المرسل
البته حق صحبت دیرین و الفت پیشین را منظور خواهید داشت که اگر از بدرش
کاسته از قدرش نکاسته است. مصراع:

هنوزش دست بی‌رحمی دراز است

و باب خودنمایی باز. خدش به صیقلی صفاگیرد و قدش به هیكلی بها پذیرد.
انشاءالله به ملاحظه شوکت و ذات دهنده نه شأن و حالت آورنده، موهبتی فایق و

→ مرد، چون وی یادداشت استغاثه‌آمیز عباس میرزا پسر محمد شاه و مادرش را به سفارت انگلستان رسانید، از چشم ناصرالدین شاه و مادرش افتاد و به عنوان ارتباط با دولت انگلستان مهجور و منزوی شد تا این که بعدها قصیده‌ای در اظهار براءت از ارتباط با خارجی گفت و آن را مریمیه نامید و سرانجام بخشوده شد و به حکومت‌های مختلف در کردستان و فارس و همدان نایل آمد و همه جا با کفایتی آمیخته به تساوت و گاه آلوده به خدعه و خیانت کارها را تمشیتی داد. وی مرد دانشمندی بود و چندین کتاب از او مانده مثل مقام زخار در مقتل، هدایة السبیل در سفر مکه، جام جم در جغرافیا، نصاب در زبان انگلیسی و زنبیل در مسایل ادبی و تاریخی. فرهاد میرزا مبالغی عظیم در عتبات عالیات در مزار ائمهٔ اطهار خرج کرد. وی در نامه‌های خود فرهاد بن ولیمهد امضا می‌کرد.

رک منتظم ناصری در موارد مختلف: المآثر و الآثار (چهل سال تاریخ ایران) و روزنامهٔ شرف شمارهٔ هفتم رجب المرجب ۱۳۱۰ هـ. ق شرح حال رجال ایران ذیل فرهاد (ج ۳) و حدیقه‌الشعرا سید احمد دیوان‌یگی ذیل فرهاد قاجار.

این نکته قابل ذکر است که فرهاد میرزا چنان که گفتیم اصراری در آوردن جناس یا به کار بردن کلمات دور از تداول شده تا مراتب قدرت خود را در عربیت و ادبیت بیان کند مثل کلماتی مثل: حمیا = زور شراب / دالت = شهرت / راکب صهوة عیش = سوار اسب عیش / زاخر = تازه / علقم = چیزهای تلخ. ما دو سه نامه بیشتر از او نقل نکرده‌ایم.

مرحمتی رایق خواهید فرمود. امیدوارم به فضل الهی سالیان نامتناهی، از جانب بندگان مهدعلیا و سترکبری دامت شوکتها، لابس خلاع و سابس بقاع و راکب صهوة جیش و شارب قهوه عیش باشید.

[منشآت فرهاد میرزا معتمدالدوله (به کوشش غلامرضا مجد طباطبایی)، ص

۱۳۴

[۷۷]

عریضه‌ای که به نواب اعتضادالسلطنه نوشته شده است

از طرف علی جان غلام بیچه خوشگلی که از جانب مهدعلیا

حامل خلعت شب عید نواب معظم‌الیه بود

فدایت شوم هر سال علی جان، با طلعت، زاخر، حامل خلعت فاخر است. نعم‌الحامل و المحمول و العامل و المعمول کلاهما عندک محبوب و فی ایام عیدک مطلوب مرحبا بهذا النشرف فی العید الشریف و اهلاً بهذا الحمل فی اول الحمل. نمی‌دانم در صفای این طلعت و بهای آن خلعت چه خواهید داد و قیمت این کالا در حضرت والا چه خواهد بود که قابل حامل و مقبول محمول باشد.

افدی بها نفسی و ثم بمهجتی و اصیر فی کل اللسان فداها

هر سال که حامل تشریف نفیس، کاکای خسیس بود، در آن سال، بر سرکار خوش می‌گذشت. امسال که الحمدلله حامل او بدر است، چه قدر بر قدر سرکار خواهد افزود.

خرد

بدر می‌جویی از آنی چون هلال صدر می‌جویی در آن صف نعال
 لله‌الحمد که بر صدر و بدر فایز شدند و به جاه و قدر حایز. بالفعل که علی جان از نسج حریر و شال کشمیر که به خدمت می‌رسد، خوب سرخ و زرد به هم آمیخته و نرجس و ورد به هم انگیخته است تا از حضور موفورالسرور، چگونه شاد و مسرور برگردد.

چون با نظر تو، همنشین گشت پشمینه او بسریشمین گشت
 زیاده مجال عرض نیست والا در مدیحتش داد معنی دادمی. ان‌شاءالله سالیان دراز به چنین خلاع و اعیاد بین‌العباد سرافراز باشید.

بیت

فرسناف بخت تو نوروز باد شبان سیه بر تو چون روز باد
 بالنبی و آله الأمجاد. زیاده زحمت است.
 [منشآت فرهاد میرزا معتمدالدوله، ص ۴۳]

[۷۸]

عریضه‌ای است از قول سلیم غلام بیچّه سیاه مهدعلیا
 به ناصرالدین شاه^۱

الحمد لله از اقبال بی‌زوال شاهنشاه جهان و از تربیت خدام سپهر مقام والده
 عالمیان، نخورده‌ام مگر پلو عنبر بو، نخوابیده‌ام مگر روی تشک پر قو. چای من
 روسی است و جای من تخت آبنوسی. لباس حریر دارم و اساس کبیر. از خان و امیر
 وحشتی ندارم و از هر پیر و برنا دهشتی. هر حرف بزنم محوری است و هر ظرف
 بشکنم روا. هر چه بخواهم موجود است و هر چه بگویم مشهود.

جان صرف کند در آرزویم گر خود همه شیر مرغ جویم
 غلامانم هزار است و کنیزانم بی‌شمار. با سیاهی منظر و زشتی مخبر و خوی ارقم
 و بوی علقم، از خواجه تاشان هراسی ندارم و از شاهزادگان پاسی. از لطف پروردگار
 ذوالمن همه از جلد کار می‌ترسند و او از من. جامه شب در تن دارم که هماغوش
 مامم و جاه امیران خواهم که غلام شاهم. نامم سلیم است و مقامم کریم. مستدعی
 هستم که سرهنگی غلامان سیاه را بدین بنده رو سیاه عنایت فرمایند یا خواهند
 فرمود. مصراع:

تو سیاه کم بها بین که چه در دماغ دارد
 با سعادت این بشارت را که العبودیه جوهره کته‌ها الربوبیه بر همه بندگان بیشتر
 خواهد بود.

با این که مراست این امیری سگیان تو باشم ار پذیری
 سگیان چه که گرتگین و تاشم سگ باشم اگر سگت نباشم
 ان شاء الله، علی رغم عدوی ازرق چشم سرخ موی، در نزد غلامان بسیار از این

۱. منظور همان سلیم غلام سیاه و محبوب مهدعلیاست که پیشتر از او یاد کردیم.

موهبت عظمی سفید روی خواہم شد. الامر الاقدس الأعلى مطاع
[منشآت فرہاد میرزا، ص ۶۰]

[۷۹]

نوشتجات متفرقه متعلقہ بہ مرحومہ مغفورہ مهدعلیا طاب ثراہا، افراد و
نوشتجات امورات مرحومہ مهدعلیا طاب ثراہا
[حاشیہ گوشہ سند]: آقا سید حسن پسر مرحوم آقا سید نصراللہ
[سند شمارہ ۳۱۵۹۸ - ق مؤسسہ تاریخ معاصر]

مهدعلیا پس از مرگ

[۸۰]

دستورالعمل حمل و نقل نعش مرحوم مبرور مهدعلیا طاب ثراها

به زاویه مقدسه معصومه قم (ع)^۱

نواب مستطاب والا شاهزاده اعتضادالسلطنه با این اشخاص و اسباب همراه خواهند بود. سه روز بعد از ورود موکب همایون به طهران، نعش را حرکت می دهند. اعلی حضرت شاهنشاهی روحنا فداء، در مسجد شاه، هنگام حرکت

۱. از روزنامه ایران شماره ۸۹، سه شنبه ۱۳ شعبان ۱۲۹۰ / ۱۷ اکتبر ۱۸۷۳ میلادی

«چون هنگامی که مرحومه مغفوره مهدعلیا والدة معظمة اعلی حضرت اقدس همایون شاهنشاهی خلدالله ملکه و دولته به رحمت ایزدی پیوست، موکب همایون خسروانی تشریف فرمای ساحات فرنگستان بود، امنای دارالخلافه، بعد از ادای مراسم تعزیت، بر وجه شایسته، نعش آن مرحومه را در شبستان مسجد جامع سلطانی به طور امانت نهادند تا موکب همایون مراجعت کند. لذا روزی که موکب همایونی تشریف ورود ارزانی داشت، ذات مقدس همایون که از این قضیه عظمی به هیچ وجه آگاهی نداشتند، بعد از استماع بغایت متأثر و محزون گشته مقرر فرمودند که در آن دو سه روز مراسم جشن و تهنیت ورود مسعود، از چراغان و آتشبازی و غیره به هیچ وجه معمول نیافتد و روز پنجشنبه دهم شعبان المعظم که روز سرم ورود بود، هنگام عصر اعلی حضرت اقدس همایون با حالت عزای و طبع ملول عزیمت مسجد سلطانی [= مسجد شاه = مسجد امام خمینی] فرموده به محل امانت نعش معظم الیها تشریف بردند. جمیع علمای اعلام و مجتهدین عظام دارالخلافه و حضرت شاهنشاهزاده اعظم نایب السلطنه امیرکبیر و سایر شاهزادگان عظام و دودمان سلطنت عظمی و وزرا و رجال دولت و عموم چاکران درباری، با لباس ساده و آیین سوگواری و عزاداری به مسجد حاضر شده بودند. اعلی حضرت همایون مستجاوز از یک ساعت، با قلب رفیق [و] اندوه و افسوس بر سر نعش جلوس فرموده زیاده از آنچه مقتضای رسم مصیبت و عزای بود معمول فرمودند. بعد از آن، امر و مقرر گشت که نعش را با کمال ←

نعش تشریف‌فرما می‌شوند و سرکار مستطاب والا نایب‌السلطنه و شاهزادگان و علمای گرام و آقایان قاجار و رؤسای درب‌خانه و سایر همه حاضر می‌شوند و تا زاویه مقدسه حضرت عبدالعظیم (ع) همراه خواهند بود و وزیر دارالخلافه و کدخدایان شهر اسباب لازمه را فراهم خواهند آورد.

به موجب تفصیل، به اتفاق نواب شاهزاده اعتضادالسلطنه، با نعش تا قم می‌روند و نعش را در مقبره و بقعه شاهنشاه می‌رور طاب نراه دفن خواهند کرد و جزیی بنایی و تعمیری که لازم باشد خواهند کرد. نواب اعتضادالسلطنه رئیس همراهان خواهند بود:

سی نفر	ریش سفیدان قاجار به همراه بروند
هفت نفر	غلام پیشخدمت و غلام
دو نفر	آغایان حرم‌خانه مبارکه
شش نفر	گیس سفید و کنیز
هفت نفر	پدک و نی‌دار
	قهوه‌چی با اسباب و قلیان
	آبدار به انضمام اسباب چای و اسباب نهار (ناهار)
	کارخانه و عملجات

→ عزت و جلال به حضرت معصومه قم حمل نموده در مقبره شاه مرحوم دفن نمایند و ذات اقدس همایون تا درب مسجد به تشییع جنازه تشریف آورده تعزیت را بر وجه الهی منظور فرموده مراجعت به عمارت همایونی فرمودند. از آن جا، حضرت والا نایب‌السلطنه امیرکبیر، با تمام شاهزادگان و چاکران به مشایعت جنازه تا حضرت عبدالعظیم رفته و نواب اعتضادالسلطنه وزیر علوم، حسب‌الامر همایون با نعش به حضرت معصومه روانه شد. بعد از انقضای رسم عزاء، روز دیگر به اجازت ملوکاته، اهالی شهر دارالخلافه که قرین انتظار بودند، به لوازم جشن و عیش پرداخته سه شب متوالیاً در بازارها و کوچه‌ها و درب‌خانه‌ها چراغان نموده و در اکثر مواضع شهر، در خیابان‌های ارگ همایون و شمس‌العماره که از طرف دولت مقرر گشته بود آتشبازی و چراغان کامل گردید.

این نکته شایان توجه است که روز ۱۵ شعبان جشن تولد قائم آل محمد حجة‌بن‌الحسن بود و شیعیان منتظر خواستار بودند که آن روز و روزهای ماقبل و مابعد را جشن بگیرند. ناصرالدین شاه این خواست عمومی را رعایت کرده اجازه جشن و سرور داد و در حقیقت مردم را از عزاء درآورد.

		تخت روان چپی
دو دستگاه		کالسکه به جهت خدام حرم
چهار [نفر]		قاری
دو [نفر]		شاطر
		چادر:
دو دستگاه		سراپرده
سه عدد		سرهنگی
ده باب		قلندری
		مال و بند به قدر ضرورات
۳۰۰۰ تومان		مخارج و انعام خلعت و تکلفات برحسب تخمین نوشته می شود
		اخراجات شام و نهار (ناهار) عرض راه و توقف حضرت معصومه قم.
		از بابت همراهان و خیرات مساکین و فقرا و مخارج سه روزه تعزیه داری
۱۲۰۰ تومان		دوازده روزه
		به جهت مخارج تعزیه سه روزه تعزیه داری، دوازده خروار برنج
۴۰۰ تومان		باید طبخ شود
۲۶۰ تومان		ذهاب و ایاب
۵۴۰ تومان		خلعت اشخاص مفصله:
۸۰ تومان	طاقه	خلعت متولی باشی:
۱۵۰ تومان	طاقه	کلیددار و سرکشیک:
۶۰ تومان		متولی شاهزاده عبدالعظیم (ع)
۱۵۰ تومان	ده طاقه	شال کرمانی به جهت متفرقه:
۵۰ تومان	ده طاقه	عبا و جبه ماهوت:
۵۰ تومان	جبه کرمانی	نایب الحکومه قم و پیشکار:
۱۰۰۰ تومان		انعام:
		انعام غلام و فراش و عمله فاطرخانه و شترخانه و شاطر و قاری و جلودار
		و غیره که به طور امانت نواب شاهزاده بدهند و صورت آن بعد
۵۰۰ تومان		به عرض برسد
۵۰۰ تومان		انعام فقرا و مساکین در زاویه مقدسه قم و عرض راه

خلعت متولی باشی مقبره خاقان مغفور و شاه مرحوم
 متفرقه
 ۱۰۰ تومان
 ۳۰۰ تومان
 متفرقه که به رسم امانت نزد نواب شاهزاده خواهد بود
 [اسناد شماره ۷۹۸۰ ق مؤسسه تاریخ معاصر]
 ۲۶۰ تومان

[۸۱]

مواجب و حق القراءت قراء و پیشخدمت و قهوه چمی و فراش مقبره مرحومه
 مهدعلیا طاب ثراه، به تاریخ شهر رمضان ۱۲۹۰
 فی شش ماهه آخر سال: ۱۲۳ تومان
 قاری ۴ نفر،
 پیشخدمت ۱ نفر
 قاری ۱۲ نفری ۱۲ تومان ۴۸ تومان
 ۲۰ تومان
 قهوه چمی ۱ نفر
 ۱۵ تومان
 فراش و چراغچی ۲ نفر، هر یک ۱۵ تومان جمع ۳۰ تومان [جمع]: ۶۵ تومان
 وجه حواله خزانه
 ۵۶ تومان و پنج قران
 [از اسناد مؤسسه تاریخ معاصر]

[۸۲]

صورت اسباب لازمه که به همراهی جنازه مرحومه مغفوره مهدعلیا، طاب الله
 ثراها به حضرت معصومه علیها السلام برده می شود و در سر قبر مرحومه معظم
 الیها به اطلاع و استحضار نواب والا اعتضاد السلطنه وزیر علوم به متولی مقبره
 معظم الیها تحویل داده و قبض دریافت می شود:
 اسباب چراغ:
 چهل چراغ
 ۴ دستگاه
 لاله پایه دار سر خورشیدی
 ۳ زوج
 لاله فنری
 ۶ دستگاه
 دیوارکوب

۲ دستگاه	جار فیروزه شش کاسه ^۱
۲ زوج	گلدان بزرگ بارفتن
چهار دست	کاسه بشقاب چینی
دستگاه	اسباب قهوه خوری مفضض ^۲
دست	فنجان نعلبکی
دست	قاشق چایی [چای]، صافی نقره
عدد	طشتک زیر سماور
عدد	سینی زیر فنجان نعلبکی
عدد	قند [د]ان نقره
عدد	قوری نقره
۲ دست	سر قلبان طلا با بادگیر نقره
عدد	قدح صورتی
عدد	هاون برنجی
عدد	تاوه (تابه) به جهت بو دادن قهوه
عدد	آفتابه جعفری
۲ دست	آفتابه لگن
تخته	سفرة چرمی
تخته	سفرة چیت
۲ دست	فرش
دست	روی فرش قلاب دوز
دست	روی فرش پشمی
دست	روی فرش بزدی محرمات
چهار طاقه	پرده سلسله
طاقه	سوزنی ترمه ریشه گلابتون

[سند شماره ۳۱۵۸۷ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

۱. جار = چهل چراغ.

۲. مفضض به معنای آب نقره داده شده، نقره‌نماس این مشتق از کلمه فُضّه است به معنای نقره،

سیم.

قروض مهدعلیا

[۸۳]

قریان خاک پای جواهرآسای مبارکت شویم چند نفر زن دلالة، در مقام ادعای طلب از مرحومه مغفوره مهدعلیا

جماعت یهودا طاب ثراها می نمایند که با جواهرات و غیره از سال مردم برده ایم، داده ایم و این ادعا باعث بدنامی ما ملت دعاگو می باشد و ما ترسیم که ما بیچارگان متهم به بلایا باشیم. این جواهرات و اسبابی که می گویند یا از مال تجار است و یا از خانه گرفته اند که به فروش برسانند. چنانچه از تجار آورده اند در دفترشان ثبت است و هرگاه از خانه ها آورده اند معلوم می شود. استدعا چنان است مقرر بفرمایند به معتمدی و امینی که از دلالة ها یک به یک سؤال نمایند که این اسباب مال که می باشد، از کجا آورده اید. آن دلالة را نگه دارند. فی الفور بفرستند آن تاجر، یا آن شخص یا دفتر و نوشته ای که دارند بیاورند تا معلوم شود که این چه تاریخ بوده و از چه بابت است. در رسیدگی این عمل، همه چیز معلوم خواهد شد و ضرر به دولت قوی شوکت نخواهد رسید و این بیچارگان هم از مرحمت ملوکانه سرافراز خواهیم شد. امر امر همایون است.

[حاشیه بالا به خط ناصرالدین شاه:] درست عرض کردند. عضدالملک همین طور معمول دارد.

[سند شماره ۷۳۷۳ مؤسسه تاریخ معاصر]

۱. به منظور اظهار ادب. امضا را ذیل نامه نگذاشته اند بلکه بعد از سطر اول و عنوان نامه خطاب به شاه آورده اند.

[۱۸۴]

خدمت جناب برادر مکرم عضدالملک عرض می شود:

که در خصوص حساب مروارید یهودی، از قراری [که] شنیدم اسباب مروارید که این جانب دادم به حساب نیاورده‌اید. بنده می دانید که دین خود را به مال دنیا نمی فروشم. سرکار مهدعلیا اسباب خواست [از] مروارید. عرض کردم که من سراغ دارم. اما خدمت شما نمی دهم به مروارید می دهم که از آن بتوانم بگیرم. قدری اسباب زنانه ارزان بود با یک دیکدکی مروارید قدیم دوز، به سیصد تومان، خودشان قیمت کردند قبول فرمودند. چند دفعه عرض کردم. فرمود قسط نرسید. صاحب اسباب دختر مؤیدالدوله^۱ بود. به نمک پادشاه قرض کردم با منافع دادم، و هنوز هم نرسیده. همه عیال مهدعلیا و حاشیه نشین ها می دانند خلاف نیست.

[محل مهر بیضی شکل پشت سند با مجمع: قمر سلطان^۲

[سند شماره ۷۹۸۱ ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۸۵]

تمسکات^۳ اشخاصی که از مرحومه مغفوره جنت مکان مهدعلیا طاب ثراه طلب داشته و در عوض جواهر رهن داشتند

طغرا	میرزا علی اکبرخان
دو طغرا	زن خسروخان
طغرا	حاجی محمد صادق
	بی تمسک رهن عنبرچه

۱. مؤیدالدوله سلطان ابوالفتح میرزا پسر سلطان مراد میرزا حسام‌السلطنه و داماد ناصرالدین شاه. برای شرح حالش رجوع شود به روزنامه شرف و شرح حال رجال ایران.
۲. قمر سلطان ماه تابان خانم ملقب به قمرالسلطنه همسر میرزا حسین خان مشیرالدوله است. خواهر تنی این خانم به نام ماه‌نوش لب خانم زن محمد نبی خان امیر دیوان پدر میرزا حسین خان بود و به تعبیری دیگر پدر و پسر با هم باجناق و به اصطلاح اصفهانی‌ها هم‌ریش بودند.
۳. اصطلاحاً تمسک به معنای قبض، سند، قرارنامه و خلاصه هر چیزی است که نشان‌دهنده معامله‌ای دو طرفه باشد مثل وام گرفتن که کسی وام می‌دهد و در مقابل وجهی که می‌دهد اقرارنامه‌ای مشعر بر دریافت وجه یا الزام‌نامه‌ای در پرداخت آن می‌گیرد.

افراد^۱ صورت تمسکات فوق که دستخط مبارک همایونی در رهینه آن صادر شده است:

فرد حاجی نصرالله و رفعه مشارالیه	سه طغرا
قبض حاجی محمد تاجر شال فروش	طغرا
دستخط های مبارک که جواهر و اشیاء متفرقه، از نقره و طلا و کتاب و رخوت و غیره	
به توسط من تقدیم حضور مبارک شده است	سه طغرا

[سند شماره ۳۱۵۵۵، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۸۶]

صورت مطالباتی که بر ذمه مرحومه مغفوره جنت و رضوان آرامگاه [مهدعلیا] طاب الله ثراها می باشد:

حاجی محمد رضای تاجر چهار هزار و پانصد و پنجاه تومان طلب حاجی ابوالفتح تاجر پنج هزار تومان. دو هزار و پانصد تومان از آن به خرج خان ناظر آمده. دو هزار و پانصد تومان طلب دارد، از خانم. مابقی به پای خان ناظر است.

مروارید یهودیه یک هزار و هشتاد و دو تومان و دو هزار و پانصد دینار شاهزاده قمر خانم^۲ از بابت قیمت مروارید که به جهت پرده درهای شاه نجف خریداری شده، سیصد تومان

موجب شش ماهه خدام آستان و کلفت های اندرون و باغبان ها و حمامی یک هزار و پانصد و بیست و دو تومان و دو هزار و پانصد دینار است و شش خروار هم خانواری باغبان ها دارند.

جمع کل سیاهه که به پای دیوان است^۳: نه هزار و نهصد و پنجاه و چهار تومان و پنج هزار^۴

۱. افراد به معنای فردهاست و فرد اصطلاحاً به معنای ورقه ای است که حساب دادوستد معینی در آن آمده است (رک لغت نامه دهخدا).
۲. همان قمرالسلطنه ماه تابان خانم.
۳. به پای دیوان است یعنی پرداخت آن برگردن دولت است.
۴. پنج هزار یعنی ۵ هزار دینار و به تعبیری دیگر نصف یک تومان یعنی ۵ قران. تومان لغتی مفولکی است به معنای ده هزار دینار. در سیستم پولی ایران هر تومان برابر بود با ده قران و ←

خان ناظر می‌گوید صاحب طلب نمی‌باشد. اگر سندی از مرحومه مغفوره ابراز نمایند، خود از عهده ادای آن برمی‌آیم:
[سند شماره ۳۱۵۷۹ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۸۷]

صورت قروض مرحومه مغفوره جنت مکان مهدعلیا طاب ثراها

از قرار قلمداد عالی جاه قاسم خان ۲۵۰۳۰ تومان
مطالبات قاسم خان ناظر از بابت فاضل حساب، به موجب کتابچه مفصلا حساب
که به دستخط مرحومه جنت مکان مهدعلیا موشح است ۱۵۲۵۰ تومان [که] ۲۵۰
تومان از بابت قیمت یراق است که ساخته نشده و به خرج کتابچه آمده [پس]
۱۵۰۰۰ تومان

حاجی ابوالفتح از بابت قیمت جواهرآلات و بلورآلات از قرار نوشته که در
دست دارد و یک حلقه انگشتر یا قوت و یک قطعه فیروزه نزد مشارالیه است که برده
است در فرنگستان بفروشد ۴۴۰۰ تومان

آقا محمدصادق بزّاز به موجب حسابی که از شاهزاده مریم خانم دارد، بعد از
وضع تنخواهی که در سنه ماضیه دریافت نموده ۴۵۵۰ تومان
مروارید یهودی به موجب دستخطی که از مرحومه مغفوره مهدعلیا طاب ثراها در
دست دارد ۱۰۸۰ تومان

[سند شماره ۳۱۵۸۹ - ق مؤسسه تاریخ معاصر.]

[۸۸]

به تاریخ هفتم شهر محرم الحرام مطابق تخاقوی ثیل، از بیات هشت هزار و
دویست تومان قرضه مرحومه مغفوره نواب مهدعلیا طاب ثراها که مبلغ ششصد
تومان اضافه شده بود، به توسط جناب عضدالملک، به حضور مهر ظهور مبارک

→ هر قران برابر بود با ۲۰ شاهی و هر شاهی برابر بود با ۵۰ دینار. بنابراین هر قرانی یک
هزار دینار بود. در عرف عامه کلمه دینار اختصاراً گفته نمی‌شد ولی ۵ قران برابر بود با ۵ هزار
[دینار].

تقدیم گردید و از قرار این دستخط جهان مطاع مبارک مجری و صحیح است فی
شهر محرم ۱۲۹۱
[سند شماره ۷۳۶۸ مؤسسه تاریخ معاصر]

[۸۹]

صورت تفصیل قروض مرحومه مغفوره جنت و رضوان آرامگاه مهدعلیا طیب الله
مضجعها بیست و پنج هزار و دو بیست و چهارده تومان و شش قران و چهار عباسی
قروض شخصی خود مرحومه خلد آشیان که دخلی به حساب خانه زاد نداشته،
خودشان دستخط به اشخاص مفصله مرحمت فرموده اند: نه هزار و نهصد و پنجاه
و نه تومان و شش هزار و چهار عباسی

آقا محمدعلی تاجر از بابت قیمت اجناس که به اطلاع نواب شاهزاده خانم^۱
جنس داده، بعد از وضع نه هزار تومان که در سنه ماضیه از قرار حواله خانه زاد شده
و داده شده است: چهار هزار و پانصد تومان

حاجی ابوالفتح تاجر از بابت قیمت بلور اسباب و غیره به موجب طومار حساب
و دستخط مبارک که نزد مشارالیه ضبط است: چهار هزار و چهارصد و پنجاه و نه
تومان و چهار عباسی

مروارید یهودیه هزار تومان

طلب خانه زاد به موجب کتابچه مهمور موشح به دستخط مبارک [که] باید در
وجه اشخاص مفصله برسد: پانزده هزار و دو بیست و پنجاه و پنج تومان
از بابت طلب اشخاص مفصله که تنخواه آنها را خانه زاد قرض کرده و از اسباب
صندوق خانه مبارکه گرو گذاشته است که از فاضل حساب کتابچه و طلب خانه زاد
باید تنخواه آنها داده شود و اسباب مرهونه تحویل صندوق خانه مبارک شود: شش
هزار و سیصد و پنجاه تومان

حاجی محمد صادق تاجر کاشانی موافق تمسک چهار هزار تومان:

فی گرویی:

گلوبند، زوج / تنگ طلا زوج

۱. ظاهراً نواب شاهزاده خانم همان شاهزاده مریم یا مریم شاه است که در دستگاه مهدعلیا
کیابیا بود.

زوجه خسروخان:	۱۰۰۰ تومان
فی گرویی:	
عنبرچه لعل رشته / بازویند زوج / قهوه سینی طلا	دو عدد
میرزا علی اکبرخان	هزار و سیصد و پنجاه تومان
فی گرویی:	
قلیان چرمی مرصع به انضمام سر مرصع	
از بابت طلب اشخاص که خانه زاد در کتابچه مفاسد حساب به خرج خود آورده و حال در ذمه خود خاتمه زاد است هشت، هزار و نهصد و پنج تومان:	
حاجی آقا محمد شال فروش	هزار و صد و پانزده تومان
آقا محمد شال فروش	چهار هزار تومان
حاجی محمد تقی بلور فروش	هشتصد تومان
مشهدی کامل	هفتاد تومان
حاج ابوالقاسم	دویست تومان
خاله اوغلی	دویست تومان
آقا محمد علی ناچر	[۴]
حاج خانعلی خیاط	چهارصد تومان
عملجات درب اندرون	پانصد و پنجاه تومان
میرزا عبدالوهاب حکیم باشی	صد تومان
میرزا اسدالله خان	صد و پنجاه تومان
میرزا سید باقر	هفتاد تومان
گماشته نواب ضیاء السلطنه	صد تومان
قصاب	هفتاد تومان
[حاشیه پایین سند:]	

هو

هرگاه علاوه بر این مبلغ بیست و پنج هزار تومان و کسری که این چاکر درگاه مطالبات اشخاص مفصله فوق را معین و مشخص نمودم، چنانچه احدی ادعای طلبی نماید و دستخط از مرحومه مغفوره مبروره مهدعلیا ابراز نماید، این چاکر از خود می دهم و از عهده این وجه ادعایی بر خواهم آمد و موافق شرع مطاع، قطع

گفتگوهای آن ادعاکار را خواهم نمود.
 [محل مهر بیضی، سجع:] عبده محمد قاسم
 [سند شماره ۳۱۵۹۵، ۳۱۵۹۶ ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۹۰]

صورت فروضی که بعد از فوت مرحومه مغفوره [مهدعلیا] طاب ثراها داده شده

۳۲۰۲۰ تومان

۲۱۳۷۶ تومان:

خان ناظر داده است ۱۴۱۵۳:

۱۰۲۱۵ تومان: آقا محمد کاشی از بابت پنج شال

حاجی محمد رضا

حاجی محمد صادق

میرزا مصطفی صراف از بابت تنخواه‌های اسباب

چراغعلی بیگ

قصاب

حاجی حسین مسگر

کربلایی رضا مسگر

میرزا عبدالحسین

فرنگی صاحب

محمد شیرینی فروش

شاطر علی رضا

۲۵۹۱ تومان:

حاجی سید رضا بلور فروش

جوجه فروش

علی اکبر تحویلدار

میرزا ابراهیم صراف

مشهدی رحیم میوه فروش

۴۵۰۰ تومان

۱۰۰۰ تومان

۱۵۰۰ تومان

۲۰۰۰ تومان

۳۷۰ تومان

۱۶۰ تومان

۲۰ تومان

۱۵ تومان

۵۰ تومان

۴۶۰ تومان

۷۰ تومان

۷۰ تومان

۹۵ تومان

۱۰۰ تومان

۱۰۰ تومان

۲۰۰ تومان

۱۵۰ تومان

۲۶۰ تومان	حاجی جانعلی میوہ فروش
۳۰۰ تومان	حاجی محمد جعفر صراف
۴۵۰ تومان	حاجی علی بنکدار
۲۰۰ تومان	حاجی محمد تقی قنات (قناد)
۱۰۰ تومان	ضیاء السلطنہ
۶۰۰ تومان	خالہ اوغلی
۳۶ تومان	مشہدی حسین رزاز

۸۳۱ تومان:

۱۰۰ تومان	حاجی سعید
۲۱ تومان	ارمنی
۳۱ تومان	باجی سراج
۲۰ تومان	خوردہ (خوردہ) فروش
۳۳ تومان	قربانعلی بیگ
۴۶۱ تومان	اسد اللہ کوچول
۱۵ تومان	حاجی علی اکبر رزاز
۱۰۰ تومان	فتح اللہ روغن فروش
۶۰ تومان	علی جان

۵۲۰ تومان:

۱۵۰ تومان	آقا سید کاظم ماہوت فروش
۱۰۰ تومان	شاہزادہ خانم
۴۰ تومان	میر مہدی عطار
۷۰ تومان	باجی سراج
۳۰ تومان	آقا میرزا عباس
۱۵ تومان	مہدی یزدی
۱۵ تومان	باغبانہا
۱۰۰ تومان	میرزا عبدالوہاب

۷۲۱۹ تومان:

از متروکات داده شده است
۶۳۷۰ تومان

۲۰۰۰ تومان

حاجی ابوالفتح

۳۰۰۰ تومان

حاجی محمدرضا

۷۰ تومان

قصاب

۵۰۰ تومان

حاجی محمدتقی بلورفروش

۳۰۰ تومان

حاجی جانعلی

۵۰۰ تومان

نوکرها

۸۴۹ تومان:

۵۰۰ تومان

حاجی محمد

۱۴ تومان

تقی فراش

۷۰ تومان

مروارید

۸۰ تومان

نایب علی محمد

۸۰ تومان

سلیم

۶۰ تومان

حاجی ابوالقاسم

۴۵ تومان

حاجی محمد ابراهیم بلورفروش

۱۰۶۴۴ تومان:

آنچه باقی است که نداده شده

۶۴۴۰ تومان:

۲۵۰۰ تومان

حاجی ابوالفتح

۱۵۰۰ تومان

حاجی محمدرضا

۱۰۰۰ تومان

ارمنی

۶۰۰ تومان

حاج محمد شمال فروش

۱۰۰ تومان

میرزا رحیم

۴۰۰ تومان

حاجی جانعلی

۳۴۰ تومان

حاجی محمدتقی بلورفروش

۳۰۰ تومان	ورثه مرحوم جهانسوزخان
۳۵۰۰ تومان	میرزا علی اکبرخان
۱۰۰ تومان	ضیاء السلطنه
۴۲ تومان	علی صراف
۱۰۰ تومان	حاجی ابوالقاسم
۱۰۰ تومان	مشهدی کامل
۶۰ تومان	حاجی عباس

[سند شماره ۳۱۵۸۰-ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۹۱]

طلب زن خسروخان:
 به موجب یک سند از پانزده شوال الی شش ماه
 تمسک دیگر از دو رمضان الی شش ماه
 وجه عنبرچه از پانزده ذی حجه، اصل دوست تومان، فرع شش ماه
 بیست و هشت تومان
 هزار و سیصد و سی و دو تومان
 جمع
 به این قسم شاید بشود. باید اول پول داده شود:

حاجی محمد صادقی
 آقا میرزا علی اکبر
 چهار هزار تومان
 هزار و چهارصد و هشتاد و پنج تومان
 از این قرار، این سه فقره قطع شد تا بعد را به کم و زیاد رسیدگی شود.
 [سند شماره ۳۱۵۷۵-ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۹۲]

هزار و صد و بیست و نه تومان و هشت قران و سه عباسی
 هزار و سیصد و بیست و هشت تومان
 زن خسروخان به موجب سند هشتصد و هشتاد تومان یک ماهه هفده تومان و نه

قران و شش ماهه و ده روز، صد و یازده تومان و پنج قران
 ایضاً دو بیست و بیست و چهار تومان، یک ماهه چهار تومان و هشت قران، هشت
 ماهه و چهار روز: سی و شش تومان و نه قران و سه عباسی
 ایضاً دو بیست و بیست و چهار تومان
 حاج محمد صادق چهار هزار تومان، یک ماهه هشتاد تومان، هشت ماهه ششصد و
 چهل تومان
 میرزا علی اکبر هزار و چهارصد و پانزده تومان، یک ماهه بیست و هفت تومان،
 دوازده ماهه سیصد و بیست و دو تومان
 [سند شماره ۳۱۵۷۷ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۹۳]

تفصیل قیمت گذاری

تمسکات جواهر آلات رهنه مرحومه مهدعلیا طاب ثراها

بدون تمسک از بابت قلیان چرمی طلای مرصع مکمل به الماس بادگیر و سر، که
 نزد عالی جاه میرزا علی اکبرخان رهن است ۱۳۵۰ تومان فی قلیان و سر قلیان و
 بادگیر طلا قیمت شده به تقویم آقا محمد کریم و آقا محمد باقر که دوباره کرده اند
 ۲۳۰۰ تومان:

سر قلیان به انضمام بادگیر	۱۰۰۰ تومان
قلیان	۱۳۰۰ تومان
قلیان چرمی طلا مکمل به الماس وسط مینا. عرفچین قلیان که سه مرتبه دارد:	
مرتبه اول گلوی قلیان که وسط آن لعل، بالا و پایین الماس است:	
لعل ریزه وسط	۲۴ قطعه
الماس بالا و پایین	۳۹ قطعه
مرتبه وسط که چهار گل الماس دارد: ۶۸ قطعه:	
الماس تخمه	۴ قطعه
الماس ریزه	۶۴ قطعه
مرتبه سوم دوره عرفچین ۱۰ گل: الماس ۱۶۰ قطعه:	
الماس تخمه	۱۰ قطعه

۳۰ قطعه	الماس وسط
۱۲۰ قطعه	الماس ریزه
۱۰ قطعه	لعل درشت تراش دوره پایین کعب قلیان: الماس ۶۹ قطعه:
۲ قطعه	درشت
۴۶ قطعه	ریزه
۲۳ قطعه	لعل ریزه
	سر قلیان مکمل به الماس به انضمام بادگیر:
	سر قلیان: چهارگل وسط الماس ۲۰۴ قطعه:
۴۰ قطعه	درشت فلمک
۱۶۴ قطعه	وسط و ریزه
	الماس دوره بالا و پایین به انضمام لعل دوره بالا:
۴۲ قطعه	الماس
۶ قطعه	لعل
	دوره پایین:
۳۵ قطعه	الماس
۴۶ قطعه	لعل
	بادگیر طلا به انضمام زنجیر طلا:
عدد	بادگیر
دو رشته	زنجیر
دو قطعه	زمرد آویز
	زنجیر مروارید: مروارید ۹۲ عدد:
۴۴ عدد	درشت
۴۸ عدد	ریزه
۴ قطعه	آویز زمرد
۴ قطعه	الماس ریزه آویز

اسند شماره ۳۱۵۶۰ ق / سند شماره ۳۱۵۶۱-ق، مؤسسه تاریخ معاصر

[۹۴]

تفصیل [قیمت گذاری]

تمسکات جواهر آلات رهینه مرحوم مهدعلیا طاب ثراها و رهن بدون
تمسک

وجه بازیافتی به انضمام فرع زمان جزء تمسک شش هزار و ششصد و پنجاه و چهار تومان و شش قران و سه عباسی

قیمت این جواهرات و طلاآلات از قرار تقویم جواهری ها که در بازدید مشخص شده است، دو هزار و دویست و نود و هفت تومان و شش قران است:

جواهر و طلاآلات که نزد زوجه خسروخان است: ۱۳۰۴ تومان
قیمت که دوباره کرده اند ۴۱۸۷ تومان و شش قران

وجهی که از زوجه خسروخان گرفته شده هزار و سیصد و چهار تومان است و قیمت این اسباب، به تقویم جواهری ها، چهار هزار و یکصد و هشتاد و هفت تومان و شش هزار دینار. از قرار فرع آن در تمسک نوشته شده است، هر چه از موعد گذشته باشد از روی این تاریخ معلوم است.

از قرار تمسک به تاریخ شهر رمضان المبارک ۱۲۸۹، به شرح آن که مبلغ دویست و بیست و چهار تومان از مال علیا جاه زوجه خسروخان اصلاً و فرعاً بر ذمه این جانب است که ان شاء الله تعالی، وجه مزبور را از حال تحریر الی انقضای مدت شش ماه تمام هلالی، کارسازی [کنم] و رهن نهادم در نزد مشارالیهها یک عدد قهوه سینی طلاکه ان شاء الله بعد از ادای تنخواه مزبور دریافت نمایم.

۲۲۴ تومان فی قهوه سینی

شرح حاشیه تمسک دستخط مرحومه جنت مکان مهدعلیا طاب ثراها: «معامله متن صحیح است. ان شاء الله در سر موعدی که قرار گذاشته ایم کارسازی خواهد شد، ۱۲۸۹»

وزن و قیمت دو عدد قهوه سینی طلاکه در زمان بازدید معین شده یک عدد آن همین تمسک است و یک عدد دیگر جزء تمسک بازوبند است.

دو عدد از آن [به] وزن ۱۱۷۶ مثقال فی یک تومان و سه قران و ده شاهی: ۱۵۸۷ تومان و ۶ قران

از قرار تمسک به تاریخ شهر شوال المکرم ۱۲۸۹ به شرح آن که از مال خالص

علیا جاه زوجه خسروخان، مبلغ هشتصد و هشتاد تومان بر ذمه این جانب است که ان شاء الله تعالی وجه مزبور را از حال تحریر الی انقضای مدت شش ماه کامل کارسازی [کنم] و عذری که خلاف بوده باشد نیاورم و رهن نهادم نزد علیا جاه مشارالیها که ان شاء الله بعد از ادای تنخواه دریافت نمایم.

اسباب رهینه ۸۸۰ تومان

قیمت دو عدد بازویند جواهر که هنگام بازدید جواهریها قیمت کرده اند، سوای یک قهوه سینی که علی حده نوشته شده است ۱۴۰۰:

بازویند تخمه زمرد دور الماس به شرح تمسک ۶۰۰ تومان
بازویند تخمه لعل و زمرد به شرح تمسک ۸۰۰ تومان
قهوه سینی طلا
بازویند تخمه زمرد: عدد

دور الماس قلمک که در طلا نصب شده زوج
تخمه زمرد درشت (دامله) ۲ قطعه
الماس درشت دایره دوره ۷۷ قطعه:
درشت ۴۳ قطعه
ریزه ۳۴ قطعه
بازویند تخمه لعل و زمرد: عدد
تخمه لعل وسط درشت تراش پشت باز
زمرد دو طرف لعل درشت (دامله) تراش ۲ قطعه
الماس ریزه دوره

شرح دستخط مرحومه جنت آرامگاه مهدعلیا طاب ثراها: و این معامله متن صحیح است. ان شاء الله در سر موعدی که قرار گذاشته ایم کارسازی خواهد شد.

بدون تمسک از بابت عنبرچه که در پانزدهم شهر ذی حجه ۱۲۸۹ رهن گذاشته شده از قرار تومانی سه شاهی ۸۰۰ تومان

رهینه عنبرچه قیمت شده از قرار دفتر: ۱۲۰۰ تومان
لعل تخمه تراش بزرگ وسط عنبرچه ۱ قطعه
الماس قلمک دور ۱۷ قطعه
مروارید درشت امرودی آویز ۹ عدد

مروارید و زمرد بدل

جواهرآلاتی که نزد حاجی محمد صادق تاجر کاشی از قرار یک طغرا تمسک رهن است به تاریخ شهر ذی قعدة الحرام ۱۲۸۹، به مهر قاسم خان ناظر به شرح آن که مبلغ چهار هزار تومان رایج دیوان اعلیٰ اصلاً فرعاً از مال خالص عالی جاه اشرف الحاج عمدةالتجار حاجی محمد صادق تاجر کاشانی بر ذمه و رقبه بتندۀ درگاه قاسم خان ناظر نواب مستطاب علیه عالیہ مهدعلیا دامت شوکتها ثابت و لازم است که ان شاء الله تعالی، از حال تحریر که دوازدهم شهر ذی قعدة است لغایت انتضای مدت سه ماه و بیست روز تمام، ادا و کارسازی داشته از قرار تفصیل ذیل، اسبابی که رهن و گرو نزد مشارالیه گذاشته [شده] است دریافت دارم. این چند کلمه بر سبیل تمسک نامچه قلمی گردید:

شرح سر ورق به خط و مهر مرحومه مهدعلیا «مبلغ چهار هزار تومان طلب خیرالحاج حاج محمد صادق از عالی جاه خان ناظر صحیح است. ان شاء الله در سرحد موعد کارسازی خواهد شد. اگر تعطیل واقع شود، خودمان از عهده برخورداریم آمد. پیچی نیل ۱۲۸۹.

این اسباب و طلا و جواهر، به تقویم آقا محمدکریم و میرزا رحیم و آقا محمدباقر، بدین موجب قیمت شده است: ۳۸۱۰ تومان. تمسک چهار هزار تومان است. قیمت اسباب که در رهن گذاشته به تقویم جواهری‌ها از چهار هزار تومان کمتر است. سه هزار و هشتصد و ده تومان مشخص کرده‌اند:

تنگ طلا	زوجاً ۶۰۰ مثقال
وزن ششصد مثقال در یک تومان و سه قران و ده شاهی: هشتصد و ده تومان	
گلوبند مروارید و یاقوت و لعل	رشته:
زمرد آویز	ده قطعه
لعل اکبرشاه و جهانگیرشاهی	۵ قطعه
لعل بزرگ وسط اکبرشاهی و جهانگیرشاهی و صاحب قران،	
باقی نوشته شده	قطعه
لعل آویز	۲ قطعه
مروارید درشت و ریزه	۴۶ قطعه:
درشت	۲۸ قطعه

۱۷ قطعه	وسط
عدد	ریزه
رشته	این یک عدد گلوبند را قیمت کرده‌اند هزار و هفتصد تومان ایضاً گلوبند زمرد و مروارید این یک عدد گلوبند را قیمت کرده‌اند هزار و سیصد تومان:
۲۴ قطعه	مروارید دانه نخودی دوره وسط:
۲۲ عدد	به قدر نخود
۲ عدد	وسط
۱۰ قطعه	بزرگ وسط قطعه، تخم کبوتری
۱۰ عدد	مروارید آویز تخم کبوتری دوره
۸ عدد	درشت
۲ عدد	وسط

[دو سند شماره ۳۱۵۶۲ - ق / ۳۱۵۶۳ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

۱۹۵۱

صورت قیمت جواهرآلاتی که رهن است و طلب اشخاصی که جواهرآلات نزد آنهاست: هشت هزار و صد و چهل و یک تومان و سه قران و ششصد دینار
قیمت جواهرآلاتی که نزد کوچ خسروخان رهن است و طلب مشارالیهها و طلب خسروخان: چهار هزار و صد و هشتاد و هفت تومان و شش قران
قهوه سینی طلا دو عدد: هزار و پانصد و هشتاد و هفت تومان و شش قران
بازوبند سه لنگه: تخمه زمرد دور الماس زوج، تخم لعل و زمرد لنگه
هزار و چهارصد تومان
عنبرچه آویز مروارید تخمه لعل درشت، رشته، عدد هزار و پانصد و هشتاد و هفت تومان و سه عباسی:
از بابت یک عدد قهوه سینی طلا، دویست و هفتاد و هفت تومان و سه هزار و سه عباسی، بقیه چهار تومان و سه هزار و ده شاهی
فرع قسط یک ماهه چهار تومان و چهار هزار و ده شاهی: پنجاه و سه تومان و هفت هزار و سه عباسی

از بابت سه لنگه بازوبند و قهوه سبزی طلا: هزار و هفتاد و سه تومان و شش هزار
بقیه: هشتصد تومان، فرع یک ماهه هفده تومان و شش هزار:
صد و نود و سه تومان و شش هزار
از بابت عنبرچه دویست و سی و شش تومان، بقیه دویست تومان بازده ماه، یک
ماهه چهار تومان، نه ماهه سی و شش تومان
قیمت جواهرآلات که نزد حاج محمدصادق است: سه هزار و هشتصد و ده تومان:
تنگ طلا عدد هشتصد و ده تومان
گلوبند مروارید آویز لعل و زمرد هزار و هفتصد تومان شده
گلوبند مروارید آویز زمرد هزار و سیصد تومان
بقیه چهار هزار تومان، فرع یک ماهه هشتاد تومان، ده ماهه هشتصد تومان
[سند شماره ۳۱۵۵۷ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۹۶]

قیمت سر قلیان و قلیان الماس
قلیان
سر قلیان
طلب میرزا علی اکبرخان
بقیه هزار و سیصد و پنجاه تومان، فرع یک ماهه بیست و هفت تومان، دوازده ماهه
سیصد و بیست و چهار تومان
دو هزار و سیصد تومان
هزار و سیصد تومان
هزار تومان
هزار و ششصد و هفتاد و چهار تومان

[۹۷]

موازی شش پارچه اسباب طلاآلات جواهرنشان و بیع شرطی به موجب
تفصیلی که اشرف الحاج، حاجی محمد تاجرازگرو بیرون آورده به رسم امانت در
نزد این جانب است که بعینه هشتصد و شصت و شش تومان و پنج هزار اسباب
مزبور را به حساب مشارالیه بپردازید:
۶ پارچه
قلیان طلای الماس نشان سه عدد
قلیان چرمی طلا عدد
سر قلیان کلا تمام الماس عدد

عدد	بادگیر و زنجیر طلا
یک رشته	ایضاً گلوبند سر به مهر
بیست و چهار عدد	مروارید درشت و بزرگ
ده عدد	مروارید آویز
یازده عدد	آویز زمرد
یک رشته:	گلوبند سر به مهر
ده عدد	آویز سر به مهر
۴۶ قطعه	مروارید درشت
۵ قطعه	لعل
دو عدد: یک زوج	تنگ طلا

[اسناد شماره ۳۱۵۵۶ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

(۹۸)

فدایت شوم صورت جواهرات مرحومه مغفوره مهدهلیا طاب ثراها را با صورت مطالبات اشخاصی که نزد آنها رهن بوده است خواسته بودید. به تفصیل ثبتی که داشتم، دو فرد نوشته دادم آوردند. لکن در باب فرع آنها نوشته بودید که معلوم شود آن فرع آن از تاریخی که رهن گذاشته و اصل و فرع را جزو هم کرده‌اید تا آن موعدی که در تمسک مشخص است و قرار داده‌اند می‌باشد و هر چه از موعد تمسک گذشته باشد آن را باید شما معین کنید و قرار بدهید. هر چه حکم بشود و قرار داده شود، همان قسم باید بشود. آنچه در ثبت ما معلوم است همان موعدی است که جزو تمسک نوشته‌اند. معلوم کرده‌ایم هر چه از آن موعد گذشته باشد جزو آن نیست. اگر خواسته باشید از قرار حکم چیزی بدهند. زیاده زحمتی ندارم. مبلغ شش هزار و ششصد و پنجاه و چهار تومان وجه تمسکات جواهرآلات رهینه است بدین موجب:

شش هزار و ششصد و پنجاه و چهار تومان
 وجه تمسکات نزد زوجة خسروخان (بدون تمسک) هزار و سیصد و چهار تومان و
 شش هزار [دینار]
 وجه تمسک نزد حاجی محمد صادق تاجر کاشانی از بابت جواهرات چهار هزار

تومان

بدون تمسک از بابت قلیان طلای مرصع که نزد علی اکبرخان رهن است هزار و سیصد و پنجاه تومان
 قیمت جواهر و طلا که رهن است موافق آنچه که جواهری‌ها بازدید کردند قیمت
 گذاشتند: ده هزار و دویست و نود و هفت تومان است
 تفصیل آن در جزو دو طغرا فرد علی حده مشخص است. به جهت درست مطلع
 شدن شما نوشته شد.

[سند شماره ۳۱۵۵۹ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۹۹]

صورت وزن و قیمت دو عدد سرپوش بشقابی و شش عدد سرپوش
 ترشی خوری طلا که نزد قاسم خان ناظر بوده است و به تاریخ روز یکشنبه نوزدهم
 شهر شعبان آورده در حضور جناب جلالت مآب آقای عضدالملک کشیده و قیمت
 شده است: سیصد و هفت تومان و چهار قران و پانزده شاهی
 سرپوش بشقابی طلا، دو عدد، صد و شصت و یک مثقال و شش نخود فی یک
 تومان و سه هزار و ده شاهی. دویست و هفده تومان و شش هزار و هفده شاهی
 سرپوش ترشی خوری شش عدد، شصت و هفت مثقال و شش نخود، فی یک
 تومان و سه هزار و ده شاهی: نود تومان و هفت قران و هفده شاهی
 [حاشیه به خط ناصرالدین شاه:] از این قرار به توسط عضدالملک به حضور پیرسانید
 هو موافق تفصیل فوق تحویل بنده درگاه گردید که هر وقت خواستند ببرند
 تحویل نموده قبض خود را دریافت نمایند. تحریراً فی ۱۹ شهر شعبان المعظم
 ۱۲۹۰

[محل مهر با سجع] قاسم نایب ناظر

[شماره سند ۳۱۵۶۴ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۰۰]

میرزا علی اکبرخان، بدون تمسک، از بابت قلیان طلای مرصع مکمل به الماس به
 انضمام بادگیر و سر، که در نزد مشاورالیه رهن است: هزار و سیصد و پنجاه تومان فی

قلیان و سر قلیان و بادگیر طلا، قلیان چرمی طلا مکلل به الماس وسط مینا
 عرقچین قلیان که سه مرتبه دارد:
 مرتبه اول گلوی قلیان که وسط آن یاقوت، بالا و پایین الماس است:

۲۴ قطعه	یاقوت ریزه وسط
۳۹ قطعه	الماس بالا و پایین
شصت و هشت قطعه	مرتبه وسط که چهارگل الماس دارد:
چهار قطعه	الماس تخمه
شصت و چهار قطعه	الماس ریزه
	مرتبه سوم دوره عرقچین
صد و شصت قطعه	ده گل الماس:
ده قطعه	الماس تخمه
سی قطعه	الماس وسط
صد و بیست قطعه	الماس ریزه
ده قطعه	لعل درشت تراش دوره پایین
شصت و نه قطعه:	کعب قلیان الماس
بیست و سه قطعه	درشت
چهل و شش قطعه	ریزه
بیست و سه قطعه	یاقوت ریزه

[اسناد شماره ۳۱۵۶۵ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۰۱]

	سر قلیان مکلل به الماس به انضمام بادگیر
	سر قلیان:
دویست و چهار قطعه:	چهارگل وسط الماس:
چهل قطعه	الماس درشت فلمک
صد و شصت و چهار قطعه	الماس ریزه وسط
	الماس دوره بالا و پایین به انضمام یاقوت:
	دوره بالا:

چهل و چهار قطعه	الماس
شصت قطعه	یاقوت
	دوره پایین:
سی و پنج قطعه	الماس
چهل و شش قطعه	لعل
	بادگیر طلا به انضمام زنجیر طلا و ملیله:
	بادگیر طلا به انضمام زنجیر طلا:
عدد	بادگیر
دو رشته	زنجیر
دو قطعه	زمرد آویز
	زنجیر مروارید:
نود و دو [عدد]:	مروارید
چهل و چهار [عدد]	درشت
چهل و هشت [عدد]	ریزه
چهار قطعه	آویز زمرد
چهار قطعه	الماس ریزه سر آویز

[حاشیه به خط ناصرالدین شاه:] به توسط عضدالملک به حضور رسد.

[مسند شماره ۳۱۵۶۶ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

{۱۰۲}

حاجی محمدصادق تاجر کاشی از قرار یک طنفا تمسک به تاریخ شهر ذی قعدة الحرام ۱۲۸۹، به مهر خان ناظر، به شرح آن که مبلغ چهار هزار تومان رایج دیوان اعلی، اصلاً و فرعاً از مال خاص خالص عالی جاه اشرف الحاج، عمدة الحاج، عمدة التجار حاج محمد صادق کاشانی بر ذمه و رقبه بنده درگاه قاسم خان ناظر نواب مستطاب علیه عالیہ مهدعلیا و ستر کبری دامت شوکتها ثابت و لازم است که ان شاء الله تعالی، از حال تحریر که دوازدهم شهر ذی قعدة الحرام است لغایت انقضاء مدت سه ماه و بیست روز تمام ادا و کارسازی داشته از قرار تفصیل ذیل، اسبابی که رهن و گرو در نزد مشارالیه گذاشته شده است دریافت دارم.

این چند کلمه بر سبیل تمسک نامچه قلمی گردید:

۶۰۰ مقال	تنگ طلا، زوج
رشته:	گلوبند آویز لعل و زمرد و مروارید
ده قطعه	زمرد آویز
۵ قطعه	لعل اکبرشاه و جهانگیرشاهی
قطعه	لعل بزرگ وسط اکبرشاهی و جهانگیرشاهی و صاحبقرانی
چهار قطعه	باقی نوشته شده []
چهل و شش دانه:	لعل آویز
بیست و هشت دانه	مروارید درشت و ریزه
هفده	درشت
عدد	ریزه وسط
رشته	ریزه
به قدر نخود	گلوبند زمرد مروارید
بیست و چهار [عدد] به قدر نخود	وسط مروارید
	دوره وسط
	بیست و دو [عدد] اصل
	سیزده بدل به وسط دو
[عدد] یازده	زمرد آویز
عدد	بزرگ وسط
[عدد] ده	تخم کبوتری
ده عدد:	مروارید آویز تخم کبوتری دوره
هشت [عدد]	درشت
دو [عدد]	وسط

به شرح سرورق، به خط و مهر مرحومه جنت مکان مهدعلیا طاب ثراها، چهار هزار تومان طلب خیرالحاج حاجی محمد صادق از خان ناظر صحیح است. ان شاء الله در سر موعد کارسازی خواهد شد. اگر تعطیل واقع شود، خودمان از عهده برخورداریم آمد. پیچی ثیل ۱۲۸۹هـ

[حاشیه به خط ناصرالدین شاه:] از این قرار به توسط عضدالملک به حضور برسد.

[سند شماره ۳۱۵۶۷ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۰۳]

زوجه خسروخان، از قرار تمسک، به تاریخ ۲۰ شهر رمضان المبارک ۱۲۸۹، به شرح آن که مبلغ دو بیست و بیست و چهار تومان از مال علیا جاه زوجه خسروخان اصلاً و فرعاً بر ذمه این جانب است که انشاءالله تعالی، وجه مزبور را از حال تحریر الی انقضای مدت شش ماه تمام هلالی، کارسازی و رهن نهادم در نزد مشارالیهها یک عدد قهوه سینی طلا که انشاءالله بعد از ادای تنخواه مزبور دریافت نمایم ۲۲۴ تومان، قهوه سینی طلا.

شرح دستخط جنت مکان مهدعلیا طاب ثراها: «این معامله متن صحیح است، انشاءالله در سر موعدی که قرار گذاشته‌ایم، بدون عذر کارسازی خواهد شد.»

به تاریخ پانزده شهر شوال المکرم ۱۲۸۹، به شرح آن که «از مال خالص علیا جاه زوجه خسروخان مبلغ هشتصد و هشتاد تومان بر ذمه این جانب است که انشاءالله تعالی وجه مزبور را از حال تحریر، الی انقضای مدت شش ماه کامل، کارسازی و عذری که خلاف بوده باشد نیاورم و رهن نهادم نزد علیا جاه مشارالیهها که انشاءالله بعد از ادای تنخواه اسباب را دریافت نمایم: ۸۸۰ تومان». اسباب رهینه:

عدد	قهوه سینی
زوجاً	بازوبند تخمه زمرد، دوره الماس فلک که در طلا نصب شده
دو قطعه	تخمه زمرد درشت دامله
هفتاد و هفت قطعه:	الماس درشت و ریزه: دوره
چهل و سه قطعه	درشت
سی و چهار قطعه	ریزه
عدد:	بازوبند تخمه لعل و زمرد
قطعه	تخمه لعل وسط درشت تراش پشت باز
دو قطعه	زمرد دو طرف لعل درشت تراش
	الماس ریزه دوره

[حاشیه سند: شرح حاشیه تمسک دستخط مرحومه جنت مکان مهدعلیا طاب ثراها: این معامله متن صحیح است. انشاءالله در سر موعدی که قرار گذاشته‌ایم کارسازی خواهد شد.]

[سند شماره ۳۱۵۶۸ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۰۴]

بدون تمسک از بابت عنبرچه که در پانزدهم شهر ذی الحجة الحرام ۱۲۸۹ رهن گذاشته شده از قرار تومانی یک صد و پنجاه دینار [سه شاهی] اصل: دو یست تومان

عنبرچه رهینه:
 عدد
 لعل تخمه تراش بزرگ وسط عنبرچه که ترک دارد
 الماس فلمک دوره
 هفده قطعه
 مروارید درشت امرودی آویز
 دو عدد
 مروارید و زمرد بند بدل
 [حاشیه به خط ناصرالدین شاه:] از این قرار به توسط عضدالملک به حضور
 برسد

[سند شماره ۳۱۵۶۹ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]
 ظاهراً در باب ترک داشتن عنبرچه بحث‌ها و گفتگوها شده. زیرا این سند هم در
 بین اسناد دیگر وجود دارد]
 عرض می‌شود که عنبرچه (عنبرچه) را از آقا سید محمود گرفته [شد]. لعل او
 ترک دارد. جناب جلالت مآب آقای عضدالملک فرمودند که این ترک از کجا به هم
 رسیده. نمی‌دانم وقتی خدمت شما دادند، این ترک را داشت یا نزد آقا سید محمود
 ترک به هم رسانیده و به بنده فرمودند [که] از شما جویا بشوند. اطلاع بدهید.
 والسلام
 [حاشیه سند]:

برادر مکرم من در باب ترک لعل، همان طور که نوشته‌اند - همان روز که در
 نزد کمینه گذاشتند ترک داشت. نواب علیه‌عالیه عزت‌الدوله و شاهزاده مریم خانم
 با اهل حرم خانه اقدس شهریاری روحنا فداه همگی اطلاع دارند و [از] شکستگی
 لعل خاطر جمع باشید، نه پیش من نه پیش [آقا] سید محمود هیچ کدام عیب نکرده
 همگی می‌دانند [حتی] جواهری‌ها و مستوفی‌ها که سبط (ثبت) برداشته‌اند.
 [سند شماره ۳۱۵۷۶ - ق]

[۱۰۵]

از مال خالص عالی جاه عزت همراه، حسین خان، مبلغ یک هزار تومان رایج

خزانه سلطان بر ذمه و رقبه عالی جاه شوکت مدار، مقرب الخاقان قاسم خان ناظر ثابت و لازم است که ان شاء الله تعالی وجه مزبور را از حال تحریر الی انتقضای مدت سه ماه تمام، از قرار هر ماهی دویست و بیست و پنج دینار [تومانی پنج شاهی] منافع ادا و کارسازی نماید و در بیع مبلغ مزبور به عنوان رهن گذاشت اجناس مفصله ذیل را:

قلیان چرمی طلا تمام الماس عدد
 سر قلیان تمام الماس مع زنجیر مروارید، سر هر زنجیر یک دانه زمرد دارد عدد
 بادگیر و زنجیر طلا، سر هر زنجیر یک دانه زمرد دارد عدد

ان شاء الله بعد از کارسازی نمودن اصل و فرع تنخواه مزبور اجناس مفصله را از رهن بیرون بیاورد و شرط شرعی شد [که اگر] در سر موعد تنخواه نرسد، عالی جاه حسین خان وکیل است ماه به ماه تجدید نماید. این [چند] کلمه به جهت تمسک نامچه قلمی گردید. تحریراً فی چهار شهر ذی قعدة الحرام ۱۲۸۹.

[حاشیه:] از [حالا] الی [تاریخ] متن، به مبلغ سیصد و پنجاه تومان، به تاریخ چهاردهم شهر ذی حجة الحرام، منافع از قرار متن باید کارسازی بشود بدون عذر
 ۱۲۸۹

[سند شماره ۳۱۵۷۲-ق]

[۱۰۶]

صورت افراد جواهرآلات و طلا و نقرهآلات و سایر مخلفات و غیره مرحومه مغفوره مهدعلیا طاب ثراها، از هر جهت و نوشته جات متفرقه در همین فقرات [سند شماره ۳۱۵۷۸-ق. مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۰۷]

از بابت قیمت جواهرآلات ۷۱۱۸۸ تومان و شش قران و یک شاهی جواهرآلات ۴۱۹۷۸ تومان و ۲ قران موجودی که تحویل مقرب الخاقان امین السلطان^۱ شده ۳۱۶۸۰ تومان و ۶ قران

۱. میرزا ابراهیم امین السلطان پسر زال خان ارمنی. از اهالی سلماس، آبدارباشی خاصه ←

مرهونی که در ازای مبلغ ۶۶۵۴ تومان در نزد اشخاص مفصله رهن است:	
حاجی محمد صادقی	۴۰۰۰ تومان
زوجه خسروخان	۱۳۰۴ تومان
میرزا علی اکبرخان	۱۳۵۰ تومان
۲۲۹۷ تومان و شش قران	
طلا و نقره آلات	۸۲۱۰ تومان و ۴ قران و یک شاهی
طلا و نقره آلات	۷۷۸۰ تومان و چهار قران و یک شاهی
طلا و نقره آلات که تحویل مقرب الخاقان امین السلطان شده:	
نقره آلات که تحویل کارخانه مبارکه می شود:	۴۹۷۱ تومان و ۳ قران و ۱۰ شاهی
جمع خان ناظری می شود، از بابت قیمت قاطر	۲۸۰۹ تومان و ۱۱ شاهی
از بابت قیمت املاک که به تصرف امین السلطان داده شده	۴۳۰ تومان
شتر که تحویل مقرب الخاقان امین السلطان شده است	۲۱۰۰۰ تومان
گوسفند که تحویل آقا محمدتقی آبدار شده	۷ رأس
کالسکه که تحویل کالسکه خانه مبارک شده به انضمام اسب: کالسکه	۵۲۲ رأس
اسب	۳ دستگاه
از بابت قیمت رخوت و بلورآلات	۳ رأس
[سند شماره ۳۱۵۹۱ - ق / ۳۲۵۹۲ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]	۹۶۷۳ تومان و ۱۴ شاهی

[۱۰۸]

صورت قیمت جواهرآلات و سایر منروکات مرحومه مغفوره مهدعلیا طاب

→ ناصرالدین شاه و پدر میرزا علی اصغرخان امین السلطان (دوم) است. وی به سبب اخلاص و وفاداری به شاه قاجار صاحب مقامات مهم و متعدد شده من جمله اداره دواب، عضویت دارالشورای کبری، اداره گمرک و ضرابخانه و غیره. وی در سال ۱۳۰۰ ه. ق. یا آن که بیمار بود، جزو ملتزمین رکاب قرار گرفت و در همان سال در همان سفر درگذشت. رجوع شود به روزنامه شرف نمره ۲ صفر ۱۳۰۰، المآثر والآثار (ج ۱)، ج ۲ (چهل سال تاریخ ایران)، روزنامه خساطرات و مستنظم ناصری هر سه از تألیفات محمدحسن خان اعتمادالسلطنه، شرح حال رجال ایران بامداد (ج ۱ ص ۲ تا ۷).

تراها، سوای اسبابی که در عمارت شاهزاده عبدالعظیم است و به قیمت نرسیده است. بعینه تحویل مقرب الخاقان امین السلطان شده است مطابق فرد علی حده. دو فرد است

از بابت قیمت اشیاء مفصله ۸۰۸۶۱ تومان و ۶ قران و پانزده شاهی:

جواهرآلات	۴۱۹۷۸ تومان و ۲ قران:
موجودی	۳۱۶۸۰ تومان و ۶ قران
مرهونی	۱۰۲۹۷ تومان و ۶ قران
طلا و نقره آلات	۷۷۸۰ تومان و ۴ قران و سه شاهی:
طلاآلات	۳۲۸۲ تومان و دو قران:
طلاآلات صندوقخانه	۶۷۳ تومان
طلاآلات قهوهخانه	۱۶۳۹ تومان و ۲ قران و ۱۵ شاهی
کارخانه	۹۸۹ تومان و ۹ قران و ۱۵ شاهی
نقره آلات	۴۴۹۸ تومان و ۱ قران و ۱۱ شاهی:
نقره آلات صندوقخانه	۳۷۱ تومان و ۱ قران
نقره آلات قهوهخانه و آبدارخانه و چراغخانه	۸۹۳ تومان و ۱ قران
کارخانه از بابت مجموعه و ظروف	۲۸۰۹ تومان و ۱۱ شاهی
هزارپیشه نقره طلاکاری انگلیسی	۴۲۴ تومان و ۹ قران
سایر	۱۰۱۰۳ تومان و ۱۴ شاهی
کتب خطی و چاپی:	۵۲۷ تومان و ۱ قران و ۱۵ شاهی
خطی	۴۶۶ تومان و ۹ قران و ۱۰ شاهی
چاپی	۶۰ تومان و ۲ قران و ۵ شاهی
رنجوت و پشتی و متکا	۳۷۱۴ تومان و ۱۰ شاهی
بلورآلات	۵۴۳۱ و ۸ قران و ۹ شاهی
قیمت قاطر	۴۳۰ تومان
از بابت قیمت املاک	۲۱۰۰۰ تومان
قریه قرابوته موافق قباله سه دانگ	۱۴۰۰۰ تومان

باغ واقعه در زاویه مقدسه^۱ به انضمام حمام و باغ مو ۵۳۰۰ تومان
 باغ واقعه در نیاوران به انضمام قنات ۱۷۰۰ تومان
 سایر که قیمت نشده:

شتر ۷ نفر
 گوسفند ۵۲۲ رأس
 کالسکه ۳ دستگاه
 اسب کالسکه ۳ رأس

[اسندهای شماره ۳۱۵۹۳-ق / ۳۱۵۹۴-ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۰۹]

تفصیل

هو الله تعالى شأنه العزیز

جواهر و طلا و نقره آلات مرحومه مغفوره مهدعلیا که به توسط جناب
 عضدالملک تحویل اشخاص مفصه شد:

جواهر آلات ۳۹۸۲۰ تومان و ۳ قران:

ضبط حضور همایون از قرار قلمداد جناب عضدالملک ۴۲۰۰ تومان:
 عنبرچه تخم لعل آویز مروارید قطعه ۱۲۰۰ تومان
 گلوبند مروارید آویز لعل و زمرد قطعه ۱۷۰۰ تومان
 گلوبند مروارید آویز زمرد قطعه ۱۳۰۰ تومان
 تحویل صاحب جمعان ۳۵۶۲۰ و ۳ قران:
 عالی [جاه] محمدعلی خان امین السلطنه^۲ و غیره ۳۷۰۰ تومان

۱. زاویه مقدسه یعنی مزار حضرت عبدالعظیم و حوالی آن (شهر ری امروز).

۲. محمدعلی خان امین السلطنه زرگریاشی از رجال عصر ناصری و مظفری بود که دختر
 امین السلطان میرزا ابراهیم را در حباله نکاح داشت. در زمان صدارت میرزا علی اصغرخان به
 ریاست صندوق خانه سلطنتی که از مهم ترین اداره بیوتات سلطنتی بود برگزیده شد و بعدها
 به مقامات زین دارباشی و وزارت بقایا و محاسبات مالیه رسید.

المآثر والأخبار و مستنظم ناصری و روزنامه خاطرات اعتماد السلطنه، شرح حال
 (خاطرات) عباس میرزا ملک آرا (انتشارات بابک ۱۳۵۵ ش) شرح حال رجال ایران (ج ۳ -

تحويل مقرب الخاقان امین السلطنه به توسط آقا رضای آجودان مخصوص ^۱ .		
از بابت چهار قطعه بازویند تخمه لعل و زمرد درشت دوره الماس که حسب الامر،		
در هیکل بند قمه نصب شده از قرار قبض و فرد پا به مهر امین السلطنه ۱۴۰۰ تومان		
بازویند تخمه و لعل درشت	دو قطعه	۸۰۰ تومان
بازویند تخمه زمرد و لعل درشت	۲ قطعه	۶۰۰ تومان
تحويل عالی جاه حاجی محمد بیگ فهوه چی باشی از بابت قلیان طلای امپریال		
طرح چرمی مکمل به الماس فرنگی ساز به توسط آجودان مخصوص، از قرار قبض و		
فرد پا به مهر مشارالیه		۲۳۰۰ تومان:
سر قلیان	عدد	۱۰۰۰ تومان
قلیان تمام طلای الماس نشان	عدد	۱۳۰۰ تومان
مقرب الخاقان امین السلطان		۳۱۹۲۰ تومان:
قرآن و غیره		۱۸۶۰۱ تومان
قاب قرآن هیکلی مکمل به الماس برلیانت به انضمام بند مروارید درشت من حیث		
المجموع		۱۰۰۰ تومان
مهر و بند ثبت		۲۳۵:
بند ثبت مکمل به الماس باگوی زمرد و دور مروارید عدد:		
انگشتر الماس برلیانت ربعی	دو حلقه	[۱۴ تومان]

→ ص ۴۱۵ / ۴۱۶.

۱. آقا رضای آجودان مخصوص و عکاس باشی ناصرالدین شاه، پسر آقا اسماعیل جدید الاسلام و برادر میرزا علیپتی حکیم الممالک بود که در ۱۲۵۹ ق متولد شد و در سال ۱۳۰۷ ق درگذشت. ابتدا از پیشخدمتان مخصوص ناصرالدین شاه بود و بعدها به مقامات مهم من جمله مأموریت صرف جیب شاه دست یافت. در سفر اول و دوم ناصرالدین شاه به فرنگ جزو همراهان بود و در سال ۱۳۰۱ به ریاست قورخانه نایل آمد و لقب اقبال السلطنه یافت. وی در ۴۸ سالگی ناگهان درگذشت و شهرت یافت که در ضمن رقابت زنان مسموم گردیده. منطقه آجودانیه امروز منسوب بدو می باشد. زیرا این مناطق جزو اراضی متعلق به وی بوده.

رجوع شود به منتظم ناصری ج ۳ و المآثر والأثار (چهل سال تاریخ ایران، ج ۱ ص ۴۴ / ۲۸ / ۴۹ ... و ج ۲ ص ۴۹۵، ۵۱۴ ...) شرح حال رجال ایران ج ۲ و تاریخ عکاسی در ایران از یحیی ذکاء و روزنامه شرف شماره ۳۳ ذی القعدة ۱۳۰۲.

۹۰ تومان	سه عدد	مهر کوچک طلا
۱۰۰ تومان		بند ثبت به انضمام مهر که در کیسه ترمه زمردی است
۱۰ تومان		مهر ثبت طلای مینای فیروزه نشان با کیسه ترمه زمردی ۲ عدد
		بند کاغذ مروارید بدل که دوازده رشته آن اصل است با یک قطعه
۳۵ تومان		یاقوت کوچک
۱۲۰۷۰ تومان:		گلوبند [ها]
۵۰۰۰ تومان		گلوبند مروارید درشت که میان آن عنبردان طلای میناست عدد
		گلوبند زمرد درشت و مروارید درشت که میان آن یاقوت بادامی
۵۰۰ تومان		درشت دارد
۲۰ تومان		گلوبند کهربای درشت که منگوله جدید هر دو سر طلا در میان دارد
۳۰۰۰ تومان	چهارده عدد	بیست و یک مثقال،
۲۵۰۰ تومان		گلوبند زمرد و مروارید [که] در میان آن لعل اکبر شاهی نصب است
۸۰۰ تومان	۲۵۰ مثقال	گلوبند ماهی دلک که چهار قطار است
۲۵۰ تومان		گلوبند مروارید و زمرد که وسط آن عطرندان بلور دارد رشته
۷۰۰ تومان:		بازوبند [ها]
۴۰۰ تومان		بازوبند زمرد مسطح که در وسط آن عطرندان الماس است قطعه
۵۰ تومان		بازوبند مینای فرنگی ساز که در وسط آن الماس نصب است قطعه
۲۰ تومان		بازوبند بابا قوری که در روی نقره نصب شده زوجاً
۱۰۰ تومان		بازوبند زمرد که دور آن الماس ریزه نصب شده قطعه
۱۳۰ تومان		بازوبند گل یاقوت کبود و غیره دور الماس با چهار گل نقره پنج پارچه
۳۸۱۰ تومان:		دست بند [ها]
۵۰۰ تومان		دست بند مروارید وسط ۳ رشته ۸ مثقال المقرر
۲۰۰۰ تومان		دست بند مروارید ۲ زوجاً ۱۴ مثقال ۶ عدد المقرر
		دست بند مروارید درشت سه قطار شرابه دار، زوجاً ۲۱ مثقال
۱۲۰۰ تومان		المقرر
		دست بند طلای مینای الماس نشان فرنگی ساز، زوجاً ۲۲ مثقال
۱۱۰ تومان	۲۰ عدد المقرر	
		۶۰۰ تومان:

مهدلیا	۱۶۶
۱۵۰ تومان	رشته عقد روی الماس ویژه به انضمام مروارید
۱۵۰ تومان	قطعه هلال الماس برلیانت پشت باز فرنگی ساز
۸۰ تومان	قطعه شیروخورشید با زنبق الماس فرنگی ساز
۱۲۰ تومان	قطعه پیش سری گل الماس ستاره مروارید
۱۰۰ تومان	۱۵ عدد خوشه مروارید با زمرد آویز،
۱۷۰ تومان:	دو رشته تسبیح مروارید
۱۵۰ تومان	تسبیح مروارید که خلیفه آن زمرد است
۲۰ تومان	۱۴ عدد المقرر رشته تسبیح مروارید وسط
	۲۰ تومان:
۵ تومان	۱۰ قطعه یاقوت سوراخ کرده
۴ تومان	۲ قطعه زمرد سوراخ کرده
۷ تومان	۷ عدد مروارید سفید
۴ تومان	۴ قطعه زمرد گویی کوچک ساده
۱۱۹۰۰ تومان:	۲۶ حلقه انگشتر
۵۹۵۰ تومان:	۱۲ حلقه [انگشتر] الماس
۱۰۰۰ تومان	حلقه انگشتر الماس برلیانت پشت باز فرنگی ساز
۳۵۰ تومان	حلقه انگشتر الماس برلیانت مربع مستطیل پشت باز فرنگی ساز
۸۰۰ تومان	حلقه انگشتر الماس نیم برلیانت مربع مستطیل بزرگ
۴۰۰ تومان	حلقه انگشتر الماس برلیانت پشت بسته
۱۰۰۰ تومان	حلقه انگشتر الماس فلمک مدور درشت اعلی فرنگی ساز پشت بسته
۶۰۰ تومان	حلقه انگشتر الماس فلمک مدور درشت اعلی نهالی
۷۵ تومان	۳ حلقه انگشتر الماس ریزه فرنگی ساز طلا
۲۵ تومان	حلقه انگشتر الماس بادامی فرنگی ساز
۱۵۱ و ۶ قران:	۱۴ حلقه [انگشتر]
۱۰۰ تومان	حلقه انگشتر تخمه یاقوت کوچک دور الماس فرنگی پشت باز
۲ تومان	حلقه انگشتر مروارید و فیروزه
۲ تومان	حلقه انگشتر مینای طلای فرنگی ساز
۲۰ تومان	۲ حلقه انگشتر فیروزه

۵ تومان	حلقه	انگشتر عقیق دور الماس
۲۰ تومان	حلقه	انگشتر یاقوت کبود به خط کوفی
۱ قران	حلقه	انگشتر زمرد بدل فرنگی ساز
۲ تومان	حلقه	انگشتر باباقوری
۵ قران	حلقه	انگشتر نقره متفرقه
۴۱۶۵ تومان		آویز الماس و غیره:
۱۰۰۰ تومان	۲۳ قطعه	زنجیر الماس برلیانت به انضمام آویز الماس
۳۰۰ تومان		آویز زمرد بزرگ شبیه توت به انضمام رشته مروارید و گل الماس رشته
۵۰۰ تومان		آویز زمرد بزرگ کولی به انضمام نه حبه مروارید رشته
		آویز مروارید درشت امرودی و کولی به انضمام زمرد و مروارید آویز
۱۰۰۰ تومان	رشته	
۴۰۰ تومان	۲ رشته	آویز مروارید درشت امرودی
۴۰۰ تومان	۲ رشته	آویز لعل خیاره دار امرودی به انضمام مروارید بند آویز ۲ رشته
۳۰۰ تومان	۲ رشته	آویز مروارید درشت کولی
۱۵۰ تومان	۵ رشته	آویز زمرد خیاره ^۱ مدور به انضمام مروارید
		آویز چاپ مهر جناب سید سجاده ^۲ (ع) مکمل به الماس با مروارید
۲۰ تومان	رشته	ریز دور

۱. خیاره دار ظاهراً به معنای کنگره دار است.

۲. این مهر هنگامی که شمس بانو خانم دختر فتحعلی شاه با میرزا موسی قایم مقام ازدواج کرد به خانواده قایم مقام انتقال یافت. سلطان احمد میرزا عضدالدوله در این باره در تاریخ عضدی می نویسد:

«خاتون خان مشهور به دختر اصفهانی از حرم های حضرت خاقان [فتحعلی شاه] بود. یک دختر داشت اسمش شمس بانو خانم که به حاجی میرزا موسی خان پسر میرزا بزرگ [= میرزا عیسی] قایم مقام داده شد. ده هزار تومان تدارک حضرت خاقان از خودشان به آن دختر دادند و چیزی از حاجی میرزا موسی خان نخواستند. در خانواده قایم مقامی او را «شاهزاده سادات» می گفتند. وقتی که آن عروس را می بردند، جیقه ای که پنج قطعه زمرد بر آن منصوب و مهر مبارک حضرت سیدالسجادین علیه الصلوة والسلام در میانش بود، به دست خودشان بر سر شمس بانو زدند ...»

تاریخ عضدی (چاپ اول، بابک ۱۳۵۵) ص ۷۰.

مهدلیا		۱۶۸
۲۵ تومان	۸ رشته	آویز مروارید و زمرد و غیره
۲۰ تومان	رشته	آویز الماس ریزه
۵۰ تومان	۴ رشته	آویز مروارید که حلقه طلا دارد
۱۲۶۰ تومان:		سنجاق و غیره
۳۰ تومان	عدد	سنجاق الماس فرنگی ساز لعل
۲۵ تومان	عدد	سنجاق الماس کوچک
۳۰ تومان	۶ عدد	سنجاق طلا و غیره که در قوطی چینی است
۲۵ تومان	عدد	سنجاق الماس وسط
۱۰ تومان	عدد	سنجاق الماس ریزه
۱۱۴۰ تومان:		
۸۰۰ تومان		قلابه رویند الماس درشت به انضمام الماس ریزه دور قطعه
۲۵۰ تومان	حلقه	گل یا قوت کبود دور الماس
۴۰ تومان	۲ قطعه	گل پیشانی بند الماس
[۵۰] تومان	[قطعه]	پیشانی بند که بیست عدد ستاره الماس دارد
۵۰ تومان	عدد	قوطی نقره
		عطر دان و غیره ۱۶۱۳:
		عطر دان ۳۳۵:
		عطر دان طلای مینای لاجوردی الماس نشان فرنگی ساز که مروارید بدل دارد
۴۰ تومان	عدد	
		عطر دان طلای مینای لاجوردی مکرر به الماس با بند طلا و مروارید بدل
۱۵۰ تومان	عدد	
۴۰ تومان		عطر دان طلای مینای سبز گل الماس ریزه دار دور الماس عدد
۱۵ تومان		عطر دان طلای مصور که عکس در میان آن است با زنجیر طلا عدد
۲۰ تومان	عدد	عطر دان طلای مصور با زنجیر طلا
۴۰ تومان		عطر دان طلای مینا که از الماس ریزه صورت پروانه ساخته است عدد
۲۰ تومان	عدد	عطر دان کوچک الماس با بند مروارید

۱۵۵ تومان:

		ساعت ۸۰ تومان:
۶۰ تومان	دستگاه	ساعت قلاب طلای مکب با زنجیر طلا
۲۰ تومان	دستگاه	ساعت مینای لاجوردی الماس دار با زنجیر طلا
		انفیه دان ۷۵ تومان:
۴۰ تومان	عدد	انفیه دان مینای فرنگی ساز مدور
۳۵ تومان	عدد	انفیه دان مربع طلای مینای فرنگی ساز
		۱۱۲ تومان:
۱۲ تومان	عدد	ترباکدان طلای مینای مصور دوره زمرد ریزه
۱۰۰ تومان	۲ عدد	شمامه طلای مليله جای عنبر سارا
		۱۰ تومان:
۵ تومان		پیش سینه سنگ پادزهر دوره طلا
۵ تومان	جام	آپینه دوره طلا تصویر سرکار اقدس
۱ تومان	عدد	قوטי مشبک گلدار دوره طلای فرنگی
۱۹۰ تومان		فنجان و زیر فنجان قهوه خوری
۹۰ تومان		فنجان پشم و زیر فنجان طلای مینای مرصع فرنگی ساز ۲ دست
۱۰۰ تومان		فنجان پشم و زیر فنجان طلای الماس نشان
۶۲۰ تومان		سرقلیان، سوای سرقلیان سر مقبره:
۲۵۰ تومان	دست	سرقلیان سرگل مرصع به انضمام بادگیر طلا
۲۰۰ تومان		سرقلیان طلای مرصع ماریچ ایرانی ساز با بادگیر طلا عدد
۱۷۰ تومان		سرقلیان پشم که چهارگل خورشیدی و الماس نشان است عدد
۲۰۰ تومان		نی پیچ
۱۶۰ تومان	۲۶ مثقال	سرنی پیچ مرصع،
۴۰ تومان	عدد	حلقه نقره کعب قلیان چرمی مکمل به الماس ریزه
۱۸۰ تومان	عدد	سر بشقابی طلای مرصع
		طلاآلات که حسب الامر تحویل امین السلطان شود المقرر: وزنی ۳۸۲۳ مثقال و ۱۹ نخود. عددی
	عدد	میلاب نقره

عدد	بادگیر نقره
دست	قلیان چرمی
عدد	سر قلیان با بادگیر
۳۶۳ مثقال و نیم و دو نخود:	قوری طلای فیروزه نشان:
۲۰۰ مثقال و نیم	یکی
۱۶۳ مثقال و دو نخود	یکی
۲۰۹ مثقال	عدد
۲ عدد ۵۹۲ مثقال و نیم:	فتدان طلای سر فیروزه نشان
۲۹۹ مثقال	تنگ طلای پای سمارور
۲۹۳ مثقال و نیم	یکی
	یک عدد
	جام آبخوری طلا از قرار رقم ۱۰۵ مثقال [وزن]، ۶۵ مثقال طلا
۱۵۱۳ مثقال و نیم:	قهوه سینی طلا
۱۱۷۲ مثقال	سینی
۳۴۱ مثقال و نیم	زیر فنجان چای خوری
۶ عدد ۱۷ مثقال و ۶ نخود	فاشق طلا
۲۶ مثقال و ۱۸ نخود	قندگیر و صافی
۱۲۰ مثقال	عدد
۲ عدد ۵ مثقال و ۱۷ نخود	قهوه ریز طلا
	۲ عدد
۱۲۴ مثقال و ۷ نخود:	زلفک نی بیج
۱۸ مثقال و ۱۹ نخود	عدد
۴۳ مثقال و نیم	میلاب نقره کوب طلا
	قلیان و سر قلیان
	سر قلیان سوای بادگیر
	سر قلیان شیدانی (۴) سوای بادگیر نقره
	قلیان طلای مینای چرمی:
	قلیان
	سر قلیان
	عدد
	عدد
	عدد
	بادگیر نقره
	سر قلیان طلای فیروزه نشان با زنجیر طلا و بادگیر نقره عدد
۷۱۹ مثقال و شش نخود	پازده عدد
	سرپوش طلا:

۳۸۸ مثقال	۲ عدد	سرپوش دوری
۶۸ مثقال و ۶ نخود	۶ عدد	سرپوش پیاله ترشی خوری
۲۶۴ مثقال	۳ عدد	سرپوش بشقاب
۲۱ مثقال و نیم	عدد	قاب سرچسبان طلای ساده
وزنی ۳۳۲۳ مثقال و ۲۱ نخود. مقدار بعد از وضع کسر تیزاب و قاب سرچسب طلا		
۲۷۲۲ مثقال و دو نخود تحویل استاد ابراهیم، سوای آنچه از طلای گلوله خزانة		
اندرون به جهت کرة مرصع داده شد ۲۰۳۳ مثقال و ۱۹ نخود، در حضور جناب		
وزیر دفتر ^۱ داده شد:		
۷۱۹ مثقال و ۱۶ نخود:		
۳۸۸ مثقال	دو عدد	سرپوش دوری
۲۶۴	۳ عدد	سرپوش بشقاب
۶۷ مثقال و ۱۶ نخود	۶ عدد	سرپوش ترشی خوری
۱۳۱۴ مثقال و ۳ نخود:		به خود امین السلطان داده است:
۱۸۱ مثقال و ۲ نخود	عدد	قوری طلا
۸۵ مثقال	عدد	جام طلا
۲۰۹ مثقال	عدد	قندان
۲۰۳ مثقال و نیم	عدد	قوری طلا
۱۸ مثقال و ۶ نخود		قاشق طلا
۲۶ مثقال و ۱۷ نخود		قندگیر و صافی
۱۲۰ مثقال	عدد	قهوه ریز
۵ مثقال و ۱۸ نخود	عدد	زلفک
۱۱۵ مثقال و نیم	۲ عدد	سینی زیر فنجان
۸۰ مثقال و ۱۹ نخود	عدد	سرقلبان طلای چرمی
۴۳ مثقال و نیم		قلیان شیدانی (?)
امین السلطان گداخته، بعد از وضع کسر شمش نموده از قرار تفریر خودش، به تاریخ		
پنجم شهر ذی قعدة ۱۲۹۰ تخاقوی لیل، به خزانة اندرون برده است: ۱۷۷۰ مثقال		

۱. میرزا هدایةالله وزیر دفتر پدر دکتر محمد مصدق.

مهدعلیا	۱۷۴
۵۹۷ مثقال و نیم	تنگ
۴۵۰ مثقال و نیم	سینی طلا
۷۲۲ مثقال	سینی دسته‌دار
۱۷ مثقال	شمش شده
	۸۲ مثقال نمونه نزد امین السلطان
۸۱ مثقال و هفت نخود	کسر نيزاب طلاي خالص شمش شده
۱۶۸۸ مثقال و هفت نخود	الباقی
	نزد امین السلطان:
۳۰ تومان ۲۱ مثقال و نیم	قاب برچسب طلا
۱۰ تومان	میلاب گوی طلا و نقره
۲۰۰ تومان	قلیان طلاي مینای چرمی
۲ تومان	بادگیر نقره
۳۷ تومان	سر قلیان طلاي فیروزه نشان با زنجیر طلا و بادگیر نقره
	نقره آلات که موافق نیم ورقی جداگانه امین السلطان به خزانه اندرون به تاریخ نهم
	ذی قعده نخاقوی نیل ۱۲۹۰ برده
	اسباب کارخانه ۲۲۸۷۸ مثقال و نیم:
	مجموعه ۷۲۹۱ مثقال
	پاتیل ۷۰۰ مثقال
	سرپوش ۶۷۶۶ مثقال و نیم:
	سرپوش دوری
	سرپوش قدح
	سرپوش خورش
	ظروف ۸۱۲۱ مثقال:
۱۰ عدد	قدح
۱۰ عدد	قاب
۷ عدد	دوری
۸ عدد	بشقاب میان حال
۵ عدد	بشقاب لب تخت

۴ عدد	کاسہ یخنی خوری دستہ دار
۶ عدد	کاسہ ماست خوری
۴ عدد	پیالہ ترشی خوری
۱۱ عدد	سرپوش دوری
۵ عدد	سرپوش قدح
۱۱ عدد	سرپوش خورش
۵ عدد	سرپوش کاسہ
۳ عدد	سرپوش پیالہ
عدد	سرپوش مٹلای کوچک
عدد	سرپوش کوچک
عدد	سرپوش بشقابی
۲ عدد	سرپوش کوچک مستطیل
	اسباب آبدارخانہ، وزنی ۹۰۹۷ مثقال و نیم:
۱۲ عدد ۶ دست	قابلامہ نہار (ناہار) خوری
۱۴ پارچہ ۷ دست	قابلامہ خورش خوری
عدد	کفگیر
عدد	سیخ گیر
۲ زوج	تنگ
عدد	جام نقرہ
عدد	میوہ خوری کشکولی (ملبلہ؟)
دو دست	آفتابہ لگن
دو دست	نمکدان با زیر
۴ دست	قالب بستنی با درب
۶ عدد	سیخ کباب
دستہ دار ۲ عدد	جای تنگ آب لیمو خوری
دو پارچہ	زیرگیلاس (ملبلہ؟)
۳ عدد: بزرگ یک عدد، کوچک ۲ عدد	گیلاس بزرگ و کوچک
۱۲ قبضہ	کارد و چنگال نقرہ مٹلا

مهدعلیا	۱۷۲
عدد	قیف
عدد	شیشه لاله
عدد: ۹۶۸۳ مثقال، عددی ۱۲ عدد:	اسباب قهوه خانه، وزنی
۴۶۸۹ مثقال	سماوار
۲۷۱۰ مثقال:	سماوار دو دستگاه
۱۶۷۰ مثقال	بزرگ دستگاه
۱۰۴۰ مثقال	کوچک دستگاه
۴ عدد ۱۹۷۹ مثقال	زیر سماور
عدد	مجموعه
عدد	لگنچه
عدد	سینی مدور خیاره دار
عدد	لگن
	قوری و قندان و صافی و قاشق ۹۵۵:
۲ عدد	قوری و قندان مطلای قلم زده
عدد	قوری بزرگ
عدد	قندان
	قوری کوچک و غیره ۷ پارچه: قوری عدد، قاشق ۴ عدد، صافی عدد، قندگیر عدد، قندگیر عدد، صافی عدد، قاشق ۱۰ عدد
	سینی ۲۶۱۷ مثقال:
عدد	سینی قلم زده
عدد	سینی دسته دار فرنگی
	زیر فنجان قهوه خوری مطلا فرنگی ساز ۱۲ عدد: مشبک ۶ عدد، ساده ۶ عدد.
۶ عدد	زیر فنجان ساده قهوه خوری
عدد	قهوه پزی تنوره دار
۲ عدد	قهوه ریز نقره
۳۳۲ مثقال	سه پایه نقره جای قلیان نارجیل عدد
۲۳ مثقال	بادگیر سر قلیان نقره با زنجیر عدد
	منقل دو عدد: عودسوزی، مال قبول با زنجیر

عدد	خاک انداز
عدد	انبر
۱۱۲۹ مثقال	اسباب چراغ خانه
دو زوج	شمعدان فنی
دو زوج	شمعدان کوچک
دو زوج	سینی زیر شمعدان کوچک
	[اسند شماره ۱۰۶۶۹ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۱۰]

جواهرآلات و طلا و نقرهآلات و غیره که تا بوم سهشنبه بیست و دویم شهر شعبان المعظم بازدید و قیمت شده: ۵۴۲۶۷ تومان و ۶ قران و ۱۶ شاهی:

جواهرآلات ۲۱۹۷۸ تومان و ۲ قران
 موجودی ۳۱۶۸۰ تومان و ۶ قران
 ۹۹۶۷ تومان / ۱۲۸۸۳ تومان و ۶ قران / ۷۷۲۵ تومان / ۴۹۵ تومان / سرقلیان
 مرصع ۶۱۰ تومان^۱
 مرهونی: ۱۰۲۹۷ تومان و ۶ قران:
 نزد زوجة خسروخان ۴۱۸۷ تومان و ۶ قران
 نزد حاجی محمدصادق ۳۸۱۰ تومان
 نزد میرزا علی اکبرخان ۲۳۰۰ تومان
 طلا و نقرهآلات ۸۳۷۹ تومان و ۹ قران و یک شاهی:
 ۴۲۹۸ تومان و ۳ قران و ۱۵ شاهی:
 قوری طلای فیروزه نشان ۱۱۲۲ تومان و ۶ قران
 طلاآلات قهوهخانه ۱۶۳۹ تومان و ۲ قران و ۱۵ شاهی
 نقرهآلات قهوهخانه و آبدارخانه ۹۶۰ تومان و ۵ قران: ۹۰۵ تومان [و] ۵۵ تومان و
 پنج قران

۱. قبل، قبول اشیاء مختلف ضروری را در سفر می‌گفتند. اصطلاح قبل (قبول) منقل هنوز در افواه جاری است به معنای منقلی که برای پخت و پز غذا یا تهیه چای و شیر در سفر حمل می‌شد.

سوزنی و مجموعه پوش مروارید دوز ۵۷۶ تومان

۴۰۸۱ تومان و ۵ قران و سه شاهی:

طلا و نقره آلات کارخانه
طلا آلات
نقره آلات
هزارپیشه

۲۷۸۹ تومان و ۳ قران

۹۶۹ تومان و ۹ قران و ۱۵ شاهی

۲۸۹ تومان و ۹ قران و ۱۱ شاهی

۳۲ تومان و ۵ قران

[سند شماره ۱۰۷۲۵ - ق. مؤسسه تاریخ معاصر]

(۱۱۱)

۵۹۳۱۱ تومان و ۶ قران و ۱۵ شاهی:

جواهر آلات که به تاریخ یوم یکشنبه پنجم شهر شعبان المعظم، در حضور نواب اشرف والا معتمد الدوله و جناب آقای عضد الملک، به تصدیق آقا محمد کریم و

میرزا رحیم و آقا محمد جواهری، قیمت شده ۳۱۰۷۰ تومان

جعبه اول چوبی خوانساری

ترباکدان طلای مینای مصور دوره زمرد ریزه که ۳۰ قطعه زمرد ریز دارد

عدد ۲۲ تومان

بند ثبت به انضمام مهر و انگشتر: بند زمرد درشت عدد، مهر ثبت ۳ عدد

انگشتر الماس فرنگی ساز دو حلقه، دو عدد مروارید ۹۰ تومان

زنجیر الماس برلیان به انضمام آویز الماس رشته ۱۰۰۰ تومان

ساعت قاب طلای مکب به انضمام زنجیر طلا عدد دستگاه ۶۰ تومان

بازوبند زمرد و مسطح که در وسط آن عطردان مکمل به الماس است ۴۰۰ تومان

آویز زمرد بزرگ شبیه به توت به انضمام ۹ عدد مروارید ۵۰۰ تومان

آویز مروارید درشت امرودی و گویی به انضمام زمرد و مروارید آویز ۱۰۰۰ تومان

آویز لعل خیاره دار امرودی به انضمام مروارید بند آویز ۲ رشته ۴۰۰ تومان

ایضاً آویز مروارید درشت امرودی ۲ رشته ۴۰۰ تومان

ایضاً آویز مروارید درشت گویی ۲ رشته ۳۰۰ تومان

قلابه روینده الماس درشت به انضمام الماس ریزه دور یک زوج ۸۰۰ تومان

گل یاقوت کبود دور الماس قطعه ۲۵۰ تومان

دست‌بند مروارید وسط	۳ رشته ۷۸ دانه	المقرر	۵۰۰ تومان
عقد روی الماس ریزه به انضمام مروارید	رشته		۱۵۰ تومان
سنجاق الماس فرنگی ساز آویز لعل	قطعه		۳۰ تومان
گل هلالی الماس برلیان پشت باز فرنگی ساز، شیروخورشید قطعه			۱۵۰ تومان
سنجاق الماس کوچک			۲۵ تومان
بازوبند مینای فرنگی ساز سبز که در وسط آن الماس نصب شده ۳ قطعه			۵۰ تومان
آویز زمرد خیاره دار مدور به انضمام مروارید زیر آویز	۲ رشته		۱۵۰ تومان
بازوبند باباقوری سلیمانی که روی تفره نصب شده	زوج		۲۰ تومان
آویز مهر جناب سید سجاد (ع) که الماس در روی مهر نصب شده ناپرداز			
	۲ رشته		۲۰ تومان
ایضاً آویز مروارید و زمرد و غیره طلا گرفته	۸ رشته		۲۵ تومان
آویز الماس ریزه فرنگی	پارچه		۲۰ تومان
سنجاق طلا و غیره که در قوطی چینی است	۶ عدد		۳۰ تومان
پیش سینه سنگ فادزهر	دوره طلا		۵ تومان
آیینة چینی دور طلا گرفته مصور به تصویر همایون که قاب و مقو است			
	قاب		۵ تومان
گل پیشانی بند الماس	دو قطعه		۴۰ تومان
سنجاق الماس وسط که یک قطعه الماس تخمه دارد	عدد		۲۵ تومان
دست‌بند مروارید درشت	دو زوج ۱۴ مثقال و ۶ نخود المقرر		۲۰۰۰ تومان
ایضاً دست‌بند مروارید درشت سه قطاره شرابه دار	زوج		۱۲۰۰ تومان
سنجاق الماس ریزه			۱۰ تومان

[اسناد شماره ۱۰۶۷۹ - ق، ۱۰۶۸ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

۱۱۱۲

جمعه دوم چوبی فرنگی ساز
 میکل قاب قرآن مکمل به الماس برلیان به انضمام بند مروارید و زمرد درشت که
 قرآن کوچک خطی در میان قاب است
 ۱۰۰۰ تومان
 گلوبند مروارید درشت که وسط عطردان طلای مینا آویخته است

- ۱۱ عدد ۵۰۰۰ تومان
 ایضاً گلوبند زمرد درشت و مروارید درشت که وسط آن یاقوت بادامی درشت دارد
 رشته ۵ مثقال و ۲۲ نخود ۵۰۰ تومان
 بند کاغذ مروارید بدل که دوازده عدد آن اصل است به انضمام یاقوت کوچک
 ۳۵ تومان
 بند ثبت به انضمام مهر که در میان کیسه ترمه این سلسله است ۱۰۰ تومان
 زمرد گویبی کوچک ریزه ساده ۴ قطعه ۶ تومان
 مهر ثبت طلای مینا کرده و فیروزه نشان که در کیسه ترمه زمردی گذارده شده
 دو عدد ۱۰ تومان
 دستگاه ۲۰ تومان
 ساعت مینای لاجوردی الماس دار
 قاب سرچسبان طلای ساده ۱۱ مثقال و نیم ۳۰ تومان
 عطردان طلای مینا که نقش پروانه الماس ریزه دارد عدد ۴۰ تومان
 قوطی سنگ گلدان دوره طلای فرنگی ساز عدد ۱ تومان
 عطردان الماس کوچک به انضمام بند مروارید ۲۰ تومان
 گلوبند کهربای درشت که یک لوله جدید هر دو سو طلا در وسط آن دارد
 ۲۰ تومان
 انگشتر الماس برلیان تخمه درشت که دوره آن الماس ریزه دارد و یک قطعه آن
 افتاده حلقه ۱۲۰۰ تومان
 انگشتر الماس برلیان پشت باز فرنگی ساز حلقه ۲۰ تومان
 انگشتر الماس برلیان مربع مستطیل پشت باز فرنگی ساز حلقه ۳۵۰ تومان
 انگشتر الماس نیم برلیان مربع مستطیل پشت بسته بزرگ حلقه ۸۰۰ تومان
 انگشتر الماس برلیان پشت بسته حلقه ۴۰۰ تومان
 انگشتر الماس فلمک مربع درشت اعلی فرنگی ساز پشت بسته حلقه ۱۰۰۰ تومان
 انگشتر الماس فلمک مثلث درشت اعلی فرنگی ساز حلقه ۵۰۰ تومان
 انگشتر الماس مدور فلمک درشت اعلی که طبع آن به زردی مایل است
 حلقه ۶۰۰ تومان
 انگشتر تخمه یاقوت کوچک دوره الماس فرنگی ساز پشت باز حلقه ۱۰۰ تومان
 انگشتر الماس ریزه فرنگی ساز طلا، سه حلقه ۷۵ تومان

انگشتر الماس بادامی مثلث فرنگی ساز	حلقه	۲۵ تومان
انگشتر مروارید و فیروزه	حلقه	۲ تومان
انگشتر مینای طلای فرنگی ساز	حلقه	۲ تومان
انگشتر عقیق دور الماس	حلقه	۵۰۰ تومان
انگشتر یاقوت کبود به خط کوفی نوشته شده	حلقه	۳۰ تومان
انگشتر زمرد فرنگی ساز بدل	حلقه	۳ قران
انگشتر باباقوری	۲ حلقه	۲ تومان

جعبه کوچک فرنگی ساز که انگشترها در میان آن گذاشته شده عدد [اسناد شماره ۱۰۶۸۱ - ق / ۱۰۶۸۲ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۱۳]

جعبه سیم چوبی گلدار		۸۷۲۵ تومان
گلوبند زمرد درشت امرودی و مروارید درشت اعلی که وسط زمرد شبیه توت دارد و مروارید آن در تسییح سرکار همایون ^۱ برداشته شده ۲۰ مروارید، ۳۰۰۰ تومان		
ایضاً گلوبند زمرد و مروارید که وسط لعل اکبرشاهی است،		
۱۱ عدد زمرد، ۱۴ مروارید ۲۵۰۰ تومان		
ایضاً گلوبند ماهی دلک مروارید که چهار قطار است	۲۵ عدد	۸۰۰ تومان
شیر و خورشید با زنبق الماس طلای فرنگی ساز	قطعه	۸۰ تومان
گلوبند مروارید و زمرد وسط که وسط آن عطردان بلور دارد		۲۵۰ تومان
پیش سری گل الماس که مروارید آن بدل است		۱۲۰ تومان
تسییح مروارید که حلقه آن زمرد است رشته ۴ زمرد، ۱۳ مروارید		۱۵۰ تومان
دست بند طلای فرنگی ساز مینای الماس نشان ۱۲ مثقال، ۱۰ عدد الماس		
		۱۱۰ تومان
خوشه مروارید به انضمام مروارید آویز ۴ مثقال،	۱۰ عدد	۱۰۰ تومان
ایضاً عطردان مینای لاجوردی الماس نشان فرنگی ساز که مرواریدش بدلی است		
	عدد	۴۰ تومان

۱. غرض از سرکار همایون شخص ناصرالدین شاه است.

عطر دان مینای طلای لاجوردی مکمل به الماس به انضمام بند طلا و مروارید بدل	عدد	۱۵۰ تومان
ایضاً عطر دان طلای مصور که عکس در میان آن است به انضمام زنجیر طلا	عدد	۱۵ تومان
ایضاً عطر دان طلای مصور به انضمام زنجیر طلا	عدد	۲۰ تومان
بازو بند گل زمرد که دور آن الماس دارد و به نقره نصب شده عدد	عدد	۱۰۰ تومان
بازو بند گل یاقوت کبود دور الماس به انضمام چهار گل نقره عدد	عدد	۱۳۰ تومان
حلقه نقره مکمل به الماس ریزه کعب قلبان	عدد	۴ تومان
آویز مروارید که حلقه طلا دارد	۴۰ عدد	۵۰ تومان
تسبیح مروارید وسط	رشته	۲ تومان
یاقوت سوراخ کرده	۱۰ قطعه	۵ تومان
زمرد کوچک سوراخ کرده	۲ قطعه	۴ تومان
مروارید سفید تخمک	نیم مثقال	۱ تومان
جعبه فرنگی ساز چوبی گلدار سر اسباب مفصله گذارده شده عدد		
جعبه چهارم صدف:		۴۹۵ تومان
شمامه طلای ملبله جای عنبر	دو شمامه	۱۰۰ تومان
انفیه دان مینای فرنگی ساز مدور آبی	عدد	۴۰ تومان
انفیه دان مربع مینای طلا فرنگی ساز	عدد	۳۵ تومان
فنجان یشم و زیر فنجان طلای مینا کرده مرصع فرنگی ساز ۲ عدد	عدد	۹۰ تومان
پیشانی بند که هشت عدد ستاره الماس دارد که در میان قوطی نقره گذارده شده	رشته	۵۰ تومان
سریوش بشقابی طلای مرصع که به الماس و زمرد یاقوت مکمل هست	عدد	۱۸۰ تومان
جعبه فرنگی ساز صدفی که اسباب مفصله گذارده شده است عدد		
[اسناد شماره ۱۰۶۸۳ ق / ۱۰۶۸۴ ق، مؤسسه تاریخ معاصر]		

[۱۱۴]

جواهرآلات مرهونی ۱۰۹۷ تومان و شش قران:

نزد زوجه خسروخان از قرار تقویم آقا محمدکریم، به تاریخ سه شنبه

۱۲ شهر شعبان ۴۱۸۷ و ۶ قران:

قهوه سینی طلا، ۲ عدد، ۱۱۷۶ مثقال: ۴۵۳ مثقال، ۷۲۳ مثقال

۱۵۸۷ تومان و ۶ قران

بازویند تخمه زمرد، دور الماس فلک که در طلا نصب شده، یک زوج ۶۰۰ تومان

بازویند تخمه لعل و دور زمرد عدد ۸۰۰ تومان

عنبرچه آویز مروارید تخمه لعل درشت عدد ۱۲۰۰ تومان

نزد حاجی محمدصادق، موافق تقویم آقا محمدکریم و آقا محمدباقر

و میرزا رحیم، به تاریخ دوشنبه ۲۰ شهر شعبان ۳۸۱۰ تومان

تنگ طلا ۶۰۰ مثقال ۸۱۰ تومان

گلونند یاقوت مروارید آویز لعل رشته ۱۷۰۰ تومان

گلونند مروارید آویز زمرد رشته ۱۳۰۰ تومان

نزد میرزا علی اکبرخان از بابت قلبان چرمی مرصع مکمل به الماس،

به انضمام بادگیر و سر، به تاریخ یکشنبه ۱۹ شهر شعبان ۲۳۰۰ تومان

سر قلبان طلای مکمل به الماس به انضمام بادگیر نقره عدد ۱۰۰۰ تومان

قلبان چرمی طلای مکمل به الماس وسط مینا عدد ۱۳۰۰ تومان

[اسناد شماره ۱۰۶۸۵ - ق / ۱۰۶۸۶ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۱۵]

به تاریخ روز دوشنبه ملاحظه و قیمت شده: ۱۷۳۲ تومان و ۶ قران

۶۱۰ تومان:

سر قلبان سه گل مرصع به انضمام بادگیر طلا عدد ۲۵۰ تومان

ایضاً سر قلبان طلا مرصع مارپیچ ایرانی ساز به انضمام بادگیر عدد ۲۰۰ تومان

سرنی پیچ مرصع طلای مکمل به الماس و یاقوت، انبر نقره ۱۶۰ تومان

۱۱۲۲ تومان و ۶ قران:

قوری طلای فیروزه نشان ۱۸۱ مثقال و دو نخود ۲۵۰ تومان

جام طلای آبخوری - که سابق مطابق محک طهران ۱۰۵ مثقال نوشته شده - ۸۵ مثقال	۱۱۵ تومان
قوری نقره مطلقا قلم زده به انضمام فتدان	۱۰۷ مثقال
شمعدان نقره فتری زوج	سیصد مثقال المقرر ۳۰ تومان
منقل نقره کوچک	۱۴۰ مثقال ۱۴ تومان
انبر نقره بزرگ	۱۳۳ مثقال ۱۳ تومان
آفتابه لگن نقره	۶۴۰ مثقال ۶۴ تومان
تنگ نقره به انضمام سر	۳۴۵ مثقال زوج ۳۴ تومان
سینی نقره هلالی قلم زده	۱۷۵ مثقال ۱۷ تومان و ۵ قران
قوری نقره ۷ عدد: قوری نقره کوچک به انضمام سر، فاشق نقره کوچک ۴ عدد، جای صافی کوچک، قندگیر کوچک ۲ عدد، ۱۲۳ مثقال	المقرر ۱۲ تومان
ایضاً قوری نقره بزرگ به انضمام سر	۱۵۶ مثقال ۱۵ تومان
قنددان نقره به انضمام سر	۱۴۵ مثقال ۱۴ تومان و ۵ قران
سرپوش نقره کوچک مطلقا	۲۵ مثقال ۲ تومان و ۵ قران
ایضاً سرپوش نقره کوچک	۳ عدد، ۴۴ مثقال و ۱۴ نخود ۴ تومان و ۵ قران
ایضاً سرپوش نقره کوچک	۲۹ عدد، ۲۹ مثقال، المقرر ۲ تومان و ۹ قران
ایضاً سرپوش بشقابی نقره	۶۹ مثقال و نیم ۶ تومان و ۵ قران
کاسه بشقاب قلم زده نقره به انضمام سرپوش، ۲۹۸ مثقال و نیم	۶ تومان و ۵ قران
زیر فنجان قهوه خوری خیاره دار قلم زده، ۶ عدد، ۳۸ مثقال، المقرر	۳ تومان و ۸ قران
سرپوش آجیل خوری هشت ۲ عدد، ۴۲ مثقال	۴ تومان و ۲ قران
قندگیر نقره	۷۰ مثقال
قندگیر عدد، فاشق ۱۰ عدد، جای صافی ۲ عدد	۷ تومان
قیف و شیشه لاله نقره	۴۷ مثقال ۴ تومان و ۷ قران
میوه خوری کشکولی نقره مشبک ملبله	۱۲۶ مثقال ۲۰ تومان
گیلاس نقره ملبله ساز مشبک عدد،	۵۸ مثقال ۱۲ تومان
جعبه چوبی فرنگی ساز که تنگ بلور و اسباب زنانه دارد دستگاه	۱۰ تومان
آیینة مفضض قاب دار	جام ۱ تومان

۱ تومان	۳ عدد	قاشق شاخ اسلامبولی
۱ تومان	زوجاً	قوطی سردار انگوری مطلا
۱۰ تومان	۳ عدد	گیلاس نقره مطلای سوار کرده و قندان ایضاً
۱۰ تومان	جام	آیینة یشم منبت کرده
		فنجان قهوه خوری چینی به انضمام زیر فنجان نقره مطلای فرنگی ساز
۱۵ تومان	۱۲ عدد	
۲ تومان		جعبه حاشیه مخمل منبت فرنگی ساز خالی
۱۰ تومان		ایضاً جعبه چرم فرنگی که اسباب دندان پاک کردن و غیره دارد
۲۰ تومان	۲۴ عدد	جعبه کارد و چنگال دسته صدف
۱۵ تومان	عدد	ایضاً جعبه کارد و چنگال نقره مطلا
۳۰۸ تومان	۴ عدد، ۲۴۶ مثقال المقرر	سینی طلای زیر فنجان چای خوری
۳ تومان	۲ دست	جعبه کارد و چنگال دسته شاخ
۵ قران		هزار پیشه چوبی منبت فرنگی ساز
۵ تومان		جعبه ترازو مثقال بزرگ که ۳ دست ترازو مثقال دارد
۱۵ تومان		فنجان نعلبکی یشم که در میان قاب مخمل است ۲ دست
		[اسناد شماره ۱۰۶۸۷ ق / ۱۰۶۸۸ ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۱۶]

۹۰۵ تومان و ۳ قران		نقره آلات قهوه خانه و آبدارخانه و چراغ خانه:
۱۴۰ تومان	۱۴۰۰ مثقال	سماور بزرگ تمام اسباب بی تنوره،
۸۰۰ تومان	۸۰۰ مثقال	سماور کوچک با تنوره
۴۴ تومان	۴۴۰ مثقال	مجموعه نقره زیر سماور خیاره دار
۲۸ تومان	۲۸۴ مثقال	لگن کوچک زیر سماور نقره
۶۳ تومان	۶۳۰ مثقال	قهوه سینی طولی دسته دار نقره
		قوری و قندان نقره ۲۲۸ مثقال: قوری با سر ۱۳۸، قندان بدون سر
۲۲ تومان و ۸ هزار	۹۰ مثقال	
۴ تومان و ۸ هزار	۴۸ مثقال	قندگیر و چای صافی نقره، ۴ عدد
۱۸ تومان	۱۸۰ مثقال	قهوه سینی کوچک نقره

۱۲ تومان	۱۲۰ مثقال	قهوه ریز تنوره دار نقره، بعد از قطع تنوره
۹ تومان	۹۰ مثقال	قندان کوچک دو دسته نقره
۷ تومان	۶ عدد	زیر فنجان قهوه خوری نقره مطلاً مینا کرده فرنگی ساز
۴۰ تومان	۴۵۰ مثقال	منقل نقره سواری به انضمام سه عدد زنجیر
۵ تومان	۶۰ مثقال	آتش کش نقره
۷۰ تومان	۷۳۰ مثقال	قهوه سینی نقره دسته دار جو دانه فرنگی ساز
۶۰ تومان	۶۰۰ مثقال	ایضاً قهوه سینی نقره ایرانی ساز دسته دار
۱۰ تومان	۱۰۰ مثقال	ایضاً قهوه سینی کوچک نقره
۲۳ تومان	۲۳۰ مثقال	ایضاً قهوه سینی هلالی دیواره مشبک قلم زده
۲۴ تومان	۲۴۰ مثقال	قهوه ریز نقره ۲ عدد
۱۰۰ تومان	۱۰۰۰ مثقال	قهوه سینی مدور خیاره دار زیر سماوار نقره
۱۰ تومان		سماور مفضض
۲۰ تومان	۲۵۰ مثقال	لگن زیر سماور کشکولی نقره [مساب؟]
۲ تومان	۵ عدد	قهوه سینی مفضض چای خوری
۱۲ تومان	۱۲۳ مثقال	جای تنگ نقره فرنگی ساز دسته دار
۱۵ تومان	۱۵۳ مثقال	نمکدان به انضمام سرپوش و قهوه سینی
۲۰ تومان	۲۰۸ مثقال و نیم	پایه لاله فنی نقره
۱۹ تومان و ۷ هزار	۱۹۷ مثقال المقرر	شمعدان نقره کوچک زوجاً
۲۰ تومان	۲۱۸ مثقال	سینی زیر شمعدان نقره زوجاً
۲۵ تومان	۲۵۰ مثقال	شمعدان نقره زوجاً

[سند شماره ۱۰۶۸۹ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۱۷]

به تاریخ سه شنبه هفتم: ۲۵۴۴ تومان و سه قران و ۱۵ شاهی:

طلاآلات قهوه خانه ۱۶۳۹ تومان و دو قران و ۱۵ شاهی:

قندان طلای سر فیروزه نشان ۲۱۰ مثقال، فی ۱ تومان و ۳ قران و ۱۰ شاهی

۲۸۳ تومان و ۵ قران

۲۰۳ مثقال و نیم ۲۷۴ تومان

قوری طلای سر فیروزه نشان

قاشق چای خوری طلا، ۶ عدد، ۲۷ مثقال و نیم ۲۳ تومان و ۶ قران و ۵ شاہی
 قندگیر و چای صافی ۲۷ مثقال ۲۳ تومان و ۳ قران و ۱۰ شاہی
 قہوہ ریز طلا بہ انضمام سر عدد ۱۲۰ مثقال ۱۸۲ تومان
 زلفک نی پیچ طلا، ۲ عدد ۶ مثقال المقرر ۸ تومان و یک قران
 قہوہ سینی زیر فنجان چای خوری طلا، ۲ عدد، ۱۲۶ مثقال ۱۵۶ تومان و ۶ قران
 قلبان طلای چرمی بہ انضمام سر طلا و بادگیر نقرہ ۱۱۰ تومان
 سر قلبان و قلبان طلای چرمی ۸۰ مثقال ۱۰۸ تومان
 بادگیر نقرہ ۲۰ مثقال ۲ تومان
 قلبان طلای چرمی بہ انضمام سر طلا مینا کردہ و بادگیر نقرہ و تہ [قلبان] نقرہ
 ۲۰۱ تومان و ۵ قران
 سر قلبان شیدایی طلا، بہ انضمام بادگیر و زنجیر طلا، عدد ۵۰ مثقال
 ۶۷ تومان و ۵ قران
 سر قلبان طلای فیروزہ بہ انضمام بادگیر و زنجیر نقرہ عدد ۳۷ تومان و ۵ قران
 سیلاب گوئی [طلای فیروزہ نشان] عدد ۱۰ تومان
 سر قلبان سنگ چہارگل الماس با زنجیر مروارید بہ انضمام بادگیر، عدد ۱۷۰ تومان
 زیر فنجان قہوہ خوری الماس نشان، بہ انضمام فنجان یشم ۱۰۰ تومان
 [اسند شماره ۱۰۶۹۰ - ق مؤسسہ تاریخ معاصر]

[۱۱۸]

بہ تاریخ دوشنبہ سیزدہم شعبان: طلا و نقرہ آلات کارخانہ

۴۰۸۱ تومان و ۹ قران و ۶ شاہی
 طلا آلات کارخانہ ۹۶۹ تومان و ۹ قران و ۱۵ شاہی
 سرپوش طلا دوزی، دو عدد، ۳۸۸ مثقال فی ۱ تومان و ۳ ہزار و ۱۰ شاہی
 ۵۲۳ تومان و ۸ قران
 سرپوش بشقابی طلا موجودی ۳ عدد: عدد ۱۰۲ مثقال و ۶ نخود، ۲ عدد
 ۱۶۱ [جمعاً ۲۶۳ مثقال و ۱۶ نخود] ۳۳۵ تومان و ۳ قران و ۱۵ شاہی و ۷ دینار
 سرپوش ترشی خوری طلا نزد خان ناظر، ۶ عدد ۶۷ مثقال و ۱۶ نخود فی
 ۱ تومان و ۳ قران و ۱۰ شاہی ۹۰ تومان و ۷ قران و ۴ عباسی

نقره آلات کارخانه ۲۹۵۹۰ مثقال فی نوزده شاهی

۱۰ پارچه	۲۲۲۲ مثقال	قدح نقره
۱۰ پارچه	۲۰۲۷ مثقال	قاب نقره
۷ پارچه	۱۱۰۷ مثقال	دوری خورش
۸ پارچه	۷۲۴ مثقال	بشقاب میان گود
۵ پارچه	۴۳۸ مثقال	بشقاب لب تخت
۴ پارچه	۸۳۲ مثقال	کاسه آب گوشت خوری دسته دار
۶ پارچه	۶۸۰ تومان	کاسه ماست خوری
۴ پارچه	۸۲ مثقال	پیاله ترشی خوری
۳ پارچه	۸۳ مثقال	سرپوش ترشی خوری
۱۱ پارچه	۳۸۱۰ مثقال	سرپوش پلو
۵ پارچه	۹۶۳ مثقال	سرپوش قدح
۱۱ پارچه	۱۴۲۵ مثقال	سرپوش خورش
۵ پارچه	۲۸۰ مثقال	سرپوش ماست خوری
۴ عدد	۴۷۰ مثقال	قالب بستنی
پارچه	۷۰۰ مثقال	پاتیل خورش

مجموعه نقره ۵ عدد ۷۳۱۹: ۱۵۹۰ مثقال، ۱۴۰۰ مثقال، ۱۴۳۵ مثقال،

۱۵۶۰ مثقال، ۱۳۸۵ مثقال

المقرر	۲۹۹۶ مثقال	قابلمه پلو خوری به انضمام سر نقره، ۶ عدد ۱۲ پارچه
المقرر	۱۶۶۳ مثقال	قابلمه خورش به انضمام سر نقره، ۷ عدد ۲۸ پارچه
عدد	۱۲۰ مثقال	جام نقره
زوجاً	۴۳۰ مثقال	تنگ نقره
	۱۳۵ مثقال	نمکدان به انضمام سینی کوچک و سر
دست	۴۷۱ مثقال	آفتابه لگن
عدد ۶	۴۰۰ مثقال	سیخ کباب
عدد	۱۱۳ مثقال	پنجه گیر
عدد	۶۳ مثقال	کفگیر

[جمعاً] ۸۰۴ تومان و ۱۱ شاهی

[۱۱۹]

هزارپیشه^۱: ۳۰۲ تومان و ۵ قران:

۲۰۰ تومان	هزارپیشه اسباب چای خوری نقره طلاکاری انگلیسی
۵۰ تومان	جعبه هزارپیشه ظرف سفید لندنی مطلا
۵ تومان	قلمدان [خراجی] گل و بوته به انضمام دوات
۲۰ تومان	ایضاً قلمدان صراحی مصور، کار آقا صادق
۲ تومان و ۵ قران	قلمدان متن مشکی مذهب به انضمام دوات نقره
۵ تومان	قلمدان خراجی عکسی سیاه قلم به انضمام بست و زنجیر نقره
۱۰ تومان	قلمدان فرنگی مصور به انضمام دوات نقره و آب دوات گیر نقره و چاقو
۱۰ تومان	دوربین دو چشمی سه نظاره

[سند شماره ۱۰۶۹۲ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

۱. هزارپیشه به جعبه‌های فرنگی جاسازی شده‌ای گفته می‌شد مشتمل بر همه وسایل کوچک فنی مثل ناخن‌گیر، کلید، ترازو، فیچ، گیره، سوزن، سنجاو، قاشق، مسیخ، قلم تراش و در حقیقت وسایل اولیه و ضروری برای مسایل عادی زندگی.

مداخل و مخارج

[۱۲۰]

صورت جمع و خرج وجه اجاره شهر ذی الحجة الحرام هذه السنه یونتئیل
دکاکین موقوفه مدرسه جدیدالبنای مرحومه مغفور مهدعلیا طاب ثراها.

۷ تومان و چهار قران و ده شاهمی:

۳ تومان و دو قران و ده شاهمی	۳ باب دکان بقالی
۱۶ قران	دکان عطاری
۹ قران	دکان آجیل فروشی
۵ قران	دکان توتونی
۶ قران	دکان تنباکو فروشی
۶ قران	دکان کلاه دوزی

هفت قران و سه شاهمی:

۵ قران و ده شاهمی	حصیر منزل آقا شیخ نصیر، یازده ذرع فی ده شاهمی،
۷ شاهمی	میخ به جهت پرده مسجد، ۵ سیر
سیصد دینار [۶ شاهمی]	پاشنه در اطاق بالاخانه
یک قران	انعام مقنی

[محل مهر یا سجع]: عبدهالراجی نصیر

چهار تومان و چهار قران:

صرف روشنایی طلاب

پنج قران [محل مهر مربع با سجع]: العبدالمذنب محمد	کتابخانه
سه قران [محل مهر بیضی با سجع] المذنب عندالله محمد	آخوند ملا محمد
سه قران [محل مهر بیضی با سجع] یا اسدالله ۱۲۸۹	آقا میرزا اسدالله اصفهانی

آقا شیخ زین العابدین سه قران [محل مهر بیضی با سجع] زین العابدین
 آقا ملا اسدالله خراسانی سه قران [محل مهر بیضی با سجع] یا اسدالله الغالب
 آقا سید محمدعلی سه قران [محل مهر بیضی با سجع] محمدعلی الحسینی
 آقا شیخ نصیر سه قران [محل مهر بیضی با سجع] عبدهالراجی نصیر
 آخوند ملا علی سه قران [محل مهر بیضی با سجع] علی بن اسماعیل
 آخوند ملا حسین خراسانی

سه قران [محل مهر بیضی با سجع] حسین منی و انا من حسین
 شیخ محمد پسر جناب آخوند [ملا محمد]

سه قران [محل مهر مربع:] العبد المذنب محمد
 شیخ ابوالقاسم پسر مشارالیه [ملا محمد] سه قران [محل مهر بیضی:] یا ابوالقاسم
 ملا محمد مازندرانی سه قران [محل مهر مربع با سجع ناخوانا]
 ملا حسین دونایی سه قران [محل مهر مربع:] الراجی محمد حسین بن اسماعیل
 حاجی ملا مهدی سه قران [محل مهر مربع:] عبدهالراجی مهدی
 بیست و دو قران مواجب خادم و صرف روشنائی و غیره:

مواجب خادم پانزده قران [محل مهر، سجع مهر بیضی:] یا علی الاعلی
 صرف روشنائی مسجد و غیره هفت قران [محل مهر بیضی با سجع] یا علی الاعلی
 [سند شماره ۱۹۴۹۷ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

۱۲۱

صورت جمع و خرج تنخواه مازندران از بابت مقرری مرحومه مغفوره
 مهدعلیا طاب ثراها که جمعی مقرب الخاقان امین السلطان است ۷۶۷ تومان
 از بابت دهات نوکندکا^۱ و بهان ۶۸۷ تومان
 از بابت استصوابی که حکومت مازندران باید بدهد ۸۰ تومان
 استصوابی که حکومت می دهد ۸۰ تومان
 که از بابت محل نوکندکا و مهان دریافت می شود: ۶۸۷ تومان

۱. نوکندکا دهی از دهستانهای بخش امام شهر (شاهی = علی آباد. و بهان از دهات دساوند (فرهنگ آبادی های ایران از دکتر لطف الله مقخم پایان، تهران، امیرکبیر ۱۳۳۹).

دهم شهر رمضان المبارک به توسط جناب امین الملک^۱ دریافت شد ۳۸۰ تومان
 که بعدها باید دریافت شود ۳۰۷ تومان
 [سند شماره ۳۱۵۸۴ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

(۱۲۲)

صورت جمع و خرج وجه اجاره شهر محرم الحرام و صفر المظفر هذه السنة
 یونت ٹیل^۲ دکانین موقوفه مدرسه جدید البناء مرحومه مغفوره

۱۴ تومان و ۹ هزار:	مهدعلیا طاب ثراها
۷ تومان و ۱ قران	سه باب دکان بقالی دو ماهه فی ۳۵ قران و ۱۰ شاهی
۲ تومان و ۶ قران	دکان عطاری دو ماهه فی ۱۳ قران
۱۸ قران	دکان آجیل فروشی دو ماهه فی ۹ قران
۱۲ قران	دکان تنباکو فروشی دو ماهه فی ۶ قران
۱ تومان	دکان توتونی دو ماهه فی ۵ قران
۱۲ قران	دکان کلاه دوزی دو ماهه فی ۶ قران
۴ تومان و ۶ قران و ۱۵ شاهی:	
۳ تومان و ۳ قران	حصیر مسجد ۶۶ ذرع، ذرعی ۱۰ شاهی
۲ قران	حصیر اطاق ملا محمد ۴ ذرع، فی ۱۰ شاهی
۳ قران و ۵ شاهی	حصیر اطاق شیخ ابوالقاسم ۶ ذرع و نیم، فی ۱۰ شاهی
۴ قران	حصیر اطاق ملا ابوجعفر ۸ ذرع، فی ۱۰ شاهی
۲ قران و ۱۰ شاهی	چوب به جهت روی حوض، سه دانه
۱ قران	چوب به جهت دور حوض
۱ قران	پاک کردن حوض

۱. امین الملک لقب میرزا علی اصغر خان است قبل از آن که پدرش میرزا ابراهیم امین السلطان
 بمیرد. وقتی میرزا ابراهیم مرد لقب امین السلطان و کلیه مشاغلش به میرزا علی اصغر خان
 رسید و لقب امین الملک به میرزا اسماعیل برادرش تعلق گرفت (شرح حال رجال ایران ج
 ۱).

۲. سال اسب، سال هفتم از چرخه دوازده گانه تقویم مغولی، بعد از سال مار و قبل از سال
 گوسفند.

۵ تومان و ۲ قران و ۱۰ شاهی	صرف روشنائی طلاب
۵ قران	کتابخانه
۲ قران و ۱۰ شاهی	آخوند ملا محمد
۲ قران و ۱۰ شاهی	آقا میرزا اسدالله اصفهانی
۲ قران و ۱۰ شاهی	آقا شیخ زین العابدین
۲ قران و ۱۰ شاهی	آقا ملا اسدالله خراسانی
۲ قران و ۱۰ شاهی	آقا سید محمد علی
۲ قران و ۱۰ شاهی	آقا ملا علی
۲ قران و ۱۰ شاهی	آخوند ملا اسمعیل
۲ قران و ۱۰ شاهی	آقا میرزا احمد
۲ قران و ۱۰ شاهی	آقا ملا حسین خراسانی
۲ قران و ۱۰ شاهی	ملا محمد مؤذن
۲ قران و ۱۰ شاهی	آخوند ملا یحیی
۲ قران و ۱۰ شاهی	حاجی ملا مهدی
۲ قران و ۱۰ شاهی	آقا ملا حسین دوتایی
۲ قران و ۱۰ شاهی	شیخ محمد پسر آخوند
۲ قران و ۱۰ شاهی	شیخ ابوالقاسم پسر مشارالیه
۲ قران و ۱۰ شاهی	ملا ابوالقاسم
۲ قران و ۱۰ شاهی	ملا زین العابدین مازندرانی
۲ قران و ۱۰ شاهی	آخوند ملا ابوجعفر
	۴ تومان و ۳ قران:
	مواجب خادم:
۳ تومان	مواجب خادم دو ماهه فی ۱۵ قران
	صرف روشنائی مسجد و غیره:
۱۴ قران	صرف روشنائی مسجد دو ماهه فی هفت قران
	[سند شماره ۱۹۳۹۸ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۲۳]

صورت املاک و بعضی اسباب که به قیمت نرسیده است:
املاک:

ملک فرا بونه واقعه در خمسه
۳ دانگ
باغ و عمارت شاهزاده عبدالعظیم (ع)
یک باب
ایضاً باغ مشجر به درخت مو واقعه در شاهزاده عبدالعظیم
قطعه
باغ واقعه در نیاوران
قطعه
سایر که هنوز به قیمت نرسیده است:
شتر که تحویل مقرب السلطان امین السلطان شده
۸ نفر
قاطر که قیمت آن می باید در حساب قاسم خان محسوب شود،
۲۲ رأس
گوسفند
۵۲۵ رأس

کالسکه تمام اسباب که به کالسکه خانه مبارک داده شده دو دستگاه:
کالسکه روسی دستگاه، درشکه دستگاه اسب کالسکه ۴ رأس و یک
رأس اسقاط شده ۳ رأس
اسباب باغ شاهزاده عبدالعظیم
مسینه آلات کارخانه^۱ و بعضی اسباب که قیمت نشده
[سند شماره ۳۱۵۹۰ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۲۴]

صرف مقبره مرحمت و غفران پناه، مهدعلیا، طاب ثراه به تاریخ شهر
شعبان المعظم ۱۲۹۰:
یک روزه ۱۵ قران:

شمع چهار دسته فی یک قران و ۵ شاهی
۵ قران
تنباکو ده سیر، قهوه دو بسته
۳ قران
زغال هفت بار
۱۰ شاهی
قند ده بسته
۱ قران و ۶ شاهی و ۱۳ دینار

۱. ظاهراً به معنای مطبخ است.

چای ۴ شاهی
گلاب ۳ شاهی
جاروب ۳۷ دینار
شام و نهار (ناهار) متولی
فی ۱۶۷ روز:

شعبان ۲۰ روز، رمضان ۲۹ روز، شوال ۳۰ روز، ذی قعدة ۲۹، ذی حجه
۳۰ روز، محرم ۲۹ روز: ۲۵۵ تومان و ۵ قران
وجه حواله اعتضادالدوله
دویست و پنجاه تومان و پنج قران
مواجب و حق القرائة قاری‌ها، پیشخدمت و قهوه‌چی فراش مقبره مرحومه
مهدعلیا طاب ثراها، به تاریخ شهر رمضان ۱۲۹۰:
صد و سیزده تومان فی ۶ ماه تا آخر سال:

قاری ۳ نفر، فی ۱۲، ۴۸ تومان
۶۵ تومان و ۵ قران:
پیشخدمت نفر ۲۰ تومان، قهوه‌چی نفر ۱۵ تومان، فراش و چراغچی
دو نفر فی ۱۵ تومان،
۶۵ تومان و پنج قران
وجه حواله خزانه ۶۵ تومان و ۵ قران

[اسناد شماره ۳۱۵۸۵ - ق / ۳۱۵۸۶ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۲۵]

صورت مواجب خدام آستان مرحمت و غفران پناه مهدعلیا طاب ثراها
از بابت تخاقوی بیل^۱ ۶ ماهه ۲۴۱۹ تومان
۱۸۰۹ تومان

آغایان: ۳۱۵ تومان: حاجی سعید ۲۱۰ تومان / آغا سعید ۶۰ تومان،
آغا حسن خواجه ۲۵ تومان، حاجی بشیر ۲۰ تومان
اطبایا: ۲۸۰ تومان: میرزا عبدالوهاب حکیم‌باشی ۲۰۰ تومان /، میرزا حسینعلی
۸۰ تومان

۱. تخاقوی بیل سال دهم از چرخه دوازده سال تقویم مغولی، مرگ مهدعلیا در همین سال روی داد.

۷۵۰ تومان:

میرزا اسدالله خان ۱۵۰ تومان / میرزا سید باقر ۸۰ تومان / میرزا حسین
ریس کتاب ۲۰۰ / محمد ابراهیم خان یوزباشی ۸۰ تومان / میرزا
رضاقلی منشی ۲۰۰ تومان / میرزا علی بابای مشرف ۴۰ تومان
۴۶۴ تومان:

سلیم خان ۱۸۰ / غلامحسین ۶۰ تومان / قربانعلی بیگ ۴۴ تومان /
آقا علی تحویلدار ۵۰ تومان / نایب علی محمد ۴۰ تومان / نایب الماس
۳۰ تومان / ورثه عزیزخان ۴۰ تومان / حمامی ۲۰ تومان
۵۱۰ تومان

۳۲۳ تومان: محمد ابراهیم بیگ قهوه چی باشی ۴۰ تومان / غلامحسین
قهوه چی ۲۰ تومان / مشهدی محمد بلوچ ۴۰ تومان / مشهدی حسین
۳۰ / محمد صادق ۳۳۵ تومان / مشهدی علی اکبر آبدار ۲۰ تومان
طغان ۲۰ / حاجی الماس ۳۰ تومان / آقا زین العابدین شریتمدار
۴۰ تومان / علی اکبر تحویلدار ۳۰ تومان / ورثه محمد اسمعیل
۲۰ تومان

باغبان حاضر خدمت ۴ نفر، مدتی است بیرون رفته ۳ نفر، نفر ۴۸ تومان.

شاهزاده مریم خانم
۱۰۰ تومان
۱۳۹ تومان: مشهدی علی چراغچی ۲۰ تومان / صفدر ۱۵ تومان /
آقای علی قاپوچی ۳۶ تومان / حسن فراش درب اندرون ۲۰ تومان
رحمان ۱۵ تومان / سلمان ۱۲ تومان / سعادت ۱۵ تومان / سرور
۶ تومان

[حاشیه کنار سند:] دو نفر از سادات هستند یکی پسر مرحوم آقا سید
زین العابدین مشهور به سادات اخوی است و یکی آقا سید ابراهیم معلم است.
آقا سید ابراهیم چهل و هشت تومان از خود مرحومه معظم الیها می گرفت به
توسط حاجی سعید که جزء دستورالعمل خان ناظر نبوده و لیکن پسر آقا سید
زین العابدین پنجاه تومان مستمری می گرفت و در دستورالعمل خان ناظر منظور
بوده. هرگاه از برای این دو نفر هم منظور می شود باید اضافه شود.

[سند شماره ۷۹۸۵ ق - مؤسسه تاریخ معاصر]

(۱۲۶)

صورت مواجب هذه السنة تخاقوی بیل، خدام آستان مرحمت و غفران پناه
مهد علیا طاب الله تراها، بعد از وضع دو عشر دیوانی، ۳۳۵۳ تومان و ۵ قران. مقررأ
شش ماه داده می شود:

نوکر ۲۳۵۶ تومان:

آغایان ۳۱۵ تومان: حاجی سعید ۲۱۰ تومان، آغا سعید ۶۰ تومان، آغا حسن ۲۵
تومان، حاجی بشیر ۲۰ تومان
۹۳۸ تومان:

میرزا اسدالله خان ۱۵۰ تومان / رییس کتاب ۲۰۰ تومان / میرزا سید باقر ۸۰ تومان
/ میرزا حسینعلی حکیم ۸۰ تومان / محمد ابراهیم خان یوزباشی ۸۰ تومان / میرزا
رضاقلی ۲۰۰ تومان / میرزا علی بابا ۵۰ تومان / آقا سید ابراهیم معلم ۴۸ تومان /
آقا سید محمد ۵۰ تومان
نایبان ۳۸۴:

فریانعلی بیگ ۴۴ تومان / سلیم خان ۱۸۰ تومان / نایب علی محمد ۴۰ تومان /
غلامحسین بیگ قهوه چی ۲۰ تومان / مشهدی محمد بلوچ ۴۰ تومان /
محمدحسین قهوه چی ۳۰ تومان / حاجی محمد آبدار ۲۵ تومان / محمد صادق
ایضاً ۳۳ تومان / بیگ محمد ۳۰ تومان / مشهدی علی اکبر ۳۰ تومان / طغان
ترکمان ۲۰ تومان / مشهدی علی چراغچی ۲۰ تومان، صفدر ایضاً ۱۵ تومان
۲۳۲ تومان:

ورثه عزیزخان ۴۰ تومان / حماسی ۲۰ تومان / ورثه مشهدی اسمعیل ۲۰ تومان /
باغبان ۳ نفر ۴۸ تومان / آقا علی قاپوچی ۳۶ تومان / محمدحسن دهباشی ۱۸
تومان / بهرام ۱۵ تومان / حسن صاحب جمع ۲۰ تومان، رحمن ۱۵ تومان.
۱۸۴ تومان:

آقا علی تحویلدار ۵۰ تومان / آقا زین العابدین شریعت دار ۴۰ تومان / علی اکبر
تحویلدار ۲۰ تومان / سلمان ۱۲ تومان / سعادت ۱۵ تومان / سرور ۱۲ تومان /
سعید ۱۵ تومان / کربلایی حسین ۲۰ تومان
کلفتها: ۹۹۷ تومان و ۵ قران:

شاهزاده مریم خانم ۱۰۰ تومان، سایر ۸۹۷ و ۵ قران

۲۴۵ تومان و ۵ قران:

خان سلطان ۳۵ تومان / تماشا ۳۴ تومان و ۵ قران / بی بی ۲۰ تومان / ننه خیاط ۴۲ تومان / کربلایی غمزه ۳۲ تومان / ننه کاشی ۳۷ تومان / شفا باجی ۳۷ تومان / گرجی ۲۴ تومان / سلطان ۲۰ تومان / ششین ۲۰ تومان / گل چهره ۲۷ تومان / ننه سکینه ۲۷ تومان

۱۶۵ تومان:

گزل ۲۰ تومان / ایجه و امانی ترکمان ۲۵ تومان / اقل بی بی ۱۰ تومان / قربان سلطان ۱۵ تومان / زاغی ۲۰ تومان / تپهر ۱۰ تومان / مداخل ۱۰ تومان / آرزو ۱۰ تومان / نسرين ۱۵ تومان / دل نواز ۱۰ تومان / بیرام گل ۱۰ تومان / آلاگز ۱۰ تومان

۲۳۱ تومان:

ننه حسین ۱۵ تومان / تمتع و بچه هایش ۵۰ تومان / مادر سلیم ۴۴ تومان / ترنجه ۱۵ تومان / ام البنین ۲۰ تومان / کشور ۳۰ تومان / ننه علی و بچه هایش ۲۵ تومان / اقل بیگه ۲۰ تومان / زهرا ۱۲ تومان / دولت باجی ۲۰ تومان / زن شاهزاده ۲۴ تومان

جمع ۱۶۷۶ تومان و ۷ قران و ۱۰ شاهی

صورت مواجب شش ماهه خدام آستان مرحومه مغفوره مهدعلیا طاب الله ثراها از قراری است که قلمداد شده است. [محل مهر:] رییس الکتاب [سند شماره ۷۹۸۵ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۲۷]

صورت مواجب خدام آستان مرحمت و غفران پناه مهدعلیا طاب ثراها ۲۰۷۳ تومان:

۱۶۵۰ تومان

آغایان ۱۲۵ تومان: آغا سعید ۱۰۰ تومان / آقا حسن ۲۵ تومان
اطبا ۲۸۰ تومان: میرزا عبدالوهاب حکیم باشی ۲۰۰ تومان / میرزا حسینعلی طبیب ۸۰ تومان

میرزاها ۴۳۰: میرزا اسدالله خان ۱۵۰ تومان / میرزا سید باقر ۸۰ تومان / میرزا حسین رییس الکتاب ۲۰۰ تومان

نظارت خانه: ۲۳۰ تومان:

آقا محمد ناظر ۱۳۵ تومان، میرزا علی بابا مشرف ۵۰ تومان / آقا علی تحویلدار
۴۵ تومان

۱۹۴ تومان: محمد ابراهیم خان یوزباشی غلام ۸۰ تومان / قربانعلی بیگ نایب
۴۴ تومان / نایب فراش خانه، دو نفر ۷۰ تومان

مستمری بگیر ۹۸ تومان:

ورثه مرحوم آقا سید زین العابدین ۵۰ تومان / آقا سید ابراهیم معلم ۴۸ تومان
عملجات قهوه خانه و آبدارخانه ۲۱۰ تومان

قهوه خانه ۱۲۰ تومان: محمد ابراهیم بیگ قهوه چی باشی ۴۰ تومان / غلامحسین
قهوه چی ۲۰ تومان، مشهدی حسین و محمد صادق ۲ نفر [هر یک] ۳۰ تومان، ۶۰
تومان

آبدارخانه ۹۰ تومان: محمد بلوچ ۴۰ تومان / مشهدی علی اکبر ۳۰ تومان / طغان
ترکمان ۲۰ تومان

چراغ خانه ۸۳ تومان: مشهدی علی چراغچی ۲۰ تومان / صفدر شاگرد ایضاً ۱۵
تومان / حاجی حسین مؤذن ۱۲ تومان / آقا علی قاپوچی باشی ۳۶ تومان
متفرقه ۴۷۳ تومان:

فراشان مخصوص درب اندرون ۵۰ تومان / مشهدی حسن ۲۰ تومان / بهرام ۱۵
تومان / صمد ۱۵ تومان

بلوچ ۹۸ تومان: اقبال ۲۷ تومان / سعید ۳۲ تومان / سلمان ۱۲ تومان / سعادت ۱۵
تومان / سرور ۱۲ تومان

ترکمان ۷۵ تومان: بیگ محمد ۳۰ تومان / رحمن ۱۵ تومان / الله وردی ۱۵ تومان /
قراقول ۱۵ تومان

باغبان و حماسی ۶۸ تومان: کربلایی اسدالله ۲۰ تومان / کربلایی تقی ۱۴ تومان /
کربلایی قربانعلی ۱۴ تومان / حماسی ۲۰ تومان

ورثه نوکرهایی که تصدق شده اند^۱ ۱۳۲ تومان: ورثه عزیزخان ۴۰ تومان / محمد
باقر پسر یوسف بیگ ۱۵ تومان / مشهدی احمد ۳۰ تومان / ورثه شعبان آقا ۱۵

۱. اصطلاحاً یعنی کسانی که مرده اند.

تومان / والده محمد اسماعیل پسر یوسف بیگ ۲۰ تومان / ورثه شعبان آبدار ۱۲
تومان

[سند شماره ۷۹۷۹ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۲۸]

هو

آنچه از تحویلات امین السلطان از متروکات مرحومه مهدعلیا، در ثانی مسترد و به
قاسم خان ناظر داده شده:

دستگاه	سمار (مفضض بی تنوره)
جام	آینه یشم منبت
عدد	جعبه اسباب دندان
عدد	جعبه کارد و چنگال دسته صدف
عدد ۹	جعبه کارد دسته شاخ سفید
عدد ۵	زیر فنجان نعلبکی مفضض
جام	آینه سواره مفضض قاب دار
دست ۲	پیاله نعلبکی یشم
عدد	جعبه چوبی منبت مستعمل
ایضاً	حقه برنج هفت جوش

[سند شماره ۱۰۶۷۰ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۲۹]

صورت حساب قاسم خان ناظر مرحومه مهدعلیا طاب ثراها که نواب معین الدوله
رسیدگی نموده و تصدیق نوشته است:

فرد صورت حساب ۲ طغرا

۱. شاهزاده احمد میرزا معین الدوله (متولد سال ۱۲۳۴ متوفی ۱۳۱۰ هـ. ق) پسر عباس میرزا
نایب السلطنه و برادر ناتنی محمد شاه و عموی ناصرالدین شاه که ناصرالدین شاه او را بنابر
تورمندی جثه و سفیدی صورت «دیو سفید» نام نهاده بود.

طغرا	تصدیق معین الدوله
طغرا	رقعه امین الملک به مستوفی الممالک در باب حاج ابوالفتح
طغرا	رقعه امین السلطنه
طغرا	پاک دستخط شده

این پاکت باید پهلوی اسناد و طومار و حساب مرحومه مهد علیا گذاشته شود.
[حاشیه سند: جناب بندگان عضد الملک
[سند شماره ۱۰۶۷۸ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۳۰]

	صورت حساب مشهدی علی چراغچی
	از تاریخ غره شهر ذی القعدة الحرام ۱۲۸۸
	۴۲۹ تومان و ۸ قران و ۷ شاهى:
	۳۷۹ تومان و ۱ قران و ۱۹ شاهى
۲۰ تومان و ۸ قران و ۱۲ شاهى	از بابت شهر ذی القعدة الحرام
۷۳ تومان و ۷ قران و ۳ شاهى	از بابت شهر ذی الحجة الحرام
۳۹ تومان و ۸ قران و ۱ شاهى	از بابت شهر محرم الحرام ۱۲۸۹
۲۳ تومان و ۹ قران و ۷ شاهى	از بابت شهر صفر المظفر
۲۴ تومان و ۵ قران و ۳ شاهى	از بابت شهر ربیع الاول
۲۳ تومان و ۸ قران و ۱۹ شاهى	از بابت شهر ربیع الثانی
۲۲ تومان و ۴ قران و ۱۸ شاهى	از بابت شهر جمادى الأولى
۲۵ تومان و ۷ قران و ۱۶ شاهى	از بابت شهر جمادى الثانی
۲۵ تومان و ۱۲ شاهى	از بابت شهر رجب المرجب
۲۲ تومان و ۸ قران و ۱ شاهى	از بابت شهر شعبان المعظم
۳۶ تومان و ۲ قران و ۹ شاهى	از بابت شهر رمضان المبارک
۲۳ تومان و ۲ قران و ۱۱ شاهى	از بابت شهر شوال المکرم
۲۲ تومان و ۷ قران و ۱۱ شاهى	از بابت شهر ذی القعدة الحرام
۲۱ تومان و ۵ قران و ۱۶ شاهى	از بابت شهر ذی الحجة الحرام
۲۴ تومان و ۱۰ شاهى	از بابت شهر محرم الحرام ۱۲۹۰
	۵۰ تومان و ۶ قران و ۷ شاهى:

از بابت شهر صفرالمظفر [۱۲۹۰]	۲۴ تومان و ۴ قران و ۹ شاهمی
از بابت شهر ربیع الأول	۲۱ تومان و ۹ قران و ۱۳ شاهمی
الباقی	۴ تومان و ۲ قران و ۶ شاهمی
۲۹۰ تومان و ۵ قران و ۱۷ شاهمی:	
وجه داده شده به جهت اسبابی که درگرو است	۵۰ تومان
۲۰۰ تومان و ۲ قران و ۱۰ شاهمی:	
در شهر	۶۵ تومان:
۱۰ شهر صفر ۱۲۸۹	۵ تومان
۸ ربیع الاول	۲۰ تومان
۲۳ ربیع الاول	۱۰ تومان
۹ ربیع الثانی	۳۰ تومان
در نیاوران ۶۵ تومان و ۲ قران و ۱۰ شاهمی:	
اشرفی ۳ تومان / ۳ امپریال: ۱۸ تومان و ۲ قران و ۱۰ شاهمی	
در شهر به توسط قهوه چمی باشی ۱۰ تومان / ایضاً در شهر ۱۵ تومان / به تاریخ ۳	
شهر رمضان ۲۰ تومان	
۶۰ تومان. ۲۱ شهر شوال المکرم: ۷ شهر ذی القعدة ۶ تومان / ۱۲ شهر ذی القعدة ۵	
تومان غرة شهر ذی الحججه ۱۰ تومان / ۲۵ شهر ذی الحججه ۱۴ تومان	
۲۹ شهر محرم ۱۲۹۰	۲۰ تومان
۱۹ شهر صفرالمظفر	۵ تومان
الباقی:	
به تاریخ ۴ ربیع الاول ۲ تومان / به تاریخ ۱۷ شهر ربیع الاول ۵ تومان / به تاریخ ۲۱	
شهر ربیع الاول ۵ تومان / به تاریخ ۲۸ ربیع الاول ۴ تومان	
به تاریخ شهر ربیع الثانی ۴ تومان	
[مؤسسه شماره ۱۰۷۲۸ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]	

[۱۳۱]

صورت حساب محمد ابراهیم بیگ قهوه چمی باشی
 به تاریخ غرة شهر ذی الحججه الحرام ۱۲۸۸: ۴۱۹ تومان و ۹ قران و ده شاهمی
 ۷۱۶ تومان و ۶ قران و ۵ شاهمی:

	۶۳۹ تومان و نه قران:
از بابت شهر ذی الحجة الحرام،	
از بابت شهر محرم الحرام ۱۲۸۹:	
از بابت شهر صفر المظفر	
از بابت شهر ربیع الاول	
از بابت شهر ربیع الثاني	
از بابت شهر جمادی الاول	
از بابت شهر جمادی الثاني	
از بابت شهر رجب المرجب	
از بابت شهر شعبان المعظم	
از بابت شهر رمضان المبارک	
از بابت شهر شوال المکرم	
از بابت شهر ذی القعدة الحرام	
از بابت شهر ذی الحجة الحرام	
از بابت شهر محرم الحرام ۱۲۹۰	
از بابت شهر صفر المظفر	
از بابت شهر ربیع الاول	
۲۹۶ تومان و ۶ قران و ۱۵ شاهی از بابت اسپایی که در گرو داشت گرفته ۲۰ تومان	
۳۷۶ تومان و ۹ قران و ۱۰ شاهی	
در شهر	
۱۵ شهر صفر ۱۲۸۹:	
دستی	
نقدی	
۲ شهر ربیع الاول	
۶ شهر ربیع الاول	
۸ ربیع الاول	
۹ شهر ربیع الثاني:	
نباوران تشریف می بردند	
۵۳ تومان و ۲ قران و ۱۰ شاهی	
۵۳ تومان	
۵۱ تومان و ۸ قران	
۵۳ تومان و ۸ قران و ۱۰ شاهی	
۴۴ تومان و ۹ قران	
[۹]	
۴۳ تومان و ۲ قران و ۱۰ شاهی	
۴۲ تومان و ۸ قران و ۵ شاهی	
۴۲ تومان و ۴ قران و ۱۰ شاهی	
۴۴ تومان و ۶ قران و ۱۰ شاهی	
۴۳ تومان و ۵ قران و ۱۰ شاهی	
۴۲ تومان و ۵ قران و ۱۰ شاهی	
۴۰ تومان و ۱ قران و ۵ شاهی	
۴۰ تومان و ۱ قران و ۵ شاهی	
۳۹ تومان و ۸ قران و ۵ شاهی	
۳۶ تومان و ۹ قران	
۱۱۳ تومان و یک قران و ۱۰ شاهی:	
۱۵ تومان	
۲۰ تومان	
۱۰ تومان	
۱ تومان	
۲ امپریال: ۱ تومان و یک قران و ۱۰ شاهی	
۲۸ امپریال ۴۶ تومان	

- در نیاوران دستی ۲۶۳ تومان و ۸ قران:
- دستی ۴ تومان، ۴ امپریال ۲۰۲ نخود: ۲۵ تومان و ۳ قران، قند روسی ۳ من: ۱ تومان و ۵ قران
- چهارم جمادی الثانیه ۳ تومان
- ۱۵ جمادی الثانی در شهر ۲۰ تومان
- به جهت قند مولود جناب فاطمة زهرا (س) ۱۲ تومان
- بعد از وضع ۴ تومان و ۲ قران و ده شاهی - ۷ تومان و ۷ قران و ۱۰ شاهی ۳ تومان
- به تاریخ شهر رجب ایضاً ۲۰ تومان، قند روسی ۳ من
- ایضاً ۱ تومان و ۵ قران
- ۴ شعبان ۲۰ تومان
- ۳ شهر رمضان ۳۰ تومان
- ۲۳ شهر شوال ۲۲ تومان
- ۱۲ شهر ذیقعده ۱۰ تومان
- ۱۶ شهر ذی الحججه ۲۰ تومان
- ۲۵ شهر ذی الحججه ۲۰ تومان
- ۲۹ شهر محرم ۱۰ تومان
- ۱۹ شهر صفر ۵ تومان
- ۳۳ تومان:
- به تاریخ شهر صفر ۳ تومان
- به تاریخ ۱۵ شهر ربیع الاول ۱۰ تومان
- سرکار خانی ۲ تومان
- به توسط محمد تقی بیگ ۸ تومان
- ۲۴ شهر ربیع الاول به توسط امامقلی ۱۰ تومان
- به تاریخ ۳ شهر ربیع الثانی ۱۰ تومان
- [سند شماره ۱۰۷۲۹ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۳۲]

عریضه قاسم [خان ناظر]

تصدقت شوم در باب قاطرهای مرحومه مغفور و خلد آشیان مهدعلیا طاب ثراها که از خانزاد (خانه زاد) مطالبه می شود، اشهد بالله، خانزاد (خانه زاد)، در این مدت چاکری، به هیچ وجه خلاف و خیانتی نسبت به صاحب کار خود ننموده است. تفصیل آن ها به قراری است که عرض می نماید. اوقاتی که مرحوم اعتمادالسلطنه به آن آستانه ملتجی شد، بیست رأس قاطر پیشکش نمود و هفت رأس هم از مرحوم حسن خان سرتیپ اتباع گردید و در سفر عتبات، بیست و هشت رأس از نواب والا اعتضادالسلطنه به هزار تومان خریده شد و در آن سفر به واسطه گرانی و سختی زمستان که بر همه اولیای دولت معلوم است چقدر مال و دواب تلف شد. دوازده رأس از این قاطرها در بین راه تصدق گردید^۱ و بعد از مراجعت از سفر، فحطی و گرانی که در این جا اتفاق افتاد، فدوی جان نثار قاطرها را روانه مازندران نمود که در آن جا چرا کنند و در آن جا، به جهت اختلاف هوا، هفده رأس از آن ها تلف شد و مابقی را خانزاده (خانه زاد)، حسب الامر مرحومه خلد آشیان، به مبلغ پانصد و سی تومان فروخت که تنخواه آن جمع حساب هذبه السنه فدوی شده است و در آن سفر هم هفت نفر شتر خریده شده بود که چهار نفر آن در بین راه تلف شد. به ولایت مطلقه مرتضی علیه السلام و به نمک جناب بندگان عالی قسم است که به غیر از این فقرات شتر و قاطر دیگر نبوده است. سی و هشت نفر شتر که خود خانزاد (خانه زاد) از عمیدالملک و غیره برای خود خریده بودم که به هیچ وجه دخلی به مال مرحومه خلد آشیان نداشته، حسب الامر تمام و کمال، تسلیم مقرب الخاقان امین السلطان نمودم. جناب عالی رسیدگی فرمایند. اگر سر مویی از عریض خانزاد (خانه زاد) خلاقی باشد، سیاست کلی بفرمایند و الا به عرض اصحاب غرض چرا باید بدنام و رسوا شوم^۲.

زیاده جسارت است

[سند شماره ۷۹۸۹ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

۱. چنان که گذشت تصدق شد یعنی مرد. این اصطلاح هم برای انسان به کار می رفت هم برای چهارپایان. ۲. نامه ها مسلماً به علیرضاخان عضدالملک نوشته شده.

[۱۳۳]

هو

تصدقت شوم خان ناظر توقع ندارد اگر ماها در نوکری و خوردن نمک مرحمت و غفران پناه مهدعلیا طاب الله ثراها چیزی بدانیم عرض کنیم. ولیکن سی سال است [که] در آن آستان نمک خورده‌ایم و آنکھی عمل هم به مثل سر بندگان شخصی رجوع شده که از صدق مطالب می‌خواهید جويا باشید. از قرار جزو فرد جداگانه جويا خان ناظر تنخواه گرفته‌اند و به جمع خود نیاورده‌اند. در کتابچه که فدویان قلمداد کرده‌ایم، اگر خرج آن را به عرض جناب جلالت مآب عالی رسانیده است نمی‌دانیم. لازم است عرض کنیم. شاید جوابی دارد که ما ندانسته‌ایم و مایه آسودگی خیال جناب بندگان عالی و اسکات مدعی شود. امر از سرکار بندگان عالی است.

[سند شماره ۷۹۸۴-ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۳۴]

عالی جاه مجدت همراه حاجی محمد بیگ قاسم خان ناظر مرحومه مغفوره مهدعلیا طاب ثراها، امروز دو ساعت به غروب مانده فرار نموده است و به حضرت عبدالعظیم (ع) خواهد آمد. به ورود نوشته، به عالی شأنان آقا حسین کدخدا و آقا مهدی کدخدا را خواسته می‌فرستید که دم دروازه و باغ شاهزاده اعتضادالسلطنه کشیک بکشند، تا می‌رسد او را بگیرند و به اتفاق گماشته جناب آقای عضدالملک به دارالخلافه بیاورند و خدمت جناب عضدالملک بروند. لازم است، البته به ورود نوشته، مشارالیهما را احضار نموده بفرستید که هنوز به آبادی داخل نشده او را گرفته و به شهر بیاورند. البته از قرار مرفوم معمول داشته تخلف نورزند.

[سند شماره ۵۶۶۵-ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۳۵]

فدایت شوم جناب عالی جاه قاسم خان ناظر را که در دربار اعظم به مخلص رجوع فرمودند رسیدگی کردم. قریب سی هزار و کسری حساب مشارالیه با

سند بود و قبض، پاره‌ای به مهر علما و بعضی به مهر ارباب طلب ابراز نمود و ده هزار تومان هم از مخلفات، در جزو جمع خود نوشته بود و فرد آن را باز به خودش دادم که نگاه دارد. نواب معتمدالدوله و شعاع‌الدوله^۱ صورت حساب و فرد را دیدند. از آن مبلغ که جمع و خرج کردم، به جز قبض میرزا علی اکبر که ملاحظه نشد، همه قبوض صحیح بود و به قاسم‌خان از آن بابت علی‌الظاهر حرفی و بحثی وارد نمی‌آید. اگر موافق حساب که نموده و سند در دست دارد، مبالغی ضرر عاید او شده است.

حقیقت حساب و امر او آن است که عرض شد. نواب معتمدالدوله استحضار به هم رساندند. باقی بقایت.

[سند شماره ۱۰۶۷۶ ق - مؤسسه تاریخ معاصر]

۱۳۶

بعدالحضور به عالی محفل شرع مطاع دارالخلافة طهران، عالی جاه مجددت و نجدت همراه، مقرب‌الخاقان محمد قاسم‌خان ناظر خلدآشیان علیین مکان، مرحومه مغفوره مهدعلیا طاب‌الله ثراها، بالطوع والرغبة والأختیار من دون شائبة الأکراه والأجبار، قبول مصالحة صحیححة صریحة شرعیة لازمة جازمة ملیة اسلامیة نمود، از سرکار عظمت و شوکت مدار، قواماً للعز والمجد والأحترام، امیرالأمراء العظام جناب جلالت مآب اجل ایلخانی ایل جلیل کل قاجار و خوان سالار و خازن مهر مهر آثار آقای علی رضاخان عضدالملک ادام الله اجلاله و اقباله، بر همگی و تمامی و جملگی اسباب و اجناس مختلفه مغفوره مبروره مهدعلیا طاب ثراها، به موجب سیاهه جداگانه موجودی، غیر از لباس پوشیده و استعمال شده، آنچه را که مهیا از برای پوشیدن نموده که کلاً و طراً و تماماً و کمالاً در عوض مال المصالحة مبلغ هجده هزار و چهارصد و شصت تومان وجه ریال بیست و شش نخود وزن

۱. لطف‌الله میرزا پسر بیست و سوم عباس میرزا نایب‌السلطنه و نوه دختری علیقلی‌خان عموی فتحعلی شاه بود. وی در سال ۱۲۷۲ حاکم مازندران شد و در ۱۲۸۷ لقب شعاع‌الدوله یافت و در سال ۱۲۹۶ به حکومت تبریز رسید و در ۱۲۹۹ هـ. ق درگذشت.

المآثر والآثار (چهل سال تاریخ ایران) ج ۱ ص ۵۸، ج ۲ ص ۵۹۴، شرح حال رجال ایران ج ۵ ص ۱۸۶.

هزار دینار رواج که مقرب‌الخاقان متصالح مبلغ مزبور را بدهد به قروض و دیون مرحومه مغفوره مهدعلیا طاب ثراها به موجب سیاهه جداگانه که قروض مرحومه مغفوره، در آن ثبت شده و جناب مستطاب شریعت مآب، زیاده‌القضاء العظام، قدوة الفقهاء الکرام سیدالمجتهدین، آقای آقا میرزا صالح دام بقائه، در آن سیاهه به خط خود چیزی مرقوم فرمودند و صیغه شرعی لازمه حسب‌القبول تمام ورثه بر مراتب مذکوره جاری شد و در ضمن عقد خارج لازم، شرط شرعی شد بر متصالح، هرگاه علاوه بر مقدار و مبلغ هجده هزار و چهارصد و شصت تومان مذکور دینی ظاهر شود و احدی بر مرحومه مغفوره طاب ثراها ادعا نماید و به ثبوت شرعی برسد، از هر جهت و هر سبب، از یک تومان الی صد هزار تومان، مجاناً و بلاعوض از مال خود بدهد و عوض مطالبه ننماید و نیز شرط شرعی شد بر مقرب‌الخاقان متصالح از جیره و مواجب نوکر و خدمه مرحومه مغفوره از هر یک جیره و مواجبی مانده باشد مجاناً و بلاعوض از مال خود بدهد و عوض مطالبه ننماید و نیز شرط شرعی شد، اسبابی که به شش هزار تومان و چیزی بالا، در نزد بعضی در رهن است، ورثه مرحومه مغفوره وجه آن را از خود بدهند و اسباب را منفک نمایند، دخلی به مقرب‌الخاقان متصالح ندارد و همچنین اسباب و اشیایی که در حضرت عبدالعظیم، علیه آلاف التحية والتكريم، در باغ مرحومه مغفوره می‌باشد، داخل مصالحه نیست. مال ورثه مرحومه مغفوره است. دخلی به متصالح مکرم ندارد و صیغه شرعی لازمه و جمیع شرایط مزبوره ایجاباً و قبولاً بر نحو مقرر شرع شریف نبویه خالیا عن جمیع التواقص والبطلان، حسب‌القبول تمام ورثه مرحومه مغفوره طاب ثراها جاری و ساری شد.

وکان وقوع ذلک فی یوم بیست و هشتم رمضان المبارک من شهر سنه یک هزار و دو بیست و نود هجری نبوی علی هاجرها آلاف السلام والتحية ۱۲۹۰، غب ذلک اسقاط كافة خيارات محتملة متصوره در مصالحه مزبوره در جمیع فقرات مسطوره از طرفین، از غبن و غیر غبن فاحشاً بل افحش شد. فی بیست و هشتم شهر رمضان المبارک مطابق سنه ۱۲۹۰.

[سند شماره ۱۰۶۷۱ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۳۷]

باعث بر تحریر آن است که قبول مصالحة صحیحه صریحه شرعیه لازمه جازمه ملیه اسلامیة نمود، مجدت و نجدت همراه، مقرب الخاقان، محمد قاسم خان ناظر خلد آشیان علیین مکان مرحومه مغفوره مهد علیا طاب ثراها و جعل الجنة مثواها، از سرکار عظمت مدار جلالت آثار مقرب الخاقان و مؤتمن السلطان آقای عضد الملک دام اقباله العالی وکاله بر همگی و تمامی اسباب و اجناسی که به موجب تفصیل در سیاهه جداگانه موجود معادل ده هزار و یک صد و سه تومان بر حسب تقویم مقومین است، به عوض و مال المصالحة مبلغ هیجده هزار و چهار صد و شصت تومان وجه ریال بیست و شش نخودی وزن یک هزار دینار رواج که مقرب الخاقان متصالح مبلغ مزبور را بدهد به فروض و دیوان مرحومه مغفوره مرقومه اسکنها الله الغفور فی دارالسرور، به موجب سیاهه جداگانه که تفصیل فروض در آن ثبت است و جناب مستطاب شریعت مآب، زیدة الفضلاء العظام، قدوة الفقهاء الکرام، سیدالمجتهدین آقای آقا میرزا صالح دام بقائه در آن سیاهه به خط خود چیزی مرقوم فرموده اند و صبغه مصالحة شرعیه فی بینهما، قبلاً و ایجاباً بالمربیة و الفارسیه، واقع و جاری گردید و در ضمن العقد، شرط شرعی شد اسبابی که به شش هزار تومان و چیزی بالا نزد بعضی در رهن است، ورثه مرحومه مغفوره مبلغ مزبور را از خود داده و آن اسباب را منفک فرمایند و ببرند و دخلی به متصالح مرقوم نداشته باشد و سیصد تومان ادعای نواب علیه عالیه قمر سلطان خانم متعلقه مرحوم مغفور سپهسالار، با ورثه مرحومه مغفور طاب ثراهاست که رفع فرمایند و دخلی به متصالح مزبور ندارد و شرط شد که علاوه بر هیجده هزار و چهار صد و شصت تومان مزبور، هرگاه قرض و دینی از جهت مرحومه مغفوره ظاهر شود و شرعاً ثابت و محقق گردد - از یک تومان الی صد هزار تومان - آنچه به ثبوت شرعی برسد، متصالح مزبور از مال خود مجاناً و بلاعوض بدهد و شرط شد که از مواجب و جیره نوکر و خدم مرحومه مغفوره آنچه باقی مانده باشد، متصالح مرقوم مجاناً و بلاعوض از مال خود بدهد هر چه باشد و هر قدر باشد و شرط شد که دیوان اعلی از بابت اسباب و اموال و نقد و جنس و مال الأجاره تیولات مرحومه مغفوره و غیرها، به هیچ وجه سخنی و ادعایی با متصالح معزی الیه نداشته باشد و اسقاط کافه خیارات هم از طرفین شد سیما خیار الغبن و الغبن فی الغبن و لو کان فاحشاً بل

افحش

وكان وقوع ذلك الأمر في بيست و هشتم شهر رمضان المبارك من شهر سنة
یک هزار و دو بیست و نود هجریه علی هاجرهما آلاف الثناء والتحية سنة ۱۲۹۰
[محل مهر با سجع:] افوض امری الی الله. عبده محمد قاسم
[حاشیه گوشه چپ بالای سند:]

بسم الله تعالى اعترفت بما سطر من الأسطلاح والشروط لدى في ۶ شوال
المکرم ۱۲۹۰ [محل مهر به سجع:] محمد صادق بن محمد هادی الحسيني
الطباطبائي بتمامها و اسقاط كافة الخيارات بمحضري: حرره عبدالخاطي، عبده
محمد صالح بن حسن الموسوي
[سند شماره ۱۰۶۷۵ - ق. مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۳۸]

طلب چاکر:

وجوهی که چاکر در عوض فروض مرحومه مغفوره نواب عالیه مهدعلیا طاب
ثراها، از خانه و ملک موروثی و مکتسبی و اثاث البیت و رخوت خود داده و علاوه
بر آنچه از خود داشته داده ام، مبالغی قرض کرده و به ارباب طلب حسابی و
بی حسابی که به طور تعدی و اجحاف از چاکر گرفته اند و الآن مقروض و همه روزه
از بابت طلب خود به وعده و نوید می گذرانم: ۳۳۴۹۱ تومان و ۹ قران و ۱۲ شاهی
موافق فرد علی حده که از مخلفه و متروکات مرحومه مهدعلیا طاب الله ثراها به
ارباب طلب داده شده ۵۹۰۵ تومان، بقیه ۲۴۵۸۶ تومان و سه قران و دوازده شاهی
۲۱۷۴۳ تومان و ۳ عباسی
۱۶۳۹۵ تومان و ۲ قران و ۷ شاهی:

آقا محمد شال فروش که عوض طلب مشارالیه ملک قاسم آباد و فراهان و دکاکین
طهران، در محضر جناب آقا میرزا صالح مجتهد سلمه الله تعالی داده شده موافق
سند شرعی ۴۵۰۰ تومان

حاجی محمد صادق تاجر کاشی که عوض طلب مشارالیه قریه اسمعیل آباد کزاز

و حمام واقعه در طهران، در محضر جناب حاجی ملا محمد جعفر^۱ و جناب حاجی ملا هادی مجتهد داده شده موافق سند شرعی ۱۸۵۰ تومان

خاله اوغلی که عوض طلب مشارالیه ملک قاسم آباد فراهان در محضر جناب آقا میرزا صالح مجتهد سلمه الله تعالی داده سند موافق سند شرحی ۴۵۰۰ تومان

ورثه آقا محمد صادق تاجر که عوض طلب آن‌ها عمارت مسکونی و سر طویله و سایر اجناس داده شده در محضر جناب آقای ملا هادی مجتهد سلمه الله تعالی ۵۰۹۰ تومان

از بابت متروکات مرحومه مهدعلیا داده شده ۱۱۲۰ تومان

از بابت قیمت خانه ۳۹۷۰ تومان

میرزا علی اکبرخان که عوض طلب مشارالیه اسباب طلا و جواهرآلات، در حضور جناب نصیرالدوله^۲ داده شده ۲۳۲۰ تومان

میرزا مصطفی صراف از بابت طلب ۲۴۰۰ تومان

از بابت قیمت متروکات مرحومه مهدعلیا داده شده ۸۰۰ تومان

۱. حاج محمد جعفر آبادهای فارسی از مجتهدین بزرگ عصر ناصری و از شاگردان حاج سید محمدباقر شفتی حجة الاسلام بود. او در مجلس محاکمه باب در اصفهان شرکت جست. از تألیفات اوست: شرحی بر تجرید الکلام و کتاب نفوذ المسائل المآثر والآثار ج ۱ ص ۱۹۷، ج ۲ ص ۷۵۲ و فتنه باب (قسمتی از کتاب الممتنبین اعتضاد السلطنه) با حواشی و تعلیقات، از دکتر عبدالحسین نوایی.
 ۲. میرزا عبدالوهاب خان شیرازی (۱۲۴۲ هـ. ق تا ۱۳۰۴)، اصلاً از افشارهای ناحیه کنگاور و از رجال دانشمند عصر قاجاری بود که در ادبیت و عربیت دستی تمام داشت. وی به توصیه میرزا حبیب الله قآنی به تهران آمد و سمت تعلیم فرزندان میرزا سعیدخان انصاری وزیر خارجه یافت و میرزا سعیدخان که خود در ادبیت و عربیت تسلطی فراوان داشت او را بر کشید و به وزارت خارجه برد و او را نیابت دوم وزارت خارجه داد. در ۱۲۷۴، لقب نایب‌الوزاره و در ۱۲۷۷ منصب کارگزاری مهام خارجه در آذربایجان یافت. در سال ۱۲۸۶ به نیابت از میرزا سعیدخان به حکومت گیلان رسید و لقب نصیرالدوله گرفت. در سال ۱۲۸۸ به وزارت تجارت و عضویت دارالشورای کبری نایل آمد و در سال ۱۳۰۱ حکمران خراسان و نایب‌التولیه آستان قدس رضوی شد و به آصف‌الدوله ملقب شد. اما به علت سختگیری در امور مالی، دشمنان فراوان یافت و سرانجام در ۱۳۰۳ معزول شد و سال بعد در تهران درگذشت. وی شعر هم می‌گفت و یزدانی تخلص می‌کرد.
- المآثر والآثار (چهل سال تاریخ ایران) ج ۱ و ج ۲ و شرح حال رجال ایران مهدی بامداد.

از بابت رخوت زنانه و مردانه و اسباب نقد داده شده ۱۶۰۰ تومان
 حاجی سید رضای بلورفروش تنخواه نقد داده شده از فرار قبض ۱۹۵ تومان
 حاجی جانعلی و حاجی محمد تقی بلورفروش ۱۵۱۳ تومان و ۲ قران و ۷ شاهی
 از بابت قیمت متروکات مهدعلیا داده شده ۸۰۳ تومان که تنخواه نقد در محضر
 جناب آقای آقا پسر جناب آقای آقا میرزا صالح داده شده ۷۱۰ تومان و ۲ قران و ۷
 شاهی

۶۵۰ تومان حاجی محمد جعفر که از اسباب طلاآلات مرحومه مهدعلیا رهن
 داشت. حالا باقی تنخواه فرض کرده به مشارالیه داده اسباب را از مشارالیه گرفته و
 به دیوان داده

۳۵۰ تومان، چراغعلی بیگ که تنخواه نقد داده شده ۳۵۰ تومان
 [سند شماره ۱۰۷۳۱ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۳۹]

نقد داده موافق قبوض اشخاص مفصله: ۵۳۴۷ تومان و ۸ قران و ۵ شاهی
 ۱۰۵ تومان:

میرزا عبدالحسین ۵۰ تومان / کریم، حواله قزوین ۱۰ تومان / مهدی رحیم
 خباز ۳۰ تومان / حاجی علی اکبر رزاز ۱۵ تومان /
 ۴۶۶ تومان و ۸ قران و ۵ شاهی:

شاطر علیرضا ۹۶ تومان / کربلایی فتح الله ۱۰۰ تومان / حاجی حسین لشکر ۳۰
 تومان / سید مرتضی سقط فروش ۲۰۰ تومان / علیرضا، ایضاً ۲۵ تومان و ۸ قران و
 ۵ شاهی، کربلایی علیرضا ایضاً ۱۵ تومان
 ۲۱۵ تومان:

میر مهدی عطار ۴۵ تومان / مهدی احمد قصاب ۷۰ تومان / مهدی محمد
 شیرینی فروش ۱۰۰ تومان
 ۴۷۵ تومان و ۲ قران:

مهدی علی اکبر ۲۰۰ تومان / باجی نراقی ۷۶ تومان / فاطمه سلطان دلال
 ۱۰۰ تومان / ضعیفه خرده فروش ۸ تومان و ۲ قران / قیمت نافته ۴۱ تومان، ضعیفه
 دلال ۵۰ تومان

۲۲۱ تومان:

مسیو شانوان^۱ تاجر فرانسه که به حکم نواب والا معتمدالدوله تنخواه نقد گرفته
۲۱ تومان / نواب ضیاءالدوله که از مخلفات و اثاث البیت خان ناظر برده است ۲۰۰
تومان

مواجب عملجات مرحومه مهدعلیا ۱۶۴۱ تومان

از بابت قیمت متروکات مرحومه مهدعلیا داده شده ۳۶۲ که بعد داده شده

[باقی] ۱۳۷۹ تومان:

۱۱۱ تومان:

مشهدی رضا ۷ تومان / سلیم خان ۸۰ تومان / والده محمدباقر غلام بچه ۹
تومان / حسین طبابخ ۱۵ تومان
۴۶۴ تومان:

میرزا حسینعلی کلیمی ۲۰ تومان / شاهزاده مریم خانم ۱۰۰ تومان / آقا سید
محمد روضه خوان ۳۶ / مشهدی ابراهیم قهوه چی ۱۹۰ تومان / علی چراغچی
۱۱۰ تومان / قورخانچی ۸ تومان
۳۱۵ تومان:

میرزا عبدالوهاب حکیم باشی^۲ ۱۰۰ تومان / حاجی سعید خواجه ۱۱۵ تومان /
کریلایی فتح الله روغن فروش ۱۰۰ تومان
۵۰۸ تومان و ۸ قران:

اسدالله کدخدای شاه عبدالعظیم ۴۸۰ تومان / محمد شفیع سقطفروش ۲۸
تومان و ۸ قران
۲۸۴۳ تومان و ۹ قران

حاجی جانعلی میوه فروش که عوض طلب آن‌ها دو دست عمارت ایتیاعی از

۱. مسیو شانوان یا شانوان تاجر فرانسوی که در کاروان سرای حاجب‌الدوله دارالتجاره
چینی فروشی و خرازی داشت.

خاطرات ممتحن‌الدوله شقاقی (به کوشش حسینقلی خان شقاقی، تهران، امیرکبیر،
۱۳۶۲ ص ۲۰۵ / ۲۰۶) و ایران و جهان از دکتر عبدالحسین نوایی (تهران، نشر هما، ۱۳۶۹)
ج ۲ ص ۵۶۷

۲. میرزا عبدالوهاب طبیب ملقب به شیخ‌الاطبیا از پزشکان دربار ناصری (المآثر والآثار).

حاجی کریم بزاز [و] عباسعلی فراش خلوت و رخوت و ائانه و فرش و [غیره] در
محضر جناب آقا میرزا صالح داده شده ۱۱۵۰ تومان
۳۴ تومان:

سید ابوالقاسم ۵ تومان / محمد آبدار ۱۰ تومان / علی اکبر ۱۱ تومان / نایب
اسمعیل ۸ تومان
[سند شماره ۱۰۷۳۲ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

ماترک

[۱۴۰]

[کتاب خطی]

قرآن و ادعیه و کتب خطی به تاریخ دوشنبه ۱۳ شعبان ۴۶۶ تومان و ۹ قران و ده شاهی		
قرآن و ادعیه	۱۹۳ تومان و ۵ هزار [دینار]	
قرآن خط آقا هادی	جلد	۶۰ تومان
قرآن رحلی خطی که وقف نوشته شده است		۱۵ تومان
صحیفه [سجاده] خط مرحوم آقا ابراهیم		۳۰ تومان
زادالمعاد مترجم	جلد نقاشی گل و بوته	۱۵ تومان
ایضاً زادالمعاد بزرگ	جلد ساغری سوخته	۱۰ تومان
ایضاً زادالمعاد مترجم	جلد نقاشی	۱۵ تومان
کتاب دعا خط میرزا احمد شاملو ^۱ ، هفت ورق		۱ تومان
کتاب دعا خط میرزا احمد تبریزی، یازده ورق		۵ تومان
ایضاً کتاب دعا خط میرزا احمد جلد نقاشی، زمینه زرد، هشت ورق		۵ تومان
ایضاً کتاب کاغذ ترمه خط خوش نویس، جلد نقاشی گل و بوته، زمینه قرمز		۲ تومان
کتاب مقیاس المصائب خط خوش نویس	جلد	۲ تومان
کتاب دعوات مترجم ^۲	جلد نقاشی	۲ تومان

۱. میرزا احمد بن محمد حسین شاملو از خطاطان بنام عصر قاجار که خصوصاً خط نسخ را استادانه می‌نوشت و خط نستعلیق و شکسته را شیرین و شیوا. وی استاد خط محمدعلی میرزا دولتشاه بود. رک: احوال و آثار خوش‌نویسان از دکتر بیانی (دانشگاه تهران ۱۳۳۶ ش)، المآثر والآثار (چهل سال تاریخ ایران) ص ۲۷۳.
۲. یعنی ترجمه‌دار، با ترجمه

۳ تومان	کتاب دعا خط میرزا آقا جان پرتو	جلد
۲ تومان	بیاض خط آقا سید محمد	
۴ تومان	کتاب دعای صباح خط میرزا احمد تبریزی، مترجم	
۲ تومان	کتاب ادعیه و زیارات، مترجم، جلد ساغری	
۲ تومان	کتاب دعا خط میرزا احمد تبریزی که باطلاً نوشته شده کاغذ ترمه	
۱ تومان	قرآن خط کوفی اوراق	
۱۵ هزار [= یک تومان و پنج قران]	لوله دعا ۳ لوله	
	۲۷۳ و ۴ هزار و ۱۰ شاهی:	
۱۵ هزار	شرح ابیات مثنوی خط بابا شاه	
۱۰ تومان	مرفق تصویر هندی، ۳۲ ورق	
۲ تومان	قباله خط آقا مهدی	
۳۰ تومان	خمسه نظامی خط میرکاظم کاتب شیرازی، جلد ساغری سوخته	
۱۵ هزار [= قران]	گنجینه معتمد ^۱ ، جلد ترمه محرّمات، خط نستعلیق	
۵ تومان	کلیده و دمنه	جلد نقاشی
۲ تومان	دیوان [اشعار] عرب	جلد نقاشی
۵ تومان	مثنوی حجیم	جلد تیماج مشکمی
۳۰ تومان	حبیب السیر	جلد ترمه
۲۰ تومان	ایضاً	جلد زری
۱۵ تومان	کلیات شیخ ^۲	جلد نقاشی

۱. منظور گنجینه منشآت میرزا سید عبدالوهاب نشاط است. وی از سادات اصفهان و از ادبا و شعرای عصر فتحعلی شاه و از حرفای روزگار خود بود. وی نخستین فردی است که عنوان لقب معتمدالدوله و منصب وزارت خارجه یافته و بعد از میرزا رضاقلی نوائی لقب و سمت منشی الممالکی گرفته و باز نخستین کسی است که فتحعلی شاه سی هزار تومان قرض وی را پرداخته است. کتاب گنجینه او مجموعه‌ای از منشآت و اشعار اوست. مرگ وی در ۱۲۴۴ هـ. ق روی داد.

رجوع شود ایضاً به منتظم ناصری ج ۳ ص ۱۵۲۳ و المآثر والآثار (چهل سال تاریخ ایران) ج ۱ ص ۳۶۵، ج ۲ ص ۷۱۴، شرح حال رجال ایران ج ۲ ص ۳۱۸ تا ۳۲۰، حدیقه الشعرا (ج ۲ ذیل نشاط اصفهانی، تاریخ عضدی).

۲. منظور کلیات شیخ اجل سعدی است.

مشنوی	جلد نقاشی	۵ تومان
تاریخ الفی جلد نقاشی، ضمیمه زرد، ۲ جلد		۳۰ تومان
گلستان خط نستعلیق جلی		۳۰ تومان
دیوان منوچهری		۱ تومان
دیوان مسعود سعد که پنج نسخه است		۷ تومان
خمسۀ نظامی مصور		۱۰ تومان
تاریخ طبرستان		۲ تومان
تذکرۀ دولتشاه سمرقندی		۲ تومان
کتاب جنگ اشعار، جلد تیماج		۱ تومان
کتاب شاهد صادق		۵ تومان
دیوان نوایی [= امیر علیشیر]		۵ هزار [= ۵ قران]
تذکرۀ آذر		۱۰ تومان
امان السبیل کتاب امان الله میرزا		۱۰ شاهی [= نیم قران]
انجمن خاقان		۳ تومان
تاریخ صفویه، خط نستعلیق		۵ تومان
کتاب رموز [حمزه؟] کهنه بدخط		۵ هزار
تاریخ عالم آرا، جلد سبز		۳ تومان
ایضاً تاریخ عالم آرا، جلد دوم		۳ تومان
رساله حاج شیخ محمد حسن ^۱		۳۰۰ دینار [= ۶ شاهی]
کتاب رساله حاجی آباده ای		۳ هزار [= ۳ قران]
سفینه انتخاب		۴ هزار [۴ قران]
دیوان حکیم رودکی		۱ تومان
کتاب تذکره تاریخ سیرالملوک	بدخط	۱ تومان
کتاب هفت اقلیم		۱ تومان
ترجمۀ حیات الحیوان		۵ هزار [۵ قران]
رساله چهار مقاله عروضی		۵ هزار

۱. غرض از شیخ محمد حسن همان صاحب جواهر الکلام است یعنی شیخ محمد حسن نجفی اصفهانی.

۲۵ هزار [= دو تومان و پنج قران]	زینة المجالس کاخذ شکری
۲ تومان	دیوان کمال الدین اسمعیل
۵ هزار [= ۵ قران]	کتاب سراج المنیر
۵ هزار	کتاب تزوک تیموری
۱ تومان	تاریخ تیموری
۵ هزار	تاریخ کرمان
۵ هزار	دیوان عضد
۳ هزار	قصیده میرزا محرم
۵ هزار	شرح ابیات مثنوی
۵ هزار	تحفة العراقین
۱۰ تومان	الیم
۳ جلد	

کتاب چاپی

۶۲ تومان و ۵ شاهی:	
۲ تومان و شش هزار	دیوان حکیم قائمی
۲ جلد ۴ هزار و ۱۰ شاهی	کتاب حلیة المثقین
۱۶ هزار	جلد سیزدهم کتاب بحار الانوار
۲ هزار	کتاب روزنامه
۱ تومان و ۶ شاهی، یکی ۵ هزار و ۶ شاهی	دیوان مرحوم وصال
۲ جلد ۱۳ هزار	گنجینه مرحوم معتمد الدوله [نشاط]
۲ جلد ۵ هزار	جامع التمثیل
۳ قران	دیوان انوری
۲ هزار و ۱۰ شاهی	انوار سهیلی
۲ جلد ۱۸ هزار [۱ تومان و ۸ قران]	کتاب سنایی
۴ هزار	طوفان بکاء
۳ هزار	مجالس المؤمنین
۳۰ شاهی	عین الحیوة
۳ جلد ۱۸ هزار	حیات القلوب

۳ تومان	جلد ۲	حبيب السیر
۲ قران	جلد ۲	فرهنگ خداپرستی میرزا محرم شاعر
۲ قران		جامع الدعوات
۳ هزار		رسالة جناب شیخ زین العابدین
۶ شاهی	جلد	کتاب رساله مسمی به حجة البالغة
۲ قران	جلد	کتاب نامه خسروان ^۱
۶ شاهی	جلد	کتاب دیوان ترکی فضولی [بغدادی]
۳۰ شاهی	جلد	کتاب تذکرة الأئمة
۲ جلد ۲ هزار و ۵ شاهی		رسالة جناب ملا علی
۲ قران	جلد	رسالة مرحوم ملا مهدی نراقی در اصول دین و سایر عقاید
۶ شاهی	جلد	کتاب ادعية کوچک
۳۰ شاهی	جلد	کتاب طاقدیس
۶ شاهی		کتاب تألیفات حاج ابوالقاسم آمال العارفين
۶ شاهی	جلد	رسالة مرحوم شیخ مرتضی [انصاری] ^۲
۲ هزار [= قران] و ده شاهی	جلد	کتاب روضه تألیف بدایع نگار طهرانی
۷ قران	جلد	کتاب فرج بعد از شدت
۶ شاهی	جلد	کتاب زیارات و دعوات معروف به تحفة الناصریه
۶ شاهی		کتاب معین
۱۰ شاهی	جلد	کتاب عوامل و صرف میر و مقدمات
۳۰ شاهی		کتاب لطایف و ظرایف

۱. نامه خسروان کتابی است کوچک در تاریخ ایران به شیوة اساطیری از سلطان جلال‌الدین میرزا پسر فتحعلی شاه به فارسی سره. در مورد این شاهزاده قاجاری و دشمنی او با اسلام و عرب و نمونه‌ای از اشعارش رجوع شود به حدیقة الشعرا ذیل جلال قاجار ج ۱.
۲. شیخ مرتضی انصاری شوشتری ملقب به شیخ الطایفه، استاذ‌الکلی، حجة‌الحق و رئیس‌الاسلام از بزرگترین علما و فقها و زهاد و عباد روزگار خود. القاب وی همه از عظمت مقام علمی و قداست اخلاقی وی حکایت می‌کنند. مرجع مسلم روزگار خویش یزد و در ایران به عنوان مجتهد جامع‌الشرایط و مرجع واحد شناخته می‌شد و در سراسر هند و افغانستان و ماوراءالنهر مورد احترام و پیشوایی مطاع بود. از آثار وی کتاب فرائد است در اصول ولی بیشتر کتاب مکاسب او شهرت دارد. وی در ۱۲۸۱ هـ. ق درگذشت.

کتاب چهل طوطی	جلد	۵ هزار
کتاب شاهزاده هرمز	جلد	۵ هزار
خلاصة الدعوات	جلد	۲ قران
اجمل التوارىخ	جلد	۳۰ شاهى
ديوان دل سوز	جلد	۶ شاهى
ديوان شمس الحقايق	جلد	۳ هزار
کتاب تحفة الرضويه	جلد	۳۰ شاهى [۱ قران و ۱۰ شاهى]
کتاب روضة الانوار	جلد	۷ هزار
کتاب احسن القصص	جلد	۲ تومان و ۱۰ شاهى
روضه الصفای ناصرى	جلد	۲ جلد ۳ تومان
کتاب اکسیرالعبادات از تصنيفات مرحوم ملا آقاى دريندى که به طلاى		
فرنگى چاپ شده	جلد	۵ هزار [۵ قران]
کتاب حق اليقين	جلد	۷ هزار
کتاب دعوات مفتاح الجنان	جلد	۶ هزار
کتاب محبوب القلوب مشهور به شمس و فقهه	جلد	۱ تومان
کتاب شيخ سعدى	جلد	۳ هزار [۳ قران]
کتاب روزنامه سفر عتبات عالیات	جلد	۲ تومان
روضه الصفای چاپ بمبئى	جلد	۳ تومان
شرح ديوان حضرت امير که قاضى حسين ميبدى نوشته	جلد	۵ هزار
جلد اول ناسخ التوارىخ	جلد	۲ جلد ۲۵ قران
کتاب تاريخ افغانستان تأليف نواب اعتضاد السلطنة	جلد	۲ قران و ۱۰ شاهى
شرح خواص اسماء الله	جلد	۳۰ شاهى
کتاب زبدة المعارف ملا على اكبر اصفهانى	جلد	۱۴ قران
تذكرة آنشكده	جلد	۹ قران
کتاب شرح نهج البلاغه	جلد	۴ تومان
کتاب حدیقه الشیعه	جلد	۵ قران
کتاب مثنوى شمس الشعراء هزار بیت	جلد	۱۰ شاهى
کتاب ديوان حضرت امير	جلد	۶ شاهى

۳ قران	جلد	کتاب منتخب الأشعار شیخ سعدی
جلد ۱۴ هزار [= یک تومان و ۴ قران]		کتاب جام جم نواب معتمدالدوله
۱۰ شاهی	جلد	کتاب رساله نخبه مرحوم حاجی کلباسی
۹ هزار	جلد	منشآت قائم مقام
۶ شاهی	جلد	کتاب سالنامه
۱۵ هزار	جلد	کتاب مجالس المؤمنین
۱ تومان	جلد قطعی لاکه	کتاب تاریخ سفر خراسان تألیف حکیم الممالک به انضمام جلد قطعی لاکه
۱۲ هزار	جلد	کتاب دیوان یغما
۶ شاهی	جلد	کتاب کلیات اوقات (۹) پاره
۳۰ شاهی		کتاب رموز حمزه بدون جلد اوراق شده
۲ تومان	جلد	کتاب تفسیر قرآن ملا فتح الله
۱۵ قران	جلد	کتاب جلد دوم ناسخ التواریخ
۱۰ شاهی		کتاب ابونصر فراهی
۳ تومان		کتاب ریاض الشهاده حاج محمد حسن قزوینی
۲۵ هزار	جلد	کتاب جلد اول و دوم روضة الصفا
۵ هزار	جلد	کتاب غایة الالزام و کفایة الخصام فارسی
۳۰ شاهی	جلد	کتاب خط فرانسه
۶ شاهی		رساله کوچک مرحوم شیخ مرتضی انصاری
۶ شاهی		کتاب صحیفه علویه

اسناد شماره ۱۰۶۹۳ - فی / ۱۰۶۹۴ ق مؤسسه تاریخ معاصر

(۱۴۱)

صورت مخلفات و متروکات اثاث البیت مرحومه مغفوره نواب عالیه مهدعلیا طاب الله ثراها، در عوض طلب ارباب طلب به توسط جناب عضدالملک به خان ناظر داده شده و [از طرف] مشارالیه به استحضار و اطلاع جناب عضدالملک به اشخاص مفصله داده شده ۱۰۰۰۰ تومان
۸۹۰۵ تومان:

۶۵۲۰ تومان

جناب عضدالملک و غیره

جناب عضدالملک ۳۰۰۰: از بابت رخوت ۱۵۰۰ / از بابت کتاب‌های خطی ۴۰۰
 تومان / جمعیه (جقه؟) [۳۰۰] تومان / از بابت تعمیر مدرسه ۸۰۰ تومان
 حاجی محمد شال فروش کاشانی ۹۰۰ تومان
 حاجی ابوالفتح از بابت قیمت اشیائی که از مشارالیه اکتیاع شده بود
 و در ثانی همان اسباب را خودش عوض طلب قبول نمود ۱۵۰۰ تومان
 ورثه آقا محمد صادق تاجر که حساب ایشان با شاهزاده مریم خانم بوده ۱۱۲۰ تومان
 ۲۳۸۵ تومان:

میرزا مصطفی ۸۰۰ تومان / حاجی ابراهیم بلورفروش ۴۵ تومان / حاجی
 جانعلی خیاط و حاجی محمدتقی بلورفروش ۸۰۳ تومان / مواجب نوکرهای
 مرحومه مهدعلیا، موافق تمسک شرعی، به خط و مهر جناب آقای آقا میرزا صالح
 عرب ۳۶۲ تومان / بابت علی محمد موافق تمسک شرعی به مهر آقای آقا میرزا
 صالح عرب ۸۰ تومان / مهدی جوجه فروش ۱۰۰ تومان / درویش ابراهیم ۴۰
 تومان / مشهدی ابوالقاسم ۷۰ تومان / مهدی کاشی ۳۰ تومان / حاجی ابوالقاسم
 تاجر ۵۵ تومان
 که کسر آمده ۱۰۹۵ تومان

[سند شماره ۱۰۷۳۳ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۴۲]

تالار رخت‌خواب‌خانه: ۸۳۹ تومان و ۸ قران

۱۲۶ تومان و ۵ قران:

پشتی کوچک قالی کردستانی ۴ تخته: زنگاری ۲ تخته، فرمز دو تخته ۱۰ تومان
 پشتی کوچک پارچه فرنگی گلی آستر ماهوت آبی ۴ تخته ۴ تومان
 پشتی بزرگ قالی کردستانی: آستر ماهوت ۲ تخته زمینه زرد لیمویی
 و سفید، تخته ۱۲ تومان
 پشتی روفرشی محرمانت آبی، آستر ماهوت سبز ۴ تخته ۴ تومان
 پشتی بزرگ ترمه بوته بزرگ کشمیری اعلی آستر ماهوت ۲ تخته ۴۰ تومان
 پشتی زری سفید گل دار بزرگ، آستر نافته ۱۰ تومان
 پشتی قالیچه فرنگی جا نمازی، آستر ماهوت گلی ۱۰ تومان

۱۵ تومان	تخته	پشتی مخملی گلی مفتول دوزی، آستر زری بدل
۸ تومان	تخته	پشتی اطلس کوچک ده یک دوزی، آستر مخمل سبز،
		پشتی کوچک مخمل مشکی مفتول دوزی گلدانی پولک کار، روطور
۴ تومان	تخته	(= نور)
۱۵ قران	تخته	پشتی کوچک منجوقی منگوله دار سفید، آستر ماهوت سبز،
۱۵ قران	تخته	پشتی کوچک گل دوز فرنگی، منجوق دوز، آستر ماهوت قرمز تخته
۵ قران	تخته	پشتی کوچک فرنگی گل و بوته، زمینه سفید،
۶ تومان	تخته ۲	پشتی بزرگ دورنمای فرنگی حاشیه دار، آستر تافته یزدی
۱۵ تومان	تخته ۲	پشتی بزرگ زری آبی، آستر ماهوت گلی
		پشتی وسط فالپچه کردستانی سفید، تونج مشکی مستعمل، حاشیه زرد
۵ تومان	تخته	
۵ قران	تخته	پشتی کوچک تافته گل مخمل دوزی، زمینه سفید
۴ تومان	تخته ۴	پشتی جیب پشمی فرنگی سورمه گل سرخی وسط
۵ تومان	تخته ۲	پشتی کوچک ماهوت گل دوزی رشتی
۳ تومان	تخته	پشتی وسط مخمل ده یک دوزی متن آبی حاشیه قرمز
۷ تومان	تخته	پشتی بزرگ مخمل قرمز ده یک دوزی، آستر زری بدل
۳ تومان	تخته	پشتی بزرگ روفرشی محرمان کهنه
۵ قران	تخته	پشتی کوچک گل دار برجسته، آستر تافته سبز
۲ تومان	تخته	پشتی بزرگ روفرشی گل مستعمل، آستر کرمیز ^۱
۲ تومان	تخته	پشتی بزرگ روفرشی آبی، آستر کرمیز سبز
۱ تومان	تخته ۴	پشتی کوچک مخمل کاشی مستعمل
۲ قران		پشتی اطلس ارغوانی مستعمل کوچک
۷ تومان و ۵ قران	تخته ۵	توشک بزرگ اطافی کتان راه باریک، آستر و رویه
۱۲ تومان	تخته ۶	ایضاً توشک و پشتی بزرگ رویه و آستر کتان راه پهن
۸ تومان	تخته ۲	ایضاً توشک بزرگ پارچه فرنگی ارغوانی، آستر کرمیز

[سند شماره ۱۰۶۹۷ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

۱. کرمیز ظاهراً همان Cramoisy است به معنای نوعی پارچه ابریشمی.

[۱۴۳]

۱۶ تومان و ۵ قران:

۴ تومان	تخته	توشک بزرگ اطاقی پارچه فرنگی محرّمات آستر کرمیز سبز
۵ تومان	۲ تخته	توشک بزرگ اطاقی مخمل گلی، آستر قطنی
۵ تومان	۲ تخته	توشک رخت خوابی بزرگ مخمل بنفش و گلی بزرگ، آستر قدک
۱۵ قران	تخته	ایضاً زری محرّمات بزرگ کهنه، آستر قدک
۱ تومان	۴ تخته	توشک کنار کرسی رویه چیت، آستر قدک

۷۱ تومان:

۱۰ تومان	فرد	گلبمی کردستانی وسط ترنج زرد، ۶ ذرعی
۷ تومان	فرد	قالیچه مستعمل کرمانی گلدانی، کار استاد قنبرعلی
۲۵ تومان	فرد	قالیچه کردستانی، متن سفید، حاشیه باریک
۱۰ تومان	فرد	قالیچه قراهانی سفید ترنج وسط قرمز
۶ تومان	تخته	روفرشی قالی فرنگی، مسند چهار ذرعی
۳ تومان	تخته	ایضاً مسند قالی فرنگی سه ذرعی
۱۰ تومان	تخته	قالیچه فرنگی آستر و ریشه دار افشان

۱۰۰ تومان و ۸ قران:

۲۰ تومان	زوج	متکای بزرگ مخمل آبی مروارید بدل دوزی، هسته آلویالو، نقره زوج
۲۰ تومان	زوج	متکای بزرگ مخمل ده یک دوزی گلی و آبی
۲۰ تومان	۲ زوج	متکای بزرگ ترمه کشمیری سفید بوته و شاخ گوزن
		متکای بزرگ ترمه کشمیری سفید شاخ گوزن، حاشیه آبی سفید کرمانی
۴ تومان	فرد	
۶ تومان		متکای بزرگ پولک دوزی، زمینه نافته آبی
۷ تومان	فرد	متکای بزرگ زری سه قطعه
۷ تومان	فرد	ناز بالشت (بالش) بزرگ ترمه سفید کشمیری شاخ گوزن
۵ قران و ۱۲ تومان	زوجاً	ایضاً [بالش] ترمه سفید کتانی،
۲ تومان	زوجاً	زیرگوشی ترمه سفید،
۷ قران	زوجاً	زیرگوشی ترمه مستعمل،
۳ قران	زوجاً	زیرگوشی چیت

زیرگوشی بزرگ ابره زری آبی بوته جیفه
 زیرگوشی اطلسی گل دوزی کوچک

۱ تومان فرد
 ۳ تومان

لحاف: ۲۷۵ تومان:

لحاف رو سلسله گلی کرمانی، آستر شله
 ایضاً سلسله مشکی کشمیری، آستر شله
 ایضاً سلسله سفید کرمانی آستر شله
 ایضاً سلسله بخور کشمیری، آستر شله
 ایضاً ترمه راه پهن طرح ارمنی دوز، حاشیه آستر شله
 ایضاً کشمیری لاکمی حاشیه ترمه هفت رنگ، آستر شله
 ایضاً ترمه عظیم خانی، لاکمی، آستر شله
 ایضاً ترمه طرح ارمنی حاشیه سفید، آستر شله
 ایضاً ترمه کشمیری لاکمی مستعمل حاشیه هفت رنگ، آستر شله طاقه
 ایضاً ترمه کشمیری سفید شاخ گوزن، حاشیه هفت رنگ آستر شله طاقه
 ایضاً سلسله کشمیری زنگاری، آستر شله
 لحاف کرسی ترمه کشمیری، متن لاکمی، دو حاشیه محرمان سفید و
 آبی طرح ارمنی، آستر شله
 ایضاً سلسله سفید کرمانی، آستر شله
 ایضاً ترمه کشمیری زمردی بوته دوز حاشیه هفت رنگ و زمردی،
 آستر شله
 ایضاً ترمه کشمیری متن لاکمی، دور حاشیه آبی سفید و هفت رنگ،
 آستر شله
 ایضاً زری متن قرمز، حاشیه زری آبی، آستر شله
 ایضاً ابره روفروشی یشمی، متن سبز، حاشیه قرمز، آستر شله طاقه
 ایضاً ابره روفروشی یشمی، آستر شله،
 طاقه

۳۰ تومان

۲۵ تومان

۲۰ تومان

۷۰ تومان

۸ تومان

۲ تومان

۳ تومان

[سند شماره ۱۰۶۹۸ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۴۴]

۱۲۶ تومان:

- ۲۰ تومان روفرفشی ماهوت گل دوزی یک نخته، بی آستر، ۶ ذرعی نخته
- ۵ تومان روفرفشی یک نخته ماهوت گل دوزی، مستعمل، آستر قدک آبی،
۵ ذرعی نخته
- ۸ تومان روفرفشی مخمل کاشی، آستر قدک سبز، مسند نخته، کناره زوج
- ۲۰ تومان روفرفشی فرنگی سبز محرمت ۸ ذرعی، مسند نخته، کناره زوج
روفرفشی فرنگی بنفش و طلائی، ۵ ذرعی، مسند دو نخته، کناره
- ۲۵ تومان زوج
- ۸ تومان روفرفشی اسلامبولی ریسمانی سفید، مسند نخته، کناره زوج
روفرفشی کرمانی متن گلی حاشیه محرمت سبز، مستعمل ۵ ذرعی
- ۱۵ تومان مسند نخته، کناره زوج
- ۱۰ تومان روفرفشی کتان بخور یک نخته مال اطاق نارنجستان،
روفرفشی پشمی سبز و قرمز فرنگی یک پارچه جهت تالار نارنجستان،
نخته
- ۱۵ تومان نخته

۴۸ تومان و ۴ قران:

- بخدان پوش ماهوت مستعمل ۱۴ نخته ۷ تومان / مفرش بلغار، زوج ۹ تومان /
آسیاب (آسیای) قهوه، زوج ۴ قران / پشه پران به انضمام طناب و دیرک، دو باب ۳
تومان / پیش بخاری طور (تور) فرنگی، عدد ۲۵ قران / منقل اسقاط ۴ عدد: آهنی
عدد، برنجی ۳ [عدد]، دو تومان / میز خاتم کوچک، عدد ۵ قران / میز چوبی
شکسته ندارد / میز عسلی، عدد، ۵ قران / جعبه هزارپیشه فرنگی بدون اسباب، ۲
عدد ۱۵ قران / شمعدان بلور بزرگ کار قدیم، ۵ عدد، ۱ تومان / پیش بخاری، ۶
عدد: برنجی ریخته، عدد، چوبی ۵ عدد، ۲ تومان / اسباب پیش بخاری ۸ پارچه، ۵
قران / کرسی چوبی بزرگ و کوچک، ۱۰ عدد، ۸ تومان / فرش کهنه و اسقاط دست:
مسند، نخته، کناره زوج ۱۰ تومان / توشک بند، نخته ۴ قران
[مسند شماره ۱۰۶۹۹ - ق. مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۴۵]

به تاریخ ۵شنبه ۱۶ شعبان

۱۲۰۹ تومان و ۶ قران

اسباب اطلاق نارنجستان: ۳۶۹ تومان و ۸ قران:

توشک ترمه سلسله کرمانی گلی بزرگ، آستر ماهوت گلی، دو تخته	۲۰ تومان
توشک ماهوت گل دوز، کار رشت، بزرگ، آستر ماهوت ارغوانی، دو تخته	۳۵ تومان
توشک گلی پارچه ابریشمی فرنگی قرمز، آستر زنگاری	۳ تومان
ایضاً آبی، آستر سبز	۳ تومان
توشک ترمه سلسله سفید بزرگ آستر ماهوت ارغوانی	۲۵ تومان
پشتی ترمه کشمیری لاکی بوته، آستر ماهوت گلی	۴۸ تومان
پشتی مخمل مفتول دوزی کوچک، ۶ تخته: سورمه‌ای ۳ تخته، گلی	۳۶ تومان
پشتی ترمه زمردی کشمیری آستر ماهوت مشکی	۳۲ تومان
پشتی کوچک ماهوت مشکی مفتول دوز سفید، آستر ماهوت، ۲ تخته	۱۰ تومان
پشتی کوچک پارچه فرنگی ابریشمی آبی، آستر ماهوت سبز، ۴ تخته	۴ تومان
پشتی فرنگی کوچک گل دار، آستر ماهوت	۲ تومان
پشتی کوچک پارچه فرنگی قرمز	۲ تومان
پشتی بزرگ پارچه فرنگی بنفش	۱ تومان
قالیچه کردستانی، متن سفید حاشیه دور آبی و زرد، میان تریج قرمز	۳۰ تومان
قالیچه فراهانی، متن سفید حاشیه دار	۶ تومان
قالیچه کرمانی بزرگ صورتی اعلی	۲۰ تومان
قالیچه فراهانی سورمه‌ای	۱۰ تومان
قالیچه کرمانی شیر و شکر، حاشیه سفید، بوته گلدانی	۸ تومان
قالیچه جوشقانی جناغی اعلی	۱۲ تومان
قالیچه سر عمامه‌ای کردستانی	۳ تومان

۱۰ تومان	۲ فرد	قالیچه فرنگی صورت اسب دار
۱۵ تومان	۳ تخته	پرده اطللس محرمات ۲ تخته، آستر چلوار سفید
۱۲ تومان	دو تخته	پرده اطللس محرمات سفید و قرمز، بالای پرده یلن زری بدل، دو تخته
۲ تومان	تخته	پیش پرده طور (تور) گل دار، یلن تافته گلی ریشه دار دو تخته، تخته
۶ تومان	۲ تخته	پیش پرده کرمیز گلی آستر دار ۳ تخته: گلی تخته، ارغوانی
۱۰ تومان	۲ تخته	پیش پرده اطللس بنفش، یلن اطللس گلی،
۳ قران	تخته	پیش پرده چیت سبز جنگلی،
۳ تومان	۲ تخته	روفرشی یشمی محرمات قهوه‌ای، سه تخته: پنبه تخته، کتانی
۱۵ قران		المقرر کتان راه باریک دو تخته: پنبه تخته، کتانی تخته

[سند شماره ۱۰۷۰۰ ق / ۱۰۷۱۶ ق مؤسسه تاریخ معاصر]

۱۴۶

به تاریخ جمعه ۱۷ شهر رمضان

۲۸۱۷ تومان

۶۵۷ تومان و ۴ قران و ۱۰ شاهی

۱۵ تومان	طاقه	روکسی کشمیری تمام سلسله سبز،
۳۰ تومان	طاقه	روفرشی یک تخته بزرگ سلسله بخور آستر دار
۲۵ تومان	طاقه	سرانداز کرمانی گل بوته، حاشیه هفت رنگ، ریشه گلابتون، آستر دار
۲۵ تومان	طاقه	سوزنی کرمانی سفید بزرگ ریشه گلابتون، آستر دار
۲۰ تومان	طاقه	سوزنی بزرگ ترمه سورمه‌ای اعلی، بوته بزرگ، حاشیه دار، ریشه گلابتون دار
۲۰ تومان	طاقه	سوزنی ترمه گلی شاخ گوزن، بزرگ، حاشیه عظیم خانی
		پرده ترمه سلسله سفید کرمانی، دو طاقه ۲۵ تومان: موجودی، طاقه
		۱۲ تومان و ۵ قران، قم برده‌اند
۳۰ تومان	۲ طاقه	پرده ترمه سلسله سفید سروی بزرگ کرمانی اعلی
۲۳ تومان	طاقه	سوزنی ترمه گل بوته بزرگ، حاشیه کتانی آبی

۶۰ تومان	۴ طاقه	پرده زری بنارسی قالبی
۸ تومان	طاقه	روکرسی ماهوت گل دوزی، منن گلی
۵ تومان	تخته	جانماز کردستانی، آبی
۵ تومان	تخته	ایضاً جانماز کردستانی زمینه مشکی بزرگ
۱۰ تومان	تخته	جانماز کردستانی آبی
۱۰ تومان	فرد	قالبچه فرنگی مصور
۱ تومان	تخته	روکرسی فرنگی باف منجوق نما
۵ تومان	طاقه	روکرسی ماهوت گل دوزی اعلی
۵ قران	تخته	روکرسی پشمی فرنگی ماهوت
۵ تومان	زوج	پرده فرنگی شرابی پارچه فرنگی
۲ تومان و ۵ قران	زوج	ایضاً پرده ارغوانی فرنگی بر، ایضاً پرده سبز فرنگی بر ملاحظه نشد
۲ تومان	۳ طاقه	پرده کرمیز مستعمل
۱ تومان	تخته	روکرسی قالبی فرنگی کرمیز
		پرده فرنگی بر یلن دار خارای دریایی، دور ریشه گلابتون یلن چکن گلابتون دوز
۴ تومان	زوج	
۳۰ تومان	طاقه	سوزنی زری طاس سفید بزرگ ریشه گلابتون
۴۰ تومان	۲ طاقه	سوزنی مخمل گلی گلابتون دوز، دور ریشه گلابتون
۱۵ تومان	طاقه	ایضاً سوزنی مفتول دوز آبی حاشیه قرمز
۲۵ تومان	زوج	پرده ترمه کرمانی سلسله گلی بزرگ آستر و سجافدار
۱۵ تومان	زوج	ایضاً پرده کرمانی سلسله گلی کوچک آستر دار

[سند شماره ۱۰۷۰۱ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۴۷]

۸۳ تومان

۸ تومان	زوج	پرده زری فرنگی بر، یلن دار بنفش
۵ تومان	طاقه	ایضاً پرده زری گلی یلن زری بوته جقه آبی فرنگی بر
۴ تومان	زوج	پرده جودانه مشکی دور منگله فرنگی بر

۳ تومانی	۶ طاقه	پیش طاقچه تافته آبی ریشه دار فرنگی بر
۳ تومانی	طاقه	سوزنی سفید سلسله شال پنبه آستر و سجاف دار
۸ تومانی	۲ طاقه	پیش پرده تالار چلوار نقاشی فرنگی با ریشه ابریشمی
۷ تومانی	۷ طاقه	پیش طاقچه اطلس ارغوانی دور منگله دار فرنگی برگوی دار، ۷ طاقه
۶ تومانی	۶ طاقه	ایضاً پیش طاقچه خارای گل دار منگله گوی دار
۸ تومانی	۶ طاقه	ایضاً پیش طاقچه اطلس سبز منگله گوی دار
۶ تومانی	۱۲ طاقه	ایضاً پیش طاقچه تافته، گلی منگله دار
		روفرشی مخمل کاشی گلی، آستر قدک سجاف چیت دست: سرانداز،
۲۵ تومانی	زوج	نخته، کناره
		۹۱ تومانی و چهار قران و ۱۰ شاهی
۳ تومانی	۳ طاقه	قهوه سینی پوش تور گلی یراق دار
۳ تومانی	طاقه	مجموعه پوش بنارس گلی بوته جبقه، ریشه دار نخ فرنگی طاقه
۴ تومانی	طاقه	ایضاً مجموعه پوش بنارس گلی محرمات، ریشه گلابتون طاقه
۲ تومانی	طاقه	ایضاً مجموعه پوش زری بیدگلی دور یراق و ریشه گلابتون طاقه
		مجموعه پوش ترمه زمردی حاشیه ترمه سرخ و سفید، ریشه گلابتون
۲۰ تومانی	۳ طاقه	
۵ قران	طاقه	روقوری زری بوته جبقه ریشه دار
۳ تومانی	۳ طاقه	مجموعه پوش کرمانی روی تور ریشه ابریشمی
۱ تومانی	طاقه	روپوش شربت خوری تور گل دار، ریشه گلابتون بزرگ
۲ تومانی و ۵ قران	طاقه	زیر سماوری ماهوت گل دوزی ریشه دار
۵ تومانی	۲ طاقه	مجموعه پوش سلسله کرمانی گلی و ارغوانی ریشه دار
۷ تومانی	۲ طاقه	ایضاً سلسله کرمانی لیمویی ریشه گلابتون
۱۰ تومانی	طاقه	قهوه سینی پوش بزرگ ترمه لاکه بوته یراق و ریشه دار
۶ تومانی	طاقه	مجموعه پوش بنارس قالبی آبی دور یراق
۱۲ قران	۲ طاقه	مجموعه پوش قلم کار اصفهانی ریشه ابریشمی
۳ تومانی	۵ طاقه	مجموعه پوش نور گل دار، دو ریشه
۲ تومانی	طاقه	سوزنی زیر سماور پارچه فرنگی، ریشه گلابتون
۵ تومانی	۲ طاقه	نمد جانمازی اسلامبولی گل دار ابریشمی

۲ طاقه ۱۳ تومان:

قالیچه جانمازی کارگردستان و ابریشمی

طاقه ۸ تومان، طاقه ۵

[سند شماره ۱۰۷۰۳ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

(۱۴۸)

۲۵۲ تومان و ۳ قران و ۱۰ شاهی

۵۳ تومان و ۹ قران

۲ تومان	دست	قاب و قدح بلور تراش که قاب آن شکسته است
۸ تومان	۲ دست	ایضاً قاب و قدح بلور به انضمام سرپوش
۱۲ تومان	۲ دست	قاب و قدح بلور شیر و خورشیدی
۷ تومان	۲ پارچه	قاب بزرگ چینی قلم آبی
۴ تومان و ۵ قران	۳ پارچه	بشقاب بلور ساده
۱۵ قران	دست	کاسه بشقاب بلور چشم گاوی آب خوری
۴ قران	۲ عدد	سرپوش بلور گل دار قرمز
۳۰ شاهی		سرپوش ساده بلور
۱۸ قران	۴ پارچه	بشقاب بارفتن سرپوش سبز و آبی
۲ تومان	۵ پارچه	بشقاب بارفتن کنگره دار
۶ قران	۶ پارچه	ایضاً بشقاب سبز و سفید
۱۲ قران	۴ پارچه	بشقاب بلور کنگره دار آبی و سفید
۱۲ قران	۶ پارچه	بشقاب لب شکسته نباتی رنگ و سفید
۲ قران	عدد	بشقاب بارفتن دوره پولک دار
۹ تومان	۳ دست، ۳ دست، ۳ دست	فنجان نعلبکی چای خوری
۴ تومان	۴ پارچه	میوه خوری بارفتن کشکولی خیاره دار قرمز و سفید
۱ تومان		تنگ بلور سفید دسته دار ساده وسط مکعب
۱۲ قران	۴ عدد	میوه خوری بلور تراش پایه دار
		۳۲ تومان و ۶ قران و ۱۰ شاهی:
		میوه خوری بلور تراش سرپوش دار بشقالی: بشقاب عدد، سرپوش
۱۶ قران	۶ عدد	

عدد	۱۲ قران و ۱۰ شاهی	میوه خوری بلور تراش پایه دار
عدد ۸	۲۴ قران	میوه خوری بشقابی حصیری
عدد	۳ قران	آجیل خوری بلور کوچک دسته دار
۲ دست	۲ تومان	آجیل خوری بارفتن سرپوش دار
عدد	۵ قران	آجیل خوری بلور بزرگ چهار خانه کشکولی
۳ پارچه	۱۲ قران	آجیل خوری بلور سبز خیاره دار به انضمام سرپوش
عدد	۱۲ قران	آجیل خوری بارفتن دسته دار
عدد	۱۵ قران	آجیل خوری آبی دو خانه
		آجیل خوری بلور به انضمام سینی بلور: آجیل خوری [شبکه] بارفتن
۳۵ قران		سفید ۶ عدد، زیر آجیل خوری سینی بلور
		آجیل خوری بارفتن به انضمام سینی که متصل به آن است، حقه وصل
۲ عدد	[۹]	با سینی
عدد	۲ تومان	سرپوش گیلان بارفتن
۶ عدد		آجیل خوری بلور مرصع: حقه مرصع به انضمام سرپوش
۶ عدد		حقه بزرگ به انضمام سرپوش
۸ عدد	۴ تومان	سینی بلور ساده
		آجیل خوری بلور: بلور سفید ۴ عدد، بارفتن ۶ عدد، سر سینی بلور
عدد	۳ تومان و ۵ قران	
۸ عدد	۲۴ قران	آجیل خوری بارفتن مشبک: آجیل خوری ۷ عدد، سینی
		آجیل خوری سرپوش دار ۲ عدد، حقه دو خانه دسته دار ۲ عدد، سینی
۳ تومان		بلور
		آجیل خوری: آجیل خوری بلور به انضمام سرپوش ۴ عدد، پایه دار ۲ عدد،
		حقه بارفتن ۳ عدد، سینی چینی عدد
		۲ تومان و دو قران و ۱۰ شاهی
		[سند شماره ۱۰۷۰۴ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۴۹]

۱۳ تومان

آجیل خوری بارفتن پایه سیمی مطلا: آجیل خوری پایه دار مطلا ۷ عدد:

- بارفتن ۶ عدد، بلور قرمز عدد، سینی پایه دار کوچک بلور، عدد ۳ تومان
- سینی فرنگی بزرگ خوانچه دسته دار مصور ۶ عدد: مصور بزرگ خوانچه ۱۰ تومان
- ۴ عدد، وسط میان ساده ۲ عدد ۱۰ تومان
- سماوار ۴۹ تومان
- سماوار مفضض ۳ دستگاہ: بزرگ ۲ دستگاہ، وسط دستگاہ ۳۵ تومان
- سماوار مس مدور پایه دار، دستگاہ، ۴ تومان
- ۵۵ تومان و ۵ قران
- طشت برنجی، عدد ۳ تومان و ۵ قران
- طاس بزرگ مس ۳ عدد ۱۰ تومان
- آفتابه لگن برنجی مستعمل، ۸ دست ۱۰ تومان
- یخدانچه کوچک روی مخمل که چفت و بست و زنجیر آن تفره است
- زوج ۲۵ تومان
- جعبه چینی که قیطان مخمل در میان آن است، ۱۲ بسته ۷ تومان
- ۴۸ تومان و ۳ قران
- مجموعه پوش قلم کار ۱۵ طاقه: قلم کار ۵ طاقه، چیت ۱۰ طاقه،
- مجموعه پوش ۱۵ قطعه ۹ تومان
- سفره چیت [قلم کار] ۱۵: چیت ۱۴ طاقه، قلم کار طاقه، مجموعه پوش ۳۹ تومان و ۳ قران

[سند شماره ۱۰۷۰۵ ق - مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۵۰]

اسباب آبدارخانه که روز شنبه هفتم قید شده:

۱۲۸ تومان

سوزنی زیر سماوار مخمل ارغوانی مروارید دوز که وسط آن مروارید

ندارد، دور ریشه گلابتون ۷۰ تومان

مجموعه پوش مروارید دور ریشه گلابتون، روتور ۶۰ تومان

روقوری پولک دوز ۲ عدد ۱۸ تومان

مجموعه پوش پولک دوز مروارید دوز ۵۰ تومان

۵ تومان	سوزنی زیر سماوار، سلسله لیمویی
۵ تومان	ایضاً سوزنی زیر سماوار ماهوت قلاب دوز
	۳۶۲ تومان:
	۲۴۰ تومان
۷۵ تومان	مجموعه پوش مخمل آبی مرواریددوز، ریشه گلابتون مربع مستطیل
۶۰ تومان	مجموعه پوش مخمل آبی یراق دار مرواریددوز
۲۵ تومان	قهوه سینی پوش مدور مرواریددوز گلی ریشه دار
۶۰ تومان	مجموعه پوش مخمل بنفش مرواریددوز یراق و ریشه دار
	۱۲۲ تومان:
۴۵ تومان	مجموعه پوش پارچه اطلس بنفش و مرواریددوز ریشه دار
۱۲ تومان	روقوری مخمل بنفش مرواریددوز
۶۵ تومان	مجموعه پوش مخمل آبی، ریشه گلابتون مرواریددوز
	[سند شماره ۱۰۷۰۶ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

(۱۵۱)

به تاریخ یوم چهارشنبه ۲۳ شعبان المعظم
۳۲۲۹ تومان و ۹ قران و ۱۵ شاهی

اسباب تالار

۱۲۵۴ تومان:

	چهل چراغ بزرگ که در وسط تالار آویخته شده: کاسه گلی ۱۸ دستگاه
۲۱۶ تومان	المقرر
	چهل چراغ فیروزه که در جنبین چهل چراغ بزرگ آویخته شده و هر یک
۳۶۰ تومان	۱۲ کاسه شیروخورشیدی دارد ۲۴ کاسه، دو دستگاه المقرر
	دیوارکوب سه لاله شاخه بلور فیروزه گلدان دار ۱۸ لاله، ۶ دستگاه
۱۲۶ تومان	المقرر
۲۴ تومان	دیوارکوب شاخه بلور کاسه گلی ۳ لاله ۶ کاسه ۲ دستگاه المقرر
	دیوارکوب شاه نشین شاخه بلور فیروزه گلدان دار شیروخورشیدی ۳ کاسه

۶ کاسه ۲ دستگاه	۲۲ تومان
دیوارکوب شاخه بلور فیروزه دو کاسه شیروخورشیدی نیزه دار ۸ کاسه،	
۴ دستگاه	۶۰ تومان
دیوارکوب ترک دار، شاخه برنجی، سه کاسه قلم قرمز ۶ کاسه، ۲ دستگاه	
المقرر	۱۵ تومان
دیوارکوب شاخه بلور سه کاسه که کاسه وسط قرمز و دو طرف سفید	
است، ۳ کاسه	۷ تومان
المقرر	۲۰ تومان
لنتر بارفتن زنجیر مطلای حنایی	۵ عدد
گوی بزرگ ۱۰ عدد: طلایی ۴ عدد، سبز	۶ عدد
۷ تومان	
آینه بزرگ که در شاه نشین تالار گذارده شده: آینه قاب دار جام،	
تور روی آینه طاقه، کفش (۲) ته چینی که در جنبین آینه است زوجاً	۱۰۰ تومان
صورت همایون قاب دار،	۵ عدد
۱۴۰ تومان	
آینه بزرگ قاب دار ۱۴ جام	
۲۰ تومان	
آینه دورنمای حنایی دیواری که در شاه نشین تالار است ۲ جام	
پیش پرده تور گل دار به انضمام ریشه و دو عدد حباب سبز و یک	
حباب قرمز که در جلو شاه نشین و تالار آویخته: حباب	۲ تومان،
پیش پرده علی حده نوشته شد	
۱ تومان	
پیش طاقچه مرتبه بالای شاه نشین گلی ریشه دار	۵ طاقه
۷۰ تومان	
قالی فرنگی روفرشی تالار ۱۰۰ ذرع، تخته	المقرر
۷ تومان	
حباب پیش طاقچه بالای شاه نشین	۱۰ عدد
۳۰۰ تومان	
میز بزرگ و کوچک	۸ عدد
۵ تومان	
صندلی بزرگ	عدد
۱ تومان	
نشیمن	عدد

[سند شماره ۱۰۷۰۸ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

(۱۵۲)

اسباب بالاخانه

۲۵۲ تومان و نه قران

		۳۲ تومان و ۳ قران:
۱ تومان	زوجاً	صورت چینی شبیه زن فنجان قهوه خوری زمینه زرد به انضمام زیر ۱۰ عدد ۱۰ تومان: فنجان
۱ تومان		۶ عدد، زیر فنجان ۴ عدد
۱۲ قران	زوجاً	گلدان گلی صورت دار،
۳ قران	زوجاً	گلدان زرد کوچک
۱۵ قران	عدد	گلدان بلور دسته دار
۵ قران	زوجاً	تنگ بارفتن سفید کوچک
۱ تومان	زوجاً	گلدان چینی کوچک
۲ تومان	زوجاً	گلدان چینی بزرگ
۴ قران	زوجاً	گلدان جیوه
۳ قران	زوجاً	گیلاس گلی پایه دار
۵ قران و ۷ تومان	۳ پارچه	پیاله نعلبکی ۶ پارچه: پیاله
		پیاله نعلبکی بلور دو دست ۴ پارچه: پیاله ۲ پارچه، نعلبکی دو پارچه
۳ قران	المقرر	
۱ تومان	زوجاً	گلدان چینی زمینه زرد برجسته
۸ قران	زوجاً	گلدان بارفتن سفید بوته سبز کوچک
۱ تومان	زوجاً	صورت چینی شبیه زن
۵ قران و ۱ تومان	عدد	قوری چینی بزرگ حاشیه زرد زمینه سفید
۱ تومان	۲ پارچه	پیاله نعلبکی چینی ۴ پارچه: فنجان دو پارچه، نعلبکی
۱۸ قران		گلدان چینی بزرگ و کوچک ۳ عدد: بزرگ عدد، کوچک سنبلی دو عدد
۴ قران		فنجان قهوه خوری سبز ۵ پارچه: فنجان ۴ پارچه، زیر پارچه
۳ قران	زوجاً	گلدان چینی کوچک دسته قرمز،
۸ قران	زوجاً	تنگ بلور قالبی
۱۰ شاهی	۳ پارچه ۷ قران و	پیاله نعلبکی چینی ۶ پارچه: پیاله ۳ پارچه، نعلبکی
۱۵ قران	زوجاً	گلدان چینی بوته گل سبز زمینه سفید
۷ قران	زوجاً	گلدان کوچک دسته طلایی
۷ قران	عدد	تنگ بلور گلی

۴ قران	زوجاً	گیلاس شربت خوری سفید
		پیاله نعلبکی چینی ۸ دست ۱۶ پارچه: فنجان ۸ پارچه،
۲۵ قران		نعلبکی ۸ پارچه
۸ قران		گلدان کوچک جیوه زوجاً: به انضمام سر، عدد، بی سر، عدد
۱ تومان	۴ عدد	گیلاس شربت خوری بلور سفید
		پیاله نعلبکی چینی ۸ دست ۱۶ پارچه: فنجان ۸ پارچه، نعلبکی
۲۵ قران		۸ پارچه
۲ قران	زوجاً	گلدان کوچک جیوه
۲ تومان	زوجاً	گلدان بلور مطلا
۷ قران	عدد	تنگ بلور گلی
۱ تومان	۴ عدد	تنگ بلور سفید
		پیاله نعلبکی چینی بزرگ ۲ دست ۸ پارچه: پیاله ۴ پارچه، نعلبکی
۱ تومان		۴ پارچه
۳ قران	زوجاً	گلدان سفید کوچک بارفتن
۳ قران	زوجاً	گلدان آبی لاجوردی
۴ قران	۵ پارچه	زیر فنجان قهوه خوری سبز
		۲۹ تومان و ۴ قران و ۱۵ شاهی:
۱۵ قران	زوجاً	گلدان بارفتن سبز دسته دار گل و بوته دار
۶ قران	زوجاً	گلدان بلور قرمز کوچک
۳ قران	زوجاً	گلدان چینی سفید کوچک دسته قرمز
۵ قران	زوجاً	استیکان (استکان) تراش شیروخورشیدی
۱ قران و ۱۰ شاهی		گیلاس جامی گلی
		پیاله نعلبکی چینی لاجوردی بزرگ ۵ دست ۱۰ پارچه: پیاله ۵ پارچه،
۱۵ قران		نعلبکی ۵ پارچه
۵ قران	زوجاً	گلدان چینی گل سرخی دسته دار
۱ تومان	زوجاً	گلدان جیوه قرمز
۳ قران	زوجاً	گلدان بارفتن کوچک
۱۵ قران	زوجاً	شمعدان بارفتن آویزدار

۳ قران		گلدان گل سفید کوچک
۱۵ قران	عدد	گلدان بلور دسته دار
۱ تومان	۴ پارچه	پیاله نعلبکی بلور ۴ دست ۸ پارچه: پیاله ۴ پارچه، نعلبکی ۴ پارچه
۲ تومان	زوجاً	گلدان چینی قرمز گل و بوته دسته دار
۵ قران	زوجاً	استکان شیروخورشیدی تراش
۳ قران		گلدان گلی کوچک بلور
		فنجان و نعلبکی چینی زمینه آبی ۵ دست، ۱۰ پارچه: پیاله ۵ پارچه،
۱۵ قران		نعلبکی ۵ پارچه
	عدد ۱ قران و ۱۰ شاهی	گیلاس جامی قرمز
۱ تومان	زوجاً	تصویر زن فرنگی جیوه
۱ تومان	زوجاً	گلدان جیوه قرمز
۳ قران	زوجاً	گلدان زرد کوچک گل و بوته دار
	زوجاً ۱۲ قران و ۱۰ شاهی	گلدان بارفتن مطلای آبی دهان اژدر
۵ قران	زوجاً	تنگ قرمز آب لیمو خوری مطلا بارفتن کوچک
۱۵ قران	عدد	گلدان بلور مطلا دسته دار
۳ تومان	زوجاً	گلدان چینی دسته دار مینایی، طلاکاری بزرگ گل و بوته زوجاً
۸ قران		فنجان قهوه خوری لب طلا ۱۱ پارچه: فنجان ۶ پارچه، زیر ۵ پارچه
۲ تومان		حقة بارفتن سفید جای انگشت پیچ به انضمام زیر و سرپوش ۲ دست
۲ تومان	زوجاً	حقة آبی سرپوش دار
۱ تومان	زوجاً	گلدان بلور پایه برنجی

[سند شماره ۱۰۷۰۹ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۵۳]

		۲۰ تومان و ۱ قران
۱۵ قران		جمبه بلور پایه برنج مطلا
۵ قران	عدد	آجیل خوری چینی کوچک ۹ عدد: دسته دار ۳ عدد، بدون دسته ۶ عدد
۱۵ قران	زوج	تنگ مینایی کوچک
۸ قران	زوج	شمعدان لامپ کوچک

۳ قران	زوج	گیلاس جامی قرمز
۱۵ قران	زوج	قوطی بلور سبزه به انضمام سرپوش
۵ قران	زوج	گلدان چینی کوچک دسته‌دار بوته گل سرخی
۱ قران و ۱۰ شاهی		گلدان کوچک چینی بدون دسته
		پیاله نعلبکی چینی بزرگ ۵ دست ۱۰ پارچه: پیاله ۵ پارچه نعلبکی
۱۲ قران و ۱۰ شاهی		۵ پارچه
		پیاله زرد قهوه‌خوری دسته‌دار ۲ دست ۴ پارچه: فنجان ۲ پارچه،
۱۲ قران و ۱۰ شاهی		زیر ۲ پارچه
۱۲ قران و ۱۰ شاهی	۲ پارچه	فنجان ۲ پارچه، زیر
۸ قران	زوج	لامپ کوچک قرمز
۱۵ قران		قوطی سبز بارفتن دردار
۵ قران		تنگ بلور کوچک
۲ قران	زوج	گیلاس بلور قرمز
		پیاله نعلبکی چینی لاجوردی بزرگ ۴۰ دست ۸ پارچه: پیاله ۴ عدد،
۱ تومان		نعلبکی ۴ عدد
		فنجان قهوه‌خوری سبز دسته‌دار به انضمام زیر، ۲ دست ۴ پارچه
۱۲ قران و ۱۰ شاهی		
۳ قران		گلدان چینی کوچک
۱۵ قران	زوج	گلدان چینی دسته‌دار
۷ قران	زوج	شمعدان قلم جیره
۱ تومان		قنددان چینی پایه‌دار به انضمام سر
۴ قران	۴ عدد	گیلاس بلور سفید
۶ قران	المقرر	فنجان بلور تراش سفید ۳ دست ۶ پارچه
		فنجان بلور ساده سفید، دست ۲ پارچه المقرر ۱ قران و ده شاهی (= سی شاهی)
۸ قران	زوج	گلدان چینی دسته‌دار
۱ تومان		قنددان چینی
۴ قران	۲ عدد	گیلاس جامی بلور سفید
۱ قران و ده شاهی (= سی شاهی)	دو عدد	گیلاس کوچک

۶ قران	زوج	تنگ بلور سبز کوچک اسباب میز: ۱۲ تومان و ۷ قران و ۱۰ شاهی
۱۵ قران	زوج	تنگ بلور
۱۰ شاهی	زوج	تنگ بلور سفید
۷ قران و ۱۰ شاهی	زوج	تنگ بلور سفید کوچک
۳ عدد	عدد	آجیل خوری بلور سفید پایه مطلا
۴ تومان	عدد	مجموعه بلور به انضمام تنگ و گیلان ۸ پارچه: مجموعه بلور سبز
۴ تومان	عدد	پارچه، گیلان بلور سبز کوچک ۶ عدد، تنگ بلور سبز
۷ قران	عدد	قوطی چینی زرد به انضمام سرپوش
۳ قران	زوج	گیلان بلور سفید کوچک
۲ قران و ۱۰ شاهی	دست	پیاله نعلبکی لندنی ۱۸ تومان و ۸ قران و ۱۰ شاهی:
۸ قران	زوج	شمعدان جیوه سبز
۳ تومان	زوج	گلدان چینی بزرگ مینایی قلم آبی
۱ تومان	زوج	تنگ بارفتن سفید به انضمام در آبی
۱ تومان	زوج	گلدان سبز بلور
		جای میوه خوری کشکولی بارفتن به انضمام زیر ۲ پارچه المقرر
۱۲ قران و ۱۰ شاهی		
۵ قران	المقرر	پیاله نعلبکی چینی لاجوردی ۴ پارچه جای انگشت پیچ بارفتن سفید به انضمام زیر و سرپوش دو دست
۲ تومان		۶ پارچه
۴ قران		آجیل خوری کوچک دسته دار در میان، مطلائی حصیری
۸ قران	زوج	گلدان دسته دار چینی،
۴ قران	زوج	گلدان چینی کوچک
۳ قران	عدد	گیلان بلور
۲ قران و ۱۰ شاهی		تنگ قرمز آب لیمو خوری
۲ قران	عدد	صورت انگور قرمز

۱۵ قران	زوج	پیاله چینی صورت خاقان مفضور
۵ قران	زوج	پیاله چینی صورت مرحوم نایب السلطنه
		فنجان بارفتن کوچک دسته دار، به انضمام زیر: ۳ دست ۶ پارچه
	المقرر	۷ قران و ۱۰ شاهی
۶ قران	المقرر	فنجان بلور تراش به انضمام زیر ۳ دست ۶ پارچه
۴ قران	زوج	گلدان چینی کوچک آینه
۶ قران	زوج	تنگ بارفتن سبز آب لیمو خوری
۸ قران	زوج	گلدان چینی دسته دار کوچک
۸ قران	زوج	شمعدان جیوه قرمز
۱ تومان		تنگ بلور
		۳۴۱ تومان و ۶ قران و ۱۰ شاهی:
۲۴ تومان		دیوارکوب تمام آویز شاخه بلور یک کاسه ۶ دستگاه
		دیوارکوب قهوه خانه ۱۲ کاسه ۶ دستگاه المقرر شاخه بلور دو دستگاه،
۱۴ تومان		شاخه برنجی ۴ دستگاه
		چهل چراغ فیروزه بزرگ زنگ دار تمام آویز وسط بالاخانه ۲۰ کاسه
۲۵۰ تومان	المقرر	دستگاه
۴۰ تومان	المقرر	چهل چراغ انگوری وسط قهوه خانه ۷ کاسه دستگاه
۴ تومان	زوج	صندلی مطلا
۱۵ قران	۶ عدد	گوی کوچک آبی و سفید سرریز دیوارکوب بالاخانه
	۱۳ عدد	۶ قران و ۱۰ شاهی
۲۵ قران	عدد	گل میخ
۵ تومان	تخته	میز چوبی
		روی میز ماهوت فلاپ دوزی

[سند شماره ۱۰۷۱۰ - فی مؤسسه تاریخ معاصر]

(۱۵۴)

اسباب زیرزمین:

۱۵۵ تومان و ۳ قران و ۱۰ شاهی:

۶۱ تومان و ۹ قران:

۱۳ تومان	۴ پارچه	قدح بزرگ صورتی قاب اول
۱ تومان	۲ پارچه	درست ۲ پارچه ۱۲، بند زده
۱ تومان		از بابت دو پارچه بند زده دو پارچه درست که قم برده شد
۱۲ تومان		
۴ تومان	پارچه	قاب بشم بزرگ باب اول
۶ قران	پارچه	قاب سنگی باب اول
۲۱ قران	۴ پارچه	بشقاب آبی میان گود خورش ۷ پارچه: بزرگ ۳ پارچه، کوچک ۴ پارچه
۳ تومان	۶ پارچه	بشقاب قرمز کشکولی
۱۴ قران	۴ پارچه	بشقاب مربع دسته دار
۴ تومان	۹ پارچه	بشقاب مربع قلم آبی مرغ دار
۳۲ قران	۸ پارچه	بشقاب خیاره دار
۸ قران	۴ پارچه	شیردان چینی
۱ تومان	۲ پارچه	قاب کشکولی سفید باب دوم
۱۲ قران	۴ پارچه	قاب کشکولی قلم آملی باب دوم
۱۲ قران	۳ پارچه	بشقاب کشکولی چینی دسته دار
	۳ پارچه	بشقاب سفید لب طلا
۲ تومان	۴ پارچه	دوری کشکولی خورشی میان گود
۴ تومان	۸ پارچه	بشقاب کشکولی میان گود
۲ تومان	۴ پارچه	دوری کشکولی امیری
۴ قران	۱۷ پارچه	دوری دورویه خورشی
۵ تومان	۱۷ پارچه	دوری لب قرمز
۲ تومان	۱۰ پارچه	دوری قلم آبی حاجی طرخانی
		قدح کشکولی ۶ تومان: سفید ساده ۳ دست ۳ تومان، قلم آبی:
۳ تومان	۲ پارچه	سریوش دار ۲ دست، بدون سریوش
۷ تومان	۳ پارچه	کاسه کشکولی سریوش دار ۴ دست، بدون سریوش
۵ قران	۵ پارچه	بشقاب سفید لب طلا
		قدح سریوش دار ۳ دست ۴ تومان: به انضمام زیر دو دست ۲ تومان،
۲ تومان		بدون زیر

بشقاب خورش کشکولی سرپوش دار	۵ دست	۲ تومان و ۵ قران
۱۹ تومان و ۲ قران		
قاب چینی کشکولی ۴ پارچه: اول ۲ پارچه، دوم ۲ پارچه	۴ تومان	
بشقاب میان گود زرد حاجی طرخانی	۱۰ پارچه	۵ قران
قاب اول حاجی طرخانی	۲ پارچه	۱ تومان
قدح کشکولی چینی بزرگ مودار	۲ پارچه	۱۰ شاهی
قاب سفید قلم آبی حاجی طرخانی	۲ پارچه	۴ قران
کاسه بشقاب پشم حاجی طرخانی	۲ دست	۶ قران
دوری کشکولی سفید باب اول و دوم	۴ پارچه	۱۴ قران
دوری چینی میان گود کشکولی	پارچه	۵ قران
میوه خوری بزرگ دسته دار برگی	۲ پارچه	۲ تومان و ۵ قران
دوری میان گود قلم آبی	۴ پارچه	۱ تومان
بشقاب میان گود دو رویه خورشی	۲ پارچه	۶ قران
قاب امیری کشکولی	پارچه	۶ قران
بشقاب قرمز میان گود برگ مویی	۲ پارچه	۱ تومان
دوری آبی میان گود دورو	۵ پارچه	۷ تومان
سرپوش چینی گل سرخی	۸ پارچه	۸ قران
دوری کشکولی خورش آبی	۳ پارچه	۶ قران
کاسه بشقاب دسته دار کشکولی به انضمام سرپوش	دست	۴ قران
قدح کشکولی به انضمام زیر	دست	۶ قران
بشقاب چینی مصور لب تخت	پارچه	۴ قران
آجیل خوری چینی	۵ قران و ۱۰ شاهی: به انضمام سرپوش و زیر	
۲ دست ۴ قران، بدون زیر	دست	۱ قران و ۱۰ شاهی
شیردان چینی به انضمام زیر	دست	۱۰ شاهی
قدح حاج ترخانی مودار	دو پارچه	قیمت نشد

[سند شماره ۱۰۷۱۱ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۵۵]

		بلور آلات ۵۷ تومان و ۶ قران و ۱۵ شاهی
۳ دست	۶ تومان	میوه خوری بلور تختی به انضمام زیر
۵ زوج	۱۰ تومان	تنگ شربت خوری سفید
زوج	۵ قران	تنگ انگلیسی شربت خوری
۲ تومان و چهار قران	عدد	بطری بلور ۷ عدد: شکسته عدد، درست ۶ عدد
	عدد	چای دان به انضمام سر، ۶ عدد: گلی ۵ عدد، سفید
۱ تومان و ۶ قران و ۱۰ شاهی		
عدد ۱ قران و ۵ شاهی		تنگ آب لیمو خوری قلم آبی
۶ عدد	۹ قران	گیلاس سفید دسته دار
۳ عدد ۲ تومان و ۵ قران		گیلاس سفید ۱۵ عدد: بزرگ ۱۲، کوچک
۶ عدد ۱ تومان و ۲ قران		گیلاس سبز
دست ۸ قران		جام و زیر جام دسته دار
۱۴ عدد	۱۴ قران	گیلاس سفید کوچک
زوج ۲ قران		تنگ آب لیمو خوری سفید ناجور
۴ پارچه ۱ تومان و ۵ قران		گیلاس آبی چشم گاوی ۷ پارچه: گیلاس ۳ پارچه، زیر ۴ پارچه
۱۶ عدد	۲ تومان	گیلاس شربت خوری
۴ پارچه	۶ قران	دوری سبز
۳ عدد	۳ قران	نمکدان دسته دار
۵ عدد	۵ قران	نمکدان پایه دار
۴ عدد	۶ قران	آجیل خوری کشکولی
۲ عدد	۴ قران	بشقاب بلور
۳ عدد	۲ قران	سرپوش کاسه
۶ عدد	۲ قران و ۱۰ شاهی	نعلبکی بزرگ
۷ عدد	۲ قران و ۱۰ شاهی	ایضاً کوچک
عدد	۲ قران	تنگ کوچک
۳ عدد	۱ قران	نمکدان بلور دسته شکسته
۶۲ عدد	۲۰ تومان	بلونی بلور جای ترشی بزرگ و کوچک، به انضمام سر

چای دان بلور قرمز، به انضمام سر ۵ عدد فی ۳ قران و ۱۰ شاهی ۱ تومان و ۷ قران	
کاسه لاله بدون پایه	زوج ۸ قران
لتر بدل ۵ عدد: کشکولی ۳ عدد، آبی و سفید ۲ عدد	۱ تومان
۱۶ تومان و ۵ قران و ۱۰ شاهی:	
سرپوش حصیری	زوج ۱ تومان
قهوه خوری سنگ مشهدی	۶ عدد دست ۳ قران
شیشه خردل	۲ عدد ۵ قران
میز سنگ مشهدی بدون پایه	عدد ۲ تومان
میوه خوری مقری	۱۱ عدد ۳ تومان و ۸ قران و ۱۰ شاهی
قاشق قزوینی	۲ جعبه ۲ تومان
مردنقی بدل کوچک	۴ زوج ۸ قران
تنگ سنگ مشهدی	زوج ۴ قران
کوزه آب خوری سنگ مشهدی طرح لیوان	عدد ۲ قران
قوری و جام آب خوری سنگ مشهدی	۲ قران
لاوک چرمی	۱۳ عدد ۱۳ قران
میز چوبی پایه کوناه	۳ عدد ۳ تومان
آفتابه مسی کارخوری کوچک	۴ عدد ۱ تومان
هسینه آلات متفرقه و منقل آهنی	باید کشیده شود.

[سند شماره ۱۰۷۱۲ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

(۱۵۶)

اطاق حسینیہ:

۶۵ تومان و ۷ قران و ۱۰ شاهی:

۵۱ تومان و ۷ قران و ۱۰ شاهی

تنگ بلور مشکی طلاکاری زوج: بدون در، عدد، دردار عدد ۶ قران
قوری سیاه بی در ۲ عدد: لب شکسته عدد، درست عدد

۱ قران و ۱۰ شاهی [= سی شاهی]

کاسه بشقاب بلور سبز به انضمام سرپوش ۲ دست ۳ تومان

۳ قران	زوج	گیلاس بلور آبی
۱۸ قران	زوج	تنگ بلور سبز
۶ قران	۲ عدد	شیردان بلور کوچک دسته دار
۱۴ قران	۲ جام	آیینۀ چرخنی پایه دار
۳ قران	زوج	حباب بلور بدون گل
۳ قران	عدد	تنگ بلور مشکی بدون در
۴ قران	دست	کاسه بشقاب سنگ مهدی به انضمام در
۵ قران	زوج	گیلاس آبی طلاکاری چشم گاوی
۸ قران		تنگ بلور سبز
۱۰ شاهی و ۱ قران	زوج: درست عدد، شکسته عدد،	گیلاس بلور بنفش
۸ قران	زوج	قنددان بلور سبز ، به انضمام در،
۲۵ قران	زوج	مردنگی سبز
۱۶ تومان		دیوارکوب شاخه بلور ۳ لاله، ۱۲ کاسه، ۴ دستگاہ
۳ تومان		دیوارکوب دو لاله شاخه برنجی، ۴ کاسه، ۲ دستگاہ
۳ تومان	زوج	تنگ بلور مرصع زمینه آبی شربت خوری بدون در،
		قوطی چینی چای قهوه به انضمام زیر و خاشق (قاشق) و قهوه سینی
۶ قران		مقوی (۲)
۳ تومان	۶ عدد	سرپوش سیمی حصیری سیاه رنگ بزرگ
۴ قران	۶ عدد	آجیل خوری منجوقی
۱۰ شاهی و ۱ قران		سینی زیر آجیل خوری
۱۲ تومان	جام	آیینہ
۱۴ تومان:		اسباب روی میز که بالتمام سنگ یشم است:
۱ تومان	۴ عدد	غاشق (قاشق)
	ملاحظه نشد	جام دسته دار به انضمام زیر
۱ تومان	زوج	جام بی دسته
۵ قران و ۲ تومان	۳ عدد	قوطی به انضمام در:
۳ قران	عدد	نمکدان
۵ قران	عدد	غاشق (قاشق) شبیه برگ مو

۲ قران	عدد	ایضاً خاشق (فاشق)
۱ تومان	المقرر	پیاله نرشی خوری به انضمام نعلبکی، دست، ۲ پارچه
۱ تومان	دو عدد	پیاله دسته دار
۵ قران و ۱ تومان	دست	کاسه بشقاب کوچک
۵ قران و ۲ تومان	عدد	هاون بدون دسته
۵ قران	عدد	کشکول کوچک
۱ تومان، عدد ۱	عدد ۲	پیاله ۲ عدد ۲ تومان: دسته دار، تراش خیاره، عدد ۱ تومان، عدد ۱ تومان

[سند شماره ۱۰۷۱۳ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۵۷]

۴۰۰ تومان	المقرر	اطاق نارنجستان: ۱۳۰۰ تومان:
		جارپایه بلند ۱۲ لاله، ۲۴ لاله ۲ دستگاه
		چهل چراغ سه دستگاه: ۶۴۰ تومان: سفید که در وسط نارنجستان
۲۴۰ تومان	المقرر	آویخته ۲۸ کاسه، دستگاه
		گلی که در جنبین چهل چراغ بزرگ آویخته است به انضمام گوی ۳۶
۴۰۰ تومان	المقرر	کاسه، ۲ دستگاه
		دیوارکوب دوشاخه به انضمام گوی زیر ۲۴ کاسه، ۱۲ دستگاه
۱۵۰ تومان	المقرر	
۲۰ تومان	المقرر	دیوارکوب یک شاخه به انضمام گوی ۸ کاسه ۸ دستگاه المقرر
۷۰ تومان	دو جام	آیینة بزرگ سربخاری
۲۰ تومان	عدد ۲	صندلی روفرشی یشمی فرنگی ۶ عدد: دو نفری ۲ عدد، یک نفری عدد ۲۰ تومان

[سند شماره ۱۰۷۱۴ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۵۸]

به تاریخ بوم سه شنبه ۲۸، چهارشنبه ۲۹ [شعبان ۱۲۹۰] ۱۰۲۱ تومان و ۲ قران

اسباب تالار:

		۶۴۳ تومان و ۳ قران
		۷۶ تومان و ۹ قران
کاسه بشقاب بلور قلم آبی به انضمام سرپوش، ۲ دستگاہ	۷ تومان	
گلدان چینی دهان اژدر زوج: لب شکسته عدد، درست عدد	۱ تومان و ۵ قران	
میوه خوری چینی سه مرتبه که مرتبه پایین و وسط شکسته است	۵ قران	
گلدان چینی سه پارچه یک طرف گل بوته و یک طرف قلم طلای زمینه سیاه		
	۸ قران و ۱۰ شاهی	
کاسه و بشقاب بلور سبز به انضمام سرپوش	دو دست	۴ تومان
گلدان دهان اژدر چینی قلم طلا	زوج	۱ تومان
گلدان چینی	۲ پارچه	۲ تومان و ۵ قران
میوه خوری سه مرتبه چینی بدون عیب		۵ تومان
عطر دان صدف	زوج	۱ تومان و ۵ قران
شمعدان چودنی (چدنی) صورت غلام سیاه دارد	زوج	۱ تومان و ۵ قران
آینه هلالی کوچک پایه دار	عدد	۷ قران و ۱۰ شاهی
کاسه بشقاب چینی قلم طلای میان گود	۲ دستگاہ	۴ تومان و ۵ قران
قاب و قدح بلور گلی	دست	۷ تومان
میوه خوری بارفتن یشمی نمای سرپوش دار	۲ عدد	۱ تومان و ۸ قران
قاب و قدح بلور سبز	دست	۶ تومان
قنددان بلور سفید	زوج	۸ قران
تنگ بلور حبابی فرمز کوچک	زوج	۱ تومان و ۶ قران
قاب و قدح بلور سبز	دست	۶ تومان
میوه خوری بلور سفید	زوج	۱ تومان و ۶ قران
قنددان سرپوش دار	زوج	۱ تومان و ۵ قران
قاب و قدح بلور گلی	دست	۶ تومان
گلدان سبز گردن صراحی چینی	زوجاً	۲ تومان
میوه خوری چینی سفید قلم طلا	زوجاً	۴ تومان
گل مصنوعی در میان حباب بلور	زوج	۱۰ شاهی
آینه پایه دار هلالی		۱ تومان و ۵ قران

کاسه بشقاب بلور زنگاری به انضمام سرپوش، گلدان دهان اژدر قلم طلای چینی	۲ دست زوج	۵ تومان ۱ تومان و ۵ قران
۱۱ تومان		
میوه خوری چینی حصیری نمای پایه دار کشکولی گلدان چینی زمبینه چهره پنج خانه دهان اژدر	۲ عدد ۷ قران و ۱۰ شاهی	۲ تومان و ۵ قران
کاسه بشقاب بلور قلم آبی به انضمام سرپوش، گلدان دهان اژدر قلم آبی طلائی	دو دست زوجاً	۵ تومان ۱ تومان و ۵ قران
میوه خوری چینی حصیری نمای پایه دار کشکولی گلدان چینی زمبینه چهره پنج خانه دهان اژدر	۵ قران ۷ قران و ۱۰ شاهی	
اسباب میز ۳۱ تومان و ۳ قران و یک عباسی		
آجیل خوری چینی قلم قرمز پایه مطلا زنجیره دار	۶ عدد	۳ تومان
آجیل خوری چینی قلم آبی پایه مطلا	۶ دست	۳ تومان
لامپ بزرگ که حباب و کاسه اش تمام بلور است زوجاً موجودی عدد، شکسته شده،	عدد	۶ تومان
ایضاً کاسه بلور سبز	زوج	۲ تومان
میوه خوری بلور تراش قرمز لب طلا	عدد	۳ تومان
میوه خوری بلور سبز کشکولی که در میان ظرف مفضض است عدد	عدد	۶ تومان
شمعدان پایه مطلائی چینی آویزدار که یکی شکسته است زوجاً		۸ قران
چای دان بارفتن قلم قرمز و قلم آبی دانه نشان	۴ عدد	۲ تومان
کاسه بشقاب بلور سفید	دست	۱ تومان
غوری (قوری) چینی قلم قرمز	عدد	۲ تومان
آجیل خوری مفضض میان طلا سرپوش دار ۳ عدد: بزرگ عدد، کوچک		
	۲ عدد	۱ تومان
نمکدان بلورنما که از یک برگی ساخته شده	عدد	۱ عباسی [= ۴ شاهی]
غوری (قوری) چینی صورتی		۱ تومان و ۵ قران
کاسه بشقاب فغوری قلم آبی حاشیه طلا، دست، سر مقبره برده اند.		
[سند شماره ۱۰۷۱۵ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]		

اسباب میز پایه کوتاه مربع:

۳۸ تومان و ۱ قران

جعبه هزارپیشه که در میان آن تنگ و گیلان است دستگاه: تنگ ۲ عدد،

گیلاس ۱۶ عدد ۱۰ تومان

آئینه مفضض پایه دار بزرگ و کوچک ۶ عدد: موجودی ۴ عدد ۲ تومان و ۵ قران

چراغ فرنگی پایه دار فانوس [پیشه؟] عدد ۳ تومان

میز چوبی به انضمام ۴ عدد تنگ و ۱ عدد قوطی دستگاه: موجودی

۸ عدد ۶ قران

سماوار مفضض دستگاه ۵ تومان

قنددان و قوری (خوری) مفضض ۲ عدد ۳ تومان

شمعدان سه لاله مفضض زوجاً ۲ توخان

شیردان مفضض عدد ۵ قران

میوه خوری مفضض کشکولی ۷ عدد ۸ تومان

آجیل خوری مفضض دردار عدد ۱ تومان

ملاقه مفضض ۲ عدد ۵ قران

شیردان دسته دار مفضض ۲ عدد: دسته مفضض عدد، دسته چوبی عدد ۸ قران

قنددان بلور سبز به انضمام سرپوش عدد ۲ قران

تنگ بارفتن حنایی عدد ۳ قران

جام دسته دار مفضض عدد ۷ قران

۱۳۰ تومان و ۲ قران

سه پایه نقره، عدد، ۳۴۷ مثقال فی ۱ قران ۳۴ تومان و ۷ قران

میز نقره که شش عدد تنگ بلور داشت، در میان اسباب اطاق خوابگاه،

۳۲۲ مثقال فی یک قران ۳۲ تومان و ۲ قران

آفتابه لگن نقره که از اسباب مجدالدوله رسیده است دست، ۵۵۵ مثقال

فی ۱ قران ۵۵ تومان و ۵ قران

روفرشی که در روی نرده شاه نشین تالار افتاده ۳ تخته ۸ تومان

۷ تومان و ۳ قران

۸ قران	زوجاً	لامپ سفید کوچک
۶ قران	عدد	فنددان بلور
۸ قران	دست	کاسه بشقاب چینی به انضمام سرپوش
۱ تومان	عدد	صورت زن [بیمار؟]
۳ قران	عدد	بشقاب بلور
۳ تومان و ۵ قران	عدد	گلدان بزرگ چهره
۲ قران	عدد ۲	سرپوش بلور
۱ قران	عدد	لوله لامپ

[سند شماره ۱۰۷۱۶ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۵۹]

۱۲ تومان و ۵ قران و ۱۰ شاهی		۱۲ تومان و ۵ قران و ۱۰ شاهی
۹ تومان و ۷ قران و ۱۰ شاهی:		میز کوچک مربع که صورت عکس دارد
		سبد بلور یا مجموعه مفضض مشبک که از قرار تفصیل اسباب دارد، دستگاه:
۲ زوج		تنگ بلور سبز کوچک
عدد		گیلاس حبابی گلی کوچک
۴ عدد		آجیل خوری چینی پایه مطلا
۸ قران	عدد	قیف بلور سفید
۵ عدد	۲ قران و ۱۰ شاهی	نعلبکی بلور زیر گیلای
۵ قران	زوج	گلدان چینی قلم فرم زگل و بوته دار دورنما
۳ عدد		حقه کوچک بلور سبز
۷ قران	عدد ۷	گیلاس بلور سفید کوچک ۸ عدد، شکسته عدد،
۳ قران	عدد ۳	گیلاس بلور سفید کوچک خیاره دار ۴ عدد، شکسته عدد،

اسباب میز کشکولی چوبی ۹ تومان و ۸ قران:

لامپ که حباب گلی دارد و پایه اش سفید و کاسه اش آبی است عدد

۲ تومان و ۵ قران

چای دان قلم آبی و قلم فرمز دانه نشان ۴ عدد ۲ تومان

۸ قران	۲ عدد	آجیل خوری چینی کوچک قلم آبی پایه مطلا آجیل خوری بارفتن که در میان ظرف مفضض گذاشته شده
۵ قران	۴ عدد ۱ تومان	حقیقه چینی کوچک سرپوش دار که در میان ظرف حصیری مطلا گذاشته شده
۱ تومان	۲ عدد	سبد چینی که پایه آن بلور است
۲ قران	عدد	گلدان چینی قلم آبی مشبک دهان اژدر
۵ قران	عدد	گلدان کوچک چینی دهان اژدر
۶ قران	۲ عدد	آجیل خوری گل و بوته دار کشکولی به انضمام زیر چسبیده و سرپوش
۵ قران	دست	
ملاحظه نشد	عدد	جمعه بلور کوچک حاشیه دار مطلا
۲ قران	عدد	تنگ چینی زمینه قرمز گل و بوته دار کوچک

اسباب میز پایه کوتاه چوبی وسط تالار

۲۰۹ تومان و ۷ قران و ۱۰ شاهی:

جار فیروزه شش کاسه شیروخورشیدی قلم قرمز ۱۲ کاسه دم و دستگاه: دستگاه موجودی ۶۰ تومان. قم برده اند دستگاه. جار پایه دار بلند تمام آویز به انضمام یک کاسه سفید تراش ۱۲ کاسه وسط دستگاه. به اطاق نارنجستان برده اند جزو اسباب آن جا نوشته می شود

اسباب میز مربع پایه بلند

۱۱۵ تومان و ۶ قران و ۱۰ شاهی:

۲۵ تومان	زوج	آئینه بزرگ قاب مفضض
۲۰ تومان	عدد	گلدان بزرگ قلم طلای دسته دار صورتی
۷ تومان	زوج	لامپ حباب دار چینی سفید
۱۰ تومان	زوج	لامپ حباب دار چینی قلم آبی

۱ تومان	عدد	خروس چینی که در روی گلدان گذارده شده
۲ تومان	عدد	شبه انگور فرنگی در میان طور (تور) سفید پیچیده [سند شماره ۱۰۷۱۷ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۶۰]

۳۶ تومان	المقرر	جار بلور سفید تراش تمام آویز ۱۲ کاسه ۶ دستگاه
۳ قران	زوج	گلدان کوچک بارفتن
۵ قران و ۱ تومان	عدد	گلدان قلم آبی به انضمام زیر، زوج: شکسته عدد، درست عدد
۵ قران و ۲ تومان	زوج	میوه خوری چینی دهان اژدر
۴ تومان	دست ۲	کاسه بشقاب سفید بارفتن دانه نشان به انضمام سرپوش
۶ قران	زوجاً	گلدان بارفتن سفید حاشیه مطلا
۳۰ تومان	المقرر	جار سفید بلور تراش تمام آویز ۲ دستگاه ۸ کاسه
۵ قران		میوه خوری بلور سفید سرپوش دار، شکسته است
۴ تومان		گلدان دسته دار چینی ۳ عدد: شکسته ۲ عدد، درست عدد
۵ قران و ۲ تومان	زوجاً	تنگ بلور سفید تراش
۸ تومان	زوجاً	لاله گلی پایه دار تمام آویز
۸ تومان	زوجاً	لاله سفید قلم طلای شیروخورشیدی پایه بارفتن
۳ تومان	عدد ۲	سرپوش چینی سفید گل و بوته دار
۲ تومان	زوجاً	گلدان سبز قلم طلا
۱ تومان	زوجاً	تنگ بلور سفید کوچک که سر یکی از آن‌ها شکسته
		گلدان بزرگ بارفتن، گردن صراحی، صورت سلطان عبدالعزیزخان عثمانی
۱۵ تومان	عدد	
۱۰ تومان		شمعدان بلور آویز دار به انضمام زیر و مردنگی قلم طلای دانه نشان
۱ تومان	عدد	لامپ بدون حباب کاسه بلور آبی
۵ قران و ۱ تومان	زوجاً	تنگ بلور قلم آبی
۲ تومان	دو دست	کاسه بشقاب بلور سفید قلم طلا دسته دار

۱. صورت قیمت‌ها ناقص به نظر می‌رسد.

لاله فنری پایه بلند کاسه بلور قلم قرمز طلاکاری شده	زوج	ملاحظه نشد
لاله فنری پایه کوتاه کاسه گلی لب طلا	زوج	۱ تومان و ۵ قران: کاسه اش شکسته عدد، کاسه دار عدد
شمعدان مطلای زنجیره دار	زوجاً	۱ تومان و ۲ قران و ۱۰ شاهی
کاسه چینی بزرگ کشکولی	عدد	۱ تومان و ۵ قران
چنار چینی مصنوعی در میان نعلبکی سفید	عدد	۱ قران و ۱۰ شاهی
آجیل خوری چینی پایه مطلای زنجیره دار	عدد	۱ تومان و ۵ قران
قاب و قدح بلور سفید	دو دست	۸ تومان
تصویر چینی شبیه زن فرنگی	عدد	۵ قران
آجیل خوری بلور پایه دار سبز	عدد	۵ عدد ۲ تومان
گلدان دانه نشان بارفتن گردن صراحی زوج، شکسته [عدد]، درست		
[عدد]		۷ قران و ۱۰ شاهی
گلدان بارفتن گردن صراحی	زوج	۱ تومان و ۵ قران
گلدان سفید بارفتن قلم سبز	زوج	۱ تومان و ۵ قران
گلدان سفید بارفتن قلم طلای دانه نشان	زوج	۳ تومان
گلدان بارفتن قلم آبی دانه نشان		۵ تومان
گلدان سفید بارفتن بزرگ گردن صراحی که زمینه چهره است، زوج:		
سر مقبره برده اند		
گلدان سفید کوچک قلم سبز گردن صراحی زمینه زرد	زوج	سر مقبره برده اند
شمعدان چینی کوچک به انضمام مردنگی کوچک	زوج	۱۰ شاهی
خوری (قوری) چینی قلم طلا دسته شکسته	عدد	۲ عدد ۵ قران
استکان بلور سبز لب طلا	زوج	۱ تومان
پیاله نعلبکی بلور سفید لب طلا که دسته یکی از آن ها شکسته ۳ دست		
۶ پارچه		۱ تومان
گیلاس بلور لب طلای زرد	زوجاً	۵ قران
تنگ بلور سفید کوچک	عدد	۱ قران
شمعدان چینی قلم سبز	زوجاً	۴ قران
تنگ مرصع سفید دردار بزرگ دسته دار	عدد	۳ تومان

جام و زیر جام بلور دسته دار سفید ۲ دست، در مجلس برده شده: شکسته
 ۳ عدد، جام عدد
 ۱ تومان
 کاسه بشقاب بلور سفید
 ۸ قران دست
 [سند شماره ۱۰۷۱۸ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۶۱]

اطاق نارنجستان:

۹ تومان و ۵ قران:

شمعدان بلور دو زوج: آبی زوج، سبز زوج
 ۱ تومان
 صورت زن فرنگی جیوه
 ۲ تومان زوج
 تنگ یارفتن آب لیمو خوری سبز ۴ زوج: سفید زوج، آبی
 ۳ تومان دو زوج

گلدان چینی به انضمام گل دار و بی گل ۷ قران: بی گل ۲ زوج، با گل
 ۳ تومان و ۵ قران زوج

گلدان که در رخت خواب خانه بود:
 ۶۲ تومان و ۵ قران

گلدان چینی طلایی بزرگ ۷ عدد: شکسته عدد، درست ۶ عدد، به انضمام
 ۶۰ تومان ۲ عدد
 ۲ عدد ۲ تومان و ۵ قران
 زیر ۴ عدد، بدون زیر
 گلدان چینی سبز کوچک

اسباب قهوه خانه: ۳ تومان و ۳ قران:

قبل ماهوت گلی گلابتون دوزی
 ۵ قران زوجاً
 قبل ماهوت گلی قلاب دوز
 ۲ قران زوجاً
 کبسه کمر
 ۲ قران دست
 مطهره
 ۱ قران ۲ عدد
 منقل آهنی شکسته
 ۲ قران ۲ عدد
 خورجین آبداری جای سماوار، زوج، تخته
 ۶ قران المقرر
 یخدان سفید ۳ زوج، ۴ قران
 ۱ تومان و ۲ قران

۳ قران	۲ زوج	خورجین ترکی گلیمی
		اسباب آبدارخانه ۱۱ تومان و ۴ قران
۵ قران	دست	آفتابه لگن برنجی
۵ قران	۲ عدد	کتری مسی و قهوه جوش
۲ قران	۳ عدد	تنگ
۵ قران	عدد	آفتابه جمعری مسی
۱ قران		جام برنجی
۳ تومان	زوج	خورجین ده یک دوزی
۳ تومان	۳ جفت	خورجین فالی
۲ قران	۱ تومان: تخته ۸ قران، تخته ۲ قران	سرکی مستعمل کردستان دو تخته
۱ تومان	دو تخته	نمد آبداری
۲ قران	زوج	مشک آبداری بلغار
۴ قران	۲۰ عدد	جلد قابلمه تیماج
۱ تومان		پالان (؟) آبداری رکاب دسته جلو و شسته شده
		اسباب چراغ خانه: ۴۳ تومان و ۷ قران
		فانوس برنجی ۲ عدد: ۶ تومان و ۵ قران: درست ۴ تومان، شکسته ۲ تومان و ۵ قران
۶ تومان		فانوس مسی ۴ عدد: بزرگ ۲ عدد، کوچک ۲ عدد
۴ تومان	زوجاً	مشعل مسی
۴۰ تومان	۲ زوج	مشعل آهنی
۳ قران		کاسه لاله فنری
۲ تومان		مردنگی بلور اصل زوج: شکسته عدد، درست عدد
۴ قران	۴ زوج	بیخودان سفید
۲۰ تومان	۱۰ عدد	چراغ چودنی، (چدنی) ۱ پایه بلند
		[سند شماره ۱۰۷۱۹ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۶۲]

۱۶۵ تومان

اطاق خروجی پای بالاخانه همایونی: ۲۱ تومان و ۲ قران و ۱۰ شاهی

۱ تومان		تنگ بلور قرمز زوج: شکسته عدد، درست عدد
۳	زوج	گلدان چینی قلم آبی دهان اژدر
۳ قران	زوج	گیلاس های قرمز
۲ قران	عدد ۲	سرپوش، موجودی
۱ تومان و ۵ قران	زوج	قنددان سبز بلور به انضمام سرپوش
۲ تومان و ۵ قران		میوه خوری سفید شبیه خریزه به انضمام زیر و سرپوش ۲ دست ۲ تومان و ۵ قران
		میوه خوری لاجوردی قلم طلا شبیه خریزه به انضمام سرپوش و زیر، بدون
۲ تومان و ۵ قران		زیر پارچه
۱ تومان و ۵ قران	زوج	تنگ بلور زرد،
۳ قران و ۱۰ شاهی	زوج	گلدان بلور سفید دهن اژدر
۳ قران	زوج	گیلاس بلور جامی قرمز
۵ قران	جام	آیینۀ چرخنی مفضض کوچک
		چهل چراغ شاخه برنج اطاق آیینۀ نهار (ناهار) خوری، اسقاط، عدد
۲ تومان	عدد ۴	کاسه دستگاه لاله ۴ عدد شاخه برنج
۹ تومان	عدد ۹	دیوارکوب شاخه برنج یک لاله

اطاق خروجی دم در، نزدیک منبرخانه ۱۱ تومان و ۲ قران و ۱۰ شاهی

صورت چینی شبیه زن فرنگی ۳ زوج: موجودی ۲ زوج و لنگه

۱ تومان و ۷ قران و ۱۰ شاهی		
۲ تومان	عدد ۲	گیلاس پایه دار بلند بارفتن
		حلقه چینی سر بسته کوچک ۳ زوج: [شکسته] زوج [اسالم] دو زوج: زوج
۲ تومان و ۶ قران		
۴ قران	زوج	تنگ بلور سفید کوچک لب طلای آب لیمو خوری، بی سر، زوج
۶ قران	زوج	گلدان بارفتن سفید،
۶ قران	زوج	گیلاس سفید دسته دار تراش

۵ قران	درست عدد	گیلاس بزرگ بلور قلم [قرمز] زوج: لب شکسته عدد، درست عدد
۵ قران	دست	کاسه بشقاب فیروزه به انضمام سرپوش مشبک
۳ قران	زوج	تنگ سفید آب لیمو خوری
۵ قران و ۱ تومان	زوج	ماست خوری چینی به انضمام سرپوش
۵ قران		کشکولی سبز به انضمام زبردست

[سند شماره ۱۰۷۲۰ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۶۳]

اطاق خوابگاه شب: ۱۳ تومان و ۶ قران

۹ تومان

غوری (قوری) چینی طلایی دسته‌دار، زوج: دسته شکسته عدد،

درست عدد

۱ تومان		قو طی آجیل خوری بلور قرمز سرپوش دار
۳ قران	زوج	جام بلور هشتی تراش
۲ قران	زوج	قنددان بلور سبز سرپوش دار
۵ قران	عدد	گلدان سفید بلور تراش
۵ قران	زوج	آجیل خوری بارفتن آبی، دسته مطلا
۱ تومان	زوج	استکان بلور قرمز
۸ قران	زوج	گیلاس بلور حقه کوچک
۵ قران	زوج	قنددان سبز به انضمام سر
[؟]	عدد	غوری (قوری) چینی طلایی دسته شکسته
ملاحظه نشد	۲ عدد	آجیل خوری بلور قرمز زوج، موجودی به انضمام سر، عدد
۲ تومان		گیلاس بارفتن عنابی دسته‌دار
۳ قران	زوج	قنددان بلور سبز به انضمام سر
[]	عدد	گلدان چینی دهان اژدر
ملاحظه نشد		جام و زیر جام بلور گلی دسته‌دار
۱ تومان	دست	گیلاس شربت خوری
۴ قران	زوج	شمعدان بلور قرمز مرصع
۷ قران	زوج	

۴ قران	زوج	گیلاس صراحی بلور سفید
۱۱ قران:		
۵ قران	زوج	استکان دو زوج فرمز محرمان دسته طلا
۶ قران		سبز بزرگ شربت خوری قلم طلا زوج
۲۵ قران	زوج	تنگ سفید شربت خوری چشم گاوی
		۹ تومان و ۱ قران و ۱۰ شاهی
۴ قران	زوج	گیلاس بلور سفید گردن صراحی
۶ قران	زوج	استکان بلور شربت خوری قلم سبز طلایی
۷ قران	دست	قنددان بارقنن به انضمام زیر و سرپوش
۵ قران	عدد	گیلاس بلور زرد شربت خوری
موجود نبود. ملاحظه نشد	۲ دست	کاسه بشقاب بلور
۳ قران	زوج	تنگ آب لیمو خوری مرصع بدون سر
۴ قران	زوج	گیلاس سبز تراش
۲ قران	زوج	شمعدان بلور سفید
۲ قران	زوج	گیلاس بلور سفید کوچک
[]	عدد	قنددان بلور سبز به انضمام سر
	زوج	گیلاس سفید گردن صراحی
۳ قران	زوج	گیلاس بلور فرمز
۲ قران	زوج	گیلاس بلور تراش کوچک
دست سر مقبره برده اند.		کاسه بشقاب چینی سرپوش دار
		تنگ فرمز دسته دار زوج ۳ تومان، موجودی عدد ۱۵ قران، نزد سلطان خانم
۱۵ قران	عدد	
۲ قران	زوج: درست [ندارد]، شکسته	گیلاس بلور سفید جامی
قم برده اند	دست	کاسه بشقاب چینی سرپوش دار
۵ قران	زوج	گیلاس فرمز گردن صراحی
۶ قران		گلدان چینی کوچک دهان ازدر
۱ تومان	دست	جام و زیر جام گلی دسته دار

بلورآلات اطاق خوابگاه در تالار سه دهنه صورت برداشته شد:

۳۹ تومان و ۵ قران

قالب و قدح بلور سفید	یک دست	۳ تومان
لامپ بلور گلی بزرگ	عدد	۲ قران
کاسه بلور سفید بزرگ سرپوش دار	دست ۲ پارچه	۲ تومان
قنددان بلور سفید	۲ عدد	۱ تومان و ۵ قران
قالب و قدح چینی بزرگ سرپوش دار، مودار	دست	۱ تومان
میز نقره دو دستگاه فی ۳ قران و ۱۰ شاهی یک تومان و پنج قران و سه تومان		
به انضمام ۶ عدد تنگ شمسه، دستگاه ۱ تومان به انضمام ۵ عدد		
تنگ قرمز دستگاه		۱ تومان
حقه بلور جزو اسباب میز	عدد	
سماور بلور قهوه پزی	دستگاه	۲ تومان
قنددان بلور دسته نگار سر و ته مفضض	عدد	۱ تومان
گلدان چینی صورتی	زوج	۵ قران
گلدان کوچک چینی گلی	زوج	۵ قران
گیلاس خاتم کاری زرد تراش	زوج	۵ قران
کاسه بشقاب بلور سرپوش دار		۸ قران
شمعدان مفضض کوچک	زوج	۲ قران
ملاقه بلور	عدد	۳ قران
حقه سرپوش دار به انضمام زیر	دستگاه	۸ قران
جام و پیاله بارفتن سفید	۲ عدد	۲ قران
نعلیکی بلور	عدد	۱۰ شاهی
گلدان کوچک گلی	عدد	
قالب آینه سنگ مهدی	عدد	۳ تومان
دیوارکوب دوشاخه	۱۶ کاسه دو دستگاه	۱۲ تومان

[شماره سند ۱۰۷۲۲ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۶۴]

ظروف کارخانه

۱۴۶ تومان و ۱ قران و ۱۰ شاهی

چینی صورتی ۸۶ تومان و ۸ قران و ۱۰ شاهی

قاب بزرگ چینی کهنه گل سرخی عدد ۶ تومان

قدح صورتی ۱۵ عدد شکسته عدد، درست و بندزده ۱۴ ۳۵ تومان

قاب ایضاً ۱۳ عدد ۲۲ تومان و ۳ قران: ۱۱ عدد فی ۲ تومان، بندزده ۲ عدد فی یک

قران و ۱۰ شاهی: ۳ قران

دوری اول ۲۹ عدد ۱۲ تومان و ۶ قران: درست ۲۲ [عدد] فی ۵ قران ۱۱ تومان،

مودار ۴ عدد، ۱۳ قران، شکسته ۳ عدد ۳ قران

دوری وزیر ۳ عدد: درست عدد، بندزده ۲ عدد ۹ قران

بشقاب لب تخت ۲۳ عدد فی ۳ قران: ۶ تومان و ۹ قران

کاسه آب گوشت ۴ عدد فی ۵ قران ۲ تومان

کاسه ماست خوری ۵ عدد فی ۲ قران ۱ تومان

پیاله ترشی خوری ۲ عدد ۱۰ شاهی

[لندی]: ۱۷ تومان و ۴ قران

قاب کشکولی بزرگ و کوچک ۱۴ عدد فی ۸ قران ۱۱ تومان و ۲ قران

قاب قدح کشکولی چینی به انضمام سرپوش، دست ۳ پارچه المقرر ۵ تومان

پیاله ترشی خوری ۱۱ عدد فی ۱۵ شاهی: ۸ قران و ۵ شاهی

نعلبکی ۵ عدد، فی ۱۵ شاهی ۳ قران و ۱۵ شاهی

بلورآلات ۴۲ تومان

کاسه سفید سبز ۱۴ عدد ۸ تومان و ۴ قران

بشقاب زیر کاسه ۹ عدد ۵ تومان

سرپوش ۸ عدد ۱۲ قران

میوه خوری کوچک ۸ عدد ۱ تومان

میوه خوری بزرگ پایه دار مرصع، ۵ عدد ۱۱ تومان

ایضاً سفید ۳ عدد ۲۵ قران

میوه خوری کشکولی سفید ۴ عدد ۲۴ قران

میوه خوری کشکولی گلی و آبی به انضمام زیر، میوه خوری ۲ عدد، زیر ۲ عدد
 ۴ تومان
 تنگ سفید عدد
 ۵ قران
 ظرف انگشت پیچ سفید به انضمام زیر و سرپوش ۳ عدد المقرر
 ۵ قران
 میوه خوری حصیری سیمی ۱۱ عدد
 ۵ تومان و ۵ قران

فرش: ۲۲۴ تومان

فرش تالار: قالی ۱ پارچه ۳۰ تومان، مسند بزرگ شاه نشین، تخته ۱۰ تومان
 ۴۰ تومان
 اطاق [منبر]: خانه. دست: مسند سرانداز و شاه نشین دو تخته، کناره زوج ۳۰ تومان
 اطاق خوابگاه شب، دست: مسند، تخته، کناره زوج
 ۳۰ تومان
 بالاخانه ۴۲ تومان: بالاخانه یک دست: مسند، تخته، کناره زوج قالی ۳۰ تومان
 قهوه خانه بالاخانه نو، دست: مسند، تخته، کناره زوج قالی ۱۲ تومان
 قهوه خانه تالار ۷ تومان: مسند، تخته کناره زوج قالی ۶ تومان، کناره موجودی تخته
 ۱ تومان، نزد شاهزاده [یک] تخته
 قهوه خانه منبرخانه دست، نمده ۳ پارچه، قالی فرد ۱۴ تومان: نمده ۴ تومان، قالی ۱۰
 تومان

اطاق آینه فرش قدیم دست: نمده ۳ پارچه، قالی ۷ تومان
 اطاق های خروجی نمده یک پارچه دو تخته ۵ تومان
 اطاق نارنجستان بزرگ: نمده یک پارچه بزرگ، تخته ۱۰ تومان
 فرش نوکه نزد خان ناظر بوده است به انضمام قالی ۳ دست: دو دست قم برده اند
 ۲۰ تومان
 فرش تخت تکیه کهنه اسقاط: نمده اسقاط ۳ پارچه، قالی اسقاط عدد ۱ تومان
 کناره های شیر و شکر منزل خان ناظر زوج ۴ تومان
 اطاق رخت خواب خانه فرش کهنه، اسقاط، دست ۱۰ تومان
 [سند شماره ۱۰۷۲۴ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۶۵]

۱۲۷۱ تومان

۳۳۷ تومان و ۵ قران:

۶۰ تومان	شال ترمه بوته زرد طاقه
۳۰ تومان	نصفه شال بوته سفید اعلی، نصف
۷ تومان	شال مشهدی راه باریک، نصف
۸ تومان	ایضاً نصف شال مشهدی راه باریک
۸۰ تومان	چادر نماز ترمه سفید بوته، طاقه
۶۵ تومان	چادر نماز ترمه زمردی، طاقه
۲۰ تومان	ایضاً چادر سلسله مشکی، طاقه
۳۵ تومان	چادر نماز سلسله سفید، ۲ طاقه
۲۰ تومان	چادر نماز سلسله سفید بخور، طاقه
	بقچه ترمه که اسباب چادر نمازهای مزبور گذارده شده، سفید حاشیه زمردی، طاقه
۱۲ تومان و ۵ قران	

۲۸۸ تومان و ۵ قران

۵۰ تومان	ثوب	کلیجه ترمه زمردی حاشیه دار به انضمام یراق حاشیه
	ثوب	سرداری ترمه زنگاری حاشیه پهن
۲۰ تومان	ثوب	نیم تنه [آستر] سنجاب رویه ترمه زمردی دور حاشیه
۲۵ تومان	ثوب	ایضاً نیم تنه ترمه سفید آستر سنجاب
۱۲ تومان	ثوب	آرخالق ترمه سفید و آبی
۱۵ تومان	ثوب	آرخالق ترمه لیمویی اعلی
۱۴ تومان	ثوب	آرخالق ترمه سرخ و سفید
۱۲ تومان و ۵ قران	ثوب	آرخالق ترمه سفید بوته اعلی
۳۵ تومان	۶ ثوب	آرخالق کرمانی
۲۰ تومان	ثوب	سرداری آخری اعلی مارتین دوزی
۱۵ تومان	ثوب	سرداری مخمل آبی یراق دار
۱۰۰ تومان	ثوب	زیرجامه ترمه سبز بوته اعلی
۵۰ تومان	ثوب	ایضاً طرح ارمنی

مخمل منگنه یراقدار که در میان بقچه گذارده شده	ثوب	۱۱۵ تومان
زیرجامه	چهار ثوب	۱۰۰ تومان
بقچه	طاقه	۱۵ تومان
زیرجامه تافته یراق دار الوان	۱۳ ثوب	۱۱۰ تومان
ایضاً زیرجامه تافته یل اعلی یراق دار که دم آن‌ها [لبه؟] دارد		۱۰۰ تومان
زیرجامه خارا و اطلس گل دار یراق دار اعلی	۹ ثوب	۱۱۰ تومان
ایضاً زیرجامه تافته جودانه یراق دار اعلی ۷ ثوب یک ثوب به سید داده شده	۶ ثوب	۶۰ تومان

[سند شماره ۱۰۷۲۷ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۶۶]

طومار

بازدید جواهرات و طلا و نقره آلات و غیره مرحومه مغفوره جنت آرامگاه مهدعلیا
طاب ثراها

اسباب صندوق خانه

جواهر آلات

موجودی

جمعه اول:

تریاک دان طلای مینای مصور دور زمررد ریزه که سی قطعه زمررد ریزه دار عدد
بند ثبت به انضمام مهر انگشتر: بند زمررد درشت مدور به انضمام دو عدد مروارید
درشت

انگشتر الماس فرنگی ساز کوچک طلا دو حلقه: مهر ثبت ۳ عدد: زمررد عدد، عقیق
۲ عدد

زنجیر الماس برلیان به انضمام آویز رشته: الماس زنجیر برلیان پشت باز ۱۹ قطعه،
آویز ایضاً الماس برلیان ۴ قطعه

ساعت قاب طلای مکب انگریزی به انضمام زنجیر طلا

دستگاه

جعبه تحریر فرنگی ساز به انضمام دوات نقره: دوات نقره عدد، دوات بلور ۲ عدد بازویند زمرد مسطح که عطردان در وسط است: زمرد درشت که با الماس اسم جلاله نقش شده ۲ قطعه

عطردان طلای مکمل به الماس ریزه برلیان قوطی ایضاً زمرد کوچک که اسم مبارک علی (ع) به الماس نقش شده و حرف عین علی آن افتاده است ۲ قطعه
 آویز زمرد بزرگ شبیه توت به انضمام مروارید رشته: زمرد بزرگ شبیه توت قطعه، مروارید درشت ۷ عدد

ایضاً زمرد بزرگ گویی آویز به انضمام مروارید رشته: زمرد گویی درشت قطعه، مروارید ۹ عدد

آویز مروارید رشته: مروارید به قدر نصف فندق عدد، مروارید امرودی درشت ۲ عدد، زمرد خیاره دار گویی درشت قطعه، مروارید بند بالای زمرد عدد
 آویز لعل خیاره دار امرودی دو رشته: لعل خیاره دار امرودی درشت به قدر فندق ۲ قطعه، مروارید بند آویز ۱۲ عدد، زمرد ریزه ۱۰ قطعه

ایضاً آویز مروارید درشت امرودی دو رشته: مروارید درشت امرودی ۲ عدد، مروارید بند آویز ۱۲ عدد، زمرد ریزه ۱۰ قطعه

ایضاً آویز مروارید درشت مدور دو رشته: مروارید درشت ۲ عدد، مروارید بند درشت ۲ رشته ۱۱ عدد، زمرد سوراخ کرده کوچک ۴ عدد

قلابه و بند الماس درشت، زوج: الماس درشت قلمک تخمه ۲ قطعه، الماس دور ۲۰ قطعه

گل یاقوت کبود دور الماس: یاقوت کبود تخمه درشت قطعه [دامله؟]، الماس دور ۱۶ قطعه

دست بند مروارید وسط ۳ رشته ۸ مثقال، ۹۱ عدد: دو رشته ۶۰ عدد، ۱ رشته سی و یک

عقد روی الماس ریزه به انضمام مروارید رشته: الماس ریزه ۲۹ عدد، مروارید ۳۶ عدد

سنجاق الماس فرنگی ساز: لعل آویز وسط قطعه، الماس ریزه دور تمام که یک قطعه تخمه ریز دارد

گل هلالی الماس برلیان پشت باز، فرنگی ساز شیروخورشید وسط

سنجاق الماس کوچک عدد: الماس درشت وسط ۶ قطعه، الماس ریزه ۹ قطعه
 بازویند مینای فرنگی ساز سبز که در وسط آن الماس نصب شده ۳ قطعه
 آویز زمرد خیاره دار مدور دو رشته: زمرد خیاره دار ۳ قطعه، زمرد آویز ۶ قطعه،
 مروارید آویز ۸ قطعه

بازویند سلیمانی که روی نقره نصب شده زوج، ۲۰ مثقال
 آویز مهر حساب سید سجاد (ع) که الماس در روی مهر نصب شده با مروارید دوره
 رشته

ایضاً آویز مروارید و زمرد و غیره طلا گرفته ۸ رشته:
 هشت رشته.

غنچه گل که ۴ عدد مروارید دارد با ۳ قطعه زمرد ریزه عدد [رشته]

رشته سلیمانی که ۱۱ عدد مروارید بد دارد، دور سفید

رشته سلیمانی که ۲۱ عدد مروارید و ۱ قطعه یاقوت دارد،

رشته آویز مروارید که دو قطعه زمرد و ۱۳ عدد مروارید دارد،

رشته سلیمانی امرودی که ۶۰۰ مروارید و ۶ قطعه زمرد دارد،

[رشته] مخمل سبز که دو رشته که ۴۰۰ مروارید دارد

رشته آویز نقره مکمل به الماس خیلی ریزه که ۵ حبه مروارید ریزه دارد:

رشته سلیمانی مدوره که ۴ عدد مروارید و ۴ عدد سلیمانی دارد،

رشته آویز الماس ریزه فرنگی ساز

۲ عدد سنجاق طلا ۶ عدد: نقره

عدد طلای مینای سیاه [] شبیه است با یک حبه مروارید،

عدد ایضاً مکمل ۱۳ قطعه الماس ریزه

۲ عدد طلای مکمل به الماس ریزه

۲ عدد مگس طلای مکمل به الماس ریزه

عطر دان سنگ فادزهر دوره طلا عدد، فادرهر است

آیینة جیبی کوچک دور طلا گرفته که مصور به تصویر همایون، قاب مصور است

۲ قطعه گل پیشانی بند الماس

عدد سنجاق الماس وسط یک قطعه: الماس تخمه دارد

دست بند مروارید درشت ۲ زوج، ۱۴ مثقال، ۹۸ عدد: زوج: ۵۰ عدد، ۴۸ عدد

ایضاً دست‌بند مروارید درشت سه قطاره شرابه‌دار، فاصله حلقه طلا زوج ۱۹۷ عدد؛ مروارید درشت دست‌بند ۱۹۷ عدد، مروارید شرابه دست‌بند ۲۰ رشته ۵۰ عدد

قرآن کوچک بازوبندی خطی جلد ترمه‌دوزی جلد
 جعبه چوبی خوانساری که اسباب مفصله در میان آن گذارده شده و سر آن لاک گرفته به مهر مربع نواب معتمدالدوله بسته شده است
 سنجاق الماس که ۲۰ قطعه الماس دارد عدد

جعبه دوم

هیكل قاب قرآن طلای مکمل به الماس برلیان به انضمام بند مروارید درشت و زمرد که قرآن کوچک خطی در میان قاب است:

قاب مکمل به الماس برلیان: درشت ۱۱ قطعه، ریزه شمرده نشده است. زمرد درشت گویبی ۲۰ قطعه، مروارید خیلی درشت بند هیكل ۳۶ عدد، مروارید وسط ۹ عدد

گلوبند مروارید درشت که وسط آن عطردان طلای مینا آویخته است ۱۱ مثقال، ۲۰ مثقال: مروارید خیلی درشت ۱۱ مثقال ۳۸ عدد، عطردان عدد

گلوبند زمرد درشت و مروارید که وسط آن یاقوت بادامی درشت دارد ۶ مثقال، ۲۲ مثقال: زمرد درشت و وسط ۶ قطعه: درشت ۴ قطعه، وسط ۲ قطعه، مروارید ۸ عدد، یاقوت درشت قطعه

شرابه مروارید اصل و بدل: مروارید وسط ۶ رشته ۷۲ عدد اصل، ۱۲ عدد بدل. یاقوت کوچک ۱۲ قطعه، لعل آویز ۲ قطعه،

بند ثبت به انضمام مهر که در میان کیسه ترمه سلسله است: بند ثبت: زمرد درشت ۲ قطعه، مروارید درشت گلوبی مهر ۳ عدد، زمرد گلوبی مهر قطعه، مروارید ریزه دوره بند ۹۷ عدد، یاقوت بالای بند قطعه، مهر ثبت تاج‌دار که بر روی طلا نصب شده ۶ عدد،

مهر ثبت که در کیسه ترمه زمردی گذارده شده ۲ عدد: طلای مینا کرده عدد، فیروزه نشان عدد

زمرد گویبی کوچک ریزه ساده ۴ قطعه

- ساعت مینای لاجوردی با زنجیر طلا، کلید الماس دار کوچک است
 قاب چسبان طلا ۱۱ مثقال و نیم
 عدد
 عطردان طلای مینا که نقش پروانه الماس ریزه و زمرد ریزه دارد
 عدد
 قوطی مشبک گل دار دوره طلای فرنگی ساز
 عدد
 عطردان الماس کوچک به انضمام بند مروارید
 [عدد]
 عطردان طلای مکمل به الماس عدد، مروارید ۱۰ عدد
 گلویند کهربای درشت که در وسط یک عدد حدید محکوک دراز که گوی طلا گرفته
 دارد رشته
 انگشتر الماس برلیان تخمه درشت که دوره آن الماس ریزه دارد و یک عدد آن افتاده
 است حلقه، تخمه قطعه، دوره ۱۴ قطعه، ۱۳ قطعه
 حلقه
 انگشتر الماس برلیان پشت باز فرنگی ساز بدون دوره
 حلقه
 ایضاً [انگشتر] الماس نیم برلیان بزرگ پشت بسته مستطیل
 حلقه
 ایضاً انگشتر الماس برلیان پشت بسته فرنگی ساز کوچک
 حلقه
 انگشتر الماس فلک دور درشت اعلی فرنگی ساز پشت بسته طلا بدون دوره حلقه
 ایضاً انگشتر الماس فلک مثلث درشت اعلی پشت بسته فرنگی ساز حلقه
 حلقه
 انگشتر باقوت کوچک دوره الماس فرنگی ساز پشت باز
 حلقه
 انگشتر الماس ریزه فرنگی ساز طلا
 حلقه
 انگشتر فیروزه کوچک
 حلقه
 انگشتر عقیق دور الماس که اسمای خمسه آل عبا علیهم السلام نقش شده
 فرنگی ساز
 حلقه
 انگشتر باقوت کبود فرنگی ساز محکوک به خط قدیم
 حلقه
 انگشتر زمرد فرنگی ساز کوچک پشت باز
 حلقه
 انگشتر باباقوری
 حلقه
 انگشتر متفرقه
 حلقه
 جمیع کوچک فرنگی ساز که انگشتر و غیره در میان آن گذاشته شده:
 حلقه
 انگشتر الماس مثلث کوچک فرنگی ساز
 حلقه
 انگشتر نگین مروارید و فیروزه ریزه
 حلقه

انگشتر مینای طلا فرنگی ساز

حلقه

جعبه سوم

گلوبند زمرد درشت اعلی و مروارید درشت اعلی که مروارید آن از تسبیح سرکار همایون برداشته شده ۱۳ مثقال است:

زمرد آویز به انضمام قبه الماس ۱۷ قطعه: با قبه الماس ۱۳ قطعه، بدون [قبه] الماس ۴ قطعه، مروارید درشت اعلی ۱۷ عدد، مروارید بدل ۲ عدد

ایضاً زمرد وسط که شبیه توت است

قطعه
ایضاً گلوبند زمرد و مروارید که وسط آن لعل اکبرشاهی است ۲۱ مثقال: لعل اکبرشاهی بزرگ کلونخی (؟) قطعه، زمرد درشت و ریزه ۱۴ قطعه: درشت ۴ قطعه، وسط ۱۰ قطعه، مروارید ۱۶ عدد: درشت ۴ عدد، وسط ۱۲ عدد

ایضاً گلوبند ماهی دلک مروارید که ۴ قطار است و فواصل آن یا قوت پلاتشان رشته ۲۵ مثقال: مروارید اصل ۲۴۶ عدد، فاصله نگین که یک قطعه یا قوت دارد ۷ عدد، فاصله طلا ۳ عدد، آویز زمرد درشت اعلی ۳ قطعه

شیر و خورشید با زنبق طلای فرنگی ساز که الماس آن ریزه است قطعه
گلوبند مروارید و زمرد وسط که در وسط عطردان بلور نصب شده: مروارید وسط ۴۴ عدد، زمرد وسط ۲۲ عدد.

پیش سری گل الماس که مروارید آن بدل است: الماس گل ساده ۱۴ قطعه، مروارید بدل شمرده نشده

تسبیح مروارید که خلیفه آن زمرد است تمام عدد ۴ مثقال، ۱۳ مثقال رشته
دست بند انگوی طلای فرنگی ساز مینا که الماس نشانده شده است: الماس ۴۲ عدد ۲۲ مثقال ۲ زوج، خوشه مروارید چهار مثقال: مروارید درشت وسط ۳۱ عدد، زمرد آویز کوچک

قطعه
عطردان مینای الماس نشان فرنگی ساز مروارید بدل بند آن است
عدد
عطردان مینای لاجوردی طلای مکمل به الماس به انضمام بند طلا و مروارید:
عطردان مینای الماس عدد، بند طلای مفتولی. رشته، مروارید درشت که در بند آویخته است ۲ عدد

ایضاً عطردان گل الماس ریزه مینای سبز دور الماس ریزه، بند طلای فرنگی ساز عدد

ایضاً عطردان طلای فرنگی ساز گل آبی که وسط آن تصویر دارد و با زنجیر طلای فرنگی ساز

ایضاً عطردان طلای مصور که وسط آن تصویر همایون دارد، زنجیر طلا بازویند گل زمرد درشت دور الماس که به نقره نصب شده؛ تخمه زمرد درشت عدد، الماس ریزه دوره شمرده نشده

ایضاً بازویند گل یاقوت کبود دوره الماس به انضمام چهار گل نقره مطلا: گل یاقوت کبود دور الماس عدد، گل ریزه بوته دور الماس عدد، گل سلیمان نقش کرده دوره یاقوت که یک قطعه یاقوت آن افتاده است ۲ عدد، گل سلیمانی سبز دور الماس عدد

حلقه نقره مکمل به الماس ریزه کعب فلیان عدد
آویز مروارید که حلقه طلا دارد ۴۰ عدد

نسبیح مروارید وسط رشته ۷ مثقال ۲۹ عدد

یاقوت سوراخ کرده ریزه ۱۰ قطعه

زمرد کوچک سوراخ کرده ۲ قطعه

مروارید سفید ریز تخمیناً نیم مثقال

جعبه فرنگی ساز چوبی گل دار که اسباب مفصله گذارده شده به مهر

نواب معتمدالدوله عدد

جعبه چهارم:

شمامه طلای ملیله ساز جای عنبر ۲ عدد

انفیه دان مینای فرنگی ساز مدور آبی که دور آن یک قطار مروارید ریزه نصب شده

عدد

انفیه دان مربع مینای طلای فرنگی ساز

فنجان یشم و زیر فنجان طلای مینا کرده مرصع فرنگی ساز الماس

فنجان یشم که زیر فنجان آن نقره فرنگی ساز مینای الماس ریزه دارد عدد

فنجان بارفتن که زیر فنجان طلای مینای مرصع به گل های الماس ریزه دارد عدد

پیشانی بند که هشت ستاره الماس دارد در میان قوطی نقره گذارده شده:

پیشانی بند مشکی که هشت عدد ستاره الماس دارد ۲ رشته

قوطی نقره سرپوش طلای مرصع بشقابی که به الماس و زمرد و یاقوت مکرر است در میان جعبه علی حده است: تخمه زمرد بزرگ قطعه، مروارید دوره ۱۴ عدد، گل اطراف یاقوت و زمرد و الماس ۱۸ عدد

سر قلیان

سر قلیان طلای مرصع سه گل که حاشیه بالا و پایین الماس و یاقوت دارد به انضمام ۳ زنجیر آویز طلا که هر یک، یک قطعه زمرد آویز و یک قطعه الماس کوچک دارد به انضمام بادگیر طلا بدون زنجیر سه گل است فرنگی ساز عدد.

سر قلیان طلای مینای مصور که چهار عدد زنجیر طلا دارد به انضمام ۴ قطعه زمرد آویز خیاره دار و ۸ عدد مروارید سر و ته زمرد آویز، به انضمام بادگیر نقره و زنجیر کوتاه، حسب الامر به جهت مقبره مرحومه مهدعلیا، تحویل حاج آقا رضای خواجه شد عدد

ایضاً سر قلیان طلای مکرر به الماس و یاقوت ایرانی ساز و چهار زنجیر طلا که هر یک، یک قطعه آویز دارد به انضمام حلقه ته چوب که طلاست و بادگیر طلای بدون زنجیر و سر نقره و ۹ قطعه الماس و ۲ قطعه یاقوت افتاده است عدد. سر نی پیچ طلای مکرر به الماس و یاقوت، سر نقره ۳۶ مثقال.

مرهونی نزد اشخاص مفصله:

جواهرآلاتی که نزد حاج محمدصادق تاجرکاشی از قرار یک طغرا تمسک رهن است به تاریخ شهر ذی قعدة الحرام ۱۲۸۹، به مهر قاسم خان ناظر به شرح آن که مبلغ چهار هزار تومان رایج دیوان اعلی، اصلاً و فرعاً، از مال خاص عمدةالتجار حاج محمدصادق تاجرکاشانی، بر ذمه بنده درگاه قاسم خان ناظر نواب مستطاب علیه عالیه مهدعلیا دامت شوکتهاست که ان شاء الله تعالی، از حال تحریر که دوازدهم شهر ذی قعدة الحرام است لغایت انقضای مدت سه ماه و بیست روز تمام ادا و کارسازی داشته از قرار تفصیل ذیل، اسبابی که رهن و گرو در نزد مشارالیه گذاشته است دریافت دارد. این چند کلمه بر سبیل تمسک قلمی شد:

گلوبند یاقوت و مروارید و لعل رشته: زمرد آویز ۱۰ قطعه، لعل ۵ قطعه، لعل بزرگ وسط اکبرشاهی و جهانگیرشاهی و صاحب قرانی، باقی نوشته شده قطعه / لعل

آویز چهار قطعه، مروارید ۴۶ قطعه: درشت ۲۸ قطعه، ریزه وسط ۱۷، ریزه عدد
ایضاً گل‌بند زمرد و مروارید عدد: مروارید به قدر نخود، دوره وسط ۲۴ عدد /
مروارید به قدر نخود ۲۲ عدد، مروارید وسط ۲ عدد / مروارید آویز تخم کبوتری
دوره ۱۰ عدد: درشت ۸ عدد، وسط ۲ عدد / زمرد آویز ۱۱ قطعه: بزرگ وسط
قطعه، تخم کبوتری ۱۰ قطعه

تنگ طلا زوج

۶۰۰ مثقال

به شرح سرورق به خط و مهر مرحومه مغفوره جنت مکان مهدعلیا طاب ثراها:
«مبلغ چهار هزار تومان طلب حاج محمدصادق از خان ناظر صحیح است.
انشاءالله در سر موعد کارسازی خواهد شد. اگر تعطیل واقع شود خودمان از عهده
بر خواهیم آمد. پیچی ثیل ۱۲۸۹.»

نزد زوجه مرحومه خسروخان از قرار تمسک به تاریخ پانزدهم شهر شوال ۱۲۸۹
به شرح آن که از مال علیا جاه زوجه خسروخان، مبلغ هشتصد و هشتاد تومان بر
ذمه این جانب است که انشاءالله وجه مزبور را از حال تحریر الی انقضای مدت
شش ماه کارسازی [کنم] و عذری که خلاف شرع اتور بوده باشد نیاورم و رهن نهادم
نزد مشارالیه از قرار تفصیل که انشاءالله بعد از ادای تنخواه اسباب را دریافت
نمایم: ۸۸۰ تومان: اسباب رهینه:

بازوبند تخمه زمرد دور الماس فلامک که در طلا نصب شده زوج: تخمه زمرد
درشت دامله ۲ قطعه، الماس درشت و ریزه دوره ۷۷ قطعه: درشت ۴۳ قطعه، ریزه
۳۴ قطعه

بازوبند تخمه لعل و زمرد عدد: تخمه لعل درشت تراش پشت باز قطعه، الماس ریزه
دوره، زمرد دو طرف لعل درشت حبیبی تراش ۲ قطعه

شرح دستخط مرحومه جنت آرامگاه مهدعلیا طاب ثراها:

«این معامله متن صحیح است. انشاءالله در سر موعد که قرار گذاشته‌ایم
کارسازی خواهم داشت.»
فهره سینی طلا:

از قرار تمسک به تاریخ ۲۰ شهر رمضان المبارک ۱۲۸۹ مبلغ دو بیست و بیست و
چهار تومان از مال زوجه خسروخان، اصلاً فرعاً به ذمه این جانب است که انشاءالله
تعالی وجه مزبور را از حال تحریر الی انقضای مدت شش ماه تمام هلالی کارسازی

[کنم] و رهن نهادم در نزد مشارالیهها یک عدد قهوه سینی طلا که ان شاء الله بعد از ادای تنخواه مزبور دریافت نمایم ۲۴۴ تومان

رهنه قهوه سینی طلا
عدد
شرح حاشیه تمسک دستخط مرحومه جنت مکان مهد علیا طاب ثراها: «معامله متن صحیح است. ان شاء الله تعالی در سر موعدی که قرار گذاشته ایم کارسازی خواهد شد.

بدون تمسک نزد زوجة خسروخان است از بابت عنبرچه از پانزدهم ذی قعدة الحرام ۱۲۸۹، رهن گذاشته شده از قرار تومانی ۳ شاهی ۲۰۰ تومان. رهنه عنبرچه: لعل تخمه تراش بزرگ وسط عنبرچه قطعه، الماس فلماک دوره ۱۷ قطعه، مروارید درشت امرودی آویز ۹ عدد، مروارید و زمرد بند بدل
بدون تمسک از بابت قلیان چرمی مرصع مکمل به الماس به انضمام بادگیر و سر که نزد میرزا علی اکبرخان رهن است:

قلیان چرمی طلا مکمل به الماس وسط مینا:
عرقچین قلیان که سه مرتبه دارد:

مرتبه اول گلوی قلیان که وسط آن لعل بالا و پایین الماس، لعل ریزه وسط ۲۴ قطعه، الماس بالا و پایین ۳۹ قطعه
مرتبه وسط که چهارگل الماس دارد ۶۸ قطعه: الماس تخمه ۴ قطعه الماس ریزه ۶۴ قطعه

مرتبه سوم دوره عرقچین ده گل: الماس ۱۶۰ قطعه: الماس تخمه ۱۰ قطعه، [الماس] وسط ۳۰ قطعه، الماس ریزه ۱۲۰ قطعه، لعل درشت تراش دوره پایین ۱۰ قطعه

کعب قلیان: الماس ۶۹ قطعه: درشت ۲۳ قطعه، ریزه ۴۶ قطعه / لعل ریزه ۲۳ قطعه
سر قلیان مکمل به الماس به انضمام بادگیر نقره: سر قلیان
سر قلیان چهارگل وسط الماس ۲۰۱ قطعه: درشت فلاماک ۴۰ قطعه، الماس وسط ریزه ۱۶۱ قطعه

زنجیر مروارید: مروارید ۹۲ عدد: درشت ۴۴، ریزه ۴۸ عدد / آویز زمرد ۴ قطعه، الماس ریزه سر آویز ۴ قطعه / الماس دوره بالا و پایین به انضمام لعل: دوره بالا الماس ۴۴ قطعه، لعل ۶۰ قطعه، دوره پایین الماس ۳۵ قطعه، لعل ۴۶ قطعه

بادگیر طلا به انضمام زنجیر طلا ملیله: بادگیر طلا به انضمام زنجیر طلا: بادگیر عدد، زنجیر ۲ رشته، زمرد آویز ۲ قطعه. از قرار قلمداد مریم خانم و خان ناظر، از قرار تفصیل، نزد حاجی ابوالفتح است که بهرد فرنگستان بفروشد اسباب خریدار بیاورد:

انگشتر یاقوت مشهور به نظامالملکی
انگشتر فیروزه بزرگ

حلقه

حلقه

طلاآلات و نقره آلات غیره صندوق خانه:

قوری طلای سر فیروزه نشان
جام طلای آب خوری ساده
قوری نقره مطالی قلم زده انگلیسی
قنددان ایضاً انگلیسی
شمعدان نقره فنری
منقل نقره کوچک
انبر نقره بزرگ
آفتابه لگن نقره بزرگ
تنگ نقره به انضمام سر نقره
سینی نقره هلالی قلم زده
قاشق نقره چای خوری کوچک
چای صافی کوچک
قندگیر نقره کوچک
قوری نقره کوچک به انضمام سر
قوری چای خوری نقره / به انضمام سر
قنددان نقره به انضمام بزرگ سر
کاسه بشقاب نقره به انضمام سرپوش
سرپوش کوچک مطلا
سرپوش کوچک نقره
ایضاً سرپوش کوچک نقره

عدد

عدد

عدد

عدد

زوج

عدد

عدد

عدد

جفت

عدد

۴ عدد

عدد

عدد

عدد

عدد

عدد

دست

عدد

عدد

عدد

عدد	سرپوش نقره بزرگ بشقابی
عدد ۶	زیر فنجان قهوه خوری نقره خیاره دار قلم زده
	سرپوش نقره کوچک دست با سر آجیل خوری
عدد	قاشق نقره چای خوری بزرگ
عدد	فندگیر نقره
عدد ۲	چای صافی نقره
عدد	شیشه اماله نقره
عدد	قیف نقره
عدد	سر قهوه خوری نقره بدون قهوه ریز، مفضض است
عدد	میوه خوری مليله به انضمام حایل وسط مشبک کشکولی
عدد	گیلاس دو پارچه مشبک میان مليله مطلا
عدد	جعبه فرنگی که اسباب دندان پاک کردن دارد
عدد	جعبه هزارپیشه چوبی فرنگی ساز که دو عدد تنگ و اسباب زنانه دارد
جام	آئینه مفضض سرپوش دار وسط
عدد ۳	قاشق شاخ اسلامبولی
زوج	قوطی پایه دار مطلا سرپوش دار فرنگی برگ انگوری مدور
	گیلاس مطلای فرنگی ساز: گیلاس ۲ عدد، گیلاس ایضاً با در
	فنددان مطلای فرنگی ساز سوار کرده به انضمام سر
جام	آئینه یشم منبت گل و یوته
	فنجان قهوه خوری چینی به انضمام زیر فنجان فرنگی ساز
	تنگ مینا پیشکشی جناب مشیرالدوله
عدد	جعبه حاشیه مخمل، متن کار نقره، منبت فرنگی ساز
	جعبه کارد و چنگال نقره دسته صدف: چنگال ۶ عدد، کارد ۶ عدد
عدد ۱۲	ایضاً قاش و چنگال مطلای بزرگ، دست
عدد ۴	سینی زیر فنجان چای خوری طلا
عدد ۲	جعبه کارد و چنگال آهنی دسته شاخ سفید: دو جعبه: کارد ۹ عدد، چنگال ۲ عدد
	هزارپیشه فرنگی چوبی مستعمل منبت میان خالی
	جعبه ترازو مثقال بزرگ که ۳ دست ترازو مثقال دارد به انضمام اسباب تمام جعبه

پیاله، نعلبکی بشم که در میان قاب مخمل است ۲ دست: پیاله ۲ عدد، نعلبکی کوچک ۲ عدد

قلیان نارگیل تخم شترمرغ منبسط بدون طلا و نقره
[حاشیه سمت راست:]

روی هم کشیده شده است ۱۲۳ مثقال:

قوری نقره به انضمام سر / فاشق نقره کوچک / چای صافی / قندگیر کوچک
روی هم کشیده شد ۷۰ مثقال:

فاشق، قندگیر، چای صافی روی هم کشیده شده ۹۷ مثقال:
فیف و شیشه آماله

[۱۶۷]

الواصل به توسط مقرب‌المخاقان آغاباشی از مخلفات مرحومه جنت آرامگاه
مهدعلیا طاب ثراها که جناب عضدالملک به ایشان تحویل داده و مقرب‌المخاقان
مشارالیه به بنده درگاه داده‌اند: آفتابه لگن نقره ۳۶ تومان فی وزن ۵۵۳ مثقال و نیم
[حاشیه:] موازی یک دست آفتابه لگن نقره که در ۵۵۳ مثقال و نیم است:

المناصفه: ۲۷۶ [مثقال] فی شهر رمضان المبارک سنه ۱۲۹۰

[سند شماره ۳۸۵۷۴ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۶۸]

قلمدانها

قلمدان خراجی گل و بوته مذهب چفته و ریزه و زنجیر نقره به انضمام نقره آب
دوات‌کن

ایضاً قلمدان خراجی مصورکار آقا صادق، چفت و بست نقره بدون دوات

قلمدان حاشیه مذهب متن مشکلی به انضمام دوات نقره و قاب

جعبه قلمدان خراجی بزرگ، عکس سیاه قلم به انضمام بست و زنجیر نقره

دوربین دوچشمی فرنگی ۳ نظاره: مینا، دو تا شاخی: شاخ، شاخ سفید

قلمدان فرنگی مصورگل و بوته به انضمام دوات نقره و آب‌دوات‌کن نقره و چاقو

ملبوس

ثوب	کلیجه ترمه زمردی حاشیه دار به انضمام یراق حاشیه
ثوب	سرداری ترمه زنگاری حاشیه پهن
طاقه	شال ترمه بوته زرد
نصفه	نصف شال بوته سفید اعلی
نصفه	شال مشهدی راه باریک
نصفه	ایضاً نصفه شال مشهدی راه باریک
طاقه	چادر نماز ترمه سفید بوته
طاقه	ایضاً چادر نماز ترمه زمردی
۲ طاقه	ایضاً چادر نماز سلسله سفید
طاقه	ایضاً چادر نماز سلسله مشکی
طاقه	ایضاً چادر سلسله بخور
طاقه	بقچه ترمه که اسباب چادر نمازهای مزبور گذارده شده
ثوب	زیرجامه ترمه سبز بوته اعلی
ثوب	ایضاً زیر جامه طرح ارمنی اعلی
ثوب	نیم تنه ترمه زمردی آستر سنجاب
ثوب	نیم تنه ترمه سفید آستر سنجاب
ثوب	آرخالق ترمه سفید و آبی
ثوب	آرخالق ترمه لیمویی اعلی
ثوب	آرخالق ترمه سرخ و سفید
ثوب	آرخالق ترمه سفید بوته اعلی
۶ ثوب	آرخالق کرمانی
ثوب	سرداری اغری اعلی مارنین دوزی
ثوب	سرداری مخمل آبی یراق دار
۴ ثوب	زیرجامه مخمل منگنه یراق دار که در میان بقچه ترمه گذارده شده است: زیرجامه ۴ ثوب، بقچه طاقه
ثوب	زیرجامه تافته یراق دار الوان
۱۱ ثوب	زیرجامه تافته اعلی یراق دار نوکه دم آنها آینه دارد

- ۹ ثوب زیرجامه خارار و اطلس گل دار براق دار اعلی
- ۷ ثوب ایضاً زیرجامه نافته جودانه براق دار اعلی
- طاقه سوزنی ترمه سلسله بزرگ سفید، ریشه گلابتون
- طاقه روکرسی کرمانی تمام سلسله سبز
- طاقه روفرشی یک نخته بزرگ سلسله بخور آستر دار
- طاقه سرانداز کرمانی گل بوته حاشیه هفت رنگ ریشه گلابتون و آستر دار
- طاقه سوزنی کرمانی سفید بزرگ ریشه گلابتون و آستر دار
- طاقه سوزنی ترمه گلی شاخه گوزن بزرگ حاشیه عظیم خانی
- طاقه سوزنی کرمانی سفید بوته گلدانی ریشه و آستر دار
- ۲ طاقه پرده ترمه سلسله سفید سروی بزرگ اعلی
- ۲ طاقه ایضاً پرده ترمه سلسله سفید
- طاقه سوزنی ترمه گلی بوته بزرگ حاشیه کرمانی آبی
- ۴ طاقه پرده زری بنارس قالبی
- طاقه روکرسی ماهوت گل دوزی متن گلی
- طاقه روکرسی ماهوت سبز قالبی
- نخته جانماز کردستانی آبی
- نخته ایضاً جانماز کردستانی زمبده مشکی بزرگ
- نخته ایضاً جانماز کردستانی
- فرد قالبچه فرنگی مصور
- نخته روکرسی فرنگی باف منجوق نما
- طاقه روکرسی ماهوت گلدانی اعلی
- نخته روکرسی فرنگی ماهوت
- زوج پرده فرنگی بر آبی پارچه فرنگی
- زوج ایضاً پرده ارغوانی فرنگی
- زوج ایضاً پرده سبز فرنگی بر
- ۳ لنگه پرده کریمز مستعمل
- نخته روکرسی قالبی فرنگی، کریمز
- پرده فرنگی تزئین دار خارای دریایی دور ریشه گلابتون، متن گلدان گلابتون دوز زوج

۲ طاقه	سوزنی زری تاس سفید بزرگ ریشه گلابتون
طاقه	ایضاً سوزنی مفتول دوری آبی حاشیه قرمز
زوج	پرده ترمه کرمانی سلسله گلی بزرگ آستر و سجاف دار
زوج	ایضاً پرده کرمانی سلسله گلی کوچک آستر دار
	پرده زری فرنگی تزئین دار بنفش
	ایضاً پرده زری گلی متن پرده بوته جقه آبی فرنگی بر
زوج	پرده جودانه مشکی دور منگله فرنگی بر
۶ طاقه	پیش طاغچه تافته آبی ریشه دار فرنگی بر
طاقه	سوزنی سفید شال پنبه آستر و سجاف دار
۲ طاقه	پیش پرده تالار چلووار نقاشی فرنگی با ریشه ابریشمی
۷ طاقه	پیش طاغچه اطلس ارغوانی فرنگی دور منگله فرنگی برگودار
۶ طاقه	ایضاً پیش طاغچه خارای گل دار منگله و گودار
۶ طاقه	ایضاً پیش طاغچه اطلس سبز منگله و گودار
۱۲ طاقه	ایضاً پیش طاغچه گلی منگوله دار
	روفرشی مخمل کابلی گلی آستر قدک سجاف چیت ۳ طاقه: سرانداز طاقه، کناره ۲ طاقه
طاقه	مجموعه پوش مخمل مرواریددوز ریشه گلابتون دار
طاقه	مجموعه پوش مدور مرواریددوز مخمل آبی ریشه دار
طاقه	ایضاً قهوه سینی پوش مدور مرواریددوز گلی ریشه دار
۳ طاقه	ایضاً قهوه سینی پوش تور گلی براق دار
طاقه	ایضاً قهوه سینی پوش مستطیل مخمل آبی مرواریددوز ریشه دار
طاقه	ایضاً قهوه سینی پوش مخمل آبی دراز وسط ترنج دار به انضمام ریشه گلابتون طاقه
طاقه	مجموعه پوش بنارس گلی بوته جقه ریشه دار نخ فرنگی
طاقه	ایضاً مجموعه پوش بنارس گل بوته ریشه دار گلابتون
طاقه	ایضاً مجموعه پوش بنارس گلی محرمات ریشه گلابتون
طاقه	مجموعه پوش زری بوته گلی دور براق و ریشه گلابتون
۳ طاقه	مجموعه پوش ترمه زمردی حاشیه ترمه سرخ و سفید، ریشه گلابتون
طاقه	روفروری مرواریددوز مخمل ریشه گلابتون

۳ طاقه	مجموعه پوش کرمانی روی تور ریشه ابریشمی
طاقه	روپوش شربت خوری گل دار ریشه گلابتون
طاقه	قهوه سینی پوش مرواریددوز مخمل ریشه گلابتون
طاقه	زیرسماوری ماهوت گل دوزی ریشه دار
۲ طاقه	مجموعه پوش ترمه سلسله کرمانی گلی ارغوانی ریشه دار
۲ طاقه	ایضاً سلسله کرمانی لیمویی ریشه گلابتون
طاقه	قهوه سینی پوش بزرگ ترمه لاکمی بوته یراق و ریشه دار
طاقه	مجموعه پوش بنارس شکن بوته جقه ریشه دار ارغوانی
طاقه	مجموعه پوش بنارس بوته قالبی آبی دور یراق
۲ طاقه	مجموعه پوش قلم کار اصفهانی ریشه ابریشمی
۵ طاقه	مجموعه پوش تور گل دار دو ریشه
طاقه	روقوری زری بوته جقه ریشه دار
طاقه	سوزنی زیر سماور پارچه فرنگی ریشه گلابتون
طاقه	نمد جانمازی اسلامبولی گل دار ابریشمی
۲ طاقه	قالیچه جانمازی کار کردستان بود ابریشمی
۱۶ طاقه	چادر نماز پارچه متفرقه
زوج	دست کش چرم فرنگی
۱۰ تا	پشت دستی فرنگی

بلورآلات صندوق خان

بلورآلات و چینی:

۲ پارچه	دست	قاب و قدح بلور تراش که قاب آن شکسته است
۶ پارچه	۲ دست	قاب و قدح بلور به انضمام سرپوش
۴ پارچه	۲ دست	ایضاً قاب و قدح بلور شیروخورشیدی
۴ پارچه		میوه خوری بارفتن کشکولی خیاره دار قرمز و سبز
عدد		تنگ بلور سفید دسته دار ساده وسط مکعب
۴ عدد		میوه خوری بلور تراش پایه دار
		میوه خوری بلور تراش سرپوش دار بشقابی: بشقاب ۵ عدد، سرپوش ۶ عدد

عدد	میوه خوری بلور تراش پایه دار
عدد ۸	میوه خوری بشقابی حصیری
۳ پارچه	بشقاب بلور ساده
۲ پارچه	کاسه بشقاب بلور چشم گاوی آب خوری
۲ عدد	سرپوش بلور گل دار قرمز
۲ عدد	سرپوش ساده بلور
۲ دست ۴ پارچه	بشقاب بارفتن سرپوش سبز و آبی
۶ پارچه	بشقاب بارفتن کنگره دار
۶ پارچه	ایضاً بشقاب سبز و سفید
۴ پارچه	بشقاب بلور کنگره دار آبی و سفید
۶ پارچه	بشقاب لب شکسته نیالی رنگ و سفید
عدد	بشقاب بارفتن دوره پولک دار
۳ عدد، دست	آجیل خوری بلور کوچک دسته دار به انضمام سرپوش با زیر
۲ دست ۶ پارچه	آجیل خوری بارفتن سرپوش دار
عدد	آجیل خوری آبی دو خانه
	آجیل خوری بلور به انضمام سینی بلور: آجیل خوری شبکه بارفتن سفید ۶ عدد، زیر
	آجیل خوری سینی بلور عدد
	آجیل خوری بارفتن به انضمام سینی که متصل به آن است با حلقه وصل: سینی ۲ عدد
	حقه سفید ۲ عدد: سرپوش دار عدد، گیلان بارفتن عدد
	آجیل خوری بلور مرصع: حقه مرصع به انضمام سرپوش ۶ عدد، حقه بزرگ وسط به انضمام سرپوش آبی عدد، سینی بلور ساده
	آجیل خوری بلور ۸ [عدد]: بلور سفید ۴ عدد، بارفتن سبز ۴ عدد. سینی بلور ساده عدد
	آجیل خوری بارفتن حصیری ۸ عدد: آجیل خوری ۷ عدد، سینی عدد
	آجیل خوری سرپوش دار ۲ عدد دسته دار ۲ عدد حقه دو خانه دسته دار ۲ عدد، سینی بلور ساده مدور لب خیاره عدد
	آجیل خوری بلور به انضمام سرپوش ۴ عدد: حقه بارفتن به انضمام سرپوش ۲

عدد، پایه دار سفید بارفتن ۲ عدد، سینی چینی زیر آجیل خوری عدد
 آجیل خوری بارفتن پایه سبز مطلا: آجیل خوری بارفتن پایه دار مطلا ۷ عدد: ۶ عدد
 بلور قرمز، وسط عدد
 فنجان نعلبکی نمسه ۳۶ عدد
 فنجان نعلبکی لندنی ۳۶ عدد
 قاب بزرگ چینی قلم آبی ۲ عدد

سماور

سماور چهار دستگاه: مفضض ۳ دستگاه: بزرگ ۲ دستگاه، وسط دستگاه
 سماور مسی مدور پایه دار دستگاه
 نشت برنجی بزرگ عدد
 طاس بزرگ مسی ۳ عدد
 آفتابه لگن برنجی مستعمل ۸ دست
 یخدانچه کوچک رویه مخمل که چفت و بست و زنجیر آن نقره است زوج
 حقه چینی که قیطان مخمل در میان آن است ۱۲ عدد
 پرده ایام محرم
 پرده ترنجک دوزی ریشه دار ۴ طاقه
 کلاغی مشکی به جهت علم محرم ۴ طاقه
 دستمال مشکی حاشیه سفید تعدادی طاقه
 قدک مشکی علم محرم طاقه
 سینی فرنگی بزرگ
 خوانچه دسته دار مصور ۶ عدد: مصور بزرگ خوانچه ۴ تا وسط میان ساده ۲ تا
 مجموعه پوش قلم کار ۱۱ طاقه
 سفره چیت ۱۵ طاقه

کتابخانه:

کلام الله و ادعیه خطی:

کلام الله جانمازی، خط مرحوم آقا هادی، جلد ساغری مشکی، به انضمام جلد ترمه

- سفید شاخ گوزن
قرآن مترجم رحلی کاغذ شکری جلد ساغری سوخته که وقف فرموده اند
صحیفہ کاملہ سجادیہ خط مرحوم آقا ابراہیم قمی، کاغذ خان بالغ، جلد ساغری
سوختہ مطلا
جلد
- زادالمعاد کوچک مترجم خط مرحوم ملا عبداللہ، کاغذ ترمہ، جلد نقاشی گل و بوته
جلد
- ایضاً زادالمعاد خط خوش نویس کاغذ ترمہ نیم ورق جلد ساغری سوخته
ایضاً زادالمعاد مترجم کاغذ ترمہ خط خوش نویس جلد نقاشی گل و بوته کیف زری
جلد
- کتاب دعوات کوچک خط مرحوم میرزا احمد شاملو کاغذ ترمہ مذہب شدہ ۶ ورق
جلد
- کتاب دعوات کاغذ شکری تذهیب شدہ خط حاجی محمد باقر کاتب
کتاب دعوات کاغذ متن و حاشیہ شدہ خط مرحوم میرزا احمد تبریزی جلد تیماج
جلد ۱۱ ورق
- ایضاً دعوات خط مرحوم میرزا احمد [تبریزی] جلد نقاشی، زمینہ زرد ۸ ورق جلد
کتاب دعا کاغذ ترمہ خط خوش نویس تذهیب کردہ جلد نقاشی گل و بوته زمینہ
قرمز
جلد
- کتاب مقیاس المصائب خط خوش نویس کاغذ دولت آبادی جلد تیماج قرمز
کتاب دعوات مترجم جلد نقاشی گل و بوته
جلد
- کتاب دعوات خط میرزا آقا جان پرنو، جلد فرنگی بہ انضمام کیف
بیاض دعا خط آقا سید محمد خوش نویس
جلد
- کتاب دعای صباح خط مرحوم میرزا احمد تبریزی متن و حاشیہ جلد تیماج ۱۱
ورق
جلد
- کتاب دعا خط مرحوم میرزا احمد تبریزی کاغذ خان بالغ، تذهیب کردہ جلد نقاشی
مصور سپاہ قلم ۳۰ ورق
جلد
- کتاب ادعیہ خط خوش نویس کہ اغلب دعوات زیارات نوشته شدہ، مترجم، جلد
ساغری کاغذ شکری جلد
کتاب دعوات ایام ہفتہ خط مرحوم میرزا احمد تبریزی کہ بہ طلا نوشته شدہ کاغذ

- سورمه که یک ورق برداشته شده است ۷ ورق، جلد
 ادعیة امان السبیل خط نسخ تألیف شاهزاده امان‌الله میرزا^۱ در ادعیه و طلسمات
 نوشته شده جلد
 قرآن خط کوفی اوراق که چند جزو است ۴۲ ورق جلد
 لوله ادویه ۳ لوله
 بیاض خط کوفی که در میان اسباب صندوق‌خانه بوده است: بیاض خط کوفی
 سورة احقاف ایضاً یک ورق جلد
 ایضاً بیاض خط کوفی که جلد آن تیماج مشکی است
 ایضاً ورق خط کوفی: ورق خط کوفی که در میان کاغذ است و ورق کوچک خط
 کوفی در میان کاغذ است ورق عدد، ورق کوچک خط کوفی در میان کاغذ ورق
 جلد

مرقعات و کتب خطی:

مرقعات:

- کتاب رساله در معنی چند بیت از اشعار منثوی خط بابا شاه جلد تیماج ۸ ورق
 قبالة مرقع خط آقا مهدی طهرانی خوش‌نویس که به جهت مرحوم امیر قاسم‌خان
 نوشته جلد
 قبالة مرقع تصویر هندی ۳۲ ورق جلد

۱. شاهزاده امان‌الله میرزا پسر پنجاه و ششم فتحعلی شاه، مادرش دختر الله‌قلی خان دولوی قاجار و نایب نسقچی دربار جهان‌مدار و در حسن صورت اعجوبه روزگار است (تذکره خاوری ص ۴۰) ولی در همان کتاب در صفحه ۲۰۳ وی پسر پنجاه و نهم آمده است. اما در تاریخ عضدی نام مادر وی سلطان خانم آمده که در بزم می‌گساری فتحعلی شاه حاضر می‌شد و ملزومات بزم از سینی‌های طلا و پوش‌های مرواریددوز سپرده او بود. این همان سلطان خانم است که فتحعلی شاه شبی او را از خانه خان محمدخان - نیای سلطان خانم - زیر جبه خود پنهان کرده به سرای سلطنت آورد و برای خودشان عروسی کردند و به جان محمدخان پیغام دادند که رسم ایلیت آن است که از یکدیگر دختر می‌دزدند. من هم دختر شما را به همان قانون آوردم. شما هم هر یک از دختران مرا برای پسران خود می‌خواهید بیابید و بدزدید، مختارید (تاریخ عضدی، چاپ علمی سال ۱۳۷۶) ص ۹۴. این راه هم می‌دانیم که او بیشتر به عنوان متولی در مقبره آقا محمدخان در نجف می‌گذرانید تا این که در ۱۳۰۱ به تهران آمد و دو سال بعد درگذشت (ایضاً ص ۲۴۳).

- آلبوم تصویر عکس ۹۶ ورق، ۲ جلد: جلد ۵۰ ورق، جلد ۴۶ ورق
کتاب خطی
- خمس نظامی خط میرحسین کاتب شیرازی کاغذ دولت آبادی جلد ساغری
سوخته، نستعلیق جلد
- گنجینه مرحوم معتمدالدوله خط نستعلیق کاغذ ترمه و جلد حاشیه محرمان جلد
کلیده و دمنه کاغذ ترمه خط نستعلیق جلد نقاشی گل و بوته متن گلی جلد
- دیوان [اشعار] عرب کاغذ ترمه قطع وزیری شکسته نستعلیق، جلد نقاشی متن قرمز
جلد
- مثنوی بد خط کاغذ دولت آبادی جلد ترمه زمردی مصور جلد
- جلد سیم حبیب السیر ایضاً مصور، خط نستعلیق کاغذ دولت آبادی جلد زری جلد
کلیات شیخ سعدی علیه الرحمه کاغذ ترمه، خط نستعلیق، جلد نقاشی گل و بوته،
زمینه زرد جلد
- کتاب مثنوی، خط نستعلیق کهنه، کاغذ دولت آبادی، جلد نقاشی گل و بوته جلد
تاریخ الفی جلد ثانی، ورق بزرگ کاغذ فندقی، جلد نقاشی گل و بوته، زمینه زرد
جلد
- کتاب گلستان، خط نستعلیق که کاتب مذهب کاغذ قطعه چسبانده، حاشیه تذهیب
شده خط حکیم رکن الدین، جلد تیماج مقوی جلد
- دیوان منوچهری و غزلیات شیخ سعدی علیه الرحمه جلد
- دیوان مسعود سعد سلمان و نجیب الدین و سایر که پنج دیوان در یک جلد نوشته
شده، خط نستعلیق، کاغذ دولت آبادی، جلد تیماج مقوی، قطع وزیری جلد
- کتاب خمس نظامی مصور، خط نستعلیق، کاغذ دولت آبادی، جلد ساغری مشکی
جلد
- کتاب تاریخ طبرستان، نستعلیق بد خط، کاغذ شکری جلد
- کتاب تذکره دولتشاه سمرقندی، خط نستعلیق کاغذ دولت آبادی جلد ساغری
مشکی جلد
- کتاب جنگ اشعار در مدح شاهنشاه جم جاه روحنا فدا، جلد تیماج فرنگی جلد
- کتاب شاهد صادق، کاغذ آبی خط نستعلیق بد خط، جلد ساغری سیاه جلد
- کتاب دیوان نوائی ترکی جلد

- کتاب تذکره لطفعلی بیک آذر خط نستعلیق کاغذ ترمه جلد نقاشی گل و بوته جلد
رساله مرحمت پناه شیخ محمدحسن جلد
- کتاب انجمن خاقان، خط نستعلیق، کاغذ فندقی، جلد ساغری مشکی جلد
- کتاب تاریخ صفویه انارالله برهانهم تألیف میرزا طاهر وحید، کاغذ دولت آبادی، خط
نستعلیق، جلد تیماج مقوایی جلد
- کتاب رموز حمزه بد خط کهنه بی مصرف سیاه جلد
- کتاب تاریخ عالم آرا، خط نستعلیق، کاغذ شکری، جلد تیماج سبز جلد
- رساله مرحوم حاجی محمد جعفر آباده ای، خط نسخ، جلد تیماج آبی جلد
- کتاب سفینه النجات خط نستعلیق، جلد تیماج قرمز دولایی جلد
- کتاب دیوان حکیم رودکی و قطران و مختاری و غیره، خط نستعلیق، جلد تیماج
مقوایی جلد
- کتاب تذکره و تاریخ بد خط جلد
- کتاب امین احمد رازی مسمی به هفت اقلیم، بد خط، جلد تیماج یک لایی جلد
- ترجمه مسمی به صفات الحیوان، جلد تیماج یک لایی بد خط جلد
- کتاب سیرالملوک، کاغذ فندقی بد خط، جلد تیماج لاکی جلد
- رساله چهارمقاله عروضی سمرقندی، خط نستعلیق، جلد تیماج یک لایی قرمز
کاغذ فرنگی جلد
- کتاب زینة المجالس، خط نسخ، کاغذ دولت آبادی، جلد ساغری سیاه جلد
- کتاب دیوان کمال الدین اسماعیل، خط نستعلیق، جلد ساغری جلد
- سراج المنیر، خط نستعلیق کاغذ ترمه جلد ترمه جلد
- کتاب تزوک تیموری، خط نستعلیق کاغذ ترمه جلد تیماج فرنگی سبز جلد
- کتاب تاریخ تیموری، خط نستعلیق، کاغذ ترمه جلد تیماج فرنگی سبز جلد
- کتاب تاریخ کرمان، کاغذ آبی، خط نستعلیق بد خط، جلد تیماج قرمز جلد
- کتاب تحفة العرافین، نستعلیق خط نستعلیق، کاغذ دولت آبادی جلد تیماج قرمز
جلد
- کتاب دیوان حکیم عنصری خط نستعلیق جلد تیماج جلد
- کتاب فصیده میرزا محرم جلد
- کتاب رساله مرحوم شیخ محمدحسن جلد

	کتاب چاپی:
جلد	دیوان حکیم قآنی
جلد ۲	کتاب حلیۃ المتقین
جلد ۲	جلد سیزدهم کتاب بحار الانوار
جلد	کتاب روزنامه
جلد ۲	دیوان مرحوم وصال
جلد ۲	کتاب گنجینه مرحوم معتمدالدوله
جلد ۲	جامع التمثیل
جلد	دیوان اتوری
جلد	کتاب انوار سهیلی
جلد ۲	کتاب دیوان حکیم ستایی
جلد ۲	کتاب طوفان البکاء
جلد	کتاب مجالس النفایس
جلد	کتاب عین الحیوة
جلد ۳	کتاب حیاة القلوب
جلد ۲	کتاب حبیب السیر
جلد ۲	فرهنگ خداپرستی میرزا محرم شاعر
جلد	جامع الدعوات
جلد	رسالة حساب حاجی شیخ زین العابدین
جلد	کتاب مسمی به حجة البالغه
جلد	کتاب نامه خسروان
جلد	کتاب دیوان ترکی فضولی
جلد	کتاب تذکرة الأئمة
جلد ۲	رسالة جناب حاجی ملا علی
جلد	رسالة ناصریه ملک الأطباء
جلد	رسالة مرحوم ملا مهدی نراقی در اصول دین و سایر عقاید
جلد	رسالة حساب حاجی سید اسدالله
جلد	کتاب ادعیة کوچک

- کتاب طاقدیس جلد
- کتاب فرج بعد از شدت جلد
- کتاب تألیفات حاجی ابوالقاسم امام العارفین جلد
- رسالة مرحوم شیخ مرتضی اعلی الله مقامه جلد
- کتاب روضه تألیف بدایع نگار طهرانی جلد
- کتاب زیارات و دعوات موسوم به تحفة الناصریه جلد
- کتاب عوامل و صرف میر و منظومات جلد
- کتاب معین التجاره جلد
- کتاب لطایف الطوائف جلد
- کتاب چهل طوطی جلد
- کتاب شاهزاده هرمز جلد
- خلاصه الدعوات جلد
- اجمل التواریخ جلد
- دیوان دل سوز جلد
- دیوان شمس الحقایق مولوی رومی جلد
- کتاب تحفة الرضویه جلد
- کتاب روضة الأنوار جلد
- کتاب احسن القصص جلد
- کتاب روضة الصغای ناصری جلد ۲
- کتاب اکسیرالعبادات از تصنیفات ملا آقای دربندی که به طلای فرنگی چاپ شده جلد
- کتاب محبوب القلوب معروف به شمس و قهقهه جلد
- کتاب کلیات شیخ سعدی علیه الرحمة جلد
- شرح دیوان حضرت امیر (ع) که قاضی میرحسین میبیدی نوشته جلد
- کتاب تاریخ افغانستان تألیف نواب اعتضادالسلطنه جلد
- کتاب زیادة المعارف ملا علی اکبر اصفهانی جلد
- کتاب مثنوی شمس الشعرا هزار بیت جلد
- کتاب رساله نخبه مرحوم حاجی کلباسی جلد

- کتاب تاریخ سفر خراسان، تألیف حکیم الممالک به انضمام جلد قطنی لاکمی جلد
- کتاب بدون جلد اوراق شده رموز حمزه جلد
- کتاب ریاض المهاده، حاجی محمد حسن قزوینی جلد
- رساله کوچک مرحمت پناه شیخ مرتضی جلد
- کتاب حق الیقین جلد
- کتاب دعوات مفتاح الجنان جلد
- کتاب روزنامه سفر عتبات عالیات جلد
- روضه الصغای چاپ بمبئی جلد
- جلد اول ناسخ التواریخ ۲ جلد
- شرح خواص اسماء الله ۲ جلد
- تذکره آشکده جلد
- کتاب شرح نهج البلاغه جلد
- کتاب حدیقه الشیعه جلد
- کتاب منتخب اشعار شیخ سعدی جلد
- کتاب دیوان حضرت امیر جلد
- کتاب جام جم نواب معتمد الدوله جلد
- کتاب منشآت مرحوم قائم مقام جلد
- کتاب سال نامه جلد
- کتاب کلیات [؟] اوراق پاره خط جلد
- کتاب دیوان یغما جلد
- کتاب تفسیر قران ملا فتح الله جلد
- کتاب جلد دویم ناسخ التواریخ جلد
- کتاب نصاب ابونصر فراهی جلد
- کتاب جلد اول و دوم روضه الصفا جلد
- کتاب کفایه الخصام فارسی جلد
- کتاب خط فرانسه جلد
- کتاب صحیفه علویه جلد
- قران مترجم رحلی جلد

[اسند شماره ۱۰۷۳۴ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

تالار رخت خواب خانه:

۴ تخته:	پشتی کوچک و بزرگ: پشتی کوچک قالی کردستانی
۲ تخته	زنگاری
۲ تخته	فرمز
۴ تخته	پشتی کوچک پارچه فرنگی آستر ماهوت فرمز
۲ تخته:	پشتی بزرگ قالی کردستانی آستر ماهوت
تخته	زمینه زرد لیمویی
تخته	سفید
۴ تخته	پشتی روفرش محرمات آبی آستر ماهوت
۲ تخته	پشتی بزرگ ترمه بونه بزرگ کشمیری اعلی آستر ماهوت
تخته	پشتی زری سفید گل دار بزرگ
تخته	پشتی قالیچه فرنگی جا نمازی آستر ماهوت گلی
تخته	پشتی مخمل گلی مفتول دوزی آستر زری بدل
تخته	پشتی اطلس کوچک سبز، ده یک دوزی، مخمل سبز
تخته	پشتی کوچک مخمل مشکی مفتول دوزی گلدانی پولک دار رونور
تخته	پشتی کوچک منجوقی منگوله دار سفید آستر ماهوت سبز
تخته	پشتی کوچک گل دوزی فرنگی منجوقی دوز آستر ماهوت فرمز
تخته	پشتی کوچک فرنگی گل و بونه زمینه سفید
۲ تخته	پشتی بزرگ دورنمای فرنگی حاشیه دار آستر تافته یزدی
۲ تخته	پشتی بزرگ زری آبی آستر ماهوت گلی
تخته	پشتی وسط قالیچه کردستانی سفید تونج مشکی مستعمل حاشیه زرد
تخته	پشتی کوچک تافته گل مخمل دوزی زمینه سفید
۶ تخته	پشتی جینت پشمی فرنگی سورمه ای گل سرخی وسط
۲ تخته	پشتی کوچک ماهوت گل دوزی رشتی
تخته	پشتی وسط مخمل، ده یک دوزی، متن آبی حاشیه فرمز
تخته	پشتی بزرگ مخمل فرمز، ده یک دوزی، آستر زری بدل

- پشتی بزرگ روفرشی محرّمات کهنه
تخته
- پشتی کوچک گل دار برجسته آستر تافته سبز
تخته
- پشتی بزرگ روفرشی گلی مستعمل آستر کرمیز
تخته
- پشتی بزرگ روفرشی آبی آستر کرمیز سبز
تخته
- پشتی کوچک مخمل کاشی مستعمل
۴ تخته
- پشتی اطلس ارغوانی کوچک
تخته
- [پشتی] گلیمی گلی کردستانی وسط ترنج زرد ۶ ذرعی
قالیچه مستعمل کرمانی گلدان کار استاد قنبر علی
عدد
- قالیچه کردستانی متن سفید حاشیه باریک
عدد
- قالیچه فراهانی سفید ترنج وسط قرمز
عدد
- روفرشی قالی فرنگی مسند ۴ ذرعی
۳ تخته
- ایضاً مسند قالی فرنگی
تخته
- قالیچه فرنگی ۲ تخته: ریشه دار تخته، افشان
تخته
- روفرشی ماهوت گل دوزی نو، یک تخته بی آستر ۶ ذرعی
تخته
- روفرشی یک تخته ماهوت گل دوزی مستعمل، آستر قدک آبی ۵ ذرعی
تخته
- روفرشی ماهوت گل دوزی آستر دار ۴ ذرعی، ۳ پارچه
۱ دست
- روفرشی مخمل کاشی مستعمل آستر قدک سبز: مسند تخته، کناره زوج
۱ دست
- روفرشی فرنگی سبز محرّمات ۸ ذرعی: مسند تخته، کناره زوج
دست
- روفرشی فرنگی بنفش و طلایی ۵ ذرعی: مسند دو تخته، کناره زوج
دست
- روفرشی محرّمات یزدی ابریشمی و ریسمانی سبز و قرمز راه پهن: مسند دو تخته،
کناره زوج
دست
- روفرشی اسلامبولی ریسمانی سفید: مسند ۲ تخته، کناره زوج، دست
دست
- روفرشی کرمانی متن گلی حاشیه محرّمات سبز مستعمل ۵ ذرعی: مسند ۲ تخته،
کناره زوج
دست
- روفرشی کتان بخور افشار یک تخته مال اطاق نارنجستان
تخته
- روفرشی پشمی سبز و قرمز فرنگی یک پارچه جهت تالار نارنجستان
تخته

تشک:

۵ نخته	تشک بزرگ کتان راه باریک آستر و رویه کتان
۶ نخته	تشک و پستی بزرگ رویه و آستر کتان راه پهن
۲ نخته	تشک بزرگ پارچه فرنگی ارغوانی آستر کرمیز
نخته	تشک بزرگ پارچه فرنگی محرمات آستر کرمیز سبز
۲ نخته	تشک مخمل گلی بزرگ آستر قطنی
زری	تشک رخت خوابی ۳ نخته: مخمل بنفش و گلی بزرگ آستر قدک ۲ نخته، زری
قدک نخته	محرمات بزرگ کهنه آستر
۴ نخته	تشک کنار کرسی رویه چیت آستر قدک
زوج	متکای بزرگ مخمل مروارید بدل دوزی
زوج	متکای بزرگ مخمل ده یک دوزی گلی و آبی
۲ زوج	متکای بزرگ ترمه کشمیری سفید بوته و شاخ گوزن
عدد	متکای بزرگ ترمه کشمیری سفید شاخ گوزن حاشیه آبی سفید کرمانی
جفت	متکای بزرگ پولک دوزی زمینه تافته آبی
۳ تا	متکای بزرگ زری
زوج	نازبالشت (بالش) بزرگ ترمه سفید کشمیری شاخ گوزن
عدد	ایضاً ترمه سفید کرمانی
زوج	زیرگوشی ترمه سفید مستعمل
زوج	زیرگوشی ترمه مستعمل
زوج	زیرگوشی چیت
عدد	زیرگوشی بزرگ ابره زری آبی بوته جفه
	زیرگوشی اطلس گل دوزی

لحاف رو

۲ طاقه	سلسله گلی کرمانی آستر شله
طاقه	سلسله مشکی کشمیری آستر شله
طاقه	سلسله سفید کرمانی آستر شله
طاقه	ترمه کشمیری زمردی بوته دوز حاشیه هفت رنگ و زمردی آستر شله
طاقه	ترمه کشمیری متن لاکمی که حاشیه آبی سفید و هفت رنگ آستر شله

طاقه	لحاف زری متن قرمز حاشیه زری آبی، آستر شله
طاقه	ابره روفرشی پشمی متن سبز حاشیه قرمز آستر شله
طاقه	ایضاً ابره روفرشی پشمی آستر شله
	تشک ها که در اطاق نارنجستان بوده جزو رخت خواب خانه نوشته می شود:
دو تخته	تشک ترمه سلسله کرمانی گلی بزرگ آستر ماهوت گلی
۲ تخته	تشک ماهوت گل دوز، کار رشت، بزرگ آستر ماهوت ارغوانی
۲ تخته	تشک ترمه سلسله سفید بزرگ آستر ماهوت ارغوانی
تخته	تشک گلی پارچه ابریشمی فرنگی قرمز آستر زنگاری
تخته	ایضاً [تشک] آبی آستر سبز
۶ تخته	پشتی ترمه کشمیری لاکمی بوته آستر ماهوت
۳ تخته	پشتی مخمل مفتول دوزی کوچک ۶ تخته: سورمه ای ۳ تخته، گلی ۳ تخته
۴ تخته	پشتی ترمه زمردی کشمیری آستر ماهوت مشکی کوچک
۴ تخته	پشتی ماهوت مشکی مفتول دوز سفید آستر ماهوت، کوچک
۴ تخته	پشتی کوچک پارچه فرنگی ابریشمی آبی، آستر ماهوت سبز
۲ تخته	پشتی فرنگی کوچک گل دار آستر ماهوت
۴ تخته	پشتی کوچک پارچه فرنگی قرمز
تخته	پشتی بزرگ پارچه فرنگی بنفش
فرد	قالیچه کردستانی متن سفید حاشیه دور آبی و زرد میان ترنج قرمز
فرد	قالیچه فراهانی متن سفید حاشیه دار
فرد	قالیچه کرمانی بزرگ صورتی اعلی
فرد	قالیچه فراهانی سورمه ای
فرد	قالیچه کرمانی شیر و شکر حاشیه سفید بوته گلدانی
فرد	قالیچه جوشقانی جناغی اعلی
فرد	قالیچه سر حمامی کردستانی
فرد	قالیچه فرنگی صورت اسب دار

پرده ها

۳ تخته	پرده اطلس محرمانت ۲ تخته، آستر چلووار سفید
--------	--

پرده اطللس محرمان سفید و قرمز، بالای پرده متن زری بدل ۲ تخته، در کل ۳ تخته
 پیش پرده تور گل دار متن تافته گلی ریشه دار ۲ تخته
 پیش پرده کرمیز گلی آستر دار ۳ تخته: گلی یک تخته، ارغوانی ۲ تخته
 پیش پرده اطللس بنفش متن اطللس گلی ۲ تخته
 پیش پرده چیت سبز جنگلی تخته
 روفرشی پشمی محرمان قهوه‌ای ۳ تخته: مسند تخته، کناره ۲ تخته، ۱ دست
 کتان راه باریک ۲ تخته: مسند تخته، کناره تخته
 فرش اطاق نارنجستان نم‌د یک پارچه، تخته فرش علی حده نوشته شده مکرر است

سایر اسبابی که در رخت‌خواب‌خانه بود:

یخدان پوش ماهوت مستعمل چهارده عدد ۷ جفت: مفرش زوج، بلغار ۶ زوج
 اسباب قهوه
 گلدان چینی طلایی بزرگ ۷ تا: درست ۶ تا به انضمام زیر چهار تا، بدون زیر ۲ تا،
 شکسته عدد
 گلدان چینی سبز کوچک ۲ عدد
 قدح بدل چینی بزرگ عدد
 پیش بخاری تور فرنگی عدد
 منقل اسقاط ۴ تا: آهنی عدد، برنجی عدد
 میز کوچک خاتم عدد
 میز چوبی شکسته عدد
 میز عسلی عدد
 تخته نرد خاتم بدون اسباب ۲ عدد
 جعبه هزارپیشه فرنگی بدون اسباب ۲ عدد
 شمعدان بلور بزرگ کار قدیم ۵ عدد
 پیش بخاری ۶ عدد: برنجی ریخته مشبک عدد، چوبی ۵ عدد
 اسباب پیش بخاری ۸ پارچه
 سماور اسقاط دستگاه
 کرسی چوبی بزرگ و کوچک ۱۰ عدد

یخدان مستعمل
 فرش کهنه اسقاط: مسند عدد کناره زوج
 تشک نمده
 اسباب قهوه‌خانه:

طلاآلات:

سر قلیان یشم چهارگل خورشیدی الماس به انضمام چهار رشته زنجیر مروارید
 آویز زمرد بالا پایین طلای فیروزه نشان.

آستر سر نقره بادگیر سر زنجیر ندارد: چهار قطعه الماس تخته چهار گل درشت و
 مابقی ریزه / مروارید درشت ۴ رشته ۲۷ دانه / زمرد آویز ۴ قطعه
 سر قلیان [شیدانی؟] طلا به انضمام بادگیر و زنجیر طلا، بادگیر ۴ زنجیر دارد و سر
 قلیان ۱۳ زنجیر

سر قلیان زنبق‌دار عدد، بادگیر طلا عدد، زنجیر طلا ۱۷ رشته: سر ۱۳ رشته، بادگیر
 ۴ رشته،

سر قلیان فیروزه طلا به انضمام بادگیر و زنجیر نقره عدد
 زیر فنجان قهوه‌خوری الماس میناساز که ۳ قطعه الماس درشت دارد و مابقی ریزه
 است به انضمام قهوه‌خوری یشم

قلیان چرمی طلای میناساز به انضمام سر طلا و بادگیر نقره و زنجیر نقره
 قلیان چرمی طلا به انضمام سر طلا و بادگیر نقره که زنجیر سر بدل است و زنجیر
 بادگیر نقره: میلاب نقره، گوی طلا فیروزه نشان.

سپینی کوچک زیر فنجان چای خوری طلا عدد ۲

قهوه‌ریز طلا به انضمام سر عدد ۳

چای صافی طلا عدد

قاشق چای خوری طلا عدد ۶

زلفک نی پیچ طلا عدد ۲

قوری طلا به انضمام سر فیروزه نشان دسته چوبی عدد ۲۰۳ مثقال و نیم
 قنددان دسته طلا به انضمام سر فیروزه [نشان] عدد ۲۱۰ مثقال و ۱۸ نخود

نقره آلات

سماور نقره دو دستگاہ: بزرگ بدون تنوره دستگاہ ۸۸۰ مثقال، کوچک تمام اسباب دستگاہ:

مجموعه خیاره دار نقره زیر سماور ۴۵۰ مثقال، لگن زیر سماور ۲۸۴ مثقال و ۶ نخود

قهوه سینی بزرگ دراز دسته دار نقره

قوری و قنددان نقره بزرگ ۲ عدد: قوری به انضمام سر عدد، قنددان بدون سر عدد / قندگیر ۲ عدد: قندگیر عدد، چای صافی عدد

قهوه سینی کوچک اسباب چای خوری ۲۲۳ مثقال

ایضاً قهوه سینی نقره کوچک، زیر قهوه عدد ۱۸۰ مثقال

قهوه ریز نقره عدد

۳ پارچه قهوه ریز تنوره دار به انضمام در و پایه،

قنددان کوچک نقره دسته دار به انضمام سر

۶ عدد زیر فنجان قهوه خوری مینا

عدد منقل نقره سواری به انضمام زنجیر و قلاب نقره

۲ عدد قندگیر و چای صافی نقره کوچک

عدد آتش کش نقره

عدد قهوه سینی نقره دسته دار بزرگ دراز

عدد قهوه سینی بزرگ زمینه جودانه دسته دار نقره

عدد قهوه سینی کوچک نقره زیر فنجان قهوه خوری

عدد ایضاً قهوه سینی نقره زیر فنجان

عدد قهوه خوری لبه مشبک

سوزنی ها

طاقه سوزنی زیر سماور مخمل قرمز مروارید دوز رشته دار

طاقه مجموعه پوش روی اسباب چای خوری مخمل مروارید دوز ریشه گلابتون

طاقه مجموعه پوش ترمه سفید رضایی رشته دار

طاقه سوزنی ماهوت قلاب دوز زیر سماور ریشه بدل

طاقه	روتوری مرواریددوز ریشه دار
طاقه	مجموعه پوش مرواریددوز پولک دار روی اسباب چای خوری
طاقه	روفوری مرواریددوز منجوق دار و پولک دار
طاقه	سوزنی کرمانی زیر سماور سلسله زرد آستر ریشه دار

سماور

دستگاه	سماور بزرگ تمام اسباب مفضض
عدد	لگن کشکولی جای یخ مفضض
عدد ۵	قهوه سینی زیر فنجان چای خوری مفضض
	قلیان بلور تراش آبی ۲ عدد: مرصع عدد، ساده عدد
زوج	قبل ماهوت مشکي گلابتون دوزی
زوج	قبل ماهوت گلی قلاب دوز
	کیسه کمر
عدد ۲	مظهره
عدد ۲	منقل آهنی
زوج	خورجین آبداری جای سماور
زوج ۳	یخ دان سفید
زوج ۲	خورجین ترکی گلیمی

آبدارخانه:

	جای تنگ (?) ترشی خوری نقره مشبک فرنگی ساز دسته دار پایه دار به انضمام ۴ عدد تنگ کوچک بلور که در پهلوی سفره می گذارند
دست ۲	آفتابه لگن برنجی
عدد ۲	کتری مس و قهوه جوش
عدد ۳	تنگ روحی (روبی)
عدد	آفتابه جعفری (?) مس
عدد: موجودی عدد ۲	جام آبداری برنجی
عدد ۶ عدد ۱۲ پارچه	نمکدان نقره به انضمام سرپوش نقره و زیر نمکدان با سرپوش

دست	سینی زیر نمکدان دسته دار عدد
زوج	خورجین ده یک گلابتون اصل دوزی
۳ جفت ۳ تخته	خورجین قالی
۲ تخته	سرکی مستعمل کردستانی
۲ تخته	نمد آبداری
زوج	مشک آبداری بلغار
۲۰ عدد	جلد قابلمه تیماج
۲ جفت بزرگ	پنجان سفید
۲ عدد، کهنه یکی	پالان آبداری نو
۳ عدد	رونکی
۲ عدد	بند رکاب
۲ عدد	سینه بند
۲ عدد	دسته جلو
عدد	دهنه
	چالمه بلغار،
دست	کیسه کمر آبداری

چراغ خانه

نقره آلات:

پایه لاله فنری نقره به انضمام دسته و کلاه زوج: پایه عدد ۱۳۳ مثقال، عدد ۱۰۵
مثقال

شمعدان نقره زوج ۲۵۲ و نیم مثقال: یکی ۱۲۸ مثقال، یک عدد ۱۲۴ و نیم مثقال
شمعدان نقره زوج ۲۰۳ مثقال و ۲۰ نخود

سینی زیر شمعدان نقره مدور

فانوس برنجی بزرگ

۴ عدد: بزرگ ۲ عدد، کوچک ۲ عدد

۲ زوج

۲ زوج

فانوس مسی

مشعل مسی

مشعل آهنی

۲ کاسه	کاسه لاله فنری که پایه اش نقره است در جزو نقره آلات نوشته شد
زوج	مردنگی بلور
۴ زوج	بخندان سفید
۱۰ عدد	چراغ چودنی (چدنی) پایه بلند که در حیاط عمارات زده شده

اسباب کارخانه و شربت خانه سوای ظروف حاجی ترخانی:

طلاآلات:

سرپوش ۱۱ پارچه: پلاونخوری ۲ پارچه ۳۸۸ مثقال / خورش خوری ۳ پارچه: یک پارچه ۱۰۷ مثقال و نیم، ۲ پارچه نزد خان ناظر است، ترشی خوری ۴ پارچه نزد خان ناظر است.

نقره آلات:

۱۴۰ پارچه، ۲۹۵۲۲ مثقال و نیم:

قدح ۵۵ پارچه:

قدح نقره

قاب

دوری خورش خوری

بشقاب مربا

بشقاب لب تخت

کاسه جای آب گوشت دسته دار

کاسه ماست خوری

پیاله ترشی خوری

نمکدان به انضمام در و سینی

سرپوش ۳۵ پارچه ۶۵۴۹ مثقال:

سرپوش ملاقه

سرپوش قدح

سرپوش خورش خوری

۱۰ پارچه

۱۰ پارچه

۷ پارچه

پارچه

۵ پارچه

۴ پارچه

۶ پارچه

۴ پارچه

۴ پارچه

۱۱ پارچه

۵ پارچه

۱۱ پارچه

۵ پارچه	سرپوش ماست خوری
۳ پارچه	سرپوش ترشی خوری
	۳۱ پارچه ۲۱۹۰۷ مثقال:
۵ پارچه	مجموعه
	قابلمه پلاو خوری به انضمام سر: قابلمه ۶ پارچه، سر قابلمه ۶ پارچه
	قابلمه خورشت خوری به انضمام سر: قابلمه ۷ پارچه، سر ۷ پارچه
۲ پارچه	تنگ بی در زوج
۳ پارچه	آفتابه لگن به انضمام در لگن دست
۶ پارچه	سیخ کباب به انضمام دسته چوبی
پارچه	جام آب خوری
پارچه	پنخ گیر
پارچه	کفگیر
	۵ پارچه ۱۱۶۵ مثقال
۴ پارچه	قالب بستنی
پارچه	پاتیل
عدد	سه پایه نقره زیر قلیان نارگیل
	جای تنگ که ۶ تنگ جای تنگ دارد.
	ظروف چینی و بلورآلات
	چینی:
عدد	قاب بزرگ کهنه گل سرخی چهارگل
۹۴ عدد	چینی صوری
۱۵ عدد	قدح
۱۳ عدد	قاب
۲۶ عدد	دوری اول
۳ عدد	دوری وزیری
۲۳ عدد	یشقاب لب تخت
۴ عدد	کاسه آب گوشت

۵ عدد	کاسهٔ ماست خوری
۲ عدد	پیالهٔ ترشی خوری لندنی
۴ عدد	قاب کشکولی بزرگ
۱۱ عدد	قاب کشکولی کوچک
۲ عدد	قدح کشکولی به انضمام سرپوش
۱۱ عدد	پیالهٔ ترشی خوری
۵ عدد	نعلبکی

پلورآلات

۱۴ عدد	کاسهٔ سفید و سبز
۹ عدد	بشقاب زیر کاسه
۸ عدد	سرپوش
۸ عدد	میوه خوری کوچک
۸ عدد: ۵ عدد، سفید ۳ عدد	میوه خوری بزرگ پایه دار
۴ عدد	میوه خوری کشکولی سفید
۲ عدد، زیر	میوه خوری کشکولی گلی و آبی به انضمام زیر ۲ دست: میوه خوری ۲ عدد، زیر
۳ عدد	عدد، بزرگ سفید یک عدد
۳ عدد	ظرف انگشت پیچ سفید به انضمام زیر و سرپوش
۱۱ عدد	میوه خوری حصیری سیمی

مسینه آلات ۲۶ من و ۳۰ سیر

۶ عدد: بزرگ ۵ عدد، کوچک پالوده ریزی	آبکش
۳ عدد	بادبه
۲ عدد	کماجدان
۲ عدد	دیزی
۶ عدد	قابلمه بزرگ پلاوکشی به انضمام سر
۳ عدد	قابلمهٔ خورشت به انضمام در

مهدعلیا	۳۰۰
عدد	دپگچه کوچک
عدد	کفگیر
۲ عدد	ملاقه
عدد	ایضاً کوچک مال شربت‌خانه
عدد	قابلمه کوچک به انضمام سر
۲ عدد	ایضاً کوچک بی سر
۸ عدد: بزرگ ۴ عدد، کوچک ۴ عدد	پاتیل
دیگ: بزرگ ۸ منی ۲ عدد / ۵ منی ۲ عدد / ۳ منی ۲ عدد / ۲ منی ۵ عدد / ۱ منی ۴ عدد	
۱۲ عدد: بزرگ ۳ عدد، کوچک ۹ عدد	سر دیگ
۱۰ عدد	مجموعه مس
عدد	ایضاً برنجی
۴ عدد	سرهوش بزرگ پلاو خوری
عدد	ماهی تابه
عدد	هاون برنجی به انضمام دسته

اسباب تالار و سایر اطاق‌های اندرون:

اسباب تالار نه دهنه شاه‌نشین دار:

۲ دست	کاسه بشقاب بلور قلم آبی به انضمام سرهوش
	گلدان چینی دهن اژدر زوج: لب شکسته عدد، درست عدد
	میوه‌خوری چینی سه مرتبه که مرتبه پایین و وسط شکسته است
	گلدان چینی سه پارچه یک طرف گل و بوته و یک طرف قلم طلای زمینه سفید عدد
۲ دست	کاسه بشقاب بلور سبز به انضمام سرهوش
زوج	گلدان دهان اژدر چینی قلم طلا
عدد	گلدان چینی ۲ پارچه
عدد	میوه‌خوری سه مرتبه چینی بدون عیب
زوج	عطر دان صدف
زوج	شمعدانی چدنی صورت غلام سیاه دارد

عدد	آینه کوچک پایه دار هلالی
۲ دست	کاسه بشقاب چینی قلم طلای میان گود
دست	قاب و قدح بلور گلی
عدد	میوه خوری بارفتن یشمی نمای سرپوش دار
دست	قاب و قدح بلور سبز
زوج	قنددان بلور سفید
زوج	تنگ بلور ختایی قرمز کوچک
دست	قاب و قدح بلور
زوج	میوه خوری بلور سفید و قرمز
زوج	قنددان بلور سرپوش دار
دست	قاب و قدح بلور گلی
زوج	گلدان سبز گردن صراحی چینی
زوج	میوه خوری چینی سفید قلم طلا
زوج	گل مصنوعی در میان حباب بلور
عدد	آینه پایه دار هلالی
۲ دست	کاسه بشقاب بلور زنگاری به انضمام سرپوش
زوج	گلدان دهان اژدر قلم طلای چین
عدد	میوه خوری چینی حصیری پایه دار کشکولی
عدد	گلدان چینی زمینه چهره ۵ خانه دهان اژدر
۲ دست	کاسه بشقاب بلور قلم آبی به انضمام سرپوش
زوج	گلدان دهان اژدر قلم آبی طلا
عدد	میوه خوری چینی حصیری نمای پایه دار کشکولی

اسباب میز

۶ عدد	آجیل خوری چینی قلم قرمز مطلای زنجیردار
۶ دست	آجیل خوری چینی قلم آبی پایه مطلا
عدد	لامپ بزرگ که حباب و کاسه اش تمام بلور است
زوج ملاحظه نشد	[؟] کاسه بلور سبز

عدد	میوه خوری بلور تراش قرمز لب طلا
عدد	میوه خوری بلور سبز کشکولی که در میان ظرف مفضض است
زوج	شمعدان پایه مطلای چینی آویزدار
۴ عدد	چای دان بارفتن قلم قرمز و قلم آبی دانه نشان
دست	کاسه بشقاب بلور سفید
دست	کاسه بشقاب چینی فغفوری قلم آبی حاشیه طلا
عدد	آجیل خوری مفضض میان مطلا سرپوش دار ۳ عدد: بزرگ یک عدد، کوچک ۲ عدد
عدد	نمکدان بلور نما که از نمک ترکی ساخته شده
دست	قوری چینی دانه نشان
	اسباب میز پایه کوتاه مربع
دستگاه	جعبه هزارپیشه که در میان آن تنگ و گیلان است
۱۶ عدد	تنگ دو زوج، گیلان
۴ عدد	آینه مفضض پایه دار بزرگ و کوچک
عدد	چراغ فرنگی پایه دار فانوس شکسته
	میز چوبی به انضمام ۴ تنگ و یک عدد قوطی دستگاه. هنگام برداشت ثبت یک زوج تنگ شکسته شد
زوج	شمعدان نقره
دستگاه	سماور مفضض
۲ عدد	قنددان و قوری مفضض
زوج	شمعدان سه لاله مفضض
عدد	شیردان مفضض
۷ عدد	میوه خوری مفضض کشکولی
عدد	آجیل خوری مفضض دردار
۲ عدد	ملاقه مفضض
عدد	شیردان دسته دار مفضض
عدد	قنددان بلور سبز به انضمام سرپوش
عدد	تنگ بارفتن حنایی

عدد جام دسته دار مفضض

میز کوچک مربع که صورت عکس دارد:

سبد بلور یا مجموعه مفضض مشبک که از قرار تفصیل اسباب دارد:

۲ زوج تنگ بلور سبز کوچک

۶ عدد گیلای جامی گلی کوچک

۶ عدد آجیل خوری چینی پایه مطلا

۴ عدد حقه کوچک بلور سبز

۸ عدد گیلای بلور سفید کوچک

عدد قیف بلور سفید

۵ عدد نعلیکی بلور گیلای

۴ عدد گیلای بلور سفید کوچک خیاره دار

زوج گلدان چینی قلم فرمز گل و بوته دار دورنما

اسباب روی میز مرصع:

تنگ نقره به انضمام سه پایه نقره مشقال ۳۲۸

۶ عدد آجیل خوری مفضض سرپوش دار

۴ عدد پیاله چینی کهنه

جعبه مفضض

اسباب میز کشکولی چوبی:

عدد لامپ که حباب گلی دارد و پایه اش سفید و کاسه اش آبی است

۴ عدد جای دان قلم آبی و قرمز دانه نشان

۲ عدد آجیل خوری چینی کوچک قلم آبی پایه مطلا

۲ عدد آجیل خوری بارفتن که در میان ظرف مفضض گذاشته شده

عدد سبد چینی که پایه آن بلور است

عدد گلدان چینی قلم آبی مشبک دهان ازدر

۲ عدد گلدان کوچک چینی دهان ازدر

آجیل خوری گل و بوته طلای کشکولی به انضمام زیر چسبیده و سرپوش دست
جمعه بلور کوچک حاشیه دار مطلا عدد

اسباب میز پایه کوتاه چوبی وسط تالاز:

جار فیروزه نشان ۶ کاسه شیروخورشیدی قلم قرمز ۱۲ کاسه ۲ دستگاه

جار بلور سفید تراش تمام آویز ۲ کاسه ۱۲ کاسه ۶ دستگاه

گلدان کوچک بارفتن ۲ زوج

گلدان بارفتن سفید حاشیه مطلا زوج

جار سفید بلور تراش تمام آویز ۸ کاسه ۲ دستگاه

لاله گلی پایه دار تمام آویز زوج

لاله سفید قلم طلای شیروخورشیدی پایه بارفتن زوج

گلدان بزرگ بارفتن گردن صراحی صورت عبدالعزیزخان عثمانی عدد

شمعدان بلور آویز به انضمام زیر و مردنگی قلم طلای دانه نشان: شمعدان زوج،

مردنگی زوج

لاله فتری پایه کوتاه و کاسه سبز و قرمز و سفید که یک کاسه اش شکسته شده ۸ عدد

گلدان بارفتن آبی گردن صراحی زوج

گلدان سفید بارفتن قلم سبز زوج

گلدان سبز بارفتن گردن صراحی زوج

گلدان سفید بارفتن قلم طلای دانه نشان زوج

گلدان بارفتن قلم آبی دانه نشان زوج

شمعدان چینی کوچک به انضمام مردنگی کوچک زوج

گلدان سفید بارفتن بزرگ گردن صراحی که زمینه چهره است زوج

گلدان سفید کوچک قلم سبز گردن صراحی زمینه زرد زوج

جام و زیر جام بلور دسته دار سفید ۲ دست، در مجلس برداشتن ثبت شکسته شده:

جام شکسته عدد، درست ۳ عدد

کاسه بشقاب بلور سفید دست

لاله فتری پایه کوتاه کاسه گلی لب طلا زوج: کاسه گلی شکسته است

لاله پایه دار تمام آویز شیروخورشید ۱۴ عدد

	اسباب میز مربع پایه بلند:
زوج	آئینه بزرگ قاب مفضض
عدد	گلدان بزرگ قلم طلای دسته دار صورتی
زوج	لامپ حباب دار چینی سفید
زوج	لامپ حباب دار قلم آبی چینی
عدد	خروس چینی که در روی گلدان گذارده شده
عدد	سبد انگور فرنگی در میان طور (تور) سفید پیچیده شده
زوج: شکسته عدد، درست عدد	گلدان قلم آبی
۲ دست	کاسه بشقاب سفید با رفتن دانه نشان به انضمام سرپوش
دست	میوه خوری بلور سفید سرپوش دار
	گلدان دسته دار چینی ۳ عدد: دسته شکسته ۲، درست عدد
زوج	تنگ بلور سفید تراش
۲ عدد	سرپوش چینی سفید گل و بوته دار
زوج	گلدان سبز قلم طلا
عدد	لامپ بدون حباب کاسه بلور آبی
زوج	تنگ بلور قلم آبی
۲ دست	کاسه بشقاب بلور سفید قلم طلا دسته دار
زوج	تنگ بلور سفید کوچک که سر یکی از آنها شکسته
عدد	شمعدان مطالی زنجیره دار
عدد	کاسه چینی بزرگ کشکولی
عدد	خیار چینی مصنوعی در میان نعلبکی سفید
۶ عدد	آجیل خوری چینی پایه مطلا زنجیره دار
۲ دست	قاب و قدح بلور سفید
عدد	تصویر چینی شبیه زن فرنگی
۲ عدد	کاسه بلور یا قوتی رنگ
۵ عدد	آجیل خوری بلور پایه دار سبز
زوج: شکسته عدد، درست عدد	گلدان دانه نشان با رفتن گردن صراحی

- فوری چینی قلم طلا دسته شکسته
زوج
- استکان بلور سبز لب طلا
زوج
- پیاله نعلبکی بلور سفید لب طلا که دسته یکی از آنها شکسته ۳ دست ۶ پارچه
زوج
- گیلاس بلور لب طلای زرد
زوج
- شمعدان چینی قلم سبز
زوج
- تنگ مرصع سفید دردار بزرگ دسته دار
عدد
- چهل چراغ و دیوارکوب و آینه تالار نه دهنه و شاه نشین:
- چهل چراغ بزرگ که در وسط تالار آویخته شده کاسه گلی، ۱۸ کاسه دستگاه
چهل چراغ فیروزه که در جنبین چهل چراغ بزرگ آویخته شده و هر یک ۱۲ کاسه
شیر و خورشیدی دارد ۲۸ کاسه ۲ دستگاه
- دیوارکوب سه لاله شاخه بلور فیروزه گلدان دار ۱۸ لاله، ۶ دستگاه
- دیوارکوب شاخه بلور کاسه گلی ۳ ساله ۶ کاسه، ۲ دستگاه
- دیوارکوب شاه نشین شاخه بلور فیروزه گلدان دار شیر و خورشیدی ۳ کاسه، ۶ کاسه ۲ دستگاه
- دیوارکوب شاخه بلور فیروزه ۲ کاسه شیر و خورشیدی نیزه دار ۸ کاسه، ۴ دستگاه
- دیوارکوب برگ دار شاخه ترنجی ۳ کاسه قلم قرمز ۶ کاسه، ۲ دستگاه
- دیوارکوب شاخه بلور ۳ کاسه که کاسه وسط قرمز است و دو طرف سفید است ۳ کاسه، دستگاه
- لنتربارفتن زنجیر مطلای حبابی ۵ عدد: گوی بزرگ ۵ عدد: طلایی ۴ عدد، سبز عدد
آینه بزرگ که در شاه نشین تالار گذارده [شده]: آینه بزرگ قاب دار جام، [؟] چینی
که در جنبین آینه است زوج / صورت همایون قاب دار ۵ عدد
آینه بزرگ تاب دار ۱۳ جام
- آینه دورنمای حبابی دیواری که در شاه نشین است ۲ جام
- پیش پرده طور (تور) گل دار به انضمام ریشه و ۲ عدد حباب سبز و یک حباب قرمز
که در جلو شاه نشین و تالار آویخته طاقه
- جمعه هزارپشه:
سینی گرد شیر و شکر طلا و نقره
عدد

عدد		قوری به انضمام در شیر و شکر
زوج		قنددان بدون سر
عدد		شیردان بدون سر
عدد ۱۲		قاشق
عدد		قندگیر
		ایضاً جعبه هزارپیشه:
عدد ۲۴	دست ۲	پیاله نعلبکی چینی
عدد ۱۲		پیاله
عدد ۱۲		نعلبکی
		کاسه بشقاب: کاسه عدد، بشقاب ۲ عدد
		میز بزرگ و کوچک ۱۱ عدد، صندلی بزرگ عدد، نشیمن عدد

اطاق نارنجستان

دستگاه ۲	۲۴ کاسه	جار پایه بلند ۱۲ لاله
		چهل چراغ ۳ دستگاه: سفید که در وسط نارنجستان آویخته ۲۴ کاسه دستگاه، گلی
		که در جنبین چهل چراغ بزرگ آویخته است به انضمام گوی، ۳۶ کاسه و ۲ دستگاه
		دیوارکوب دو شاخه به انضمام گوی زر ۲۴ کاسه و ۲ دستگاه
		دیوارکوب یک شاخه به انضمام گوی [زر] ۸ کاسه ۸ دستگاه
۲ جام		آینه بزرگ سر بخاری
عدد ۳	زوج: شکسته عدد، درست ۳ عدد	گلاب پاش
زوج ۲	زوج: آبی زوج، سبز زوج	شمعدان بلور
زوج ۲		صورت زن فرنگی جیوه
زوج ۶	زوج: سفید زوج، سبز زوج، آبی زوج	تنگ بارفتن آب لیمو خوری سبز
زوج ۵		گلدان چینی به انضمام گل در
زوج ۲		گلدان چینی بی گل
عدد ۶	عدد: دو نفری ۲ عدد، یک نفری ۴ عدد	صندلی روفرش یشمی فرنگی

بالاخانه مبارکه که به جهت تشریف فرمایی قبله عالم روحنا فداه مشخص بود و

قهوه‌خانه ایضاً:

زوج	صورت چینی شبیه زن
زوج	فنجان قهوه‌خوری چینی زمینه زرد به انضمام زیر ۱۰ عدد، فنجان ۶ عدد، زیر
زوج	فنجان ۴ عدد
زوج	گلدان گلی صورت‌دار
زوج	گلدان آبی
عدد	گلدان بلور دسته‌دار
زوج	گلدان زرد کوچک
زوج	گلدان چینی کوچک
زوج	گلدان چینی بزرگ
زوج	گلدان جیوه‌ای
زوج	گیلاس گلی پایه‌دار
زوج	پیاله نعلبکی
زوج	۶ پارچه: پیاله ۳ پارچه، نعلبکی ۳ پارچه
زوج	۲ دست ۴ پارچه: پیاله ۲ پارچه، نعلبکی ۲ پارچه
زوج	گلدان چینی زمینه زرد برجسته
زوج	گلدان بارفتن سفید بوته سبز کوچک
زوج	صورت چینی شبیه زن
عدد	قوری چینی بزرگ حاشیه زرد، زمینه سفید
زوج	۶ پارچه: فنجان ۳ پارچه، نعلبکی ۳ پارچه
زوج	گلدان چینی بوته گل سبز زمینه سفید
زوج	گلدان کوچک دسته طلایی
عدد	تنگ گلی بلور
زوج	گیلاس شربت‌خوری سفید
زوج	۸ دست ۱۶ پارچه
زوج	پیاله نعلبکی چینی
زوج	گلدان کوچک جیوه
زوج	گلدان بلور مطلا
عدد	تنگ بلور گلی
زوج	تنگ بلور سبز کوچک
زوج	زوج: به انضمام در عدد، بی‌سر عدد

۴ عدد	گیلاس شربت خوری بلور سفید
۴ دست ۸ پارچه	پیاله نعلبکی چینی سرخابی
زوج	گلدان سفید کوچک بارفتن
زوج	گلدان آبی لاجوردی
۵ پارچه	زیر فنجان قهوه خوری سبز
زوج	گلدان بارفتن سبز دسته دار گل و بوته دار
زوج	گلدان بلور قرمز کوچک
زوج	گلدان چینی سفید کوچک دسته قرمز
زوج	استکان تراش شیروخورشیدی
عدد	گیلاس جامی گلی
۵ دست ۱۰ پارچه	پیاله نعلبکی چینی لاجوردی پیش خوانی بزرگ
زوج	گلدان چینی گل و بوته دار دسته طلا
زوج	گلدان چینی گل سرخی دسته دار
زوج	گلدان جیوه دار قرمز
زوج	گلدان بارفتن کوچک
زوج	شمعدان بارفتن آویزدار
عدد	گلدان بلور دسته دار
۴ دست ۸ پارچه	پیاله نعلبکی بلور
زوج	گلدان چینی قرمز گل و بوته دسته دار
زوج	استکان شیروخورشید تراش
زوج	گلدان گلی کوچک بلور
۵ دست ۱۰ پارچه	فنجان نعلبکی چینی
عدد	گیلاس جامی قرمز
زوج	نصویر زن فرنگی جیوه دار
زوج	گلدان جیوه قرمز
زوج	گلدان زرد کوچک گل و بوته دار
زوج	گلدان بارفتن آبی مطلا دهان اژدر
زوج	تنگ قرمز آب لیمو خوری مطلا بارفتن کوچک

زوج	گلدان بلور مطلا بارفتن کوچک
عدد	گلدان بلور مطلا دسته دار
زوج	۱۱ پارچه: فتجان ۶ پارچه، زیر ۵ پارچه
زوج	گلدان چینی دسته دار مینایی طلاکاری بزرگ گل و بوته
دست ۲	حقه بارفتن سفید جای انگشت پیچ به انضمام زیر و سرپوش
زوج	حقه آبی سرپوش دار
زوج	گلدان بلور پایه برنجی
عدد	جعبه بلور پایه برنج مطلا
زوج	۹ عدد: دسته دار ۳ عدد، بدون دسته ۶ عدد
زوج	آجیل خوری چینی کوچک
زوج	تنگ مینایی کوچک
زوج	شمعدان لامپ کوچک
زوج	گیلاس جامی قرمز
زوج	قوطی بلور سبز به انضمام سرپوش
زوج	گلدان چینی کوچک دسته دار بوته گل سرخی
عدد	گلدان کوچک چینی بی دسته
زوج	۵ دست ۱۰ پارچه
زوج	پیاله نعلبکی چینی بزرگ
زوج	۲ دست ۴ پارچه
زوج	پیاله زرد قهوه خوری دسته دار،
زوج	لامپ کوچک قرمز
زوج	قوطی سبز بارفتن دردار
عدد	تنگ بلور کوچک
زوج	گیلاس بلور قرمز
زوج	۴ دست ۸ پارچه
زوج	پیاله نعلبکی لاجوردی بزرگ
زوج	۲ دست ۴ پارچه
زوج	فتجان قهوه خوری سبز دسته دار به انضمام زیر،
زوج	گلدان چینی کوچک ناجور
زوج	گلدان چینی دسته دار
زوج	شمعدان جیوه قلم آبی
عدد	فتندان چینی پایه دار به انضمام سر
عدد ۴	گیلاس بلور سفید

۳ دست ۶ پارچه	فنجان بلور تراش سفید
دست ۲ پارچه	فنجان بلور ساده سفید
زوج	گلدان چینی دسته‌دار
عدد	فنددان چینی
۲ عدد	گیلاس جامی بلور سفید
۲ عدد	گیلاس کوچک
زوج	تنگ بلور سبز کوچک
زوج	شمعدان جیوه سبز
زوج	گلدان چینی بزرگ مینایی قلم آبی
زوج	تنگ بارفتن سفید به انضمام در آبی
زوج	گلدان سبز بلور
دست ۲ پارچه	جای میوه خوری کشکولی بارفتن به انضمام زیر،
دست ۴ پارچه	پیاله نعلبکی چینی لاجوردی
دست ۶ پارچه	جای انگشت پیچ بارفتن سفید به انضمام زیر و سرپوش
۲ عدد ۵ پارچه	آجیل خوری کوچک دسته‌دار در میان مطلا
زوج	گلدان دسته‌دار چینی
زوج	گلدان چینی کوچک
۴ عدد	گیلاس بلور
عدد	تنگ فرمز آب‌لیموخوری
زوج	گلدان چینی دسته‌دار کوچک
زوج	صورت خاقان مغفور
زوج	پیاله چینی صورت مرحوم نایب‌السلطنه
دست ۳ پارچه	فنجان بارفتن کوچک دسته‌دار به انضمام زیر،
دست ۳ پارچه	فنجان بلور تراش به انضمام زیر
زوج	گلدان آینه کوچک چینی
زوج	تنگ بارفتن سبز آب‌لیموخوری
	گلدان چینی دسته‌دار کوچک

	اسباب میز بزرگ
زوج	تنگ بلور قویمز
زوج	تنگ بلور سفید
۳ عدد	تنگ بلور سفید کوچک
۶ عدد	آجیل خوری بلور سفید پایه مطلا
۸ پارچه	مجموعه بلور به انضمام تنگ و گیلان
	مجموعه بلور سبز ۸ پارچه: تنگ بلور سبز عدد، گیلان بلور سبز کوچک ۶ عدد
عدد	قوطی چینی زرد به انضمام سرپوش
زوج	گیلان بلور سفید کوچک

	دیوارکوب با چهل چراغ
۶ دستگاه	دیوارکوب تمام آویز شاخه بلور یک کاسه
	دیوارکوب قهوه‌خانه ۱۲ کاسه ۶ دستگاه: شاخه بلور آویزدار ۲ کاسه، ۴ کاسه دو دستگاه
۴ دستگاه	شاخه برنجی ۲ کاسه ۸ کاسه
	چهل چراغ فیروزه بزرگ زنگ‌دار تمام آویز وسط بالاخانه مبارکه ۲۰ کاسه دستگاه
دستگاه	چهل چراغ انگوری وسط قهوه‌خانه هفت کاسه
زوج	صندلی مطلا
۶ عدد	گوی کوچک آبی و سفید و سبز زیر دیوارکوب بالاخانه
۱۳ عدد	گل میخ
عدد	میز چوبی
تخته	روی میز ماهوت فلاپ‌دوزی

	تصویر و عکس قاب‌دار
	عکس همایون بزرگ و کوچک قاب‌دار ۷ عدد: عکس همایون ۳ عدد: بزرگ ۲ عدد، کوچک عدد
عدد	صورت مبارک تصویر قلمی
۲ عدد	تصویر مبارک

عدد	عکس مبارک
عدد ۵	عکس عمله خلوت
عدد	عکس نایب السلطنه مبرور ^۱
عدد	عکس شاهزاده معتمدالدوله فرهاد میرزا
عدد	عکس شاهزاده احتضاد السلطنه
قطعه	قطعه نستعلیق خط نایب السلطنه مبرور ^۲

اطاق خروجی پای بالاخانه همایونی

زوج	تنگ بلور قرمز
زوج	گلدان چینی قلم آبی دهان اژدر
زوج	گیلاس جامی قرمز
عدد ۲	سرپوش بلور سفید
زوج	قنددان سبز بلور به انضمام سرپوش
دست ۲	میوه خوری سفید شبیه خربوزه به انضمام زیر و سرپوش
بدون	میوه خوری لاجوردی قلم طلا شبیه خربوزه به انضمام سرپوش و زیر دست، بدون
۴ پارچه	سرپوش و زیر
زوج	تنگ بلور زرد
زوج	گلدان سفید دهن اژدر
زوج	گیلاس بلور جامی قرمز
جام	آئینه چرخ میفضض کوچک
۴ لاله	چهل چراغ شاخه برنج اطاق آئینه ناهارخوری اسقاط ۴ کاسه، دستگاہ: لاله ۴
	عدد، شاخه برنج ۴ عدد.
	اسباب مفصله را در تالار بزرگ گذارده اند

۱. نایب السلطنه مبرور یعنی عباس میرزا نایب السلطنه پدر محمد شاه و پدر شوهر مهدعلیا.
۲. چنین برمی آید که عباس میرزا اگر فرصتی یا حالی داشته خطاطی می کرده چندان که نمونه خط نستعلیق او را عروسش حفظ کرده بود. البته در هیچ یک از تواریخ چنین مطلبی نیامده ولی همین سند نشان دهنده هنر اوست.

	اطاق خروجی دم در نزدیک منبرخانه
۳ زوج	صورت چینی شبیه زن فرنگی
۲ عدد	گیلاس پایه دار بلند با رفتن
۳ زوج: چینی زوج، [۱ دو زوج	حلقه چینی سبز پسته‌ای کوچک
زوج	تنگ بلور سفید کوچک لب طلایی آب‌لیموخوری، بی‌سر،
زوج	گلدان با رفتن سفید
زوج	گلدان سفید دسته‌دار تراش
زوج: لب شکسته عدد، درست عدد	گیلاس بزرگ بلور قلم تراش
دست	کاسه بشقاب فیروزه به انضمام سرپوش مشبک
زوج	تنگ سفید آب‌لیموخوری
دست	کشکولی سبز به انضمام زیر

اسباب زیرزمین:

ظروف چینی:

۴ پارچه: درست ۲ پارچه، بندزده ۲ پارچه	قدح بزرگ قاب اول صورتی
پارچه	قاب پشم بزرگ باب اول
پارچه	قاب سنگی باب اول
۷ پارچه: بزرگ ۳ پارچه، کوچک ۴ پارچه	بشقاب آبی میانه گود خورشت
۶ پارچه	بشقاب قرمز کشکولی
۴ پارچه	بشقاب مربع دسته‌دار
۹ پارچه	بشقاب مربع قلم آبی مرغ‌دار
۸ پارچه	بشقاب خیاره‌دار
۴ پارچه	شیردان چینی
۲ پارچه	قاب کشکولی سفید باب دوم
۳ پارچه	بشقاب سفید لب طلا
۴ پارچه	بشقاب کشکولی دسته‌دار
۴ پارچه	دوری کشکولی خورش میان‌گود
۸ پارچه	بشقاب کشکولی میان‌گود

۴ پارچه	دوری کشکولی امیری
۱۷ پارچه	دوری دوروبه خورششت
۱۷ پارچه	دوری لب قرمز
۱۰ پارچه	دوری قلم آبی حاج رضایی
	قدح کشکولی سرپوش دار و بی سرپوش ۴ دست: سفید ساده دست، قلم آبی سرپوش دار ۲ دست، بدون سرپوش ۲ پارچه
۴ دست، بدون سرپوش ۳ دست	کاسه کشکولی: سرپوش دار
۵ پارچه	بشقاب سفید لب طلا
۳ دست: به انضمام زیر ۲ دست، بدون زیر دست	قدح سرپوش دار
۵ دست	بشقاب خورششت کشکولی سرپوش دار
۴ پارچه: اول ۲ پارچه، دویم ۲ پارچه	قاب چینی کشکولی
۱۰ پارچه	بشقاب میان گود زرد حاجی طرخانی
۲ پارچه	قاب اول حاجی طرخانی
۲ پارچه	قدح کشکولی چینی بزرگ
۲ پارچه	قاب سفید قلم آبی حاجی طرخانی
۲ دست	کاسه بشقاب بشم نما
۴ پارچه	دوری کشکولی سفید باب اول
۴ پارچه	دوری میان گود کشکولی
۲ پارچه	میوه خوری بزرگ دسته دار برگی
۲ پارچه	بشقاب قرمز میان گود برگ مویی
۵ پارچه	دوری آبی میان گود دورو
۳ پارچه	قدح چینی بند زده
پارچه	قاب چینی بند زده
۸ پارچه	سرپوش چینی گل سرخی
۳ پارچه	دوری کشکولی خورششت آبی
دست	کاسه بشقاب دسته دار کشکولی به انضمام سرپوش
دست	قدح کشکولی به انضمام زیر
پارچه	بشقاب چینی صورتی لب نخت

آجیل خوری چینی به انضمام سرپوش و زیر [یک] دست، بدون زیر یک دست
شیردان چینی به انضمام زیر
قدح حاج طرخانی مودار

۲ پارچه

بلورآلات:

۳ دست

میوه خوری بلور به انضمام زیر

۵ زوج

تنگ شربت خوری سفید

زوج

تنگ انگلیسی شربت خوری

۷ عدد

بطری بلوزی

۶ عدد: گلی ۵ عدد، سفید عدد

چای دان به انضمام سر

عدد

تنگ آب لیمو خوری قلم آبی

۶ عدد

گیلاس سفید دسته دار

۱۵ عدد: بزرگ ۱۲ عدد، کوچک ۳ عدد

گیلاس سفید

۶ عدد

گیلاس سبز

دست

جام و زیر جام دسته دار

۱۴ عدد

گیلاس سفید کوچک

زوج

تنگ آب لیمو خوری سفید ناجور

۷ پارچه: گیلان ۳ پارچه، زیر ۴ پارچه

گیلاس آبی چشم گاوی

۱۶ عدد

گیلاس شربت خوری

۴ پارچه

دوری سبز

۳ عدد

نمکدان دسته دار

۵ عدد

نمکدان پایه دار

۴ عدد

آجیل خوری کشکولی

۲ عدد

بشقاب بلور

۳ عدد

سرپوش کاسه

۶ عدد، ایضاً کوچک ۷ عدد

نعلبکی بزرگ

عدد

تنگ کوچک

۳ عدد

نمکدان

۱۳ عدد	بلونی بلور جای ترشی، بزرگ و کوچک به انضمام سر
۱۰ عدد	جای دان بلور قرمز به انضمام سر
زوج	کاسه لاله بدون پایه
۵ عدد: کشکولی ۳ عدد، آبی و سفید ۲ عدد	لنتر
زوج	سرپوش حصیری
۶ عدد	قهوه خوری سنگ مشهدی
۲ عدد	شیشه خردل
عدد	میز سنگ مشهدی بدون پایه
۱۱ عدد	میوه خوری مقوا (۹)
عدد	ملافه چوبی بزرگ
دست	آفتابه لگن چینی کوچک
۳ مینا	بطری ترشی هندی
۲ جعبه	قاشق قزوینی
۴ جفت	مردنگی مدل کوچک
۱۰ عدد	خمیره کوچک دسته دار
۱۴ عدد	کوزه دسته دار سبز و سفید
زوج	تنگ سنگ مشهدی
عدد	کوزه آب خوری سنگ مشهدی طرح لیوان
۲ پارچه	قوری و جام آب خوری سنگ مشهدی
۲ تا	کوزه آب خوری فمی
۱۳ عدد	لاوک چوبی
۳۵ قرابه	قرابه پر و خالی از قبیل گلاب
عدد	منقل آهنی فرنگی به انضمام لوله
عدد	زنبیل حصیری
عدد	سفرة حصیرکار عنبات عالیات
۳ عدد	میز چوبی پایه کوتاه
۱۷ پارچه	مسینه آلات متفرقه
۴ عدد	آفتابه مسی کار خوی، کوچک

اطاق خوابگاه

زوج: دسته شکسته عدد، درست عدد	قوری چینی طلایی دسته‌دار
زوج	قوطلی آجیل خوری بلور قرمز سرپوش دار
زوج	جام بلور هشتی تراش
عدد	قنددان بلور سبز سرپوش دار
زوج	گلدان سفید بلور تراش
زوج	آجیل خوری بارفتن آبی دسته مطلا
زوج	استکان بلور قرمز
زوج	گیلاس بلور حقه کوچک
زوج	قنددان سبز به انضمام گیلاس بارفتن مینایی دسته‌دار
عدد	قنددان بلور سبز به انضمام سر
زوج، ملاحظه نشد	گلدان چینی دهان ازدر
زوج	شمعدان بلور کوچک
زوج	گیلاس لب طلایی سبز
دست	جام و زیر جام بلور گلی دسته‌دار
زوج	گیلاس شربت خوری بزرگ سفید
زوج	شمعدان بلور قرمز مرصع
زوج	استکان بلور سبز شربت خوری
عدد	قنددان بلور سفید به انضمام سر
زوج	گیلاس صراحی بلور سفید
زوج	استکان ۲ زوج: قرمز محرمات دسته‌دار زوج: سبز بزرگ شربت خوری قلم طلا زوج
زوج	تنگ سفید شربت خوری
زوج	گیلاس بلور سفید گردن صراحی
زوج	استکان بلور شربت خوری قلم سبز طلایی
زوج	گیلاس بلور زرد شربت خوری
زوج	تنگ آب‌لیمو خوری مرصع بدون سر
زوج	گیلاس سبز تراش

زوج	شمعدان بلور سفید
زوج	گیلاس بلور سفید کوچک
عدد	قنددان بلور سبز به انضمام سر
زوج	گیلاس سفید گردن صراحی
زوج	گیلاس بلور قرمز
زوج: ملاحظه نشد	گیلاس بلور تراش کوچک
دست	کاسه بشقاب چینی سرپوش دار
زوج: موجودی عدد، نزد سلطان خانم عدد	تنگ قرمز دسته دار
زوج	گیلاس بلور سفید جامی
زوج	گیلاس قرمز گردن صراحی
زوج	گلدان چینی کوچک دهان اژدر
دست	جام و زیر جام بلور گلی دسته
دست	قاب و قندح بلور سفید
عدد	لامپ بلور گلی براق
دست ۲ پارچه	کاسه بلور سفید بزرگ سرپوش دار
عدد ۲	قنددان بلور سفید
دست	قاب و قندح چینی بزرگ سرپوش دار، مودار
۲ دستگاہ	میز مفضض
عدد	حفة بلور جزو اسباب میز
دستگاہ	سماور بلور قهوه پزی
عدد	قنددان بلور دسته دار، سر و ته مفضض
زوج	گلدان چینی صورتی
زوج	گلدان چینی کوچک گلی
زوج	گیلاس چشم گاوی زرد تراش
دست	کاسه بشقاب بلور [یخنی؟] سرپوش دار
زوج	شمعدان مفضض کوچک
عدد	ملاقة بلور
دست	حفة سرپوش دار به انضمام زیر

۲ عدد	جام و پیاله بارفتن سفید
۲ عدد	تعلیکی بلور
عدد	گلدان کوچک گلی
	دیوارکوب دو شاخه ۱۶ کاسه ۸ دستگاہ [جزو] اسباب مفصله خوابگاه در تالار صورت برداشته شد
	اسباب روی میز که به تمام سنگ یشم است
زوج: بدون در، عدد، دردار عدد	تنگ بلور مشکی طلاکاری
۲ عدد: شکسته عدد، درست عدد	قوری سیاه بی در
۲ دست	کاسه بشقاب بلور سبز به انضمام سرپوش
زوج	گیلاس بلور آبی
زوج	تنگ بلور سبز
۲ عدد	شیردان بلور کوچک دسته‌دار
۲ جام	آینه چرخ‌پایه‌دار
زوج	حباب بلور بدون گل
عدد	گلاب‌پاش بلور سبز
عدد	تنگ بلور مشکی بدون در
عدد	بشقاب بلور مشکی
دست	کاسه بشقاب سنگ مشهد، به انضمام در
زوج	گیلاس آبی طلاکاری چشم‌گاو
زوج	تنگ بلور سبز
زوج	گیلاس بلور بنفش
زوج	قنددان بلور سبز به انضمام سر
زوج	مردنگی آبی
	دیوارکوب شاخه بلور ۳ لاله ۱۲ کاسه ۴ دستگاہ: دو کاسه شکسته و مودار است
۲ دستگاہ	دیوارکوب ۲ لاله شاخه برنجی ۴ کاسه
زوج	تنگ بلور مرصع زمینه آبی شربت‌خوری بدون در
عدد	شیردان بلور سیاه

عدد	تنگ آب لیمو خوری سیاه
عدد	گیلاس سبز
اطاق حسینیه:	
۴ عدد	قاشق
	جام دسته دار به انضمام زیر، دست / جام بی دسته زوج
۳ عدد	قوطی به انضمام در
عدد	نمکدان
عدد / ایضاً قاشق عدد	قاشق سفید برگ مو
۲ پارچه دست	پیاله ترشی خوری به انضمام نعلبکی
۲ عدد	پیاله دسته دار
دست	کاسه بشقاب کوچک
عدد	جام
عدد	هاون بدون دسته
عدد	کشکول کوچک
۲ عدد: دسته دار، تراش	پیاله
دست	قوطی چینی جای قهوه به انضمام زیر و قاشق
عدد	سینی مقوا زیر جای قهوه خوری
۶ عدد	سرپوش سینی حصیری سیاه رنگ بزرگ
عدد	آجیل خوری [به انضمام] سینی زیر آجیل خوری
قطعه	شمایل مبارک جناب امیر مؤمنان صلوات الله علیه
۶ قطعه	ایضاً شمایل مبارک جناب امیر [المؤمنین] (ع)
عدد	شبهه مکه معظمه
قطعه	شبهه علم مبارک حضرت عباس
پرده	شبهه جنگ حضرت با مخالفین
قطعه	تصویر مرحوم امیر قاسم خان
عدد	گل و پوته مصنوعی
عدد	سبز دو پله با پنجه نقره

عدد	میز چوبی
طاقه	سوزنی ترمه کشمیری زمردی
زوج	پنجه نقره
زوج	صندلی مخصوص روضه خوانی
قطعه	عکس مرحوم اعتضادالدوله ^۱
عدد	میز چوبی پایه بلند
یک دست	روفرشی
۳ تخته دست	روفرشی یزدی
تخته	روفرشی پشمی فرنگی جهت شاه نشین از بابت فروش و بعضی اسباب بیرون:

فروش [= فرش ها]

فرش تالار:

تخته	قالی یک پارچه فرد، مسند بزرگ شاه نشین
	قالی فرنگی روفرشی
	اطاق بالاخانه همایون و قهوه خانه:

فرش نو ۲ دست: اطاق بالاخانه همایونی: مسند تخته، کناره زوج قالی فرد
قهوه خانه بالاخانه نو: مسند تخته، کناره زوج قالی فرد دست
اطاق آیینه:

فرش قدیم: نمذ ۳ پارچه. قالی فرد. دست. فرش که نزد خان ناظر است مال تخت
تکیه: نمذ ۳ پارچه، قالی فرد.
اطاق منبرخانه:

مسند: سرانداز شاه نشین ۲ تخته: کناره زوج، قالی فرد
قهوه خانه تالار:

مسند تخته، کناره نو ۲ تخته، قالی فرد دست، کناره نو جفت

۱. عکس مرحوم اعتضادالدوله ظاهراً صورت قلمی اعتضادالدوله محمد قاسم خان منظور است یا اعتضادالدوله سلیمان خان. در هر حال در زمان این دو اعتضادالدوله هنوز عکس به معنای امروزی در ایران متداول نشده بود.

	اطاق خوابگاه شب:
دست	مسند تخته، کناره زوج قالی فرد قهوه‌خانه منیرخانه:
دست	فرش کهنه: نمذ ۳ پارچه، قالی فرد اطاق خروجی
۲ تخته	نمذ یک پارچه اطاق نارنجستان بزرگ:
تخته	نمذ یک پارچه بزرگ اطاق نارنجستان قدیم که سه دست فرش آن به سلیم داده شده فرش نو که پیش خان ناظر بوده است به انضمام قالی [که به] مسجد برده‌اند ۳ دست، منزل خان ناظر است: کناره شیر و شکر زوج، مسند خراسانی بزرگ، روی‌انداز اعلی، قالی هشت سفید روی تخت فرد. فرش که عمارت شاهزاده عبدالعظیم برده‌اند. در جزو اسباب شاهزاده عبدالعظیم برده شده.
	اسباب متفرقه و رخوت تعزیه‌خوانی:
دستگاه	تخت خوابگاه آهنی
دستگاه	تخت مطلا
دو زوج	صندلی آهنی
۳ عدد	صندلی چوبی
۲ تخته	تجیر زنبوری
۳ زوج، لنگه	یخدان سفید
	جبه ۸ ثوب: ترمه کشمیری لاکمی ثوب، سلسله گلی کشمیری ثوب، ترمه کرمانی ۶ ثوب. عبا ۲ ثوب: سلسله مشکی ثوب، سلسله زنگاری ثوب قبای مصری کوچک و بزرگ ۱۲ ثوب: مخمل ثوب، صوف ۲ ثوب، اطلس ۳ ثوب،

نظامی ماهوت گلابتون دوزی ۳ ثوب، گلابتون دوزی ۲ ثوب، ساده ثوب	
کلیجه: مخمل گلی ۲ ثوب، اطلس ۲ ثوب	
شال کرمانی	۴ طاقه: زمردی ۲ طاقه، لاکی ۲ طاقه
شال عمامه سبز	۲ طاقه
شال گلی حاشیه دار	طاقه
شال سلسله سفید اسقاط	طاقه
چارقد سلسله کهنه سفید	طاقه
چارقد کرمانی مستعمل ۶ طاقه: چارقد پولکی ۲ طاقه، نقده ۲ طاقه، ترنجک دوزی ۲ طاقه	
چارقد شال پنبه	۳ طاقه
پرده پولکی اسقاط	۲ طاقه
کوسن ۵ سر	طاقه
کودری	طاقه
شال نقده دوزی مستعمل کهنه	طاقه
شلوار	۷ ثوب: قدک ۶ ثوب، حرمک [= ارمک؟] ۱ ثوب
چپیه [چپیه = کوفیه]	۸ طاقه
جبه (چپیه؟) بسته شده مشکی کوچک و بزرگ	۱۲ عدد
تاج درویش	طاقه
خنجر	قبضه
تبرزین	قبضه
شمشیر	۷ قبضه
رشته کمر و سر	۳ رشته
کلاه فرنگی	۴ طاقه

[سند شماره ۱۰۷۳۴ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۶۹]

اسباب باغ واقعه در حضرت عبدالعظیم (ع)

چهل چراغ:

چهل چراغ اسلامبولی ۳۲ شاخه دستگاه: کاسه ۱۸ عدد، زنگ و گوی ۸ عدد، آویز بلور ۶ عدد کسر آویز دارد.

چهل چراغ گلی ۸ کاسه ۲ دستگاه: دو عدد کاسه چهل چراغ گلی شکسته شده کسر آویز هم دارد.

دیوارکوب فتری حباب دار ۸ عدد

لاله فتری پایه دار به انضمام کاسه ۳ عدد

ایضاً پایه لاله بدون کاسه ۳ عدد

دیوارکوب شاخه بلور آویز دار به انضمام سرنیزه بلور ۱۶ شاخه

فرش:

تالار بیرونی: نمذ تخته

اطاق گوشوار: نمذ تخته

تالار بیرونی: نمذ ۳ تخته، قالی فرد دست

تالار اندرونی: نمذ ۳ تخته قالی فرد دست

اطاق های اندرونی: نمذ نقشی ۶ تخته قالی دو تخته ۲ دست

روفرشی

تالار [بیرونی]: روفرشی کتان محرمات ۳ تخته دست

روفرشی پشمی قرمز جهت تالار بیرونی ۳ تخته

اطاق گوشوار بیرونی: روفرشی ۲ تخته

اطاق اندرونی: روفرشی قالی ۳ تخته

تالار اندرون: روفرشی فرنگی ۳ تخته دست، روفرشی پشمی سبز ۲ تخته، روفرشی

کردستانی و خراجی ۳ تخته

پرده

پرده ماهوت جهت تالار بیرون ۶ تخته: میخ چینی ۳۴ عدد، بند پرده

فرنگی دوز ۲۴ عدد

۴ تخته	پرده درب تالار مع اسباب
۴ تخته	پرده تالار اندرون مع ریشه
۲ تخته	پرده جنب اطاق تالار مع ریشه
۲ تخته	پیش پرده چیت مع بند
۴ تخته ایضاً ۲ تخته	پرده چلووار
۶ تخته	پرده چلووار کوچک یک دری
۲ تخته	پرده کش چیت پنج دری
تخته	پرده متقال درب اندرون
۱۲ پارچه	ماهوت فرمز ارسی و درگاه

قدح

۵ عدد	قدح کوچک
۲ دست	کاسه بشقاب چینی
۲ عدد	قوری چینی سفید
۲ عدد	تمکدان بلور سبز
	قهوه خوری به انضمام قهوه ریز برنجی و سینی مقوا (مصور؟)
دست	آفتابه لگن مس
۲ عدد	سینی مدور فرنگی
۲ عدد	سینی نقاشی صورتی
دستگاه	سماور به انضمام سینی برنجی
۴ پارچه	پیش بخاری به انضمام قطع چیت طاقچه کنده شده
عدد	کرسی دورو
۲ تخته	تجیر بزرگ
عدد	منقل برنجی
۲ عدد	خاک انداز و انبر

[۱۷۰]

شتر و گوسفند:

شتر از قرار قلمداد خان ناظر ۴۰ نفر

قاطر بعد از مراجعت از سفر عتبات و آنچه اسقاط شده خان ناظر فروخته است
 ۲۲ رأس ۴۳۰ تومان
 کالسکه رومی که دولت عثمانی به هدیه داده: کالسکه دستگاه، اسب ۴ رأس،
 اسقاط عد، ۳ رأس
 گوسفند و میش که به اجاره اشخاص مفصله است ۱۵۷ تومان و ۵ هزار [دینار]،
 تعداد ۵۲۵ رأس
 اجاره آقا کاظم ولد مرحوم آقا طاهر طایفه کالمد داده‌اند به تاریخ شهر صفر ۱۲۸۵،
 سالیانه ۶۴ تومان و ۲ هزار: ابتدای رفتن بیلاق، وسط بیلاق، آخر بیلاق هر کدام ۲۱
 تومان و ۴ هزار جمعاً ۶۴ تومان و ۲ هزار [دینار]
 اجاره شیر محمد ولد رضاقلی به مشهدی علی بابا ولد مرحوم آقا علی اکبر طایفه
 حاج عسکری، به تاریخ شهر صفر ۱۲۸۵:
 ۳۲ تومان و ۷ هزار [دینار]: ابتدای رفتن بیلاق ۱۰ تومان و ۷ هزار [= ۷ قران]، وسط
 بیلاق ۱۰ تومان و ۷ هزار، آخر بیلاق ۱۱ تومان و ۳ هزار، ۱۰۹ رأس: شیرمحمد ۵۶
 رأس، مشهدی علی بابا ۵۳ رأس
 اجاره حیدر بیگ ولد اسماعیل بیگ عرب به تاریخ شهر صفر ۱۲۸۵: ۶۶ تومان:
 ابتدای بیلاق ۲۰ تومان و ۲ هزار، وسط بیلاق ۲۰ تومان و ۲ هزار، آخر بیلاق ۲۰
 تومان و ۲ هزار: ۲۰۲ رأس

املاک

واقعه در حضرت عبدالعظیم
 عمارت و باغ حاج عبدالکریم
 باغ مو واقعه در خمسه

[۱۷۱]

۳۹۱۰ تومان و ۵ قران و پانزده شاهی:
 قرآن و کتاب خطی و چاپی: ۵۲۷ تومان و ۱ قران و ۱۵ شاهی
 خطی ۴۶۶ تومان و ۹ قران و ۱۰ شاهی
 چاپی ۶۰ تومان و ۲ قران و ۵ شاهی

تن پوش: ۲۱۷۳ تومان و ۸ قران: ۱۲۷۱ تومان و ۹۰۲ تومان و ۸ قران
پشتی و توشک: ۱۲۰۹ تومان و ۶ قران
[سند شماره ۱۰۷۳۶ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۷۲]

صورت قیمت عمارت سرکار علیّه عالیّه خانم، از قرار تصدیق عالی جاهان
استاد جعفر معمار و حاجی محمدتقی معمار و حاجی استاد علی معمار
سه هزار و دو بیست و هشتاد و هشت تومان و چهار قران [بدین شرح]:
قیمت زمین مضرابی ۱۶۲۰ ذرع و ۱۱ گره، ذرعی ۸ قران: ۱۲۸۸ تومان و ۴ قران
اعیانی عمارت ۲۰۰۰ تومان
مبلغ ۳۲۸۸ تومان و ۴ قران، قیمت زمین به انضمام اعیانی از قرار تفصیل فوق
صحیح است
محل مهر [به ترتیب]: استاد جعفر معمار، حاجی محمدتقی معمار، استاد علی
معمار
[سند شماره ۱/۷۱۶/۱-۲۹۶ سازمان اسناد ملی ایران]

[۱۷۳]

صورت تنخواه که می گویند به [حساب] خان ناظر جمع شود از بابت هذه السنه
تخاقوی بیل ۵۲۰۰ تومان:
از بابت وجه اجاره ها یا قیمت قرابوته خمسه که محمدحسین بیگ آدم جناب
امین الملک^۱ می داند باید مقرر فرماید از او مطلب معین شود

۱. ظاهراً منظور پاشاخان امین الملک است از رجال روزگار محمدشاه و ناصرالدین شاه. وی در
سال ۱۲۷۲ هـ. ق ملقب به امین الصره و خازن صرف حبیب شاه شد و در سال ۱۲۷۶ سمت
مدیریت دارالشورای کبری یافت و در ۱۲۷۷ که کامران میرزا در شش سالگی حاکم تهران
شد، وی به سمت وزارت او به کار مشغول شد و در سال ۱۲۸۳ مهرداد سلطنتی گردید و در
۱۲۸۹ در هنگامی که وزیر عدلیه بود درگذشت. پس از وی مرگ وی، لقب امین الملک به
میرزا علی خان سینکی (امین الدوله بعد) رسید. زیرا دختر پاشاخان در خانه میرزا علی خان
سمت همسری داشت. ←

۲۰۰۰ تومان

از بابت قیمت حلقه انگشتری الماس که در عید مولود مسعود همایونی هر ساله مرحمت می‌شد و در هذه السنة تخاقوی ثیل قبل از سفر فرنگستان برات آن صادر شده ۲۰۰۰ تومان

از بابت بنایی عمارت مرحومه مغفوره مهدعلیا طاب ثراها که دو برات صادر شده یکی یک هزار تومان که خرج آن را قلمداد نموده است ولیکن برات دیگر را که در اول تخاقوی ثیل صادر کرده و بنایی نشده باید خرج آن را بدهد ۹۰۰ تومان
از بابت پیشکشی مقرب الخاقان میرزا زینل لشکرنویس که در ماه ذی‌قعدة یا ذی‌حجه داده به جمع خود نیاورده است ۳۰۰ تومان

مداخل زاویه مقدسه و مزرعه و قریتین نوکندکا و بهان مازندران هم از اول هذه السنة تا شش ماه در تصرف خان ناظر بوده خرج آن را درست باید برسانند.
[سند شماره ۳۱۵۸۲ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۷۳]

صورت جمع و خرج مالیات نوکندکا و بهان مازندران ۱۵۹۶ تومان (جمع)، ۲۷۴۰ تومان (خرج) موافق سند ۲۵۴۰ تومان
از قرار قبض خیرالحاج، حاج محمد شال فروش به حواله خان ناظر ۱۸۶۰ تومان
از قرار قبض گماشتگان مقرب الخاقان امین السلطان ۳۸۰ تومان
از بابت مخارج مدرسه و تکیه ۲۰۰ تومان
حق الأرض مالکین ده ۲۰۰ تومان
بدون سند ۲۰۰ تومان
نواب مستطاب معزالدوله^۱ ۱۰۰ تومان

→ منتظم ناصری ج ۳، المآثر والآثار (چهل سال سلطنت ایران) شرح حال رجال ایران ج ۱ ص ۱۹۹.

۱. بهرام میرزا معزالدوله پسر دوم محمد شاه و از رجال عصر محمد شاه و ناصرالدین شاه است که حکومت‌های مختلف یافته و در زمان محمد شاه در کرمانشاه و لرستان و خوزستان و فارس حکومت کرده و در عصر ناصری در آذربایجان و خوزستان و لرستان و مازندران. وی به مناصب ریاست تحقیق دیوان نظام و وزارت عدلیه (دادگستری) هم رسیده و ←

عالی جاه میرزا حسین وزیر^۱

۱۰۰ تومان

زیاده

۱۱۴۴ تومان

[شماره سند ۳۱۵۸۳ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۷۵]

امشب که شب دوشنبه غرة شعبان است سرکار بندگان اعلی حضرت اقدس
همایون شاهنشاهی در خانه مهدعلیا تشریف دارند^۲ مقرر فرمودند تا هشتم ماه

→ کتابی نیز به نام «نظام ناصری» در این زمینه نوشته. بهرام میرزا در سال ۱۲۹۹ درگذشت و
احقادش عنوان «معزی» را که مأخوذ از معزالدوله لقب او بود بر خود نهادند.
منتظم ناصری ج ۳، المآثر والآثار (چهل سال سلطنت ایران) ج ۱ ص ۵۳ تا ۵۸ و ج ۲ ص
۴۸۰، ۵۲۳ / شرح حال رجال ایران ج ۱ ص ۱۹۲ - ۱۹۵.

۱. میرزا حسین وزیر ظاهراً منظور میرزا محمد حسین پسر میرزا هدایت‌الله بوده. میرزا هدایت‌الله
پسر برادر میرزا حسن مستوفی الممالک بود که در سال ۱۲۷۵، پس از سقوط میرزا آقاخان،
به جای میرزا داودخان وزیر لشکر شد و در سال ۱۲۹۰ با لقب وزیر دفتر به ریاست دفتر
استیفا رسید. ولی مستوفی الممالک با وی نظر خوشی نداشت لذا بی‌کار و خانه‌نشین شد و
وقتی که بعد از مرگ مستوفی الممالک میرزا یوسف به کار بازگشت پیشکار میرزا حسن‌خان
۱۱ ساله (مستوفی الممالک سوم شد)، میرزا هدایت‌الله در سال ۱۳۱۰ ق درگذشت و پسرش
میرزا محمد حسین در روزگار صدارت امین‌السلطان میرزا علی اصغرخان به ریاست دیوان
استیفا رسید. وی پدر دکتر محمد مصدق (مصدق السلطنه) بود.
منتظم ناصری، المآثر والآثار (چهل سال) مجلدات اول و دوم، شرح حال رجال ایران ج ۴
ص ۴۲۲ - ۴۲۷ روزنامه شرف شماره ۴۴ شوال ۱۳۰۳.

۲. از این دعوت‌ها فراوان بوده و مهدعلیا اغلب ناصرالدین شاه را با خیل دربارانش در خانه
خود، در حضرت عبدالعظیم پذیرایی می‌کرده بدین شرح که در شماره ۱۳ روزنامه ایران
مورخ پنج‌شنبه ۲۷ شعبان ۱۲۸۹ هـ. ق برابر با ۳۱ اکتبر سال ۱۸۷۲ مسیحی آمده توجه کنید:
«دوشنبه ۱۷ شهر شعبان المعظم، سرکار اعلی حضرت شاهنشاه خلدالله به دعوت سرکار
علیه عالیة مهدعلیا و ستر کبری دامت شوکتها به باغ و عمارت معظم‌الیها واقعه در قصبه
حضرت عبدالعظیم تشریف‌فرما شدند. لدی‌الورود به زیارت بقعه مبارکه پرداخته بعد از
زیارت و فاتحه به منزل سلطنتی رجعت فرمودند. شب هجدهم در آنجا توقف فرموده ظهر
هجدهم بعد از صرف ناهار به زیارت مرقد منوره واقعه مطهره آمده و پس از آن مراجعت به
مقر خلافت عظمی فرمودند. می‌توان گفت که تاکنون چنین مهمانی و پذیرایی آراسته کمتر
در دربار دولت علیه شده باشد. جناب مستطاب اشرف احمد صدراعظم [میرزا حسین ←

شعبان باران نخواهد آمد و لاکن هوا ابر خواهد بود. از این قرار، از چهارم هوا ابری نخواهد شد.

روز پنجم ابر تبدیل و لاکن نخواهد بارید. اسب دوانی است.

روز ششم آفتاب است

هفتم آفتاب است

هشتم روزی است که به دوشان تپه تشریف فرما می شود. ابر است و لاکن نمی بارد و یکی از علما خواهد مرد که مستوفی الممالک متابعت خواهد نمود

نهم و دهم ابر است و آفتاب

روز یازدهم از دوشان تپه به جاجرود تشریف می برند

روز چهاردهم در جاجرود خواهد بارید، قدری

[حاشیه:] مقرر فرمودند اگر از این قرار که نوشته بود بشود پنجاه تومان به اشخاص

مفصله ذیل مرحمت می شود:

خان محقق^۱، محمد علی خان^۲، مهد یقلی خان^۳، آقا سلمان^۴، علی رضا خان^۵

→ خان مشیرالدوله] و شاهزادگان عظام و سایر وزرای فخام و طبقات خدم و حشم در این مهمانی موعود بودند و هر یک از ایشان را منزل جداگانه و خدمتگاران مخصوص و انواع و اقسام مأكولات در هر منزلی موجود بود. شب عمارت و باغ منزلگاه سلطنتی را چراغان نموده و خاطر مهر مظاهر مقدس سلوکانه در این دو روز و یک شب توقف حضرت عبدالعظیم علیه السلام زایدالوصف مسرور بودند.

۱. خان محقق همان محمد حسن خان محقق پسر حاجی محمد خان ابری حاجب الدوله است که در ۱۲۵۸ متولد شد. از پیشخدمتان معتبر عصر ناصری بود. در سفر اول و دوم ناصرالدین شاه به فرنگ جزو همراهان بود. اما بعد مورد غضب قرار گرفت و بی کار شد تا آن که انیس الدوله از او شفاعت کرد و بخشوده شد ولی چندان اعتباری نیافت. در آغاز سلطنت مظفرالدین شاه سرایداریاشی شد و تا اوایل سلطنت محمد علی شاه نیز در این سمت بود و در ۱۳۱۷ لقب محقق السلطنه یافت.

رجوع شود به کتب اعتماد السلطنه المآثر والأثار و منتظم ناصری و روزنامه خاطرات، و افضل التواریخ افضل الملک و مرآت الوقایع ملک المورخین سپهر کاشانی.

۲. همان محمد علی خان زرگرباشی امین السلطنه.

۳. مهد یقلی خان مجدالدوله پسر عیسی خان اعتمادالدوله و پسر دایی شاه که ابتدا از غلام بچگان و پیشخدمتان بود و بعدها به دامادی ناصرالدین شاه و مناصب میرآخوری و خوانسالاری رسید.

[سند شماره ۲۳۶۵۴ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۷۶]

زمان تشریف‌فرمایی موكب همایون به دوشان‌تپه، دو یخدان به مهر نواب اشرف ارفع والا معتمدالدوله و سه جعبه دیگر هم ایضاً [به مهر] مقرب‌الخاقان، آغا نایب [به توسط] جناب جلالت مآب اجل اکرم آقای عضدالملک دام مجده العالی، تحویل این بنده درگاه آقا نجف نایب سراى دارخانه مبارکه گردیده. تحریراً فی شهر شعبان المعظم ۱۲۹۰

[حاشیه:] این بنده درگاه آقا نایب حضور داشتم.

از قرار متن تحویل آقا نجف نایب شده

[سند شماره ۳۱۵۷۰ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۷۷]

هو

قریانت شوم امیدوارم که ان‌شاءالله مزاج مبارک جناب مستطاب عالی [را] مکروهی نباشد و ضمناً تصدیق می‌نماید بعضی کاغذ و نوشتجات نزد مخلص بود. چون متعلق به جناب مستطاب عالی بود، لهذا در جوف پاکت انفاذ حضور مبارک شد. تفصیل حضوراً عرض خواهد شد. زیاده عرض و جسارتی ندارد والسلام

[سند شماره ۱۰۶۷۷ ق - مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۷۸]

قریانت شوم این حاجی ابوالفتح بس که ناله و فریاد کرد جمعی خسته شدند. آن روز با آن تأکید، تفریغ عمل قاسم‌خان را فرمود، دیگر جوابی به خاک پای همایون عرض نشد. این بیچاره را هم از ناله و فریاد نمی‌توان منع کرد. یک نفر کاسب فقیر بیش از این مایه ندارد و به یک همچو ضرری پی‌پا می‌شود. به هر نوع

۴. آقا سلمان از خواجگان دستگاه مهدعلیا.

۵. علی‌رضاخان همان علی‌رضاخان عضدالملک است پسردایی ناصرالدین شاه.

مقرر می فرمایند به خاک پای مبارک عرض کنم شاید در حق او قراری شود.
زیاده جسارت نمی کنم
[حاشیه نامه]:

نور چشمها آن روز رسیدگی حساب قروض و مخلفه مرحمت پناه مهدعلیا طاب
ثراها و قاسم خان را به نواب معین الدوله زحمت دادم. دو فرد نوشته و رسیدگی
کرده رقعہ هم به من نوشته اند. همه را فرستادم به عرض خاک پای مبارک برسانید.
هر طور مقرر فرمودند اطاعت شود. حاجی ابوالفتح نه تنها شما را اذیت می کند، مرا
زیاده از هر کس آزار و اذیت می کند. حق هم دارد. واقعاً حق کاسب را باید ادا کرد.
[سند شماره ۱۰۶۷۸ - ق، مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۷۹]

مهر خشک شیروخورشید

الملك الله

السلطان بن السلطان ناصرالدین شاه قاجار

عم اکرم فرخنده شیم کامکار عضدالدوله حکمران قزوین، به مزایای الطاف
خدیوانه، مفتخر و مباهی بوده بدانند [که] سنگ مقبره مرحومه مغفوره مهدعلیا
طاب ثراها را مقرر شد که حاجی محمدعلی حجارباشی، از قزوین با عراده حمل
نماید و برحسب سند مقاطعه نامه ای که مشارالیه شرعاً سپرده است، سنگ مزبور را
باید در سر راه از معدن خارج نموده تحویل او بدهند که در حمل با عراده سهولتی
داشته باشد و چنانچه در راه عملة فوق العاده برای او لازم شود بدهند و اجرت
عمله را خود او کارسازی کند. عالی جاه محمدحسین بیگ نایب، برای مواظبت
نمودن حمل و نقل سنگ و سایر لوازم این کار مأمور است که با حجارباشی همراهی
نماید. لهذا به آن عم اکرم امر و مقرر می داریم که قدغن نماید سنگ را از کنار معدن
حرکت داده به سر راه بیاورند و در سر راه بی عیب و نقص تحویل حجارباشی نماید
و از او قبض بگیرند و به اطلاع مأمور مزبور و در عرض راه هم تا خاک قزوین، آنچه
فوق العاده برای او عملة لازم شود، از دهات حول و حوش راه بدهند و اجرت را از
مشارالیه مطالبه دارند. باید آن عم اکرم نهایت مراقبت را در راه انداختن سنگ نموده
غایت اهتمام را مرعی دارد و حسب المقرر معمول مرتب داشته در عهده شناسد

فی شهر صفر ۱۲۹۴

[امضای ناصرالدین شاه در کنار چپ فرمان، زیر انتهای سطر اول]

[سند شماره ۷۰۱۶ مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۸۰]

فدایت شوم، در باب سنگ مقبره مرحومه مهدعلیا طاب الله ثراها، چون سعی و اهتمام جناب عالی را دیدم فرستادم میرزا علی اکبر حجار و حاجی محمدعلی پدر مشارالیه را آوردند. نواب اشرف والا اعتضادالسلطنه آن‌ها را مأمور کرده بودند به سر راه مازندران بروند. چند دفعه نوشتیم و به اصرار آن‌ها را برای انجام فرمایش جناب عالی نگه داشتیم. حال از قراری که مشارالیهما اظهار می‌کنند پول به آن‌ها نمی‌رسد و معطل مانده‌اند و به علاوه جناب عالی فرمایش فرموده‌اند [که] از دویست تومان بیشتر به آن‌ها التفات نمی‌فرمایند. چون روز اول، از مشارالیهما نقشه خواستم. نقشه مفصل اعلائی خوبی آوردند. مخلص دقت زیاد کردم و آن‌ها را ملتزم و متعهد کردم که نهایت سعی را در دقایق آن به کار برند. حال آمده‌اند که با دویست تومان نمی‌توان آن را با دقت و تفصیل تمام کرد [که] دیگر در آخر، ما محل ایراد نباشیم. نمی‌دانم رأی جناب عالی چیست. اگر مقصود خوبی و اعلی بودن حجاری سنگ است که به همان طوری که دستورالعمل داده شده تمام کنند و در آخر، از روی بازدید و قیمت چند خیره، عمل آن‌ها پرداخته شود. والله اگر مقصود این است که به میزان دویست تومان باشد که به خودشان فرمایش شود [تا] میزان کار را بدانند. باز در آخر موافق تصدیق خبره رسیدگی شود. نقاشی و حجاری اندازه ندارد. در یک صفحه سنگ، به قیمت مختلف، می‌توان حجاری کرد. در هر صورت فرستادم آمدند خدمت جناب عالی. به هر نحو میل عالی است قرار بفرمایند پول به آن‌ها برسد مشغول کار بشوند والا اگر باید به همین حالت بماند به خودشان بفرمایید تکلیف خود را بدانند [و] از کسب و کار خود باز نمانند. به جهت آن که تشریف‌فرمایی موکب همایون نزدیک است. باید کارهای ناتمام تمام شود. فرستادم مشارالیهما را آوردند که کار خود را تمام کنند. از این قرار که عرض شد بیان کردند. حالا موقوف میل جناب عالی است، زیاده عرضی نیست.

[سند شماره ۹۶۶۰ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[ظاهراً این نامه از ناصرالملک میرزا محمودخان^۱ است به شاهزاده عضدالدوله سلطان احمد میرزا حاکم قزوین. ناصرالملک در آن هنگام یعنی سال ۱۲۹۵ حکمران کردستان بود از طرف ظل السلطان و مسلماً سفر قریب الوقوع شاه، سفر دوم بوده یعنی سال ۱۲۹۶ ه. ق.]

[۱۸۱]

تصدقت شوم فرد اسامی خدام آستان مرحمت و غفران پناه جنت و رضوان جایگاه مهدعلیا طاب الله ثراها را نوشته ایفاد حضور بندگان عالی شد. یا مقرر شود سرکار مقرب الخاقان آقای میرزا زکی وزیر سرکارات^۲ ابرات شش ماهه آن را صادر کنند یا می فرمایند خود کمترین نزد ایشان ببرم که دیگر زیاده از این تأخیر نیفتاده جمعی در این ماه مبارک دعاگویی وجود سرکار بندگان عالی دام اقباله باشند. عرض دیگر در باب انعام افطاریه علما و سادات است. چون مقرر شد که هنگام تقسیم تو را احضار خواهم کرد، هنوز اعلام و احضاری نشده چند نفر قبض نوشته نزد فدوی آمده اند که به حضور مرحمت ظهور سرکار بندگان عالی آورده سهم آنها را گرفته شود. اگر مقرر نمی فرمایند حاضر شوم اطاعت می شود و اگر می فرمایند قبوض آنها را حاشیه اش را کمترین تصدیق نوشته خودشان بیایند از ملازمان آستان سرکاری دریافت دارند و آسوده شوند.

۱. محمودخان ناصرالملک از بزرگان طایفه تراگزلوی همدان است. وی که در دستگاه قاجاری سمت های درباری مهم یافت، پدر بزرگ میرزا ابوالقاسم خان ناصرالملک دوم است که به مقامات وزارت و صدارت و حتی نیابت سلطنت رسید. محمودخان سفیر ایران در انگلیس شد و در سال ۱۲۹۵ از طرف ظل السلطان حکمران کردستان شد. در ۱۳۰۳ به جای آصف الدوله حاکم خراسان شد و لقب فرمان فرما یافت و در سال ۱۳۰۵ ه. ق درگذشت. رک منتظم و المآثر و الآثار و روزنامه خاطرات هر سه از اعتمادالسلطنه و روزنامه شرف شماره ۵۵ سال ۱۳۰۵ و شرح رجال ایران (ج ۳).

۲. وزیر سرکارات. یعنی مستوفی [= عضو مالیه و به اصطلاح مالیه چی] که مأمور محاسبه مخارج و مداخل زمان حرم سوا بودن. زیرا زنان حرم را اصطلاحاً سرکارات می گفتند. هر یک از زنان حرم مواجب یا تیول یا خرجی یا استصوابی داشته و می بایست کسی به امور مالی آنان رسیدگی کند. وزیر سرکارات بدین امور می پرداخت. کلمه وزیر در عصر قاجاری بسیار پایین تر از معنای امروزی آن بود. گاهی معنای معاونت می داد و گاهی در حد مدیرکلی مثل وزیر دواب یعنی کسی که مأمور رسیدگی به مخارج دواب (اسب، قاطر، خر، شتر) دربار بود.

عرض دیگر در باب امر حاجی محمدعلی حجار است^۱. او هم حاضر است. هر وقت را امر و مقرر می فرمایید، او را هم حاضر کرده در حضور مرحمت ظهور امر به رفتن او و سنگ ازاره‌ها و غیره آوردن بگذرد و زیاده جسارت ندارم. امر از سرکار پندگان عالی است.

[سند شماره ۷۹۸۲ - ق مؤسسه تاریخ معاصر]

[۱۸۲]

هوالحی الذی لا

یموت

دخت امیر یگانه قاسم قاجار آن که چو گنجی به زیر خاک نهان شد
راد نیایش بود فتحعلی شه آن که چهل سال زیب تخت کیان شد
جنت محمد شه آن که همچو سلیمان زیر نگین اندرش زمین و زمان شد
کتبه‌العبد

مادر صاحبقران عصر که ملکش از ملک‌العرش با هزار قران شد

غلامرضا سنه ۱۲۹۱

شه پسر و شه نیا و شاهش شوهر

خود نه شگفتی بود که شاه زمان شد

مسغرت و رحمت از خدا طلبی کرد

سوی جنان رفت و هر چه خواست چنان شد

رفته بود از پس هزار و دو صد سال

«رو بمحمد خدیجه ز جهان شده»

۱۲۹۰

عمل حاجی علی حجار تهرانی و میرزا علی اکبر حجار ولد مشارالیه

۱. استاد محمدعلی حجار و پسرش علی اکبر حجار از سنگ تراشان استاد روزگار خود بودند و هنوز نامشان بر روی سنگ قبر مهدعلیا دیده می شود. سنگ قبر مهدعلیا که نتیجه کار این دو سنگ تراش است یکی از زیباترین آثار هنری است خاصه دانه‌های زیبایی که یادآور دانه‌های تسیح است و شاید هم برای نشان دادن مراتب تدین و تعبد مهدعلیا طرح شده یکی از ظریف‌ترین و زنده‌ترین و شگفت‌انگیزترین کارهایی است که به دست این هنرمندان ماهر و زبردست، بر سینه سنگ خارا صورت بسته است.

[۱۸۳]

صورت مصارف سالیانه مقبره مهدعلیا از فرار ذیل است:

۲۷۹ تومان و ۵ قران و ۱۰ شاهی

متولی	یک نفر	۱۲۰ تومان
قاری	دو نفر	۲۰ تومان
پیشخدمت	یک نفر	۶۰ تومان
قهوه چی	یک نفر	۲۴ تومان
صرف روشنایی:	۱۹ تومان و ۵ قران و ده شاهی	

مخارج متفرقه از قبیل قهوه و تنباکو و زوغال (زغال)

[سند شماره ۱۱ / ۱۲ / ۱۲۴ - ۲۴۰ سازمان اسناد ملی ایران]

در حاشیه سند آمده: ضمیمه شماره ۶۳۳

[۱۸۴]

شیر و خورشید

وزارت مالیه

اداره کابینه

مورخه ۱۴ سنبله ۱۳۳۱ [ه ق]

سواد عریضه متولیان بقاع قم:

مقام منبع و آستان رفیع حکومت جلیله دام اجلاله

عرض و استدعای دعاگویان، متولیان بقاع قم: محمد حسین میرزا متولی مضجع فتحعلی شاه، میرزا آقا متولی مضجع شاه مرحوم محمد شاه، میرزا کاظم خان متولی مضجع مهدعلیا به حضور مبارک این است که ده سال است از بابت وجه مصارف مضاجع و حقوق جان نثاران و سایرین ترسیده و مکرر عریضه به وزارت مالیه و آقای خزانة دار کل ممالک محروسه ایران عرض شده جوابی مرحمت نفرموده اند. کمال عسرت و پریشانی و تنگ دستی حاصل است. فردا هم ماه مبارک رمضان در پیش است. نه خود مخارج داریم که گذران نماییم نه از بابت مصارف از عهده برمی آییم. در تکلیف خود حیران و سرگردانیم.

استدعا آن که در باره جان نثاران مرحمتی فرموده دو کلمه در این باب به طهران

مرفوم فرموده شاید از رحمت اشرف گشایشی از برای جان نثاران شود یا تکلیف معلوم فرمایند که آسوده شده به دعاگویی دوام دولت و ملت قیام شود.
حاشیه: مهر کابینه وزارت مالیه سواد مطابق اصل است.
[سند شماره ۸۴ / ۱۲ / ۱۳۴ - ۲۴۰ سازمان اسناد ملی]

(۱۸۵)

صورت مصارف بقاع و حقوق متولیان و قراء مقابر و آنچه به خرج دستورالعمل به اسم هر یک از مقابر می آید نموده شده است. سه فرد است

مصارف بقاع ۸۶۰ تومان و هفت قران و دو عباسی [نقد]، ده خروار جنس ۸۰ تومان

حقوق متولیان و قراء: هزار و صد و شصت و نه تومان و چهار قران و هفتصد دینار، جنس ۳۰ خروار ۵۰ تومان

صرف مقبره مهدعلیا سیصد و نود و پنج تومان / مطابق خرج آمده دستورالعمل قم دو بیست و هفتاد و هشت تومان و شش قران و ده شاهی

مخارج مقبره صد و بیست و سه تومان و شش قران و ده شاهی:

چراغ از قرار هر شبی چهار چراغ، هر شمع دو شب سوخته شود، شمع گچی یک ماهه ده دسته، هر دسته یک قران و پانزده شاهی یک تومان و هفت قران و ده شاهی، سالیانه بیست و یک تومان

تنباکو: یک روزه ۲ دینار، سالیانه ۱۷ من، هر من ۸ قران، چهارده تومان و چهار قران قهوه از قرار روزی شش پیاله تخمیناً ۱۲ دینار. سالیانه یک تومان و دو قران زغال برای قهوه و قلیان یک روزه ۱۰ سیر: سالیانه ۹ من هر من یک قران و یک عباسی ده تومان و هشت قران، انکسار قلیان و قهوه خوری دو تومان قهوه چچی و چراغچی و پیشخدمت، یک نفر، یک ساله ۷۲ تومان

سوخت زمستان چراغچی و پیشخدمت، ده سیر فی دو ماه و نیم ۱۸ قران، سی و پنج سیر، سیری یک قران و یک عباسی: دو تومان و دو قران و ده شاهی حفاظ و قراء و حق التولیه حفاظ [یک نفر] یازده تومان، پنج نفر ۵۵ تومان. حق التولیه صد تومان

صرف مقبره محمدشاه هفتصد و شصت و هفت تومان و پنج قران [نقد] پنجاه خروار ۵۵ تومان خرج آمده دستورالعمل ششصد و هفتاد و هشت تومان و هفت قران و دو عباسی، جنس چهل خروار: چهل تومان
 خرج مقبره صد و بیست و نه تومان و نه قران و ده شاهی:
 چراغ از قرار هر شبی پنج چراغ، شمع گچی یک ماهه ده دسته، دسته‌ای یک قران و پانزده شاهی، دو تومان و دو قران و پانزده شاهی، مالیانه بیست و هفت تومان و سه قران
 مخارج تنباکو و قهوه و ذغال مطابق با آنچه برای مقبره مهدعلیا مصرف می‌شود، بیست و شش تومان و سه قران
 انکسار قلیان و قهوه‌خوری دو تومان
 پیشخدمت و قهوه‌چی و چراغچی یک نفر، یک ساله هفتاد و دو تومان
 سوخت زمستان چراغچی و پیشخدمت. ۱۰ سیر در دو ماه و نیم ۱۸ [از قرار] یک قران و دو عباسی دو تومان و دو قران و ده شاهی
 حفاظ و حق‌التولیه: پانصد و چهل و هفت تومان و هشت قران و چهارده شاهی جنس چهل خروار، چهل تومان. حفاظ یازده صد و چهل تومان جنس ده تومان حفاظ والده شاه مبرور، چهار نفر، چهل تومان. ایضاً حفاظ شانزده تومان جنس ۵ خروار. مواجب میرزا آقای متولی صد و پنجاه و یک تومان و سه قران و هفتصد دینار، جنس ۵ خروار، میرزا عبدالله متولی مقبره اعتضادالدوله: پنجاه و یک تومان و سه قران، جنس پنج خروار، میرزا محمدعلی خان صد تومان جنس هشت خروار محمدحسین ولد مرحوم آقا محمد اسماعیل. پنجاه تومان، جنس نه خروار
 [سند شماره ۶۲ / ۱۲ / ۱۳۴ اسناد ملی ایران]

راجع به نمره ۴۴۷

۱. متولی مضجع خاقان مغفور شاهزاده محمدحسین میرزا نوه آن مرحوم است. حق‌التولیه او، مطابق صورتی که خود نشان داده‌اند، پنجاه تومان نقد و دو خروار و پنجاه من جنس است. در مقابل این مبلغ و مقدار ماهی هشت تومان کافی است.
۲. صرف روشنایی دو مقبره خاقان و شاهنشاه مبرور، هر یک شبی شش چراغ، دو

سه چراغ برای مقبره و یک چراغ در قهوه‌خانه و دو چراغ در سکوه‌های رو به صحن که معمولاً می‌گذارند و هر شبی سه شمع که در ماه پانزده دسته از قرار دسته‌ای یک قران و ششصد دینار، در عرض ماه بیست و چهار قران و در سال بیست و هشت تومان و هشت قران می‌شود.

۳. میرزا آقا متولی مقبره محمدشاه، در دستورالعمل، به اسم او، در جزو مصارف یک صد و یک تومان و چهار قران و در نمره ۶۴ دستورالعمل تنگوزئیل سی و هشت تومان مواجب دارد که به خرج آمده است. یک صد و بیست تومان که در بودجه وزارت معارف تعیین فرموده‌اند پرداخت و مازاد آن را مطابق حکم کلی اجازه فرمایند رفتار شود.

۴. متولی مضجع مهدعلیا، میرزا کاظم خان است و در دستورالعمل نمره ۶۸۵، حقوق شخصی او به خرج می‌آید صد و سی تومان و شش هزار نقد و نه خروار و هشتاد و چهار من خود مطابق توضیح نمره ۳ است.

۵. مدرسه ناصری سالی پنجاه و چهار تومان از موقوفات خود به دیوان می‌دهد. در مقابل آن حقوقی هم از دیوان دارد. در هذه السنه نقداً و جنساً شصت و سه تومان عاید آن خواهد شد. مطابق صورت مرسوله وزارت جلیله معارف ممکن است اکتفا شود ولی دایر بودن مدرسه البته در ازدیاد حقوق و مواظبت بهتر خواهد بود. هرگاه مبلغ بیست تومان بر بودجه‌ای که وزارت معارف معین فرموده‌اند، به اسم مؤذن و خادم اضافه شود، مناسب است. آقای حاج میرزا محمد مجتهد که امورات این مدرسه در تحت مراقبت ایشان است، صورتی از عایدی و مخارج مدرسه نوشته‌اند که لفاً ارسال داشت و به موجب آن، صورت جمع و خرج مدرسه را بعضی اوقات مکفی نمی‌دانند. تعمیر مدرسه هم قبل از وصول مکتوب خزانه‌داری کل، در تحت مراقبت آقای حاج میرزا محمد، کاملاً شده و مبلغ هفتاد تومان، مطابق تصدیق مهیور معمار، مخارج آن شده است و از تعمیرات باقی نمانده است. فقط پانزده تومان هم برای اندود بام‌های آن برآورد کرده به تازگی مشغول هستند. صورت تصدیق مهیور معمار را هم لفاً ارسال داشت.

۶. قنات ناصری معروف به قنات شور، در هذه السنه از بابت صرف تنقیه سنه ماضیه تنگوزئیل که در خرج دستورالعمل مسطور است، استحضار حکومت را

بین اوقاف و به موجب تصدیق خبره، چون آب قنات کسر و باعث تشنگی اهالی شده بود، مبلغ سی و سه تومان، یک قسمت از قنات مزبور تنقیه شده است. برای تنقیه کلی این قنات، به طوری که تحقیق شد، تقریباً هفتصد تومان مخارج لازم دارد. پس از صرف این مبلغ و اهتمام کامل، در تنقیه آن، تا چند سال، به طوری که وزارت جلیله معارف مرقوم داشته‌اند، اهالی از حیث آب آسوده و قنات به خوبی جاری و آب آن فراوان خواهد بود و محتاج به تعمیر نخواهد شد. بلکه ممکن است به واسطه زیادی آب آن، گاهی هم از آب آن به فروش رسانیده و عایدی هم پیدا نماید.

۷. چهل چراغ، چون عبور و مرور زوار چندی است کم شده و نذورات هم قلیل و این چهل چراغ هم مورد توجه مردم است و باید همیشه روشنایی داشته باشد نذورات حالیه کفایت آن را نمی‌کند، شبی اقلأ شش شمع به روشنایی آن کمک لازم است که در سال پنجاه و هفت تومان و شش قران می‌شود. بقیه روشنایی آن از نذورات خواهد بود.

۸. حقوق ساعت‌ساز آستانه از دیوان موروثی است.

۹. میرزا محمدعلی خان نام، از محل مصارف مضجع شاهنشاه مبرور یک صد تومان نقد و هشت خروار جنس به اسم حقوق خود دارد که سواد آن لفاً ارسال شد و در همان مضجع خادم است.

۱۰. میرزا عبدالله نام متولی مقبره اعتضادالدوله که چهل و پنج تومان [و] شش هزار حق التولیه داشته و از یک صد و پنجاه و یک تومان و کسری و پنج خروار حقوق پدرش از محل مصارف مضجع شاهنشاه مبرور مبلغ و مقداری به موجب بعضی احکام و فرمان که به اسم خود و پدرش است و در دست دارد می‌برده و محل گذران او بوده هرگاه ترتیبی در کار او داده نشود باعث شکایت او خواهد بود. سند شماره ۹۵ / ۱۲ / ۱۳۴ - ۲۴۰ سازمان اسناد ملی ایران.

شیر و خورشید

طهران ۱۲ سرطان توشقان نیل [۱۸۶]

خزانه داری کل ایران

شماره $\frac{۱۱۹۱۱}{۲۷/۵b/۵}$

نمره ۶۳۳

صورت و دوسیه

آقای دوت رئیس کل مالیات ایالتی

در جواب نمره ۸۰۹۵، راجع به اظهار میرزا کاظم خان و مخارج مقبره مهدعلیا، توضیح می‌نماید که جزو مصارف مقابر سلاطین و چند مقبره دیگر قم، مقبره مهدعلیاست که جنب مقبره محمد شاه قاجار است و سالی سبصد و نود و پنج تومان مصرف آن به خرج دستورالعمل قم مسطور است. همه ساله، مطابق سایر مقابر وجه مزبور پرداخته شده از بابت سنه پارس نیل، از قرار تومانی پنج هزار مطابق سنه قبل، از قرار حکم نمره ۷۰۲۸ مصرف مزبور به مباشر حواله شده است که تدریجاً به کاظم خان متولی آن و قراء مقبره پردازد. فقط هجده تومان بقیه حقوقی قراء باقی است که باید به خودشان حواله داده شود. پس از آن که حاضر شدند حواله می‌شود.

وضع حالیه مقبره مثل سایر مقابر غیرمنظم [است]. چون مصارف آن به طور منظم پرداخته نشده و متولیان آن همیشه مخارج آن را از خود به طور قرض تهیه می‌کنند به اطمینان آن که مصارف آن را بعد از دولت وصول دارند. پس از وصول آن، مبلغی به تنزیل داده مختصر را صرف می‌کنند. در هر مقبره، به تفاوت، چند چراغ، در هر شب، چند ساعتی، روشن است. گاهی هم قهوه و قلیانی به اشخاص واردین آن جا داده می‌شود.

قراء که برای فرائد در آن جا، از مصارف مزبور، حق می‌برند، هیچ وقت به آنجا حاضر نمی‌شوند و در کمال بی‌ترتیبی است.

مختصر اثاثیه و فرش هم که قبور مزبور داشته اغلب مفقود و آنچه هم در مقابر مانده ضایع و رو به اضمحلال است. چند پارچه که باقی است، ممکن است چون قبور مزبور ترتیبی ندارد مفقود شود و بعضی چیزها هم اغلب از آن جا سرقت می‌شود. چنانچه از مقابر سلاطین صفویه، قطعات پولاد که برای زینت، به صندوق روی مقبره نصب بوده تدریجاً سرقت کرده بودند و به نمره ۱۷۷۷، را پورت نموده و اهمی در حفظ آنها به عمل نمی‌آید. مخارج مقبره مزبور در سال، چنانچه سابقاً

به موجب بودجه که از وزارت جلیله اوقاف برآورد نموده بودند و نمره ۹۱۷۶ مورخه سنبله سیچقان ثیل را از خزانه داری کل امر به ارسال نظریات مالیه قم نموده بودند و به نمره ۴۴۷ از اداره مالیه، نظریات را ارسال خزانه داری کل نموده است. مبلغ دویست و هفتاد و نه تومان و پنج هزار و ده شاهی مطابق صورت جوف است که با مخارج مزبور در صورتی که هر ماهه منظمآ تأدیه شود دایر خواهد بود. عین دوسیه را لفاً عودت داد. پیشکار مالیه قم و محلات.

[حاشیه ذیل سند] ۱۲۵۳ عودت داده شد که مستقیماً جواب را به طهران راپورت نمایند. ۱۹ سرطان ۱۳۳۳ شماره

از طرف مفش مالیه حجتی (؟)^۱

سند شماره ۸ / ۱۲ / ۱۳۹ - ۲۴۰ سازمان اسناد ملی ایران

۱. خزانه دار کل اصلاً عنوان مورگان شوستر امریکایی است که برای اصلاح امور مالی به ایران آمد و با این که موفقیت‌هایی نیز در کار یافت به علت دشمنی شدید روس‌ها مجبور به استعفا و برگشت به امریکا شد. اما بعد از رفتن او برنارد بلژیکی هم همین عنوان را حفظ کرد.

اصطلاحات

آرخالق: آرخالق کلمه‌ای ترکی به معنی نیم‌تنه سه چاکی پنبه‌دوزی شده که مردان زیر قبا تن می‌کردند که گاهی سر آستین‌ها و یقه آن هم یراق‌دوزی می‌شد.
 آخری [آغاری]: قسمی جامه ابریشمین سطرکه از آن مردان لباده و عبا و سرداری کردند و زنان بل و نیم‌تنه و ... ص ۱۲۶ ج ۲
 انگشت پیچ: نام یک نوع شیرینی سفیدی است که حالتی بین جامد و مایع دارد و با انگشت می‌خورند.

انفیه‌دان: جای تنباکو و اجزاء دیگر که بعضی برای تری دماغ به بینی کشند. ص ۴۲۶ ج ۸ Tabac a Priser

بارفتن: قسمی بلور و شیشه به رنگ سپید تیره که کمی به کبودی زند.
 بلغار: پوست‌های رنگین خوشبوی موجدار که به آن تلاتین گویند. چرمی محکم و سطرکه از آن مجری و صندوق و چالمه و مانند آن سازند. چرم بودار، که به آن ادیم گویند.

بلونی: قسمی شیشه کوچک مدور که آب‌لیمو در آن شیشه می‌فروشنند. شیشه یا سفال مدور به اندازه هندوانه کوچک، قسمی شیشه مدور کوچک برای ترشی.

پوش: جامه، لباس و گاهی به معنای روکش و توسعاً به معنای چادر و خیمه.
 چالمه: دلوگونه‌ای از چرم که در آن پخ ریزند و شیشه‌های شربت و شراب در وی نهند تا سرد شود. جایخی. نوعی عمامه هم هست که در هند مردم به سر نهند.

خارا: نوعی پارچه ابریشمی که موجهایی دارد، جامه‌ای قیمتی و مخطط که به آن عتابی هم گویند که نام شخصی بوده و خارا منسوب به اوست، جامه حریر.

خیاره‌دار: چیزی که پهلوهای بسیار داشته باشد، کنگره و دندان‌دار.

دامله:

ده یک دوزی:

دیگدیکگی: کلمه‌ای است که در خواندن مرغان خانگی استعمال کنند. حکایت صدای به هم خوردن دندان‌ها یا تصور به هم خوردن استخوان‌های بدن از سمها.

دیوارکوب: جار دیوارکوب قسمی چراغ که به دیوار نصب کنند.

رشتی دوری: نوعی تزیین لباس زنانه که امروز حتی نام آن نیز فراموش شده. روفرشی:

رونکی: رانگی پاردم منسوب به ران. نواری از چرم یا پارچه ضخیم پشمی که در پشت ران و زیر کفل چاربایان بندند.

زیرگوشی: همان است که امروز کوسن می‌گوییم و سابق نهالی یا نهالین می‌گفتند یا بالش و بالشت.

سرداری آفری: نوعی لباس قدیمی در ایران از جنس ابریشم

سرگی: اسم هندی بیخ تیلوفر است

سلسله (شال): شالی که بر آن از ابریشم گل و حاشیه‌دوزی شده باشد.

شرابه: منگوله، طره، دسته‌ای از ترمه زری و سیمین یا مثل آن یا ملیله و مروارید که برای زینت شمشیر یا کمر آویزند

طرح ارمنی: نوعی آرایش در لباس و لوازم منزل که امروزه حتی نامش نیز فراموش شده.

فلمک: یا فلامک محرف فلمنک قسمی الماس کم قیمت

قبل منقل: وسایلی که به جهت آبداری یا پخت و پز و تهیه و غلیان در شکار و سفر همراه می‌بردند.

کرمیز: که ظاهراً با کلمه قرمز بی‌ارتباط نیست و نوعی پارچه ابریشمی بوده.

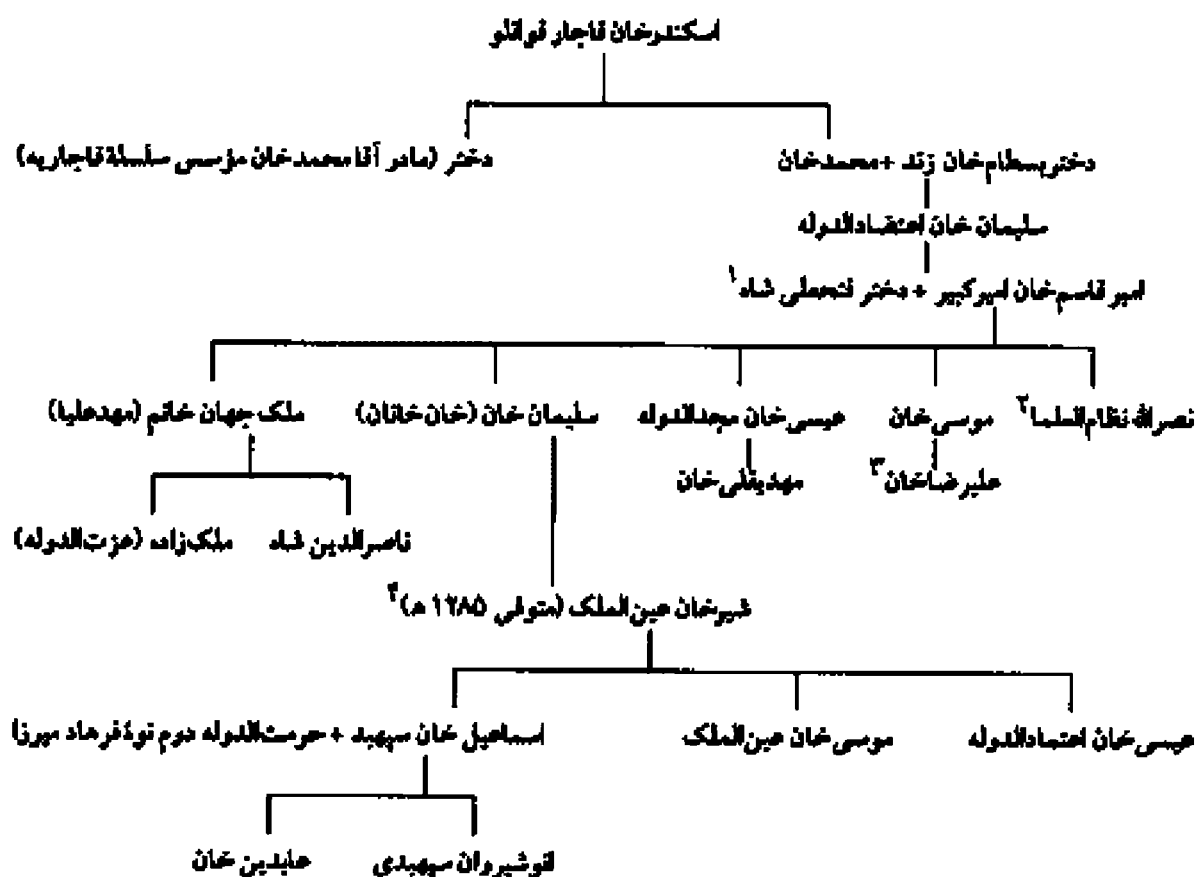
کعب قلیان:

کیسه کمر:

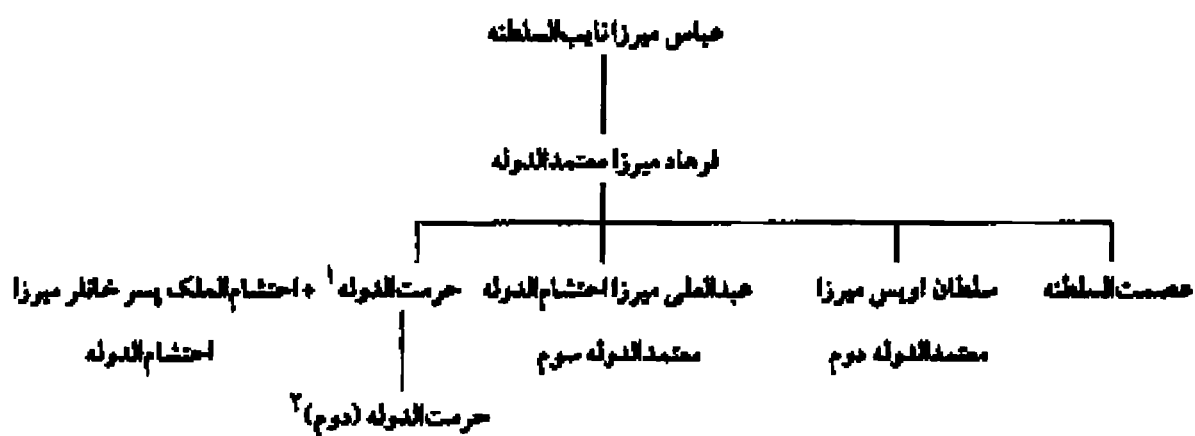
لاله: مقابل لامپها، نوعی چراغ، شمعدانی که کاسه بلور دارد.

لنتر: مأخوذ از کلمه لانترن Lanterne نوعی چراغ از شیشه‌ای به بزرگی کاسه بزرگ که

در آن روغن یا پیه کنند با فتیله روشنائی را و آن را از سقف می آویزند. چراغ
 آویختی چون فندیل.
 مارتین دوزی: نوعی آرایش در لباس زنانه که امروز کاملاً فراموش شده.
 ماهی دلک: شاید نقشی شبیه به ماهی بوده مثل ماهی درهم (در فرش) و گرده ماهی
 در راه سازی.
 محرقات: پارچه راه راه که یک راه سیاه دارد و یک راه سپید.
 مخمل کابلی: نوعی پارچه پرزدار که یک روی آن صاف و دیگری دارای پرز است
 بافت کابل.
 مخمل منگنه: به نظر می آید که مخملی بوده با آرایش خاص منگنه.
 مردنگی: سرپوش بزرگ بلورین که لاله یا لامپا را زیر آن نهند تا از باد مصون باشد.
 فانوس شیشه ای که از بالا و پایین باز است و شمع و چراغ را داخل آن گذارند
 که از باد محفوظ بماند.
 مَسَنَد: پوشانیده شده از چادر و لباس سَنَد. مَسَنَد: فرشی که در بالای اطاق برای
 بزرگان می انداختند.
 مفتول دوزی: آن که تار زر و نقره و مانند آن را تاب دهد.
 مفرش: گستردنی، ظرفی است کیسه مانند که بیشتر از زیلو و گلیم کنند و در سفرها
 لحاف و دیگر وسایل خواب و چون آن را در آن نهند. ظرفی که جامه و زینت
 در آن پنهان شود.
 نطع: بساط و فرش چرمین، گستردنی از ادیم.
 نظاره: نگریستن و اصطلاحاً محل دیدن اشیاء از دورین.
 هزارپیشه: جمبه که در آن خانه های مختلف تعبیه کرده اند برای جا دادن ادوات و
 لوازم گوناگون (رک لغت نامه دهخدا)
 یل: جامه نیم تنه زنانه مأخوذ از ترکی

۱. امیر قاسم خان ملقب به ظهیرالدوله، اعتضادالدوله (متوفی ۱۲۳۰ هـ ق) با خواهر حسیتعلی میرزا ازدواج کرد. مهدعلیا از این ازدواج زاده شد. برادر تنی او خان خاقان بود.
۲. میرزا نصرالله در جرگه روحانیون در آمد و نظام العلما لقب گرفت.
۳. علی رضاخان (عضدالملک) نایب السلطنه شد در هنگام جلوس احمد شاه بر تخت سلطنت.
۴. شیرخان اصلاً اتوشیروان خان نام داشت و او شوهر سوم عزت الدوله است. مادر شیرخان ملک زاده خانم بود دختر محمدقلی میرزا ملک آراء پسر فتحعلی شاه و سرای ملک خانم دختر مرتضی قلی خان برادر آقامحمدخان.

۱. حرمت الدوله اول دختر فرهاد میرزا معتمد الدوله بود و فرهاد میرزا پسر عباس میرزا نایب السلطنه پسر فتحعلی شاه.
۲. حرمت الدوله دوم از یطن حرمت الدوله اول بود و از صلب احتشام الملک پسر خانلر میرزا احتشام الدوله پسر عباس میرزا نایب السلطنه پسر فتحعلی شاه.

نمایة عام

نمایه عام

۲۵۰	۲
آجیل خوری گل و بوته دار کَشکولی: ۲۵۰	آبدارباشی خاصه ناصرالدین شاه: ۱۶۰
آجیل خوری مفضض دردار: ۲۴۸، ۳۰۲	آبدارخانه: ۱۹۷، ۲۹۵
آجیل خوری مفضض سرپوش دار: ۳۰۳	آب کش: ۲۹۹
آجیل خوری مفضض میان طلا سرپوش دار:	آب مهر گرد: ۶۸
۲۴۷	آتش کش تفره: ۱۸۴
آجیل خوری منجوقی: ۲۴۴	آجودان باشی: ۶۸
آخند کوتوله: ۱۲۱	آجودانیه: ۱۶۲
آخوند ملا ابوجعفر: ۱۹۱	آجیل خوری بارقتن آبی، دسته مطلا: ۲۵۶
آخوند ملا اسمعیل: ۱۹۱	آجیل خوری بارقتن پایه سیمی مطلا: ۲۳۰
آخوند ملا حسین خراسانی: ۱۸۹	آجیل خوری بلور بزرگ چهار خانه کَشکولی:
آخوند ملا حسین منجم باشی: ۲۳	۲۳۰
آخوند ملا علی: ۱۸۹	آجیل خوری بلور پایه دار سبز: ۲۵۲
آخوند ملا محمد: ۱۸۸، ۱۸۹، ۱۹۱	آجیل خوری بلور قرمز: ۲۵۶
آخوند ملا یحیی: ۱۹۱	آجیل خوری بلور مربع: ۲۳۰، ۲۷۹
آدمیت، فریدون: ۴۰، ۶۳، ۷۳، ۷۴، ۱۱۴	آجیل خوری چینی پایه مطلا: ۲۴۹
آذریسایجان: ۴۹، ۶۱، ۸۸، ۹۴، ۹۷، ۱۰۹	آجیل خوری چینی پایه مطلا زنجیره دار: ۲۵۲
۱۱۰، ۱۱۴، ۱۲۵، ۲۰۹، ۳۲۹	آجیل خوری چینی قلم آبی پایه مطلا: ۲۴۷
آرخالق تومه سفید بوته اعلی: ۲۷۵	آجیل خوری چینی قلم قرمز پایه مطلا
آرخالق تومه سرخ و سفید: ۲۶۱، ۲۷۵	زنجیره دار: ۲۴۷
آرخالق تومه سفید بوته اعلی: ۲۶۱	آجیل خوری چینی قلم قرمز مطلای
آرخالق تومه سفید و آبی: ۲۶۱، ۲۷۵	زنجیره دار: ۳۰۱
آرخالق تومه لیمویی اعلی: ۲۶۱، ۲۷۵	آجیل خوری چینی کوچک قلم آبی پایه مطلا:

آخا سلیمان: ۵۲، ۱۰۵	آرخاقو کرمانی: ۲۶۱، ۲۷۵
آخا نایب: ۳۳۲	آرزو: ۱۹۶
آخایان: ۱۰۷، ۱۱۱، ۱۲۴	آستان قدس رضوی: ۱۰۹
آخایان حرم خانه مبارکه: ۱۳۲	آستر تانته سبز: ۲۲۱
آفتابه لکن چینی: ۳۱۷	آستر زری بدل: ۲۲۱
آفتابه لکن نقره: ۱۸۲	آستر زنگاری: ۲۲۵
آفتابه جعفری مسی: ۲۵۴	آستر شله: ۲۲۳
آقا: ۶۳، ۹۹، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۲۰	آستر قدک: ۲۲۲
آقا ابراهیم قس: ۲۸۱	آستر قدک آبی: ۲۲۴
آقا اسماعیل جدیدالاسلام: ۱۶۴	آستر قطنی: ۲۲۲
آقا حسن: ۱۹۶	آستر کرمیز: ۲۲۱
آقا حسین کدخدا: ۲۰۴	آستر کرمیز سبز: ۲۲۲
آقاخان: ۵۳	آستر ماهوت ارغوانی: ۲۲۵
آقاخان انشار: ۱۲۴	آستر ماهوت گلی: ۲۲۵
آقا رضای آجودان مخصوص: ۱۶۴	آستر مخمل سبز: ۲۲۱
آقا زین العابدین شریعت دالر: ۱۹۴، ۱۹۵	آسیای صغیر: ۷
آقا سلمان: ۳۳۱	آصف الدوله، الهیارخان: ۹۳، ۱۲۰
آقا سلیم: ۱۰۷	آصف الدوله، محمدقلی خان: ۹۳، ۱۲۰، ۱۲۶
آقا سید ابراهیم معلم: ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۷	۳۳۵، ۲۰۹
آقا سید اسماعیل: ۸۵	آصف الدوله ها: ۱۲۰
آقا سید جواد حاملی: ۱۰۶	آخاباشی: ۲۷۴
آقا سید حسن: ۳۱، ۱۳۰	آخابشیر: ۴۷
آقا سید حسن روضه خوان: ۸۵	آخا جوهر سیاه: ۱۲۲
آقا سید زین العابدین (امام جمعه تهران): ۱۰۳، ۱۹۴، ۱۹۷ ← امام جمعه تهران	آخا حسن: ۱۰۷، ۱۹۵
آقا سید صادق: ۴۵، ۸۴، ۱۱۶	آخا حسن خواجه: ۱۹۳
آقا سید کاظم ماهوت فروش: ۱۴۳	آخا رضا: ۹۹، ۱۱۴
آقا سید محمد: ۱۹۵، ۲۱۲	آخا سعید: ۱۹۳، ۱۹۵، ۱۹۶
	آخا سلیم: ۱۲۲

- آقا سید محمد خوش نویس: ۲۸۱
 آقا سید محمد روضه خوان: ۲۱۱
 آقا سید محمد علی: ۱۹۱، ۱۸۹
 آقا سید محمود: ۱۵۹
 آقا سید مهدی: ۳۶
 آقا سید نصرالله: ۱۳۰
 آقا شیخ زین العابدین: ۱۹۱، ۱۸۹
 آقا شیخ محمد حسن: ۸۵
 آقا شیخ محمد حسن نجفی: ۱۰۶
 آقا شیخ نصیر: ۱۸۸، ۱۸۹
 آقا صادق: ۱۸۷، ۲۷۴
 آقا طاهر: ۳۲۷
 آقا علی: ۱۲۲
 آقا علی اکبر طایفه حاج صکری: ۳۲۷
 آقا علی تحویلدار: ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۷
 آقا علی قاپوچی: ۱۹۵
 آقا علی قاپوچی باشی: ۱۹۷
 آقا کاظم: ۳۲۷
 آقا محمد ابراهیم نواب: ۲۸
 آقا محمد اسماعیل: ۳۳۹
 آقا محمد باقر: ۱۴۶، ۱۵۰
 آقا محمد تقی آبدار: ۱۶۱
 آقا محمد جواهری: ۱۷۶
 آقا محمد خان: ۸، ۹، ۱۷، ۹۲، ۳۴۷
 آقا محمد خان قاجار: ۸۵
 آقا محمد شال فروش: ۱۴۱، ۲۰۸
 آقا محمد صادق بزاز: ۱۳۹
 آقا محمد صادق تاجر: ۲۰۹
 آقا محمد علی تاجر: ۱۴۰، ۱۴۱
 آقا محمد کاشی: ۱۴۲
 آقا محمد کریم: ۱۴۶، ۱۵۰، ۱۷۶، ۱۸۱
 آقا محمد ناظر: ۱۹۷
 آقا ملا اسدالله خراسانی: ۱۸۹، ۱۹۱
 آقا ملا حسین خراسانی: ۱۹۱
 آقا ملا حسین دوتایی: ۱۹۱
 آقا ملا علی: ۱۹۱ - کنی، آقا ملا علی
 آقا مهدی: ۲۱۴
 آقا مهدی طهرانی خوش نویس: ۲۸۲
 آقا مهدی کدخدای: ۲۰۴
 آقا میرزا احمد: ۱۹۱
 آقا میرزا اسدالله اصفهانی: ۱۸۸، ۱۹۱
 آقا میرزا صالح: ۲۰۶، ۲۰۷، ۲۱۰، ۲۱۲
 آقا میرزا صالح عرب: ۲۲۰
 آقا میرزا صالح مجتهد: ۲۰۸، ۲۰۹
 آقا میرزا عباس: ۱۴۳
 آقا میرزا علی اکبر: ۱۴۵
 آقا نجف (نایب سرای دارخانه): ۳۳۲
 آقا هادی: ۲۱۳، ۲۸۰
 آقای آقا: ۲۱۰
 آقایان تاجاریه: ۱۰۹
 آلاگوز: ۱۹۶
 آلبوم تصویر عکس: ۲۸۳
 آل داود، سید علی: ۷۶
 آل محمد: ۳۳
 آلویالو: ۵۹، ۶۷، ۷۰، ۷۶
 آلورچه: ۶۴

- آمال العارفين، حاج ابوالقاسم: ۲۱۷
 آویز الماس ریزه: ۱۶۸
 آویز الماس ریزه فرنگی: ۱۷۷
 آویز الماس ریزه فرنگی ساز: ۲۶۴
 آویز چاپ مهر جناب سید سجاد (ع) مکمل به الماس یا مروارید: ۱۶۷
 آویز زمرد: ۱۵۳، ۱۵۶
 آویز زمرد بزرگ شبیه به توت: ۱۷۶، ۲۶۳
 آویز زمرد بزرگ شبیه توت به انضمام رشته مروارید و گل الماس: ۱۶۷
 آویز زمرد بزرگ کولی به انضمام نه حبه مروارید: ۱۶۷
 آویز زمرد خیاره دار مدور: ۲۶۴
 آویز زمرد خیاره دار مدور به انضمام مروارید زیر آویز: ۱۷۷
 آویز زمرد خیاره مدور به انضمام مروارید: ۱۶۷
 آویز سر به مهر: ۱۵۳
 آویز لعل خیاره دار امرودی: ۱۷۶، ۲۶۳
 آویز لعل خیاره دار امرودی به انضمام مروارید بند آویز: ۱۶۷
 آویز مروارید: ۱۸۰، ۲۶۳، ۲۶۴، ۲۶۸
 آویز مروارید، حلقه طلا: ۱۶۸
 آویز مروارید درشت امرودی: ۱۶۷، ۱۷۶
 آویز مروارید درشت امرودی و کولی به انضمام زمرد و مروارید آویز: ۱۶۷
 آویز مروارید درشت امرودی و گوی: ۱۷۶
 آویز مروارید درشت کولی: ۱۶۷
- الف**
 ائمة اطهار: ۱۱۴
 ابراهیم: ۲۱۳
 ابراهیم امین السلطان: ۱۹۰ ← امین السلطان
 ابراهیم خان: ۶۶
 ابراهیم خان ظهیرالدوله: ۴۴ ← ظهیرالدوله
 ابن ابی الحدید: ۲۸
 ابوالحسن خان صنیع الملک: ۴۲ ← صنیع الملک

- ابوالفتح میرزا مؤیدالدوله: ۷۹ ←
مؤیدالدوله
- ابوالقاسم امام العارفين: ۲۸۶
- ابوالقاسم تاجر: ۲۲۰
- ابوالقاسم قائم مقام: ۹۳ ← قائم مقام
- ابوالقاسم مستوفی: ۴۵
- ابوالمحمد میرزا: ۱۱۵
- ابوالنصر میرزا: ۷۹ ← حسام السلطنه
- ابوترايان، حسين: ۵۵
- ابونصر فراهی: ۲۱۹
- اتابک: ۷۴
- اتابک اعظم: ۷۴
- اتابکان آذربایجان: ۷
- اتر: ۶۵
- اثر آفرینان (کتاب): ۸۴
- اجمل التواریخ (کتاب): ۲۸۶، ۲۱۸
- احترام: ۱۲۴
- احتساب الملك، میرزا محمودخان: ۶۵
- احتشام الدوله، خالتر میرزا: ۴۵، ۳۴۸
- احتشام الدوله، عبدالعلی میرزا: ۹۵، ۳۴۸
- احتشام السلطنه، محمود هلامیر: ۹۷
- احتشام الملك، عبدالعلی میرزا: ۹۵، ۳۴۸ ←
احتشام الدوله
- احسن القصص (کتاب): ۲۸۶، ۲۱۸
- احمد تبریزی: ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۸۱
- احمدخان ساعدالملک: ۶۱ ← ساعدالملک
- احمد دیوان بیگی شیرازی: ۱۷، ۴۴، ۷۸،
۱۲۶
- احمد شاملو (خطاط): ۲۱۳، ۲۸۱
- احمد شاه: ۴۱، ۳۴۷
- احمد میرزا معین الدوله: ۱۹۸ ← معین الدوله
- احوال و آثار خوش نویسان (کتاب): ۲۱۳
- اخترالدوله: ۱۲۲
- اخترالسلطنه: ۱۲۳
- اخوی: ۸۵
- اداره بیوتات سلطنتی: ۱۶۳
- اداره گمرک و ضرابخانه: ۱۶۰
- ادعیه کوچک (کتاب): ۲۱۷، ۲۸۵
- ادیب السلطنه، سلیمان خان: ۵۰
- اردشیر میرزا رکن الدوله: ۴۲ ← رکن الدوله
- ارشاد علامه: ۲۹
- ارشاد الدوله، علی خان: ۱۲۲
- ارگ همایون: ۱۳۱
- ارمنی: ۱۴۳، ۱۴۴، ۲۶۱
- اروپا: ۶۵، ۶۶، ۷۹
- اروپایی، ۶۵
- ارومیه: ۹۷
- اساطیر: ۱۹
- اساطیری: ۲۱۷
- اسب دوانی: ۹۷، ۱۰۸
- استاد ابراهیم: ۱۷۱
- استادالکل: ۲۱۷
- استاد جعفر معمار: ۳۲۸
- استاد علی معمار: ۳۲۸
- استاد تنبرعلی: ۲۲۲، ۲۸۹
- استانبول: ۹۴

- استانفورد جی شاون: ۶۹
 استرآباد: ۴۷، ۵۱، ۵۷، ۱۲۶
 استکان بلور شریعت خوری قلم سبزه طلایی:
 ۲۵۷
 استکان بلور قرمز: ۲۵۶
 استکان تراش شیروخورشیدی: ۳۰۹
 استکان دو زوج قرمز محرمات دسته طلا:
 ۲۵۷
 استکان شیروخورشیدی تراش: ۲۳۶
 استیکان / استکان تراش شیروخورشیدی:
 ۲۳۵
 اسدالله، ۴۰
 اسدالله (کدخدای شاه عبدالعظیم): ۲۱۱
 اسدالله کوچول: ۱۴۳
 اسرار الآیات (کتاب): ۲۲
 اسفار: ۲۲
 اسکندر خان قاجار قوائلو: ۳۴۷
 اسکندر میرزا: ۹۸، ۱۱۰
 اسکو: ۳۶
 اسلام: ۷۶، ۹۸، ۲۱۷
 اسلامبولی: ۲۷۸
 اسماعیل بیگ عرب: ۳۲۷
 اسماعیل بهبانی، آقا سید: ۸۵
 اسماعیل جدیدالاسلام، آقا: ۱۶۴
 اسماعیل خان: ۴۷، ۶۴
 اسماعیل خان سپهبد: ۳۴۷
 اسمعیل آباد کزاز: ۲۰۸
 اسناد ملی ایران: ۳۳۹ ← سازمان اسناد ملی
- اسناد وزارت خارجه: ۴۱
 اسهال (مرض): ۶۵
 اشارات (کتاب): ۲۲
 اشراقی: ۸۸
 اشرف السلطنه: ۶۰
 اشرفی: ۲۰۰
 اشرفی مجیدی: ۶۹
 اشرفی ناصرالدین شاهی: ۳۱
 اصطلاحات مالی عصر قاجار: ۲۸
 اصفهان: ۶۵، ۷۸، ۷۹، ۸۹، ۹۸، ۱۲۲، ۲۰۹،
 ۲۱۴
 اصفهانی: ۲۷۸
 اصفهانی ها: ۱۳۷
 اطاق آینه ناهارخوری: ۳۱۳
 اطاق حسینی: ۲۴۳، ۳۲۱
 اطاق خوابگاه: ۲۵۸، ۲۵۶
 اطاق رخت خواب خانه: ۲۶۰
 اطاق نارنجستان: ۲۲۵، ۲۴۵، ۲۵۳، ۲۶۰،
 ۲۹۱، ۲۹۲، ۳۰۷
 اطاق نظام: ۱۲۴، ۱۲۵
 اطاق منبرخانه: ۲۶۰
 اعتضادالدوله: ۱۷، ۴۷، ۶۲، ۱۹۳، ۳۲۲،
 ۳۳۹، ۳۴۱، ۳۴۷ ← اعتضادالدوله،
 علیقلی میرزا
 اعتضادالدوله، سلیمان خان: ۹۲، ۳۲۲، ۳۴۷
 اعتضادالدوله، محمد قاسم خان: ۳۲۲
 اعتضادالدوله، محمد مهدی: ۱۱۱، ۱۱۷
 اعتضادالدوله، مهدی خان: ۶۲

- اعتماد السلطنه، حلیقلی میرزا (وزیر علوم):
 ۳۱، ۳۳، ۴۹، ۷۷، ۸۱، ۱۱۵، ۱۲۶،
 ۱۲۸، ۱۳۱، ۱۳۴، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۱۸،
 ۲۸۶، ۳۱۳، ۳۳۴
 اعتماد الدوله، عیسی خان: ۳۷، ۶۴، ۷۰، ۸۹
 ۳۴۷
 اعتماد الدوله، حاج ابراهیم: ۷۸
 اعتماد السلطنه، محمد حسن خان: ۴۶، ۵۳،
 ۶۰، ۶۳، ۶۴، ۶۹، ۷۰، ۷۸، ۱۱۵، ۱۶۰،
 ۲۰۳، ۳۳۵
 اعتماد السلطنه قراقرزو همدانی، مصطفی قلی
 خان: ۴۳، ۴۶
 افغانه: ۱۰
 افتخار السلطنه: ۶۶
 انسر السلطنه: ۵۰
 افشارها: ۲۰۹
 افضل التواریخ (کتاب): ۹۵
 افغانستان: ۲۱۷
 افق المبین (کتاب): ۲۲
 افواج بهادران: ۱۲۴
 اقبال: ۱۹۷
 اقبال آشتیانی، عباس: ۴۰، ۵۰، ۶۱، ۶۶، ۷۳،
 ۷۴، ۸۰، ۱۱۴
 اقبال السلطنه: ۱۶۴
 اقل بی بی: ۱۹۶
 اقل بیگه: ۱۹۶
 اکبر (پادشاه هند): ۷۶
 اکسیر التواریخ (کتاب): ۱۹، ۸۱
 اکسیر العبادات (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۶
 الله قلی خان دولوی قاجار: ۲۸۲
 الله وردی: ۱۹۷
 الله یار خان دولو آصف الدوله: ۹۳، ۱۲۰ ←
 آصف الدوله
 المائر و الآثار (کتاب): ۱۹، ۳۱، ۵۳، ۶۳،
 ۷۹، ۸۴، ۹۶، ۹۷، ۹۹، ۱۰۶، ۱۱۴،
 ۱۱۵، ۱۲۰، ۱۲۶، ۱۶۰، ۱۶۳، ۱۶۴،
 ۲۰۵، ۲۰۹، ۲۱۱، ۲۱۳، ۲۱۴، ۳۲۸،
 ۳۲۹، ۳۳۵
 الماس تخمه: ۱۵۵
 الماس تخمه دار: ۱۷۷
 الماس درشت فلک تخمه: ۲۶۳
 الماس درشت و ریزه: دوره: ۱۵۸
 الماس ریزه سر آویز: ۱۵۶
 الماس فلک: ۲۷۱
 الماس فلک دوره: ۱۴۹، ۱۵۹
 المتنبین (کتاب): ۱۹
 الهیات شرح تجوید (کتاب): ۳۰
 الیم: ۲۱۶
 ام البنین: ۸۶، ۱۹۶
 ام الخاقان: ۵۵، ۷۶
 امام جماعت مسجد مدرسه: ۲۶، ۲۷
 امام جمعه تهران: ۸۴، ۱۰۳ ← آقا سید
 زین العابدین
 امام زاده قاسم: ۱۲۴
 امام شهر: ۱۸۹
 امام ضامن: ۸۲

- ۱۱۴
امیرکبیر و ایران (کتاب): ۴۰، ۵۰، ۷۳، ۷۴
امیر نظام: ۷۴، ۹۷
امیری، منوچهر: ۹۳
امین احمد رازی: ۲۸۴
امین الدوله، فرخ‌خان: ۵۳
امین الدوله، علی‌خان: ۶۸، ۱۰۶، ۱۱۱، ۱۲۴،
۳۲۸
امین السلطان، میرزا ابراهیم: ۱۶۰، ۱۶۳،
۱۹۰
امین السلطان، میرزا علی‌اصغر: ۱۶۰، ۱۶۱،
۱۶۲، ۱۶۴، ۱۶۹، ۱۷۱، ۱۷۲، ۱۸۹،
۱۹۰، ۱۹۲، ۱۹۸، ۲۰۳، ۳۲۹، ۳۳۰
امین السلطنه، محمدعلی‌خان: ۱۶۴، ۱۹۹
امین‌الصره: ۳۲۸
امین‌الملک، پاشاخان: ۱۹۰، ۱۹۹، ۳۲۸
امین حضور: ۱۲۶
امین‌لشکر، میرزا عنایت‌الله: ۹۶
انبر نقره: ۱۸۱
انبر نقره بزرگ: ۱۸۲
انتشارات اساطیر: ۱۲
انتشارات بابک: ۳۷، ۱۶۳
انتشارات خوارزمی: ۴۰
انتشارات زرین: ۱۷
انتشارات زنگان: ۳۹، ۵۹
انتشارات زوار: ۳۷
انتشارات مجله یادگار: ۳۷
انتشارات معاونت فرهنگی آستان قدس: ۶۹
- ۲۰۲
امامقلی: ۲۰۲
امامقلی میرزا عمادالدوله: ۴۳، ۶۰ ←
عمادالدوله
امان‌السبیل (کتاب): ۲۱۵، ۲۸۲
امان‌الله میرزا: ۲۱۵، ۲۸۲
امانی: ۸۷
امانی ترکمان: ۱۹۶
امپریال: ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲
امریکا: ۳۴۳
امتای دولت ایران: ۹۴
امیر آخور: ۷۷
امیر ارسلان: ۴۸
امیر توپخانه: ۹۴
امیر تومانی: ۱۲۵
امیرخان سردار: ۶۲
امیرخان سردار دولو قاجار: ۵۱
امیرخان نظام‌السلطان: ۶۶ ← نظام‌السلطان
امیر دوست محمدخان: ۸۰
امیر علایی: ۹۷
امیر قاسم‌خان: ۹۲، ۲۸۲، ۳۲۱، ۳۴۷
امیر قاسم‌خان قاجار قوائیل: ۱۷
امیرکبیر: ۱۷، ۴۰، ۴۱، ۵۵، ۶۱، ۷۳، ۷۴،
۷۶، ۱۸۹، ۲۱۱
امیرکبیر، قاسم‌خان: ۱۷، ۳۴۷
امیرکبیر طهران مبارزه با استعمار (کتاب):
۷۴
امیرکبیر، میرزا تقی‌خان فراهانی: ۱۰، ۱۷،
۳۹، ۴۰، ۵۰، ۶۱، ۷۳، ۷۴، ۹۴، ۱۰۶

اهل حق: ۶۴	انگشتر زمره فرنگی ساز کوچک پشت باز:
ایچه: ۱۹۶	۲۶۶
ایران، ۴، ۷، ۸، ۱۰، ۳۲، ۳۷، ۳۹، ۴۰، ۴۱،	انگشتر حقیق دور الماس: ۱۶۷، ۱۷۹، ۲۶۶
۴۹، ۵۲، ۵۳، ۵۵، ۵۶، ۵۸، ۶۱، ۶۵،	انگشتر فیروزه: ۱۶۶، ۲۶۶
۶۶، ۶۹، ۸۵، ۸۸، ۹۴، ۱۱۲، ۱۱۴،	انگشتر فیروزه بزرگ: ۲۷۲
۱۲۰، ۲۱۷، ۳۲۲، ۳۳۵، ۳۴۳، ۳۴۵	انگشتر مروارید و فیروزه: ۱۶۶، ۱۷۹
ایران الملوک: ۶۶	انگشتر مینای طلا فرنگی ساز: ۲۶۷
ایران و ایرانیان (کتاب): ۸۰، ۱۱۴	انگشتر مینای طلای فرنگی ساز: ۱۶۶، ۱۷۹
ایران و جهان (کتاب): ۷۶، ۲۱۱	انگشتر نگین مروارید و فیروزه ریزه: ۲۶۶
ایران و مسأله ایران (کتاب): ۵۰	انگشتر یاقوت: ۱۳۹
ایرانی: ۹، ۱۱۴	انگشتر یاقوت کبود به خط کوفی: ۱۶۷
ایرانیان: ۳۷، ۶۵	انگشتر یاقوت کبود به خط کوفی نوشته: ۱۷۹
ایرانی تبار: ۱۱۲	انگشتر یاقوت کبود فرنگی ساز محکوک به
ایروان: ۳۷	خط قدیم: ۲۶۶
ایلخانی: ۲۰۵	انگشتر یاقوت کوچک دوره الماس
	فرنگی ساز: ۲۶۶
ب	انگشتر یاقوت مشهور به نظام الملکی: ۲۷۲
باب: ۲۰۹	انگلستان: ۵۵، ۹۴، ۱۲۶
بابا شاه (خطاط): ۲۱۴، ۲۸۲	انگلیس: ۷۴، ۳۳۵
بابی: ۱۰۳	انگلیسی: ۴۹، ۱۲۶، ۲۷۲
بایه: ۴۶	انوار سهیلی (کتاب): ۲۱۶، ۲۸۵
باجمانلو: ۶۴	انوشیروان خان: ۴۷، ۳۴۷
باجی تومان آغا: ۱۲۱	انوشیروان سهیلی: ۳۴۷
باجی سراج: ۱۴۳	انیس الدوله: ۶۶، ۱۲۲
باجی کاشی: ۸۶	اوشان: ۴۹
باجی نراقی: ۲۱۰	اوهل بی بی: ۸۶
بادگیر سرقلیان نقره بازنجیر: ۱۷۴	اوقاف: ۳۴۱
بادگیر طلا: ۱۴۷	ارینفورم نظامی: ۱۰

- بازویند گل زمرد درشت دور الماس: ۲۶۸
- بازویند گل یاقوت کیود دوره الماس: ۱۸۰، ۲۶۸
- بازویند گل یاقوت کیود و غیره دور الماس: ۱۶۵
- بازویند مینای قرنگی ساز: ۱۶۵
- بازویند مینای قرنگی ساز سبز: ۱۷۷، ۲۶۴
- باستانی پاریزی: ۸
- باغبان: ۱۹۷
- باغ شاهزاده: ۴۹
- باغ شاهزاده اعتضادالسلطنه: ۲۰۴ ←
اعتضادالسلطنه
- باغ شاهزاده عبدالعظیم: ۱۹۲
- باغ مشجر: ۱۹۲
- باغ مو: ۳۲۷
- باغ نیوران: ۵۸، ۱۶۳
- باغ واقعه در زاویه مقدمه: ۱۶۳
- باغ و عمارت شاهزاده عبدالعظیم (ع): ۱۹۲
- بالاخانه: ۲۳۳
- بامداد، مهدی: ۳۷، ۳۹، ۴۴، ۴۸، ۴۹، ۶۰، ۶۱، ۶۲، ۶۳، ۷۰، ۷۲، ۸۰، ۱۱۰، ۱۱۴
- ۱۶۰، ۲۰۹
- بانک ملی ایران: ۷۹
- بایرام گل: ۸۶
- بحارالانوار (کتاب): ۲۱۶، ۲۸۵
- بنایع نگار طهرانی: ۲۱۷، ۲۸۶
- برنارد بلژیکی: ۳۴۳
- برهان الکفایه (کتاب): ۳۰
- بادگیر طلا به انضمام زنجیر طلا: ۱۵۶
- بادگیر طلا به انضمام زنجیر طلا و ملیله: ۱۵۶
- بادگیر تفره: ۱۷۰، ۱۷۲، ۱۸۵
- بادگیر تفره و زنجیر: ۲۶۹
- بادگیر و زنجیر طلا: ۱۵۳، ۱۶۰
- بادنجان: ۶۷، ۷۱
- بادیه: ۲۹۹
- بازار: ۷۹
- بازویند بابا قوری: ۱۶۵
- بازویند باباقوری سلیمانی: ۱۷۷
- بازویند تخمه زمرد دور الماس: ۸۳، ۱۴۹
- بازویند تخمه زمرد دور الماس فلامک: ۲۷۰
- بازویند تخمه زمرد، دوره الماس فلمک: ۱۵۸، ۱۸۱
- بازویند تخمه زمرد و لعل درشت: ۱۶۴
- بازویند تخمه لعل دور الماس: ۸۳
- بازویند تخمه لعل و دور زمرد: ۱۸۱
- بازویند تخمه لعل و زمرد: ۱۴۹، ۱۵۸، ۲۷۰
- بازویند تخمه لعل و زمرد درشت دوره الماس: ۱۶۴
- بازویند تخمه و لعل درشت: ۱۶۴
- بازویند جواهر: ۱۴۹
- بازویند زمرد: ۱۶۵
- بازویند زمرد سطح: ۱۶۵، ۱۷۶، ۲۶۳
- بازویند زوج: ۱۴۱
- بازویند سلیمانی: ۲۶۴
- بازویند سه لنگه: ۱۵۱
- بازویند گل زمرد: ۱۸۰

- بسطام: ۶۲، ۸۰
 بسطام خان: ۳۲۷
 بشقاب بارفتن دوره پولک‌دار: ۲۲۹، ۲۷۹
 بشقاب بارفتن سرپوش سبز و آبی: ۲۲۹، ۲۷۹
 بشقاب بارفتن کنگره‌دار: ۲۲۹، ۲۷۹
 بشقاب بلور کنگره‌دار آبی و سفید: ۲۲۹، ۲۷۹
 بشقاب خورش کشکولی: ۲۴۱
 بشقاب خیاره‌دار: ۲۴۰
 بشقاب قرمز کشکولی: ۲۴۰
 بشقاب کشکولی: ۲۴۰
 بشقاب لب تخت: ۱۷۲
 بشقاب مربع قلم آبی مرغ‌دار: ۲۴۰
 بشقاب میان حال: ۱۷۲
 بشیرخان: ۴۷، ۴۸، ۵۶
 بطری توشی هندی: ۳۱۷
 بغداد: ۶۹
 بلغار: ۳۴۲
 بلوچ: ۱۹۷
 بلونی بلور: ۳۱۷
 بلونی بلور جای توشی: ۲۴۲
 بمبئی: ۲۱۸، ۲۸۷
 بنارس: ۲۷۸
 بند ثبت به انضمام مهر: ۱۶۵، ۱۷۸
 بند ثبت به انضمام مهر و انگشتر: ۱۷۶
 بند ثبت مکمل به الماس باگوی زمرد و دور
 مروارید: ۱۶۴
 بند کاغذ مروارید بدل: ۱۶۵، ۱۷۸
 بهان: ۱۸۹، ۳۲۹
 بهاءالدوله: ۵۱
 بهجت: ۸۶
 بهرام: ۱۹۵، ۱۹۷
 بهرام میرزا معزالدوله: ۵۱، ۳۲۹ ←
 معزالدوله
 بیاض خط آقا سید محمد (کتاب): ۲۱۴
 بیاض خط کوفی (کتاب): ۲۸۲
 بیاض دعا (کتاب): ۲۸۱
 بیانی: ۲۱۳
 بی بی: ۸۶، ۱۹۶
 بی بی منیره: ۱۰۶
 بیرام گل: ۱۹۶
 بیگ محمد: ۱۹۵، ۱۹۷
 بی نشان: ۴۸
 بیهقی: ۸
پ
 پاتیل: ۱۷۲، ۲۹۸، ۳۰۰
 پارچه فرنگی: ۲۲۲
 پارچه فرنگی ارخوانی: ۲۲۱
 پاریس: ۵۳
 پاشاخان امین‌الملک: ۳۲۸ ← امین‌الملک
 پاشاخان مظفرالدوله: ۶۱ ← مظفرالدوله
 پرده ترمه کرمانی سلسله گلی بزرگ آستر و
 سجاف‌دار: ۲۲۷
 پرده زری گلی متن پرده بوته جقه آبی فرنگی
 یو: ۲۷۷
 پرده سبز فرنگی یو: ۲۷۶

- پرده کرمانی سلسله گلی کوچک آستر دار: ۲۲۷
- پرده ارغوانی فرنگی: ۲۷۶
- پرده ترمه سلسله سفید سروی بزرگ کرمانی: ۲۲۶
- پرده ترمه سلسله سفید کرمانی: ۲۲۶
- پرده ترمه کرمانی سلسله گلی بزرگ آستر و سجانف دار: ۲۷۷
- پرده تونجک دوزی ریشه دار: ۲۸۰
- پرده جودانه مشکی دور منگله فرنگی بر: ۲۲۷
- پرده زری بنارسی قالی: ۲۲۷
- پرده زری فرنگی بر: ۲۲۷
- پرده زری فرنگی تزیین دار بنفش: ۲۷۷
- پرده زری گلی یلن زری بوته جقه آبی فرنگی بر: ۲۲۷
- پرده فرنگی بر آبی پارچه فرنگی: ۲۷۶
- پرده فرنگی تزیین دار خارا ای دریایی دور ریشه گلابتون: ۲۷۶
- پرده کرمانی سلسله گلی کوچک آستر دار: ۲۷۷
- پرده کرمیز: ۲۲۷
- پرده کرمیز مستعمل: ۲۷۶
- پزشکی: ۶۵
- پشتی اطلس ارغوانی: ۲۲۱
- پشتی اطلس ارغوانی کوچک: ۲۸۹
- پشتی اطلس کوچک ده یک دوزی، آستر مخمل سبز: ۲۲۱
- پشتی اطلس کوچک سبز: ۲۸۸
- پشتی بزرگ پارچه فرنگی بنفش: ۲۲۵
- پشتی بزرگ ترمه بوته بزرگ کشمیری اصلی آستر ماهوت: ۲۲۰
- پشتی بزرگ ترمه بوته بزرگ کشمیری: ۲۸۸
- پشتی بزرگ دور نمای فرنگی حاشیه دار، آستر تافته یزدی: ۲۲۱
- پشتی بزرگ دور نمای فرنگی حاشیه دار آستر تافته یزدی: ۲۸۸
- پشتی بزرگ روفرشی آبی، آستر کرمیز سبز: ۲۲۱
- پشتی بزرگ روفرشی گل مستعمل، آستر کرمیز: ۲۲۱
- پشتی بزرگ روفرشی محرمات: ۲۲۱
- پشتی بزرگ زری آبی، آستر ماهوت گلی: ۴۲۱
- پشتی بزرگ قالی کردستانی: آستر ماهوت: ۲۲۰
- پشتی بزرگ قالی کردستانی آستر ماهوت: ۲۸۸
- پشتی بزرگ مخمل ترمه ده یک دوزی: ۲۲۱
- پشتی ترمه زمردی کشمیری آستر ماهوت مشکی: ۲۲۵
- پشتی ترمه کشمیری لاکمی بوته، آستر ماهوت گلی: ۲۲۵
- پشتی چیت پشمی فرنگی سورمه ای گل سرخی وسط: ۲۸۸
- پشتی چیت پشمی فرنگی سورمه گل سرخی وسط: ۲۲۱
- پشتی روفرش محرمات آبی آستر ماهوت:

پشتی کوچک گل دار برجسته: ۲۲۱	۲۸۸
پشتی کوچک گل دوز فرنگی، منجوق دوز، آستر ماهوت قرمز تخته: ۲۲۱	پشتی روفرشی محرقات آبی، آستر ماهوت سبز: ۲۲۰
پشتی کوچک ماهوت گل دوزی رشتی: ۲۲۱، ۲۸۸	پشتی زری سفید گل دار بزرگ، آستر تافته: ۲۲۰
پشتی کوچک ماهوت مشکي مفتول دوز سفید: ۲۲۵	پشتی فرنگی کوچک گل دار: ۲۲۵
پشتی کوچک مخمل کاشی: ۲۲۱	پشتی فرنگی کوچک گل دار آستر ماهوت: ۲۹۱
پشتی کوچک مخمل مشکي مفتول دوزی گلدانی پولک کار: ۲۲۱	پشتی قالیچه فرنگی جا نمازی، آستر ماهوت گلی: ۲۲۰
پشتی کوچک منجوقی منگوله دار سفید، آستر ماهوت سبز: ۲۲۱، ۲۸۸	پشتی قالیچه فرنگی جا نمازی آستر ماهوت گلی: ۲۸۸
[پشتی] گلیمی گلی کردستانی وسط تریج: ۲۸۹	پشتی کوچک پارچه فرنگی آستر ماهوت قرمز: ۲۸۸
پشتی ماهوت مشکي مفتول دوز سفید آستر ماهوت: ۲۹۱	پشتی کوچک پارچه فرنگی ابریشمی آبی: ۲۹۱
پشتی مخمل گلی مفتول دوزی آستر زری بدن: ۲۸۸	پشتی کوچک پارچه فرنگی ابریشمی آبی: ۲۲۵
پشتی مخمل مفتول دوزی کوچک: ۲۲۵	پشتی کوچک پارچه فرنگی قرمز: ۲۲۵
پشتی مخملی گلی مفتول دوزی، آستر زری بدن: ۲۲۱	پشتی کوچک پارچه فرنگی گلی آستر ماهوت آبی: ۲۲۰
پشتی وسط قالیچه کردستانی سفید، تریج مشکی: ۲۲۱	پشتی کوچک تافته گل مخمل دوزی، زمینه سفید: ۲۲۱
پشتی وسط قالیچه کردستانی سفید تریج مشکی: ۲۸۸	پشتی کوچک فرنگی گل و بوته، زمینه سفید: ۲۲۱
پشتی وسط مخمل ده یک دوزی: ۲۲۱	پشتی کوچک فرنگی گل و بوته زمینه سفید: ۲۸۸
پولک دوزی: ۲۲۲	پشتی کوچک قالی کردستانی: ۲۲۰
پپاله توشی خوری: ۱۷۳	

پیش طاقچه تافته آبی ریشه دار فرنگی بر: ۲۷۷
 پیش طاقچه خنارای گل دار سنگله گوی دار:
 ۲۲۸
 پیشکار: ۱۱۰
 پیشکار آذربایجان: ۹۷
 پیشکار مالیه: ۱۰۹
 پیشکار مالیه قم و محلات: ۳۴۳

ت

تاج الدوله، خجسته خانم: ۹۹، ۱۱۵
 تاج الملوک: ۵۵
 تاج الملوک خانم: ۷۶
 تاج درویش: ۳۲۴
 تاج گل: ۱۰۳، ۱۲۱
 تاریخ آستانه ری (کتاب): ۱۰
 تاریخ افغانستان (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۶
 تاریخ الفی (کتاب): ۷۶، ۱۰۳، ۲۱۵، ۲۸۳
 تاریخ امپراطوری عثمانی (کتاب): ۶۹
 تاریخ تبریز (کتاب): ۴۹، ۶۱، ۸۸
 تاریخ تیموری (کتاب): ۲۱۶، ۲۸۴
 تاریخ سفر خراسان (کتاب): ۲۱۹، ۲۸۷
 تاریخ صفویه (کتاب): ۲۱۵، ۲۸۴
 تاریخ طبرستان (کتاب): ۲۱۵، ۲۸۳
 تاریخ عالم آرا (کتاب): ۲۱۵، ۲۸۴
 تاریخ هندی (کتاب): ۳۹، ۴۴، ۵۱، ۶۴
 ۷۸، ۸۱، ۹۳، ۱۱۵، ۱۶۷، ۲۱۴، ۲۸۲
 تاریخ عکاسی در ایران (کتاب): ۱۶۴
 تاریخ کورمان (کتاب): ۲۱۶، ۲۸۴

پیاله نعلبکی بلور سفید لب طلا: ۲۵۲
 پیاله نعلبکی لندنی: ۲۳۸
 پیاله نعلبکی یشم: ۱۹۸
 پیشانی بند: ۱۶۸، ۱۸۰
 پیشانی بند که هشت ستاره الماس دارد: ۲۶۸
 پیشانی بند مشکسی که هشت عدد ستاره
 الماس دار: ۲۶۸
 پیش بخاری تور فرنگی: ۲۹۲
 پیش پرده اطلس بنفش متن اطلس گلی: ۲۹۲
 پیش پرده تالار چلوار نقاشی فرنگی با ریشه
 ابریشمی: ۲۲۸
 پیش پرده چیت سبز جنگلی: ۲۹۲
 پیش پرده کرمیز گلی آستر دار: ۲۹۲
 پیش خدمتان مخصوص: ۱۶۴
 پیش سری گل الماس: ۱۷۹، ۲۶۷
 پیش سری گل الماس ستاره مروارید: ۱۶۶
 پیش سینه سنگ پادزهر دوره طلا: ۱۶۹
 پیش سینه سنگ فادزهر: ۱۷۷
 پیش طاقچه اطلس ارغوانی فرنگی دور سنگله
 فرنگی بر گودار: ۲۷۷
 پیش طاقچه تافته، گلی سنگله دار: ۲۲۸
 پیش طاقچه تافته آبی ریشه دار فرنگی بر: ۲۲۸
 پیش طاقچه خنارای گل دار سنگله و گودار:
 ۲۷۷
 پیش طاقچه اطلس ارغوانی دور سنگله دار
 فرنگی بر: ۲۲۸
 پیش طاقچه اطلس سبز سنگله و گوی دار:
 ۲۷۷، ۲۲۸

تذکره آشکده	تاریخ مسعودی (کتاب): ۶۵
توخانی: ۲۹۷	تاریخ مؤسسات تمدنی در ایران (کتاب): ۶۵
توشی: ۶۷	تاریخ وقایع و سوانح افغانستان (کتاب): ۱۹
توشی خوری نقره مشبک فرنگی ساز دسته‌دار:	تافته یزدی: ۲۲۱
۲۹۵	تالار رخت خواب‌خانه: ۲۲۰
توکمان: ۱۰۴، ۱۹۷	تالار نارنجستان: ۲۲۴، ۲۸۹
توکمانان: ۵۱، ۵۷	تب: ۱۰۸
توکمانان استرپاد: ۵۱، ۵۷	تبرزد: ۳۱
توکمان چای: ۳۷	تبرزین: ۳۲۴
توکمانیه: ۸۱	تبریز: ۱۹، ۳۶، ۳۸، ۴۹، ۹۳، ۹۴، ۱۱۴،
توکی: ۳۴۴	۲۰۵
توکیه: ۶۹	تبریزی: ۳۵
تومه طرح ارمنی: ۲۲۳	تبریزیه: ۹۶
تومه کشمیری: ۲۲۲	ته: ۷۶
تومه سفید کشمیری شاخ گوزن: ۲۲۲	تحفة الرضویه (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۶
تومه عظیم خانی: ۲۲۳	تحفة العالم (کتاب): ۹
تومه کرمانی: ۳۲۳	تحفة المراقین (کتاب): ۲۱۶، ۲۸۴
تومه کشمیری زمردی: ۲۲۳	تحفة الناصریه (کتاب): ۲۱۷، ۲۸۶
تومه کشمیری سفید شاخ گوزن: ۲۲۲، ۲۲۳	تخمه زمرد درشت دامله: ۱۵۸
تومه کشمیری لاکه: ۲۲۳، ۳۲۳	تخمه زمرد دور الماس زوج: ۱۵۱
تومه کشمیری متن لاکه: ۲۲۳	تذکره آشکده (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۷
ترنجه: ۱۹۶	تذکره آذر (کتاب): ۲۱۵ ← تذکره آشکده
ترباکدان طلای مینای مصور دوره زمرد ریژه:	تذکره الأئمه (کتاب): ۲۱۷، ۲۸۵
۱۷۶، ۱۶۹	تذکره تاریخ سیرالملوک (کتاب): ۲۱۵
تزاری: ۳۷	تذکره خاوری (کتاب): ۳۹، ۵۹، ۶۴، ۷۸،
تزوگ تیموری (کتاب): ۲۱۶، ۲۸۴	۸۱، ۱۱۵، ۲۸۲
تسبیح سرکار همایون: ۱۷۹	تذکره دولتشاه سمرقندی (کتاب): ۲۱۵، ۲۸۳
تسبیح مروارید: ۱۶۶، ۱۷۹، ۲۶۸	تذکره لطفعلی بیگ آذر (کتاب): ۲۸۴ ←

تنپوش مبارک: ۵۴	تسبیح مروارید خلیفه زمره: ۱۶۶، ۲۶۷
تنجیم: ۳۹	تسبیح مروارید وسط: ۱۶۶، ۱۸۰
تنسوق: ۳۷	تسنن: ۱۱۲
تنظیمات: ۶۹	تشک بزرگ پارچه فرنگی ارخوانی آستر
تنکسوق: ۳۷	کرمیز: ۲۹۰
تنگ آب لیمو خوری مرصع: ۲۵۷	تشک ترمه سلسله کرمائی گلی بزرگ آستر
تنگ بارفتن حنایی: ۲۴۸، ۳۰۲	ماهوت گلی: ۲۹۱
تنگ بلور ختایی قمرز کوچک: ۳۰۱	تشک مخمل گلی بزرگ آستر تطنی: ۲۹۰
تنگ بلور سبز کوچک: ۲۴۹	تشیخ: ۶۶
تنگ بلور سفید کوچک: ۲۵۲	تصانیف عارف: ۶۶
تنگ بلور قمرز زوج: ۲۵۵	تصریح: ۲۹
تنگ بلور قلم آبی: ۲۵۱	تصویر چینی شبیه زن فرنگی: ۲۵۲
تنگ بلور مرصع زمینه آبی: ۲۴۴	تعزیه: ۷۸
تنگ بلور مرصع زمینه آبی شربت خوری:	تعزیه خوانان: ۷۸، ۷۹
۳۲۰	تعزیه خوانی: ۳۲۳
تنگ چینی زمینه قمرز گل و بوتهدار کوچک:	تعزیه داری: ۴۸، ۱۳۳
۲۵۰	تعزیه گردان: ۷۸
تنگ روحی (رویی): ۲۹۵	تفسیر صافی (کتاب): ۲۹
تنگ سفید آب لیمو خوری: ۲۵۶	تفسیر قاضی (کتاب): ۲۹
تنگ سفید شربت خوری چشم گاوی: ۲۵۷	تفسیر قرآن ملا فتح الله (کتاب): ۲۱۹، ۲۸۷
تنگ سنگ شهدی: ۲۴۳، ۳۱۷	تقی خان: ۷۴
تنگ طلا: ۸۷، ۱۴۰، ۱۵۰، ۱۵۲، ۱۵۳،	تقی فراش: ۱۴۴
۱۸۱، ۱۵۷	تکیه دولت: ۲۸، ۷۸، ۷۹
تنگ طلای پای سماور: ۱۷۰	تلفراف نامجات: ۱۰۹
تنگ مرصع سفید دردار بزرگ دستهدار: ۲۵۲،	تلگراف خانه: ۱۹
۳۰۶	تماشا: ۸۶، ۱۹۶
تنگ مینا: ۲۷۳	تمتع: ۸۶، ۸۷، ۱۹۶
تنگ مینایی کوچک: ۳۱۰	تنبیها: ۳۰

تنگ نقره: ۱۸۲، ۱۸۶	چار پایه دار بلند تمام آویز: ۲۵۰
تنگ نقره فرنگی ساز دسته دار: ۱۸۴	چار سفید بلور تراش: ۲۵۱
توپال: ۵۲	چار سفید بلور تراش تمام آویز: ۳۰۴
توران آغا فخرالدوله: ۴۸، ۹۹، ۱۰۲، ۱۰۳	چار فیروزه شش کاسه شیروخورشیدی: ۲۵۰
۱۰۶ ← فخرالدوله	چار فیروزه نشان ۶ کاسه شیروخورشیدی قلم
توران آقا: ۴۸ ← توران آغا ← فخرالدوله	قرمز: ۳۰۴
توس: ۶۲	چار فیروزه شش کاسه: ۱۳۵
توشک ترمه سلسله سفید بزرگ آستر ماهوت	جاریه: ۶۶
ارخوانی: ۲۲۵	جام آبخوری طلا: ۱۷۰
توشک ترمه سلسله کرماتی گلی بزرگ، آستر	جام برنجی: ۲۵۴
ماهوت گلی: ۲۲۵	جام بلور هشتی تراش: ۲۵۶
توشک گلی پارچه ابریشمی فرنگی قرمز،	جام جم: ۱۲۶، ۲۱۹، ۲۸۷
آستر زنگاری: ۲۲۵	جام دسته دار مفضضی: ۲۴۸، ۳۰۳
توشک ماهوت گل دوز، کار رشت، بزرگ،	جام طلا: ۱۷۱
آستر ماهوت ارخوانی: ۲۲۵ ← تشک ...	جام طلای آبخوری: ۱۸۲
تولیت آستان قدس: ۱۰۳	جامع التمثیل (کتاب): ۲۱۶، ۲۸۵
تومان: ۲۰۰	جامع الدهوات (کتاب): ۲۱۷، ۲۸۵
تومان آغا فروغ الدوله: ۴۸، ۹۹، ۱۰۶، ۱۲۱	جام نقره: ۱۷۳، ۱۸۶
← فروغ الدوله	جانعلی میوه فروش: ۱۴۳، ۲۱۱
تهته: ۷۶	جانماز کردستانی آبی: ۲۲۷، ۲۷۶
تهران: ۱۹، ۳۱، ۳۸، ۴۲، ۴۴، ۴۹، ۵۲، ۵۵	جانماز کردستانی زمینه مشکی بزرگ: ۲۲۷
۵۸، ۸۴، ۸۵، ۹۷، ۱۰۳، ۱۰۸، ۱۱۰	جانمازی اسلامی گل دار ابریشمی: ۲۲۸
۱۱۴، ۱۲۵، ۲۰۹، ۲۱۱، ۲۸۲، ۳۲۸	جبه کرماتی: ۱۳۳
تیله: ۵۲، ۱۹۶	جبه ماهوت: ۱۳۳
	جریزه دار، عبدالکریم: ۱۲
	جعبه اسباب دندان: ۱۹۸
	جعبه چرم فرنگی: ۱۸۳
	جعبه چوبی فرنگی ساز که تنگ بلور: ۱۸۲
ج	
جاجرود: ۳۳۱	
چار بلور سفید تراش تمام آویز: ۲۵۱	

- جعبه حاشیه مخمل منبت فرنگی ساز: ۱۸۳
 جعبه کارد دسته شاخ سفید: ۱۹۸
 جعبه کارد و چنگال دسته صدف: ۱۹۸
 جلال الدوله، سلطان حسین میرزا: ۶۲
 جلال الدین خوارزمشاه: ۷
 جلال الدین میرزا: ۴۵
 جلال قاجار: ۲۱۷
 جلد ترمه: ۲۱۶
 جلد ترمه محرمات: ۲۱۴
 جلد تیماج: ۲۱۵
 جلد ساغری سوخته: ۲۱۴
 جلد قطعی لاک: ۲۱۹
 جلدکار باجی: ۸۶
 جلودار: ۷۶، ۱۰۰، ۱۳۳
 جلیل آباد: ۱۸
 جناب آقا: ۶۳، ۶۴، ۱۲۴، ۱۲۵
 جنگ اشعار (کتاب): ۲۱۵، ۲۸۳
 جنگ دوم ایران و روس: ۹۳
 جنگ های ایران و روس: ۳۷
 جنگ های ایران و عثمانی: ۹
 جواهر: ۱۰۶
 جواهرالکلام فی شرح شرایع الاسلام (کتاب):
 ۱۰۶
 جوجه فروش: ۱۴۲
 جهانسوز خان: ۷۵، ۱۴۵
 جهانگیر میرزا: ۷۹
 جیب مبارک: ۵۹
- چ
 چاتمه: ۱۰۶
 چادر سلسله بخور: ۲۷۵
 چادر سلسله مشکی: ۲۶۱
 چادر نماز ترمه زمردی: ۲۶۱، ۲۷۵
 چادر نماز ترمه سفید بوته: ۲۶۱، ۲۷۵
 چادر نماز سلسله سفید: ۲۷۵
 چادر نماز سلسله مشکی: ۲۷۵
 چارقد شال پنبه: ۳۲۴
 چارقد کرمانی: ۳۲۴
 چالمه یلقار: ۲۹۶
 جای دان بارقتن قلم قرمز و قلم آبی دانه نشان:
 ۳۰۲، ۳۴۷
 جای دان قلم آبی و قلم قرمز دانه نشان: ۲۴۹
 چپیه: ۳۲۴
 چراغ چودنی: ۲۵۴
 چراغ چودنی پایه بلند: ۲۹۷
 چراغچی: ۱۳۴، ۱۹۳
 چراغ خانه: ۱۹۷
 چراغعلی بیگ: ۱۲۲، ۲۱۰
 چراغ فرنگی پایه دار فانوس: ۲۲۸
 چشمه ملک: ۵۸
 چنار چینی مصنوعی: ۲۵۲
 چنگز خان: ۳۷
 چنگگز: ۳۷
 چنگیز: ۳۷
 چوب یاسا: ۹۳
 چهار گل وسط الماس: ۱۵۵

- چهارمقاله عروضی سمرقندی (کتاب): ۲۱۵،
 ۲۸۲
 چهل چراغ: ۱۳۴
 چهل چراغ اسلامبولی: ۳۲۵
 چهل چراغ انگوری: ۳۱۲، ۲۳۹
 چهل چراغ شاخه برنج: ۳۱۳
 چهل چراغ شاخه برنج اطاق آیینة نهارخوری:
 ۲۵۵
 چهل چراغ فیروزه: ۳۰۶، ۲۳۲
 چهل چراغ فیروزه بزرگ زنگدار: ۲۳۹
 چهل چشمه: ۵۸
 چهل سال تاریخ ایران (کتاب): ۱۱۵، ۱۲۶،
 ۱۶۰، ۱۶۴ ← المآثر والأثار
 چهل طوطی (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۶
 چینی: ۲۸۰، ۲۹۸، ۳۰۵، ۳۲۱
 چینی فروش: ۲۱۱
- ح
 حاج آقا بابا رشتی: ۹۹
 حاج آقا رضای خواجه: ۲۶۹
 حاج ابراهیم خان اعتمادالدوله: ۷۸ ←
 اعتمادالدوله
 حاج ابوالفتح: ۱۹۹
 حاج ابوالقاسم آمال العارفين: ۲۱۷ ←
 آمال العارفين
 حاج الحرمین الشریفین: ۳۲
 حاجب الدوله: ۷۳، ۷۵، ۲۱۱
 حاج سید زین العابدین: ۸۴ ← امام جمعه
 تهران
 حاج سید محمد باقر شفتی حجة الاسلام: ۲۰۹
 حاج محمد صادق: ۱۴۶، ۱۵۲، ۲۷۰
 حاج میرزا آقاسی: ۷۵، ۸۸، ۸۹
 حاج میرزا محمد مجتهد: ۳۴۰
 حاج میرزا نصرالله گرکانی: ۱۰۹
 حاجی آقا: ۳۲، ۳۶
 حاجی آقا بابا: ۵۶، ۱۰۵
 حاجی آقا محمد: ۸۵
 حاجی آقا محمد تاجر: ۸۳، ۸۴
 حاجی آقا محمد شال فروش: ۱۴۱
 حاجی ابراهیم بلورفروش: ۲۲۰
 حاجی ابوالفتح تاجر: ۱۳۸ - ۱۴۰، ۱۴۴،
 ۲۲۰، ۲۷۲، ۳۳۲، ۳۳۳
 حاجی ابوالقاسم: ۱۴۱، ۱۴۴، ۱۴۵
 حاجی الماس: ۱۹۴
 حاجی بشیر: ۱۹۳، ۱۹۵
 حاجی جانعلی خیاط: ۱۴۴، ۲۱۰، ۲۲۰
 حاجی حسین لشکر: ۲۱۰
 حاجی حسین مگر: ۱۴۲
 حاجی حسین مؤذن: ۱۹۷
 حاجی سعید: ۵۹، ۱۴۳، ۱۹۳، ۱۹۴، ۱۹۵
 حاجی سعید خواجه: ۲۱۱
 حاجی سلیمان: ۱۱۱
 حاجی سید اسدالله: ۲۸۵
 حاجی سید حسین: ۸۵
 حاجی سید رضا بلورفروش: ۱۴۲، ۲۱۰
 حاجی شیخ زین العابدین: ۲۸۵

- حاجی شیخ محمد: ۸۵
حاجی طرخانی: ۲۴۱، ۳۱۵
حاجی عباس: ۱۴۵
حاجی علی اکبر رزاز: ۱۴۳، ۲۱۰
حاجی علی بنکدار: ۱۴۳
حاجی علی حجار تهرانی: ۳۳۶
حاجی علی خان: ۷۳، ۷۵
حاجی علی خان مقدم مراغه‌ای: ۷۳
حاجی فیروز: ۱۱۲
حاجی کریم یزاز: ۲۱۲
حاجی کلباسی: ۲۸۶
حاجی کلبعلی: ۱۰۴، ۱۰۷، ۱۲۱
حاجی محمد: ۱۴۴
حاجی محمد آبدار: ۱۹۵
حاجی محمد ابراهیم بلورنروشن: ۱۴۴
حاجی محمد باقر کاتب: ۲۸۱
حاجی محمد بیگ قهوه‌چی باشی: ۱۶۴، ۲۰۴
حاجی محمد علی: ۳۳۴
حاجی میرزا محمد: ۱۰۵
حاجی نصرالله: ۱۳۸
حاجی یوسف: ۱۰۴
حاشیه میر (کتاب): ۲۸
حافظ: ۱۰، ۱۰۱
حافظ شیوازی: ۳۷، ۹۵
حبیب السیر (کتاب): ۲۱۴، ۲۱۷، ۲۸۳، ۲۸۵
حبیب خان نوری: ۱۱۷
حجار باشی: ۳۳۳
حجّتی: ۳۴۳
حجة الباقه (کتاب): ۲۱۷، ۲۸۵
حجة الحق: ۲۱۷
حديقة الشعراء (کتاب): ۱۷، ۱۹، ۴۴، ۶۱
۷۸، ۷۹، ۱۲۶، ۲۱۴، ۲۱۷
حديقة الشیمة (کتاب): ۲۸۷
حرمت الدوله اول: ۳۴۸
حرمت الدوله (دوم): ۳۴۷، ۳۴۸
حرمت السلطنة: ۶۶
حرم خانه: ۶۵، ۱۱۲، ۱۵۹
حرم سرای کریم خان: ۱۷
حرم مطهر حضرت معصومه: ۸۸
حسام السلطنة، ابوالنصر میرزا: ۷۹
حسام السلطنة، سلطان مراد میرزا: ۴۱، ۷۸
۷۹، ۸۱، ۸۲، ۱۱۵، ۱۲۵، ۱۲۶، ۱۳۷
حسام السلطنة، محمد تقی میرزا: ۵۹
حسن: ۶۳
حسن خان سالار: ۹۳
حسن خان سرتیب: ۲۰۳
حسن خان قاجار قزوینی: ۳۷
حسن شهرستانی: ۱۰
حسن صاحب جمع: ۱۹۵
حسنعلی طبیب: ۱۱۳
حسنعلی میرزا شجاع السلطنة: ۴۹ ←
شجاع السلطنة
حسن فراش: ۱۹۴
حسین: ۳۳
حسین الحینی: ۳۳
حسین خان: ۳۷، ۵۰، ۱۵۹، ۱۶۰

- حسین خان مشیرالدوله: ۴۷، ۴۹، ۱۳۷ ←
مشیرالدوله
حسین خیاز: ۳۵
حسین طباطبائی: ۲۱۱
حسینعلی شیخ‌الطبا: ۶۵
حسینعلی طیب: ۱۹۶
حسینعلی میرزا: ۳۴۷
حسینعلی میرزا فرمان‌فرما: ۴۹ ← فرمان‌فرما
حسینعلی میرزا یمین‌السلطنه: ۱۰۴ ←
یمین‌السلطنه
حسینقلی خان: ۵۱
حسینقلی خان شقاقی: ۲۱۱
حسین میبیدی، قاضی: ۲۱۸
حسین نایب‌التولیه عرب: ۶۰
حسین وفا: ۸
حشمت: ۷۸
حشمت‌الدوله، حمزه میرزا: ۱۲۵
حضرت خاقان: ۱۶۷
حضرت عبدالعظیم: ۳۴، ۳۵، ۴۱، ۴۴، ۱۳۱،
۱۳۲، ۲۰۴، ۳۲۵، ۳۳۰
حضرت معصومه: ۷۴، ۱۳۱، ۱۳۳، ۱۳۴
حق‌التولیه: ۳۲۸، ۳۳۹، ۳۴۱
حق‌الیقین (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۷
حقیقہ بارفتن سفید جای انگشت بیچ: ۳۱۰
حقیقہ برنج هفت جوش: ۱۹۸
حقیقہ چینی سرسته کوچک: ۲۵۵
حقیقہ چینی کوچک سرپوش‌دار: ۲۵۰
حقیقہ کوچک بلور سبز: ۲۴۹
- حقیقہ مرصع: ۲۳۰
حکیم‌الممالک، میرزا علی‌تقی: ۱۶۴، ۲۱۹،
۲۸۷
حکیم‌باشی: ۵۳
حکیم‌باشی، حاجی میرزا نظرعلی: ۸۱
حکیم‌باشی گری: ۶۵
حکیم رکن‌الدین: ۲۸۲
حکیم مسیح لال: ۵۳
حلقه نقره مکمل به الماس ریزه کعب قلیان:
۱۸۰
حلقه نقره کعب قلیان چرمی مکمل به الماس
ریزه: ۱۶۹
حلقه نقره مکمل به الماس ریزه کعب قلیان:
۲۶۸
حلیة المتین (کتاب): ۲۱۶، ۲۸۵
حماسی: ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۷
حسمزه مسیرزا حشمت‌الدوله: ۱۲۱ ←
حشمت‌الدوله
حوض خاله: ۱۰۳، ۱۰۴
حیات‌الحيوان (کتاب): ۲۱۵
حیات‌القلوب (کتاب): ۲۱۶
حیاء‌القلوب (کتاب): ۲۸۵
حیدریگ: ۳۲۷
حیدر علی خان: ۸۱
- خ
خاتون خان: ۱۶۷
خادم: ۲۶، ۲۷

احتشام الدوله	خادمان حرم: ۵۶، ۵۹، ۹۹، ۱۰۷، ۱۱۱
خان محقق: ۳۳۱	خادم پاشی: ۲۶، ۲۷
خان محمدخان: ۲۸۲	خازن الدوله: ۴۸، ۹۹، ۱۲۱
خان معتمدالملک: ۷۶ ← معتمدالملک	خازن صرف حبیب شاه: ۳۲۸
خان ملک ساسانی: ۴۰، ۴۱، ۹۳	خازن مهر: ۲۰۵
خان ناظر: ۴۷، ۸۶، ۸۷، ۸۸، ۱۳۸، ۱۳۹	خاصه: ۱۲۴
۱۴۲، ۱۵۰، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۶۱، ۱۸۵	خطاطرات احتشام السلطنه محمود علامیر
۱۹۴، ۲۰۴، ۲۱۹، ۲۶۰، ۲۷۰، ۲۹۷	(کتاب): ۹۷
۳۲۳، ۳۲۶، ۳۲۷، ۳۲۸، ۳۲۹	خطاطرات سیاسی امین الدوله (کتاب): ۱۰۶
خاور سلطان خانم: ۸۱، ۸۲	خطاطرات عباس میرزا ملک آرا (کتاب): ۳۷،
خجسته خانم تاج الدوله: ۴۸ ← تاج الدوله	۶۰
خداینده لوی: ۶۴	خطاطرات لیدی شیل (کتاب): ۵۵
خدام: ۱۹۳، ۱۹۶	خطاطرات مستحق الدوله شقایق (کتاب): ۲۱۱
خدمه اندرون: ۱۲۶	خطاطرات و خطرات (کتاب): ۹۴
خدایو جم، ۶۵	خاقان مقفور: ۱۳۴، ۲۳۹، ۳۱۱، ۳۳۹
خرازی: ۲۱۱	خالصجات دیوان: ۳۴
خراسان: ۶۲، ۷۹، ۸۸، ۹۴، ۱۰۱، ۱۲۴	خاله اوغلی: ۱۴۱، ۱۴۳، ۲۰۹
۱۲۵، ۲۰۹، ۳۳۵	خامس آل عبا: ۲۶
خراسانی: ۳۲۳	خان بالغ: ۲۸۱
خروس چینی: ۲۵۱	خان خانان: ۳۴۷
خزانه دار کل: ۳۴۳	خاندان امامی: ۸۴
خزانه دار کل ممالک محروسه ایران: ۳۳۷	خاندان سرداران دامغانی: ۶۴
خزانه داری کل: ۳۴۳	خاندان قره‌هاد میرزا: ۹۵
خزانه داری کل ایران: ۳۴۲	خاندان معیرالممالک: ۸۰
خزانه اندرون: ۱۷۱، ۱۷۲	خان سلطان: ۸۶، ۱۹۶
خبرو خان: ۸۲، ۸۳، ۱۳۷، ۱۴۱، ۱۴۵	خانعلی خیاط: ۱۴۱
۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۳، ۱۵۸، ۱۶۱	خانلر خان: ۹۸
۱۸۱، ۲۷۰، ۲۷۱	خانیتر میرزا احتشام الدوله: ۴۵، ۳۴۸ ←

- خسروی: ۴۴
خط بابا شاه: ۲۸۲ ← بابا شاه
خط ترقین: ۸۹، ۹۰، ۹۱
خط نستعلیق: ۲۱۳، ۲۱۴، ۲۱۵
خط نستعلیق جلی: ۲۱۵
خط نسخ: ۲۱۳
خلاصه الدعوات (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۶
خلعت متولی باشی مقبره خاقان مغفور: ۱۳۴
خمسه: ۱۹۲، ۳۲۷
خمسه نظامی (کتاب): ۲۱۴، ۲۸۳
خمسه نظامی مصور (کتاب): ۲۱۵
خناق: ۱۰۳
خنجر: ۳۲۴
خواجه تاشان: ۱۲۹
خواجه گرجی: ۴۹
خوار / خار: ۱۰۱
خوانساری: ۲۶۵
خوان سالار: ۲۰۵
خوانسالاری: ۴۷
خوجین آبداری جای سماوار: ۲۵۳
خوجین ترکی گلیمی: ۲۵۴، ۲۹۵
خوجین ده یک گلابتون اصل دوزی: ۲۹۶
خوجین قالی: ۲۵۴، ۲۹۶
خوزستان: ۳۲۹
خوش قدم: ۸۶
خوش نویس، آقا سید محمد: ۲۸۱
خوش نویس، آقا مهدی طهرانی: ۲۸۲
خوشه مروارید: ۱۷۹
خوشه مروارید با زمرد آویز: ۱۶۶
خوی: ۱۱۴، ۳۱۷
خیابان امیریه: ۴۱
خیابان باب همایون: ۱۸
خیابان خیام: ۱۸
خیابان سیروس: ۱۱۰
خیابان ناصر خسرو: ۱۸
خیار: ۶۷
- د
- دادگستری: ۱۲۰
دارالشورای کبری: ۱۶۰، ۲۰۹، ۳۲۸
دارالشوری: ۴۴
دارالفنون: ۱۹، ۵۳، ۶۵
داماد: ۳۱، ۶۴
دامقان: ۶۲
دامقانی: ۶۲
دانشکده انسانی: ۴۱
دانشگاه تهران: ۲۱۳
داود: ۹۸
داودخان وزیر لشکر: ۹۶، ۳۳۰
دجله: ۹۴
دختر اصفهانی: ۱۶۷
دختر سپهسالار: ۶۲
دختر شرون: ۸۷
دربار ناصری: ۷۲
درب اندرون: ۱۱۱، ۱۱۳
درب خانه: ۱۰۸

- دروازه دولت: ۱۸
- درویش ابراهیم: ۲۲۰
- دکان بزازی: ۳۴
- دکان بقالی: ۱۸۸، ۳۴
- دکان تنباکو فروشی: ۱۸۸، ۱۹۰
- دکان توتونی: ۱۸۸، ۱۹۰
- دکان چینی فروشی: ۳۴
- دکان شماهی: ۳۴
- دکان عطاری: ۱۸۸، ۳۴، ۱۹۰
- دکان قصایی: ۳۴
- دکان کبابی: ۳۴
- دکان کلاه دوزی: ۱۸۸، ۳۴، ۱۹۰
- دکان کوزه فروشی: ۳۴
- دکان گرجی دوزی: ۳۴
- دکان واریسی: ۳۴
- دل نواز: ۸۶، ۱۹۶
- دعاوند: ۱۸۹
- دمل: ۱۰۷
- دنبلی: ۱۰۷
- دوت: ۳۴۲
- دوربین دوچشمی فرنگی: ۲۷۴
- دوری: ۱۷۲
- دوری خورشید خوری: ۲۹۷
- دوستعلی خان معیرالممالک: ۴۱، ۴۷، ۶۳، ۸۰، ۸۱، ۸۴، ۱۰۳، ۱۱۱ ←
- معیرالممالک
- دوست محمد خان: ۸۰، ۸۱
- دوست محمد خان معیرالممالک: ۱۰۸ ←
- معیرالممالک
- دوشان تپه: ۱۰۸، ۳۳۱، ۳۳۲
- دریاچه لار: ۵۸ ← لار
- دست بند انگوری طلای فرنگی ساز مینا: ۲۶۷
- دست بند طلای فرنگی ساز مینای الماس: ۱۷۹
- دست بند طلای مینای الماس نشان فرنگی ساز: ۱۶۵
- دست بند مروارید: ۱۶۵، ۱۷۷، ۲۶۳
- دست بند مروارید درشت: ۱۷۷
- دست بند مروارید درشت سه قطاره شوابه دار: ۱۶۵، ۲۶۵
- دست بند مروارید وسط: ۱۶۵
- دستگاه قاجاری: ۳۳۵
- دعا خط میرزا آقا جان پرتو (کتاب): ۲۱۴
- دعا خط میرزا احمد (کتاب): ۲۱۳
- دعا خط میرزا احمد تیریزی (کتاب): ۲۱۳
- دعا خط میرزا احمد شاملو (کتاب): ۲۱۳
- دعای صباح (کتاب): ۲۸۱
- دعای صباح خط میرزا احمد تیریزی (کتاب): ۲۱۴
- دهوات (کتاب): ۲۸۶، ۲۱۷
- دهوات مترجم (کتاب): ۲۱۳
- دهوات مفتاح الجنان (کتاب): ۲۱۸
- دقتر استیفا: ۳۳۰
- دکان آجیل فروشی: ۱۸۸، ۱۹۰
- دکان ارسی دوزی: ۳۴

- دولت آبادی: ۲۸۳، ۲۸۴
 دولت ایران: ۴۹
 دولت باجی: ۱۹۶
 دولتشاه، محمدعلی میرزا: ۵۹، ۶۰، ۷۶،
 ۲۱۳
 دولت عثمانی: ۸۰، ۱۱۲
 دولت قاجاری: ۱۷
 دول خارجه: ۹۷
 دولو: ۱۰۹
 دیپلمات‌ها و کنسول‌های ایران و انگلیس
 (کتاب): ۵۵
 دیزی: ۲۹۹
 دیفتری: ۱۰۳
 دیگچه: ۳۰۰
 دیوارکوب سه لاله شاخه بلور فیروزه
 گلدان‌دار: ۲۳۲، ۳۰۶
 دیوارکوب شاخه برنج یک لاله: ۲۵۵
 دیوارکوب شاخه بلور فیروزه دو کاسه
 شیروخورشیدی نیزه‌دار: ۲۳۳
 دیوارکوب شاه‌نشین شاخه بلور فیروزه
 گلدان‌دار شیروخورشیدی: ۲۳۲، ۳۰۶
 دیوان: ۱۳۸
 دیوان انوری (کتاب): ۲۱۶، ۲۸۵
 دیوان ترکی فضولی (کتاب): ۲۱۷، ۲۸۵
 دیوان ثنایی فراهانی (کتاب): ۹۳
 دیوان حضرت امیر (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۷
 دیوان حکیم رودکی (کتاب): ۲۱۵، ۲۸۴
 دیوان حکیم سنایی (کتاب): ۲۸۵
 دیوان حکیم عنصری (کتاب): ۲۸۴
 دیوان حکیم قانلی (کتاب): ۲۱۶، ۲۸۵
 دیوان خانه: ۱۰۶
 دیوان دل‌سوز (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۶
 دیوان شمس‌الحقایی مولوی رومی (کتاب):
 ۲۱۸، ۲۸۶
 دیوان عارف قزوینی (کتاب): ۶۶
 دیوان عدالت: ۹۶
 دیوان عضد (کتاب): ۲۱۶
 دیوان کمال‌الدین اسمعیل (کتاب): ۲۱۶،
 ۲۸۴
 دیوان وصال (کتاب): ۲۱۶، ۲۸۵
 دیوان مسعود سعد سلمان (کتاب): ۲۸۳
 دیوان منوچهری (کتاب): ۲۱۵، ۲۸۳
 دیوان نوائی (ترکی) (کتاب): ۲۸۳
 دیوان نوائی (کتاب): ۲۱۵
 دیوان یغما (کتاب): ۲۱۹، ۲۸۷
 دیوان اشعار عرب (کتاب): ۲۱۴، ۲۸۳
 دیو سفید: ۱۹۸
- ذ**
 ذکاء، یحیی: ۱۶۴
 ذوالفقار خان: ۶۴
- ر**
 رئیس‌المجتهدین: ۸۴
 رئیس کل مالیات ایالتی: ۳۴۲
 رجال المآثر و الآثار: ۱۳۶ - المآثر و الآثار

- رجال عصر ناصری (کتاب): ۴۱، ۴۸، ۶۳، ۷۰، ۸۰، ۸۴، ۱۰۳، ۱۱۵، ۱۲۲
- رجال وزارت خارجه (کتاب): ۱۱۴، ۱۲۴
- رحمان: ۱۹۴
- رحمت الله بیگ: ۱۲۵
- رحمن: ۱۹۵، ۱۹۷
- رخت خواب خانه: ۲۵۳، ۲۹۲
- رساله مسمی به حجة البالغه (کتاب): ۲۱۷ ←
- حجة البلاغه
- رساله جناب حاجی ملا علی (کتاب): ۲۸۵
- رساله جناب شیخ زین العابدین (کتاب): ۲۱۷
- رساله جناب ملا علی (کتاب): ۲۱۷
- رساله حاج شیخ محمدحسن (کتاب): ۲۱۵
- رساله حاجی آبادهای (کتاب): ۲۱۵
- رساله حساب (کتاب): ۲۸۵
- رساله مرحوم شیخ محمدحسن (کتاب): ۲۸۴
- رساله مرحوم شیخ مرتضی (کتاب): ۲۸۶
- رساله مرحوم ملا مهدی نرائی (کتاب): ۲۱۷، ۲۸۵
- رساله ناصریه ملک الأطبا (کتاب): ۲۸۵
- رساله نخبه (کتاب): ۲۸۶
- رساله نخبه مرحوم حاجی کلباسی (کتاب): ۲۱۹
- رستم آباد: ۱۲۴
- رضاخان (شاه): ۶۳
- رضاقلی: ۸۷، ۳۲۷
- رضاقلی خان هدایت: ۱۷ ← هدایت، رضاقلی خان
- رضاقلی منشی: ۱۹۲
- رضاقلی نوائی: ۲۱۴
- رضا ناظم خلوت: ۶۴
- رفسنجانی، اکبر: ۷۴
- رکن الدوله، اردشیر میوزا: ۴۲
- رموز حمزه (کتاب): ۲۱۹، ۲۸۴
- رودیبار: ۵۸
- روزگار است این که گه عزت دهد گه خوار دارد (مقاله): ۶۶
- روزنامه: ۲۸۵
- روزنامه ایران: ۱۳۱، ۳۳۰
- روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه (کتاب): ۴۱، ۴۶، ۵۳، ۶۰، ۶۳، ۶۴، ۷۹، ۱۱۴، ۱۶۳
- روزنامه خاطرات نهرمان میوزا سالور هین السلطنه (کتاب): ۹۵
- روزنامه سفر هتبات عالیات (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۷
- روزنامه خاطرات (کتاب): ۶۹، ۱۶۰، ۳۳۵
- ← روزنامه خاطرات اعتمادالسلطنه
- روزنامه شرف: ۴۱، ۴۹، ۵۳، ۵۷، ۶۰، ۶۲، ۶۳، ۶۵، ۷۹، ۸۴، ۹۴، ۱۰۸، ۱۰۹
- ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۲۶، ۱۳۷، ۱۶۰، ۱۶۴، ۳۳۰، ۳۳۵
- روزنامه ملت منیه ایران: ۱۹
- روزنامه ملی: ۱۲۱
- روس: ۷۴
- روس ها: ۳۷، ۳۲۳
- روسی: ۵۱، ۹۴، ۱۲۹

- روسی‌ها: ۳۷
 روسیه: ۲۱۷
 روضه خوان: ۲۶، ۲۸
 روضه‌خوان، آقا سید محمد: ۲۱۱
 روضه‌الاتوار (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۶
 روضه‌الصفا (کتاب): ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۸۷
 روضه‌الصفا ناصری (کتاب): ۳۷، ۷۳، ۷۴
 ۹۳، ۲۱۸، ۲۸۶
 روفرشى اسلامبولى ريسمانى سفيد: ۲۲۴، ۲۸۹
 روفرشى پشمى سبز و ترمز فرنگى: ۲۲۴
 روفرشى قالى فرنگى: ۲۲۲
 روفرشى كان بخور: ۲۲۴
 روفرشى کرمانى متن گلى حاشيه محرمات
 سبز: ۲۲۴، ۲۸۹
 روفرشى ماهوت گل دوزى: ۲۲۴
 روفرشى ماهوت گل دوزى نو: ۲۸۹
 روفرشى منخمل کابلى گلى آستر قدک سجاف:
 ۲۷۷
 روفرشى منخمل کاشى: ۲۲۴
 روفرشى منخمل کاشى گلى: ۲۲۸
 روفرشى يک تخته بزرگ سلسله بخور
 آستر دار: ۲۷۶
 روکرسى فرنگى باف منجوق‌نما: ۲۲۷، ۲۷۶
 روکرسى فرنگى ماهوت: ۲۷۶
 روکرسى قالبى فرنگى کرميز: ۲۲۷
 روکرسى کرمانى تمام سلسله سبز: ۲۷۶
 روکرسى کشميرى تمام سلسله سبز: ۲۲۶
 روکرسى ماهوت سبز قالبى: ۲۷۶
 روکرسى ماهوت گل‌دانی اعلی: ۲۷۶
 روکرسى ماهوت گل دوزى: ۲۲۷
 روکرسى ماهوت گل دوزى اعلی: ۲۲۷
 روکرسى ماهوت گل دوزى متن گلى: ۲۷۶
 روکرسى یشمى فرنگى ماهوت: ۲۲۷
 روسی: ۸۲
 رياست استيفا: ۶۳
 رياست تحقيق ديوان نظام: ۳۲۹
 رياست دفتر و استيفا: ۶۳
 رياست صندوق‌خانه سلطنتى: ۱۶۳
 رياست قورخانه: ۱۶۴
 رياض: ۳۱
 رياض الشهادة (کتاب): ۲۱۹
 رياض‌المهاده (کتاب): ۲۸۷
 ريحانة الادب (کتاب): ۳۱، ۱۰۶
 ريش سفيدان قاجارىه: ۱۳۲
 ريس الاسلام: ۲۱۷
 ريس‌الکتاب، ميرزا حسين: ۱۹۴ - ۱۹۶
 ريس گارد: ۱۲۲
 رُ
 زادالمعاد (کتاب): ۲۸۱
 زادالمعاد بزرگ (کتاب): ۲۱۳
 زادالمعاد مترجم (کتاب): ۲۱۳
 زاخى: ۱۹۶
 زال خان ارمنى: ۱۶۰
 زاوية مقدسه حضرت عبدالعظيم: ۱۳۲

- زاویه مقدسه معصومه قم: ۱۳۱، ۱۳۳
زبان فرانسه، ۶۵
زبان فارسی (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۶
زبرد: ۱۲۱
زرگر باشی: ۱۶۳
زهیم الحکما، مهدی خان: ۴۶
زلفک: ۱۷۱
زلفک نمی بیج: ۱۷۰
زلفک نمی بیج طلا: ۱۸۵
زمرد آویز: ۱۵۰، ۱۵۷، ۲۶۷
زمرد بزرگ گویی آویز: ۲۶۳
زمرد خیاره دار گویی: ۲۶۳
زمرد گویی کوچک ساده: ۱۶۶
زنبیل: ۱۲۶
زنجان: ۴۶
زنجیر الماس برلیان: ۲۶۲
زنجیر الماس برلیان به انضمام آویز الماس:
۱۶۷، ۱۷۶
زنجیر مروارید: ۱۴۷، ۱۵۶
زندگانی خصوصی ناصرالدین شاه (کتاب):
۴۷، ۸۱، ۱۰۳، ۱۱۱
زندیه: ۸
زندگی: ۸۲
زوار: ۱۷
زوجه خسروخان: ۱۷۵
زمر: ۱۹۶
زمر سلطان: ۱۲۲
زیج الغ بیگ (کتاب): ۳۰
- زیر فنجان طلای مینا کرده مرصع فرنگی ساز:
۱۸۰
زیر فنجان قهوه خوری الماس نشان: ۱۸۵
زیر فنجان قهوه خوری خیاره دار قلم زده: ۱۸۲
زیر فنجان قهوه خوری مطلا فرنگی ساز: ۱۷۴
زیر فنجان قهوه خوری نقره مطلا مینا کرده
فرنگی ساز: ۱۸۴
زیر فنجان تملیکی مفضض: ۱۹۸
زیر فنجان نقره مطلا فرنگی ساز: ۱۸۳
زیرگوشی اطلسی گل دوزی کوچک: ۲۲۳
زیرگوشی بزرگ ابره زری آبی بوته جلیقه:
۲۲۳
زیرگوشی ترمه سفید: ۲۲۲
زیرگوشی چیت: ۲۲۲
زین العابدین: ۱۸۹
زین دارباشی: ۱۶۳
زینة المجالس (کتاب): ۲۱۶، ۲۸۴
- س
سادات اخوی: ۸۵، ۱۹۴
سادات اصفهان: ۲۱۴
سادات خاتون آبادی: ۸۴
سادات مازندران: ۸۵
سادات مشهور به اخوی: ۸۵ ← سادات
اخوی
ساری اصلان: ۳۷
سازمان اسناد ملی: ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۳۵، ۳۶،
۳۷، ۴۱، ۴۳، ۴۴، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۵۰

سپهسالار میروزا محمدخان دولو قاجار: ۶۲	۵۲، ۵۶، ۵۷، ۵۸، ۵۹، ۶۴، ۶۶
سجاد (ع): ۲۶۴	۶۷، ۶۸، ۷۰، ۷۱، ۷۶، ۷۷، ۸۸، ۹۰
سراج المنیر (کتاب): ۲۸۴، ۲۱۶	۹۱، ۹۳، ۹۴، ۹۷، ۹۸، ۹۹، ۱۰۰، ۱۰۱
سرانداز کرمانی گل بوته: ۲۷۶، ۲۲۶	۱۰۲، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۷، ۱۰۸، ۱۰۹
سرای ملک خانم: ۳۴۷	۱۱۰، ۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۱۹
سربشقایب طلای مرصع: ۱۶۹	۱۲۱، ۱۲۳، ۱۲۴، ۱۲۵، ۱۲۶، ۳۲۸
سریوش آجیل خوری: ۱۸۲	۳۳۷، ۳۳۸، ۳۴۱، ۳۴۳
سریوش بزرگ پلاو خوری: ۳۰۰	ساعت قاب طلای مکب انگریزی: ۲۶۲
سریوش بشقایب: ۱۷۳، ۱۷۱، ۱۵۴	ساعت قاب طلای مکب به انضمام زنجیر
سریوش بشقایب طلا: ۱۸۵، ۱۵۴	طلا: ۱۷۶
سریوش بشقایب طلای مرصع: ۱۸۰	ساعت تلاب طلای مکب با زنجیر طلا: ۱۶۹
سریوش بشقایب نقره: ۱۸۲	ساعت مینای لاجوردی الماس دار: ۱۷۸
سریوش پیاله: ۱۷۳	ساعت مینای لاجوردی الماس دار با زنجیر
سریوش پیاله ترشی خوری: ۱۷۱	طلا: ۱۶۹
سریوش ترشی خوری: ۱۵۴	ساعت مینای لاجوردی با زنجیر طلا: ۲۶۶
سریوش ترشی خوری طلا: ۱۸۵	ساهدالملک، احمدخان: ۶۱
سریوش خورش: ۱۷۳، ۱۷۲	سالار، محمدحسن خان: ۷۹، ۱۲۰
سریوش دوری: ۱۷۳، ۱۷۲، ۱۷۱	سال شروز: ۹۴
سریوش طلادوزی: ۱۸۵	سال خفور: ۹۴
سریوش قدح: ۱۷۳، ۱۷۲	سال نامه (کتاب): ۲۸۷
سریوش کاسه: ۱۷۳	ساروج بلاغ مگری: ۱۲۵
سریوش مطلای کوچک: ۱۷۳	سبد بلور با مجموعه منفض مشبک: ۲۴۹
سریوش نقره کوچک مطلا: ۱۸۲	سپهبد: ۴۷
سریوش نقره کوچک: ۱۸۲	سپهبدی: ۴۷
سردار: ۶۱	سپهسالار: ۶۴، ۷۰، ۱۰۸، ۱۱۷، ۲۰۷
سردار امجد: ۶۶	سپهسالار اعظم: ۶۲
سردار ایروانی: ۳۷	سپهسالار ایروانی: ۶۲
سردار قزوینی: ۳۷	سپهسالار قزوینی: ۶۲

- سرمداری آخری اصلی سارتن دوزی: ۲۶۱، ۲۷۵
- سرمداری ترمه زنگاری: ۲۶۱
- سرمداری ترمه زنگاری حاشیه پهن: ۲۷۵
- سرمداری منحل آبی یراق دار: ۲۶۱، ۲۷۵
- سردهشت: ۶۱
- سرقلیان: ۱۴۶، ۱۵۲
- سرقلیان با بادگیر: ۱۷۰
- سرقلیان تمام الماس مع زنجیر مروارید: ۱۶۰
- سرقلیان زینق دار: ۲۹۳
- سرقلیان سوگل مرصع به انضمام بادگیر طلا: ۱۶۹
- سرقلیان سنگ چهارگل الماس با زنجیر مروارید: ۱۸۵
- سرقلیان سه گل مرصع به انضمام بادگیر طلا: ۱۸۱
- سرقلیان شیدانی: ۱۷۰
- سرقلیان شیدایی طلا: ۱۸۵
- سرقلیان طلا مرصع مارپیچ ایرانی ساز به انضمام بادگیر: ۱۸۱
- سرقلیان طلای چرمی: ۱۷۱
- سرقلیان طلای فیروزه: ۱۸۵
- سرقلیان طلای فیروزه نشان با زنجیر طلا: ۱۷۰
- سرقلیان طلای فیروزه نشان با زنجیر طلا و بادگیر نقره: ۱۷۲
- سرقلیان طلای مرصع سه گل: ۲۶۹
- سرقلیان طلای مرصع مارپیچ ایرانی ساز با بادگیر طلا عدد: ۱۶۹
- سرقلیان طلای مکلل به الماس: ۱۸۱
- سرقلیان طلای مکلل به الماس و یاقوت ایرانی ساز: ۲۶۹
- سرقلیان طلای مینای مصور: ۲۶۹
- سرقلیان فیروزه طلا به انضمام بادگیر و زنجیر نقره: ۲۹۳
- سرقلیان کلا تمام الماس: ۱۵۲
- سرقلیان مکلل به الماس: ۱۴۷
- سرقلیان مکلل به الماس به انضمام بادگیر: ۱۵۵
- سرقلیان و بادگیر طلا: ۱۵۵
- سرقلیان و قلیان طلای چرمی: ۱۸۵
- سرقلیان یشم چهار گل خورشیدی الماس: ۲۹۳
- سرقلیان یشم که چهار گل خورشیدی و الماس نشان: ۱۶۹
- سرکی مستعمل کردستانی: ۲۵۴، ۲۹۶
- سرنی پیچ طلای مکلل به الماس و یاقوت: ۲۶۹
- سرنی پیچ مرصع: ۱۶۹
- سرنی پیچ مرصع طلای مکلل به الماس و یاقوت: ۱۸۱
- سرور: ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۷
- سرورالدوله: ۴۱، ۶۰
- سرهنگی غلامان: ۱۲۹
- سعادت: ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۷
- سعادت نوری، حسین: ۱۲۰

عضدالدوله	سعدالملک، قنبرعلی خان: ۱۲۵
سلطان اویس میرزا: ۹۵، ۳۴۸	سعدی: ۱۰۱، ۲۱۹
سلطان جلال‌الدین میرزا: ۲۱۷	سعید: ۱۹۵، ۱۹۷
سلطان حسین میرزا جلال‌الدوله: ۶۲ ←	سفارت انگلستان: ۹۴
جلال‌الدوله	سفارت انگلیس: ۱۱۴
سلطان خانم: ۱۲۲، ۲۸۲	سفارت ایران: ۱۲۴
سلطان عبدالحمید میرزا ناصرالدوله: ۴۹ ←	سفارت ایران در فرانسه: ۱۲۴
ناصرالدوله	سفر مکه: ۱۲۶
سلطان عبدالعزیز: ۶۹	سفرنامه زمستانی جیمز فریزر (کتاب): ۹۳
سلطان عبدالمجید میرزا عین‌الدوله: ۱۱۵ ←	سفرنامه کنت دوسرسی (کتاب): ۸۸
عین‌الدوله	سفرنامه مستر بنجامین (کتاب): ۸۰، ۱۱۴
سلطان عثمانی: ۹۴	سفرنامه سولتیکوف (کتاب): ۹۴
سلطان کبابی: ۱۲۲	سفیر ایران در دربار عثمانی: ۴۹
سلطان مجید: ۶۹	سفیر روسیه: ۴۲
سلطان محمد میرزا سیف‌الدوله: ۶۲، ۱۱۵،	سفیر فرانسه: ۸۸
۱۱۷ ← سیف‌الدوله	سفیر کبیر ایران در عثمانی (توکیه): ۱۱۲
سلطان مراد میرزا حسام‌السلطنه: ۴۱، ۸۱	سفیر ممالک متحده در ایران: ۸۰
۱۲۵، ۱۳۷ ← حسام‌السلطنه	سفینه انتخاب (کتاب): ۲۱۵
سلطنت آباد: ۷۲، ۱۰۵، ۱۱۱، ۱۱۳	سفینه النجات (کتاب): ۲۸۴
سلماس: ۱۶۰	سکینه خانم: ۵۱
سلمان: ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۷	سلاجقه: ۷
سلیم: ۶۹، ۱۰۷، ۱۴۴، ۱۹۶	سلام حام: ۱۱۱
سلیمان: ۹۸، ۳۳۶	سلسله زنگاری: ۳۲۳
سلیمان خان: ۱۷، ۸۹، ۹۱، ۱۲۲	سلسله کرمانی لیمویی ریشه گلابتون: ۲۲۸
سلیمان خسان ادیب‌السلطنه: ۵۰ ←	سلسله کشمیری زنگاری: ۲۲۳
ادیب‌السلطنه	سلسله گلی کشمیری: ۳۲۳
سلیمان خان اعتضادالدوله: ۳۴۷ ←	سلطان: ۸۶، ۱۹۶
اعتضادالدوله	سلطان احمد میرزا: ۵۱، ۶۲، ۷۸، ۹۲ ←

- سليمان خان خان خانان: ۴۷، ۸۹، ۳۴۷
- سليمان شيخ الاسلام، ميرزا: ۱۱۴
- سليمانی: ۲۶۴
- سليمانی امرودی: ۲۶۴
- سليمانی مدوره: ۲۶۴
- سليم (غلام بچه سياه): ۱۲۹
- سليم خان: ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۱۱
- سماور بزرگ تمام اسباب بی تنوره: ۱۸۳
- سماور بزرگ تمام اسباب مفضض: ۲۹۵
- سماور يلور قهوه پزی: ۲۵۸
- سماور خياره دار: ۱۸۳
- سماور کوچک یا تنوره: ۱۸۳
- سماور مفضض: ۱۸۴، ۲۳۱، ۲۳۸، ۳۰۲
- سماور مفضض بی تنوره: ۱۹۸
- سمنان: ۶۲
- سمانی: ۶۴
- سنجاق الماس ریزه: ۱۶۸، ۱۷۷
- سنجاق الماس فرنگی ساز: ۲۶۳
- سنجاق الماس فرنگی ساز آویز لعل: ۱۷۷
- سنجاق الماس فرنگی ساز لعل: ۱۶۸
- سنجاق الماس کوچک: ۱۶۸، ۱۷۷، ۲۶۲
- سنجاق الماس وسط: ۱۶۸، ۱۷۷
- سنجاق طلا: ۱۶۸، ۱۷۷، ۲۶۴
- سنجر میرزا: ۹۵
- سنگ قبر مهدلیا: ۳۳۶
- سواره نظام: ۱۰۶
- سورة زمر: ۲۹
- سورة مریم: ۲۹
- سورة منافقین: ۲۹
- سورة النمل: ۹۸
- سورة الواقعة: ۱۱۸
- سوزنی بزرگ تومه سورمه ای اهلی: ۲۲۶
- سوزنی تومه ریشه گلابتون: ۱۳۵
- سوزنی تومه گل بوته بزرگ، حاشیه کتانی آبی: ۲۲۶
- سوزنی تومه گلی شاخ گوزن، بزرگ، حاشیه هظیم خانی: ۲۲۶
- سوزنی زری طاس سفید بزرگ ریشه گلابتون: ۲۲۷
- سوزنی زیو سماور پارچه فرنگی ریشه گلابتون: ۲۲۸
- سوزنی سفید سلسله شال پنبه آسترو سجانف دار: ۲۲۸
- سوزنی کرمانی سفید بزرگ ریشه گلابتون، آستردار: ۲۲۶
- سوزنی مخمل گلی گلابتون دوز: ۲۲۷
- سوزنی مفتول دوز آبی حاشیه ترمز: ۲۲۷
- سولتيكوف نقاش: ۹۴
- سه سال در دربار ایران (کتاب): ۶۶
- سیاستگران دوره قاجار (کتاب): ۴۰، ۴۱، ۵۵، ۹۳
- سیاستگران عصر قاجاریه: ۹۳ ←
- سیاستگران دوره قاجار (کتاب)
- سیاه سرفه: ۱۰۲
- سید ابراهیم قزوینی: ۸۴
- سید ابوالقاسم: ۲۱۲

شال ترمه بوته زرد طاقه: ۲۶۱	سید اسماعیل: ۸۵
شال کرمانی: ۱۳۳، ۳۲۴	سیدالشهدا: ۷۴
شال کشمیر: ۱۲۸	سید جواد ظهیرالاسلام: ۱۰۳ ←
شال مشهدی راه باریک: ۲۶۱، ۲۷۵	ظهیرالاسلام
شال نقده دوزی: ۳۲۴	سید علامه: ۳۱
شانون (تاجر فرانسه): ۲۱۱	سیرالملوک (کتاب): ۲۸۴
شاه اسماعیل اول: ۹	سیستان: ۶۲
شاهد صادق (کتاب): ۲۱۵، ۲۸۳	سیف آزاد، عبدالرحمن: ۶۶
شاهرود: ۶۲	سیف الدوله، سلطان محمد میرزا: ۶۲، ۱۱۵، ۱۱۷
شاهزاده خانم: ۱۴۳	سیلاب گوی طلای فیروزه نشان: ۱۸۵
شاهزاده داماد: ۶۲، ۱۱۵، ۱۱۸	سینی دسته دار فرنگی: ۱۷۲
شاهزاده سادات: ۱۶۷	سینی زیر شمعدان کوچک: ۱۷۵
شاهزاده عبدالعظیم: ۳۵، ۱۶۲، ۱۹۲	سینی طلا: ۸۳
شاهزاده هرمز: ۲۱۸، ۲۸۶	سینی طلای زیر فنجان چای خوری: ۱۸۳
شاه سلطان حسین صفوی: ۸ - ۱۰	سینی فرنگی بزرگ خوانچه دسته دار مصور:
شاه شجاع مظفری: ۹۵	۲۳۱
شاه عباس: ۴۲	سینی قلم زده: ۱۷۴
شاه مرحوم: ۷۵	سینی گرد شیر و شکر طلا و نقره: ۳۰۶
شاه نجف: ۱۳۸	سینی مدور خیاره دار: ۱۷۴
شاهی: ۱۸۹، ۲۰۰	سینی نقره هلالی قلم زده: ۱۸۲، ۲۷۲
شیهه جنگ حضرت با مخالفین: ۳۲۱	سیوطی: ۲۹
شیهه علم مبارک حضرت عباس: ۳۲۱	
شیهه مکه معظمه: ۳۲۱	
شتر: ۱۹۲	ش
شترخانه: ۱۳۳	شارژه دافرن: ۱۲۴
شجاع السلطنه، حسنعلی میرزا: ۴۹	شاطر: ۱۳۳
شرابۀ مروارید: ۲۶۵	شاطر حلبیضا: ۱۴۲، ۲۱۰
شرایع الاسلام (کتاب): ۲۹	شال ترمه بوته زرد: ۲۷۵

- شرح ابیات مثنوی (کتاب): ۲۱۶
 شرح ابیات مثنوی خط بابا شاه (کتاب): ۲۱۴
 شرح باب حادی عشر (کتاب): ۲۹
 شرح بدایه مبینی (کتاب): ۳۰
 شرح تجرید (کتاب): ۳۰
 شرح تذکره نیشابوری (کتاب): ۳۰
 شرح حال خاطرات عباس میرزا ملکآرا (کتاب): ۱۶۳ ← خاطرات عباس میرزا ملکآرا
 شرح حال رجال ایران (کتاب): ۱۷، ۱۹، ۳۷، ۳۹، ۴۱، ۴۳ - ۴۶، ۴۸، ۴۹ - ۵۰، ۵۳، ۶۰ - ۶۶، ۷۰، ۷۲، ۷۳، ۷۹، ۸۰، ۸۴، ۸۸، ۹۳، ۹۶، ۹۷، ۹۹، ۱۰۶، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۲۰، ۱۲۴، ۱۲۶، ۱۲۷، ۱۳۷، ۱۶۰، ۱۶۳، ۱۶۴، ۱۹۰، ۲۰۵، ۲۰۹، ۲۱۴، ۲۲۸، ۳۲۹، ۳۳۵
 شرح حکمت العین (کتاب): ۳۰
 شرح خفزی بر الهیات (کتاب): ۳۰
 شرح خواص اسماء الله (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۷
 شرح دیوان حضرت امیر (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۶
 شرح زندگانی من (عبدالله مستوفی) (کتاب): ۱۱۴، ۱۶۳
 شرح نهج البلاغه (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۷
 شرحی بر تجرید الکلام (کتاب): ۲۰۹
 شرق تهران: ۱۰۸
 شعاع الدوله: ۲۰۵
 شعاع السلطنه، فتح الله میرزا: ۱۰۴، ۱۱۵
 شعبان آبدار: ۱۹۸
 شعبان آقا: ۱۹۷
 شعرای قاجاری: ۴۲
 شفا (کتاب): ۲۲، ۸۶
 شفا باجی: ۱۹۶
 شفاء یحیائیان: ۵۰
 شفیع مازندرانی، میرزا: ۷۸
 شکسته: ۲۱۳
 شکوه السلطنه: ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۱۵، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۳
 شلیل: ۶۹، ۷۰، ۷۶
 شمامه طلای ملیله: ۱۸۰
 شمامه طلای ملیله جای عنبر سارا: ۱۶۹
 شمامه طلای ملیله ساز جای عنبر: ۲۶۸
 شمایل مبارک جناب امیر مؤمنان صلوات الله علیه: ۳۲۱
 شمیران: ۱۲۴ ← شمیران
 شمیرانات: ۴۹ ← شمیرانات
 شمس الدوله: ۱۱۵
 شمس العماره: ۱۳۱
 شمس بانو خانم: ۱۶۷
 شمس و قهقهه (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۶
 شمیة: ۳۰
 شمشیر: ۳۲۴
 شمع خانواده: ۴۷
 شمعدان بارفتن آویزدار: ۲۳۵
 شمعدان بلور آویزدار به انضمام زیرو مردنگی قلم طلای دانه نشان: ۲۵۱
 شمعدان بلور قوئل مرصع: ۲۵۶، ۳۱۸

شیخ جعفر عرب: ۱۰۶	شمعدان پایه مطلای چینی آویزدار: ۲۴۷،
شیخ محمد: ۱۸۹	۳۰۲
شیخ محمد بن سلیمان تنکابنی: ۸۴	شمعدان جیوه سبز: ۲۳۸
شیخ محمد (پسر آخوند): ۱۹۱	شمعدان جیوه قرمز: ۲۳۹
شیخ محمد حسن نجفی اصفهانی: ۱۰۶،	شمعدان چودنی (صورت غلام سیاه دارد):
۲۸۴، ۲۱۵	۲۴۶
شیخ محمد حسین: ۸۴	شمعدان چینی قلم سبز: ۲۵۲، ۳۰۶
شیخ مرتضی انصاری شوشتری: ۲۱۷، ۲۱۸،	شمعدان چینی کوچک به انضمام مردنگی
۲۸۷	کوچک: ۲۵۲، ۳۰۴
شیخ موسی: ۱۰۶	شمعدان سه لاله مفضض: ۲۴۸، ۳۰۲
شیخیه آذربایجان: ۴۶	شمعدان فنی: ۱۷۵
شیخیه کرمان: ۴۴	شمعدان قلم جیوه: ۲۳۷
شیراز: ۱۷، ۴۹، ۱۲۰	شمعدان مطلای زنجیره دار: ۲۵۲
شیرخان: ۴۷، ۳۴۷ ← عین الملک	شمعدان مفضض کوچک: ۲۵۸، ۳۱۹
شیرخان عین الدوله: ۹۴ ← عین الدوله	شمعدان نقره: ۳۰۲
شیرخان عین الملک: ۵۰، ۳۴۷ ← عین الملک	شمعدان نقره فنی: ۱۸۲، ۲۷۲
شیردان چینی: ۲۴۰	شمیران: ۴۱، ۱۲۴، ۱۲۵
شیردان دسته دار مفضض: ۲۴۸، ۳۰۲	شمیرانات: ۴۹، ۷۰، ۱۱۷
شیردان مفضض: ۲۴۸، ۳۰۲	شوستر، مورگان: ۳۴۳
شیر محمد: ۳۲۷	شورش افغانه: ۱۰
شیر و خورشید با زنبق الماس طلای	شهربانو خانم: ۶۴
فرنگی ساز: ۱۷۹	شهر ری: ۱۶۳
شیر و خورشید با زنبق الماس فرنگی ساز: ۱۶۶	شهرستانک: ۵۷، ۵۸، ۱۲۲، ۱۲۳
شیر و خورشید با زنبق طلای فرنگی ساز: ۲۶۷	شهر: ۸۶
شیرین: ۸۶، ۱۹۶	شیخ ابوالقاسم: ۱۸۹، ۱۹۰، ۱۹۱
شیهه: ۱۱۲، ۱۱۴	شیخ الأطباء: ۲۱۱
شیمی: ۱۰۶	شیخ الطایفه: ۲۱۷
شیمان: ۱۰۶، ۱۳۱	شیخ باقر: ۱۰۶

- شیل، میجر جستن: ۵۵
- صفری: ۹
- صفریه: ۸۴، ۳۴۲
- صمد: ۱۹۷
- صحن
- صاحب جواهر: ۱۰۶
- صاحب جواهر الکلام: ۲۱۵
- صاحب خانم: ۱۲۶
- صاحب قرآن: ۱۲۲
- صادق آل محمد (ع): ۸۲
- صادق طباطبائی همدانی، سید: ۸۴
- صارم الدوله: ۴۳، ۴۴، ۴۵، ۴۶
- صارم الدوله، علیقلی میرزا: ۴۳
- صافات: ۲۹
- صحاح اللغة (کتاب): ۲۹
- صحیفه حلویه (کتاب): ۲۱۹، ۲۸۷
- صحیفه کامله سجاده (کتاب): ۲۸۱
- صحیفه سجاده خط مرحوم آقا ابراهیم (کتاب): ۲۱۳
- صدارت: ۹۳، ۹۳
- صدارت عظمی: ۶۲
- صدراعظم نوری: ۵۰، ۶۱ ← میرزا آقاخان نوری
- صدرالعلماء، میرزا مرتضی: ۸۴
- صرح: ۶۶
- صرف جیب شاه: ۱۶۴
- صرف میر (کتاب): ۳۰، ۲۱۷، ۲۸۶
- صفری خاتم شاه عبدالعظیم: ۱۲۲
- صفات الحیوان (کتاب): ۲۸۴
- صفتی: ۱۹۵، ۱۹۷
- صنایع الدوله: ۷۳
- صنایع الملک، ابوالحسن خان: ۴۲
- صورت چینی شبیه زن فرنگی: ۲۵۵
- صوف: ۳۲۳
- ض
- ضوابط (کتاب): ۸۴
- ضوابط الأصول (کتاب): ۸۴
- ضیاء الدوله: ۴۹، ۲۱۱
- ضیاء السلطنه: ۱۰۳، ۱۱۴، ۱۴۱، ۱۴۳، ۱۴۵
- ظ
- طاقدیس (کتاب): ۲۱۷، ۲۸۶
- طايفة كالحند: ۳۲۷
- طبرزد: ۴۱
- طیب خاص دربار ناصری، ۶۵
- طیب خاص قتل السلطان، ۶۵
- طیب نظامی: ۵۳
- طرح ارمنی دوز: ۲۲۳
- طاقان ترکمان: ۱۹۵، ۱۹۷
- طلاآت صندوق خانه: ۱۶۲
- طلاآت قهوه خانه: ۱۶۲

- ١١٠، ١٢٦ ← ملك آراء، عباس ميرزا
 عباس ميرزا نايب السلطنة: ١٧، ٤٥، ٤٢، ٧٩،
 ٩٢، ٩٤، ١٢١، ١٢٦، ١٩٨، ٢٠٥، ٣١٣،
 ٣٤٨ ← نايب السلطنة
 عبدالحسين خان فخرالملك: ٥٠ ←
 فخرالملك
 عبدالحسين ميرزا: ٤٩
 عبدالرزاق خان: ١٢٤
 عبدالعزيز خان عثمانى: ٢٥١
 عبدالمولى ميرزا احتشام الدوله: ٩٥، ٣٤٨ ←
 احتشام الدوله
 عبدالمولى ميرزا احتشام الملك: ٩٥ ←
 احتشام الملك
 عبدالله يوبهاني، سيد: ٨٥
 عبدالله خان: ٣٨
 عبدالله خان علاء الملك: ١٠٨ ← علاء الملك
 عبدالله خان مستوفى گرگانى: ٦٣
 عبدالله خان يوشى انتظام الدوله: ٦٦ ←
 انتظام الدوله
 عبدالله حقيلى: ١٠
 عبدالله متولى: ٣٣٩
 عبدالله مستوفى: ١٠٩
 عبدالوهاب بن الجانى حلى محمد الأصفهاني:
 ٢٣
 عبدالوهاب حكيم باشى، ميرزا: ١١٩، ١٢١،
 ١٩٣، ١٩٦، ٢١١
 عبدالوهاب خان شيرازى: ٢٠٩
 عبدالوهاب طيب: ٢١١
- ١٦٢
 طلای گلوله خزانه اندرون: ١٧١
 طلای مينای سياه: ٢٦٤
 طوفان البكاء (كتاب): ٢٨٥
 طولوزون: ٥٣، ٥٤، ١٠٨
 طهارة بحار الأنوار (كتاب): ٢٩
 طهران: ٢٠، ٢١، ٥٧، ١٣١، ١٨٢، ٢٠٥،
 ٢٠٨، ٢٠٩، ٣٣٧، ٣٤٣
 طى الأرض: ٦٧
- ظ
- ظهيراالاسلام، سيد جواد: ١٠٣
 ظل السلطان، مسعود ميرزا: ٥٥، ٦٥، ١٢٢،
 ٣٣٥
 ظهير الدوله، ابراهيم خان: ٤٤
 ظهير الدوله، حلى خان: ٤٨، ١١٧، ٣٤٧
- ع
- عابدين خان: ٣٤٧
 عارف تزوينى: ٦٦
 عاشورا: ٢٦، ٢٨
 عالم آراى عباسى (كتاب): ٤٢
 عاليه خانم: ٧٧
 عاليه سلطان خانم: ٦٤
 عايشه خانم: ٦٦، ٦٧
 عباسعلى فراش خلوت: ٢١٢
 عباسعلى بيگ: ٩٧
 عباس ميرزا (دوم): ٣٧، ٤٩، ٨٨، ٩٣، ٩٤

عطر دان سنگ فادزهر: ۲۶۴	عبدالوهاب طیب کاشی: ۶۵
عطر دان صدف: ۲۴۶، ۳۰۰	عبقری: ۱۰۶
عطر دان طلای فرنگی ساز گل آبی: ۲۶۸	عتبات: ۹۴، ۱۱۲، ۲۰۳
عطر دان طلای مصور: ۱۸۰، ۲۶۸	عتبات عالیات: ۳۱، ۱۱۲، ۱۱۴، ۱۲۶
عطر دان طلای مصور با زنجیر طلا: ۱۶۸	عثمانی: ۴۹، ۶۹، ۱۱۵، ۳۲۷
عطر دان طلای مکلل به الماس: ۲۶۶	عثمانی ما: ۱۱۵
عطر دان طلای مکلل به الماس ریزه برلیان:	عراق: ۱۱۲
۲۶۳	عرب: ۲۱۷
عطر دان طلای مینا: ۱۶۸، ۱۷۷، ۱۷۸، ۲۶۶	عربی: ۹۴
عطر دان طلای مینای سبز گل الماس	عرتچین قلیان: ۱۴۶، ۱۵۵، ۲۷۱
ریزه دار دور الماس: ۱۶۸	عزت الدوله (ملک زاده خانم): ۴۷، ۵۰، ۵۵
عطر دان طلای مینای لاجوردی الماس نشان	۵۶، ۷۱، ۷۶، ۱۰۸، ۱۰۹، ۱۵۹، ۳۳۷
فرنگی ساز: ۱۶۸	عزیز الدوله: ۸۸
عطر دان طلای مینای لاجوردی مکلل به	عزیز السلطان، خلامعلی خان: ۴۱، ۱۲۲
الماس با بند طلا و مروارید: ۱۶۸	عزیز خان سردار کل: ۴۹، ۶۱، ۱۹۴، ۱۹۵
عطر دان کوچک الماس با بند مروارید: ۱۶۸	۱۹۷
عطر دان گل الماس ریزه مینای سبز دور	عصر ناصری: ۳۲۹
الماس ریزه، بند طلای فرنگی ساز: ۲۶۷	عصمت الدوله: ۸۰، ۱۰۸
عطر دان مکلل به الماس: ۱۷۶	عصمت السلطنه: ۳۴۸
عطر دان مینای الماس نشان فرنگی ساز: ۲۶۷	عضد الدوله، سلطان احمد میرزا: ۳۹، ۵۱
عطر دان مینای طلای لاجوردی مکلل به	۶۲، ۶۳، ۷۸، ۹۲، ۱۱۵، ۱۶۷، ۳۳۳
الماس: ۱۸۰	۳۳۵
عطر دان مینای لاجوردی الماس نشان	عضد الملک، علیرضا خان: ۶۳، ۶۴، ۷۸
فرنگی ساز: ۱۷۹	۱۳۶، ۱۳۷، ۱۳۹، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۷
عطر دان مینای لاجوردی طلای مکلل به	۱۵۹، ۱۶۳، ۱۷۶، ۱۹۹، ۲۰۴، ۲۰۷
الماس: ۲۶۷	۲۱۹، ۲۲۰، ۲۷۴، ۳۳۲
هفت خانم: ۱۲۲	عطر دان الماس: ۱۶۵، ۱۷۸
هفت روی الماس ریزه به انضمام مروارید:	عطر دان بلور: ۱۶۵، ۱۷۹

علی چراغچی، مشهدی: ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۷،	۱۷۷، ۲۶۳
۱۹۹، ۳۱۱	عقد روی الماس ویژه به انضمام سرواوسید:
علی حسام‌الدین میرزا، سینه: ۱۰۳	۱۶۶
علی خان: ۱۰۶	عقرب: ۱۱۳
علی خان ارشدالدوله: ۱۲۲ ← ارشدالدوله	عکاس باشی: ۱۶۴
علی خان پیشخدمت: ۱۲۶	عکس عمده خلوت: ۳۱۳
علی خان دامغانی: ۶۴	عکس نایب السلطنه: ۳۱۳
علی خان سینکی: ۱۰۶، ۳۲۸	علامه رازی: ۳۰
علی خان ظهیرالدوله صفا علی شاه: ۴۸ ←	علامیر: ۹۷
ظهیرالدوله	علاءالدوله: ۹۷، ۱۲۴، ۱۲۵
علیرضا: ۲۱۰	علاءالملک، عبدالله خان: ۱۰۸
علیرضاخان: ۶۳، ۳۳۱، ۳۴۷	علمی: ۲۸۲
علیرضا خان پیشخدمت خاصه: ۹۶	علی: ۲۱، ۷۲
علیرضاخان حبیب‌الملک: ۴۷، ۲۰۳، ۲۰۵،	علی آباد: ۱۸۹
۳۳۱، ۳۴۷ ← عضدالملک	علی اصغر خان اتابک امین السلطان: ۹۲، ۱۹۰
علی صراف: ۱۴۵	← امین السلطان
علی قاپوچی: ۱۹۴	علی اکبر، میرزا: ۱۴۶، ۲۰۵
علیقلی: ۱۹، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۶، ۲۷، ۲۸	علی اکبر آبدار، مشهدی: ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۷،
علیقلی خان: ۲۰۵	۲۱۰
علیقلی میرزا: ۲۴، ۲۵ ← اعتضادالسلطنه	علی اکبر تحویلدار: ۱۴۲، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۱۲
علیقلی میرزا اعتضادالسلطنه: ۱۹، ۲۰، ۳۵،	علی اکبر حجار: ۳۳۴، ۳۳۶
۳۹ ← اعتضادالسلطنه	علی اکبرخان، میرزا: ۱۳۷، ۱۴۱، ۱۴۵،
علیقلی میرزا صارم‌الدوله: ۴۳ ← صارم‌الدوله	۱۴۶، ۱۵۲، ۱۵۴، ۱۷۵، ۱۸۱، ۲۰۹،
علی محمد: ۲۲۰	۲۷۱
علی محمد یاب: ۴۶، ۱۱۰	علی بابا مشرف، میرزا: ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۷
علی مدرس تبریزی، میرزا: ۳۱	علی بن احمد حسینی: ۳۳
علیون: ۷۲	علی بن اسماعیل: ۱۸۹
عمادالدوله، امامقلی میرزا: ۴۳، ۶۰	علی جان: ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۴۳

- همادیه: ۶۰
 عین الملک، موسی خان: ۳۴۷
 عین الملوک: ۴۷
- ش
 غایة الالزام (کتاب): ۲۱۹
 غزلیات شیخ سعدی (کتاب): ۲۸۳
 غش: ۶۶، ۶۷، ۱۰۳
 غشی: ۵۳
 غلام: ۱۳۳
 غلامان: ۱۲۹
 غلامان شمیرانات: ۱۱۷
 غلام پیشخدمت: ۱۳۲
 غلام محسین: ۱۹۴
 غلام محسین بیگ تهورچی: ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۷
 غلامعلی: ۱۲۲
 غلامعلی خان سرهنگ: ۹۸
 غلامعلی خان عزیز السلطان: ۴۱، ۱۲۲ ←
 عزیز السلطان
 خنچه گل: ۲۶۴
 خنی، قاسم: ۴۰، ۵۰، ۷۴
 خوره: ۷۱
 خوری / قوری چینی صورتی: ۲۴۷
 خوری چینی طلائی: ۲۵۶
 خوری چینی طلائی دسته دار: ۲۵۶
 خوری چینی قلم طلا دست شکسته: ۲۵۲
 خوری چینی قلم قرمز: ۲۴۷ ← قوری
- عمار: ۳۲۳
 عمارت و باغ حاج عبدالکریم: ۳۲۷
 عمبرچه / عنبرچه: ۱۵۹ ← عنبرچه
 عملجات تهورخانه: ۱۹۷
 عمله قاطرخانه: ۱۳۳
 عمیدالدوله، کیومرث میرزا: ۸۸
 عمیدالملک: ۲۰۳
 عنبرچه: ۱۳۷، ۱۴۵، ۱۴۹، ۱۵۲، ۱۵۹،
 ۲۷۱
 عنبرچه آویز مروارید تخمه لعل درشت: ۱۵۱
 عنبرچه تخم لعل آویز مروارید: ۱۶۳
 عنبرچه آویز مروارید تخمه لعل درشت: ۱۸۱
 عنبرچه لعل رشته: ۱۴۱
 عنبردان طلای مینا: ۱۶۵
 عودسوزی: ۱۷۴
 عید مولود سلطان: ۱۱۱
 عیسوی: ۵۳
 عیسی: ۹۱
 عیسی خان: ۳۷، ۶۴، ۸۹ ← اعتمادالدوله
 عیسی خان اعتمادالدوله: ۳۴۷ ←
 اعتمادالدوله
 عیسی خان مجدالدوله: ۳۴۷ ← مجدالدوله
 عین الحیوة (کتاب): ۲۱۶، ۲۸۵
 عین الدوله، سلطان عبدالمجید میرزا: ۱۱۵
 عین الدوله، شیرخان: ۹۴
 عین السلطنه، قهرمان میرزا: ۵۵، ۸۸
 عین الملک، شیرخان: ۴۷، ۵۰، ۷۳، ۳۴۷

ف

- فارسن: ۴۹، ۷۹، ۸۲، ۹۵، ۱۲۶، ۳۲۹
- فارسی: ۲۱۷
- فاطمه: ۸۴
- فاطمه سلطان دلال: ۲۱۰
- فانوس مسی: ۲۵۴
- فتح الله روغن فروش: ۱۴۳
- فتح الله میرزا شماع السلطنه: ۱۰۴، ۱۱۵ ←
- شماع السلطنه
- فتحعلی شاه: ۱۷، ۱۹، ۳۹، ۴۴، ۶۴، ۷۸، ۷۹، ۸۱، ۹۲، ۹۳، ۱۰۴، ۱۱۵، ۱۶۷، ۲۰۵، ۲۱۴، ۲۱۷، ۲۸۲، ۳۳۶، ۳۳۷، ۳۴۸، ۳۴۷
- فته باب (کتاب): ۴۶، ۲۰۹
- فخرالاطبا: ۶۵
- فخرالدوله، توران آغا: ۴۸، ۷۰، ۹۹، ۱۰۲، ۱۰۶، ۱۰۳
- فخرالملک، عبدالحسین خان: ۵۰
- فخرالملوک: ۶۲، ۱۱۱، ۱۱۷
- فخری / فخری تاجار: ۴۸، ۱۹
- فرائد: ۲۱۷
- فوات: ۹۴
- فراش: ۵۲، ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۹۳
- فراشان مخصوص درب اندرون: ۱۹۷
- فراش خلوت: ۴۶
- فوانت (کاردار سفارت): ۹۴
- فوانسوی: ۵۲، ۶۵، ۲۱۱
- فوانسه: ۵۳، ۶۵، ۷۰، ۸۸، ۹۴، ۱۲۴، ۲۸۷
- فراهان: ۲۰۸
- فرج بعد از شدت (کتاب): ۲۱۷، ۲۸۶
- فرح زاد: ۶۵، ۱۱۹
- فرخ خان امین الدوله: ۵۳ ← امین الدوله
- فرخ لقا: ۴۸
- فروش: ۲۶۰
- فرمان روایان شاخ زرین (کتاب): ۶۹
- فرمان فرما، حسینعلی: ۴۹، ۳۳۵
- فرنگ: ۶۰، ۶۵، ۱۶۴
- فرنگستان: ۱۳۱، ۱۳۹، ۲۷۲، ۳۲۹
- فرنگی: ۱۰۴، ۲۱۸، ۲۵۳، ۲۷۳، ۲۷۸، ۲۸۱، ۲۸۴، ۲۸۶، ۲۸۹، ۲۹۲، ۳۰۵، ۳۲۲، ۳۱۷
- فرنگی ساز: ۲۶۶، ۲۶۹، ۲۷۳
- فرنگی صاحب: ۱۴۲
- فروغ الدوله، تومان آغا: ۴۸، ۹۹، ۱۰۶، ۱۲۱
- فرهاد معتمد، محمود: ۷۹
- فرهاد میرزا معتمدالدوله: ۴۵، ۸۱، ۹۶، ۱۲۸، ۱۲۹، ۳۴۸ ← معتمدالدوله
- فرهنگ آبادی های ایران (کتاب): ۱۸۹
- فرهنگ خداپرستی (کتاب): ۲۱۷، ۲۸۵
- فصل نامه گنجینه (مجله): ۶۶
- فصل نامه مؤسسه تاریخ (مجله): ۷
- فصول (کتاب): ۸۴
- فضل الله حسینی شیرازی: ۳۹
- فضل الله خاوری، میرزا: ۵۹، ۶۴
- فلامک: ۳۴۵
- فلک السعادة (کتاب): ۱۹

- ۱۶۴
قاب کشکولی: ۲۴۰
قاب کشکولی بزرگ: ۲۹۹
قابلمه بزرگ پلاوکشی: ۲۹۹
قابلمه خورششت: ۲۹۹
قاب مکلل به الماس برلیان: ۲۶۵
قاب نقره: ۱۸۶
قاب و قدح بلور شیروخورشیدی: ۲۷۸
قاب و قدح چینی بزرگ سرپوش دار، سودار:
۲۵۸
قاب یشم: ۲۴۰
قاجار: ۳۱، ۴۹، ۵۰، ۶۰، ۶۶، ۶۷، ۷۹، ۸۴،
۱۱۰، ۱۱۴، ۱۲۰، ۱۳۲، ۱۶۰، ۲۰۵،
۲۱۳
قاجار توکمن: ۱۰۴
قاجاری: ۱۷، ۱۹، ۳۹، ۴۲، ۶۱، ۶۹، ۷۳،
۸۰، ۱۱۵، ۲۰۹، ۲۱۷
قاجاریان: ۸۵
قاجاریه: ۷، ۱۰، ۱۹، ۳۹، ۴۴، ۷۴، ۸۲
۳۴۷
قاری: ۱۳۳، ۱۳۴، ۱۹۳، ۳۳۷
قاری قلمه: ۱۲۱
قاسم آباد: ۲۰۸
قاسم آباد فراهان: ۲۰۹
قاسم خان: ۱۷، ۱۳۹، ۱۹۲، ۲۰۵، ۳۳۲
۳۳۳
قاسم خان ناظر: ۸۷، ۱۳۹، ۱۵۰، ۱۵۴، ۱۵۶،
۱۶۰، ۱۹۸، ۲۰۳، ۲۰۴، ۲۶۹
- ۳۴۵
فنجان بارفتن: ۲۶۸
فنجان قهوه خوری چینی: ۱۸۳، ۲۷۳
فنجان نعلبکی لندنی: ۲۸۰
فنجان نعلبکی نمسه: ۲۸۰
فنجان نعلبکی یشم: ۱۸۳
فنجان یشم: ۱۸۰، ۱۸۵
فنجان یشم و زیر فنجان طلای الماس نشان:
۱۶۹
فنجان یشم و زیر فنجان طلای مینا کرده
مرصع فرنگی ساز الماس: ۲۶۸
فنجان یشم و زیر فنجان طلای مینای مرصع
فرنگی ساز: ۱۶۹
نووریه: ۵۳، ۶۶
- ق
قائم آل محمد حجة بن الحسن: ۱۳۱
قائمی، میرزا حبیب: ۳۷، ۲۰۹
قاب: ۱۷۲
قاب آینه سنگ مشهدی: ۲۵۸
قاب برجسب طلا: ۱۷۲
قاب بزرگ چینی قلم آبی: ۲۸۰
قاب چینی کشکولی: ۲۴۱، ۳۱۵
قاب سرچسبان طلای ساده: ۱۷۱، ۱۷۸
قاب سفید قلم آبی حاجی طرخانی: ۲۴۱
قاب سنگی: ۲۴۰
قاب قدح کشکولی چینی: ۲۵۹
قاب قرآن هیكلی مکلل به الماس برلیانت:

- قاسم قاجار: ۳۳۶
 قاسم نایب ناظر: ۱۵۴
 قاشق شاخ اسلامبولی: ۲۷۳، ۱۸۳
 قاشق طلا: ۱۷۰
 قاشق قزوینی: ۳۱۷، ۲۴۳
 قاطر: ۱۹۲
 قالیچه جانمازی کار کردستان و ابریشمی: ۲۲۹
 قالیچه جوشقانی جناهی اعلی: ۲۹۱
 قالیچه سر حمامه‌ای کردستانی: ۲۲۵
 قالیچه فراهانی سورمه‌ای: ۲۲۵
 قالیچه فرنگی آستر و ریشه‌دار افشان: ۲۲۲
 قالیچه کردستانی متن سفید حاشیه دور آبی و زرد میان تریج قرمز: ۲۹۱
 قالیچه جانمازی کار کردستان بود ابریشمی: ۲۷۸
 قالیچه جوشقانی جناهی اعلی: ۲۲۵
 قالیچه سر حمامی کردستانی: ۲۹۱
 قالیچه فراهانی سفید تریج وسط قرمز: ۲۲۲، ۲۸۹
 قالیچه فراهانی سورمه‌ای: ۲۹۱
 قالیچه فراهانی، متن سفید حاشیه‌دار: ۲۲۵، ۲۹۱
 قالیچه فرنگی: ۲۸۹
 قالیچه فرنگی صورت اسب‌دار: ۲۹۱، ۲۲۶
 قالیچه فرنگی مصور: ۲۷۶، ۲۲۷
 قالیچه کردستانی، متن سفید، حاشیه باریک: ۲۸۹، ۲۲۲
- قالیچه کردستانی، متن سفید حاشیه دور آبی و زرد، میان تریج: ۲۲۵
 قالیچه کرمانی: ۲۹۱
 قالیچه کرمانی بزرگ صورتی اعلی: ۲۲۵
 قالیچه کرمانی شیر و شکر، حاشیه سفید، بوته گلدانی: ۲۹۱، ۲۲۵
 قالیچه مستعمل کرمانی گلدانی: ۲۲۲
 قالی کردستانی: ۲۸۸
 قاووت: ۶۷، ۶۵
 قایم مقام، ابوالقاسم: ۹۳، ۴۴
 قایم مقام، میرزا موسی: ۲۸۷، ۱۶۷
 قایم مقامی: ۱۶۷
 قبالة خط آقا مهدی: ۲۱۴
 قبالة مرقع: ۲۸۲
 قبالة مرقع تصویر هندی: ۲۸۲
 قبابی زری: ۵۹
 قبابی مصری: ۳۲۳
 قبهات (کتاب): ۲۲
 قبل ماهوت گلی قلاب‌دوز: ۲۹۵، ۲۵۳
 قبل ماهوت گلی گلابتون‌دوزی: ۲۵۳
 قبل ماهوت مشکی گلابتون‌دوزی: ۲۹۵
 قبله عالم: ۵۸، ۶۰، ۶۲، ۶۹، ۷۲، ۷۳، ۷۶، ۸۰، ۸۱، ۹۰، ۱۰۶، ۱۱۹
 قحط و خلا: ۱۱۴
 قحطی: ۱۱۴
 قدح: ۱۷۲
 قدح حاج ترخانی مودار: ۲۴۱
 قدح حاج طرخانی: ۳۱۶

- تصحیح کشکولی به انضمام سرپوش: ۲۹۹
تصحیح کشکولی چینی بزرگ مودان: ۲۲۱
تصحیح نقره: ۱۸۶
قدک سبز: ۲۲۴
قرآن: ۱۱، ۲۸، ۹۸، ۱۱۸، ۲۰۰، ۲۱۳، ۳۲۷
قرآن (خط آقا هادی): ۲۱۳
قرآن (خط کوفی): ۲۸۲، ۲۱۴
قرآن کوچک بازوبندی: ۲۶۵
قرآن کوچک خطی: ۱۷۷، ۲۶۵
قرآن مترجم رحلی: ۲۸۱، ۲۸۷
قرآن و ادعیه: ۲۱۳
قوابله: ۱۶۲، ۱۹۲
قوابله خصه: ۳۲۸
قوارداد زهاب: ۹
قواقول: ۱۹۷
قوازلوی همدان: ۳۳۵
قراول: ۱۰۶، ۱۱۱
قربان سلطان: ۱۹۶
قربانعلی بنا: ۶۷، ۵۷، ۶۸
قربانعلی بیگ: ۴۸، ۵۹، ۶۵، ۷۱، ۷۶، ۱۴۳،
۱۹۴، ۱۹۵
قربانعلی بیگ نایب: ۱۹۷
قربانعلی بیگ هزار پا: ۵۵
قربان گل: ۸۶
قزلباش: ۹
قزوبین: ۱۱۰، ۲۱۰، ۳۳۳، ۳۳۵
تشتون: ۳۷
قصه حضرت عبدالعظیم: ۳۳۰
قصص العلماء (کتاب): ۸۴
قصیده میرزا محرم: ۲۱۶، ۲۸۴
قطران: ۲۸۴
قلابه رویند الماس درشت: ۱۶۸، ۱۷۶، ۲۶۳
قلمدان حاشیه مذهب متن مشکى: ۲۷۴
قلمدان خراجی عکسی: ۱۸۷
قلمدان خراجی گل و بوته: ۱۸۷
قلمدان خراجی گل و بوته مذهب چفته: ۲۷۴
قلمدان خراجی مصور: ۲۷۴
قلمدان صراحی مصور: ۱۸۷
قلمدان قرنگی مصور: ۱۸۷
قلمدان قرنگی مصور گل و بوته: ۲۷۴
قلمدان متن مشکى مذهب: ۱۸۷
قلم کار طاقه: ۲۳۱
قلیان الماس: ۱۵۲
قلیان تمام طلای الماس نشان: ۱۶۴
قلیان چرمی: ۱۷۰
قلیان چرمی طلا: ۱۵۲
قلیان چرمی طلا تمام الماس: ۱۶۰
قلیان چرمی طلا مکمل به الماس وسط مینا:
۱۴۶، ۱۵۵، ۲۷۱
قلیان چرمی طلای مرصع مکمل به الماس
بادگیر و سوز: ۱۴۶
قلیان چرمی طلای مکمل به الماس وسط مینا:
۱۸۱
قلیان چرمی مرصع: ۱۴۱
قلیان چرمی مرصع مکمل به الماس: ۱۸۱،
۲۷۱

- قلیان شیدانی: ۱۷۱
- قلیان طلای الماس نشان: ۱۵۲
- قلیان طلای امپریال طرح چرمی مکمل به الماس فرنگی ساز: ۱۶۴
- قلیان طلای چرمی: ۱۸۵
- قلیان طلای مرصع: ۱۵۴
- قلیان طلای مرصع مکمل به الماس: ۱۵۴
- قلیان طلای مینای چرمی: ۱۷۰، ۱۷۲
- قلیان نارجیل: ۱۷۴
- قسم: ۶۲، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۳۱، ۱۳۲، ۱۳۳
- ۳۳۷، ۳۴۲، ۳۴۳
- قمرالسلطنه، ماه تابان خاتم: ۱۳۷، ۱۳۸
- قمر خاتم: ۱۳۸
- قمر سلطان ماه تابان خاتم: ۱۳۷، ۲۰۷ ←
- قمرالسلطنه
- قنقام زخار (کتاب): ۱۲۶
- قمی: ۸۷
- قنات شور: ۳۴۰
- قنات ناصری: ۳۴۰
- قنبر صلی خان سعدالملک: ۱۲۵ ←
- سعدالملک
- قندان طلای سر فیروزه نشان: ۱۷۰
- قنددان بارقتن به انضمام زیر و سرپوش: ۲۵۷
- قنددان بلور دسته نگار سر و ته مفضض: ۲۵۸
- قنددان بلور سبز: ۲۵۶
- قنددان بلور سبز به انضمام سرپوش: ۳۰۲
- قنددان بلور سبز سرپوش دار: ۲۵۶
- قنددان دسته طلا به انضمام سر فیروزه: ۲۹۳
- قنددان سبز بلور: ۲۵۵
- قنددان سبز به انضمام سر: ۲۵۶
- قنددان مطلای فرنگی ساز: ۲۷۳
- قنددان نقره: ۱۸۲
- قنددان و توری مفضض: ۲۴۸، ۳۰۲
- قند روسی: ۲۰۲
- قندگیر و صافی: ۱۷۰
- قندهار: ۹
- قواعد علامه (کتاب): ۲۹
- قوانلو: ۹۲، ۱۰۹
- قوچان: ۱۲۵
- قورخانچی: ۲۱۱
- توری چینی قلم طلا: ۳۰۶
- توری طلا: ۱۷۱
- توری طلای سر فیروزه نشان: ۲۷۲
- توری طلای نیروزه نشان: ۱۷۰، ۱۷۵، ۱۸۱
- توری نقره: ۱۸۲
- توری نقره بزرگ: ۱۸۲
- توری نقره مطلا قلم زده: ۱۸۲
- توری نقره مطلای قلم زده انگلیسی: ۲۷۲
- توری و جام آب خوری سنگ مشهدی: ۳۱۷
- توری و قندان مطلای قلم زده: ۱۷۴
- توری و قندان و صافی و قاشق: ۱۷۴ ←
- خوری
- قوٹی آجیل خوری بلور قمرز سرپوش دار: ۲۵۶
- قوٹی پایه دار مطلا سرپوش دار فرنگی برگ انگوری مدور: ۲۷۳

- توطی چینی: ۱۷۷
توطی سردار انگوری مطلا: ۱۸۳
توطی سنگ گلدار دوره طلای فرنگی ساز: ۱۷۸
توطی مشبک گلدار دوره طلای فرنگی: ۱۶۹
توطی نقره: ۱۶۸
تولنج: ۶۵
تهرمان میرزا سالور عین السلطنه: ۵۵ ←
عین السلطنه
تهرمانی: ۸۸
تهره پزی تنوره دار: ۱۷۴
تهره چی: ۱۳۴، ۱۹۳، ۳۳۷
تهره چی باشی: ۲۰۰
تهره خانه: ۱۹۷
تهره خانه منبرخانه: ۲۶۰
تهره خوری سنگ مشهدی: ۳۱۷، ۲۲۳
تهره خوری مفضض: ۱۳۵
تهره ریز: ۱۷۱
تهره ریز تنوره دار به انضمام در و پایه: ۲۹۴
تهره ریز تنوره دار نقره: ۱۸۴
تهره ریز طلا: ۱۷۰، ۱۸۵
تهره ریز نقره: ۱۷۴
تهره سینی: ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۸
تهره سینی پوش بزرگ ترمه لاکمی بوته یراق و ریشه دار: ۲۲۸
تهره سینی پوش تور گلی یراق دار: ۲۲۸، ۲۷۷
تهره سینی طلا: ۸۳، ۱۴۸، ۱۴۹، ۱۵۱، ۱۵۲
تهره سینی طولی دسته دار نقره: ۱۸۳
تهره سینی کوچک نقره: ۱۸۳
تهره سینی مدور خیاره دار زیر سماوار نقره: ۱۸۴
تهره سینی مفضض چای خوری: ۱۸۴
تهره سینی نقره ایرانی ساز دسته دار: ۱۸۴
تهره سینی نقره دسته دار جو دانه فرنگی ساز: ۱۸۴
تهره سینی هلالی دیواره مشبک قلم زده: ۱۸۴
تهره تجری: ۶۲
قی: ۶۵
- ک**
کابل: ۳۴۶
کاتب اسرار: ۱۱۴
کاردان: ۱۲۴
کارد و چنگال دسته شاخ: ۱۸۳
کارگزاری مهام خارجه: ۲۰۹
کاروان سرا: ۳۴
کاروان سرای حاجب الدوله: ۲۱۱
کاسه بشقاب بلور چشم گاوی آب خوری: ۲۲۹، ۲۷۹
کاسه بشقاب بلور زنگاری: ۲۴۷
کاسه بشقاب بلور سفید قلم طلا دسته دار: ۳۰۵
کاسه بشقاب بلور قلم آبی به انضمام سرپوش: ۳۰۰
کاسه بشقاب بلور یخنی سرپوش دار: ۳۱۹

- کاسه بشقاب چینی سرپوش دار: ۲۵۷
- کاسه بشقاب چینی ففغوری قلم آبی حاشیه طلا: ۳۰۲
- کاسه بشقاب چینی قلم طلای میان گود: ۳۰۱
- کاسه بشقاب سنگ مشهد: ۳۲۰
- کاسه بشقاب ففغوری قلم آبی حاشیه طلا: ۲۴۷
- کاسه بشقاب فیروزه: ۲۵۶
- کاسه بشقاب قلم زده نقره: ۱۸۲
- کاسه لاله فتری: ۲۵۴
- کاسه ماست خوری: ۱۷۳
- کاسه یخنی خوری دسته دار: ۱۷۳
- کاسه چینی بزرگ کشکولی: ۲۵۲
- کاسه شیروخورشیدی: ۲۳۲
- کاسه لاله فتری: ۲۹۷
- کاشان: ۷۳
- کاظم خان متولی، میرزا: ۳۳۷، ۳۳۲
- کاظم خان نظام الملک: ۴۲ ← نظام الملک
- کافذ ترمه: ۲۱۴، ۲۱۴
- کافذ شکری: ۲۱۶
- کاکا: ۱۲۸
- کاکاما: ۶۹
- کالسه خانه مبارک: ۱۶۱، ۱۹۲
- کالسه روسی: ۳۲۷
- کالسه روسی: ۱۹۲
- کامران میرزا نایب السلطنه: ۴۱، ۷۹، ۸۸، ۹۴
- ۱۲۲، ۳۲۸
- کامرانیه: ۴۱
- کبک: ۵۴
- کتاب ادعیه: ۲۸۱
- کتاب المتنبین (اعتضاد السلطنه): ۲۰۹
- کتاب تذکره: ۲۸۴
- کتابچه دستور العمل: ۱۱۷
- کتاب خانه: ۱۸۸، ۱۹۱
- کتابخانه مرکزی دانشگاه: ۱۰
- کتابخانه مدرسه: ۲۸
- کتاب خط فوانسه: ۲۱۹
- کتابدار: ۲۳، ۲۷
- کتاب دعوات: ۲۸۱
- کتاب دعوات ایام هفته: ۲۸۱
- کتاب رموز حمزه: ۲۱۵ ← رموز حمزه
- کتاب روزنامه: ۲۱۶
- کتاب روضه: ۲۸۶
- کتاب زیارات: ۲۱۷، ۲۸۶
- کتاب سالنامه: ۲۱۹
- کتاب سنایی: ۲۱۶
- کتاب شیخ سعدی: ۲۱۸
- کتاب عوامل: ۲۱۷، ۲۸۶
- کتاب فروشی خیام: ۳۱
- کتاب معین: ۲۱۷
- کتاب میرزا حسین خان صدر اعظم: ۷۹
- کتاب نفوذ المسائل: ۲۰۹
- کتاب وصایه: ۲۹
- کتاب تفاسیر: ۲۹
- کتاب حکمت: ۳۰
- کتاب موقوفه: ۲۳، ۲۸

- کتاب نجوم و ریاضی: ۳۰
 کربلا: ۳۱، ۷۴، ۹۲، ۹۸، ۱۱۴
 کربلایی اسدالله، ۱۹۷
 کربلایی حسین: ۱۹۵
 کربلایی رضا مسگر: ۱۴۲
 کربلایی علیرضا: ۲۱۰
 کربلایی غمزه: ۸۶، ۱۹۶
 کربلایی فتح الله، ۲۱۰
 کربلایی فتح الله روغن فروش: ۲۱۱
 کربلایی قربانعلی: ۱۹۷
 کربلایی نفی: ۱۹۷
 کرد: ۶۱، ۹۴
 کردان: ۶۱
 کردان باجمانلو: ۶۴
 کردستان: ۶۰، ۱۲۶، ۲۵۴، ۲۷۸، ۳۳۵
 کردستانی: ۲۷۶
 کردها: ۱۲۵
 کرزن: ۵۰
 کرمان: ۸، ۴۹
 کرمانشاه: ۷۹، ۳۲۹
 کرمانشاهان: ۶۰
 کرمانی: ۲۷۸، ۲۸۹
 کوزینسکی: ۹
 کوه مرصع: ۱۷۱
 کویم: ۲۱۰
 کویم بیگ: ۹۷
 کویم خان: ۱۷، ۹۶
 کویم خان نخجوانی: ۳۷
 کسری، نیلوفر: ۱۰، ۱۲
 کشاف (کتاب): ۲۹
 کشف الفطاء (کتاب): ۱۰۶
 کشکولی سبز: ۲۵۶
 کشمیری: ۲۸۸، ۲۹۰
 کشور: ۱۹۶
 کشیک خانه: ۱۰۸، ۱۰۹
 کعب قلیان الماس: ۱۵۵
 کفایة الخصام (کتاب): ۲۱۹، ۲۸۷
 کفگیر: ۳۰۰
 کلام الله مجید: ۲۵، ۲۸۰ ← قرآن
 کلاتر باغمیشه: ۴۹
 کلاتر تهران: ۱۱۴
 کلفت های انزلی: ۸۶
 کلیات اوقات: ۲۱۹
 کلیات شیخ سعدی (کتاب): ۲۱۴، ۲۸۳، ۲۸۶
 کلیجه ترمه زمردی حاشیه دار: ۲۶۱، ۲۷۵
 کلیجه تن پوش مبارک: ۵۴
 کلیددار: ۳۲، ۱۳۳
 کلیله و دمنه (کتاب): ۲۱۴، ۲۸۳
 کماجدان: ۲۹۹
 کمال الملک، میرزا محمدخان خفاری: ۴۲
 کنت دوسارتیو: ۵۲
 کنت دوسرسی: ۸۸
 کنت دوگوینو: ۴۲
 کنگاور: ۲۰۹
 کنیز: ۶۶
 کنی، ملاهلی: ۸۴، ۱۰۲، ۱۹۱

- گلدان بلور سفید دهن اژدر: ۲۵۵
گلدان جیوه ترمز: ۲۳۵
گلدان چینی بزرگ مینایی قلم آبی: ۲۳۸
گلدان چینی دسته‌دار مینایی طلاکاری: ۳۱۰
گلدان چینی دهان اژدر: ۲۲۶، ۲۵۶
گلدان چینی دهن اژدر: ۳۰۰
گلدان چینی زمینه چهره پنج خانه دهان اژدر:
۲۴۷
گلدان چینی سبز کوچک: ۲۹۲
گلدان چینی طلایی: ۲۹۲، ۲۵۳
گلدان چینی قلم آبی دهان اژدر: ۲۵۵، ۳۱۳
گلدان چینی قلم آبی مشبک دهان اژدر: ۲۵۰،
۳۰۳
گلدان چینی قلم قرمز گل و بوته‌دار دورنما:
۳۰۳، ۲۴۹
گلدان چینی کوچک دهان اژدر: ۲۵۷، ۳۱۹
گلدان چینی گل سرخی دسته‌دار: ۲۳۵
گلدان دانه نشان بارفتن گردن صراحی: ۲۵۲،
۳۰۵
گلدان دهان اژدر چینی قلم طلا: ۲۴۶
گلدان دهان اژدر قلم آبی طلایی: ۲۴۷
گلدان دهان اژدر قلم طلای چین: ۳۰۱
گلدان سبز بارفتن گردن صراحی: ۳۰۴
گلدان سبز قلم طلا: ۲۵۱
گلدان سبز گردن صراحی چینی: ۲۴۶، ۳۰۱
گلدان سفید بارفتن بزرگ گردن صراحی: ۲۵۲
گلدان سفید بارفتن قلم سبز: ۲۵۲
گلدان سفید بارفتن قلم طلای دانه نشان: ۲۵۲
- کودری: ۲۲۴
کوزه آب خوری سنگ مشهدی طرح لیوان:
۳۱۷
کوزه آب خوری قمی: ۳۱۷
کوسن: ۳۲۴
کوفی: ۲۸۲
کیان‌فور، جمشید: ۴۴
کیانی هفت لنگ، کیانوش: ۱۰
کیسه ترمه: ۱۷۸
کیسه ترمه زمردی: ۱۶۵، ۱۷۸
کیومرث میرزا عمیدالدوله: ۸۸ ←
عمیدالدوله
- گجی
- گرجی: ۸۶، ۹۲، ۱۹۶
گروگانی، حاج میرزا نصرالله: ۱۰۹
گرمرو: ۱۱۴
گزل: ۸۶، ۱۹۶
گل پیشانی بند الماس: ۱۶۸، ۱۷۷، ۲۶۴
گل چهره: ۸۶، ۱۹۶
گلدان بارفتن آبی گردن صراحی: ۳۰۴
گلدان بارفتن سبز دسته‌دار گل و بوته‌دار: ۲۳۵
گلدان بارفتن قلم آبی دانه نشان: ۲۵۲
گلدان بارفتن گردن صراحی: ۲۵۲
گلدان بارفتن مطلای آبی دهان اژدر: ۲۳۶
گلدان بزرگ بارفتن: ۱۳۵
گلدان بزرگ قلم طلای دسته‌دار صورتی:
۲۵۰، ۳۰۵

- گلبدان سفید بلورتواش: ۲۵۶
- گلبدان سفید کوچک قلم سبز گردن صراحی
- زمینه زرد: ۲۵۲
- گلبدان قلم آبی: ۲۵۱
- گلبدان کوچک چینی دهان اژدر: ۳۰۳، ۲۵۰
- گلستان: ۲۸۳، ۲۱۵، ۷۱
- گل کمر: ۶۹، ۷۰
- گلپند آویز لعل و زمرد و مروارید: ۱۵۷
- گلپند زمرد درشت: ۲۶۷، ۲۶۵
- گلپند زمرد درشت امرودی: ۱۷۹
- گلپند زمرد درشت و مروارید درشت: ۱۶۵، ۱۷۸
- گلپند زمرد مروارید: ۱۵۷
- گلپند زمرد و مروارید: ۲۶۷، ۱۶۵
- گلپند زمرد و مروارید که وسط لعل
- اکبرشاهی: ۱۷۹
- گلپند (زوج): ۱۴۰
- گلپند سربه مهر: ۸۷، ۱۵۳
- گلپند کهربا: ۱۷۸
- گلپند کهربای درشت: ۱۶۵
- گلپند ماهی دلک: ۱۶۵
- گلپند ماهی دلک مروارید: ۱۷۹، ۲۶۷
- گلپند مروارید: ۲۶۵
- گلپند مروارید آویز زمرد: ۱۵۲، ۱۶۳، ۱۸۱
- گلپند مروارید آویز لعل و زمرد: ۱۵۲، ۱۶۳
- گلپند مروارید درشت: ۱۶۵، ۱۷۷
- گلپند مروارید و زمرد: ۱۶۵، ۱۷۹
- گلپند مروارید و یاقوت و لعل: ۱۵۰
- گلپند یاقوت مروارید آویز لعل: ۱۸۱
- گلپند یاقوت و مروارید و لعل رشته: ۲۶۹
- گل هلالی الماس برلیان پشت باز فرنگی ساز، شیروخورشید: ۱۷۷
- گل هلالی الماس برلیان پشت باز، فرنگی ساز شیروخورشید وسط: ۲۶۳
- گل یاقوت کبود دور الماس: ۱۶۸، ۱۷۶، ۲۶۳
- گلیسی کردستانی وسط ترنج زرد: ۲۲۲
- گلین: ۹۲
- گنج شایگان: ۴۲
- گنجشک: ۸۷
- گنجینه: ۲۱۶
- گنجینه منشآت (میرزا سید عبدالوهاب نشاط): ۲۸۵، ۲۸۳، ۲۱۴
- گورستان ظهیرالدوله: ۱۰۴
- گوسفند: ۱۹۲
- گیلاس آبی چشم گاوی: ۳۱۶
- گیلاس بارتن هنایی دسته دار: ۲۵۶
- گیلاس بلور تراش کوچک: ۲۵۷
- گیلاس بلور جامی قرمز: ۲۵۵
- گیلاس بلور حقه کوچک: ۲۵۶
- گیلاس بلور زرد شربت خوری: ۲۵۷
- گیلاس بلور سفید جامی: ۲۵۷
- گیلاس بلور سفید کوچک خیاره دار: ۳۰۳
- گیلاس بلور سفید گردن صراحی: ۲۵۷
- گیلاس بلور لب طلای زرد: ۲۵۲
- گیلاس جامی گلی: ۳۰۹

- گیلاس چشم گاوی زرد تراش: ۳۱۹
 گیلاس حبیبی گلی کوچک: ۲۴۹
 گیلاس خاتم کاری زرد تراش: ۲۵۸
 گیلاس دو پارچه مشبک میان سلیله مطلا:
 ۲۷۳
 گیلاس سفید گردن صراحی: ۲۵۷
 گیلاس صراحی بلور سفید: ۲۵۷
 گیلاس قرمز گردن صراحی: ۲۵۷
 گیلاس مطلای فرنگی ساز: ۲۷۳
 گیلاس نقره مطلای سوار کرده: ۱۸۳
 گیلاس نقره ملیله ساز مشبک: ۱۸۲
- ل**
- لاچین خان: ۹۲
 لار: ۵۶، ۵۸، ۵۹، ۱۱۰
 لار (دریاچه): ۵۸
 لارجونات: ۸
 لاریجان: ۸
 لاگوفسکی: ۴۲
 لاله سفید قلم طلای شیروخورشیدی پایه
 یارفتن: ۲۵۱
 لاله فنری: ۱۳۴
 لاله فنری پایه بلند کاسه بلور قلم قرمز
 طلاکاری شده: ۲۵۲
 لاله فنری پایه کوتاه کاسه گلی لب طلا: ۲۵۲
 لاله پایه دار تمام آویز شیروخورشید: ۳۰۴
 لاله پایه دار سر خورشیدی: ۱۳۴
 لاله فنری پایه کوتاه کاسه گلی لب طلا: ۳۰۴
- لامپ حباب دار چینی سفید: ۳۰۵
 لامپ حباب دار قلم آبی چینی: ۳۰۵
 لاوک چوبی: ۳۱۷
 لباس کوتاه ملیله دوزی: ۶۲
 لحاف رو سلسله گلی کرمانی، آستر شله: ۲۲۳
 لرستان: ۴۳، ۱۲۶، ۳۲۹
 لرستان فیلی: ۵۹
 لسان الملک سپهر، میرزا محمد تقی: ۴۴
 لشکرنویس باشی: ۱۰۹
 لطایف و ظرایف: ۲۱۷، ۲۸۶
 لطف الله میرزا: ۲۰۵
 لطفعلی بیک آذر: ۲۸۴
 لطفعلی خان زند: ۷
 لعل آویز: ۱۵۰، ۱۵۷
 لعل اکبر شاهی: ۱۶۵، ۲۶۷
 لعل اکبر شاهی بزرگ کلوخی: ۲۶۷
 لعل بزرگ وسط اکبر شاهی: ۱۵۰
 لعل بزرگ وسط اکبر شاهی و جهانگیر شاهی:
 ۱۵۷، ۵۰
 لعل بزرگ وسط اکبر شاهی و جهانگیر شاهی و
 صاحب قرانی: ۱۵۷، ۲۶۹
 لعل تخمه تراش: ۱۴۹
 لعل تخمه تراش بزرگ وسط هنرچه: ۲۷۱
 لعل تخمه تراش بزرگ وسط هنرچه
 (ترک دار): ۱۵۹
 لغت نامه دهخدا (کتاب): ۱۳۸، ۳۴۶
 لغت نامه: ۴۲
 لگنچه: ۱۷۴

- لگن کشکولی جای بیخ مفضض: ۲۹۵
 لنتز: ۳۱۷
 لنتز بارتن زنجیر مطلای حنایی: ۳۰۶، ۲۳۳
 لندن: ۶۰
 لندن: ۲۲۹، ۲۸۰، ۲۹۹
 لواسان: ۵۸، ۸۵
 لیلی خانم: ۶۶
 لیزدی: ۴۹
- م**
 ماترک مهدعلیا: ۱۱
 مادر امانی: ۸۶
 مارگریت، ۶۵
 ماری شیل: ۵۵
 سازندران: ۸، ۴۴، ۱۸۹، ۲۰۳، ۲۰۵، ۳۲۹
 ۳۳۴
 سازندرانی: ۸
 سازندرائیان: ۸
 ماست خوری چینی: ۲۵۶
 مالیات دیوانی: ۳۴
 مالیة قم: ۳۴۳
 ماوراءالنهر: ۲۱۷
 ماه تابان: ۱۲۲
 ماهنسا خانم: ۸۰
 ماهنوش لب خانم: ۱۳۷
 ماهی تاوه: ۳۰۰
 متروکات مرحومه مهدعلیا: ۲۰۸ - ۲۱۱
 متکای بزرگ پولکدووزی زمینه تافته آبی:
- ۲۹۰
 متوجهات دیوانی: ۳۵
 متولی: ۲۷، ۲۸، ۳۳۷
 متولیان بقاع قم: ۳۳۷
 متولی باشی: ۱۳۳، ۱۳۴
 متولی شاهزاده عبدالعظیم: ۱۳۳
 متولی مدرسه: ۲۰
 مثنوی (کتاب): ۲۱۴، ۲۱۵، ۲۸۲، ۲۸۳
 مثنوی شمس الشعرا (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۶
 مجالس المؤمنین (کتاب): ۲۱۶، ۲۱۹
 مجالس النقایس (کتاب): ۲۸۵
 مجدالدوله، عیسی خان: ۷۰، ۲۴۸، ۳۴۷
 مجدالدوله، مهدیقلی خان: ۴۸
 مجدالملک: ۱۰۶
 مجد طباطبائی، غلامرضا: ۱۲۸
 مجلسی: ۳۰
 مجلسی ثانی: ۸۴
 مجله یادگار: ← یادگار
 مجمع الفصحا (کتاب): ۱۷
 مجموعه اشعار حرب (کتاب): ۲۹
 مجموعه پوش بنارس قالبی آبی دور یراق:
 ۲۲۸
 مجموعه پوش بنارس گلی بوته جیقه: ۲۲۸
 مجموعه پوش بنارس گلی محرمات، ریشه
 گلابتون: ۲۲۸
 مجموعه پوش زری بیدگلی دور یراق و ریشه
 گلابتون: ۲۲۸
 مجموعه پوش ترمه زمردی حاشیه ترمه سرخ

- محمد: ۲۱، ۱۸۸
- محمد آبدار: ۲۱۲
- محمد ابراهیم: ۳۳
- محمد ابراهیم بیگ قهوهچی باشی: ۱۹۴، ۱۹۷، ۲۰۰
- محمد ابراهیم خان یوزباشی: ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۷
- محمد اسماعیل: ۱۹۸
- محمد باقر: ۱۸۱، ۱۹۷
- محمد باقر (غلام بچه): ۲۱۱
- محمد باقر شفتی حجة الاسلام، حاج سعید: ۲۰۹
- محمد بقایی: ۱۰
- محمد بلوچ، مهدی: ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۷
- محمد تاجر شال فروش: ۱۳۸، ۱۵۲
- محمد تقی بلور فروش: ۱۴۱، ۱۴۴، ۲۱۰، ۲۲۰
- محمد تقی بیگ (نایب درب خانه): ۱۰۷، ۱۱۱، ۲۰۲
- محمد تقی قنات: ۱۴۳
- محمد تقی معمار: ۲۲۸
- محمد تقی میرزا: ۷۹
- محمد جعفر: ۲۱۰
- محمد جعفر آبادی: ۲۰۹، ۲۸۴
- محمد جعفر صراف: ۱۴۳
- محمد حسن خان اعتماد السلطنه: ۱۶۰ ←
اعتماد السلطنه
- محمد حسن خان سالار: ۷۹، ۱۲۰ ← حسن
- ر سفید: ۲۲۸
- مجموعه پوش تور گل دار، دو ریشه: ۲۲۸
- مجموعه پوش سلسله کرمانی گلی و ارغوانی
ریشه دار: ۲۲۸
- مجموعه پوش قلم کار: ۲۳۱
- مجموعه پوش قلم کار اصفهانی ریشه
ابریشمی: ۲۲۸
- مجموعه پوش کرمانی روی تور ریشه
ابریشمی: ۲۲۸
- مجموعه پوش مخمل آبی یراق دار
مروارید دوز: ۲۳۲
- مجموعه پوش مخمل آبی مروارید دوز: ۲۳۲
- مجموعه پوش مروارید دور ریشه گلابتون،
روتور: ۲۳۱
- مجموعه خیاره دار نقره زیر سماور: ۲۹۴
- مچول میرزا: ۱۱۵ ← عضدالدوله
محاسبات مالیه: ۱۶۳
- محبوب القلوب (کتاب): ۲۱۸، ۲۸۶
- محبوبی اردکانی، حسین: ۴۰، ۶۵، ۱۲۶
- محبوب، محمد جعفر: ۱۷
- محدث، هاشم: ۳۹، ۵۹
- محمود شاعر، میرزا: ۲۱۶، ۲۱۷، ۲۸۵
- محسن خان مشیرالدوله: ۱۰۶ ← مشیرالدوله
- محسن خان معین الملک: ۱۰۶ ←
معین الملک
- محصل: ۵۶
- محصلی: ۶۸
- محللات: ۳۴۳

سالار	محمد صادق: ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۷
محمد حسن دهباشی: ۱۹۵	محمد صادق بن محمد هادی الحسینی
محمد حسن قزوینی: ۲۸۷، ۲۱۹	الطباطبایی: ۲۰۸
محمد حسین: ۳۳۹	محمد صادق تاجر کاشی، حاجی: ۸۷، ۱۳۷،
محمد حسین بیگ: ۳۲۸	۱۴۰، ۱۴۲، ۱۴۵، ۱۵۰، ۱۵۳، ۱۵۶،
محمد حسین بیگ نایب: ۳۳۳	۱۵۷، ۱۶۱، ۱۷۵، ۱۸۱، ۲۰۸، ۲۲۰،
محمد حسین تهره چی: ۱۹۵	۲۶۹
محمد حسین میرزا متولی: ۳۳۷، ۳۳۹	محمد صادق خان: ۸۷
محمد حسین وزیر: ۱۲۱	محمد صادق خان سرتیپ: ۹۸
محمد حکیم باشی شیرازی: ۵۳	محمد صالح بن حسن الموسوی: ۳۳، ۲۰۸
محمد خان: ۳۴۷	محمد صالح عرب، میرزا: ۳۱
محمد خان سپهسالار ایروانی، میرزا: ۵۱، ۵۷،	محمد طباطبایی، سید: ۸۴
۱۱۱، ۱۱۵	محمد علی الحسینی: ۱۸۹
محمد خان سینکی: ۱۰۶	محمد علی حجار باشی: ۳۳۳، ۳۳۶
محمد رحیم خان نسقچی باشی: ۹۷	محمد علی حجت، میرزا: ۴۶
محمد رحیم میرزا: ۴۹	محمد علی حمامی: ۸۶
محمد رضا: ۱۴۲، ۱۴۴	محمد علی خان: ۳۳۱
محمد رضای تاجر: ۱۳۸	محمد علی خان امین السلطنه زرگر باشی: ۱۶۳
محمد رضای طهرانی، میرزا: ۳۲	← امین السلطنه
محمد رمضان زاده: ۶۹	محمد علی خان بیگلربیگی: ۱۱۰
محمد شال فروش: ۱۴۴، ۳۲۹	محمد علی خان، میرزا: ۳۳۹، ۳۴۱
محمد شال فروش کاشانی: ۲۲۰	محمد علی شاه: ۴۱
محمد شاه (قاجار): ۳۶، ۴۴، ۴۹، ۷۵، ۸۸،	محمد علی میرزا دولتشاه: ۶۰، ۲۱۳ ←
۸۹، ۹۰، ۹۱، ۹۲، ۱۱۰، ۱۱۴، ۱۲۶،	دولتشاه
۱۹۸، ۳۱۳، ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۷، ۳۳۹،	محمد قاسم: ۱۴۲
۳۴۰، ۳۴۲	محمد قاسم خان ناظر: ۲۰۵، ۲۰۷
محمد شفیع سقط فروش: ۲۱۱	محمد قلی خان سفید: ۸
محمد شیرینی فروش، مهدی: ۱۴۲، ۲۱۰	محمد قلی خان سیاه: ۸

- محمدقلی میرزا ملک‌آرا: ۴۴، ۳۴۷ ←
ملک‌آرا
- محمد کرم بیگ: ۱۲۵
- محمدکریم: ۱۸۱
- محمد کریم خان: ۴۴
- محمد مجاهد، سید: ۱۰۶
- محمد مهدی خان احتضادالدوله: ۱۱۱، ۱۱۷
← احتضادالدوله
- محمد میرزا: ۱۷، ۴۴، ۸۸، ۹۲، ۹۳
- محمد نبی خان امیر دیوان: ۱۳۷
- محمدولی میرزا: ۳۹
- محمد یوسف خان والی: ۵۹
- محمود بیگ صندوق‌دار: ۹۰
- محمودخان ناصرالملک: ۳۳۵ ←
ناصرالملک
- محمود خان نوری (کلاتر تهران): ۱۱۴
مختاری: ۲۸۲
- مختصر نافع (کتاب): ۲۹
- مداخل: ۸۷، ۱۹۶
- مدداف: ۵۱
- مدرس: ۲۷
- مدرسه جدیدالیناد: ۱۸۸، ۱۹۰
- مدرسه سپهسالار: ۶۲، ۱۰۳
- مدرسه فخریه تهران: ۱۹
- مدرسه ناصری: ۳۴۰
- مدرسه نظامی پاریس: ۵۳
- مدیرکل دارایی: ۱۱۰
- مدیریت کل دارایی وزارت جنگ: ۹۶
- مرآت‌الوقایع (کتاب): ۴۱
موال: ۸۷
- مرتضی سقطفروش، سید: ۲۱۰
- مرتضی (ع): ۲۰۳
- مرتضی قلی خان: ۳۴۷
- مرجان خانم ترکمان: ۱۰۴
- مرجع تقلید: ۸۵
- مردنقی بدل کوچک: ۲۴۳
- مردنگی بلور: ۲۹۷
- مردنگی بلور اصل: ۲۵۴
- مردنگی سبز: ۲۴۴
- مردنگی قلم طلای دانه نشان: ۳۰۴
- مردنگی مدل کوچک: ۳۱۷
- مرشد کامل: ۹
- مرتعات: ۲۸۲
- مرقع تصویر هندی: ۲۱۴
- مروارید: ۱۴۴
- مروارید آویز: ۱۵۳
- مروارید آویز تخم کبوتی دوره: ۱۵۱، ۱۵۷
- مروارید دانه نخودی دوره وسط: ۱۵۱
- مروارید درشت امرودی آویز: ۱۴۹، ۱۵۹
- مروارید سفید: ۱۶۶
- مروارید سفید تخمک: ۱۸۰
- مروارید و زمرد بند بدل: ۱۵۹
- مروارید یهودی: ۱۳۷، ۱۳۹
- مروارید یهودیه: ۱۳۸
- مریم خانم: ۱۳۹، ۱۵۹، ۱۹۴، ۱۹۵، ۲۱۱،
۲۲۰

- مریم شاه: ۷۷، ۷۸، ۱۱۶، ۱۱۷، ۱۴۰
 مریمیه: ۱۲۶
 مزار حضرت عبدالعظیم: ۱۶۳
 مستوفی الممالک: ۶۳، ۷۰، ۹۹، ۱۱۲، ۱۲۶، ۱۹۹، ۳۳۰، ۳۳۱
 مستوفی الممالک، میرزا حسن: ۳۳۰
 مستوفی الممالک سوم: ۳۳۰
 مستوفی الممالک، میرزا یوسف: ۱۱۱، ۳۳۰
 مستوفی الممالکی: ۱۰۹
 مستوفی کل: ۱۱۰
 مستوفی کل آذربایجان: ۱۱۰
 مسجد امام خمینی: ۱۳۱
 مسجد جامع سلطانی: ۱۳۱
 مسجد سپهسالار قدیم: ۶۲
 مسجد سلطانی: ۱۳۱
 مسجد شاه: ۹۸، ۱۳۱
 مسجد ناصری: ۶۲
 مسجد و مدرسه مطهری: ۶۲
 مسجد و مدرسه میرزا محمدخان: ۶۲ ←
 مسجد و مدرسه سپهسالار
 مسجد و مدرسه سپهسالار میرزا حسین خان:
 ۶۲ ← مسجد و مدرسه مطهری
 مسجد و مدرسه مهدعلیا: ۱۷
 مسعود انصاری (میرزا): ۱۱۴
 مسعود میرزا ظل السلطان: ۵۵ ←
 ظل السلطان
 مسکو: ۶۶
 مسلمانان: ۶۶
 مسینه آلات کارخانه: ۱۹۲
 مشاور مهدعلیا: ۱۹
 مشروطیت: ۸۴، ۸۵
 مشعل آهنی: ۲۵۴
 مشعل مسی: ۲۵۲
 مشکین: ۹۰
 مشهد: ۶۲
 مشهد مقدس: ۵۱
 مشهدی ابراهیم قهوهچی: ۲۱۱
 مشهدی ابوالقاسم: ۲۲۰
 مشهدی احمد: ۱۹۷
 مشهدی احمد قصاب: ۲۱۰
 مشهدی اسمعیل: ۱۹۵
 مشهدی حسن: ۱۹۷
 مشهدی حسین: ۱۹۴، ۱۹۷
 مشهدی حسین رزاز: ۱۴۳
 مشهدی رحیم خباز: ۲۱۰
 مشهدی رحیم میوهفروش: ۱۴۲
 مشهدی رضا: ۲۱۱
 مشهدی علی بابا: ۳۲۷
 مشهدی کامل: ۱۴۱، ۱۴۵
 مشیرالدوله، شیخ محسن خان: ۴۵، ۱۰۶
 مشیرالدوله، میرزا حسن خان: ۱۱۲
 مشیرالدوله، میرزا حسین خان سپهسالار: ۴۷، ۴۹، ۵۰، ۶۲، ۹۴، ۱۰۵، ۱۰۶، ۱۰۸
 ۱۰۹، ۱۱۴، ۱۳۷، ۲۷۳، ۳۳۰
 مصدق، دکتر مجمل: ۱۰۳، ۱۷۱، ۳۳۰
 مصدق السلطنه: ۱۰۳، ۳۳۰ ← مصدق، دکتر

معزالدوله، بهرام میرزا: ۵۱، ۳۲۹	محمد
معزز اعظم: ۱۲۲	مصطفی اصلان: ۱۱۱
معزی: ۳۲۹	مصطفی خمینی: ۱۱۰
معمارباشی: ۱۰۷	مصطفی صراف: ۱۴۲، ۲۰۹
معین الدوله، احمد میرزا: ۱۹۸	مصطفی قلی خان اعتمادالسلطنه قراکزلو
معیرالممالک، دوستعلی خان: ۴۱، ۴۷، ۴۸،	همدانی: ۴۳، ۴۶ ← اعتمادالسلطنه
۶۳، ۸۰، ۸۱، ۸۴، ۱۰۱، ۱۰۳، ۱۱۲	قراکزلو
معیرالممالک، دوستمحمدخان: ۱۰۸	مطلب خان: ۶۴
معین البکاء: ۷۸	مطول (کتاب): ۲۸
معین التجاره: ۲۸۶	مطهره: ۲۵۳
معین الدوله، احمد میرزا: ۱۹۸، ۱۹۹، ۳۳۳	مظفرالدوله، پاشاخان: ۶۱
معین الدین میرزای ولیعهد: ۱۱۰	مظفرالدین شاه: ۴۹، ۱۰۶
معین الملک، میرزا ابوالقاسم	مظفرالدین میرزا (ولیعهد): ۵۰، ۵۵، ۷۶،
(لشکرنویس باشی): ۱۰۹	۹۷، ۱۰۴، ۱۰۵، ۱۲۶ ← مظفرالدین
معین الملک، محسن خان: ۴۵، ۱۰۶، ۱۰۹	شاه
معین الممالک: ۸۰	مظفری: ۱۶۳
معنی اللیب (کتاب): ۲۹	معادن: ۱۹
معولی: ۳۷، ۱۳۸، ۱۹۰، ۱۹۳	معالم الأصول (کتاب): ۲۹
مفتاح الجنان (کتاب): ۲۸۷	معتدالدوله، فرهاد میرزا: ۸۱، ۸۲، ۹۲، ۹۵،
مفتاح باب الابواب (کتاب): ۴۶	۹۶، ۱۲۶، ۱۲۸، ۱۳۰، ۱۷۶، ۲۰۵،
مفتش مالیه: ۳۴۳	۲۱۱، ۲۱۹، ۲۶۵، ۲۶۸، ۲۸۵، ۲۸۷،
مفخم پایان، لطف الله: ۱۸۹	۳۱۳، ۳۳۲، ۳۴۷، ۳۴۸
مقبره آقا محمدخان: ۲۸۲	معتدالدوله دوم: ۳۴۸
مقبره مرحومه مهدعلیا: ۱۳۴	معتدالدوله سوم: ۳۴۸
مقبره ناصرالدین شاه: ۴۱	معتدالدوله گرجی، منوچهرخان: ۴۹
مقدمات (کتاب): ۲۱۷	معتدالدوله نشاط: ۲۱۶
مقیاس المصابیح (کتاب): ۲۱۳، ۲۸۱	معتدالسلک، یحیی خان: ۴۷، ۵۰، ۷۶،
مکاسب (کتاب): ۲۱۷	۱۰۸، ۱۰۹، ۱۱۵

- ملک آراء، عباس میرزا: ۳۷، ۴۴، ۴۹، ۸۸، ۹۳،
۹۴، ۱۱۰، ۱۶۳
- ملک آراء، محمدقلی میرزا: ۴۴، ۳۴۷
- ملک الأقطاب: ۸۰، ۹۹، ۱۱۹، ۲۸۵
- ملک جهان خانم / ملکه جهان گلین خانم
(مهدعلیا): ۱۷، ۴۱، ۴۲، ۳۴۷ ←
مهدعلیا
ملک زاده: ۴۰، ۵۵
- مستنجد الدوله، مهدی خان شقائی: ۱۱۴، ۱۲۴
مناهل: ۱۰۶
منبرخانه: ۲۵۵
- منتخب الأسماء شیخ سعیدی (کتاب): ۲۱۹،
۲۸۷
- منتظم (کتاب): ۵۱، ۳۳۵
- منتظم ناصری (کتاب): ۱۷، ۱۹، ۴۰، ۴۱،
۴۶، ۴۹، ۵۰، ۶۰، ۶۲، ۶۳، ۷۳، ۷۴،
۷۸، ۷۹، ۸۸، ۹۳، ۹۷، ۹۸، ۱۱۴، ۱۲۰،
۱۲۵، ۱۲۶، ۱۶۰، ۱۶۳، ۱۶۴، ۲۱۴،
۳۲۸، ۳۲۹
- منشآت (کتاب): ۹۶، ۲۸۷
- منشآت فرهاد میرزا معتمدالدوله (کتاب): ۹۶،
۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۰
- منشآت قائم مقام (کتاب): ۲۱۹
- منشی الممالکی: ۲۱۴
- منصب حجایت: ۹۳
- منصب نظارت: ۹۳
- منظومات: ۲۸۶
- متقل نقره کوچک: ۱۸۲
- مکرم السلطنه: ۱۰۴
- مکری: ۶۱
- مکه معظمه: ۷۹، ۹۸، ۳۲۱
- مگس طلای مکمل به العاص ریزه: ۲۶۴
- ملا آقای دریندی: ۲۱۸، ۲۸۶
- ملا ابوالقاسم: ۱۹۱
- ملا ابوجعفر: ۱۹۰
- ملا احمد تنوی، قاضی: ۷۶
- ملا باجی: ۱۲۲
- ملا باجی انیس الدوله: ۱۲۲
- ملا جلال منجم: ۴۲
- ملا حسین دونایی: ۱۸۹
- ملا زین العابدین مازندرانی: ۱۹۱
- ملا عبدالله: ۲۸۱
- ملا علی اکبر اصفهانی: ۲۱۸، ۲۸۶
- ملا فتح الله: ۲۱۹
- ملاقه: ۳۰۰
- ملاقه بلور: ۲۵۸
- ملاقه مفضض: ۲۴۸، ۳۰۲
- ملا محمد: ۱۹۰
- ملا محمد اندرمانی: ۱۹
- ملا محمد جعفر: ۲۰۹
- ملا محمد مازندرانی: ۱۸۹
- ملا محمد مؤذن: ۱۹۱
- ملا محمود تبریزی: ۴۶
- ملا مهدی: ۱۸۹، ۱۹۱
- ملا میرزا محمد: ۱۹
- ملا هادی مجتهد: ۲۰۹

مؤيدالدوله، ابوالفتح ميرزا: ٧٩
 مهديا، ملكه جهان خانم: ٤، ٥، ٧، ١٠، ١١،
 ١٧، ١٩، ٢٨، ٣٢، ٣٣، ٣٥، ٣٦، ٣٧،
 ٣٨، ٣٩، ٤١، ٤٤، ٤٧، ٥٢، ٥٥، ٥٥،
 ٥٧، ٥٩، ٦٣، ٦٤، ٦٥، ٦٧، ٦٨، ٦٩،
 ٧٣، ٧٤، ٧٧، ٨٠، ٨١،
 ٨٣، ٨٦، ٨٧، ٨٨، ٨٩، ٩٢، ٩٣، ٩٤،
 ٩٦، ٩٨، ٩٩، ١٠١، ١٠٣، ١٠٥، ١٠٧،
 ١٠٨، ١٠٩، ١١٠، ١١١، ١١٢، ١١٣،
 ١١٤، ١١٥، ١١٦، ١١٧، ١١٨، ١١٩،
 ١٢٣، ١٢٥، ١٢٦، ١٢٨، ١٢٩، ١٣٠،
 ١٣١، ١٣٢، ١٣٦، ١٣٧، ١٣٨، ١٣٩،
 ١٤٠، ١٤١، ١٤٢، ١٤٦، ١٤٨، ١٤٩،
 ١٥٠، ١٥٣، ١٥٦، ١٥٧، ١٥٨، ١٦٠،
 ١٦١، ١٦٣، ١٨٨، ١٨٩، ١٩٠، ١٩٢،
 ١٩٣، ١٩٥، ١٩٦، ١٩٨، ١٩٩، ٢٠٣،
 ٢٠٤، ٢٠٥، ٢٠٦، ٢٠٧، ٢٠٨، ٢٠٩،
 ٢١٠، ٢١١، ٢١٩، ٢٢٠، ٢٦٢، ٢٦٩،
 ٢٧٠، ٢٧١، ٢٧٤، ٣١٣، ٣٢٩، ٣٣٠،
 ٣٣٣، ٣٣٤، ٣٣٥، ٣٣٦، ٣٣٧، ٣٣٨،
 ٣٣٩، ٣٤٠، ٣٤٢، ٣٤٧

مهدي جوجد فروش: ٢٢٠

مهدي خان اعتضادالدوله: ٦٢ ←

اعتضادالدوله

مهدي خان زعيم الحكما: ٤٦ ← زعيم الحكما

مهدي خان شقائي مستحقن الدوله: ١١٤ ←

مستحقن الدوله

مهديقلي خان: ٧٠، ٣٣١، ٣٤٧

مهديقلي خان مجدالدوله: ٤٨ ← مجدالدوله

من لا يحضره الفقيه (كتاب): ٢٩

منوچهر خان معتمدالدوله گرجي: ٤٩ ←

معتمدالدوله گرجي

مؤتمن السلطان: ٢٠٧

مؤتمن الملك، ميرزا سعيدخان انصاري (وزير

خارجه): ١١٤، ١٢٤، ٢٠٩

مؤذن: ٢٦

موزه شهر قم: ٨٨

موسسه تاريخ معاصر: ١٠، ١١، ١٢، ١٧، ٣٠،

٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨،

٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨،

٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨،

٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨،

٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨،

٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨،

٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨،

٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨،

٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨،

٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨،

٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨،

٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨،

٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨، ٣٨،

مؤسه ميراث مكتوب: ٧٦

مؤيدالدوله، ابوالفتح ميرزا: ٦٠، ٧٦، ١٣٧

موسي بن جعفر: ٦٩

موسي خان: ٤٧

موسي خان عين الملك: ٣٤٧ ← عين الملك

موقوفات مدرسه: ٢٧

مولود جناب فاطمه زهرا: ٢٠٢

- ناصرالملک مهدی کاشی: ۲۲۰
- میرزا ابوالقاسم قائم مقام: ۹۳ ← قائم مقام مهدی یزدی: ۱۴۳
- میرزا ابوالقاسم معین الملک لشکرنویس مهر ثبت طلای مینا کرده و فیروزه نشان: ۱۷۸
- باشی: ۱۰۹ ← معین الملک مهر ثبت طلای مینای فیروزه نشان: ۱۶۵
- میرزا ابوطالب: ۹ مهرداد سلطنتی: ۳۲۸
- میرزا اسدالله خان: ۱۴۱، ۱۹۲، ۱۹۵، ۱۹۶ مهر کابینه وزارت مالیه: ۳۳۸
- میرزا اسماعیل: ۱۹۰ مهر کوچک طلا: ۱۶۵
- میرزا باقر: ۷۸ مهر گرد: ۶۹
- میرزا بزرگ / میرزا عیسی قائم مقام: ۱۶۷ مهر و بند ثبت: ۱۶۴
- میرزا بیگ فندرسکی: ۹ میدان امام خمینی: ۱۸
- میرزا تقی: ۳۹ میدان بهارستان: ۴۲
- میرزا حسن خان: ۳۳۰ میدان توپخانه: ۱۸
- میرزا حسنعلی حکیم: ۶۵ میدان سپه: ۱۸
- میرزا حسینعلی: ۱۹۳ میرآخوری: ۶۴
- میرزا حسینعلی حکیم: ۱۹۵ میرحسین کاتب شیرازی: ۲۸۳
- میرزا حسینعلی خان: ۸۰ میرحسین میبدی، قاضی: ۲۸۶
- میرزا حسینعلی کلیمی: ۲۱۱ میرزا آقاخان پرتو: ۲۱۴، ۲۸۱
- میرزا حسین وزیر: ۳۳۰ میرزا آقاخان نوری: ۴۲، ۵۰، ۶۱، ۶۲، ۹۶
- میرزا رحیم: ۱۴۴، ۱۵۰، ۱۷۶، ۱۸۱ ۳۳۰، ۱۰۶
- میرزا رضا: ۶۴، ۶۵، ۱۰۵ میرزا آقا متولی: ۳۳۷، ۳۳۹، ۳۴۰
- میرزا رضاقلی: ۱۹۵ میرزا ابراهیم امین السلطان: ۱۶۰ ←
- میرزا رضای دکتر، ۶۵ امین السلطان
- میرزا رضای علی آبادی: ۶۵ میرزا ابراهیم صراف: ۱۴۲
- میرزا زکی (وزیر سرکارات): ۳۳۵ میرزا ابوالحسن: ۳۲
- میرزا زین العابدین: ۸۲ میرزا ابوالقاسم: ۱۱۰
- میرزا زینل لشکرنویس: ۳۲۹ میرزا ابوالقاسم امام جمعه: ۸۴ ← امام جمعه
- میرزا سید باقر: ۱۴۱، ۱۹۴، ۱۹۵، ۱۹۶ تهران
- میرزا صالح، غلامحسین: ۵۵ میرزا ابوالقاسم خان ناصرالملک: ۳۳۵ ←

- میرزا طاهر: ۴۲
 میرزا طاهر وحید: ۲۸۴
 میرزا عبدالحسین: ۱۴۲، ۲۱۰
 میرزا عبدالرحیم: ۱۱۴
 میرزا عبدالله: ۳۴۱
 میرزا عبدالوهاب: ۶۵، ۱۴۳
 میرزا علی اکبرخان: ۱۶۱
 میرزا عیسی وزیر: ۱۱۰
 میرزا کاظم خان: ۳۴۰، ۳۴۲
 میرزا محمد: ۱۹، ۲۲، ۲۳، ۲۴، ۲۵، ۲۶، ۲۷، ۲۸
 میرزا محمدحسین: ۳۳۰
 میرزا مصطفی: ۲۲۰
 میرزا موسی: ۴۶، ۲۷
 میرزا موسی وزیر مستوفی تفرشی: ۱۱۰
 میرزا نایب السلطنه: ۴۳، ۴۹
 میرزا نصرالله: ۳۴۷
 میرزا نصرالله محصل: ۱۰۹
 میرزا هدایه الله: ۳۳۰
 میر سید ابوالقاسم: ۸۴
 میر عبدالواسع اصفهانی: ۸۴
 میرکاظم کاتب شیوازی: ۲۱۴
 میر محمد مهدی: ۸۴
 میر مهدی عطار: ۱۴۳، ۲۱۰
 میر سنگ شهدی: ۳۱۷
 میر سنگ شهدی (بدون پایه): ۲۴۳
 میلاد گوی طلا و نقره: ۱۷۲
 میلاد نقره: ۱۶۹
 میلاد نقره کوب طلا: ۱۷۰
 میوه خوری بارقتن کشکولی خیاره دار: ۲۲۹
 میوه خوری بارقتن کشکولی خیاره دار قرمز و سبز: ۲۷۸
 میوه خوری بارقتن یشمی نمای سرپوش دار: ۳۰۱
 میوه خوری بزرگ پایه دار: ۲۹۹
 میوه خوری بزرگ پایه دار مرصع: ۲۵۹
 میوه خوری بلور تراش قرمز لب طلا: ۲۴۷
 میوه خوری بلور سبز کشکولی: ۲۴۷
 میوه خوری چینی حصیری نمای پایه دار کشکولی: ۲۴۷
 میوه خوری چینی دهان اژدر: ۲۵۱
 میوه خوری چینی سفید قلم طلا: ۳۰۱
 میوه خوری حصیری: ۲۶۰
 میوه خوری حصیری سیمی: ۲۹۹
 میوه خوری سفید شبیه خربزه: ۲۵۵
 میوه خوری سه مرتبه چینی: ۳۰۰
 میوه خوری کشکولی: ۱۷۳
 میوه خوری کشکولی سفید: ۲۵۹، ۲۹۹
 میوه خوری کشکولی گلی و آبی: ۲۶۰، ۲۹۹
 میوه خوری کشکولی نقره مشیک ملیله: ۱۸۲
 میوه خوری لاجوردی قلم طلا شبیه خربزه: ۲۵۵
 میوه خوری لاجوردی قلم طلا شبیه خربزه: ۳۱۳
 میوه خوری منضخ کشکولی: ۲۴۸، ۳۰۲
 میوه خوری مقوا (?): ۳۱۷

- میوه خوری ملیله: ۲۷۳
- ناصرالملک، میرزا محمودخان: ۳۳۵
- ناصری: ۱۹، ۴۶، ۶۱، ۷۹، ۸۵، ۱۰۶، ۱۶۳، ۲۱۱، ۲۰۹
- ناصریه: ۱۸
- ناظر: ۲۷
- ناظر مدرسه: ۲۳
- نامه خسروان (کتاب): ۲۱۷، ۲۸۵
- نایب اسمعیل: ۲۱۲
- نایب التولیه آستان قدس رضوی: ۲۰۹
- نایب الحکومه قم: ۱۳۳
- نایب السلطنه، عباس میرزا: ۴۱، ۴۹، ۵۶، ۵۹، ۷۲، ۹۴، ۹۹، ۱۰۶، ۱۲۴، ۱۳۲
- ۲۳۹، ۳۱۱، ۳۴۷، ۳۴۸
- نایب السلطنه امیرکبیر: ۱۳۱ ← کامران میرزا
- نایب الماس: ۱۹۴
- نایب الوزاره: ۲۰۹
- نایب علی محمد: ۱۴۴، ۱۹۴، ۱۹۵
- نایب فراش خانه: ۱۹۷
- نایب نسجی: ۲۸۲
- نیالی: ۲۷۹
- نجف اشرف: ۱۰۶، ۲۸۲
- نجم السلطنه: ۱۰۳
- نجیب الدین: ۲۸۳
- نخستین رابطه سیاسی ایران یا امریکا (کتاب): ۱۱۴
- ندیم آباد: ۱۰۴
- ندیم السلطنه (همسر ناصرالدین شاه): ۱۰۱، ۱۰۴، ۱۰۳
- نادر شاه: ۸۰
- نادر میرزا: ۶۱، ۸۸
- نادر میرزا قاجار: ۴۹
- نارنجستان: ۳۰۷
- نازبالشت بالش بزرگ ترمه سفید کشمیری
- شاخ گوزن: ۲۹۰
- ناسخ التواریخ (کتاب): ۳۷، ۴۴، ۶۴، ۷۳، ۸۸، ۲۱۸، ۲۱۹، ۲۸۷
- ناسخ التواریخ (قاجاریه) (کتاب): ۷۴، ۹۳
- ناصر: ۸۴
- ناصرالدوله، سلطان عبدالمجید میرزا فیروز: ۱۰۴، ۴۹
- ناصرالدین شاه: ۱۷، ۱۹، ۳۱، ۳۳، ۳۵، ۳۶، ۳۸، ۳۹، ۴۱، ۴۴، ۴۶، ۴۷، ۴۸، ۵۰، ۵۱، ۵۵، ۵۷، ۶۰، ۶۳، ۶۴، ۶۶، ۶۷، ۷۰، ۷۲، ۷۵، ۷۹، ۸۰، ۹۳، ۹۴، ۱۰۱
- ۱۰۳، ۱۰۴، ۱۰۸، ۱۱۰، ۱۱۱، ۱۱۲، ۱۱۴، ۱۱۵، ۱۱۷، ۱۲۱، ۱۲۲، ۱۲۶
- ۱۲۹، ۱۳۱، ۱۳۶، ۱۳۷، ۱۵۴، ۱۵۶، ۱۵۷، ۱۵۹، ۱۶۰، ۱۶۴، ۱۷۹، ۱۹۸
- ۳۲۸، ۳۲۹، ۳۳۰، ۳۳۱، ۳۳۳، ۳۳۴
- ناصرالدین میرزا: ۱۷، ۳۷، ۴۶، ۸۸، ۹۲
- ۱۱۰ ← ناصرالدین شاه
- ناصر السلطنه: ۵۰
- ناصرالملک، میرزا ابوالقاسم خان: ۳۳۵

- نسرین: ۸۶، ۱۹۶
- نشاط اصفهانی، میرزا عبدالوهاب: ۲۱۴
- نشر تاریخ: ۵۵، ۸۱، ۸۴، ۱۰۳
- نشر نو: ۵۵
- نشر هما: ۲۱۱
- نصاب (کتاب): ۱۲۶
- نصاب ابونصر فراهی (کتاب): ۲۸۷
- نصرت الله خان: ۴۶، ۵۰
- نصرت الله گرگانی، حاج میرزا: ۱۰۹
- نصرت الله میرزا: ۵۹
- نصرت الملک، نصرت الله خان: ۱۰۸
- نصرت الدوله فیروز میرزا: ۴۹، ۵۷، ۱۱۵، ۱۲۴، ۱۲۵
- نصیر: ۱۸۸
- نصیر الدوله: ۲۰۹
- نظارت خانه: ۱۹۷
- نظام الدوله: ۱۰۸
- نظام السلطان، امیرخان: ۶۶
- نظام العلماء، نصرت الله: ۴۶، ۴۸، ۱۱۰، ۳۴۷
- نظام الملک، کاظم خان: ۴۲، ۴۷، ۵۰
- نظام الملکی: ۲۷۲
- نظام ناصری: ۳۲۹
- نظامیه: ۴۲
- نظر علی حکیم باشی: ۸۱
- نقره آلات صندوق خانه: ۱۶۲
- نقره آلات قهوه خانه و آبدارخانه و چراغ خانه: ۱۶۲
- نقیب الممالک: ۴۸
- نگار خانم: ۴۳ - ۴۶
- نمد جانمازی اسلامبولی گل دار ابریشمی: ۲۲۸
- نمسه: ۲۸۰
- ننه حسین: ۱۹۶
- ننه خیاط: ۱۹۶
- ننه سکینه: ۸۶، ۱۹۶
- ننه کاشی: ۱۹۶
- ننه گیس سفید: ۸۶
- نوادرالامیر (کتاب): ۷۴
- نوابی، عبدالحمین: ۱۲، ۱۷، ۳۷، ۳۹، ۴۴، ۴۶، ۴۹، ۷۶، ۹۳، ۲۰۹، ۲۱۱
- نوروز: ۱۲۷
- نوکنکا: ۱۸۹، ۳۲۹
- ننه علی: ۱۹۶
- نیابت دوم وزارت خارجه: ۲۰۹
- نیاوران: ۴۲، ۴۸، ۵۶، ۵۸، ۵۹، ۶۳، ۷۵، ۷۶، ۱۰۲، ۱۰۶، ۱۱۱، ۱۱۴، ۱۱۹
- ۱۲۳، ۱۶۳، ۱۹۲، ۲۰۰، ۲۰۱، ۲۰۲
- نیاورانی: ۷۵
- نیریز: ۴۶
- نیم تنه ترمه سفید آستر سنجاب: ۲۶۱، ۲۷۵
- نیم تنه ترمه زمردی آستر سنجاب: ۲۷۵
- نیم تنه آستر سنجاب رویه ترمه زمردی: ۲۶۱
- و
- والی: ۵۹، ۶۰، ۶۱
- والیان آذربایجان: ۶۱

- والیه: ۷۰، ۹۳، ۹۴
 ویا: ۴۷، ۵۰، ۵۲، ۹۴، ۱۲۰
 وجیه‌الله میرزا سپهسالار: ۱۱۵
 ورثه محمد اسمعیل: ۱۹۴
 وزارت بقایا: ۱۶۳
 وزارت تجارت: ۲۰۹
 وزارت جلیله اوقاف: ۳۴۳
 وزارت جلیله معارف: ۳۴۰، ۳۴۱
 وزارت جنگ: ۶۲، ۹۶
 وزارت خارجه: ۳۹، ۴۰، ۴۵، ۵۰، ۵۵، ۱۱۴،
 ۲۰۹، ۲۱۴
 وزارت دارایی: ۱۸، ۶۳
 وزارت دفتر و استیفا: ۱۰۹
 وزارت عدلیه: ۶۰
 وزارت عدلیه / دادگستری: ۶۰، ۳۲۹
 وزارت عظمی: ۱۰۶
 وزارت لشکر: ۹۶
 وزارت مالیه: ۳۲۷، ۳۲۸
 وزارت معارف: ۳۴۰
 وزرای مختار دول: ۹۷
 وزیر امور خارجه: ۱۱۷، ۱۲۴
 وزیر تجارت و صنایع: ۱۹
 وزیر خارجه محمد شاه: ۱۱۴
 وزیر دارالخلافه: ۱۳۲
 وزیر دفتر: ۱۷۱، ۳۳۰
 وزیر دواب: ۳۳۵
 وزیر دول خارجه: ۱۱۴ ← وزیر امور خارجه
 وزیر سوکارات: ۳۳۵
- وزیر عدلیه: ۱۲۰، ۳۲۸
 وزیر علوم: ۱۹، ۳۱، ۳۳، ۱۳۱، ۱۳۴
 وزیر لشکر: ۱۲۴
 وزیر مختار: ۵۵
 وزیر مختار انگلیس در ایران: ۵۵
 وزیر، میرزا موسی: ۱۱۰
 وصال: ۲۱۶، ۲۸۵
 وقف نامه بازار حضرت عبدالعظیم: ۳۰
 وقفیات مهدعلیا: ۱۱
 ولی خان: ۴۷
 ولی عصر جنوبی: ۴۱
 ونک: ۱۲۴
 ویدهر: ۹۰
- ه**
 هاون برنجی: ۳۰۰
 هدایت: ۵۵
 هدایت، رضاقلی خان: ۱۷
 هدایه السبیل (کتاب): ۱۲۶
 هدایه‌الله وزیر: ۱۷۱
 هرات: ۶۱، ۷۹
 هزارپشه اسباب چای خوری تفره طلاکاری
 انگلیسی: ۱۸۷
 هزار پشه چوبی منبت فرنگی ساز: ۱۸۳
 هزارپشه ظرف سفید لندنی مطلا: ۱۸۷
 هزارپشه تفره طلاکاری انگلیسی: ۱۶۲
 هفت اقلیم (کتاب): ۲۱۵، ۲۸۴
 هلال الماس برلیات پشت یاز فرنگی ساز:

یادگار (مجله): ۵۲، ۶۱، ۸۰، ۱۱۴	۱۶۶
یاقوت بادامی: ۱۷۸	همایون میرزا: ۷۸، ۱۱۶
یحیی خان: ۱۰۸	همدان: ۴۴، ۴۵، ۱۲۶، ۳۳۵
یحیی خان معتمدالملک: ۴۷، ۱۰۸ ←	مهدم‌الملوک: ۵۵
معتمدالملک	همریش: ۱۳۷
یحیی کشفی دارابی، سینه: ۴۶	هند: ۷۶، ۲۱۷
یخ‌دان سفینه: ۲۵۳، ۲۵۴	هندوستان: ۹۴
یزدانی: ۲۰۹	هندی: ۳۴۵
یمین‌الدوله: ۱۰۴، ۱۲۰، ۱۲۲	هیکل قاب قرآن طلای مکمل به الماس برلیان:
یمین‌السلطنه، حسینعلی میرزا: ۱۰۴	۲۶۵
یوزباشی غلامان: ۱۱۱	هیکل قاب قرآن مکمل به الماس برلیان به
یوسف‌آباد: ۱۲۴	انضمام بند مروارید و زمرد: ۱۷۷
یوسف بیگ: ۴۶، ۱۹۷، ۱۹۸	
یوسف ترکش‌دوز تقطوی: ۴۲	ی
یهود: ۱۳۶	یادداشت‌های ملیجک (کتاب): ۴۱

